

Kyrkomötet 2017

Volym 3
Protokoll och bilagor

Innehåll i protokoll med bilagor från kyrkomötet 2017

Volym 1 Protokoll och bilagor

Kyrkomötets protokoll 2017

Kyrkostyrelsens skrivelser, KsSkr 2017:1–6

Volym 2 Bilagor

Presidiets skrivelser, PSkr 2017:1–2

Motioner, Mot 2017:1–158

Verksamhetsberättelse 2016 för Svenska kyrkans ansvarsnämnd för biskopar

Verksamhetsberättelse 2016 för Svenska kyrkans valprovsnämnd

Verksamhetsberättelse 2016 för Svenska kyrkans överklagandenämnd

Verksamhetsberättelse 2016 för Svenska kyrkans arvodesnämnd för den nationella nivån

Volym 3 Bilagor

Gudstjänstutskottets betänkanden, G 2017:1–5

Organisationsutskottets betänkanden, O 2017:1–15

Tillsyns- och uppdragsutskottets betänkanden, TU 2017:1–18

Ekonomi- och egendomsutskottets betänkanden, EE 2017:1–6

Ekumenikutskottets betänkanden, Eu 2017:1–10

Kyrkolivsutskottets betänkanden, KI 2017:1–15

Budgetutskottets betänkanden, B 2017:1–2

Kyrkorättsutskottets betänkanden, Kr 2017:1–7

Kyrkomötets skrivelser, KmSkr 2017:1–26

Personregister

Sakregister

*Alla dokument från kyrkomötet finns publicerade på kyrkomötets webbplats,
www.svenskakyrkan.se/kyrkomotet*

Gudstjänstutskottets betänkanden

G 2017:1–5

Gudstjänstutskottets betänkanden

G 2017:1 Kyrkohandbok för Svenska kyrkan del I

G 2017:2 Musikråd för Svenska kyrkan

G 2017:3 Kompletterande gudstjänstordningar

G 2017:4 Handlingsplan för förankring vid omarbetning av kyrkans böcker

G 2017:5 Fädernas kyrka i psalmboken

Kyrkomötet
Gudstjänstutskottets betänkande 2017:1

Kyrkohandbok för Svenska kyrkan del I

Sammanfattning

I detta betänkande behandlas kyrkostyrelsens skrivelse 2017:6 *Kyrkohandbok för Svenska kyrkan del I* samt 52 motioner som väckts med anledning av skrivelsen.

Gudstjänstutskottet föreslår kyrkomötet att med de ändringar som utskottet föreslår anta förslaget till ny kyrkohandbok att användas i gudstjänster från och med pingstdagen 2018 samt att avslå den motion som föreslår att skrivelsen ska avslås.

Läronämnden har yttrat sig över skrivelsen och de 36 motioner som har läromässiga implikationer.

Till betänkandet finns 40 reservationer, 2 särskilda yttranden och 7 särskilda meningar.

Innehåll

Sammanfattning	1
Utskottets förslag till kyrkomötesbeslut	4
Skrivelsens förslag	7
Motionernas förslag	8
Yttrande från Läronämnden	17
Yttrande från andra utskott	17
Bakgrund	17
Ärendet och dess beredning	17
Övergripande ställningstaganden	19
Beslut om kyrkohandboksförslaget	19
Ändringar i kyrkoordningen m.m.	21
Återremiss av kyrkohandboksförslaget musik	23
Återremiss av kyrkohandboksförslaget texter	25
Användande av material utöver Kyrkohandbok för Svenska kyrkan	27
Gemensam grundstruktur, mångfald och delaktighet	28
Grundstrukturen	28
Övergripande anvisningar	29
Gudstjänstens teologi, språk och musik	30
Flerspråkighet	30
Gudstjänstens språkliga uttryck	32
Kyrkohandbokens musik	35
Den allmänna gudstjänsten	37
Anvisningarna	37
Samling	38
Inledning	41
Kyrie	43
Lovsången	45
Dagens bön	46
Credo	47
Förbön	48
Prefation och nattvardsbön	49
Sanctus, Herrens bön och brödsbrytelsen	55
Sändningen	58
Julotta	58
Långfredagsgudstjänst	59
Påsknattsmässa	60
Sjukkommunion	60
Kyrkliga handlingar	61
Dop och konfirmation	61
Bikt	66
Vigsel	68
Begravning	70
Tacksägelse över nyfödda och adopterade	72

Reservationer, särskilda yttranden och särskilda meningar lämnade den 6 oktober 2017	74
Bilaga 1 Läronämndens yttrande 2017:1y.....	88
Bilaga 2 Kyrkorättsutskottets yttrande 2017:9y	102
Bilaga 3 Kyrkorättsutskottets yttrande 2017:10y	103
Bilaga 4 Ändringsförslag till kyrkohandboksförslaget.....	104
Ändringar i kyrkoordningen jämfört med kyrkostyrelsens förslag.....	104
Övergripande anvisningar	105
Gudstjänstens språkliga uttryck	106
Bön om förlåtelse, Förlåtelseord eller Löftesord, Tackbön eller Överlåtelsebön ...	107
Samling	109
Prefation och nattvardsbön.....	113
Sändningen.....	116
Långfredagsgudstjänst	117
Påsknattsmässan.....	117
Sjukkommunion.....	118
Dop och konfirmation	119
Vigsel	121
Begravning.....	122
Bilaga 5 Kyrkorättsutskottets yttrande 2017:14y	124
Tillkommande bilagor efter kyrkomötets första sammanträde:	
Bilaga 6 Läronämndens yttrande 2017:10y.....	126
Bilaga 7 Kyrkorättsutskottets yttrande 2017:15y	129
Bilaga 8 Läronämndens yttrande 2017:11y	130

Utskottets förslag till kyrkomötesbeslut

1. Kyrkomötet beslutar *beträffande Kyrkohandbok för Svenska kyrkan del I* att anta Kyrkohandbok för Svenska kyrkan del I i enlighet med kyrkostyrelsens förslag med nedan angivna ändringar och tillägg, att användas i gudstjänster från och med pingstdagen 2018 samt att avslå motion 2017:21 punkt 1 och 2.
2. Kyrkomötet beslutar *beträffande ändringar i kyrkoordningen* att med anledning av kyrkostyrelsens skrivelse 2017:6 punkt 2 och med bifall till utskottets förslag avseende 18 kap. 6 och 6 a §§ i kyrkoordningen samt avseende Övergripande anvisningar för Särskilda gudstjänstordningar, gudstjänster med tema och kortare gudstjänster, enligt bilaga 4, samt med avslag på motionerna 2017:4 punkt 2, 2017:5 punkt 1, 2017:85 punkt 4 och 2017:126 punkt 1–3 anta kyrkostyrelsens skrivelse angående ändringar i kyrkoordningen.
- 2.A Kyrkomötet beslutar att anta utskottets förslag till ändring i kyrkomötets beslut om användning av 1972 års bibelkommissions bibelöversättning (SvKB 1999:2) och kyrkomötets beslut om användning i Svenska kyrkan av översättning till nordsamiska och lulesamiska (SvKB 2001:13), enligt bilaga 4.
3. Kyrkomötet beslutar *beträffande återremiss av kyrkohandbokens musik* att avslå motionerna 2017:4 punkt 1, 2017:6 punkt 1, 2017:60 punkt 1, 2017:61 punkt 1 och 2017:85 punkt 1–3.
4. Kyrkomötet beslutar *beträffande återremiss av kyrkohandboksförslagets texter* att avslå motionerna 2017:17, 2017:20 och 2017:78 punkt 1.
5. Kyrkomötet beslutar *beträffande användande av material utöver Kyrkohandbok för Svenska kyrkan* att med anledning av kyrkostyrelsens skrivelse KsSkr 2017:6 i denna del och med avslag på motionerna 2017:57 och 2017:60 punkt 2 och 3 anta kyrkostyrelsens förslag angående användande av material utöver Kyrkohandbok för Svenska kyrkan del I.
6. Kyrkomötet beslutar *beträffande grundstrukturen* att med anledning av kyrkostyrelsens skrivelse KsSkr 2017:6 i denna del och med bifall till motion 2017:48, avseende Lovsånger från psalmboken, och med avslag på motion 2017:6 punkt 3 anta kyrkostyrelsens skrivelse angående grundstrukturen.
7. Kyrkomötet beslutar *beträffande övergripande anvisningar* att med bifall till kyrkostyrelsens skrivelse KsSkr 2017:6 i denna del och med avslag på motion 2017:73 anta kyrkostyrelsens förslag om övergripande anvisningar.
8. Kyrkomötet beslutar *beträffande flerspråkighet* att med bifall till kyrkostyrelsens skrivelse KsSkr 2017:6 i denna del och med avslag på motionerna 2017:5 punkt 2 och 2017:156 punkt 1 och 2 anta kyrkostyrelsens förslag angående flerspråkighet samt att 1986 års kyrkohandbok i de översättningar till andra språk som enligt nu gällande ordning får användas (SKFS 1993:4 och punkt 16 i övergångsbestämmelserna till kyrkoordningen), får brukas fram till dess beslut fattas om nya översättningar.
9. Kyrkomötet beslutar *beträffande gudstjänstens språkliga uttryck* att med anledning av kyrkostyrelsens skrivelse KsSkr 2017:6 i denna del och med bifall till motion 2017:90 punkt 1 avseende den latinska namnformen

Kriste samt utskottets förslag avseende välsignelsen enligt bilaga 4 och med avslag på motionerna 2017:71 punkt 1 och 2, 2017:90 punkt 2, 3 och 4 och 2017:93 anta kyrkostyrelsens skrivelse angående gudstjänstens språkliga uttryck.

10. Kyrkomötet beslutar beträffande *kyrkoandbokens musik* att med anledning av kyrkostyrelsens skrivelse KsSkr 2017:6 i denna del och med bifall till motion 2017:45, avseende slutfallsprinciper vid sjungna böner, och med avslag på motionerna 2017:6 punkt 2, 2017:15 punkt 1 och 2 samt 2017:61 punkt 2 anta kyrkostyrelsens skrivelse angående kyrkoandbokens musik.
11. Kyrkomötet beslutar beträffande *Den allmänna gudstjänsten, anvisningarna* att med anledning av kyrkostyrelsens skrivelse KsSkr 2017:6 i denna del och med bifall till utskottets förslag till komplettering enligt bilaga 4 och med avslag på motion 2017:95 anta kyrkostyrelsens skrivelse angående Den allmänna gudstjänsten, anvisningarna.
12. Kyrkomötet beslutar beträffande *Samling* att med anledning av kyrkostyrelsens skrivelse KsSkr 2017:6 i denna del och med att anse motion 2017:74 besvarad i enlighet med vad utskottet anfört samt med bifall till utskottets förslag dels avseende anvisningstexten till momentet Samling, dels avseende den trinitariska formuleringen enligt bilaga 4 anta kyrkostyrelsens skrivelse angående Samling.
13. Kyrkomötet beslutar beträffande *Inledning* att med anledning av kyrkostyrelsens skrivelse KsSkr 2017:6 i denna del och med bifall till utskottets förslag avseende Inledningsord 6, Inledningsord 7 och Inledningsord 15 enligt bilaga 4 samt med avslag på motionerna 2017:91 och 2017:97 anta kyrkostyrelsens skrivelse angående Inledning.
14. Kyrkomötet beslutar beträffande *Kyrie* att med anledning av kyrkostyrelsens skrivelse KsSkr 2017:6 i denna del och med bifall till motion 2017:46 och avslag på motionerna 2017:68 och 2017:128 anta kyrkostyrelsens skrivelse angående Kyrie.
15. Kyrkomötet beslutar beträffande *Lovsången* att med bifall till kyrkostyrelsens skrivelse KsSkr 2017:6 i denna del och med avslag på motionerna 2017:44, 2017:61 punkt 3 och 2017:141 anta kyrkostyrelsens förslag angående Lovsången.
16. Kyrkomötet beslutar beträffande *Dagens bön* att med bifall till kyrkostyrelsens skrivelse KsSkr 2017:6 i denna del och med avslag på motion 2017:92 anta kyrkostyrelsens förslag angående Dagens bön.
17. Kyrkomötet beslutar beträffande *Credo* att med bifall till kyrkostyrelsens skrivelse KsSkr 2017:6 i denna del och med avslag på motion 2017:113 anta kyrkostyrelsens förslag angående Credo.
18. Kyrkomötet beslutar beträffande *Förbön* att med bifall till kyrkostyrelsens skrivelse KsSkr 2017:6 i denna del och med avslag på motionerna 2017:129 och 2017:130 anta kyrkostyrelsens förslag angående Förbön.

19. Kyrkomötet beslutar beträffande *Prefation och nattvardsbön* att med anledning av kyrkostyrelsens skrivelse KsSkr 2017:6 i denna del och med bifall till utskottets förslag avseende Nattvardsbön 3, Nattvardsbön 6, Nattvardsbön 11 och Nattvardsbön 14 enligt bilaga 4 samt med avslag på motionerna 2017:19 punkt 1 och 2, 2017:40 punkt 1–12, 2017:67, 2017:72, 2017:96 punkt 1–3, 2017:98 och 2017:133 anta kyrkostyrelsens skrivelse angående Prefation och nattvardsbön.
20. Kyrkomötet beslutar beträffande *Sanctus, Herrens bön, Brödsbrytelsen och Agnus Dei* att med anledning av kyrkostyrelsens skrivelse KsSkr 2017:6 i denna del och med bifall till utskottets förslag avseende Brödsbrytelsen enligt bilaga 4 samt avslag på motionerna 2017:7 punkt 1 och 2, 2017:122 och 2017:154 anta kyrkostyrelsens skrivelse angående Sanctus, Herrens bön, Brödsbrytelsen och Agnus Dei.
21. Kyrkomötet beslutar beträffande *Sändningen* att med anledning av kyrkostyrelsens skrivelse KsSkr 2017:6 i denna del och med bifall till utskottets förslag att den första psalmen som på sidan 109 i textbilagan kallas ”Psalm” istället ska benämnas ”Lovpsalm” samt med bifall till utskottets förslag avseende rubriken Sändning, avseende uppställningen av Psalm och/eller Avslutande musik (postludium) samt avseende anvisningstexten till momentet Psalm och de konsekvensändringar som dessa förslag föranleder enligt bilaga 4 anta kyrkostyrelsens skrivelse angående Sändningen.
22. Kyrkomötet beslutar beträffande *Julotta* att med anledning av kyrkostyrelsens skrivelse KsSkr 2017:6 i denna del. och med bifall till utskottets förslag att i ordningen för Julotta ska asterisk finnas vid momenten Evangelium, Trosbekännelsen och Välsignelsen, anta kyrkostyrelsens skrivelse angående Julotta.
23. Kyrkomötet beslutar beträffande *Långfredagsgudstjänst* att med anledning av kyrkostyrelsens skrivelse KsSkr 2017:6 i denna del och med bifall till utskottets förslag avseende ordningen för Långfredagsgudstjänst ska:
- asterisk finnas vid momenten Tredje läsningen, Trosbekännelsen och Välsignelsen,
  - momentet Trosbekännelsen vara fakultativt,
  - införas Psalm, som är fakultativ, efter Första läsningen,
  - avslutningsorden efter läsningarna tas bort
- samt med bifall till utskottets förslag angående Tredje läsningen enligt bilaga 4 anta kyrkostyrelsens skrivelse angående Långfredagsgudstjänst.
24. Kyrkomötet beslutar beträffande *Påsknattsmässa* att med anledning av kyrkostyrelsens skrivelse KsSkr 2017:6 i denna del och med bifall till utskottets förslag avseende Påsknattsmässans anvisningstext och avseende anvisningstexten till momentet Påskrop enligt bilaga 4 anta kyrkostyrelsens skrivelse angående Påsknattsmässa.
25. Kyrkomötet beslutar beträffande *Sjukkommunion* att med anledning av kyrkostyrelsens skrivelse KsSkr 2017:6 i denna del och med bifall till utskottets förslag om att dels byta ordning mellan de två alternativen till Bön om förlåtelse, dels byta ut det första Förlåtelseordet i

ordningen för Sjukkommunion mot Förlåtelseord 3 i Den allmänna gudstjänsten enligt bilaga 4 anta kyrkostyrelsens skrivelse angående Sjukkommunion.

26. Kyrkomötet beslutar beträffande *dop och konfirmation* att med anledning av kyrkostyrelsens skrivelse KsSkr 2017:6 i denna del och med avslag på motionerna 2017:63, 2017:65 punkt 1–5 och 2017:70 och med anledning av motion 2017:65 punkt 1 anta det inledningsord som föreslås i motionen som det fjärde inledningsordet i dopgudstjänsten i Kyrkohandbok för Svenska kyrkan del I, enligt bilaga 4, och med bifall till utskottets övriga förslag i bilaga 4 att:
- det andra inledningsordet i dopgudstjänsten ändras,
  - anvisningstexten angående doptal i dopgudstjänsten ändras,
  - orden i Sändningsord i Konfirmationsmessa/-gudstjänst ändras,
  - inledningsordet till frågan till konfirmanderna ändras,
  - benämningen av konfirmanderna justeras, samt
- att anta kyrkostyrelsens skrivelse angående dop och konfirmation.
27. Kyrkomötet beslutar beträffande *bikt* att med bifall till kyrkostyrelsens skrivelse KsSkr 2017:6 i denna del och med avslag på motion 2017:14 punkt 1–4 anta kyrkostyrelsens skrivelse angående bikt.
28. Kyrkomötet beslutar beträffande *vigsel* att med anledning av kyrkostyrelsens skrivelse KsSkr 2017:6 i denna del och med bifall till motion 2017:47 ändra i anvisningarna för vigsel enligt bilaga 4 och med avslag på motion 2017:103 punkt 1–4 och motion 2017:153 samt med anledning av motion 2017:153 infoga bibelord från 1 Samuelsbokens 20:e kapitel, vers 17, 41–42 i ordningen för vigselgudstjänst, enligt bilaga 4, anta kyrkostyrelsens skrivelse angående vigsel, samt att Kyrkomötets beslut om kompletterande anvisningar till kyrkohandbokens ordning för vigselgudstjänst (SvKB 2009:3) ska upphöra att gälla när en ny kyrkohandbok tas i bruk.
29. Kyrkomötet beslutar beträffande *begravning* att med anledning av kyrkostyrelsens skrivelse KsSkr 2017:6 i denna del och med bifall till utskottets förslag om att ändra i anvisningstexten till Begravning enligt bilaga 4 samt med avslag på motionerna 2017:34 och 2017:127 anta kyrkostyrelsens skrivelse angående begravning.
30. Kyrkomötet beslutar beträffande *tacksägelse över nyfödda och adopterade* att avslå motion 2017:78 punkt 2.

Skrivelsens förslag

Kyrkostyrelsens skrivelse 2017:6 Kyrkohandbok för Svenska kyrkan del I

1. Kyrkomötet beslutar att anta i bilaga till denna skrivelse framlagt förslag till Kyrkohandbok för Svenska kyrkan del I att användas i gudstjänster från och med pingstdagen 2018.
2. Kyrkomötet beslutar att anta kyrkostyrelsens förslag till ändringar i kyrkoordningen.

Motionernas förslag

Motion 2017:4 av Bertil Murray, Kyrkomusikernas inflytande över den liturgiska musiken

1. Kyrkomötet beslutar att uppdra till kyrkostyrelsen att göra en ytterligare bearbetning av de musikaliska partierna i nya kyrkohandboken innan dessa slutgiltigt fastställs.
2. Kyrkomötet beslutar att uppdra till kyrkostyrelsen att lägga fram förslag om ändring i kyrkoordningen för att motsvarande regelverk som gäller för psalmvalet ska gälla för den liturgiska musiken.

Motion 2017:5 av Bertil Murray, Möjligheten till fortsatt liturgiskt musikskapande

1. Kyrkomötet beslutar att vad gäller de musikaliska partierna i den nya kyrkohandboken för församlingens gudstjänster tillåta fortsatt nyskapande till de texter som återfinnes i Serie A.
2. Kyrkomötet beslutar att som alternativa texter för ny tonsättning i den nya kyrkohandboken, där detta är pastoralt motiverat, även medge översättningar av serie A till andra språk för bruk i församlingens gudstjänster.

Motion 2017:6 av Bertil Murray, Kyrkoåret försvinner

1. Kyrkomötet beslutar att avvakta med fastställandet av den nya kyrkohandboken till dess en bearbetning skett så att kyrkoårets karaktär tydligare framträder i gudstjänstens ordinarium, särskilt i de delar som rör musiken.
2. Kyrkomötet beslutar att uppdra till kyrkostyrelsen att till den nya kyrkohandboken foga fler musikalternativ och fler kyrkoårsanpassade musikserier.
3. Kyrkomötet beslutar att uppdra till kyrkostyrelsen att förändra uppställningen av musikserierna i den nya kyrkohandboken så att musiken för varje kyrkoårstid hålls samman.

Motion 2017:7 av Bertil Murray, Herrens bön

1. Kyrkomötet beslutar att i nya kyrkohandbokens skilda gudstjänstordningar liksom tidigare infoga översättningen "Fader vår" parallellt med "Vår Fader".
2. Kyrkomötet beslutar att uppdra till kyrkostyrelsen att i Sveriges kristna råd initiera en förnyad översyn av Herrens bön så att formuleringen "liksom vi har förlåtit dem som står i skuld till oss" justeras.

Motion 2017:14 av Bertil Murray m.fl., Bikten

1. Kyrkomötet beslutar att förbön för den som biktat lyfts in som moment efter avlösning (tillsägande av förlåtelse) och tackbön.
2. Kyrkomötet beslutar att i biktordningen justera föreslagen ordning för syndabekännelse (bön om förlåtelse) till "syndat med tankar, ord, gärningar och underlåtelser".
3. Kyrkomötet beslutar att som alternativ formel för avlösningen i bikten införa orden "löser jag dig från dina synder i Faderns och Sonens och den Helige Andes namn".
4. Kyrkomötet beslutar att som fakultativ avslutning på bikten infoga momentet där prästen säger: "Gå i frid och bed för mig som också är en syndare."

Motion 2017:15 av Bertil Murray, Alternativ mässmusik

G 2017:1

1. Kyrkomötet beslutar i första hand att som alternativ musik för mässan i nya kyrkohandboken anta bifogade tonsättningar i sin helhet.
2. Kyrkomötet beslutar i andra hand att som alternativ för mässan i nya kyrkohandboken anta ett urval av bifogade tonsättningar.

Motion 2017:17 av Berth Löndahl och Leif Nordlander, Språkliga revideringar i kyrkohandboken

Kyrkomötet beslutar att uppdra till kyrkostyrelsen att låta göra en språklig revidering av förslaget till kyrkohandbok för att undvika banala fraser och tidstypiska signalord.

Motion 2017:19 av Berth Löndahl och Leif Nordlander, Prefationer och eukaristiska böner

1. Kyrkomötet beslutar i första hand att de prefationer och eukaristiska böner som finns medtagna i det av Artos förlag år 2008 utgivna missalet införs i nya kyrkohandboken som möjliga alternativ.
2. Kyrkomötet beslutar i andra hand att de prefationer och eukaristiska böner som finns medtagna i det av Artos förlag år 2008 utgivna missalet anges i nya kyrkohandboken som tillåtna att använda.

Motion 2017:20 av Berth Löndahl m.fl., Teologiska revideringar i kyrkohandboken

Kyrkomötet beslutar att uppdra till kyrkostyrelsen att låta göra en teologisk översyn av förslaget till kyrkohandbok med hänsyn till ekumenisk, historisk och allmänkyrklig liturgisk tradition.

Motion 2017:21 av Berth Löndahl m.fl., Avslag på kyrkohandboksförslaget

1. Kyrkomötet beslutar att avslå förslaget till kyrkohandbok.
2. Kyrkomötet beslutar att uppdra till kyrkostyrelsen att utse en ny arbetsgrupp för att komma med ett nytt förslag till kyrkohandbok.

Motion 2017:34 av Dan Sarkar, Griffetalsavslutning

Kyrkomötet beslutar att införa följande text som ett fakultativt moment som avslutning på griffetalet i nya kyrkohandbokens begravningsgudstjänst.

Vid denna kista vill vi göra vår plikt som kristna.
Om vi älskade *NN*,
så vill vi låta kärleken sträcka sig över dödens gräns.
Om *han/hon* har gjort och betytt något för oss i våra liv,
så vill vi tacka Gud för detta.
Om vi under *NNs* liv har gjort *honom/henne* illa
med tankar, ord eller gärningar,
så vill vi i denna stund be Gud om förlåtelse.
Om *NN* någon gång har gjort oss illa,
så må det från och med nu vara *honom/henne* förlåtet.
Så tar vi avsked av *NN* i frid
och överlåter nu *honom/henne* till Gud.

Motion 2017:40 av Tomas Jansson m.fl., Kyrkohandboksförslagets nattvardsböner

1. Kyrkomötet beslutar att nattvardsbön **1** tillförs en *doxologi*. Som avslutning införs: ”Din är all ära och härlighet nu och i evighet.”
2. Kyrkomötet beslutar att nattvardsbön **2** tillförs en *epikles* över elementen. I stycket ovanför instiftelseorden ersätts den sista meningen av: ”Sänd din Ande att helga detta bröd och vin. Bered oss att ta emot Kristus när han kommer till oss i sin heliga nattvard.”
3. Kyrkomötet beslutar att nattvardsbön **3** tillförs en *epikles* över elementen. I börens sista avdelning så tillförs den första raden efter ”Kom med din Ande”: ”över detta bröd och vin”.
4. Kyrkomötet beslutar att nattvardsbön **4** tillförs en *anamnes*. Den inledande avdelningens sista rad omformuleras till: ”i bön och lovsång, i bröd och vin, i död som vänds till liv.”
5. Kyrkomötet beslutar att nattvardsbön **4** tillförs en *doxologi*. Som avslutning införs: ”Gud, din är äran och härligheten i evighet.”
6. Kyrkomötet beslutar att nattvardsbön **7** tillförs en *anamnes*. I första avdelningens mitt, efter ”Vi tackar dig för Jesus från Nasaret” omformuleras resten av meningen till: ”som lidit vår död och visat oss det eviga livets väg. Han uppenbarar vad det är att leva som din avbild.”
7. Kyrkomötet beslutar att nattvardsbön **7** tillförs en *doxologi* som alternativ avslutning. En styckebyrning görs före sista meningen ”Med Jesus Kristus ...”, för att tydliggöra vad som är de två alternativa avslutningarna. Därefter införs alternativet ”*eller* Gud, din är äran och härligheten i evighet. Amen.”
8. Kyrkomötet beslutar att nattvardsbön **8** tillförs en *eukaristi*. Efter inledningens ”O Gud” införs ”tack för att du så älskar din skapelse att du sänt oss din Son till läkedom för världens sår.” Efterföljande ”I Kristus ...” påbörjar sedan ny mening.
9. Kyrkomötet beslutar att nattvardsbön **10** tillförs en *anamnes*. I första avdelningen, före sista meningen ”Genom honom blir vi ...”, införs följande mening: ”Han delade lidandets och dödens villkor, för att sedan visa vägen mot liv i evighet.”
10. Kyrkomötet beslutar att nattvardsbön **11** tillförs en *anamnes*. Första stycket avslutas, före instiftelseorden: ”Han delade med oss liv och död. I sin uppståndelse lät han evighetens ljus bryta in i vår värld.”
11. Kyrkomötet beslutar att nattvardsbön **12:s** två alternativa avslutningar kombineras till en avslutning, för undvika att bönen antingen saknar *doxologi* eller *anamnes*. Sista meningen i avslutning 1 utgår och ersätts med hela avslutning 2.
12. Kyrkomötet beslutar att nattvardsbön **13** i slutalternativ 1 tillförs en avslutande *doxologi*: ”Din är äran i evighet.”

Motion 2017:44 av Torvald Johansson, Rättelse av rytm

Kyrkomötet beslutar att ändra rytmen i Laudamus A4 i kyrkohandboksförslaget till överensstämmelse med nr 697:5 i Den svenska psalmboken.

Motion 2017:45 av Torvald Johansson, Slutfallsprinciper vid sjungna böner

Kyrkomötet beslutar att notationen vid sjungna bönen ”Dagens bön” och ”Inledande och avslutande bön” i kyrkohandboksförslaget omarbetas så att det framgår att tonen före slutfallet är längre än kantillationstonerna.

Motion 2017:46 av Torvald Johansson och Emma Hedlundh, Ändrad textunderläggning av kyriemelodi

G 2017:1

Kyrkomötet beslutar att ändra textunderläggningen av Kyrie (Kristusrop 3) i kyrkohandboksförslagets musikvolym sidan 25 och huvudvolym sidan 239 till överensstämmelse med Den svenska psalmboken 696:5.

Motion 2017:47 av Boel Johansson, Tillägg till anvisningar för vigselgudstjänst

Kyrkomötet beslutar att införa följande tillägg i anvisningar för vigselgudstjänst (KsSkr 2017:6 bilaga Huvudvolym, sidan 176, före sista stycket):

Vid vigsel under särskilda förhållanden, såsom när ett gemensamt boende inte är möjligt eller när en av parterna är döende, får pastoralt motiverade ändringar i inledningsorden göras.

Motion 2017:48 av Torvald Johansson och Ola Isacson, Lovsånger från psalmboken i kyrkohandboken

Kyrkomötet beslutar att kyrkohandbokens alternativ av lovsånger återges med notskrift.

Motion 2017:57 av Dag Sandahl, Fortsatt användning av 1986 års kyrkohandbok

Kyrkomötet beslutar att 1986 års kyrkohandbok fortsatt får användas.

Motion 2017:60 av Bertil Murray, Musiken i kyrkohandboken

1. Kyrkomötet beslutar att avvakta med fastställandet av musiken till ny kyrkohandbok till dess att alla musikaliska delar bearbetats och kompletterats.
2. Kyrkomötet beslutar att uppdra till kyrkostyrelsen att under en period av tre år bjuda in alla som vill till skapande av ny liturgisk musik och ge möjlighet att pröva denna.
3. Kyrkomötet beslutar att bifogade Agnus Dei-satser får utgöra startmaterial i arbetet på att ta fram ny mässmusik.

Motion 2017:61 av Bertil Murray, Äldre musik i kyrkohandboken

1. Kyrkomötet beslutar att uppdra till kyrkostyrelsen att fortsätta bearbetningen av äldre liturgiska texter och musik innan nya kyrkohandboken fastställs.
2. Kyrkomötet beslutar att uppdra till kyrkostyrelsen att fortsätta sökandet av äldre material att infogas i nya kyrkohandboken.
3. Kyrkomötet beslutar att i nya kyrkohandboken som alternativ lovpsalm för högmässan anta det bifogade materialet.

Motion 2017:63 av Kjell Petersson och Dan Sarkar, Konfirmandernas svar vid konfirmationen

Kyrkomötet beslutar att momentet *Fråga till konfirmanderna* placeras i anslutning till trosbekännelsen och att frågan ges samma lydelse som i kyrkohandboken 1986:

Detta är den tro ni är döpta till. Vill ni med Guds hjälp leva i denna tro och visa den i kärlek till Gud och era medmänniskor?

Motion 2017:65 av Kjell Petersson, Dopets inledningsord och dopbönen

1. Kyrkomötet beslutar att föreslagna första inledningsordet i kyrkohandboksförslaget (sidan 132) ska ha följande lydelse:

I dopet möter Gud oss för att vi ska leva i gemenskap med Kristus. Därför sände han sin Son, Jesus Kristus för att rädda oss från det onda. Genom dopet föder han oss till nytt liv, för oss in i sin kyrka och till ett liv i förening med honom. Det gör Gud med *detta/dessa barn/dig/er* som idag ska döpas.

2. Kyrkomötet beslutar att det andra inledningsordets tre sista rader i kyrkohandboksförslaget (sidan 133) ska ha följande lydelse:

Störst eller minst, först eller sist gör ingen skillnad. Alla blir genom dopet ett i Jesus Kristus.

3. Kyrkomötet beslutar att den doppåminnelse som finns i påsknattsmässan i kyrkohandboksförslaget (sidan 120–121) ska ha följande lydelse och få användas under momentet Dopbön i dopordningen:

O Gud, vi prisar dig ...

Låt din helige Ande flöda över oss och förnya våra liv med din förlåtelse, nåd och kärlek. Kom med din helige Ande och gör detta vatten till en nådens källa. Dig Gud, tillhör all ära och allt lov nu och i evighet.

4. Kyrkomötet beslutar att följande dopbön ska införas i nya kyrkohandboken som en alternativ dopbön:

Helige, barmhärtige Gud,
vid tidens början skapade du himmel och jord,
du lät din Ande sväva över vattnen och ge liv åt allt.
Noa och hans familj räddade du från den stora flodens vatten.
Genom vatten befriade du ditt folk från slaveriet i Egypten.
När Johannes döpte sänkte sig Anden som en duva över Jesus
och på korset blev han för oss en livets källa.
Vi tackar dig för att du i dopet ger oss del i hans död och uppståndelse.
Helga med din Ande detta vatten till en nådens källa,
så att de som nu ska döpas renas från synden och föds på nytt.
Hjälp oss att leva i Andens skapande glädje
och bevara oss hos dig till livets slut.
Genom din son, Jesus Kristus, vår Herre.

5. Kyrkomötet beslutar att den första dopbönens åttonde rad i kyrkohandboksförslaget (sidan 137–138) ska ha följande lydelse:

Föd *henne/honom/den* till ett nytt liv i Kristus

Motion 2017:67 av Kjell Petersson m.fl., Acklamationen efter instiftelseorden

Kyrkomötet beslutar att den föreslagna acklamationen efter instiftelseorden kompletteras med ytterligare acklamationer:

Trons mysterium

Detta är trons mysterium

Motion 2017:68 av Kjell Petersson m.fl., Herre förbarma dig eller Kristusrop

G 2017:1

Kyrkomötet beslutar att den svenska benämningen av *Kyrie* i nya kyrkohandboken återgår till det hävdvunna *Herre, förbarma dig*.

Motion 2017:70 av Kjell Petersson och Berth Löndahl, Smörjelse med olja vid konfirmation och dop

Kyrkomötet beslutar att det i anvisningarna till den nya kyrkohandboken anges att smörjelse med olja kan förekomma vid konfirmation och dop.

Motion 2017:71 av Kjell Petersson och Leif Nordlander, Hur den helige Ande benämns

1. Kyrkomötet beslutar att uppdra till kyrkostyrelsen att låta utreda de läromässiga och ekumeniska implikationerna av den nya benämningen på den helige Ande.
2. Kyrkomötet beslutar att den trinitariska formuleringen från handboken 1986 – I Faderns och Sonens och den helige Andes namn – får användas i den nya kyrkohandboken.

Motion 2017:72 av Dag Sandahl, Eukaristiska böner

Kyrkomötet beslutar att anta de bifogade eukaristiska bönerna A–H med prefationer i stället för de som föreslås i kyrkohandboksförslaget.

Motion 2017:73 av Anders Åkerlund, Delaktighet i gudstjänstlivet

Kyrkomötet beslutar att inriktningen på delaktighet i kyrkohandboksförslaget tydligt ska följas upp genom att det i anvisningarna till gudstjänstordningarna ges exempel i enlighet med förslag i motionen.

Motion 2017:74 av Anders Åkerlund, Gudstjänstens inledning

Kyrkomötet beslutar att varje gudstjänst i nya kyrkohandboken inleds med Guds varma, kärleksfulla och barmhärtiga ja till oss människor.

Motion 2017:78 punkt 1 av Aron Emilsson och Julia Kronlid, Kyrkohandbok med respekt för tro och tradition

1. Kyrkomötet beslutar att återremittera förslaget till ny kyrkohandbok i syfte att låta ett mer klassiskt och historiskt förankrat språkbruk vara dominerande och nya ordningar där Jesus Kristus, hemmet, nationen och familjen utlämnas ska undvikas.
2. Kyrkomötet beslutar att i samband med ett återremissförfarande uppdra till kyrkostyrelsen att se över möjligheterna att införa tacksägelse i samband med att barn i församlingen fötts eller adopterats.

Motion 2017:85 av Erik Sjöstrand m.fl., Fortsatt arbete med kyrkohandbokens musik

1. Kyrkomötet beslutar att anta texterna i bilaga till av kyrkostyrelsen framlagt förslag till Kyrkohandbok för Svenska kyrkan del I att användas i gudstjänster från och med pingstdagen 2018.
2. Kyrkomötet beslutar att uppdra till kyrkostyrelsen att snarast återkomma till kyrkomötet med ett bearbetat förslag till liturgisk musik till de av kyrkomötet fastställda texterna.

3. Kyrkomötet beslutar att fram till dess att kyrkomötet fattat beslut om Kyrkohandbokens musikdelar så får musiken i det av kyrkostyrelsen framlagda förslaget till Kyrkohandbok för Svenska kyrkan del I användas.
4. Kyrkomötet beslutar att anta kyrkostyrelsens förslag till ändringar i kyrkoordningen i enlighet med KsSkr 2017:6.

Motion 2017:90 av Hans-Olof Andrén, Latinska namnformer i kyrkohandboken

1. Kyrkomötet beslutar att i kyrkohandboksförslaget genomgående ersätta "Kriste" med "Kristus" i Kristusrop 3.
2. Kyrkomötet beslutar att i kyrkohandboksförslaget genomgående ersätta "Jesu" med "Jesu(s)".
3. Kyrkomötet beslutar att i kyrkohandboksförslaget genomgående ersätta "Kristi" med "Kristi/Kristus".
4. Kyrkomötet beslutar att i kyrkohandboksförslaget genomgående ersätta "Jesu Kristi" med "Jesu Kristi/Jesus Kristus".

Motion 2017:91 av Hans-Olof Andrén, Rena mig så blir jag ren

Kyrkomötet beslutar att benämna "Överlåtelsebön 1" i förslaget till ny kyrkohandbok "Syndabekännelse och bön om förlåtelse 9".

Motion 2017:92 av Hans-Olof Andrén, Salutationen

Kyrkomötet beslutar att den i den nya kyrkohandboken ingående Hälsning 2 före Dagens bön ska lyda:

"Må Herren vara med er" – "Också med din ande" – "Låt oss be(dja)".

Motion 2017:93 av Hans-Olof Andrén, Tillåt "också"

Kyrkomötet beslutar att i den nya kyrkohandboken ersätta "ock" med "ock(så)" i trosbekännelserna.

Motion 2017:95 av Fredrik Sidenvall, Fasta moment i mässa

Kyrkomötet beslutar att momenten Prefation, Sanctus och Agnus Dei i nya kyrkohandboken ska vara fasta i Mässa även när den inte firas som huvudgudstjänst.

Motion 2017:96 av Fredrik Sidenvall, Nattvardsbönerna

1. Kyrkomötet beslutar att nya kyrkohandbokens nattvardsböner ska vara utformade så, att den lutherska insikten om att i nattvarden, i med och under bröds och vins gestalt, kommunikanterna får del av Kristi kropp och blod, kommer till uttryck tydligt om än på olika sätt.
2. Kyrkomötet beslutar att bruket av epikles över element inte framställs i nya kyrkohandboken som regel utan som undantag, i enlighet med luthersk lära och svenska kyrkans lärotradition.
3. Kyrkomötet beslutar att framställningen av Gud som vår moder i nattvardsbön 6 inte ska ingå i nya kyrkohandboken.

Motion 2017:97 av Fredrik Sidenvall, Framställningen av Gud i inledningsorden

G 2017:1

Kyrkomötet beslutar att förslagen till inledningsord för mässa/gudstjänst i kyrkohandboksförslaget avslås och att inledningsorden för högmässa/mässa och gudstjänst istället utformas i enlighet med 1986 års kyrkohandbok.

Motion 2017:98 av Fredrik Sidenvall, Prefation på Mariadag

Kyrkomötet beslutar att bönen i prefationen på Mariadag i nya kyrkohandboken formuleras: ”Du möter oss i din och Marias Son”.

Motion 2017:103 av Dag Sandahl, Ordningen för vigsel

1. Kyrkomötet beslutar beträffande vigselordningen i nya kyrkohandboken att lovprisningen inte ska vara fakultativ.
2. Kyrkomötet beslutar beträffande vigselordningen i nya kyrkohandboken att lovprisningens andra sats ska lyda ”underbart har du skapat man och kvinna”.
3. Kyrkomötet beslutar beträffande vigselordningen i nya kyrkohandboken att vid Tillkännagivandet utgår meningen ”Era löften om ömsesidig kärlek och trohet påminner om Guds omsorg och kärlekens gåva.”
4. Kyrkomötet beslutar beträffande vigselordningen i nya kyrkohandboken att förbönen ska uttrycka att man och kvinna förenats i äktenskapet.

Motion 2017:113 av Ola Isacson och Torvald Johansson, Anvisning vid trosbekännelsen i huvudgudstjänst

Kyrkomötet beslutar att den anvisning som fanns i 2016 års förslag ska ersätta den som finns i kyrkostyrelsens förslag till ny kyrkohandbok så att anvisningen vid trosbekännelsen i huvudgudstjänst har följande lydelse:

Trosbekännelse är ett fast moment i huvudgudstjänst men kan i undantagsfall utgå eller ersättas med trinitarisk psalm.

Motion 2017:122 av Mats Hagelin och Jerker Schmidt, Lär oss att be

Kyrkomötet beslutar att i förslaget till ny kyrkohandbok infoga bönen Fader vår parallellt med Vår Fader i enlighet med kyrkohandboken från 1986.

Motion 2017:126 av Ola Isacson och Torvald Johansson, Annan musik till kyrkohandbokens texter

1. Kyrkomötet beslutar i första hand att avslå kyrkostyrelsens förslag att införa kyrkoordningens bestämmelse i 18 kap. 6a § med följdändringar i andra bestämmelser i kyrkoordning och kyrkohandbok.
2. Kyrkomötet beslutar i andra hand att kyrkoordningens bestämmelse i 18 kap. 6 a § första stycket tillfoga: ”Kyrkomötet får besluta om vilka texter annan musik får användas till.”
3. Kyrkomötet beslutar vid bifall till andrahandsförslaget att med stöd av kyrkoordningens bestämmelse i 18 kap. 6 a § ge möjlighet till annan musik till kyrkohandbokens texter i Kristusrop 1–7, Lovsången 1–5 samt 7–9, Sursum corda och prefationer i gudstjänstmusik A, Helig 1, O Guds lamm 1–3 samt 5, Lovprisning 1–4.

Motion 2017:127 av Lisa Tegby m.fl., Alternativ vid överlåtelsen i begravningsgudstjänsten

Kyrkomötet beslutar att mullpåkastningen i nya kyrkohandbokens ordning för begravningsgudstjänsten ska kunna ersättas av ett alternativ där frön läggs på kistan och bibelordet ur 1 Kor. 15:42–44: ”Det som blir sått förgämligt uppstår oförgämligt. Det som blir sått föraktat uppstår i härlighet. Det som blir sått svagt uppstår fullt av kraft” då används som överlåtelseord.

Motion 2017:128 av Mats Hagelin och Jerker Schmidt, Kyrie – Herre, förbarma dig

Kyrkomötet beslutar att i förslaget till ny kyrkohandbok orden ”Kyrie, Herre, förbarma dig” ersätter de ställen där det står Kristusrop.

Motion 2017:129 av Mats Hagelin och Jerker Schmidt, Skydda och bevara vårt fosterland

Kyrkomötet beslutar att i förslaget till ny kyrkohandbok i förbön 8 bibehålla den version som återfinns i Kyrkohandbok 1986 och i Psalmboken.

Motion 2017:130 av Mats Hagelin och Jerker Schmidt, Förbön för konung, regering och riksdag

Kyrkomötet beslutar att i förslaget till ny kyrkohandbok infoga en bön för konung, regering och riksdag i någon av kyrkans förböner.

Motion 2017:133 av Anders Roos, Nattvardsbön 6

Kyrkomötet beslutar att fjärde raden i nattvardsbön 6 i nya kyrkohandboken ska ha följande lydelse:

du är som en fader och moder för oss

Motion 2017:141 av Markus Holmberg, Gud är oss en fader och moder

Kyrkomötet beslutar att i nya kyrkohandboken ska den första versen i Lovsång 5 ha följande lydelse:

O Gud, du råder bortom alla stjärnor
och skapar varje strå på jorden,
du skådar ner i nödens världar
och är oss en fader och moder.

Motion 2017:153 av Jerker Schmidt och Niklas Larsson, Låt David och Jonatan vara med vid vigselgudstjänst

Kyrkomötet beslutar att i förslaget till ny kyrkohandbok infoga bibelordet från 1 Samuelsbokens 20:e kapitel i ordningen för vigselgudstjänst.

Jonatan sa till David: ”Allt vad Du vill skall jag göra för Dig”. Och Jonatan bekräftade åter sin kärlek till David, ty han älskade honom lika högt som sitt eget liv. David reste sig från sitt gömställe vid kullen och hälsade Jonatan tre gånger. De kysste varandra under tårar. Då sa Jonatan: ”Vi båda har gett varandra ett löfte inför Guds ansikte och Gud skall välsigna förbundet mellan dig och mig.” (1 Samuelsboken 20:4, 17, 41–42)

Motion 2017:154 av Bertil Murray, Sanctus/Helig, text

G 2017:1

Kyrkomötet beslutar att justera texten i Helig 2 på så sätt att Herre Gud allsmäktig ersätts med Herre Gud Sebaot och att Ära åt Gud i höjden ersätts med Hosianna i höjden.

Motion 2017:156 av Ola Isacson, Flerspråkig kyrkohandbok

1. Kyrkomötet beslutar att uppdra till kyrkostyrelsen att i samband med att översättningar av nya kyrkohandboken framläggs för kyrkomötet, även presentera förslag på böner på andra språk som ska ingå i kyrkohandboken som ett ”uttryck för Svenska kyrkans tro bekännelse och lära”.
2. Kyrkomötet beslutar att de böner som främst ska komma i fråga för översättning är Herrens bön och välsignelsen och att översättningarna ska vara på fler språk än de nationella minoritetsspråken.

Yttrande från Läronämnden

Läronämnden har yttrat sig över kyrkostyrelsens skrivelse KsSkr 2017:6 Kyrkohandbok för Svenska kyrkan del I och bilagan med förslaget till kyrkohandbok för Svenska kyrkan del I samt över motionerna 2017:4, 2017:5, 2017:6, 2017:14, 2017:15, 2017:19, 2017:20, 2017:34, 2017:40, 2017:47, 2017:57, 2017:60, 2017:61, 2017:63, 2017:65, 2017:67, 2017:68, 2017:70, 2017:71, 2017:72, 2017:73, 2017:74, 2017:85, 2017:91, 2017:96, 2017:97, 2017:98, 2017:103, 2017:113, 2017:126, 2017:127, 2017:128, 2017:133, 2017:141, 2017:153 och 2017:154 i Ln 2017:1y, *bilaga 1*.

Yttrande från andra utskott

Kyrkorättsutskottet har yttrat sig över kyrkostyrelsens skrivelse KsSkr 2017:6 i Kr 2017:9y, *bilaga 2*, över motion 2017:126 i Kr 2017:10y, *bilaga 3* och över Gudstjänstutskottets förslag till ändringar i 18 kap. 6 § och i 18 kap. 6 a § i kyrkoordningen i Kr 2017:14y, *bilaga 5*.

Bakgrund

Kyrkostyrelsen föreslår i KsSkr 2017:6 *Kyrkohandbok för Svenska kyrkan del I* att kyrkomötet ska anta det framlagda förslaget att användas i gudstjänster från och med pingstdagen 2018 och att det ska anta de föreslagna ändringarna i kyrkoordningen.

Med anledning av skrivelsen har 52 motioner lämnats till kyrkomötet med förslag om helt eller delvis andra beslut avseende kyrkohandboken.

Läronämnden har i Ln 2017:1y yttrat sig över skrivelsen och de 36 motioner, som har läromässiga implikationer, av de 52 motioner som behandlas i betänkandet.

Ärendet och dess beredning

Tre av Svenska kyrkans gudstjänstböcker, *Den svenska kyrkohandboken*, *Den svenska evangelieboken* och *En liten bönbok*, blev i slutet av 1990-talet föremål för översyn och revision. I mars 2000 överlämnades förslagen till kyrkostyrelsen och sändes ut på remiss. Remissutfallet visade på stark kritik avseende såväl struktur som språk och musik och ledde till att kyrkostyrelsen i samråd med biskopsmötet beslutade att arbeta

vidare med en bok i taget. Evangelieboksförslaget reviderades och 2002 års kyrkomöte antog *Evangelieboken*. Därefter tillsattes en ny bönbokskommitté vars arbete resulterade i att *En liten bönbok* antogs av kyrkomötet 2005.

Den 19 april 2006 beslutade kyrkostyrelsen om fortsatt arbete med översynen av kyrkohandboken. Översynen skulle framför allt tillgodose tre uppgifter som var kvar efter kyrkohandboksrevisionen 1997–2000; anpassning till Bibel 2000, kyrkorättslig och anvisningsmässig anpassning till kyrkoordningen samt bearbetning för att finna ett mer inkluderande språk. Kyrkostyrelsens direktiv angav att arbetet skulle ske i två steg, där det första innebar en övergripande reflektion över gudstjänsten och arbetet med Svenska kyrkans mässordning medan det andra steget skulle gälla övriga gudstjänster och kyrkliga handlingar. Samtidigt betonades att uppdraget innebar att göra en översyn, inte en revision av gällande kyrkohandbok.

2009 påtalade biskopsmötet att det fanns skäl att ompröva direktiven för arbetet och att det var viktigt med försöksverksamhet innan en ny kyrkohandbok kunde antas. Mot bakgrund av detta beslutade kyrkostyrelsen den 8 december 2009 att genomföra en mer genomgripande revision och att försöksverksamhet skulle genomföras.

I arbetets första steg togs två reflektionsdokument fram: *Teologiska grundprinciper för arbetet i 2006 års kyrkohandboksgrupp* och *Mässans grundordning*. Dessa sändes i december 2009 på remiss till domkapitlen och togs emot väl. Expertgruppens tankar rörande gudstjänstens grundordning fick ett starkt stöd av remissinstanserna.

Efter denna remissbehandling påbörjades arbetet i steg två med utarbetande av förslag till ny kyrkohandbok. Erfarenheter från tidigare kyrkohandboksrevisioner liksom från Bibelkommissionens samarbete mellan författare och exegeter inhämtades. Författare, teologer och tonsättare representerande olika generationer, fromhetsriktningar och erfarenhetsbakgrund medverkade i arbetet. Under arbetets gång informerades och fördes samtal i olika fora; kyrkostyrelsen, kyrkomötets gudstjänstutskott, biskopsmötet, Svenska kyrkans teologiska kommitté, stiftens gudstjänst- och musikhandläggare samt sakkunniga för specifika frågor.

År 2010 tillsattes fyra arbetsgrupper för de kyrkliga handlingarna, en för respektive gudstjänst; dop-, konfirmations-, vigsel- och begravningsgudstjänst. De reflektionsdokument som blev resultatet av gruppernas arbete utgjorde underlag för revisionen av gudstjänstordningarna för de kyrkliga handlingarna i kyrkohandboken.

Förslag till *Kyrkohandbok för Svenska kyrkan del I*, med tillhörande musikvolym och förklaringsvolym (SKU 2012:1) färdigställdes 2012. Kyrkostyrelsen beslutade den 23 maj 2012 att sända förslaget på remiss för att prövas från Första söndagen i Advent 2012 till Domsöndagen 2013. Under februari 2014 inkom remissvar från, utöver Svenska kyrkans församlingar och stift, 21 övriga remissinstanser samt ett hundratal spontana remissvar. En majoritet av remissinstanserna bejakade förslaget som helhet men hade också synpunkter om behov av bearbetningar.

I november 2013 utsåg kyrkostyrelsen en slutförslagsgrupp för att ta hand om remissutfallet efter försöksverksamheten och för att arbeta fram ett slutgiltigt förslag till kyrkohandbok. Remissutfallet gav vid handen att ytterligare bearbetningar behövdes, bland annat avseende barnperspektiv, vissa teologiska perspektiv, språk och musik.

Ett bearbetat kyrkohandboksförslag sändes i januari 2016 på en uppföljande remiss varvid ett antal församlingar ombads ha ett särskilt fokus på anvisade delar av förslaget. Remissammanställningen i september 2016 visade att bland församlingar/pastorat bedömde 78 procent förslaget till Den allmänna gudstjänsten som bra eller ganska bra och motsvarande siffra beträffande förslaget till de kyrkliga handlingarna var 80 procent. Gudstjänstmusiken bedömdes olika av remissinstanserna.

Gudstjänstmusik A bedömdes som bra eller ganska bra av 88 procent av församlingarna/pastoraten medan motsvarande siffra för gudstjänstmusik B var 40 procent. Avseende gudstjänstmusik C, D och E var det ungefär två tredjedelar som bedömde den som bra eller ganska bra.

Efter att 2016 års förslag hade gått ut på remiss utsågs en revisionsgrupp, som under perioden maj 2016 till januari 2017 på kyrkostyrelsens uppdrag tog hand om remissutfallet och reviderade kyrkohandboksförslaget. Den 16 mars 2017 överlämnades till kyrkostyrelsen förslag till *Kyrkohandbok för Svenska kyrkan del I*, en kommenterande promemoria samt en barnkonsekvensanalys.

Kyrkostyrelsen beslutade den 14 maj 2017 att överlämna skrivelsen *Kyrkohandbok för Svenska kyrkan del I* till kyrkomötet.

Övergripande ställningstaganden

Beslut om kyrkohandboksförslaget

Utskottets förslag:

1. Kyrkomötet beslutar att anta Kyrkohandbok för Svenska kyrkan del I i enlighet med kyrkostyrelsens förslag, punkt 1, med de ändringar som framgår av detta betänkande, att användas i gudstjänster från och med pingstdagen 2018.
2. Kyrkomötet beslutar att avslå motion 2017:21.

Bakgrund

Kyrkostyrelsen föreslår kyrkomötet att besluta att anta det i bilaga till KsSkr 2017:6 framlagda förslaget till *Kyrkohandbok för Svenska kyrkan del I* att användas i gudstjänster från och med pingstdagen 2018.

I skrivelsen redogör kyrkostyrelsen för ärendet och dess beredning; initiativet till en ny kyrkohandbok, uppdraget och dess behandling i olika faser fram till det förslag som nu presenteras för kyrkomötet. Genom tre remissomgångar, 2009, 2012–2014 och 2016, har synpunkter från församlingar/pastorat och andra intressenter samlats in och under hela processen kunnat påverka och i stor utsträckning förändra arbetet i nästa fas.

Läronämnden ger i Ln 2017:1y inledningsvis sina generella synpunkter och yttrar sig över uppdragets innebörd.

I motion 2017:21 punkt 1 föreslår motionärerna att förslaget till kyrkohandbok ska avslås samt i punkt 2 att kyrkomötet ska uppdra till kyrkostyrelsen att utse en ny arbetsgrupp med uppdrag att komma med ett nytt förslag till kyrkohandbok.

Motionärerna motiverar sitt förslag med att kyrkohandboksförslaget har kritiserats hårt ur flera aspekter. Det har handlat om kritik mot kyrkohandboksarbetet som sådant, mot musiken i förslaget, mot den språkliga halten samt mot teologin. Bedömningen görs med utgångspunkt i den debatt som förts i media samt de förändringar som skett i olika arbetsgrupper under processens gång. Motionärerna menar att förtroendet för handboken kommer att vara litet.

Utskottets överväganden

Arbetet med ny kyrkohandbok för Svenska kyrkan har pågått under flera år. Gudstjänstutskottet gläds åt det stora arbete som har utförts och menar att uppdraget är väl genomfört. Utskottet konstaterar också att Läronämnden tillstyrker förslaget.

Det har under arbetets gång framkommit kritik mot såväl processen som förslaget, vad gäller musik, språk och teologi, vilket utskottet är väl medvetet om. Sådan kritik

framförs också i utskottet. Utskottet menar dock att förslaget i stort är väl ägnat att fylla sin uppgift och har goda möjligheter att berika gudstjänstlivet. Kyrkans böcker har genom historien alltid varit föremål för skilda åsikter, diskussion och kompromisser.

Utskottet ser det som förtjänstfullt att förslaget ger utrymme för olika kyrkliga traditioner att fira gudstjänst på ett sätt som är relevant för dem. Det är också glädjande att det ger goda förutsättningar att fira gudstjänst med barn och unga. Utskottet uttrycker tillfredsställelse över att en barnkonsekvensanalys har utförts inom ramen för kyrkohandboksarbetet. Utskottet konstaterar att barn är olika och att en barnkonsekvensanalys sällan ger några entydiga svar, men att det är viktigt att barn och unga görs delaktiga och får inflytande över viktiga beslut som påverkar dem.

Utskottet konstaterar också att många av remissförsamlingarna har fortsatt att använda förslaget också efter remisstidens slut.

Utskottet presenterar ett antal förslag till förändringar i kyrkostyrelsens skrivelse med bilagor. Mot bakgrund av detta föreslår utskottet att kyrkomötet beslutar att anta kyrkostyrelsens förslag till kyrkohandbok del I med de ändringar som Gudstjänstutskottet föreslår i detta betänkande att användas i gudstjänster från och med pingstdagen 2018.

Utskottet konstaterar att när beslut om ny kyrkohandbok för Svenska kyrkan fattats och kyrkohandboken tagits i bruk är det ordningen i denna som har företräde framför de liturgiska sångerna i psalmboken. Slutligen påpekar utskottet att orden och ordningen som regleras i en kyrkohandbok endast är en del av gudstjänstfirandet. Hur gudstjänsten ges liv och gestaltas är andra viktiga delar av helheten. Utskottet föreslår därför kyrkomötet att avslå motion 2017:21 punkt 1. Utskottet konstaterar vidare att förslag i de motioner som inleds med att en ny kyrkohandbok inte kan antas nu, svårligen kan bifallas. Då motionens andra punkt förutsätter ett bifall till den första punkten blir det för utskottet en konsekvens av beslutet angående punkt 1 att utskottet också föreslår kyrkomötet att avslå motion 2017:21 punkt 2.

Utskottets förslag:

1. Kyrkomötet beslutar att anta kyrkostyrelsens skrivelse, punkt 2, om ändringar i kyrkoordningen med följande justeringar:
  - att i kyrkoordningen 18 kap. 6 § som nytt sista stycke infoga ”Om det som sägs i första stycket innefattar en ändring i måltidens texter krävs medgivande även av domkapitlet. Ett sådant medgivande får lämnas efter ansökan från kyrkoherden, enligt bilaga 4”,
  - att som avslutning i 18 kap. 6 a § i kyrkoordningen infoga meningen ”Om det finns särskilda skäl får domkapitlet ändra eller upphäva kyrkoherdens beslut.”, enligt bilaga 4,
  - att det i Övergripande anvisningar för Särskilda gudstjänstordningar, gudstjänster med tema och kortare gudstjänster efter ”Momenten i Måltiden följer däremot kyrkohandbokens texter” ska orden ”Se vidare Kyrkoordning för Svenska kyrkan” tas bort.
2. Kyrkomötet beslutar att avslå motion 2017:4, punkt 2.
3. Kyrkomötet beslutar att avslå motion 2017:5, punkt 1.
4. Kyrkomötet beslutar att avslå motion 2017:85, punkt 4.
5. Kyrkomötet beslutar att avslå motion 2017:126.

I skrivelsen föreslår kyrkostyrelsen kyrkomötet att besluta att anta styrelsens förslag till ändringar i kyrkoordningen.

Förslag till ändringar i kyrkoordningen presenterades först i Förslag till *Kyrkohandbok för Svenska kyrkan del I* (SKU 2016:1). Ändringarna handlade framför allt om den liturgiska musikens frihet genom en förenklad beslutsordning för att underlätta nyskapande och användning av annan musik i huvudgudstjänsten och om gudstjänstbegreppen i kyrkoordningen med ”den allmänna gudstjänsten” som ett genomgående använt begrepp.

Kyrkostyrelsen föreslår ändringar i bland annat 17 kap. 8 § i kyrkoordningen. Där regleras att kyrkoherden, efter samråd med kyrkoråd eller församlingsråd, präster och kyrkomusiker, beslutar om huvudgudstjänstens uppbyggnad och utformning. Vidare att den präst som leder huvudgudstjänsten beslutar vilka av kyrkohandbokens alternativ inom varje moment som ska användas. Ändringar föreslås också i 18 kap. 1 § i kyrkoordningen så att namnet på kyrkohandboken blir *Kyrkohandbok för Svenska kyrkan (kyrkohandboken)* i stället för *Den svenska kyrkohandboken*. I samma kapitel 6 § föreslås en ändring så att beslut om musiken i huvudgudstjänsten brutits ut och regleras i 6a §. Den föreslagna förändringen innebär att ett beslut om att i huvudgudstjänsten använda annan musik till kyrkohandbokens texter än den musik som ingår i kyrkohandboken fattas lokalt. Kyrkoherden fattar ett sådant beslut efter samråd med församlingens präster och kyrkomusiker och efter medgivande av kyrkorådet/församlingsrådet. Beslutet ska anmälas till domkapitlet, men domkapitlet har inte någon möjlighet att ändra eller upphäva kyrkoherdens beslut.

I motion 2017:85 punkt 4 föreslår motionärerna att kyrkostyrelsens förslag till ändringar i kyrkoordningen ska antas.

Läronämnden har yttrat sig över motion 2017:85.

I motion 2017:126 punkt 1 föreslår motionärerna att kyrkostyrelsens förslag avseende beslut om att använda annan musik än den som finns i kyrkohandboken (18 kap. 6 § och 6 a § i kyrkoordningen) ska avslås. Motionärerna menar att när vissa texter, tillsammans med kyrkoårsbundna melodier, används genom århundraden och i gudstjänster i hela Svenska kyrkan uttrycks en samhörighet över tid och rum som

blir en del av vår kyrkas lära. Det är därför, enligt motionärerna, olämpligt att den lokala församlingen kan ersätta kyrkohandbokens musik med annan musik utan att domkapitlet har någon möjlighet att upphäva beslutet. Om kyrkomötet inte bifaller motionärernas förslag i punkt 1 menar de att ett tillägg till paragrafen är nödvändigt för att begränsa till vilka texter i kyrkohandboken annan musik får användas. I motionens punkt 2 föreslås ett sådant tillägg och i punkt 3 definieras vilka de texter bör vara till vilka annan musik får användas. Texter som är starkt förknippade med sin musik ska enligt motionärerna undantas från möjligheten att välja annan musik.

Läronämnden har yttrat sig över motion 2017:126.

Att det ges möjlighet till nyskapande av musik till texterna i Gudstjänstmusik A föreslår motionären i motion 2017:5 punkt 1. Däremot menar motionären att många av texterna i Gudstjänstmusik B, C, D och E är så intimt förknippade med sin musik att det inte är lämpligt att tillåta alternativ musik till dess.

Läronämnden har yttrat sig över motion 2017:5.

I motion 2017:4 punkt 2 föreslår motionären att ändringar i kyrkoordningen motsvarande det regelverk som gäller för val av psalmer ska finnas också avseende den liturgiska musiken. I 17 kap. 10 § i kyrkoordningen står det ”Den präst som leder en gudstjänst beslutar efter samråd med den tjänstgörande kyrkomusikern vilka psalmer eller andra församlingssånger som ska användas.”. En motsvarande paragraf behöver finnas för den liturgiska musiken enligt motionären. Motiveringen handlar om att se och ta till vara kyrkomusikernas kompetens, som är en ovärderlig tillgång i församlingens verksamhet. Det är en fråga om arbetsmiljö och därmed också en faktor i rekryteringshänseende.

Läronämnden har yttrat sig över motion 2017:4.

I Kyrkomötets beslut om användning av 1972 års bibelkommissions bibelöversättning (SvKB 1999:2) och Kyrkomötets beslut om användning i Svenska kyrkan av översättning till nordsamiska och lulesamiska av Nya testamentet (SvKB 2001:13) talas det om ”Den svenska kyrkohandboken I” samt ”församlingens gemensamma gudstjänster”. Mot bakgrund av kyrkostyrelsens förslag gällande namnet på den nya kyrkohandboken och begreppsändringen från församlingens gemensamma gudstjänster till den allmänna gudstjänsten i kyrkohandboks- och kyrkoordningsförslaget bör även dessa bestämmelser ändras.

Utskottets överväganden

Gudstjänstutskottet värdesätter att kyrkostyrelsens förslag ger möjlighet att även i fortsättningen kunna använda annan gudstjänstordning och annan musik än den som ingår i kyrkohandboken. Utskottet konstaterar samtidigt att friheten förutsätter kompetens och ansvarstagande i församlingarna. Till det kommer domkapitlets tillsynsansvar.

Utskottet menar att måltidens texter i Högmässa och Mässa inte ska kunna väljas utanför kyrkohandboken utan att domkapitlet efter ansökan från kyrkoherden lämnat medgivande till detta. Utskottet föreslår därför att det i 18 kap. 6 § i kyrkoordningen ska införas en reglering med en sådan innebörd. Likaså menar utskottet att domkapitlet ska ha möjlighet att ändra eller upphäva kyrkoherdens beslut avseende annan musik än den som ingår i kyrkohandboken. För detta föreslår utskottet att kyrkomötet beslutar att infoga meningen ”Om det finns särskilda skäl får domkapitlet ändra eller upphäva kyrkoherdens beslut.” som avslutning på 18 kap. 6 a § i kyrkoordningen, enligt bilaga 4.

Utskottet föreslår att bägge bestämmelserna ändras så att ”Den svenska kyrkohandboken I och II” ändras till ”Kyrkohandbok för Svenska kyrkan I och Den

svenska kyrkohandboken II” och att ”församlingens gemensamma gudstjänster” ändras till ”den allmänna gudstjänsten”.

Utskottet föreslår vidare att texten i kyrkostyrelsens skrivelse, textbilagan sidan 14, Övergripande anvisningar om Särskilda gudstjänstordningar, gudstjänster med tema och kortare gudstjänster, ändras. Efter meningen ”Momenten i Måltiden följer däremot kyrkohandbokens texter.” bör meningen ”Se vidare Kyrkoordning för Svenska kyrkan” tas bort.

I motion 2017:85, punkt 4 föreslår motionärerna att kyrkostyrelsens förslag till ändringar i kyrkoordningen ska antas. Utskottet ger förslag på andra ändringar i kyrkoordningen och föreslår därför att kyrkomötet beslutar att avslå motion 2017:85, punkt 4.

Utskottet delar inte motionärernas syn i motionerna 2017:126, punkt 1–3 och 2017:5, punkt 1, som innebär en begräsning av till vilka texter ny musik ska få användas. Utskottet föreslår därför att kyrkomötet beslutar att avslå motionerna 2017:126, punkt 1–3 och 2017:5, punkt 1.

Slutligen konstaterar utskottet att det förslag som förs fram i motion 2017:4, punkt 2 om att också ansvaret för val av liturgisk musik ska regleras i kyrkoordningen, i likhet med regleringen angående val av psalmer, inte har högsta prioritet i dagsläget. Utskottet föreslår mot den bakgrunden att kyrkomötet beslutar att avslå motion 2017:4, punkt 2.

Återremiss av kyrkohandboksförslagets musik

Utskottets förslag:

Kyrkomötet beslutar att avslå motion 2017:4, punkt 1.

Kyrkomötet beslutar att avslå motion 2017:6, punkt 1.

Kyrkomötet beslutar att avslå motion 2017:60, punkt 1.

Kyrkomötet beslutar att avslå motion 2017:61, punkt 1.

Kyrkomötet beslutar att avslå motion 2017:85.

Bakgrund

I arbetet med översyn och senare revision av kyrkohandboken har frågor om musiken varit angelägna från första början. 2001 beslutade kyrkomötet i enlighet med Gudstjänstutskottets förslag i G 2001:4 *Översynen av kyrkans böcker*, att bifalla en motion om ”framtagandet av kompletterande gudstjänstmusik med enkel, folklig och glad karaktär”. Till det kommer att kriterier bland annat avseende barnperspektiv och inklusivt språk har tillförts uppdraget. Läronämnden yttrar sig under rubriken Uppdragets innebörd över dess olika delar avseende bland annat kompletterande gudstjänstmusik, barnkonsekvensanalys och inklusivt språk. (Ln 2017:1y)

De senaste åren har arbetet med kyrkohandboken varit föremål för synpunkter och medial debatt i stor utsträckning med avseende på musiken i kyrkohandboksförslaget.

Kyrkostyrelsen konstaterar att det är med fokus på församlingarnas gudstjänstfirande som förslagets kvalitet har bedömts och att stor vikt har lagts vid att tillvarata och analysera remissynpunkter som inkommit. ”All gudstjänstmusik har bearbetats och förändringar har gjorts i musik, text och textunderläggningar utifrån synpunkter i remissvar 2014 och 2016.” skriver kyrkostyrelsen.

De förändringar i kyrkoordningen som föreslås i kyrkostyrelsens skrivelse har bland annat till syfte att ytterligare underlätta nyskapande och användning av annan musik i huvudgudstjänsten.

Kyrkoårets uppdelning i serier; julserien, fasteserien, påskserien och allmän serie, präglar i förslaget till ny kyrkohandbok huvudmusiken i Gudstjänstmusik A, och

överensstämmer i huvudsak med 1986 års kyrkohandbok. Den kompletterande musiken i Gudstjänstmusik B, C, D och E har olika karaktärer och innehåller inte kyrkoårs-serier på motsvarande sätt som Gudstjänstmusik A.

I förklaringsvolymen till kyrkohandboksförslaget 2012 sägs: ”Med musikförslaget har avsikten varit att både värna den traditionella sjungna liturgin och bredda de musikaliska genrer som ingår i kyrkohandboken.” Kyrkostyrelsen skriver ”Organiseringen av musiken i kyrkohandboken innebär att utgångspunkten är gudstjänstens grundstruktur, gudstjänstens moment samt kyrkoåret.”

I motion 2017:6 punkt 1 föreslår motionären kyrkomötet att avvakta med beslutet om kyrkohandboken till dess att en bearbetning har skett så att kyrkoårets karaktär framträder tydligare i gudstjänstens ordinarium, särskilt avseende musiken. Motionären menar att det med den nya kyrkohandboken finns en risk att församlingar i Svenska kyrkan helt kommer att radera ut begreppet kyrkoår. Det i sig skulle innebära att kulturarvet dödas, människor berövas rikedomerna i kyrkans årsrytm och evangeliet skymms.

Läronämnden har yttrat sig över motion 2017:6.

Samme motionär föreslår i ytterligare tre motioner att kyrkomötet ska avvakta med beslutet om kyrkohandboken. I motion 2017:60 punkt 1 till dess att alla musikaliska delar bearbetats och kompletterats, i motion 2017:4 punkt 1 att kyrkostyrelsen ska göra en ytterligare bearbetning av de musikaliska partierna i nya kyrkohandboken innan dessa slutgiltigt fastställs och i motion 2017:61 punkt 1 att kyrkostyrelsen ska fortsätta bearbetningen av äldre liturgiska texter och musik innan den nya kyrkohandboken fastställs. Motivtexterna till dessa tre förslag handlar om respekt för musikalisk expertis och kompetens och refererar till den debatt som förts kring kyrkohandboksarbetet.

Läronämnden har yttrat sig över motionerna 2017:60, 2017:4 och 2017:61.

Motion 2017:85 överensstämmer till sitt innehåll helt med reservationen till kyrkostyrelsens skrivelse. I punkt 1 föreslår motionärerna att kyrkomötet ska anta texterna i förslaget till *Kyrkohandbok för Svenska kyrkan del I*. I punkt 2 föreslås kyrkostyrelsen få i uppdrag att snarast återkomma med ett bearbetat förslag till liturgisk musik till de av kyrkomötet fastställda texterna och i punkt 3 föreslår motionärerna att kyrkomötet ska besluta att musiken i förslaget till *Kyrkohandbok för Svenska kyrkan del I* får användas till dess att kyrkomötet beslutat om kyrkohandbokens musikdelar. Motionärerna motiverar sina förslag med att den kritik som framförts beträffande musiken inte har beaktats i tillräcklig omfattning.

Läronämnden har yttrat sig över motion 2017:85.

Utskottets överväganden

Gudstjänstutskottet menar att musiken spelar en central och mycket viktig roll i många människors liv och inte minst i gudstjänstlivet.

Utskottet konstaterar att förväntningarna på musiken i kyrkohandboksförslaget har varit högt ställda och att ett mycket stort arbete har lagts ned på att få det färdigställt. Samtidigt är utskottet medvetet om att det finns frågor såväl kring processen, som frågor kring val av musikgenrer och kvalitet. Det finns till exempel inte någon musik representerad med inspiration från jazzen, utomeuropeisk musik eller musik i nordisk folkton enligt utskottet. Det musikaliska utbudet i form av Gudstjänstmusik A–E kan också upplevas begränsat. Samtidigt menar utskottet att det är av stor vikt att inte se processen med musikaliskt nyskapande som avslutad i och med färdigställandet av kyrkohandboken. Det har under en lång tid gjorts ett gediget arbete kring musiken

som bildar en fast grund för ett fortsatt musikaliskt utvecklingsarbete inom Svenska kyrkan.

Utskottet förstår motionärernas intention, när de vill bromsa processen för att arbeta vidare och fördjupa. Men i motsatsställning till motionerna 2017:4 punkt 1 och 2017:60 punkt 1 menar utskottet att det nu inte är tid att fördjupa och komplettera det arbete som hittills har gjorts. Arbetet har pågått under lång tid och också skjutits upp ett år redan tidigare. Nu är Svenska kyrkans församlingar i behov av att kyrkohandboken färdigställs för att snart kunna börja brukas. Utskottet föreslår därför kyrkomötet att avslå motionerna 2017:4 punkt 1 och 2017:60 punkt 1.

Utskottet menar inte heller att det är befogat att vänta med att färdigställa kyrkohandboken för att arbeta vidare med och fördjupa kunskapen kring den äldre liturgiska musiken och dess texter. Ett sådant arbete är viktigt och kan komma att fördjupa den musikaliska kunskapen inom Svenska kyrkan i stort, men utskottet menar att detta arbete måste vara ständigt pågående och därför inte kan påverka antagandet av en ny kyrkohandbok. Utskottet föreslår mot denna bakgrund kyrkomötet att avslå motion 2017:61 punkt 1.

I motion 2017:6 punkt 1 menar motionären att kyrkoårets karaktär bör framträda tydligare. I den här frågan har Läronämnden uttalat sig och menar att kyrkoårets karaktär framkommer på ett fullgott sätt. Utskottet delar denna uppfattning och föreslår därför kyrkomötet att avslå motion 2017:6 punkt 1.

Motion 2017:85 punkt 1–3 syftar till att texterna till kyrkohandboksförslaget ska antas medan musiken ska återremitteras. Utskottet ser inte på samma sätt behovet av detta. Utskottet föreslår därför kyrkomötet att avslå motion 2017:85 punkt 1–3.

Utskottet ser med glädje på den musik som nu finns i kyrkohandboksförslaget och menar att det är av stor vikt att det musikaliska utvecklingsarbetet på olika sätt fortsätter inom kyrkan. Idag sker det ett stort musikaliskt arbete runt om i församlingar och på stift vars arbete utskottet vill bekräfta och vars vikt man vill lyfta fram.

Utskottet vill särskilt hänvisa till sitt betänkande G 2017:2 där utskottet skriver att kyrkomötet ska uppdra till kyrkostyrelsen att återkomma till kyrkomötet med förslag på hur gudstjänstlivet i Svenska kyrkan kontinuerligt kan tillföras ny gudstjänstmusik. Utskottet ser här ett brett uppdrag för kyrkostyrelsen att hitta former för att behandla frågan om Svenska kyrkans musik inför framtiden på ett sådant sätt att arbetet sker nationellt och kontinuerligt.

Återremiss av kyrkohandboksförslagets texter

Utskottets förslag:

Kyrkomötet beslutar att avslå motion 2017:17.

Kyrkomötet beslutar att avslå motion 2017:20.

Kyrkomötet beslutar att avslå motion 2017:78, punkt 1.

Bakgrund

Kyrkostyrelsen konstaterar att arbetet med en ny kyrkohandbok har handlat om att finna en balans mellan att bevara traditionella uttryck och att använda ett nutida språk. I revisionsgruppens kommenterande promemoria till det förslag som överlämnades till kyrkostyrelsen den 16 mars 2017 säger gruppen:

En kyrkohandboksrevision sker dels i ett samspel mellan tradition och förnyelse, dels i ett samspel mellan uttryck för kyrkans trosidentitet och relevansen – anknytningspunkterna med människors vardagstillvaro.

Uppdraget att dels anpassa kyrkohandbokens innehåll till Bibel 2000, dels eftersträva ett mer inkluderande språk har följt arbetet sedan 1990-talet. I arbetet med 1986 års kyrkohandbok poängterades inför kyrkomötets beslut bland annat vikten av ”att övervinna det maskulint dominerande språket”.

Under de principiella överväganden som kommenteras i förklaringsvolymen till 2012 års kyrkohandboksförslag (SKU 2012:2) rörande strävan efter ett inkluderande språk sammanfattas denna i några punkter. Bland dessa kan nämnas att

- ◆ ett inkluderande språk ska stå i kontinuitet med bibel och tradition och uttrycka den kristna tron på Guds treenighet, inkarnationen och uppenbarelsen i Jesus Kristus,
- ◆ ett inkluderande språk för att tala om och till Gud utgår från att Gud är bortom kön,
- ◆ ett inkluderande språk bör genomföras med varsamhet vad avser inarbetade och välkända texter.

I motion 2017:17 föreslår motionärerna att kyrkostyrelsen får i uppdrag att låta göra en språklig revidering av kyrkohandboksförslaget för att undvika banala fraser och tidstypiska signalord. Mycket av materialet i förslaget är av god kvalité, men inte allt, menar motionärerna och poängterar att kyrkohandbokens språk måste ha slitstyrka, teologisk halt och en viss tidlöshet.

Samma motionärer tillsammans med ytterligare en motionär föreslår i 2017:20 att det uppdras till kyrkostyrelsen att låta göra en teologisk översyn av kyrkohandboksförslaget med hänsyn till ekumenisk, historisk och allmänkyrklig liturgisk tradition. I motiveringen uttrycks en förmodan om att kyrkohandbokskommittén avsiktligt velat undvika väsentliga teologiska utsagor och klassiska liturgiska formuleringar. Motionärerna menar att det är möjligt att välja alternativ i de olika momenten i mässan så att det blir tveksamt om den mässa som firas kan betraktas som förankrad i kyrkans tro. De påtalar att det är vare sig prästens uppfattning eller dagens trosmonster som ska präglade mässan utan det gemensamma allmänkyrkliga liturgiska arvet.

Läronämnden har yttrat sig över motion 2017:20.

I motion 2017:78 punkt 1 föreslår motionärerna att kyrkomötet återremitterar kyrkohandboksförslaget för att låta ett mer klassiskt och historiskt förankrat språkbruk bli dominerande och att nya ordningar där Jesus Kristus, hemmet, nationen och familjen utelämnats ska undvikas. Motionärerna poängterar att förändringar av liturgin bör ske endast undantagsvis, präglas av respekt för Svenska kyrkans egenart och den kyrkliga traditionen och föregås av en djupgående dialog.

Utskottets överväganden

Gudstjänstutskottet konstaterar att kyrkostyrelsens skrivelse Kyrkohandbok för Svenska kyrkan del I svarar mot direktiven att anpassa texten till Bibel 2000, att eftersträva ett mer inkluderande språkbruk och att också låta ett barnperspektiv präglade resultatet. Vidare konstaterar utskottet att någon kyrkohandbok som av samtliga berörda anses till fullo svara upp mot kyrkans behov aldrig har funnits, så inte heller denna gång. Behoven är mångskiftande och vissa önskemål präglade av personliga och/eller lokala prioriteringar. Såväl fortsatt användning av traditionella texter som tillgång till nya, enklare och/eller med modernare språkbruk formulerade texter möjliggörs nu. I utskottets behandling av skrivelsen har en ytterligare bearbetning skett och förslag på förbättringar presenteras. Utskottet menar att kyrkohandboksförslaget, med de ändringar utskottet föreslår, är klart för att antas och användas i församlingarnas gudstjänster.

I motionerna 2017:17, 2017:20 och 2017:78, punkt 1 föreslås att kyrkohandboksförslaget ska revideras, vara föremål för en teologisk översyn respektive återremitteras. Motiveringarna handlar om att undvika banala fraser och tidstypiska signalord, om hänsyn till ekumenisk, historisk och allmänkyrklig liturgisk tradition respektive om att låta ett mer klassiskt och historiskt förankrat språkbruk bli dominerande. Utskottet menar att sådana aspekter har beaktats, men också att ord och uttryck kan uppfattas olika. Nu är det hög tid att anta kyrkohandboken för användning i Svenska kyrkans församlingar och föreslår mot denna bakgrund att kyrkomötet avslår motionerna 2017:17, 2017:20 och 2017:78, punkt 1.

Användande av material utöver Kyrkohandbok för Svenska kyrkan

Utskottets förslag:

1. Kyrkomötet beslutar att avslå motion 2017:57.
2. Kyrkomötet beslutar att avslå motion 2017:60, punkt 2 och 3.

Bakgrund

I kyrkostyrelsens förslag till förändringar i kyrkoordningen är en viktig aspekt möjligheten att också använda annat material än det som ingår i kyrkohandboken. Förslaget innebär att beslut om användning av annan musik till kyrkohandbokens texter ska fattas på lokal nivå utan att det begränsas till visst tillfälle och utan att det ska kunna överprövas av domkapitlet.

Kyrkostyrelsen skriver också i inledningstexten i *Kyrkohandbok för Svenska kyrkan del I* att gudstjänst på andra språk utgör en integrerad del av gudstjänstlivet i Svenska kyrkan. ”Därför översätts kyrkohandboken helt eller i delar till nationella minoritetsspråk, svenska teckenspråk samt vissa andra språk.”

Läronämnden har yttrat sig över motionerna 2017:57 och 2017:60.

I motion 2017:57 föreslår motionären att 1986 års kyrkohandbok även fortsättningsvis får användas av de församlingar som väljer den. Det finns, enligt motionären, församlingar för vilka en ny kyrkohandbok inte är ett prioriterat önskemål.

Den motionär som i motion 2017:60 punkt 1 föreslår kyrkomötet att avvakta med beslutet om musiken föreslår i punkt 2 att kyrkostyrelsen under tre år inbjuder alla som vill till skapande av ny liturgisk musik och ger möjlighet att pröva denna. I motionen bifogas ett antal Agnus Dei-satser som kyrkomötet i motionens punkt 3 föreslås besluta får utgöra startmaterial i arbetet med att ta fram ny mässmusik. Motionären menar att man i kyrkohandboksarbetet har missat en stor rikedom av kreativitet och mångfald som behöver tas till vara.

Utskottets överväganden

Gudstjänstutskottet konstaterar, i likhet med direktiven till ny kyrkohandbok, att 1986 års kyrkohandbok i huvudsak har fungerat väl. Samtidigt är utskottet medvetet om att många försöksförsamlingar har begärt att få fortsätta att använda förslagen till ny kyrkohandbok i stället för att återgå till 1986 års ordning. Utskottet menar att förslaget i motion 2017:57, att 1986 års kyrkohandbok fortsättningsvis ska få användas som alternativ till den nya kyrkohandboken, inte är lämpligt. Läronämnden har i sitt yttrande påtalat att med ett sådant beslut uppstår en situation där vissa moment i gudstjänsten återfinns i snarlika varianter och där det för de kyrkliga handlingarna kommer att finnas olika, delvis konkurrerande, ordningar i bruk samtidigt, vilket försvårar domkapitlens tillsyn. Då kyrkohandboken är ett av Svenska kyrkans beaktelsesdokument och har en sammanhållande funktion för kyrkan skulle ett sådant

beslut stå i konflikt med synen på kyrkohandboken. Till detta kommer att förnyelsearbete i allmänhet innebär att vissa saker måste överges för att motivera det lärande och den förändring som en ny situation kräver. Mot denna bakgrund föreslår utskottet att kyrkomötet avslår motion 2017:57.

Avseende förslagen i motion 2017:60, punkt 2 och 3 konstaterar utskottet att det, i enlighet med den förändring av kyrkoordningen som skrivelsen föreslår, inte finns några hinder mot att inbjuda till skapande av ny liturgisk musik, inte heller mot att låta vissa Agnus Dei-satser utgöra startmaterial i ett sådant arbete. Gudstjänstutskottet konstaterar dock att de satser som motionen innehåller, i likhet med annat nytt material, inte har prövats och analyserats. Att idag sända ytterligare material på remiss till församlingarna vill utskottet inte förorda med tanke på de omfattande remissomgångar som genomförts de senaste åren. Dessutom pekar utskottet på att utgångspunkten för motionen, i punkt 1, är att kyrkomötet inte ska anta kyrkohandboksförslaget. Utskottet föreslår därför kyrkomötet att avslå motion 2017:60, punkt 2 och 3.

Gemensam grundstruktur, mångfald och delaktighet

Grundstrukturen

Utskottets förslag:

1. Kyrkomötet beslutar att avslå motion 2017:6, punkt 3.
2. Kyrkomötet beslutar att bifalla motion 2017:48.

Bakgrund

Den söndagliga gudstjänsten har ett grundläggande skeende som kan kännas igen i kyrkor över hela världen och i kyrkohistorien. Gemensamt är att gudstjänsten firas på dopets grund och att människor samlas på uppståndelsens dag, ber, sjunger, lyssnar till och tolkar ordet, firar nattvardens måltid och sänds ut i förnyat liv. I 1986 års kyrkohandbok omsattes detta synsätt i en grundläggande struktur, *ordo*, där mässan fick fyra huvuddelar. Strukturen har i kyrkostyrelsens förslag till *Kyrkohandbok för Svenska kyrkan del I* behållits med delvis nya benämningar, Samling, Ordet, Måltiden och Sändning.

Antalet gudstjänstordningar har begränsats till tre, Högmässa, Mässa och Gudstjänst, medan antalet alternativ inom respektive moment i gudstjänsterna motsvarar antalet i 1986 års kyrkohandbok eller är fler än dessa.

Även i de kyrkliga handlingarna finns moment från Samling, Ordet och Sändning med.

Till skillnad från 1986 års kyrkohandbok är i kyrkostyrelsens förslag musikvolymen upplagd enligt samma grundläggande struktur som huvudvolymen, för var och en av dels huvudmusiken i Gudstjänstmusik A, dels kompletterande musik i Gudstjänstmusik B, C, D och E. Liksom i 1986 års kyrkohandbok finns i Gudstjänstmusik A dels allmän serie, dels kyrkoårsspecifika serier. I Gudstjänstmusik B och C finns kyrkoårsanknutna alternativ för Lovsägelsen.

I motion 2017:6 punkt 3 föreslår motionären att uppställningen av musikserierna förändras så att musiken för varje kyrkoårstid hålls samman. Motiveringen till detta är att i möjligaste mån undvika att gudstjänstlivet i en församling kan komma att helt sakna anknytning till kyrkoåret.

Läronämnden har yttrat sig över motion 2017:6.

Motionärerna bakom motion 2017:48 påtalar att inte samtliga alternativ för Lovsången i kyrkohandboken återges med notskrift. De alternativ som återfinns bland Liturgiska sånger i psalm 697 samt psalm 21 återges med notskrift. Övriga alternativ är inte utskrivna. Motionärerna menar att antingen ska alla alternativ skrivas ut eller psalm 21 tas bort. Motionärerna föreslår att alternativen skrivs ut.

Laudamus, församlingens svar i Lovsången, som ska vara en trinitarisk psalm (en psalm som uttrycker treenigheten), har inte varit utskriven i de förslag som varit föremål för remissbehandling. Däremot har psalmnummer angivits för att ange vilka alternativ som är lämpliga till vilket Gloria. Revisionsgruppen valde dock i sin bearbetning att skriva ut de alternativ som är hämtade från psalm 697 samt psalm 21, ”Måne och sol”, och kyrkostyrelsen har bejakat detta. Att ”Måne och sol” skrivs ut motiveras med den särställning som denna psalm fått i familjemässan där den funnits med sedan tidigare. Det är också ett exempel på att barnperspektivet har fått genomslag i kyrkohandboken.

Utskottets överväganden

Gudstjänstutskottet menar att förslaget till uppställning av musikserierna i kyrkohandboksförslaget är väl motiverat och att det inte behöver ändras. Utskottet föreslår därför kyrkomötet att avslå motion 2017:6 punkt3.

När det gäller motion 2017:48 gläds utskottet åt den starka ställning som psalm 21, Måne och sol, fått i gudstjänster med barn. Samtidigt menar utskottet att det vore mer konsekvent att även skriva ut noterna till de övriga föreslagna exemplen på trinitariska psalmer som utgör möjliga alternativ till Lovsången (Sv. Ps. 18, 337, 543:4 och 641:7) än att bara ange dem i anvisningstexten. Utskottet konstaterar också att det är betydligt mer användarvänligt att ha noterna tillgängliga i kyrkohandboken än att behöva växla fram och tillbaka mellan olika böcker. Utskottet föreslår därför kyrkomötet att bifalla motion 2017:48.

Övergripande anvisningar

Utskottets förslag: Kyrkomötet beslutar att avslå motion 2017:73.

Bakgrund

Kyrkostyrelsen beskriver i skrivelsen utvecklingen av hur församlingens delaktighet succesivt fått allt fler konkreta uttryck i Svenska kyrkan sedan 1917 års kyrkohandbok. 1986 års kyrkohandbok innebar en stor principiell förändring med en pastoral-teologiskt motiverad öppning för fler än präster och musiker att på olika sätt medverka liturgiskt i gudstjänsten.

I *Teologiska grundprinciper för arbetet i 2006 års kyrkohandboksgrupp* skriver arbetsgruppen:

Den praktiska delaktighet som består i att gudstjänstfirarna får särskilda uppgifter i gudstjänsten bör därmed inte överskugga att delaktighet också till exempel handlar om att uppleva respekt, att känna igen människor, att kunna sjunga med i sångerna, att känna igen gudstjänstens perspektiv och att ha inflytande över gudstjänsten.

Handboken bör ge tydliga anvisningar om praktisk delaktighet, samtidigt som den bör utformas i medvetenhet om att många föredrar att fira gudstjänst i huvudsak genom att lyssna och delta i bön och sång.

Läronämnden har yttrat sig över kyrkostyrelsens skrivelse angående delaktighet och över motion 2017:73.

Motionären bakom motion 2017:73 menar att delaktighetsperspektivet inte fått tillräckligt genomslag i kyrkohandboksförslaget och föreslår att det ska följas upp genom att det i anvisningarna till gudstjänstordningarna ges exempel i enlighet med förslag i motionen. Motionären presenterar ett antal förslag på hur delaktighet och medverkan kan exemplifieras i anvisningstexterna i kyrkohandboken. Bland dessa finns dialogpredikan, personligt vittnesbörd och att kyrkans förbön kan ersättas med skön bakgrundsmusik till ljuständning, bönelappar och personlig förbön eller välsignelse.

Utskottets överväganden

Utskottet delar motionärens syn på delaktighetens stora betydelse i gudstjänsten, och att denna kan se ut på olika sätt. Där ryms olika former av praktisk medverkan såväl som till exempel enskilt deltagande i sång, bön eller lyssnande.

Vidare konstaterar utskottet att en viktig förutsättning för ett gott gudstjänstliv är att det finns en stor pastoralteologisk kunskap som delas av många och som ständigt bearbetas och fördjupas.

Utskottet menar dock att förutsättningarna för den delaktighet motionären efterfrågar redan finns och inte i första hand är en fråga för reglering i kyrkohandboken. Utskottet föreslår därför kyrkomötet att avslå motion 2017:73.

Gudstjänstens teologi, språk och musik

Flerspråkighet

Utskottets förslag:

1. Kyrkomötet beslutar att avslå motion 2017:5, punkt 2.
2. Kyrkomötet beslutar att avslå motion 2017:156.
3. Kyrkomötet beslutar att 1986 års kyrkohandbok i de översättningar till andra språk som enligt nu gällande ordning får användas (SKFS 1993:4 och punkt 16 i övergångsbestämmelserna till kyrkoordningen), får brukas fram till dess beslut fattas om nya översättningar.

Bakgrund

I motion 2017:156 punkt 1 föreslår motionären att i samband med att översättningar av den nya kyrkohandboken framläggs för kyrkomötet ska även förslag på böner på andra språk presenteras som uttryck för Svenska kyrkans tro, bekännelse och lära. I punkt 2 föreslår motionären att de böner som ska komma i fråga för översättning är Herrens bön samt välsignelsen och att det ska vara på fler språk än de nationella minoritetsspråken. Motionären motiverar det bland annat med att Svenska kyrkan är en del av den världsvida kyrkan och därmed större än att vara svensk, större än nation och språk.

I *Kyrkohandbok för Svenska kyrkan, del I* beskrivs att delar av kyrkohandboks-förslaget 2012 översattes till svenskt teckenspråk och fem nationella minoritetsspråk: finska, meänkieli, lulesamiska, nordsamiska och sydsamiska och att detta har utvärderats i en särskild process. Det uttalas också att det finns behov av översättningar till ytterligare språk. I inledningen till *Kyrkohandbok för Svenska kyrkan, del I* konstateras att:

Gudstjänst på andra språk utgör en integrerad del av gudstjänstlivet i Svenska kyrkan. Därför översätts kyrkohandboken helt eller i delar till nationella minoritetsspråk, svenskt teckenspråk samt vissa andra språk.

Praxis är att svenska är huvudspråk i kyrkohandboken och att översättningar kan göras till skilda språk, men att de då har något av en underordnad karaktär.

Svenska kyrkan är en del av den världsvida kyrkan och därmed också gränsöverskridande i bred mening. Inte minst den ekumeniska rörelsen ger uttryck för en längtan efter och förhoppning att kunna visa att skilda kyrkor på ett djupare plan hör samman. Uppfattningen att Svenska kyrkan är del av en större världsvid kyrka genomsyrar Svenska kyrkans självbild idag och synliggörs på olika sätt i tro, lära och liv. I *Kyrkohandbok för Svenska kyrkan del I* blir det tydligt till exempel genom att de latinska namnen på rubrikerna genomgående är utsatta. När trosbekännelsen används är det också möjligt att inleda med orden: ”Låt oss stämma in i/förenas i kyrkans bekännelse (ett tecken på vår samhörighet med Kristi världsvida kyrka)”.

Det motionären till motion 2017:156 efterfrågar är någonting mer genomgripande än att vissa delar av handboken översätts från svenska till ett annat språk, det handlar snarare om att tydligt och läromässigt uttrycka Svenska kyrkans delaktighet i den världsvida kyrkan också inom ramen för *Kyrkohandbok för Svenska kyrkan*.

I motion 2017:5 punkt 2 föreslår motionären att det som alternativa texter för ny tonsättning även medges översättningar av serie A till andra språk. Motionären hänvisar till den invandring som i många församlingar lett till nya grupper av gudstjänstfirare med annan nationell bakgrund, vilket motiverar ett behov av att också kunna sjunga liturgiska texter på andra språk.

Översättningarna till andra språk av 1986 års kyrkohandbok (där delar är översatta till tyska, franska och engelska) är från 1988 och antogs av dåvarande Svenska kyrkans nämnd för Gudstjänst och evangelisation. Beslut om dessa har alltså inte fattats av kyrkomötet.

I projektet med att ta fram handboksförslaget 2017 ingår arbete med översättningar till nationella minoritetsspråk (tre samiska varieteter, meänkieli, finska och fyra varieteter inom romska (romani)) samt svenskt teckenspråk. Detta arbete pågår utifrån dessa språks särskilda ställning.

Översättningar till andra språk har inte påbörjats men beretts bland annat i remissomgången 2016 med frågor i remissenkäten om vilka språk församlingarna ser behov av. Om kyrkomötet beslutar om en ny kyrkohandbok är det en fråga för kyrkostyrelsen att besluta om vilka övriga språk som kyrkohandboken ska översättas till. Däremot är det kyrkomötet som slutligt beslutar vilka översättningar som får användas (18 kap. 8 § i kyrkoordningen).

Läronämnden har yttrat sig över motion 2017:5.

Utskottets överväganden

Gudstjänstutskottet ser det som självklart att mer än ett språk kan användas vid gudstjänstfirande i Svenska kyrkan. I vår psalmbok finns psalmer på andra språk än svenska, vår kyrkohandbok finns översatt till några av de stora världsspråken och i många församlingar används andra språk än svenska i huvudgudstjänsten till exempel vid bibelläsningar och i andra enskilda moment. Detta är en konsekvens av att de som firar gudstjänst har olika modersmål och ett uttryck för strävan efter att gudstjänsten ska vara välkomnande och möjlig att känna igen för människor med olika bakgrund.

Vid kyrkliga handlingar är det vanligt att en större grupp gudstjänstdeltagare inte förstår svenska. Här är det ett uttryck för pastoral omsorg att fler moment än de allra vanligaste finns att tillgå på fler språk än svenska och de nationella minoritetsspråken.

Utskottet menar dock att beslut om översättningar av kyrkohandbokstext i nuläget inte ska ligga inom kyrkohandbokens ram. Utskottet vill också uttrycka sin bestämda uppfattning att Svenska kyrkan inte ska göra egna översättningar av Herrens bön och

andra gudstjänsttexter som redan finns på andra språk, utan använda versioner som brukas i kyrkor som firar sin gudstjänst på dessa språk. Utskottet föreslår mot denna bakgrund kyrkomötet att avslå motionerna 2017:5, punkt 2 och 2017:156.

När den nya kyrkohandboken antas, kommer översättningar av denna till flera språk att tas fram. Fram till dess att dessa nya översättningar är slutförda måste församlingar kunna fira gudstjänster i Svenska kyrkans ordning även på andra språk. Gudstjänstutskottet föreslår kyrkomötet besluta att 1986 års kyrkohandbok i de översättningar till andra språk som fastställts får brukas fram till dess att översättningar av den nya kyrkohandboken fastställts.

Gudstjänstens språkliga uttryck

Utskottets förslag:

1. Kyrkomötet beslutar att avslå motion 2017:71.
2. Kyrkomötet beslutar att bifalla motion 2017:90, punkt 1.
3. Kyrkomötet beslutar att avslå motion 2017:90, punkt 2, 3 och 4.
4. Kyrkomötet beslutar att avslå motion 2017:93.
5. Kyrkomötet beslutar att bifalla utskottets förslag avseende Välsignelsen enligt bilaga 4.

Bakgrund

I motion 2017:71 punkt 1 föreslår motionärerna att de läromässiga och ekumeniska implikationerna av den nya benämningen på den helige Ande bör utredas. I punkt 2 föreslår de att formuleringen, I Faderns och Sonens och den helige Andes namn, från 1986 års kyrkohandbok, får användas i den nya kyrkohandboken. Motionärerna motiverar det bland annat med att det skapar oklarhet i uppfattningen av den tredje personen i gudomen när olika formuleringar av den trinitariska (treenighets-) formeln blandas.

I *Förklaringar till kyrkohandbok för Svenska kyrkan del I* (SKU 2012:2) beskrivs de olika översättningsöverväganden som gjorts kring begreppet ”den heliga Anden” i Bibel 2000 och som beskrivs utförligt i Uppslagsdelen till Bibel 2000. Utredningsgruppen skriver:

När ”Anden” står för sig, utan ”helig” framför, och det av sammanhanget framgår att det är Guds ande som åsyftas skrivs ”Anden” i Bibel 2000. Bibelöversättarna har valt att skriva ”anden”, då den omgivande beskrivningen visar att det handlar om Guds ande. Det som är ”heligt” är det som hör samman med Gud. I kyrkohandboksförslaget har bedömningen varit att ”Anden” i den liturgiska texten genomgående bör skrivas på samma sätt, det vill säga med inledande versal, oavsett om eller vilken bestämning som görs. Att kyrkohandboksförslaget har ”den heliga Anden” och inte ”den helige Anden” är för att förslaget följer Bibel 2000. Enligt traditionell svensk grammatisk terminologi är ”ande” reale, idag kallat utrum, som har -a i slutet på adjektivet.

Detta fick stöd i remissutfallet. Frågeställningen i bearbetning och granskning 2014 och 2015 har gällt om ”Ande” bör vara i bestämd eller obestämd form. Språkligt och teologiskt sakkunniga har gjort något olika bedömningar men menar att båda uttrycken är möjliga. Såväl de teologiska som språkliga experterna har dock menat att det är konsekvent att i kyrkohandboken följa Bibel 2000 som har ”den heliga Anden”, alltså bestämd form. I det reviderade förslaget har uttrycket ändrats genomgående i böner och texter med ett undantag, trosbekännelsen. I Trosbekännelsen används

uttrycket ”den helige Ande”. Anledningen till att trosbekännelserna har samma formulering som tidigare är den remissbehandling som gjordes av de ekumeniska bekännelserna 2011.

I *Kommentarer Förslag kyrkohandbok för Svenska kyrkan, del I* (SKU 2016:1) redogörs för processen då Sveriges kristna råd 1996 rekommenderade sina medlemskyrkor att använda de ekumeniska nyöversättningarna av trosbekännelserna. Kyrkostyrelsen ställde 2011 i en remiss frågan om remissinstanserna tillstyrkte användandet av de ekumeniska trosbekännelserna, med några förändringar. Utifrån remissvaren beslutade kyrkostyrelsen att inte föreslå kyrkomötet 2012 att anta nyöversättningarna av trosbekännelserna.

Läronämnden har yttrat sig över motion 2017:71.

I motion 2017:90 punkt 1 föreslår motionären att ”Kriste” ersätts med ”Kristus” i Kristusrop 3, i punkt 2 att ”Jesu” ersätts med ”Jesu(s)” genomgående, i punkt 3 att ”Kristi” ersätts genomgående med ”Kristi/Kristus” och i punkt 4 att ”Jesu Kristi” ersätts genomgående med ”Jesu Kristi/Jesus Kristus”. Motionären motiverar sina förslag med att för dagens generation och kommande generationer är de latinska formerna inte helt begripliga.

I kyrkostyrelsens direktiv för det fortsatta arbetet med en översyn av *Den svenska kyrkohandboken* (se kyrkostyrelsens protokoll 2006:2 § 26) uttalades att det i arbetet med en grundordning för mässans firande skulle tas hänsyn till flera olika aspekter för att tillgodose behovet av gemensam struktur, men också öppenhet och möjlighet till lokal förankring. Några av dessa aspekter var:

- ◆ lokal gestaltning i förhållande till Svenska kyrkans allmänkyrkliga tradition i struktur och språk,
- ◆ föreskrivna moment – lokal gestaltning,
- ◆ fast formuleringar – stor alternativriktighet,
- ◆ igenkännande och flexibilitet.

Senare i processen har de kortfattade direktiven diskuterats och tydliggjorts. Viktigt har hela tiden varit att språket är rikt och visar på bredd som gör att kyrkohandboken kan fungera för olika typer av gudstjänstliv och i olika gudstjänstrum. Språket ska också hålla för att användas under lång tid. Texter och böner är därför av olika stilistiska karaktär. Utifrån remissutfallen vid de olika remisstillsfällena har de synpunkter som framkommit behandlats. I *Kommentarer Förslag kyrkohandbok för Svenska kyrkan del I* (SKU 2016:1) sägs:

Språkliga synpunkter i remissvaren har bland annat tagit upp kvalitet, rytm och stilnivå, för frekventa ord eller s.k. modeord och om språket uppfattats som torftigt och synpunkter om var det personliga behöver finnas i gudstjänstens texter. Synpunkter fanns angående vissa texter som uppfattades ha en undervisande eller föreskrivande karaktär. Utifrån dessa övergripande synpunkter har en genomgång av kyrkohandbokens texter gjorts.

Styrgruppen för kyrkohandboksrevisionen beslutade i januari 2015 att det skulle göras en granskning av förslaget helhet innan det gick på uppföljande remiss. Ett preliminärt förslag gick till sakgranskare och sakkunniga för granskning och bedömning från mars till augusti 2015. Granskningen gjordes av 12 personer, författare, teologer och språkligt sakkunniga, angående teologi och språk. Fortlöpande har avstämmningar gjorts för att svara mot remissvaren.

I motion 2017:93 föreslår motionären att ”ock” bör ersättas med ”ock(så)” i trosbekännelserna. Motionären motiverar det med att formen ”ock” är ålderdomlig och svår att förstå.

De första översättningarna av trosbekännelserna till svenska gjordes under 1300- och 1400-talen och nya översättningar gjordes sedan under reformationen. Därefter har ingen egentlig nyöversättning fastställts inom Svenska kyrkan. En viss språklig översyn har dock gjorts. I samband med en ny översättning av Nya testamentet, NT 81, kom frågan om en ekumenisk version av Herrens bön samt nyöversättningar av trosbekännelserna upp. Arbetet skedde inom ramen för Svenska Ekumeniska Nämnden och senare Sveriges kristna råd. Svenska kyrkan medverkade i tillkomsten av ekumeniska nyöversättningar. Som beskrivits ovan sändes översättningarna på remiss 2011 men detta resulterade inte i något förslag om antagande i kyrkomötet. Följden av detta är att i förslaget till ny kyrkohandbok används de sedan tidigare av Svenska kyrkan antagna översättningarna av trosbekännelserna.

Utskottets överväganden

När det gäller benämningen på den heliga Anden, noterar Gudstjänstutskottet att kyrkohandboksförslaget konsekvent följer Bibel 2000 utom i trosbekännelserna. Utskottet har noterat att både 1986 års benämning och den som följer Bibel 2000 redan används parallellt i många församlingar. Läronämnden pekar i sitt yttrande på vikten av att finna ord, ”som hjälper oss till ett medvetande om att Gud inte är maskulinum” (Ln 1986:2y) och på att benämningen från Bibel 2000 är förenlig med Svenska kyrkans tro, bekännelse och lära. Utskottet finner mot bakgrund av Läronämndens yttrande att det är bättre att benämningen är konsekvent och föreslår därför kyrkomötet att avslå motion 2017:71, punkt 1 och 2.

Utskottet noterar att motion 2017:90 tar upp två olika språkliga fenomen: dels svenska genitivbildningar av latinska namnformer, t.ex. Jesu och Kristi, dels en vokativform (anropsform) på grekiska, Kriste, som förts med in i svenskan. Utskottet bejakar förslaget att ersätta ”Krite” med ”Kristus” i Kristusrop 3. Detta skulle följa bruket i Kristusrop 6. Däremot är det inte språkligt lämpligt att genomgående ersätta ”Jesu” med ”Jesu(s)” och ”Kristi” med ”Kristi/Kristus”. De svenska genitivformerna har fortfarande en stark ställning i samtida språkbruk och på många ställen i kyrkohandbokstexten skulle det bli klumpigt och oskönt att byta ut dem. Utskottet föreslår därför kyrkomötet att bifalla motion 2017:90, punkt 1 men att punkt 2, 3 och 4 avslås.

När det gäller motion 2017:93 menar utskottet att Svenska kyrkan inte ensidigt kan eller bör ändra i trosbekännelserna som är ekumeniskt centrala texter. Utskottet föreslår därför att motionen ska avslås.

Utskottet menar vidare att också avseende Välsignelsen bör kyrkohandboken följa Bibel 2000, där tilltalet är ”dig” inte ”er”. Detta skulle göra att välsignelsen får ett mer direkt och individuellt tilltal. Samtidigt menar utskottet att det är av vikt att den kollektiva gemenskapen, som också den är en viktig del i välsignelsen, inte går förlorad. Utskottet konstaterar att det är svårt att tillgodose de båda behoven samtidigt. För att ge möjlighet att rikta välsignelsens tilltal till såväl individ som gemenskap föreslår utskottet att ”er” i Välsignelsen på samtliga ställen i kyrkohandboken ändras till ”er/dig”.

Utskottets förslag:

1. Kyrkomötet beslutar att avslå motion 2017:6, punkt 2.
2. Kyrkomötet beslutar att avslå motion 2017:15.
4. Kyrkomötet beslutar att bifalla motion 2017:45.
5. Kyrkomötet beslutar att avslå motion 2017:61, punkt 2.

Bakgrund

I reflektionsdokumentet *Teologiska grundprinciper för arbetet i 2006 års kyrkohandboksgrupp* konstateras att "[d]et är svårt, för att inte säga omöjligt, att tänka sig en gudstjänst utan sång och musik inte minst i ett lutherskt perspektiv". Kyrkostyrelsen betonar i skrivelsen att den liturgiska musiken är väsentlig för att bevara en evangelisk-luthersk identitet med gudstjänst på folkspråket samtidigt som Svenska kyrkan är en del av den världsvida kyrkan. "Musikaliska överväganden har därför utgjort en väsentlig del av kyrkohandboksrevisionen." Kyrkostyrelsen konstaterar vidare att det är "med fokus på församlingarnas gudstjänstfirande som förslaget kvalitet har bedömts" och påpekar att "all gudstjänstmusik har bearbetats och förändringar har gjorts i musik, text och textunderläggningar utifrån synpunkter i remissvar 2014 och 2016". Strävan har varit att värna sambandet mellan ord och ton. I den gregorianska sången är rytmen i grunden fri och baseras på texten, ett sätt på vilket gudstjänstens texter kan artikuleras tydligare. Bedömningen har varit att genom notering utan skaft åstadkoms en så ren notbild som möjligt, vilket i sin tur skapar en frihet för liturgen. Kyrkostyrelsen föreslår också ändringar i kyrkoordningen i syfte att förenkla möjligheterna till användning av annan musik till kyrkohandbokens texter (se avsnittet om ändringar i kyrkoordningen ovan).

Läronämnden har yttrat sig över motionerna 2017:6, 2017:15 och 2017:61.

I motion 2017:6 uttrycker motionären en oro för att kyrkoåret ska försvinna som ett tydligt mönster i Svenska kyrkans gudstjänstliv. Punkt 2 i motionen innehåller ett förslag om att uppdra till kyrkostyrelsen att till kyrkohandboken foga fler musikalternativ och fler kyrkoårsanpassade musikserier.

Motion 2017:15 innehåller ett antal tonsättningar av mässans ordinarium vilka motionären föreslår kyrkomötet besluta ska antas som alternativ musik för mässan i kyrkohandboken. Om kyrkomötet inte bifaller detta förslag i punkt 1 föreslår motionären i punkt 2 att ett urval av tonsättningarna fastställs som del av musiken i *Kyrkohandbok för Svenska kyrkan del I*. Motionären motiverar förslaget med att denna musik utgör en sedan mer än tio år väl beprövad serie som lockar fram församlingens sångglädje. De bifogade tonsättningarna skrevs av Hans Garmo i mitten av 1990-talet till Sankt Ansgars församling i Uppsala och har sedan dess använts där under en stor del av året. I början av 2000-talet gavs de ut i tryck på Wessmans förlag. Dessa tonsättningar är inte prövade inom handboksarbetets ram.

I kyrkostyrelsens förslag till kyrkohandbok kan "Dagens bön" och "Inledande och avslutande bön" sjungas. I motion 2017:45 menar motionären att notationen bör omarbetas i enlighet med hur dessa nu sjungs och noteras i *Den svenska psalmboken* och *Den svenska kyrkohandboken* 1986. För att ge orden en naturlig deklamation bör det framgå att tonen före slutfallet är längre än kantillationstonerna (som betyder att en längre text reciteras på samma ton). Detta är enligt motionären en praxis som växt fram under lång tid.

I motion 2017:61 menar motionären att man i handboksarbetet inte tagit i beaktande den stora kunskap som finns på området historisk musik. I motionens punkt 2 föreslås därför att kyrkostyrelsen får i uppdrag att fortsätta sökandet efter äldre

material att infoga i den nya kyrkohandboken. Motionären skriver att ”Bland medeltidens pärlor finns nog både ett och annat ”glatt, enkelt och folkligt” att hitta.”

Utskottets överväganden

I motion 2017:6 punkt 2 föreslår motionären att fler musikalalternativ ska tillfogas kyrkohandboken med hänvisning till att kyrkoåret behöver tydliggöras. Läronämnden har i sitt yttrande uttryckt som sin mening att det i förslaget ”finns en tillfredsställande anknytning till kyrkoårets skiftningar”. Gudstjänstutskottet delar Läronämndens uppfattning och föreslår därför kyrkomötet att avslå motion 2017:6, punkt 2.

Utskottet föreslår likaså kyrkomötet att avslå motion 2017:61 punkt 2, som handlar om att fortsätta sökandet efter äldre musik att foga till kyrkohandboken, eftersom detta förslag utgår från att beslutet om kyrkohandboken ska skjutas upp.

De tonsättningar av mässans ordinarium som presenteras i motion 2017:15 kan, konstaterar utskottet, användas i församlingens gudstjänster enligt den reglering i kyrkoordningen som föreslås i skrivelsen. Att införa dem i kyrkohandboken är dock varken rimligt eller riktigt enligt vad Läronämnden påtalar i sitt yttrande om gedigen beredning och analys med bred delaktighet vilket bidrar till receptionen av kyrkohandboken. Undantag från en sådan ordning måste därför göras med stor försiktighet. Utskottet föreslår därför kyrkomötet att avslå motion 2017:15, punkt 1 och 2.

Avseende det förslag angående notationen som motionären i motion 2017:45 presenterar vill utskottet framhålla värdet av att följa den musikaliska praxis som förekommer. Utskottet konstaterar att det här finns en närhet mellan teologi och musik, där teologin kan och ska vägleda beslutet avseende den musikaliska skrivningen. Skillnaden mellan skrivelsens förslag och motionärens förslag handlar om var betoningen ska läggas. Är det på ”Herren vare med er” (inte mot er?) eller ”Herren vare med er” (inte de andra?). Den motivering som presenterats till valet att inte tydligare notera detta i musikvolymen, nämligen att ge en större frihet i den liturgiska sången, förutsätter en hög kompetens hos alla präster och kyrkomusiker, som vore önskvärd men dessvärre inte alltid är förhanden idag. Här konstaterar utskottet att det finns utrymme för förstärkta utbildningsinsatser.

Utskottet har också uppmärksammat en olikhet avseende skaftlösa och skaftade noter mellan textbilagan och musikvolymen till exempel i inledningen till Dagens bön. Utskottet föreslår mot denna bakgrund kyrkomötet att bifalla motion 2017:45.

Anvisningarna

Utskottets förslag:

1. Kyrkomötet beslutar att avslå motion 2017:95.
2. Kyrkomötet beslutar att komplettera texten under Anvisningar sidorna 26–28, 37, 40–43 och 61 enligt bilaga 4.

Bakgrund

I kyrkostyrelsens skrivelse är Lovsägelsen (som består av Lovsägelsens inledning och Prefationen), Sanctus/Helig och Agnus Dei/O, Guds lamm fasta moment i Högmässa och när Mässa firas som huvudgudstjänst, men fakultativa moment (kan utelämnas) när Mässa inte firas som huvudgudstjänst.

I motion 2017:95 föreslås att momenten Prefation, Sanctus och Agnus Dei ska vara fasta i Mässa, även när den inte firas som huvudgudstjänst. Motionären menar att dessa moment stärker församlingens liturgiska roll och att de hittills ingått i alla nattvardsgudstjänster utom sjukkommunion.

I kyrkostyrelsens skrivelse är antalet gudstjänstordningar betydligt färre än i 1986 års kyrkohandbok. Utöver de särskilda ordningarna för Julotta och Långfredagsgudstjänst innehåller 1986 års handbok separata ordningar för Högmässa, Söndagsmässa, Familjemässa, Högmässogudstjänst, Söndagsgudstjänst, Familjegudstjänst, Veckomässa, Sjukkommunion, Temamässa, Söndagsbön/Veckobön och Temagudstjänst. I skrivelsens förslag till ny kyrkohandbok har dessa elva gudstjänsttyper ersatts av två huvudordningar, Högmässa och Mässa/Gudstjänst, där Högmässa innefattar fler fasta moment och Mässa/Gudstjänst färre.

I Högmässa, Söndagsmässa och Familjemässa enligt 1986 års kyrkohandbok är Prefation, Sanctus och Agnus Dei fasta moment. I Veckomässa är Prefation och Sanctus fakultativa moment, medan Agnus Dei är ett fast moment och i Sjukkommunion finns varken Prefation, Sanctus eller Agnus Dei med som moment i mässordningen. Temamässa kan, när den firas som huvudgudstjänst, utformas så att Högmässans, Familjemässans eller Söndagsmässans liturgi präglas av ett genomgående, icke kyrkoårsbundet tema, vilket innebär att Prefation, Sanctus och Agnus Dei ingår som fasta moment. När Temamässa inte firas som huvudgudstjänst behöver den inte innehålla dessa tre moment. Det enda kravet är att instiftelseorden samt utdelandet av bröd och vin ska ingå.

Utifrån skrivelsens två gudstjänstordningar ska såväl en fullständig högmässa med många fasta moment som en mycket enkel och avskalad mässa i det lilla formatet kunna utformas. I Högmässa ingår Prefation, Sanctus och Agnus Dei som fasta moment. Detsamma gäller när Mässa firas som huvudgudstjänst. När Mässa inte firas som huvudgudstjänst är de tre momenten fakultativa.

I kommentarsvolymen till kyrkohandboksförslaget 2016 förs ett resonemang kring prefationerna ur ett barnperspektiv:

Bedömningen i revisionen har varit att den absoluta merparten av prefationerna bör vara fullständiga. Det pastorala sammanhanget är samtidigt att i många församlingar, när Mässa firas med små barn utelämnas flera av Måltidens moment, bl.a. just Lovsägelsen. Revisionen har velat möjliggöra att fler av Måltidens moment är med även då Mässa firas med alla åldrar. En anledning till att Lovsägelsen utelämnas är att gudstjänsten blir för lång och omfattande då alla moment finns med. I remissvar efter kyrkohandboksförslaget 2012 finns reflektioner från församlingar om att

de nya texterna och den nya musiken (särskilt Gudstjänstmusik D) möjliggjort ett rikare nattvardsfirande.

Utskottets överväganden

Motionären föreslår att Prefation, Sanctus och Agnus Dei ska vara fasta moment i Mässa även när den inte firas som huvudgudstjänst. Gudstjänstutskottet menar att dessa är centrala och viktiga delar när mässa firas som huvudgudstjänst, historiskt och ekumeniskt, och att de ger utrymme för det mystiska och outgrundliga. I sammanhanget är det viktigt att skilja på enkelhet och förenkling. Utskottet menar att en enklare mässa utan Prefation, Sanctus och Agnus Dei inte behöver innebära en förlackning eller uttunning av mässan. Även en mycket enkel mässa kan innehålla djup och möte med Gud. Vid skilda tillfällen är det också viktigt – inte minst av pastoraliska skäl – att kunna fira en enkel mässa. Utskottet påminner om att ordningen för Mässa också ska kunna användas för att utforma en enkel mässa till exempel vid sjukkommunion.

Utskottet konstaterar att en barnkonsekvensanalys både skulle kunna peka på vikten av igenkänning i mässans ordning gång efter gång och att det ges utrymme för mysteriet, och samtidigt att en sådan analys kan lyfta fram möjligheten till kortare mässor. Ett barnperspektiv ger därmed inte entydiga svar eller vägar att gå.

Utskottet föreslår därför kyrkomötet att avslå motion 2017:95.

Utskottet konstaterar i sin diskussion om anvisningarna till momentet Förlåtelse, Förlåtelseord/Löftesord, Tackbön alternativt Överlåtelsebön att Läronämnden har yttrat sig över dessa. Läronämnden för ett resonemang om att vi utifrån en luthersk förståelse ständigt lever med den ”gamla människan” och därför ständigt behöver höra Guds löfte. Människan är kallad att leva i en ständigt pågående dialog av beaktelse och förlåtelse. ”Läronämnden menar därför att, om mässa och gudstjänst firas som huvudgudstjänst, ska bön om förlåtelse med tillhörande förlåtelse- eller löftesord, alternativt överlåtelsebön, vara fasta moment”. Utskottet delar Läronämndens resonemang och föreslår en kompletterande mening i textbilagan sidan 27: ”Momentet som helhet är ett fast moment i Högmässa och fakultativt i Mässa/Gudstjänst med de alternativ som finns i kyrkohandboken. *När Mässa/Gudstjänst firas som huvudgudstjänst är momentet som helhet ett fast moment.*”. Detta föranleder redaktionella ändringar på flera ställen i textbilagan. Utskottet föreslår därför kyrkomötet att besluta om ändringar i anvisningarna i textbilagan på sidorna 26–28, 37, 40–43 och 61 enligt bilaga 4.

Samling

Utskottets förslag:

1. Kyrkomötet beslutar att motion 2017:74 ska anses besvarad med vad utskottet anfört.
2. Kyrkomötet beslutar bifalla utskottets förslag avseende anvisningstexten till momentet Inledningsord på sidan 31 i textbilagan enligt bilaga 4.
3. Kyrkomötet beslutar bifalla utskottets förslag att den trinitariska formeln besvaras med församlingens Amen.

Bakgrund

I motion 2017:74 föreslås att varje gudstjänst i nya kyrkohandboken inleds med Guds varma, kärleksfulla och barmhärtiga ja till oss människor. Motionären framhåller

vikten av att skapa en välkomnande miljö, där en snäv syndabekännelse inte riskerar att uppfattas som en inträdesbiljett.

I kyrkostyrelsens skrivelse inleds Samling, den första delen av gudstjänsten, med klockringning och psalmsång, därefter följer ett inledningsord. Skrivelsen innehåller 15 alternativa inledningsord, olika i sina språkliga uttryck och i sina teologiska betoningar, varav några direkt leder till Bön om förlåtelse alternativt Överlåtelsebön medan andra är mer fristående. Bön om förlåtelse alternativt Överlåtelsebön kan även placeras senare i gudstjänsten, direkt före Kyrkans förbön. Momentet Bön om förlåtelse har 8 olika alternativ och momentet Överlåtelsebön tre olika alternativ. Även dessa är olika i språkliga uttryck och teologiska betoningar.

I kommentarsvolymen till 2016 års kyrkohandboksförslag karakteriseras gudstjänstdelen Samling på följande sätt:

Gudstjänstdelen Samling leder in i gudstjänsten och tydliggör att gudstjänst firas i möte med Gud, i Jesus Kristus och i gemenskap med den världsvida kyrkan. Människan kan komma som hon är och Gud ser och möter människans livsvillkor i Kristus. I Samling uttrycks vidare att enskilda människor kommer samman till en gemenskap, en församling. Samlingens första del kan utformas med olika betoningar och skapar en gemensam känsla av sammanhang.

Dokumentet *Teologiska grundprinciper för arbetet i 2006 års kyrkohandboksgrupp* resonerar om beredelsemomentet i gudstjänstens inledning. Där sägs bland annat:

Under stora delar av Svenska kyrkans historia har skriftermålet varit en självständig institution, förlagd utanför högmässan, t ex lördag kväll. Ibland har detta kompletterats med en allmän syndabekännelse i högmässan, ofta i anslutning till predikan.

Inledningen med allmän syndabekännelse och tillsägelse av förlåtelsen blev möjlig i HB 42 och det normala i HB 86. Samtidigt blev det möjligt att placera beredelsen efter predikan. Om detta skrev kyrkomötets läronämnd i samband med framtagandet av HB 86 bland annat: *Det är mycket viktigt att reflektera över vilken bild av Gud gudstjänstordningen förmedlar. I detta avseende har gudstjänstens inledning en särskilt stor betydelse. Det kan finnas andra sätt att inleda gudstjänsten på än att ställa människans litenhet i kontrast till Guds helighet.*

[...] Det är viktigt att ingenting i gudstjänsten, till exempel en obligatorisk inledande bön om förlåtelse och förlåtelseord, antyder att människans synd skulle vara ett hinder som först måste undanröjas för att relationen med Gud skall kunna återupprättas. Försoningens gåva kan på detta sätt skymmas.

Läronämnden har yttrat sig över motion 2017:74.

Utskottets överväganden

Gudstjänstutskottet bejakar inledningsvis den intention som uttrycks i motion 2017:74. Det är centralt att en kristen gudstjänst utformas på ett sätt som inte riskerar att tynga människor i känslor av skam och oduglighet, utan i stället betonar människans värdighet och Guds kärlek och barmhärtighet. I viss utsträckning sker detta genom de ord som används, men deltagarnas uppfattning om gudstjänsten som befriande eller tyngande formas också av det gestaltande som sker i form av bemötande, kroppsspråk, hur rummet används och liknande faktorer, vilka inte låter sig regleras i en kyrkohandbok.

Utskottet instämmer i Läronämndens bedömning, när de i sitt yttrande menar att kyrkohandboksförslaget ger utrymme för en inledning av gudstjänsten, ”som uttrycker Guds omsorg och vår glädje i Guds närhet”. Därför menar utskottet att motionen ska anses besvarad genom att det som motionären efterfrågar redan är möjligt i förslaget till ny kyrkohandbok.

Utskottet menar med anledning av de olika alternativen till trinitarisk formel i gudstjänstens inledning att en sådan formel uttrycker den kristna gudstjänstens karaktär av tillbedjan inför Gud, som gjort sig känd för oss som Fader, Son och Ande. Detta bruk har rötter långt tillbaka i kristenheten och förenar oss med kristna i alla tider och över hela den bebodda världen. Utskottet ser samtidigt att treenighetsformeln är en av de formuleringar som under de senaste decennierna varit föremål för mycket diskussion utifrån en önskan att inte ensidigt benämna Gud med maskulina beteckningar. Alternativa trinitariska formler har prövats, som till exempel Skaparen, Befriaren och Livgivaren (eller Livgiverskan). En av kyrkohandboksförslaget formuleringar undviker ett maskulint språk: I Guds, den treeniges namn. En sådan utformning av den trinitariska formeln kan uppfattas som mer dogmatisk än relationell vilket gör gudsbilden alltför abstrakt. Utskottet menar dock att alternativet behövs utifrån strävan efter ett inkluderande språk, och att andra trinitariska formler i denna riktning som prövats snarare fokuserar på vad Gud gör än vem Gud är, vilket gör handboksförslaget formulering till ett bättre alternativ. Utskottets beslut angående den trinitariska formeln ska gälla för alla gudstjänster och kyrkliga handlingar i kyrkohandboken.

Utskottet noterar att det finns en risk för att formuleringen: I Guds, Faderns och Sonens och den heliga Andens namn, gör treenighetsperspektivet otydligt, antingen genom att Guds förstås som enbart syftande på Fadern, eller genom att formeln läses och hörs som en uppräknings av fyra personer, snarare än en Gud i tre personer. Utskottet menar att en tydligare layout av texten skulle kunna minska risken för missförstånd. Utskottet föreslår därför att uppställningen av formeln ”I (Guds), Faderns och Sonens och den heliga Andens namn” ändras, så att de båda varianterna skiljs ut från varandra och den längre av dem ställs upp med radbrytning så att riskerna för missförstånd minskar.

Utskottet föreslår, slutligen, att den trinitariska formeln, oavsett vilken av formuleringarna som används, ska besvaras med församlingens Amen.

Utskottet noterar att anvisningstexterna till några av momenten i gudstjänstens början kan riskera att missförstås. Det gäller, för det första, den första meningen i anvisningen, där avsikten torde vara att ange att en trinitarisk formel inleder gudstjänsten, men där formuleringen kan förstås som att ett av de föreslagna alternativen är obligatoriskt. Här föreslår utskottet en alternativ text till anvisningarna, som gör tydligt att det är momentet som sådant som är fast, inte ett av alternativen.

För det andra kan anvisningstexten till momentet Inledningsord i textbilagan på sidan 32 högst upp tolkas som om detta Helig är fakultativt i Gudstjänst och fast i Högmässa och Mässa, när avsikten torde vara att ange att detta moment kan användas i Gudstjänst och endast där. Utskottet menar att det är självklart att inledningsordet kan anknyta till *En liten bönbok*, *Den svenska evangelieboken* eller *Den svenska psalmboken*. Detta behöver inte skrivas ut i anvisningstexten. Utskottet föreslår därför att anvisningstexterna på sidorna 31–32 revideras enligt förslaget i bilaga 4.

Utskottet har funnit att anvisningstexterna på ett flertal punkter är svårtolkade och att de brister i konsekvens mellan olika ställen där samma eller snarlika anvisningstexter förekommer. Utskottet utgår ifrån att en ny översyn av anvisningstexterna görs inför publicering av kyrkohandboken.

Utskottets förslag:

1. Kyrkomötet beslutar att avslå motion 2017:91.
2. Kyrkomötet beslutar att avslå motion 2017:97.
3. Kyrkomötet beslutar bifalla utskottets förslag att Inledningsord 6 ändras enligt bilaga 4.
4. Kyrkomötet beslutar bifalla utskottets förslag att Inledningsord 7 ändras enligt bilaga 4.
5. Kyrkomötet beslutar bifalla utskottets förslag att Inledningsord 15 ändras enligt bilaga 4.

Bakgrund

I motion 2017:91 föreslås att "Överlåtelsebön 1" istället blir "Syndabekännelse och bön om förlåtelse 9". Motionären menar att denna bön är mycket omtyckt och använd och att den innehåller allt som en fullgod syndabekännelse och bön om förlåtelse behöver.

I dokumentet *Teologiska grundprinciper för arbetet i 2006 års kyrkohandboksgrupp* förs ett resonemang om vikten av att syndabekännelsen inte utvidgas till att omfatta sådant som inte är synd:

Om äldre tiders syndabekännelser var mycket precisa med att det handlade om "synd", "skuld", "missgärningar" och "brott", har det funnits tydliga språkliga och innehållsmässiga glidningar i senare formuleringar i riktning mot ord som "tillkortakommanden", "svaghet", "otillräcklighet", "felsteg" etc.

Detta gäller vissa böner i HB 86, men framför allt böner som formats i temamässor etc. i handbokens efterföljd. Orsaken till dessa förskjutningar är sannolikt försök att fånga in syndbegreppet med ord som är mer lättillgängliga i en modern språkbild. Det oavsiktliga resultatet har dock blivit en tendens att syndabekännelsen kommit att omfatta ett betydligt bredare spektrum av mänskliga grundvillkor än vad som rimligen kan benämnas som synd. Det är mot denna bakgrund viktigt att kyrkohandbokens böner om förlåtelse och förlåtelseord, när de förekommer, är tydliga.

Nyare formuleringar har ibland tolkat bönen om förlåtelse mer som en bekännelse av vår tillhörighet till en fallen skapelse än som en bekännelse av personliga synder. En sådan bekännelse menar kyrkohandboksgruppen dock inte hör hemma i en separat bön om förlåtelse. Bejakandet av att vi lever i en brusten värld kan däremot vara en central del av *kyrie*-temat.

Kommentarsvolymen 2012 skriver om Överlåtelsebön 1 ("Barmhärtige Gud..."):

En av bönerna (Överlåtelsebön 1) utgår från en Syndabekännelse och bön om förlåtelse i kyrkohandboken från 1986. Här har bedömningen varit att denna bön å ena sidan ofta är använd i många församlingar och därför bör vara kvar i kyrkohandboken men att den å andra sidan inte är en Bön om förlåtelse i egentlig mening utan mera uttrycker just ett överlåtelseperspektiv.

I motion 2017:97 föreslås att förslagen till inledningsord för mässa/gudstjänst avslås och att inledningsorden för högmässa/mässa och gudstjänst i stället ska utformas i

enlighet med 1986 års kyrkohandbok. Motionären menar att tilltalet ”Gud”, utan bestämning, blir abstrakt och opersonligt och inte motsvarar bibelns uppenbarelse av Gud som Jesu Kristi Fader.

När det gäller Inledningsorden, innefattar dessa i skrivelsen både det moment som i 1986 års kyrkohandbok kallades Beredelseord och det som kallades Inledningsord. Utöver de 15 alternativ som finns i skrivelsen, kan inledningsordet även formuleras fritt. I 1986 års kyrkohandbok finns tre inledningsord, som benämner Gud som Herren: Högmässogudstjänstens ”Herren är i sitt heliga tempel...”, ”Herren är mitt ibland oss...” och ”Stora och underbara är dina verk, Herre Gud...”. De övriga beredelse- och inledningsorden använder benämningen ”Gud”, ibland med bestämmingar som ”helige”, oftast utan bestämning i form av ett adjektiv, men i ett sammanhang som talar om vem Gud är och vad Gud gör.

Det är denna senare princip, som huvudsakligen har använts i skrivelsens inledningsord, utifrån direktiven om att sträva efter ett könsinkluderande språk, som inte ensidigt och i onödan använder maskulina benämningar på Gud och människor. (För en utförligare beskrivning av övervägningarna om inklusivt språk, se avsnittet om inklusivt språk ovan).

Läronämnden har yttrat sig över motionerna 2017:91 och 2017:97.

Utskottets överväganden

Gudstjänstutskottet påpekar att det finns en genomgående struktur i handboksförslaget som bland annat medför många olika alternativ och att denna struktur också blir synlig här. Detta ger enligt utskottet en bredd så att formuleringar som av vissa kan anses platta eller språkligt torftiga kompletteras av andra. Alternativen visar också på teologisk och pastoral mångfald och användbarhet.

I motion 2017:97 föreslår motionären ”att förslagen till inledningsord för mässa/gudstjänst i kyrkohandboksförslaget avslås och inledningsorden för högmässa/mässa och gudstjänst istället utformas i enlighet med 1986 års kyrkohandbok”. Utskottet menar att det är viktigt att det finns en bredd av färdigformulerade inledningsord som kan användas i olika gudstjänstsammanhang. Dessutom påpekar utskottet att ytterligare inledningsord kan formuleras fritt med egna ord. Utskottet ansluter sig även till vad Läronämnden skriver i sitt yttrande i relation till motion 2017:97 att ”hela läran inte behöver uttryckas i varje moment eller alternativ, men att det inte får finnas något enskilt moment i kyrkohandboken som strider mot Svenska kyrkans tro, bekännelse och lära”. Utskottet föreslår mot denna bakgrund kyrkomötet att avslå motion 2017:97.

Utskottet menar att antalet Inledningsord ger en mångfald, användbara vid skilda gudstjänstillfällen, som också ger inspiration och visar på möjlighet att själv formulera egna Inledningsord. När det gäller Inledningsord 6 menar utskottet att det finns ett viktigt signalvärde i att det finns med i kyrkohandboken, inte minst i anslutning till den pågående försoningsprocessen mellan Svenska kyrkan och samerna. Utskottet menar dock att förslaget bör ändras till: ”Fjällens och det öppna landskapets Gud, Skogarnas och den rika mångfaldens Gud, Sjöarnas, havens och det pulserande livets Gud, du som är med oss där vi lever och bor, i din närhet vill vi vara, i ditt namn vill vi be”. I Inledningsord 7 menar utskottet, med hänvisning till Läronämndens resonemang kring *Guds vägar*, att den näst sista meningen bör ändras till ”och att Guds kärlek möter oss genom Jesus Kristus”. Av språkliga skäl menar utskottet att den 6:e raden i Inledningsord 15 bör ändras till: ”I dopet görs inte skillnad på människor”. Texten kommer då också att följa bibeltextens lydelse. Utskottet föreslår därför ändringar i Inledningsord 6, 7 och 15.

Vad gäller Bön om förlåtelse och Förlåtelseord diskuterar utskottet om såväl vikten av konkretion i syndabekännelsen som generationsordet ”brustenhet”. Utskottet menar att de föreslagna alternativen, när det gäller Bön om förlåtelse och Förlåtelseord, teologiskt och pastoralt väl tillgodoser de krav som kan ställas.

Gudstjänstutskottet menar liksom motionären till motion 2017:91, att Överlåtelsebön 1 är en omtyckt och använd bön. Utskottet konstaterar dock att Läronämnden skriver: ”det kan övervägas om det krävs ett efterföljande tilltal som anknyter till formuleringarna i själva bönen. Något självklart sådant finns inte i förslaget”. Att göra ändringar i bönen enligt Läronämndens efterfrågan menar utskottet inte är lämpligt då bönen är känd och använd. Utskottet menar också att ett sådant tillägg som Läronämnden efterfrågar ändrar själva strukturen på bönen. Utskottet föreslår därför kyrkomötet att avslå motion 2017:91.

Kyrie

Utskottets förslag:

Kyrkomötet beslutar att bifalla motion 2017:46.

Kyrkomötet beslutar att avslå motion 2017:68.

Kyrkomötet beslutar att avslå motion 2017:128.

Bakgrund

I kyrkostyrelsens skrivelse har det moment som i 1986 års kyrkohandbok betecknades ”Herre förbarma dig (Kyrie)” fått beteckningen Kristusrop/Kyrie. I Kristusrop 3 har textunderläggningen justerats i förhållande till 1986 års kyrkohandbok, så att den långa melismen (tonslingan) ligger på andra stavelsen i ”förbarma” i stället för på ”dig”.

I motion 2017:68 och motion 2017:128 föreslås att momentet Kyrie som svensk beteckning ska ha ”Herre, förbarma dig” och inte kyrkohandboksförslagets ”Kristusrop”. Detta motiveras dels med att ”Herre, förbarma dig” är den hävdvunna svenska benämningen på detta moment, dels med att denna beteckning gör kopplingen mellan Gud som Herre i Gamla testamentet och den kristna bekännelsen till Jesus som Herre tydligare.

I motion 2017:46 föreslås att textunderläggningen till Kyrie (Kristusrop 3) ändras så att den överensstämmer med psalm 696:5 i *Den svenska psalmboken*. Motionären menar att det krävs starka skäl för att ändra textunderläggningen när den varit densamma i 500 år och att bibehållen textunderläggning underlättar för församlingen.

Angående beteckningen Kristusrop, skriver kyrkohandboksgruppen i kommentarsvolymen till 2012 års kyrkohandboksförslag:

I förslaget till ny kyrkohandbok införs benämningen ”Kristusrop” för det moment i gudstjänsten som i den allmänkyrkliga traditionen kallas ”Kyrie”. Liksom vid flera andra moment i förslaget kvarstår samtidigt den allmänkyrkliga benämningen. I 1986 års kyrkohandbok och i tidigare kyrkohandböcker har den svenska benämningen varit ett citat ur Bibeln, ”Herre, förbarma dig”. Benämningen Kristusrop uttolkar momentets betydelse. Människorna vänder sig tillsammans till Kristus på det sätt som evangelierna beskriver att många människor närmade sig Jesus, med rop om förbarmande. Ropet handlar om att Kristus ska vara nära och dela människans livsvillkor. Kristusropet ger rum för människans upplevelse av hur livet faktiskt är och uttrycker ett löfte att Kristus hör människans rop.

I kommentarsvolymen till 2016 års kyrkohandboksförslag diskuteras den kritik mot benämningen ”Kristusrop”, som framkommit i några remissvar. Här noteras att benämningen, som infördes i de reflektionsdokument som gick på remiss 2010, vunnit stöd hos fler remissinstanser än de som varit kritiska och att beteckningen fått stöd i den teologiska och språkliga granskning som gjorts. Benämningen jämförs med liknande konstruktioner, som ”gudstro” och ”gudslängtan” och det poängteras att ”frågan om språkpraxis är väsentlig för att bedöma ett ords begriplighet.” I remissvaren 2016 var knappt 10 procent av församlingarna kritiska mot benämningen Kristusrop på svenska. Andra svar visade att många församlingar nu använder denna benämning. Ytterligare andra församlingar använder ”Kyrie” eller båda benämningarna.

Läronämnden har yttrat sig över motionerna 2017:68 och 2017:128.

När det gäller textunderläggningen till Kristusrop 3 har det i remissbehandlingen av 2012 års kyrkohandboksförslag påpekats att originalets ”Kyrie eleison” har melismen på sin betonade stavelse ”ei”, medan betoningen i svenskan inte följt den normala språkbetoningen, utan lagts på ordet ”dig”. En bakgrund till detta låg i skiftena mellan anpassning av gregorianiken till modern taktart i 1914 års kyrkohandbok, där betoningen på andra stavelsen i ”förbarma” behölls genom längre tonlängd, och sedan återgick i 1942 års handbok, där alla toner gjordes lika långa, vilket försköt betoningen från ”förbarma” till ”dig”. Skrivelsens förslag syftar till att återställa betoningen till att närmare följa talspråket.

Utskottets överväganden

Gudstjänstutskottet konstaterar att begreppet Kristusrop kan upplevas tvetydigt, vilket också framkommit i remissbehandlingen. Vidare konstaterar utskottet att språket och olika begrepps betydelser förändras över tid. Avseende begreppet Kristusrop är det sammanhang där det används i gudstjänsten tillräckligt tydligt för att ett missförstånd om ropets avsändare och mottagare inte ska behöva uppstå. Till det kommer att den ordning som införts i kyrkohandboksförslaget, att de svenska och de latinska/grekiska begreppen parallellställs, bidrar till förståelsen. Däremot får ett förslag om att endast benämna momentet Kyrie till konsekvens att denna nya goda ordning bryts. Det klassiska begreppet, Herre, förbarma dig, ingår i förslaget i alla alternativ förutom Kristusrop 7. Utskottet föreslår mot denna bakgrund kyrkomötet att avslå motionerna 2017:68 och 2017:128.

Angående förslaget i motion 2017:46 om att ändra textunderläggningen till Kristusrop 3 så att den överensstämmer med psalm 696:5 i Den svenska psalmboken delar utskottet motionärernas syn att man inte utan starka skäl ska bryta med en 500-årig liturgisk tradition. Utskottet är överens om att det här finns anledning att följa vedertagen liturgisk praxis och föreslår därför kyrkomötet att bifalla motion 2017:46.

Utskottets förslag:

Kyrkomötet beslutar att avslå motion 2017:44.

Kyrkomötet beslutar att avslå motion 2017:61, punkt 3.

Kyrkomötet beslutar att avslå motion 2017:141.

Bakgrund

I motion 2017:141 föreslås att slutraden i den första versen i Lovsång 5 ska lyda ”och är oss en fader och moder”. Motionären menar att ”en Fader, en Fader”, som motsvarande rad i kyrkostyrelsens skrivelse lyder, är ett onödigt patriarkalt sätt att tala om Gud och att ”en fader och moder” knyter an till nattvardsbön 6 i skrivelsen.

Lovsången 5 i skrivelsen infördes i 1986 års kyrkohandbok. Ordalydelsen är inte förändrad i skrivelsens handboksförslag jämfört med denna. För diskussionen om inklusivt språk, se detta avsnitt ovan.

Läronämnden har yttrat sig över motion 2017:141.

I motion 2017:44 föreslås att rytmen i Laudamus A4 ska ändras så att den överensstämmer med nr 697:5 i *Den svenska psalmboken*.

Laudamus A4, även kallat Zulu-laudamus, är inspirerad av sydafrikansk tradition. Det bygger på ”härmsång” mellan försångare och församling och framförs på olika sätt i olika församlingar; sången sjungs idag ofta på det sätt som nu noterats i förslaget, medan några gör som det står i *Den svenska psalmboken*. Båda sångsätten går alltså att belägga i nutida praktik. I 1986 års version (psalmbok och handbok) är det mer luft mellan de första fraserna, men i det föreliggande förslaget följer fraserna något snabbare på varandra. Funktionsmässigt är båda varianterna möjliga.

I motion 2017:61 punkt 3 föreslås att Luthers Credopsalm ska införas som alternativ lovpsalm för högmässan. Motionären menar att denna psalm är ett exempel på äldre musik, som förtjänar att lyftas fram på nytt. Denna psalm används vid vissa tillfällen i Västerås stift och uppfyller därmed, enligt motionären, kriteriet ”sådant som redan brukas”.

Lovsången är i skrivelsens handboksförslag ett fast moment i Högmässa och fakultativt i Mässa/Gudstjänst. Utöver de alternativ som finns i handboken kan även en trinitarisk (treenighets-) lovpsalm ur *Den svenska psalmboken* användas.

”Vi tro på en allsmäktig Gud” är en psalm av Martin Luther från 1524, som bygger på en medeltida förlaga. Den översattes av Olaus Petri 1530 och har funnits med i alla svenska psalmböcker från 1536 till och med 1937, där den hade nr 26. I den finska evangelisk-lutherska kyrkans psalmbok från 1986 har den nr 146. Den version som motionären föreslår har Olaus Petris originaltext, lätt reviderad av Mattias Lundberg. Melodin har medeltida ursprung och är hämtad från Hög-handskriften, varifrån flera andra melodier till Kyrie, Gloria m.m. som nu ingår i 1986 års kyrkohandbok är hämtade och det är denna melodi som även tidigare psalmboksversioner byggt på. Psalmerna har inte föreslagits i någon av remissomgångarna, varken i sin tidigare psalmboksversion eller i den version som motionären föreslår. Den är därför inte prövad under försöksperioden och inte granskad språkligt och på andra sätt inom handboksarbetets ram.

Läronämnden har yttrat sig över motion 2017:61.

Utskottets överväganden

Gudstjänstutskottet konstaterar att kyrkohandboksförslaget har låtit den praxis få genomslag som sedan tidigare gäller i många församlingar avseende musiken till

Laudamus A4. Detta, så kallade Zulu-laudamus, är inspirerat av afrikansk musiktradition och det förslag som nu förs fram återger detta på ett gott sätt. I de olika psalmboksutgåvorna finns dessutom skiftande notering av denna melodi, vilket innebär att motionärens förslag om ändring av rytmen inte blir tydligt eftersom det inte framgår vilken psalmboksutgåva som avses. Utskottet föreslår mot denna bakgrund kyrkomötet att avslå motion 2017:44.

När det gäller förslaget i motion 2017:61, punkt 3 konstaterar utskottet att detta är ett exempel på material som inte prövats inom handboksarbetet och därmed inte har granskats vare sig språkligt eller teologiskt i detta sammanhang. Utskottet föreslår därför kyrkomötet att avslå motion 2017:61, punkt 3.

Utskottet konstaterar i sin behandling av förslaget i motion 2017:141, att byta ”en Fader, en Fader” mot ”en fader och moder”, att detta i sig stämmer väl med uppdraget angående inkluderande språkbruk. En sådan förändring blir dock inkonsekvent om inte också texten i de två följande verserna ändras på motsvarande sätt. Det i sin tur blir problematiskt ur musikalisk aspekt, då den längre texten inte stämmer överens med musiken. Eftersom frågorna om inklusivt språk funnits med både i kyrkohandboksarbetet och i Läronämndens behandling av förslaget och detta inte medfört ändringar i Lovsång 5 menar utskottet att skrivelsens föreslagna text kan antas. Även om uppdraget varit att beakta ett inkluderande perspektiv på kyrkohandboken innebär det inte att alla traditionella texter ska förändras. Utskottet föreslår därför kyrkomötet att avslå motion 2017:141.

Dagens bön

Utskottets förslag:

Kyrkomötet beslutar att avslå motion 2017:92.

Bakgrund

Momentet Dagens bön kan i skrivelsens handboksförslag inledas med läst eller sjungen salutation (hälsning). Skrivelsen innehåller två alternativa salutationer, varav den första är en lätt reviderad version av den första salutationen i 1986 års kyrkohandbok, med lätt moderniserat språk och med ”Kristus” i stället för ”Herren”, medan den andra är oförändrad i relation till den andra salutationen i 1986 års kyrkohandbok.

I motion 2017:92 föreslås att Hälsning 2, salutationen före Dagens bön, ska lyda: ”Må Herren vara med er” – ”Också med din ande” – ”Låt oss be(dja)”. Motionären menar att Hälsning 2 i handboksförslaget har en ålderdomlig stil som inte har framtiden för sig och att förslaget i motionen ligger närmare den latinska förlagan.

I kommentarsvolymen till 2012 års handboksförslag förs ett resonemang om språkliga principer:

I kyrkohandboksförslaget 2012 finns alternativ tydligt präglade av den liturgiska traditionens uttryck i text och musik samtidigt som andra alternativ kan ha en annan karaktär. Det finns till exempel både inledningsord, lovsång och nattvardsböner med ett högstämt språk, som kanske kan uppfattas som mer ålderdomligt, och andra böner för samma moment med ett mer konkret ordval och bildspråk. Dessa avvägningar har gjorts för både Den allmänna gudstjänsten och De kyrkliga handlingarna. Syftet är att kyrkohandboken ska fungera i olika gudstjänst- och församlingssammanhang och med gudstjänstfirare i olika åldrar. (s. 34)

Dokumentet *Teologiska grundprinciper för arbetet i 2006 års kyrkohandboksgrupp* redovisar att det har funnits en strävan i kyrkohandboksarbetet att inte göra små

ändringar i invanda församlingssvar, utan antingen bevara dem oförändrade eller ersätta dem eller komplettera med helt nya formuleringar.

G 2017:1

Utskottets överväganden

Gudstjänstutskottet menar att de två alternativa salutationer som kyrkostyrelsen presenterar i sitt kyrkohandboksförslag tillgodoser behoven av såväl ett modernare som ett mer traditionellt språkbruk. Det finns möjlighet att välja olika uttryckssätt beroende på gudstjänstsammanhang. Motionärens förslag om mindre justeringar i texten, för att undvika svårförståeliga konjunktiv, har inte tillräcklig grund som alternativ till kyrkostyrelsens goda förslag enligt utskottet. Utskottet föreslår därför kyrkomötet att avslå motion 2017:92.

Credo

Utskottets förslag: Kyrkomötet beslutar att avslå motion 2017:113.

Bakgrund

I motion 2017:113 föreslås att anvisningen vid trosbekännelsen i huvudgudstjänst ska följa den som fanns i 2016 års förslag, vilket begränsar möjligheten att låta trosbekännelse utgå eller ersättas med trinitarisk psalm till ”i undantagsfall”. Motionärerna menar att det, när valfriheten i många moment ökat, är väsentligt att identifiera de punkter där igenkännande och samhörighet behöver stärkas. Trosbekännelsen är ett uttryck för att den lokala gudstjänsten firas i gemenskap med den världsvida kyrkan och dess ställning bör enligt motionären stärkas.

I Kyrkohandboksförslaget 2016 lyder anvisningen vid trosbekännelsen: ”Trosbekännelse är ett fast moment vid huvudgudstjänst men kan i undantagsfall utgå eller ersättas med trinitarisk psalm.” Meningen kan uppfattas som tvetydig: antingen gäller ”i undantagsfall” bara möjligheten att trosbekännelsen kan utgå eller så uppfattas det gälla både ”utgå” och ”ersättas med trinitarisk psalm”. Med tanke på att möjligheten att ersätta trosbekännelsen med trinitarisk psalm funnits i samtliga kyrkohandböcker sedan reformationen ter sig den första tolkningen mer rimlig.

I remissomgången efter 2016 års förslag var stödet för att trosbekännelsen ska kunna ersättas av trinitarisk psalm starkt. Däremot menade många att momentet inte ska kunna utgå helt.

I skrivelsens förslag lyder nu anvisningen: ”Trosbekännelse är ett fast moment i huvudgudstjänst. Kan ersättas med trinitarisk psalm.” Det innebär att alternativet ”utgå” från 2016 tagits bort och att Trosbekännelse därmed är ett fast moment i huvudgudstjänst, men att de båda möjligheterna att utforma momentet – som läsning av den apostoliska eller nicenska trosbekännelsen eller som sjungande av trinitarisk psalm – kvarstår som i tidigare kyrkohandböcker.

Läronämnden har yttrat sig över motion 2017:113.

Utskottets överväganden

Gudstjänstutskottet poängterar trosbekännelsens värde som sammanhållande för kyrkan och ett grundläggande moment i gudstjänsten. Utskottet delar inte motionärernas förslag att anvisningen till trosbekännelsen bör vara den som fanns i 2016 års kyrkohandboksförslag, utan poängterar vikten av att i vissa situationer ha möjlighet att som alternativ använda en trinitarisk psalm på trosbekännelsens plats. Denna möjlighet har funnits i samtliga kyrkohandböcker sedan reformationen. Utskottet

menar att möjligheten inte ska begränsas till endast ”i undantagsfall” och föreslår därför kyrkomötet att avslå motion 2017:113.

Förbön

Utskottets förslag:

1. Kyrkomötet beslutar att avslå motion 2017:129.
2. Kyrkomötet beslutar att avslå motion 2017:130.

Bakgrund

I motion 2017:129 föreslås att den version av Förbön 8, litanian, som återfinns i 1986 års kyrkohandbok och i *Den svenska psalmboken* ska bibehållas. Motionären menar att ordet ”fosterland” rymmer fler dimensioner än ordet ”land” och stämmer bättre med litanians högstämmda stil.

Förbön 8 eller ”Litanian” är en växelsjungen bön med rötter i antikens Rom. I den reformerade svenska kyrkan kom den in 1541 och följde då en litanian som Martin Luther hade översatt utifrån medeltida förlagor. Litanian har funnits i olika versioner i flera tidigare kyrkohandböcker. Då var den betydligt längre än idag, med böner för en lång rad olika specificerade omständigheter men för varje omarbetning har den kortats och blivit mer sammanfattande. Ordet ”fosterland” infördes i den kortare varianten av Litanian i 1942 års kyrkohandbok, när ett längre avsnitt med bön för landets olika styrande organ kortades ned. Denna variant genomgick inför 1986 års kyrkohandbok en varsam språklig bearbetning.

I kommentarvolymen 2012 sägs:

I den aktuella revisionsprocessen har bönen särskilt stämts av med liturgisk och språklig expertis. En mer omfattande språklig revidering har övervägts och alternativ vad avser enskilda ord har prövats. Övervägandena har lett till att texten är nästan helt oförändrad – endast ordet ”fosterland” har bytts mot ”land”.

Syftet med denna förändring har varit att inkludera personer med bakgrund i andra länder, som kanske inte skulle beteckna Sverige som sitt ”fosterland”, eftersom detta ord oftast används för att beteckna det land i vilket en person har sitt ursprung.

I motion 2017:130 föreslås att en bön för konung, regering och riksdag ska infogas i någon av kyrkans förböner. Motionärerna menar att Svenska kyrkans nära band till statschefen består, trots ändrade relationer mellan kyrka och stat och att den svenska demokratin bör lyftas fram i förbönen.

I kyrkans förbön, som tidigare kallats ”kyrkobönen”, har bön för de styrande i samhället alltid ingått i någon form. Denna bön var i 1942 års handbok mycket stiliserad och med ett fåtal fast formulerade alternativ. I 1986 års kyrkohandbok ökade antalet alternativa böner och dessutom infördes möjligheten att formulera förbönen lokalt som huvudalternativ. Uttrycket ”konung, regering och riksdag” förekommer i 1986 års kyrkohandbok i två av de tio färdigformulerade förböner. I de övriga åtta används andra ord för motsvarande bön, till exempel ”dem som har fått förtroende och ansvar i vårt samhälle” och ”dem som regerar folk och länder”. Kyrkomötet behandlade 2015 en motion med liknande innehåll (motion 2015:94), i vilken föreslogs att den kommande kyrkohandboken skulle innehålla bön för vårt statsöverhuvud samt för rikets demokratiskt valda ledning, Gudstjänstutskottet föreslog i sitt betänkande G 2015:2 avslag på motionen med hänvisning till att det som motionären föreslagit redan är möjligt. Även i den skrivelse som kyrkostyrelsen framlagt för beslut i årets kyrkomöte förekommer förbön för dem som fått förtroendet att leda och fatta

beslut i samhället, vårt land och världen och dessutom möjlighet att utforma förbönen lokalt, med egna ord.

G 2017:1

Utskottets överväganden

Gudstjänstutskottet noterar, med anledning av motion 2017:129, att ordet ”fosterland” inte har en otvetydig betydelse i samtidens språkbruk. Det kan uppfattas som det land där någon är född eller har sitt ursprung eller som det land där någon bor och lever. I en tid då allt fler människor flyttar mellan olika länder och kan ha ursprung och medborgarskap i andra länder än där de bor, är det mindre förvirrande att bara tala om ”land” i denna bön. Utskottet föreslår därför kyrkomötet att avslå motion 2017:129.

När det gäller förslaget i motion 2017:130, att en bön ”för konung, regering och riksdag” ska infogas i några av kyrkans förböner, vill utskottet först instämma i vikten av att i en kristen gudstjänst be för dem som anförtrotts ledarskapsansvar och beslutsfattande i samhälle och kyrka. Utskottet konstaterar samtidigt att kyrkohandboksförslaget ger stor frihet att utforma förböner lokalt med stöd av de förslag på förbönsteman och de färdigformulerade förböner som förslaget innehåller. De lokalt formulerade förbönerna har större möjlighet än de färdigformulerade att bli konkreta, genom bön för särskilda personer, funktioner och situationer. Utskottet menar därför att ytterligare formuleringar i de färdigskrivna förbönerna inte är nödvändiga för att det som motionärerna vill åstadkomma ska låta sig göras. Utskottet föreslår därför kyrkomötet att avslå motion 2017:130.

Prefation och nattvardsbön

Utskottets förslag:

1. Kyrkomötet beslutar att avslå motion 2017:19.
2. Kyrkomötet beslutar att avslå motion 2017:40.
3. Kyrkomötet beslutar att avslå motion 2017:67.
4. Kyrkomötet beslutar att avslå motion 2017:72.
5. Kyrkomötet beslutar att avslå motion 2017:96.
6. Kyrkomötet beslutar att avslå motion 2017:98.
7. Kyrkomötet beslutar att avslå motion 2017:133.
8. Kyrkomötet beslutar bifalla utskottets förslag att komplettera Nattvardsbön 3 enligt utskottets förslag i bilaga 4.
9. Kyrkomötet beslutar att med anledning av motion 2017:133 att ändra lydelsen i Nattvardsbön 6 i enlighet med utskottets förslag enligt bilaga 4.
10. Kyrkomötet beslutar bifalla utskottets förslag att komplettera Nattvardsbön 11 enligt bilaga 4.
11. Kyrkomötet beslutar bifalla utskottets förslag att Nattvardsbön G i 1986 års kyrkohandbok införs i Kyrkohandbok för Svenska kyrkan del I som Nattvardsbön 14 enligt bilaga 4.

Bakgrund

I två motioner, 2017:19 och 2017:72, föreslås att alternativa uppsättningar av prefationer och eukaristiska böner ska ersätta eller komplettera de som finns i skrivelsens förslag. I motion 2017:19 föreslås att de prefationer och eukaristiska böner som finns medtagna i det av Artos förlag år 2008 utgivna missalet i första hand införs i nya kyrkohandboken som möjliga alternativ och i andra hand anges som tillåtna att använda. Motionären menar att alternativen i kyrkohandboksförslaget är för få för att framhäva kyrkoårets skiftningar och rika karaktär och att alternativen från Artos

missale har tydlig struktur, goda teologiska formuleringar och ekumenisk bredd. I motion 2017:72 föreslås att de i motionen bifogade eukaristiska bönerna A-H med prefationer ska antas i stället för dem som föreslås i kyrkohandboksförslaget. Motionären menar bland annat att de är bättre ur ett ekumeniskt perspektiv, inte minst gäller detta den föreslagna bön H, som är hämtad ur Hippolytosmässan från 200-talet.

Artos missale har tagits fram på uppdrag av Arbetsgemenskapen kyrklig förnyelse (aKF) och enligt texten på förslagets hemsida innehåller det förutom material från kyrkohandbok och evangeliebok även:

bl.a. kompletterande bönematerial för kyrkoårets söndagar (t.ex. alternativa kollektböner); böner och texter för vardagsmessa; material för firande av helgon; fler prefationer; fler nattvardsböner (t.ex. för ungdomsmässa och mässa med barn samt en bearbetning av Hippolytos nattvardsbön, den första kända nattvardsbönen, 200-talet); texter och böner för konfirmation med mässa; de sjukas smörjelse; en fyllig inledning med bl.a. kommentarer för diakonens uppgift i mässan och koncelebrerad mässa.

Redaktörerna för missalet Henrik Glamsjö, Mikael Isacson och Mikael Löwegren har redovisat sina överväganden och vägval i en artikel publicerad i *Svensk pastoral-tidskrift* 2008, sidorna 669–675, Artikeln finns även webbpublicerad på

<http://liturgi.isacson.be/category/artos-missale/>

De i motionerna föreslagna prefationerna och nattvardsbönerna har inte prövats eller granskats inom handboksarbetets ram. När det gäller Hippolytos nattvardsbön, som finns med i båda motionernas förslag, skriver arbetsgruppen i kommentarsvolymen till 2016 års förslag att revisionen innehållit en fördjupad utredning om fornkyrkliga nattvardsböner, föranledd av synpunkter i några remissvar. Slutsatsen är att flera av kyrkohandboksförslagets böner innehåller teman från sådana böner. Särskilt nämns Nattvardsbön 5 och 12.

I kommentarsvolymen till 2012 års förslag diskuteras antalet nattvardsböner:

I 2009 års utvärdering av 1986 års kyrkohandbok framkom att samtliga nattvardsböner i kyrkohandboken används brett och återkommande i församlingarna. Slutsatsen i revisionsprocessen har varit att dels behålla de flesta av de åtta nattvardsbönerna i 1986 års kyrkohandbok och endast göra begränsade förändringar i dem, dels tillföra nya nattvardsböner som möter de synpunkter som framkommit. I förslaget finns sammanlagt tretton nattvardsböner (Nattvardsbön 12 finns dessutom med två avslutningar). Avsikten är att genom ett antal nya nattvardsböner med olika uttryck, längd och karaktär kunna möta församlingarnas behov.

Revisionsgruppen konstaterar i sin kommentar att ”det finns en skillnad mellan ’mångfald’ och ’många alternativ’” och att gruppen velat säkerställa ”att alternativen fångar en mångfald innehållsligt och/eller stilistiskt, men att man inte upprepar samma tema”.

Läronämnden har yttrat sig över motionerna 2017:19 och 2017:72.

I motion 2017:98 föreslås att bönen i prefationen på Mariadagar i den nya kyrkohandboken ska formuleras: ”Du möter oss i din och Marias Son.” Motionären menar att handboksförslagets formulering ”Du möter oss i Din Son, född av Maria” bygger på en forntida föreställning om att barnet var mannens, medan kvinnan enbart var kärlet, i vilket det växte.

Prefationen på Mariadagar fick ett antal kritiska synpunkter i remissomgången på 2012 års förslag. Remissutfallet var betydligt mer positivt efter att den omarbetats till

2016 års förslag. Uttrycket ”Din Son, född av Maria” knyter an till ett bibliskt språkbruk och formuleringar i den apostoliska trosbekännelsen.

Läronämnden har yttrat sig över motion 2017:98.

Några av motionerna tar upp nattvardens moment i relation till det ekumeniska BEM-dokumentet och evangelisk-luthersk tradition. I BEM-dokumentet (eller *Dop, Nattvard, Ämbete*, som är dess svenska namn) från 1982 redovisas en ökande samsyn på bland annat nattvardens teologi och det sätt den firas på. Dokumentet är ett resultat av en lång process av studier och konsultationer mellan kyrkor från vitt skilda traditioner och kyrkofamiljer. Det karakteriseras som ett ”konvergensdokument”, som redovisar en rad frågor som varit kyrkoskiljande men där en större samsyn nu åstadkommit. Det redovisar också var skillnader fortfarande finns och utmanar kyrkorna att reflektera djupare över dessa. I avsnittet om nattvarden beskrivs dels fem huvudmotiv i nattvardens teologi, dels finns ett avsnitt om nattvardsfirandet, där nattvardsliturgin sägs vara en obruten helhet, som historiskt sett innehåller ett antal element ”i varierande inbördes ordning och av varierande betydelse”. Dessa element, som ibland ses som en mer utförlig beskrivning av en gemensam *ordo*, listas sedan och denna lista har, tillsammans med de fem huvudmotiven, varit betydelsefull när olika kyrkor förnyat sina nattvardsliturgier. I den del som motsvarar Lovsägelse och Nattvardsbön i skrivelsen listar BEM följande element:

- ◆ tacksägelse till Fadern för skapelsens under, för frälsning och helgelse (med rötter i den judiska *berekah*-traditionern)
- ◆ Kristi instiftelseord enligt nytestamentlig tradition
- ◆ *anamnesis* eller åminnelse av de stora frälsningsgärningar, lidande, död, uppståndelse, himmelfärd och pingst, som skapat kyrkan
- ◆ nedkallande av Den helige Ande (*epiklesis*) över församlingen och elementen bröd och vin (antingen före instiftelseorden eller efter åminnelsen eller bådadera, eller också någon annan form för hänvisning till Den helige Ande som på tillbörligt sätt uttrycker nattvardens epikles-karaktär)
- ◆ överantvardande av de troende till Gud
- ◆ hänvisning till de heligas gemenskap
- ◆ bön om Herrens återkomst och Gudsrikets slutliga framträdande
- ◆ hela församlingens Amen.

I Svenska kyrkans svar på BEM-dokumentet uttrycktes glädje över att nattvardsfirandet i vår kyrka utvecklats mot en större motivrikedom och att överensstämelsen mellan den ovan nämnda listan och 1976 års försöksordning var stor. Samtidigt poängterades i svaret att det är Kristi löfte, inte nattvardsliturgins struktur, som gör nattvarden till nattvard. I svaret uttrycker också Svenska kyrkan frågetecken inför BEM-dokumentets sätt att tala om Andens roll i nattvarden och påpekar att dokumentets text visar en medvetenhet om att den liturgiska utvecklingen inte är entydig på den här punkten.

I motion 2017:40 föreslås ett antal kompletterande formuleringar att infogas i nattvardsbönerna i syfte att de alla ska innehålla de moment som en fullödlig nattvardsbön bör innefatta utifrån det ekumeniska BEM-dokumentet. Genom dessa ändringar menar motionären att fler församlingar kommer att vilja använda alla nattvardsbönerna och inte bara några få av dem. I motion 2017:96 föreslås däremot att bruket av epikles över elementen inte ska utgöra regel, utan snarare undantag, i den nya kyrkohandboken. Bruket av epikles över nattvardselementen riskerar, enligt motionären, att ge intrycket att nattvardens giltighet är beroende av våra böner och

inte av Kristi löfte i sina instiftelseord. I motion 2017:96 föreslås även att nattvardsbönerna tydligare ska uttrycka den lutherska insikten om att kommunikanterna får del av Kristi kropp och blod. Motionären menar att vissa av kyrkohandboksförslagets nattvardsböner är spiritualiserande, när de talar om Kristi närvaro, inte Kristi kropp och blods närvaro.

I Kommentarvolymen till 2016 års kyrkohandboksförslag hänvisar arbetsgruppen till Svenska kyrkans svar i bearbetningen av synpunkter från remissvaren. Ur svaret lyfter arbetsgruppen särskilt fram att nattvardens motiv kan vara antydda och underförstådda, de behöver inte alltid skrivas ut. Arbetsgruppen poängterar också att alla nattvardsmotiv inte kan rymmas i en enda nattvardsbön, men att bönerna sammantaget kan ge uttryck för kyrkohandbokens nattvardsteologi. Dock har ytterligare bearbetningar av nattvardsbönerna gjorts utifrån en vilja att stärka ekumeniska uttryck:

Det gäller nattvardsbönerna 4, 7, 8 och 13. Vidare har tematik om doxologi och eskatologi utvecklats i Nattvardsbön 3, 6 (där tema om att ”döma levande och döda” återkommit från gällande kyrkohandbok), 10, 11 och 13.

Epiklesens form och placering kommenterades i förklaringsvolymen till 2012 års förslag så här:

Bönen om Anden (*epikles*) förekommer i nattvardsbönerna antingen före eller efter instiftelseorden. I de flesta bönerna står epiklesen efter instiftelseorden och vanligen gäller den både de församlade (”oss”) och nattvardsgävorna. I alla bönerna nämns Anden. Två av bönerna kan sägas inbegripa en implicit eller indirekt bön om Anden (Nattvardsbön 2 och 3). Den vanligaste formuleringen är en bön att Gud ska ”sända” sin Ande. Andra återkommande uttryck är att Gud ska ”helga” bröd och vin genom Anden eller ”komma med” sin Ande. (s. 93)

När det gäller tydligheten om Kristi fysiska närvaro i nattvardens bröd och vin, uttrycks denna inte bara i flera av nattvardsbönerna, utan även i brödsbrytelsen och distributionsorden vid utdelandet.

I motion 2017:67 föreslås att den föreslagna acklamationen efter instiftelseorden (”Stort är trons mysterium”) ska kompletteras med ytterligare två möjliga formuleringar av den: ”Trons mysterium” och ”Detta är trons mysterium”. Motionären menar att det inte är någon innehållslig skillnad mellan de tre alternativen och att de två som föreslås i motionen troligen är mer använda än den som finns i handboks-förslaget.

I kommentarsvolymen 2017 (s. 22) konstaterar revisionsgruppen att en mindre grupp församlingar samt några domkapitel och stiftsstyrelser ville att ”Stort är trons mysterium”, ”Detta är trons mysterium” eller ”Trons mysterium” skulle infogas som en fakultativ del av nattvardsbönen. Gruppen bedömer att detta är ett etablerat bruk på många håll och har, efter utredning, tillfört det första av dessa tre alternativ som en möjlighet, men anser det viktigt att det är just detta alternativ, ”Stort är trons mysterium”, och inte andra motsvarande alternativ som används.

I motion 2017:96 föreslås att framställningen av Gud som vår moder i nattvardsbön 6 inte ska ingå i nya kyrkohandboken. Motionären menar att denna framställning är oförenlig med uppenbarelsen och att det är förvirrande och skadligt att ställas inför en gestalt som på en gång framställs som fader och som moder.

I motion 2017:133 föreslås att fjärde raden i nattvardsbön 6 ska återgå till formuleringen från 1986 års kyrkohandbok: ”du som är som en fader och moder för

oss.” Motionären menar att handboksförslaget formulering utgör en glidning i gudsbilden och frågar om det finns bibliska och teologiska argument för detta.

I kommentarsvolymen till 2016 års kyrkohandboksförslag motiverar arbetsgruppen den ändring som gjorts i denna nattvardsbön:

I Nattvardsbön 6 har uttrycket ”du som är som en fader och en moder” ändrats till ”du som är vår fader och vår moder”. Synpunkter fanns i remissvar om att fördjupa gudsbilden i kyrkohandboken genom att också i en nattvardsbön kunna tala om Gud med ett inklusivt språk utan förbehåll.

För den generella diskussionen om inklusivt språk i kyrkohandboken, se avsnittet ovan.

Läronämnden har yttrat sig över motionerna 2017:40, 2017:67, 2017:96 och 2017:133.

Utskottets överväganden

Gudstjänstutskottet noterar med tillfredsställelse att kyrkohandboksförslaget inom sig rymmer en bredd vad gäller språkliga formuleringar och stilnivåer. Bland prefationer och nattvardsböner finns det mer högtidliga lika väl som det enkla och böner med traditionella formuleringar står sida vid sida med böner som använder ett mer nutida språk. Denna blandning kan samtidigt få till följd att en bön som på ett håll uppfattas som klassiskt formulerad på ett annat ses som tillkrånglad, och att det som för en person upplevs som tillgängligt av en annan ses som torftigt. Utskottet menar att detta är svårt att undvika i en kyrkohandbok som ska inrymma Svenska kyrkans teologiska mångfald.

Utskottet menar att denna bredd även måste få påverka innehållet i prefationer och nattvardsböner och noterar att Läronämnden i sitt yttrande påpekar att alla betydelsebärande moment inte behöver finnas med i alla enskilda alternativ, vilket innebär att epiklesen och anamnesen kan vara tydligt formulerad, men också att den kan vara antydd eller förutsatt. Läronämnden hänvisar också till BEM-dokumentets sätt att uttrycka sig om epiklesen, där nattvardens karaktär som epikles, åkallande av Anden, anses komma till uttryck i hela nattvardshandlingen, vilket undviker den gamla motsättningen om när Kristus blir närvarande och exakt form för bönen om Anden. Denna grundhållning ger en viss frihet i formulerandet av de böner som kyrkohandboken ska innehålla. Det är därför viktigt, menar utskottet, att inte tappa bort de nödvändigt betydelsebärande delarna i sammanhanget och att se till hela nattvardsbönen, inte bara till enskilda formuleringar, när dess teologi ska bedömas. I de nattvardsböner, där valet av ett mer samtida språk kan tyckas inte tillräckligt tydligt uttrycka Kristi närvaro i brödet och vinet, blir instiftelseorden och församlingens acklamation viktiga komplement och korrektiv, så att helheten ändå uttrycker Svenska kyrkans tro, bekännelse och lära på denna punkt. På samma sätt finns ett utrymme för olika sätt att i nattvardsbönerna uttrycka epiklesen. Sammantaget leder denna bedömning till att utskottet föreslår kyrkomötet att avslå motion 2017:96, punkt 1 och 2.

När det gäller prefationen på Mariadagar noterar utskottet att Läronämnden yttrat sig över motion 2017:98: ”Kyrkostyrelsens förslag ger uttryck för en i Bibeln och traditionen förankrad tro, medan motionens förslag innebär en risk för en förskjutning i det läromässigt viktiga företrädet för teologin framför biologin i inkarnationsteologin.” Utskottet delar Läronämndens bedömning och föreslår därför kyrkomötet att avslå motion 2017:98.

Utskottet noterar i anslutning till motion 2017:67 att Läronämnden i sitt yttrande inte har något att invända mot kyrkohandboksförslagets formulering ”Stort är trons mysterium”, men menar att de alternativa förslag som framförs i motionen ”kan uppfattas som uttryck för en begränsande lokalisering av mysteriet till nattvardselementen” och att de därmed är ett oklart uttryck för Svenska kyrkans tro, bekännelse och lära. Utskottet delar Läronämndens uppfattning och föreslår därför kyrkomötet att avslå motion 2017:67.

I motion 2017:40 föreslås ett antal kompletteringar till handboksförslagets nattvardsböner i syfte att de ska innehålla samtliga de moment som i det ekumeniska BEM-dokumentet hör till en fullständig nattvardsbön. Utskottet vill uttrycka sin uppskattning över motionärernas intention, att Svenska kyrkans handbok ska uttrycka en ekumeniskt hållbar teologi. Dock menar utskottet att den hållning, som Läronämnden uttryckt och som innebär att alla betydelsebärande motiv inte behöver finnas i varje bön, i detta fall bör få företräde. Utskottet föreslår därför kyrkomötet att avslå motion 2017:40.

Läronämnden påpekar angående Nattvardsbön 3 att den innehåller en otydlighet, i och med att epiklesen endast relateras till Anden. Utskottet noterar att även första meningen i nattvardsbön 3 är otydlig, eftersom den riktas till ett opreciserat ”du”. Utskottet föreslår därför att bönens första mening kompletteras så att den lyder: ”Lovad är du, Gud, som bär och uppfyller universum” samt att epiklesens första mening på samma sätt kompletteras så att den lyder: ”Gud, kom med din Ande och gör oss delaktiga i din kärleks hemlighet.” Utskottet föreslår kyrkomötet att besluta enligt utskottets förslag avseende nattvardsbön 3 enligt bilaga 4.

I Nattvardsbön 6 tilltalas Gud som fader och moder. Motion 2017:133 bejakar detta, men föreslår en ändring, såväl i relation till kyrkohandboksförslaget som till Nattvardsbön C i 1986 års kyrkohandbok. I motion 2017:96 punkt 3 föreslås däremot att Gud inte ska framställas som moder i denna bön. Utskottet noterar att Läronämnden i sitt yttrande bejakar att Gud omtalas både som fader och moder och menar att detta står i överensstämmelse såväl med Bibeln som med Svenska kyrkans tro, bekännelse och lära. Utskottet konstaterar också att det finns bibliska belägg för att tala om Gud ”som en moder”. Utskottet föreslår därför kyrkomötet att avslå motion 2017:96 punkt 3.

När det gäller hur den exakta formuleringen ska se ut, finns det här flera aspekter att ta i beaktande. Jesus talar om och till Gud som sin och vår fader på ett sätt som skiljer sig från de liknelser och metaforer där han använder andra benämningar för Gud. Detta har fått genomslag i många andra böner i kyrkohandboken, inte minst i Herrens bön. Utskottet menar därför att det är möjligt att ta behovet av ett mer inkluderande språk på allvar och ser att denna nattvardsbön är älskad av många, inte minst just för att den talar om Gud som fader och moder på ett sätt som ställer de båda begreppen bredvid varandra som likvärdiga. Utskottet instämmer i motionärens farhåga angående att ta bort ordet ”som” helt, men menar att förslaget till lydelse i motionen inte tillför något så väsentligt i relation till 1986 års kyrkohandbok att den minimala ändringen i motionens förslag är motiverad. Utskottet föreslår därför kyrkomötet att avslå motion 2017:133 och att, med anledning av motionen, besluta i enlighet med utskottets förslag att lydelsen av bönens fjärde rad följer formuleringen i 1986 års kyrkohandbok: ”du som är som en fader och en moder för oss” enligt bilaga 4.

I Nattvardsbön 11 menar utskottet, i konsekvens med vad som sagts ovan om Nattvardsbön 3, att epiklesens första rad ska kompletteras, så att den lyder: ”Gud, låt din Ande komma till detta bröd och vin.” Utskottet föreslår kyrkomötet att angående Nattvardsbön 11 besluta enligt utskottets förslag i bilaga 4.

Utskottet noterar att Läronämnden i sitt yttrande över motion 2017:19 och 2019:72 menar att det material som föreslås i dessa motioner innehåller formuleringar som öppnar för tolkningar som inte självklart ryms inom Svenska kyrkans tro, bekännelse och lära. Det gäller bland annat hur offertanken och mariologin, läran om Maria, framställs. Dessutom förekommer formuleringar som står i motsättning till det revisionsuppdrag som ligger till grund för kyrkohandboksförslaget. I motion 2017:19 finns dessutom avvikande formuleringar av instiftelseorden i förhållande till både 1986 års kyrkohandbok och 2017 års kyrkohandboksförslag. Utskottet delar motionärernas önskan att kyrkohandboken ska ge rika möjligheter till kyrkoårsvariation, men menar att kyrkohandboksförslaget inrymmer tillräckliga möjligheter på denna punkt. Utskottet föreslår därför kyrkomötet att avslå motionerna 2017:19 och 2017:72.

Den nattvardsbön som i handboksförslaget fått nr 9 bygger på Nattvardsbön G i 1986 års kyrkohandbok. När denna bön reviderats för att också ge utrymme för förbön inom nattvardsbönens ram, menar utskottet att centrala motiv från den ursprungliga bönen gått förlorade. Utskottet ser samtidigt att bönen skulle bli för lång och otymplig om dessa delar återinfördes i bönen och vill därför inte föreslå ändringar i Nattvardsbön 9. Däremot föreslår utskottet att kyrkohandboken tillförs en Nattvardsbön 14, med samma ordalydelse som Nattvardsbön G i 1986 års kyrkohandbok med två undantag: dels att första raden lyder "(Ja), Helig är du Gud", dels att "kalk" respektive "kalken" i instiftelseorden ersätts med "bägare" respektive "bägaren" i konsekvens med bruket i kyrkohandboksförslaget. Utskottet föreslår kyrkomötet att besluta att en Nattvardsbön 14 införs i *Kyrkohandbok för Svenska kyrkan del I* enligt bilaga 4.

Sanctus, Herrens bön och brödsbrytelsen

Utskottets förslag:

1. Kyrkomötet beslutar att avslå motion 2017:7.
2. Kyrkomötet beslutar att avslå motion 2017:122.
3. Kyrkomötet beslutar att avslå motion 2017:154.
4. Kyrkomötet beslutar att bifalla utskottets förslag avseende momentet Brödsbrytelsen enligt bilaga 4.

Bakgrund

I motion 2017:154 föreslås att texten i Helig 2 ska justeras så att "Herre Gud allsmäktig" ersätts med "Herre Gud Sebaot" och att "Ära i höjden" ersätts med "Hosianna i höjden". Motionären menar att kyrkomötets motivering för att gå från "allsmäktig" till "Sebaot" i 1986 års kyrkohandbok fortfarande bör gälla. Motionären påpekar också att Hosianna är den vedertagna formuleringen i Sanctus, där det syftar till folkets Hosiannarop vid intåget i Jerusalem, medan Ära i höjden, som syftar på änglarnas lovsång vid Jesu födelse återfinns i Gloria.

Helig 2 ingår i Gudstjänstmusik C, som samlar gudstjänstmusik från den världsvida kyrkan. Detta Helig har använts i Svenska kyrkan sedan 1990-talet och är inte ändrat i handboksförslaget. Gudstjänstmusik A, som motsvarar 1986 års kyrkohandbok och Gudstjänstmusik B, som är nykomponerat till traditionell text, använder "Herre Sebaot" och "Hosianna i höjden" på det sätt som motionären önskar.

Läronämnden har yttrat sig över motion 2017:154.

I kyrkostyrelsens skrivelse innefattar samtliga gudstjänstordningar Herrens bön. I gudstjänstordningarna återges den ekumeniska översättningen "Vår Fader". I de

inledande anvisningarna anges att versionen från 1917 års bibelöversättning ”Fader vår” kan användas som alternativ utifrån pastorala behov i församlingen.

I motion 2017:7 och 2017:122 föreslås att den nya kyrkohandboken på samma sätt som i 1986 års kyrkohandbok ska infoga översättningen ”Fader vår” parallellt med ”Vår Fader”. Motionärerna menar att den gamla översättningen är mer känd bland ovana kyrkobesökare och att det därför av pastorala skäl bör synas att de två översättningarna är likvärdiga. Det finns även ekumeniska skäl, eftersom romersk-katolska kyrkan använder den äldre översättningen.

Den version av Herrens bön som finns i gudstjänstordningarna i kyrkostyrelsens skrivelse är den ekumeniska översättningen av Herrens bön som antogs vid Sveriges kristna råds årsmöte 1996 och togs i bruk i Svenska kyrkan efter beslut i kyrkomötet 1998. I Gudstjänstutskottets betänkande G 2000:1 finns en utförlig bakgrund till den ekumeniska översättningen och Svenska kyrkans väg till beslutet om att ta den i bruk i sina gudstjänster. I sitt betänkande (KG 1998:1) vid beredningen av ärendet skriver gudstjänstutskottet: ”Arbetet med den ekumeniska översättningen har särskilt förespråkats av Svenska kyrkan och vi har därför ett särskilt ansvar för att föra arbetet i hamn.” Utskottet behandlade i samma betänkande en motion (1998:50), i vilken föreslogs att kyrkomötet skulle besluta att i bönen behålla ordet ”frestelse”. Utskottet yrkade på avslag av motionen. Gudstjänstutskottet upprepade år 2002 sitt ställningstagande i betänkandet G 2002:5, där det föreslogs i en motion att ”prövning” skulle ersättas med ”frestelse” i Herrens bön:

Ett bifall till motionen skulle enligt utskottet innebära att Svenska kyrkan ensidigt skulle gå ifrån den nyligen träffade överenskommelsen med en majoritet av Sveriges kristna kyrkor och samfund om användandet av en gemensam version av Herrens bön. Med hänsyn till det långa och teologiskt gedigna arbete som genomförts på ekumenisk grund sedan 1970-talet för att kunna enas om denna gemensamma version av Herrens bön finner utskottet det inte möjligt att tillstyrka ett sådant beslut. Utskottet gör också bedömningen att det inte heller finns några förutsättningar för att nu starta en ny ekumenisk process i frågan.

Såväl i remissvaren 2014 som 2016 fanns några remissinstanser som ville att den äldre översättningen ska skrivas ut i handbokstexten, inte bara i de inledande anvisningarna. Samtidigt ville andra remissinstanser att enbart den ekumeniska översättningen ska användas. Utifrån de båda remissomgångarna samt avstämning i biskopsmötet 2014 valdes alternativet att återge ”Fader vår” i de inledande anvisningarna som ”alternativ utifrån pastorala behov i församlingen” medan ”Vår Fader” skrivs ut i handboksförslagens gudstjänstordningar.

I motion 2017:7 föreslås dessutom att kyrkomötet ska uppdra till kyrkostyrelsen att i Sveriges kristna råd initiera en ny översyn av Herrens bön så att formuleringen ”liksom vi har förlåtit dem som står i skuld till oss” kan justeras. Motionären menar att valet av tempus i förlåtelseformuleringen är olycklig, eftersom den som vi har förlåtit ju inte längre står i skuld till oss.

I samband med att SKR vid sitt årsmöte 1996 rekommenderade den ekumeniska översättningen för bruk i sina medlemskyrkor, publicerade de boken *Låt oss be och bekänna. Trosbekännelserna och Herrens bön med kommentar av Anders Ekenberg*. I kommentardelen till Herrens bön behandlas bönen om förlåtelse. Där framgår att valet av tempus i ”liksom vi har förlåtit” motsvarar den grekiska originaltextens verbiform, som anger en händelse i förfluten tid. Däremot kommenteras inte tempusvalet i ”dem som står i skuld till oss”. I den grekiska originaltexten är detta ett substantiv,

som på svenska motsvaras ungefär av ”våra gäldenärer”. Ordet i sig har inget tempus, men används även i originaltexten om dem, som vi redan sägs ha förlåtit.

G 2017:1

Utskottets överväganden

Gudstjänstutskottet menar inledningsvis att de olika alternativen av Sanctus ger en bredd av motiv. Utskottet konstaterar att Helig 2 är komponerad på detta sätt och att en ändring medför musikaliska svårigheter. Texten är dessutom använd och känd sedan tidigare vilket också talar mot en förändring. Utskottet föreslår därför kyrkomötet att avslå motion 2017:154.

Utskottet menar vidare att det nu har gått så lång tid sedan Vår Fader började användas att det inte längre är rimligt att använda den parallellt med Fader vår. Dock är det viktigt att se att det kan finnas pastorala skäl att använda Fader vår vid skilda tillfällen, inte minst vid begravningar. Utskottet föreslår mot denna bakgrund kyrkomötet att avslå motion 2017:7 punkt 1 samt motion 2017:122.

Utskottet delar inte motionärens uppfattning i motion 2017:7 att det finns ett behov av förändring i formuleringen av Herrens bön och ser därför inte att ett initiativ för en sådan översyn inom Sveriges kristna råd är nödvändig. Utskottet föreslår därför kyrkomötet att avslå motion 2017:7 punkt 2.

Utskottet påpekar slutligen att kyrkohandboksförslaget 2017 innehåller två alternativa formuleringar för momentet Brödsbrytelsen, ett tidigare använt och ett nytt förslag. Utskottet menar att det första alternativet är väl känt och inte bör ändras. Däremot vill utskottet byta ordet ”ty” i det andra alternativets församlingssvar mot ”för” i enlighet med formuleringen i Bibel 2000. Att använda ”ty” i alternativ 1 och ”för” i alternativ 2 skulle kunna upplevas som problematiskt i ett församlingssammanhang men utskottet menar att det vanliga är att man i praxis regelbundet använder ett av alternativen, vilket innebär att en sammanblandning mellan alternativen inte behöver uppkomma. Utskottet föreslår mot denna bakgrund kyrkomötet att bifalla utskottets förslag till förändring i momentet Brödsbrytelsen enligt *bilaga 4*.

Sändningen

Utskottets förslag:

1. Kyrkomötet beslutar att bifalla utskottets förslag att den första psalmen som på sidan 109 i textbilagan kallas "Psalm" ska benämnas "Lovpsalm" enligt bilaga 4.
2. Kyrkomötet beslutar att bifalla utskottets förslag avseende rubriken Sändning enligt bilaga 4.
3. Kyrkomötet beslutar att bifalla utskottets förslag avseende uppställningen av Psalm och/eller Avslutande musik (postludium) enligt bilaga 4.
4. Kyrkomötet beslutar att bifalla utskottets förslag avseende anvisningstexten till momentet Psalm enligt bilaga 4.
5. Kyrkomötet beslutar att bifalla utskottets förslag avseende konsekvensändringar enligt bilaga 4.

Utskottets överväganden

Gudstjänstutskottet menar att anvisningstexterna i Sändningen är otydliga och svåra att förstå. Det är till exempel oklart om en eller två psalmer ska ingå och vilka moment som kan ersätta varandra. Utskottet föreslår därför att anvisningarna preciseras.

I Sändningen är det otydligt hur psalm och Lovprisning/Benedicamus förhåller sig till varandra. Det blir, enligt utskottet, tydligare om det som på sidan 109 i textbilagan kallas "Psalm" i stället benämns "Lovpsalm". Då framgår det tydligare att det är en lovpsalm eller Benedicamus som ska sjungas här.

För att vara försäkrade om att en psalm alltid ingår i momentet Sändning föreslår utskottet också att det vid rubriken "Sändning, moment i valfri ordning", på samma sida, tillfogas "dock ska en psalm ingå".

Utskottet föreslår vidare, för att öka tydligheten, att texten på sidan 112 "Psalm och/eller avslutande musik (postludium)" ställs upp med radbrytning mellan "*Psalm*" och "*Avslutande musik (postludium)*".

Utskottet föreslår slutligen ett tydliggörande på sidan 112 i textbilagan genom att anvisningstexten från sidan 30, "Gudstjänsten kan avslutas med psalm (om inte psalm förekommit tidigare i Sändningen) och/eller Avslutande musik. Utgångsprocession kan förekomma.", ersätter anvisningstexten till det som efter den nya uppställningen blir momentet Psalm på sidan 112.

De föreslagna förändringarna föranleder också konsekvensändringar.

De ovan angivna förslagen till ändringar under Sändningen i Den allmänna gudstjänsten finns i bilaga 4. Utskottet föreslår kyrkomötet att bifalla de föreslagna ändringarna avseende Sändningen.

Julotta

Utskottets förslag: Kyrkomötet beslutar bifalla utskottets förslag att i ordningen för Julotta ska asterisk finnas vid momenten Evangelium, Trosbekännelsen och Välsignelsen.

Utskottets överväganden

Gudstjänstutskottet konstaterar att det i ordningen för Julotta inte anges några moment under vilka församlingen kan stå upp. Inga asterisker har satts ut. Utskottet påtalar att liksom i Högmässa och Mässa/Gudstjänst är det en självklar ordning att församlingen i allmänhet står upp under momenten Evangelium, Trosbekännelsen och Välsignelsen. Utskottet föreslår därför att kyrkomötet beslutar att i ordningen för Julotta ska asterisk finnas vid momenten Evangelium, Trosbekännelsen och Välsignelsen.

Utskottets förslag:

1. Kyrkomötet beslutar bifalla utskottets förslag att i ordningen för Långfredagsgudstjänst ska asterisk finnas vid momenten Tredje läsningen, Trosbekännelsen och Välsignelsen.
2. Kyrkomötet beslutar bifalla utskottets förslag att i ordningen för Långfredagsgudstjänst ska momentet Trosbekännelsen vara fakultativt.
3. Kyrkomötet beslutar bifalla utskottets förslag att i ordningen för Långfredagsgudstjänst införs Psalm, som ett fakultativt moment, efter Första Läsningen.
4. Kyrkomötet beslutar bifalla utskottets förslag att i ordningen för Långfredagsgudstjänst tas avslutningsorden efter läsningarna bort.
5. Kyrkomötet beslutar bifalla utskottets förslag att i ordningen för Långfredagsgudstjänst tillföra ett alternativ under Tredje läsningen *Läsningen kan inledas med orden ... enligt bilaga 4.*

Utskottets överväganden

Gudstjänstutskottet konstaterar inledningsvis att liksom i ordningen för Julotta saknas det i ordningen för Långfredagsgudstjänst asterisker vid de moment där församlingen kan stå upp. Utskottet menar att sådana ska finnas på motsvarande platser också här. Utskottet föreslår därför kyrkomötet att besluta att asterisker införs i ordningen för Långfredagsgudstjänst vid momenten Tredje läsningen, Trosbekännelsen och Välsignelsen.

Angående Trosbekännelsen menar utskottet att denna bör vara fakultativ i långfredagsgudstjänsten. Skälet till detta är att trosbekännelsen har lovsångskaraktär, vilket inte långfredagsgudstjänsten har. Utskottet föreslår mot den bakgrunden att kyrkomötet beslutar att i ordningen för Långfredagsgudstjänst ska Trosbekännelsen vara fakultativ.

Utskottet menar vidare att det också efter den första läsningen bör finnas en psalm, liksom efter den andra läsningen. Långfredagsgudstjänstens karaktär gör att ett flertal både läsningar och psalmer passar väl in. Dock ska denna psalm vara fakultativ. Utskottet föreslår därför att kyrkomötet beslutar att det i ordningen för Långfredagsgudstjänst ska införas Psalm, som ett fakultativt moment, efter Första läsningen.

Slutligen menar utskottet att avslutningsorden efter läsningarna ska tas bort. I dessa uttrycker församlingens svar (acklamationen) tacksamhet och glädje, vilket inte präglar långfredagsgudstjänsten. Till de inledande orden inför läsningarna föreslår utskottet ytterligare ett alternativ inför den tredje läsningen. Förslaget är att det under "Tredje läsningen *Läsningen kan inledas med orden:*" kompletteras med "... eller P/L: Vår Herres Jesu Kristi lidande enligt evangelisten ..." se bilaga 4. Utskottet föreslår mot denna bakgrund att kyrkomötet beslutar att avslutningsorden efter läsningarna i ordningen för Långfredagsgudstjänst tas bort samt att den kompletteras med en formulering som kan inleda Tredje läsningen i enlighet med utskottets förslag i bilaga 4.

Påsknattsmässa

Utskottets förslag:

1. Kyrkomötet beslutar att bifalla utskottets förslag avseende Påsknattsmässans anvisningstext enligt bilaga 4.
2. Kyrkomötet beslutar att bifalla utskottets förslag avseende anvisningstexten till momentet Påskrop enligt bilaga 4.

Utskottets överväganden

Gudstjänstutskottet noterar med tillfredsställelse att en ordning för Påsknattsmässa för första gången får plats i Svenska kyrkans kyrkohandbok enligt kyrkostyrelsens förslag. Någon sådan ordning fanns inte i 1986 års kyrkohandbok. Däremot har ordningar för påsknattsmässa publicerats som tillägg till kyrkohandboken, dels i serien *Mitt i församlingen* (1993), dels i *Gudstjänster under kyrkoåret* (1998). Många församlingar i Svenska kyrkan använder dessa och liknande ordningar, ofta lokalt utformade efter liknande grundmönster som i kyrkohandboksförslaget. Ordningarna innehåller, i likhet med de båda handbokstilläggen, ofta fler moment än de som anges i kyrkohandboksförslaget och olika former av symbolhandlingar. Utskottet menar därför att det är en klok princip som formuleras i Påsknattsmässans anvisningstext, när den anger att påsknattsmässan kan gestaltas på olika sätt utifrån påskens tema. Utskottet vill ytterligare förstärka denna anvisning så att det framgår att kyrkohandbokens ordning är ett förslag, som ger stor frihet till lokalt gestaltande och gör det möjligt för församlingar som redan brukar fira påsknattsmässa enligt sin lokala tradition att fortsätta göra det. Utskottet föreslår därför att kyrkomötet beslutar att ändra Påsknattsmässans anvisningstext så att första meningen lyder: ”Detta är ett förslag på hur påsknattsmässan kan gestaltas med utgångspunkt i Högmässa och Mässa”, se bilaga 4.

Påskropet ”Kristus är uppstånden” – Ja, han är sannerligen uppstånden!” förenar oss med kristna i alla tider och över hela jorden. Det är ett moment som placeras på olika ställen i olika traditioner kring ordningen för påskmässa. Utskottet vill markera detta tydligare genom att tillfoga orden ”kan placeras här eller på annan plats” i anvisningstexten till momentet Påskrop. Utskottet föreslår därför att kyrkomötet beslutar att komplettera anvisningstexten till momentet Påskrop i enlighet med utskottets förslag i bilaga 4.

Sjukkommunion

Utskottets förslag:

1. Kyrkomötet beslutar att byta ordningen mellan de två alternativen till Bön om förlåtelse i ordningen för Sjukkommunion enligt utskottets förslag i bilaga 4.
2. Kyrkomötet beslutar att byta ut det första Förlåtelseordet i ordningen för Sjukkommunion mot Förlåtelseord 3 i Den allmänna gudstjänsten enligt utskottets förslag bilaga 4.

Utskottets överväganden

Gudstjänstutskottet noterar inledningsvis att ordningen för Sjukkommunion i kyrkohandboksförslaget är ett motiverat undantag från principen att inte skriva ut särskilda ordningar för olika gudstjänsttyper, utan hänvisa till ordo-principen och de mycket innehållsrika ordningarna för Högmässa och Mässa/Gudstjänst. Det är praktiskt att vid sjukkommunion, som inte alltid låter sig planeras långt i förväg, ha tillgång till

just denna ordning i kyrkohandboken. Utskottet konstaterar att den föreslagna ordningen ger möjlighet att fira såväl en mycket enkel sjukkommunion i stor brådska som en rikare utformad mässa tillsammans med familj och vänner i hemmet hos någon, som på grund av sjukdom inte har möjlighet att delta i församlingens mässa. Sjukkommunioner ser olika ut i olika situationer och kyrkohandboksförslaget är flexibelt nog att inrymma dessa.

Utskottet menar att de båda bönerna om förlåtelse är väl valda. Den ena är en av de mest brukade från 1986 års kyrkohandbok och därmed välkänd för många vana kyrkobesökare och den andra är kort och enkel, väl anpassad för en sjukkommunion i det avskalade formatet. Dock menar utskottet att ordningen mellan dem bör ändras, så att den enklare bönen kommer först och den längre sedan. Utskottet konstaterar också att det är möjligt att kombinera sjukkommunion med bikt, för den som så önskar. Utskottet föreslår därför kyrkomötet besluta att byta ordningen mellan de två alternativen till Bön om förlåtelse i ordningen för sjukkommunion.

Utskottet noterar att båda förlåtelseorden i ordningen är av den typ som tillsäger förlåtelsen utan att specifikt nämna synderna: "... Du är förlåten" respektive "... förlåter dig." En pastoral erfarenhet från själavården är att många människor som drabbats av svår sjukdom lider av skuld känslor och känslan av att själv vara orsak till insjuknandet. Risken finns att en känsla av att "vara fel" blandas samman med frågan om att ta ansvar för sina handlingar. Därför är det viktigt att åtminstone ett av förlåtelseorden är av den andra grundtypen, som tydligt säger att det är synderna som förlåts. Utskottet föreslår därför att kyrkomötet beslutar att det första förlåtelseordet byts mot Förlåtelseord 3 i Den allmänna gudstjänsten.

Kyrkliga handlingar

Dop och konfirmation

Utskottets förslag:

1. Kyrkomötet beslutar att avslå motion 2017:63.
2. Kyrkomötet beslutar att avslå motion 2017:65.
3. Kyrkomötet beslutar med anledning av motion 2017:65, punkt 1 att anta det inledningsord som föreslås i motionen som det fjärde inledningsordet i dopgudstjänsten i Kyrkohandbok för Svenska kyrkan del I.
4. Kyrkomötet beslutar att avslå motion 2017:70.
5. Kyrkomötet beslutar bifalla utskottets förslag att det andra inledningsordet i dopgudstjänsten ändras enligt bilaga 4.
6. Kyrkomötet beslutar bifalla utskottets förslag att ändra anvisningstexten angående doptal i dopgudstjänsten enligt bilaga 4.
7. Kyrkomötet beslutar bifalla utskottets förslag att ändra orden i Sändningsord i Konfirmationsmässa/-gudstjänst enligt bilaga 4.
8. Kyrkomötet beslutar bifalla utskottets förslag att ändra i inledningsordet till frågan till konfirmanderna enligt bilaga 4.
9. Kyrkomötet beslutar bifalla utskottets förslag att justera benämningen av konfirmanderna enligt bilaga 4.

Bakgrund

2010 tillsatte kyrkostyrelsen fyra arbetsgrupper för de kyrkliga handlingarna, en för respektive dop-, konfirmations-, vigsel- och begravningsgudstjänsten. I kyrkostyrelsens skrivelse beskrivs att "[g]ruppernas uppgift var att presentera en teologisk och social

analys samt en reflektion om pastoral färdriktning för respektive gudstjänst. Gruppens reflektionsdokument utgjorde sedan underlag för revisionen av gudstjänstordningarna för dop, konfirmation, vigsel och begravning i kyrkohandboksförslaget”. De kyrkliga handlingarna har sedan genomarbetats parallellt med arbetet med den allmänna gudstjänsten och med samma direktiv. Vid remissomgångarna har såväl de kyrkliga handlingarna som den allmänna gudstjänsten varit föremål för remissförfarandet.

I *Kommentarer förslag kyrkohandbok för Svenska kyrkan del I* (SKU 2016:1) redogörs för den översyn som utifrån remissvaren om dopgudstjänsten gjorts i Samlingsord, Inledningsord, Befrielsebön, dopböner och förböner.

En förändrad försöksordning prövades under 6 veckor 2014, efter kyrkostyrelsens beslut, i tio församlingar. De tio församlingarna besvarade en enkät och bidrog även i annan uppföljning. Efter detta gjordes bearbetningar och under våren 2015 inbjöds dessa församlingar tillsammans med andra sakkunniga kring dop att arbeta med en reviderad dopgudstjänst. Utifrån denna process framställdes 2016 års dopgudstjänstordning.

I dokumentet *Kommentarer till revisionsgruppens förslag Kyrkohandbok för Svenska kyrkan del I* skriver gruppen att Inledningsord, Befrielsebön och Dopbön har bearbetats utifrån remissutfallet.

När det gäller konfirmationen står i *Förklaringar till Förslag till Kyrkohandbok för Svenska kyrkan del I* (SKU 2012:2) :

I *Riktlinjer för Svenska kyrkans konfirmandarbete* (Svenska kyrkan och Verbum 2008) liksom i reflektionsrapporten från arbetsgruppen för konfirmationsgudstjänst och i avstämningar med andra sakkunniga har betydelsen av att konfirmanderna får stå i centrum lyfts fram. I revisionen av konfirmationsmässan/-gudstjänsten har detta varit en viktig utgångspunkt.

Konfirmationen är i Svenska kyrkan en helhet som innefattar såväl konfirmationstiden med dess undervisning och deltagande i församlingens gudstjänstliv som den avslutande konfirmationsgudstjänsten.

Revisionsgruppen skriver i kommentaren till sitt förslag att Inledningsord, Inledningsbön, Fråga till konfirmanderna och Doppåminnelse har bearbetats utifrån remissutfallet. Dessutom har två ytterligare bibeltexter till konfirmationsgudstjänsten tillfogats förslaget.

I motion 2017:63 föreslår motionärerna att momentet Fråga till konfirmanderna placeras i anslutning till Trosbekännelsen och att frågan ges samma lydelse som i 1986 års kyrkohandbok. Motionärerna motiverar sina förslag bland annat med att konfirmandernas agerande i gudstjänsten på så sätt inte får en undanskymd plats och att konfirmandernas svar inte förminskas.

I kyrkohandboksförslaget 2012 hade den fakultativa frågan tagits bort utifrån bedömningen att konfirmanderna i hela gudstjänsten uttrycker sin vilja att konfirmeras och med hela församlingen uttrycker sin samhörighet med kyrkan i trosbekännelsen. I remissvaren menade en tredjedel av församlingarna att en fakultativ fråga borde finnas i konfirmationsgudstjänsten. I bearbetningen av remissvaren har detta beaktats och diskuterats, bland annat i biskopsmötet.

I *Förslag kyrkohandbok för Svenska kyrkan 2016* infogades en fakultativ fråga som en fortsättning på inledningsordet. I remissammanställningen konstaterades:

De som tidigare varit försöksförsamlingar kunde svara på en enkätfråga om de kommer att använda frågan i konfirmationsgudstjänsten. Det var

179 som besvarade enkätfrågan och knappt hälften av dessa församlingar, 46 procent, kommer att ställa frågan och 41 procent kommer att ställa frågan ibland och ibland inte. Det är 12 procent som inte kommer att ställa frågan. Utifrån dessa svar kan konstateras att bruk av fråga i konfirmationsgudstjänsten är vanligt förekommande.

Ett 60-tal kommentarer i frisvaren tyckte att placeringen av frågan är felaktig. Den borde istället komma efter trosbekännelsen. Flera menade också att den inte har det innehåll den borde ha.

Revisionsgruppen skriver i sin kommentar till det förslaget som överlämnades till kyrkostyrelsen att gruppen särskilt har diskuterat Fråga till konfirmanderna. ”Revisionsgruppen har beslutat att frågan, med dess inledningsord, ska lyda som i kyrkohandboksförslaget 2016 men att parenteserna vid ”och leva i Kristi världsvida kyrka” tas bort.”

Läronämnden har yttrat sig över motion 2017:63.

I motion 2017:65 punkterna 1 och 2 föreslår motionären att förändringar ska göras i inledningsord ett och två i dopordningen. I punkt 3 föreslås att doppåminnelsen för påsknattsmässan ändras. I punkt 4 föreslås att en ny dopbön ska införas som alternativ och i punkt 5 att en ändring i den första dopbönen görs. Motionären motiverar punkt 1 med att inledningsord ett är för kortfattat, punkt 2 med att dopet gör skillnad mellan människor, punkterna 3 och 4 med att doppåminnelsen har en bakgrund i reformationstidens dopordningar och finns med i flera lutherska kyrkors dopordningar och punkt 5 med att det är dålig svenska.

Enligt *Remissammanställning kyrkohandboksförslag 2016* svarar 61 procent ”i hög grad eller i ganska hög grad”, medan 26 procent svarar ”i låg grad eller i ganska låg grad” på frågan: ”Ger kyrkohandboksförslaget alternativ när det gäller Inledningsord möjlighet att utforma dopgudstjänsten som ni skulle vilja fira den?”

Det är 56 församlingar/pastorat som kommenterar inledningsordet i sitt frisvar. Det motsvarar 15 procent av det totala antalet församlingar/pastorat som har svarat på enkäten, vilket kan jämföras med att 26 procent svarade i låg grad/i ganska låg grad när det handlade om bruket av inledningsorden. Utifrån dessa olika svar bör det vara möjligt att få veta vad dessa församlingar ser som brister i inledningsorden.

Revisionsgruppen skriver i sin kommentar att gruppen har diskuterat huruvida inledningsordet ska vara ett fast moment med angivna alternativ eller ett fast moment som kan formuleras fritt. Gruppen beslutade sig för att det är rimligt att det är ett fast moment med kyrkohandbokens föreslagna alternativ och föreslog därmed inte någon ändring i detta avseende jämfört med *Förslag kyrkohandbok för Svenska kyrkan 2016*. Revisionsgruppen har bearbetat det första inledningsordet innehållsligt och språkligt. Det andra inledningsordet i förslaget 2016 har utgått och ett nytt har tillfogats som bland annat fördjupar försoningsmotivet.

I kommentaren skriver revisionsgruppen vidare att den har gjort en teologisk utredning om dopbönerna i relation till BEM-dokumentet, andra ekumeniska dokument, Svenska kyrkans svar på BEM, läronämndens behandling samt biskopsbrevet om dop (2011). Detta har lett till innehållsliga och språkliga bearbetningar av alla tre dopbönerna.

Läronämnden har yttrat sig över motion 2017:65.

I motion 2017:70 föreslår motionärerna att det i anvisningarna till den nya kyrkohandboken bör anges att smörjelse med olja kan förekomma vid konfirmation

och dop. Motionärernas motiv är att i flera andra lutherska kyrkor finns möjlighet till smörjelse med olja och att det idag också förekommer inom Svenska kyrkan.

I dokumentet *Arbetsgrupper kyrkliga handlingar, reflektion dopgudstjänstgruppen, juni 2011* tydliggörs den argumentation som använts av såväl förespråkare av smörjelse som av de som inte förespråkar smörjelse.

De som önskar möjlighet till smörjelse anför till exempel:

Det är inte möjligt att göra den till ett obligatorium utan vi föreslår att följande fanns i den inledande anvisningstexten: Den som döps kan smörjas med olja som en del av dophandling. Oljan tecknas som ett kors på pannan på den som döps i samband med orden: Livets Gud, uppfyll NN med din helige Ande, och hjälp henne/honom att dag för dag leva i sitt dop. Skälen till smörjelse är flera.

1. Smörjelsen vid dop är en lika gammal tradition som själva dopet i vatten.
2. Smörjelsen vid dop har en rik metaforisk bakgrund.
3. Anden och smörjelsen med olja hör samman.
4. De olika momenten i dopgudstjänsten förstärker varandra.
5. Smörjelsen med olja är ett bruk som Svenska kyrkan skulle få gemensamt med flera andra kyrkor som bevarat eller återinfört denna tradition från fornkyrkan.

De som inte önskar möjlighet till smörjelse anför till exempel:

En av uppgifterna vid reformationen var att tydliggöra trons innehåll och skala bort sådant som var förknippat med magi och att teckna med olja var ett moment som efter ett tag lyftes ur dopliturgin för att inte nära magiska föreställningar. Från år 1541 finns inte smörjelse med olja med i dopliturgin. Det är knappast önskvärt att använda olja vid exorcismen/-befrielsebönen, det skulle kunna livnära grumliga/magiska föreställningar kring dopet och att välja att följa fornkyrklig praxis till hälften skapar inte trovärdighet. Om den blir fakultativ kommer en del barn att smörjas med olja och andra inte och valet kommer att vara den enskilde prästens. Hur kommer föräldrar att uppleva denna situation? Det första barnet döps och smörjs vid dophandling. Det andra barnet i familjen smörjs inte alls. Risken är att föräldrarna inte uppfattar de två dopen som samma dop.

Läronämnden har yttrat sig över motion 2017:70.

Utskottets överväganden

Gudstjänstutskottet menar att de kyrkliga handlingarna är mycket viktiga gudstjänster. Självklart för de personer som personligt berörs vid till exempel dop eller konfirmation, men också för kyrkan genom att vara en stor kontaktyta, inte minst till de människor som kyrkan sällan möter. Utskottet menar därför att det bör ställas stora krav på dessa gudstjänster.

I motion 2017:63 föreslår motionärerna att momentet ”Fråga till konfirmanderna” placeras i anslutning till trosbekännelsen och att frågan ges samma lydelse som i kyrkohandboken 1986. Utskottet menar att ”Frågan till konfirmanderna” i kyrkohandboksförslaget har såväl en pastoralt klok placering som relevanta teologiska motiv och därför inte bör ändras eller flyttas. Utskottet påpekar också att frågan är fakultativ. Utskottet föreslår därför att kyrkomötet avslår motion 2017:63.

Utskottet menar att det är viktigt att Inledningsordet har en enkelhet som gör att det kan bli förstått utan extra förklaringar. I de tre inledningsord som förslaget rymmer

ser utskottet en bredd av motiv, men också en enkelhet. Det förslag till Inledningsord som motion 2017:65 punkt 1 innehåller menar utskottet är teologiskt rikt, men också mer otillgängligt. Samtidigt ser utskottet att det föreslagna inledningsordet har stora kvaliteter. Utskottet föreslår mot denna bakgrund att kyrkomötet beslutar att avslå motion 2017:65, punkt 1 och med anledning av denna att det förslag till Inledningsbön som motion 2017:65, punkt 1 innehåller förs in i kyrkohandboken som Inledningsord 4.

Vad gäller 2017:65 punkt 2 hänvisar utskottet till sitt tidigare beslut att föreslå en ändring av Inledningsord 15, sidan 36 i textbilagan. Detta inledningsord är likalydande med det andra inledningsordet i dopgudstjänsten, sidan 133 i textbilagan. Utskottet menar att de två inledningsorden bör fortsätta att vara likalydande. Utskottet föreslår därför att kyrkomötet beslutar att avslå motion 2017:65, punkt 2 och med anledning av denna att det andra inledningsordet i dopgudstjänsten ändras enligt utskottets tidigare förslag enligt bilaga 4.

I motion 2017:65 punkt 3 och 4 föreslås att nya dopböner införs. Utskottet menar att de dopböner som finns i förslaget har teologiskt djup och pastoral bredd och ser därför inte att ytterligare dopböner behöver tillföras. Utskottet föreslår därför kyrkomötet att avslå motion 2017:65 punkt 3 och 4.

Utskottet har fått information om att det finns ett korrekturfel på den första dopbönens åttonde rad, sidan 138 i textbilagan. Meningen ska vara "Föd henne/honom/dem till ett nytt liv i Jesus Kristus". Föd syftar på dopet som den nya födelsen och att sedan växa i sitt dop. Utskottet konstaterar att förslaget i motion 2017:65 punkt 5 besvaras när korrekturfelen åtgärdas och föreslår därför att kyrkomötet nu beslutar att avslå motion 2017:65, punkt 5.

I motion 2017:70 föreslår motionären att smörjelse med olja ska kunna förekomma vid dop och konfirmation. Utskottet menar att smörjelse med olja innehåller rik symbolik och har biblisk tradition. Utskottet konstaterar att smörjelse med olja inte är förbjudet, men menar att det är problematiskt att ha med möjligheten till smörjelse i anvisningarna. Dels kan det uppstå tveksamheter kring betydelsen av smörjelsen i relation till andra kyrkor, dels kan det uppstå pastorala svårigheter om dopet med smörjelse med olja uppfattas som ett annat dop än det utan smörjelse. Utskottet föreslår mot den bakgrunden kyrkomötet att avslå motion 2017:70.

I anslutning till Läronämnden menar utskottet att anvisningstexten på sidan 130 i textbilagan bör ändras. I anvisningstexten står att "Doptal ingår i dopgudstjänsten (kan utelämnas utifrån pastorala hänsyn)". Läronämnden menar dock att ett förkunnelsemoment alltid bör finnas med i en gudstjänst i en evangelisk-luthersk kyrka och påpekar att ett undantag är vid dop i krissituation. Utskottet delar Läronämndens resonemang och föreslår att kyrkomötet beslutar att anvisningen inom parantes på sidan 130 (kan utelämnas utifrån pastorala hänsyn) ändras till (kan utelämnas vid dop i krissituation) enligt utskottets förslag i bilaga 4.

Utskottet påtalar att det i första hand är den lokala gemenskapen i församlingen som de konfirmerade blir en del av. Därför föreslår utskottet, i enlighet med Läronämndens yttrande, att kyrkomötet beslutar att i Sändningsord till konfirmanderna, sidan 167 i textbilagan, ändras orden "och i kyrkans gemenskap" till "och i församlingens gemenskap" enligt utskottets förslag i bilaga 4.

I inledningsordet till frågan till konfirmanderna, sidan 163 i textbilagan sägs i det första alternativet "Konfirmationen påminner oss om Guds löfte i dopet" och i det andra alternativet "Konfirmationen påminner om Guds löfte". Läronämnden menar att meningen blir tydligare om den skrivs "Konfirmationen bekräftar för oss Guds löften i dopet". Utskottet följer Läronämnden och föreslår att kyrkomötet beslutar att meningen bör ändras i de båda alternativen enligt utskottets förslag i bilaga 4.

Utskottet konstaterar att ordet ”konfirmander” används också efter Bön och handpåläggning. Utskottet menar att ordet ”konfirmanderna” i Sändningsord till konfirmanderna, sidan 167 i textbilagan ska bytas mot ”de nykonfirmerade”, samt att ordet ”konfirmander” i den första raden i Sändningsordet, sidan 167 ska bytas mot ”nykonfirmerade”. Utskottet menar att denna ändring ska genomföras konsekvent på alla motsvarande ställen. Utskottet föreslår att kyrkomötet beslutar att justera benämningen konfirmander enligt utskottets förslag enligt bilaga 4.

Bikt

Utskottets förslag: Kyrkomötet beslutar att avslå motion 2017:14.

Bakgrund

I motion 2017:14 punkt 1 föreslår motionärerna att förbön för den som biktat sig lyfts in som moment efter Avlösning och Tackbön, i punkt 2 föreslås att ordningen för syndabekännelse justeras, i punkt 3 föreslås att en alternativ formel för avlösning införs och i punkt 4 föreslås att ett moment införs som en fakultativ avslutning på bikten. Motionärerna motiverar punkt 1 med att förbön bör vara ett självklart inslag, punkt 2 med att också underlätelser plågar, punkt 3 med att det är av värde att ha möjlighet till en kraftfullare formel än den som används efter den gemensamma bekännelsen i kyrkans allmänna gudstjänst och punkt 4 med att det är bra att visa att också prästen står i samma belägenhet som den som biktat sig.

I *Förklaringar till Förslag Kyrkohandbok för Svenska kyrkan del I* (SKU 2012:2) står att ordningen för bikt har stämts av särskilt i relation till *Ett skyddat rum. Tystnadsplikt i Svenska kyrkan* (SKU 2010:3). Anvisningarna för bikt har reviderats utifrån kyrkomötets beslut 2011 med anledning av tystnadspliktsutredningen (§ 149, KmSkr 2011:11) och efter inhämtade av synpunkter från präster med lång erfarenhet av själavård.

Det inkom få synpunkter på förslaget vid remissbehandlingen 2012 vilket föranlett att man i *Kommentarer förslag Kyrkohandbok för Svenska kyrkan del I* (SKU 2016:1) skriver att bedömningen har varit att ordningen för bikt inte behöver ändras.

Revisionsgruppen skriver i sin kommentar att gruppen har tagit fasta på frågan om förbönsmoment och har infört en anvisning som innebär att i samband med tackbönen anges att en fritt formulerad förbön kan vara en del av tackbönen.

Läronämnden har yttrat sig över motion 2017:14.

Utskottets överväganden

Gudstjänstutskottet är enigt med motionärerna i synen på att kyrkohandboksförslagets ordning för bikt genom sina många fakultativa moment och valmöjligheter ”ger ett välbehövligt utrymme för ett fortsatt användande av de skilda biktordningar som är i bruk”. Biktens huvudpunkter är, som sägs i anvisningarna för bikt, den biktandes syndabekännelse och prästens tillsäggande av förlåtelse på Jesu Kristi uppdrag. Övriga moment, som bibelläsning, förbön, välsignelse och andra moment inramar och förstärker denna kärna. Däremot är det inte nödvändigt att ordningen för bikt ser exakt likadan ut överallt. Här bör även fortsättningsvis finnas stor pastoral frihet inom själavårdens ram.

När det gäller möjligheten till förbön i ordningen för bikt, instämmer utskottet i Läronämndens välkomnande av denna möjlighet, när den i sitt yttrande skriver: ”Genom den framhävs Guds förlåtelse och sändningen av den biktande.” Utskottet konstaterar samtidigt att denna möjlighet redan finns angiven i anvisningstexten till

den fakultativa tackbön, som i kyrkohandboksförslaget följer på förlåtelseordet. Utskottet menar därför att införandet av ett sådant moment inte är nödvändigt, utan att kyrkohandboksförslaget anvisningstext ger stor frihet för den präst som tagit emot bikten att i situationen avgöra vilken form av bön som är mest lämplig att använda. Utskottet föreslår därför kyrkomötet att avslå motion 2017:14, punkt 1.

Utskottet delar motionärernas uppfattning att underlåtelse tillhör det som kan plåga den biktande. Samtidigt kan det ha ett värde att syndabekännelsens inledande del inte skiljer sig från de syndabekännelser som används i den allmänna gudstjänsten. Poängen med bikten är ju att syndabekännelsen här får bli konkret och personlig, inte att det är andra former av synd som särskilt ska bekännas i denna rit jämfört med i andra gudstjänster. Detsamma gäller förlåtelseordet. Det är den personliga tillsägelsen som är det centrala, inte att förlåtelsen i biktsituationen skulle vara starkare eller på annat sätt skilja sig från den förlåtelse som tillsägs i den allmänna gudstjänsten. Utskottet menar därför att kyrkohandbokens ordning för bikt inte bör innehålla varianter av bön om förlåtelse eller förlåtelseord som inte återfinns i den allmänna gudstjänsten. Möjligheten att använda sådana varianter tillgodoses genom den frihet som ordningens anvisningstexter ger utrymme för. Utskottet föreslår därför kyrkomötet att avslå motion 2017:14, punkt 2 och 3.

Utskottet är medvetet om att det sändningsord, som motionärerna föreslår, är vanligt i traditioner, där bikten sedan länge har en starkare ställning än i Svenska kyrkan. Även om utskottet ser att det kan finnas goda skäl att i biktordningen ställa prästen sida vid sida med den biktande, som en syndare vid en annan, menar utskottet att det också finns problem med ett sådant sändningsord. Det främsta är att det riskerar att i biktens avslutningsmoment rikta den biktandes uppmärksamhet mot prästens person och synder, snarare än mot den frihet och tjänst som förlåtelsen av de egna synderna öppnat för. Utskottet föreslår mot denna bakgrund kyrkomötet att avslå motion 2017:14, punkt 4.

Vigsel

Utskottets förslag:

1. Kyrkomötet beslutar att bifalla motion 2017:47.
2. Kyrkomötet beslutar att avslå motion 2017:103.
3. Kyrkomötet beslutar att avslå motion 2017:153.
4. Kyrkomötet beslutar att med anledning av motion 2017:153 infoga bibelordet från 1 Samuelsbokens 20:e kapitel, vers 17, 41–42 i ordningen för vigselgudstjänst enligt bilaga 4.
5. Kyrkomötet beslutar bifalla utskottets förslag att ändra anvisningarna för vigselgudstjänst enligt bilaga 4.
6. Kyrkomötet beslutar att Kyrkomötets beslut om kompletterande anvisningar till kyrkohandbokens ordning för vigselgudstjänst (SvKB 2009:3) ska upphöra att gälla när en ny kyrkohandbok tas i bruk.

Bakgrund

Skrivelsens förslag till ordning för vigsel följer i sin struktur 1986 års kyrkohandbok. I *Kommentarer förslag kyrkohandbok för Svenska kyrkan del I* (SKU 2016:1) påpekas att synpunkterna i remissvaren framförallt rörde vissa formuleringar och rytmen i några texter. Där beskrivs också hur man har bearbetat synpunkterna.

I revisionsgruppens kommentarer till det förslag som överlämnades till kyrkostyrelsen sägs att bearbetningar har gjorts i formuleringar i det första och det tredje inledningsordet samt i den avslutande texten efter Tillkännagivandet. Bruket av bibeltexterna har förtydligats och den fakultativa delen av löftena har bearbetats. Revisionsgruppen konstaterar också att frågeställningen huruvida ringar behövs i vigselgudstjänsten går utanför gruppens uppdrag.

Motionären bakom motion 2017:47 föreslår att ett tillägg görs i anvisningarna för vigselgudstjänst. Motionären motiverar det bland annat med att vid vigslar där en av parterna är döende blir det framåtsyftande och samhällsbidragande perspektivet märkligt.

Att inledningsordet till vigselgudstjänst är fast samtidigt som det finns olika alternativa inledningsord att välja mellan är ingenting nytt. Även *Den svenska kyrkohandboken 1986* är uppbyggd på liknande sätt. I *Kyrkohandbok för Svenska kyrkan del I* (SKU 2017:1), angående begravningsgudstjänst för dödfött barn eller barn som dött i späda ålder, finns en anvisning om att gudstjänsten bör utformas med särskild pastoral omsorg.

Revisionsgruppen skriver i sin kommentar:

Några remissvar från sjukhuskyrka efterfrågade en vigselordning som tar hänsyn till situationen med vigsel vid livets slutskede. Bland annat efterfrågades en särskild förbön. Revisionsgruppen konstaterar att förbönerna i kyrkohandboken endast är förslag och att den andra förbönen kan fungera även i dessa sammanhang.

Läronämnden har yttrat sig över motion 2017:47.

I motion 2017:103 punkt 1 föreslår motionären att lovprisningen i vigselordningen inte ska vara fakultativ, i punkt 2 föreslås att en förändring görs i lovprisningen, i punkt 3 föreslås att en mening utgår ur Tillkännagivandet samt i punkt 4 föreslås att förbönen ska uttrycka att man och kvinna förenas i äktenskapet. Motionären motiverar sina förslag bland annat med att kristen gudstjänst är lovprisning och därför inte bör vara fakultativ. Motionären menar att vilka som avses med ”oss” är oklart, att meningen ”Era löften om ömsesidig kärlek och trohet påminner om Guds omsorg och

kärlekens gåva” inte är genomtänkt samt att något händer vid vigselakten, ”De tu blir ett”, och att förbönen därför ska uttrycka att människor bevittnat den offentliga delen av detta förenande.

Anvisningen att Lovprisningen är ett fakultativt moment med föreslagna eller andra ord följer *Den Svenska kyrkohandboken* 1986 där anvisningen ges att ”prästen kan säga”. I *Förklaringar till Förslag Kyrkohandbok för Svenska kyrkan del I* (SKU 2012:2) sägs att förslaget utgår från den Lovprisning som finns i 1986 års kyrkohandbok. Där sägs också att Lovprisningen har reviderats något, bland annat så att tilltalet till Gud ändrats till ”kärlekens Gud”. Genom dessa ord betonas lovsångens perspektiv och glädjen i denna gudstjänst. Allt liv och all kärlek kommer från Gud. Ändringen är bland annat föranledd av att Lovprisningen ska fungera oavsett om de som ska ingå äktenskap är av samma kön eller av skilda kön. Ordet ”oss” används också för att visa på ett tilltal där alla är indragna i Lovprisningen, inte bara de som ska ingå äktenskap.

Förbönerna är skrivna för att kunna gälla vid alla vigslar, också för vigselpar av samma kön. I anvisningarna står, ”Någon av de föreslagna förbönerna eller annan förbön kan användas”.

Läronämnden har yttrat sig över motion 2017:103.

I motion 2017:153 föreslår motionärerna att ett bibelord från 1 Samuelsboken 20 kap. infogas i ordningen för vigselgudstjänst. Motionärerna motiverar det med att det är viktigt att det finns ett bibelord i handboken som par av manligt kön kan identifiera sig med.

Det har i remissbehandlingen framkommit synpunkter kring att texten från 1 Samuelsboken skulle kunna infogas i förslaget till ny kyrkohandbok för Svenska kyrkan. Revisionsgruppen har bearbetat synpunkterna och valt att inte ta med texten.

Läronämnden har yttrat sig över motion 2017:153.

Utskottets överväganden

Gudstjänstutskottet menar att kyrkohandboksförslagets ordning för vigsel har möjlighet att fungera väl såväl för den enkla vigseln, med bara två vittnen, som för det stora kyrkbröllopet med många gäster och mycket musik.

Gudstjänstutskottet noterar, med anledning av motion 2017:47, att präster i Svenska kyrkan får sitt förordnande som vigselförrättare från Kammarkollegiet och att detta förordnande endast gäller för vigslar i Svenska kyrkans ordning. Vid tveksamheter om huruvida vigseln genomförts enligt denna ordning kan i värsta fall vigseln bli ogiltig och prästen bli av med sin vigselrätt. Detta innebär att det utrymme för pastoral anpassning, som normalt förutsätts gälla i särskilt svåra situationer, inte är lika självklara i samband med en vigsel. Utskottet menar att det är viktigt att lyssna till de sjukhuspräster, som i remissbehandlingen påtalat svårigheterna med att använda de föreslagna inledningsorden vid vigslar, där ena parten är döende eller parterna av andra anledningar inte kommer att kunna bo tillsammans eller bygga upp ett gemensamt hem. Därför menar utskottet att motionens förslag är väl motiverat och föreslår kyrkomötet att bifalla motion 2017:47.

När det gäller motion 2017:103, punkt 1, ser utskottet inga skäl till att frånga den praxis som etablerades i 1986 års kyrkohandbok, med Lovprisningen som fakultativ. Även utan detta moment har vigselgudstjänsten en lovprisande karaktär, där glädje och tacksamhet står i fokus. Utskottet föreslår att kyrkomötet avslår motion 2017:103, punkt 1.

En utgångspunkt för kyrkohandboksförslagets ordning för vigsel är att ordningen ska kunna användas för både par av olika kön och samkönade par. Utskottet menar att

förslagen i motionens punkt 2 och 4 inte är förenliga med denna utgångspunkt och föreslår därför att kyrkomötet avslår motion 2017:103, punkt 2 och 4.

I remissarbetet uttrycktes tydliga önskemål från företrädare för hbtq-rörelsen om att vigselordningen också skulle innehålla någon bibeltext, som samkönade manliga par tydligare kan identifiera sig med. Texten om Jonatan och David ur 1 Samuelsboken är ofta använd vid vigslar med manliga par. Utskottet önskar därför att ett utsnitt av denna text ska kunna ingå i vigselordningen. Läronämnden menar i sitt yttrande att förslaget i motion 2017:153 innehåller ett textutsnitt, som är redigerat enligt principer som avviker från hur kyrkohandboken har hanterat motsvarande längre texter. Utskottet instämmer i denna bedömning och föreslår därför ett annat textutsnitt ur samma text, som bättre motsvarar hur längre texter brukar behandlas. Utskottet föreslår därför att kyrkomötet avslår motion 2017:153 och med anledning av densamma antar det av utskottet framlagda förslaget att infoga bibelord ur 1 Samuelsboken 20:17, 41–42 i ordningen för vigsel.

I punkt 3 i motion 2017:103 föreslås att den tredje meningen i tillkännagivandet ska tas bort. Utskottet menar att denna mening på ett tydligt sätt relaterar det förbund som makarna har ingått med varandra till dess ursprung i Guds kärlek och omsorg och föreslår därför att kyrkomötet avslår motion 2017:103, punkt 3.

När kyrkomötet 2009 fattade beslut om vigsel för par av samma kön antogs också kompletterande anvisningar till kyrkohandbokens ordning för vigselgudstjänst (SvKB 2009:3). När en ny kyrkohandbok antas blir dessa anvisningar obsoleta. Utskottet föreslår kyrkomötet besluta att anvisningarna upphävs.

Begravning

Utskottets förslag:

1. Kyrkomötet beslutar att avslå motion 2017:34.
2. Kyrkomötet beslutar att avslå motion 2017:127.
3. Kyrkomötet beslutar bifalla utskottets förslag att ändra anvisningstexten till Begravning enligt bilaga 4.

Bakgrund

I *Kommentarer förslag Kyrkohandbok för Svenska kyrkan del I* (SKU 2016:1) skriver arbetsgruppen att en utgångspunkt i revisionen har varit att begravningsgudstjänsten i 1986 års kyrkohandbok i allt väsentligt fungerar bra. Remissvaren bekräftar detta och framför endast begränsade synpunkter. En ordning för begravning av dödfött barn eller barn som dött i späda ålder har tillförts efter synpunkter från remissinstanser. En språklig översyn av böner vid griftetal samt förböner har gjorts. Barnperspektivet har analyserats, tydligare anvisningar har getts och en större flexibilitet vad gäller antal psalmer i begravningsgudstjänsten har genomförts.

Revisionsgruppen pekar i sin kommentar på de ändringar som genomförts utifrån remissomgångens synpunkter. Det handlar bland annat om bearbetningar av överlåtelsen, bibeltexter, förbön, slutbön och böner vid griftetalet.

I motion 2017:34 föreslår motionären en text att införa som fakultativt moment som avslutning på griftetalet. Motionären motiverar förslaget med att texten har en självavårdande tyngd som blir en perfekt avslutning och övergång till överlåtelsen.

I *Den svenska kyrkohandboken 1986* avslutas griftetalet med någon av de angivna bönerna eller med en fritt formulerad bön. I *Förslag till kyrkohandbok för Svenska kyrkan* kan griftetalet inledas eller avslutas med en föreslagen bön eller annan bön. Denna ordning med att en bön följer/kan följa på griftetalet har inte kommenterats i någon av de föregående remissomgångarna. Att införa motionärens förslag på text

som ett fakultativt moment är ett nytt inslag som inte har diskuterats tidigare i remissbehandlingen.

Läronämnden har yttrat sig över motion 2017:34.

I motion 2017:127 föreslår motionärerna att mullpåkastningen vid begravningsgudstjänsten ska kunna ersättas med ett alternativ där frön läggs på kistan och att bibelordet ur 1 Kor. 15:42–44 då används. Motionärerna motiverar det bland annat med att det är en existentiell bild som är lätt att ta till sig.

I biskopsbrevet *Begravningen – ett brev från Svenska kyrkans biskopar* påtalar man att när jord används i överlåtelsen understryks på ett särskilt sätt människans dödlighet och samhörighet med den övriga skapelsen men också möjligheten att likt vetekornet uppstå till nytt liv. Vidare skriver biskoparna:

Ibland kommer önskemål från anhöriga om att få byta ut jorden i samband med överlåtelsen mot att t.ex. hälla sädeskorn, bryta tre liljor, lägga tre rosor eller tända ljus. Dessa handlingar bär en annan symbolik i sig än mullpåkastning eller korstecknande. I gällande kyrkohandbok finns inte några alternativ till tre skovlar mull eller korstecken, vilket innebär att inga andra alternativ skall användas

I dokumentet *Arbetsgrupper kyrkliga handlingar, reflektion begravningsgudstjänstgruppen juni 2011* skriver gruppen att de har uppmärksammat att andra överlåtelsehandlingar än korstecken och mullkast förekommer i Svenska kyrkan, men att biskopsbrevet 2006 om begravning är tydliga kring överlåtelsen; det är mull eller korstecken som ska förekomma i Svenska kyrkans begravningar. Men skriver gruppen vidare:

Andra alternativ än mull och korstecken förekommer, grundade i människors behov och prästers pastorala erfarenhet. Mull eller korstecken vid överlåtelsen bör fortsatt vara Svenska kyrkans huvudalternativ, men man måste inför framtiden fundera över om andra alternativ är teologiskt möjliga i vår kyrka. Detta är viktigt i en tid då allt fler väljer ett borgerligt begravningsalternativ och när många influeras av begravningsordningar i andra kyrkotraditioner.

I *Revisionsgruppens kommentarer till förslag Kyrkohandbok för Svenska kyrkan del I* skriver gruppen angående ett remissvar som önskar tillföra bibeltexten ”Och Jesus svarade dem: stunden har kommit då Människosonen skall förhärligas. Sannerligen, jag säger er: om vetekornet inte faller i jorden och dör förblir det ett ensamt korn. Men om det dör ger det rik skörd” (Joh. 12:23) att det kan finnas svårigheter med att använda denna bibeltext eftersom den i denna kontext kan ge näring åt att tänka sig någon form av jordisk återfödelse.

Läronämnden har yttrat sig över motion 2017:127.

Utskottets överväganden

Utskottet ser med tillfredsställelse att en ordning för ”Begravningsgudstjänst av dödfött barn eller barn som dött i späda ålder” har införts i kyrkohandboksförslaget och menar att det finns en trygghet i att ha tillgång till en färdig ordning.

I motion 2017:34 föreslår motionären att en text införs som fakultativt moment som avslutning på griftetalet. Utskottet menar att texten inte håller den kvalitet som krävs för ett införande i kyrkohandboken och att texten inte har prövats i remissomgången. Gudstjänstutskottet föreslår därför att kyrkomötet avslår motion 2017:34.

Motionären till motion 2017:127 föreslår att mullpåkastningen vid begravningsgudstjänsten ska kunna ersättas med ett alternativ där frön läggs på kistan och ett bibelord ur Första Korintierbrevet används. Utskottet poängterar att det är viktigt att

läran inte skymms genom de liturgiska handlingarna och hänvisar till biskopsbrevet *Begravningen* där man skriver att t.ex. sädeskorn, liljor eller rosor bär en annan symbolik än mullpåkastning. Läronämnden har också uttalat sig kring motionen och menar att det föreslagna bibelordet från 1 Kor. 15:42-44 är ett genuint uttryck för tron på de dödas uppståndelse men menar att taget ur sitt sammanhang relaterar det inte explicit löftet om evigt liv till Jesu Kristi Uppståndelse. Gudstjänstutskottet föreslår mot denna bakgrund att kyrkomötet avslår motion 2017:127.

Utskottet föreslår också att anvisningstexten till Begravning på sidan 193 i textbilagan där det står, ”Om någon avlidit och redan kremerats...” ändras till ”Om kremation redan skett så att begravning sker med urna...” Utskottet föreslår att kyrkomötet beslutar att ändra meningen enligt utskottets förslag enligt bilaga 4.

Tacksägelse över nyfödda och adopterade

Utskottets förslag: Kyrkomötet beslutar att avslå motion 2017:78, punkt 2.

Bakgrund

I motion 2017:78 punkt 2 föreslår motionärerna att man i samband med ett återremissförfarande bör se över möjligheterna att införa tacksägelse i samband med att barn i församlingen fötts eller adopterats. Motionärerna motiverar det bland annat med att möjlighet till gudstjänst med tacksägelse för att ett barn har fötts eller adopterats finns i den Anglikanska kyrkan.

I inledningen till kyrkoordningens sjätte avdelning, Kyrkotillhörighet, står:

Den som döps i Svenska kyrkans ordning blir därmed upptagen i Svenska kyrkan. Den som har döpts i någon annan kristen kyrkas ordning kan inträda i kyrkan genom att anmäla sig. Det finns också möjlighet att tillhöra Svenska kyrkan i avvaktan på dop.

Dopet är en handling som kyrkan fått i uppdrag att utföra och det är den grundläggande vägen in i Svenska kyrkan.

Kyrkomötet behandlade 2003 motion 2003:51 om alternativ till dop i form av välsignelse- eller tacksägelseceremonier. Gudstjänstutskottet menade att ansvaret för att tillgodose önskemål i enskilda situationer ligger hos den lokala församlingen och prästen och föreslog i sitt betänkande G 2003:5 att motionen skulle avslås, vilket kyrkomötet senare också beslutade.

I biskoparnas brev *Leva i dopet* (2011) skriver biskoparna om barnvälsignelse och namngivning:

Det förekommer att föräldrar tvekar inför att låta döpa sitt barn men ändå vill att barnet ska få ta del av en kyrklig akt. Kanske ser de barnvälsignelse som ett första steg mot dopet. Att be för ett enskilt barn eller välsigna det är självklart gott och riktigt, men att utforma en rit för välsignelse av barn är inte förenligt med vår kyrkas tradition.

Kyrkomötet behandlade 2016 motion 2016:1 om ceremoni för den som blivit medlem i Svenska kyrkan. Gudstjänstutskottet skriver i betänkande G 2016:1:

Utskottet instämmer, trots sin positiva inställning till motionens intention, i Läronämndens bedömning att formen för välkomnande av nya medlemmar är en pastoral fråga som inte bör regleras och föreslår därför att motionen ska avslås.

Kyrkomötet följde utskottets förslag till beslut.

Utskottets överväganden

Gudstjänstutskottet menar att tacksamhet för ett nyfött eller adopterat barn är något naturligt och positivt som i första hand uttrycks i den privata sfären. När önskemål om en tacksägelse framförs är detta en fråga för det lokala sammanhanget och ett pastoralt ansvar. Utskottet ansluter sig till biskopsbrevet *Leva i dopet* där biskoparna skriver att det är gott och riktigt att be för ett barn eller välsigna det, men att en fastställd rit för välsignelse av barn inte hör till vår kyrkas tradition. Slutligen pekar utskottet på att motion 2017:78 punkt 2 förutsätter ett återremissförfarande. Utskottet föreslår mot denna bakgrund kyrkomötet att avslå motion 2017:78.

Uppsala den 6 oktober 2017

På Gudstjänstutskottets vägnar

Sofija Pedersen Videke, ordförande

*Niclas Blåder, Lena Bohman och
Maria Klasson Sundin, sekreterare*

Beslutande: Sofija Pedersen Videke, ordförande, Sara Waldenfors, Maria Johansson-Berg, Johan Åkesson, Anna-Karin Stråle Börjesson, Ola Isacsson, Torvald Johansson, Dag Sandahl, Katarina Ramnerö Ödestad, Sven Milltoft, Kenneth Nordgren, Kristina Backe, Anders Åkerlund, Alve Svensson och Jan Segerstedt.

Övriga närvarande vid beslutstillfället: Niklas Nilsson, Gunilla Bengtsson, Birger Jönsson, Roger Olsson, Carola Norén, Lisa Tegby, Gun Alingsjö Bäck, Lena Jönsson, Göran Wass, Staffan Yngvesson, Aron Emilsson och Bengt Inghammar.

Biskoparna Johan Tyrberg och Eva Nordung Byström har deltagit i utskottets överläggningar.

Ytterligare beredning av ärendet under kyrkomötets andra sammanträde

Gudstjänstutskottets ordförande har efter det att kyrkomötets första sammanträde avslutats upptäckt att det fordras tre justeringar av formell karaktär (ändringar i 18 kap. 6 och 6 a §§ kyrkoordningen, flerspråkighet beslutspunkterna 3 och 8 i utskottets betänkande samt ny beslutspunkt 2A ändring i SvKB 1999:2 och 2001:13) i det betänkande G 2017:1 som utskottet justerade den 6 oktober 2017. Kyrkomötet beslutade därför (§ 22) att Gudstjänstutskottet skulle få sammanträda vid ett tillfälle under kyrkomötets andra sammanträde för att besluta om dessa justeringar skulle göras. Eftersom justeringarna bl.a. rörde ändringar i Svenska kyrkans bestämmelser, behövde även Kyrkorättsutskottet sammankallas för att kunna yttra sig över eventuella ändringar.

Gudstjänstutskottets sammanträde hölls den 20 november 2017. Utskottet beslutade då om de föreslagna justeringarna. Vid detta tillfälle deltog följande personer:

Beslutande: Sofija Pedersen Videke, ordförande, Nanna Tranströmer, Maria Johansson-Berg, Sara Waldenfors, Gunilla Bengtsson, Torvald Johansson, Lisa Tegby, Katarina Ramnerö Ödestad, Sven Milltoft, Kenneth Nordgren, Kristina Backe, Anders Åkerlund, Alve Svensson och Jan Segerstedt.

Övriga närvarande vid beslutstillfället: Birger Jönsson, Roger Olsson, Ingrid Karlsson, Gun Alingsjö Bäck, Dag Sandahl, Lena Jönsson, Göran Wass, Jerker Alsterlund, Staffan Yngvesson, Aron Emilsson, Bengt Inghammar och Elise Nilsson. Biskoparna Johan Tyrberg och Eva Nordung Byström har deltagit i utskottets överläggningar.

Sekreterare: Niclas Blåder, Lena Bohman och Maria Klasson Sundin.

Kyrkorättsutskottet sammanträde hölls samma dag och utskottet lämnade då ett yttrande Kr 2017:15y, se bilaga 7.

Med anledning av Gudstjänstutskottets sammanträde den 20 november har även Läronämnden sammanträtt och i ett yttrande Ln 2017:11y, *se bilaga 8*, över Gudstjänstutskottets rättelser avseende 18 kap. 6 § i kyrkoordningen påmint om sitt yttrande Ln 2017:10y. Detta medförde behov av en justering av betänkandets beslutspunkt 2 beträffande ändringar i kyrkoordningen enligt följande: I den föreslagna lydelsen av 18 kap. 6 § fjärde stycket ska punkt sättas efter kyrkoherden och alltså lyda: ”(...) Ett sådant medgivande får lämnas efter ansökan från kyrkoherden.”

Kyrkomötet beslöt att ställa sig bakom Läronämndens bedömning (§ 171). Texten i detta betänkande är justerad i enlighet med de ovan nämnda rättelserna.

Reservationer, särskilda yttranden och särskilda meningar lämnade den 6 oktober 2017

Avslag på kyrkostyrelsens förslag till Kyrkohandbok

Reservation 1

Jag ber att få reservera mig mot det förslag till Kyrkohandbok som Gudstjänstutskottet beslutat framlägga för kyrkomötet. Jag hade velat se inte bara ett annat resultat av handboksarbetet utan också i sin helhet ett annat — bredare och mer inkluderande — sätt att arbeta med frågor om text och musik. Kyrkohandboken håller inte den kvalitet som jag menar att en kyrkohandbok måste hålla.

Dag Sandahl

Återremiss av Kyrkohandboksförslagets musik

Reservation 2

Jag reserverar mig mot Gudstjänstutskottets beslut att avslå motion 2017:6 punkt 1 till förmån för att tillstyrka nämnda motion.

Förslaget till Kyrkohandbok för Svenska kyrkan är otillfredsställande på åtskilliga punkter. Mycket är bra, somligt rentav utmärkt men alltför mycket är undermåligt vad gäller språk, teologi och musik. Detta har medfört att det föreliggande förslaget utsatts för hård kritik, som kan sammanfattas i några punkter, vilka också finns med i motionen:

- Kritiken mot själva handboksarbetet har gällt sådant som avsaknad av öppenhet, toppstyrning, bristande lyhördhet för kritik och synpunkter, hemligstämpling av dokumentation osv. Misstron har varit påtaglig.
- Kritiken mot musiken i förslaget har varit kraftig. Omtag hade behövts på ett tidigt stadium, vilket de många avhoppet av musikalisk expertis visar.

- Kritiken mot den språkliga halten har varit förödande. I en artikel i Kyrkans tidning 6/2017 redovisas hur artiklar om språket i handboken har förhållit sig. Då är det uppseendeväckande att av ca 130 artiklar om språket var ca 90 negativa och ca 40 neutrala. Ingen var positiv. Utfallet talar för sig självt.
- Kritiken mot teologin har även den varit kraftig, även om antalet artiklar i frågan varit färre. Ca 40 artiklar varav ca 18 var negativa, övriga neutrala. Och ingen var positiv.

Eftersom kritiken har varit så pass kraftig och i många stycken även varit enig, menar jag att förtroendet för handboken kommer att vara litet. Att inte ta kritiken på allvar är just – allvarligt.

Dag Sandahl

Särskild mening 1

Utgår

Reservation 3

Vi reserverar oss mot Gudstjänstutskottets beslut att avslå motion 2017:85 punkt 2 och menar att utskottet borde ha föreslagit kyrkomötet att besluta i enlighet med motionen i denna del:

Kyrkomötet beslutar att uppdra till kyrkostyrelsen att snarast återkomma med ett bearbetat förslag till liturgisk musik till de av kyrkomötet fastställda texterna.

Ett beslut i enlighet med motionen eller det alternativa förslaget att återkomma med flera förslag, hade gett kyrkomötet möjlighet att besluta om ny kyrkohandbok samtidigt som uppdraget att bearbeta musiken kvarstått. Denna bearbetning skulle dels ha innehållit ett uppdrag till revidering av Gudstjänstmusik A, dels ett uppdrag att återkomma med kompletterande musik till liturgiska texter i Gudstjänstmusik A–E.

När det gäller det gäller Gudstjänstmusik A vill vi anföra följande:

Den gregorianska musiken har en särställning i kristen musiktradition. Den utgör grunden till den västerländska musikens – inklusive kyrkomusikens – utveckling. Vi menar att den också skall behandlas utifrån sin särställning och förvaltas för kommande generationer. Därför bör inhämtande av de senaste decenniernas forskning och förståelse av gregoriansk musik ske, vilket bl. a. innefattar hur den framförs, noteras och tolkas samt i förekommande fall ackompanjeras. Detta innebär inte att ett arbete måste starta från noll eftersom mycket forskning enligt expertis redan finns men inte utnyttjats.

När det gäller kompletterande musik till de texter som kyrkomötet fastställt, menar vi att kyrkostyrelsen, med hjälp av musikalisk expertis, ska få uppdrag att ta fram ytterligare musikalalternativ i olika genrer och musikstilar. I det föreliggande förslaget till kyrkohandbok saknas t.ex. mässmusik med tydlig jazzinfluens. Till detta behöver musik fogas från utomeuropeiska källor, i nordisk folkton och från samisk tradition för att nu nämna några exempel på traditioner som bör finnas lättillgängligt och kunna användas i våra församlingar. Samiska rådet, t.ex., finner det förvånande att Svenska kyrkans uttalade ambition att inkludera samerna i kyrkan inte avspeglas i förslaget till Kyrkohandboken för Svenska kyrkan, då man noterade i sitt remissvar 2016 att bl. a. Samisk musik helt saknas i handboksförslaget.

Det vi frågar efter är en breddning av kyrkomusiken i kyrkohandboken, inte att ta bort den musik som församlingar prövat i gudstjänstmusik B–E. I detta arbete är det väsentligt att kyrkostyrelsen finner vägar att ta till vara på den kreativitet som bl.a. finns i de lokala församlingarna och hos musikorganisationer. Vidare behöver arbetet

inför ett bearbetat förslag till liturgisk musik få förankring i såväl Svenska kyrkans kyrkomusikerkår som i den akademiska forskningen kring den äldre kyrkomusiken.

Genom en sådan breddning skapas förankring, förtroende och legitimitet.

Ola Isacsson, Torvald Johansson, Dag Sandahl och Alve Svensson

Särskild mening 2

Vi instämmer i reservanternas ställningstaganden i reservation 3 om Gudstjänstutskottets beslut att avslå motion 2017:85, punkt 2.

Lisa Tegby och Gun Alingsjö Bäck

Kyrkohandboksförslagets texter

Reservation 4

Jag reserverar mig mot Gudstjänstutskottets beslut att inte återremittera kyrkohandboksförslagets texter till förmån för motionerna 2017:17 och 2017:20.

Dag Sandahl

Särskild mening 3

Jag ställer mig positiv till intentioner och yrkande i motion 2017:17 och anser i motsats till utskottet att motionen bör tillstyrkas.

Aron Emilsson

Särskild mening 4

Förändringar av Svenska kyrkans liturgi och språkbruk bör ske med stor försiktighet, präglas av respekt för vår kyrkas egenart och den kyrkliga traditionen och föregås av en djupgående dialog.

Det är uppenbart att förslaget till ny kyrkohandbok, trots ansträngningar, mött omfattande kritik och det bland församlingar som provat ordningarna i det nya förslaget, förkastats för en återgång till 1986 års nuvarande handbok. Såväl liturgin i stort som språkbruk har avvikit från etablerade traditioner och därför väckt engagemang ute i församlingarna.

Kyrkan är ett av få sammanhang och rum i den offentliga miljön som väntas finnas där som en trygg fyrbåk i sin tro och tradition, i sitt språk och i sin ton, i förhållande till det snabbt föränderliga omgivande samhället. Jag menar också att grundläggande klassisk terminologi avseende grundfundament och historiskt etablerade bruk såsom att omnämna Jesus Kristus, hemmet, familjen och nationen i bön och ord ska bevaras och alternativ i ordningar som undviker dessa kärnbudskap ska minimeras i nya kyrkohandboksförslag.

Med anledning av ovanstående anser jag i motsats till utskottets beslut att motion 2017:78 borde bifallas.

Aron Emilsson

Reservation 5

Jag reserverar mig mot utskottets beslut att avslå motion 2017:71, punkt 1 till förmån för motionens förslag.

Dag Sandahl

Reservation 6

Vi reserverar oss mot utskottets beslut att avslå motion 2017:71, punkt 2 till förmån för motionens motiv och förslag. Det är ett onödigt starkt ingrepp att exkludera användningen av formuleringen ”I (Guds,) Faderns och Sonens och den helige Andes namn” utifrån kyrkohandbokens texter till ensidig förmån för ”I (Guds,) Faderns och Sonens och den heliga Andens namn.” Vi är för en konsekvent inarbetning av det senare alternativet men vänder oss emot att den äldre och inarbetade formuleringen inte ska kunna användas parallellt. Detta speciellt som föreliggande handboksförslag innebär att den äldre formuleringen ”den helige Ande” kvarstår i både den apostoliska och nicenska trosbekännelsen, bland annat av ekumeniska skäl.

Kenneth Nordgren, Dag Sandahl och Alve Svensson

Den allmänna gudstjänsten, anvisningarna

Reservation 7

Jag reserverar mig mot utskottets beslut till förmån för bifall till motion 2017:95.

Dag Sandahl

Samling

Reservation 8

Vi reserverar oss mot att inledningsordet ”I Guds, den treeniges, namn” förs in i kyrkohandboken. Inledningsordet förflyttar perspektivet från relation och samhörighet (Fader-Son-Ande) till att vara enbart dogmatik (treenig). Redan i utgångsläget är samlingsordet en komprimerad formulering med stark dogmatisk tyngd. När den sista förklaringen av treenighet tas bort (Fader-Son-Ande) försvinner den sista möjligheten att intuitivt förstå innebörden. Istället fordrar inledningsordet en stor dogmatisk förkunskap för att över huvud taget vara begripligt.

Till detta kommer att den traditionella formuleringen, särskilt när den sägs tillsammans med att prästen tecknar korsets tecken, är begriplig för många gudstjänstfirare från andra länder. Formuleringen ”I Guds, den treeniges, namn” tar bort denna möjlighet för gudstjänstfirare från andra länder att omedelbart och intuitivt förstå i vems namn gudstjänsten inleds.

Ola Isacson, Alve Svensson och Dag Sandahl

Inledning

Reservation 9

Undertecknad reserverar sig mot Gudstjänstutskottets beslut vad gäller inledningsord alt 3, 5, 6 och 7.

Inledningsorden 3, 5, 6 och 7 är ur såväl teologisk som språklig synvinkel tveksamma. Det gemensamma för dem är att de är mer som dagsedlar, vilka är

utmärkta att undantagsvis använda vid sådana enklare gudstjänster, som lämpligast inleds på ett närvarande och i situationen improviserat inledningsord. För att däremot ha dem som fast formulerade alternativ i en för Svenska kyrkan gällande handbok krävs någonting annat – att de ska ha slitstyrka, teologisk halt och ha en allmänkyrklig förankring. De nämnda inledningsorden saknar detta och präglas för mycket av tidstypiska signalord och är delvis närmast att likna vid pekoral. Deras livstid kommer att vara kort medan man för en handbok behöver ord som kan förväntas ha en mer tidlös prägel.

I inledningsord 7 är den näst sista radens formulering, såväl i förslaget som det i utskottet antagna alternativet att ”Guds kärlek möter oss genom Jesus Kristus” otydlig. Bättre vore att anknyta till den bibliska formuleringen i 1 Joh. 4:9 att ”så uppenbarades Guds kärlek hos oss: han sände sin ende son till världen för att vi skulle få liv genom honom”. Den aktuella raden bör därför i stället lyda:

”... och att Guds kärlek har uppenbarats för oss genom Jesus Kristus ...”

Dag Sandahl

Reservation 10

Undertecknad reserverar sig mot Gudstjänstutskottets beslut vad gäller Bön om förlåtelse och då i synnerhet alt 4.

Att synd är ett i dag ofta svårt och missuppfattat begrepp är nog många överens om. Inte desto mindre uttrycker det en ofrånkomlig utsaga om människan i relation till Gud. Alternativa uttryck för synd är svåra att finna. Av ett sådant uttryck kan man kräva att det ska ha såväl biblisk som liturgihistorisk förankring. Detta saknas i formuleringar som ”jag har brustit i kärlek” (nr 4).

Det bibliska begreppet synd är i huvudsak ett religiöst begrepp som avser relationen till Gud. På hebreiska finns fyra ord för vad det vill uttrycka, ord vars betydelse är alltifrån ”att ha missat målet” till det mer kraftfulla ”att ha gjort uppror mot Gud”, vara bortvänd från Gud.

Själva ordet synd kan vara befriande därför att det tolkar människans relation till Gud, att relationen är bruten, att det uppstått en spricka, ett svalg mellan Gud och människa (ordet ”synd” är detsamma som i ”sund”, dvs smalt vattendrag som skiljer land åt).

Det finns inte här utrymme att redogöra för hur syndabekännelsen har med mänsklig värdighet att göra, att synden i sig är ett tecken på att människan är moraliskt ansvarig som medveten varelse och därför radikalt annorlunda än djuren. Jag menar dock att detta är någonting som i alltför liten grad beaktats när kyrkan reflekterar över syndbegreppet. Så kunde t.ex. Fjodor Dostojevskij mena att man inte fick beröva en människa hennes mänsklighet, hennes värdighet, genom att bortförklara hennes synd.

Jag menar därför att förlåtelseord nr 4 bör utgå men även att alt 2 är alltför vagt formulerad.

Dag Sandahl

Reservation 11

Jag reserverar mig mot utskottets förslag till förmån för bifall till motion 2017:91.

Anders Åkerlund

Reservation 12

Mot beslutet att avslå motion 2017:68 (vilket borde innefattat också motion 2017:128) ber jag att få reservera mig. Ordet ”Kristusrop” är en orimlig språklig nykonstruktion, som främst hade glatt en lingvist av typ Victor Klemperer med hans analys av LTG-språk. Argumentet för nyspråket tycks vara en omsorg om det som konstrueras vara en nytillkommen gudstjänstbesökare, som emellertid måste förvirras av att Kristusrop skulle betyda ”rop till Kristus” och inte något Kristus ropar. Jag finner inget bättre uttryck för det fattade beslutet än engelskans ”stupiety”, dumhet i förening med fromhet. Denna hållning uppfattas alltså vara — folklig.

Dag Sandahl

Lovsången

Reservation 13

Vi reserverar oss till förmån för förslaget att i alla Gloria-moment med texten ”Ära åt Gud i höjden och frid på jorden bland människor som han älskar” byta ut pronomen ”han” till ”Gud”. Detta för att ta momentet ett steg längre vad gäller inklusivt språkbruk och för att markera direkt liturgiskt tal om Gud vilket är att föredra framför ett indirekt pronomen. Stilistiskt språkligt menar vi också att detta fungerar väl liturgiskt.

Kenneth Nordgren och Anders Åkerlund

Dagens bön

Reservation 14

Jag reserverar mig mot utskottets beslut att avslå motion 2017:92 till förmån för bifall till motionen.

Dag Sandahl

Ordet

Reservation 15

Förslaget till kyrkohandbok ger tre alternativ till svar efter den gammaltestamentliga läsningen och episteln. Jag reserverar mig till förmån för att endast det i kyrkohandboken 1986 etablerade ska gälla, dvs: ”Så lyder Herrens ord; Gud vi tackar dig.”

En handboks teologi uttrycks inte bara genom vad den formulerar utan också genom vad den undviker att säga. Alternativet ”så lyder Guds ord” tycks ha tillkommit för att undvika det hierarkiska ”så lyder Herrens ord”, vilket är såväl bibliskt som allmänkyrkligt uttryck för vem Gud är. Vem är Gud? Herren är Gud, är det bibliska svaret.

På samma sätt föreligger i formuleringen ”så lyder Bibelns ord” en risk att undvika att säga att bibeln som helhet är just Herrens/Guds ord. Församlingssvaret ”gör ditt ord levande ibland oss” är inte tillräckligt klart om vad bibeln är. Tanken är nära att bibeln innehåller Guds ord men inte är det. Skillnaden är väsentlig.

Dag Sandahl

Prefation och Nattvardsbön

Reservation 16

Vi reserverar oss till förmån för att pingstidens prefation avslutas: ”Du sänder oss som kyrka att vittna om Jesus Kristus och uppenbara din vilja i världen.”

Ola Isacsson, Alve Svensson och Kenneth Nordgren

Reservation 17

Prefationen för Pingst är oklar i formuleringen: ”Du sänder oss som din kyrka att vittna om Jesus Kristus och *förverkliga din vilja i världen*” (min kursivering). Subjektet i ”förverkliga din vilja” är fel, då det syftar på människan såsom förverkligande Guds vilja och är därmed snarast reformert, inte luthersk, teologi. Riktigare är att Gud förverkligar sin vilja genom oss eller att Gud uppenbarar sin vilja i världen genom människan. Det är således inte människan som utför Guds verk åt Gud utan Gud som förverkligar sin vilja genom människan. Den handlande är hela tiden Gud.

Prefationen för Mariadagar känns ofärdig och otillräcklig. Så mycket mer av allmänkyrklig tro om Jungfrun och Guds modern Maria hade kunnat uttryckas.

Prefationen Allmän 3 skapar en påtaglig oklarhet vad gäller realpresensen. Att Gud möter oss i ord, i stillhet, bön och sång jämförs med mötet i bröd och vin, i Kristi kropp och blod. En tydligare differentiering behöver ske mellan ubikvitet i Guds närvaro och möte och realpresensen i nattvardens bröd och vin. Det går inte att jämföra mötet med Gud i stillhet och sång med konkretionen i nattvarden.

Dag Sandahl

Reservation 18

Jag reserverar mig mot utskottets förslag att bifalla kyrkostyrelsens förslag till förmån för att allmän prefation 3 stryks i kyrkohandboken.

Dag Sandahl

Reservation 19

Jag reserverar mig mot utskottets förslag till avslag på motion 2017:19 till förmån för motionens förslag.

Dag Sandahl

Särskilt yttrande 1

Motion 2017:72 om de eukaristiska bönerna avvisades. Läronämnden noterade, ”att offertanken och mariologin framställs med formuleringar som öppnar för tolkningar som inte självklart ryms inom Svenska kyrkans tro, bekännelse och lära”. Mer precist än så argumenterar inte Läronämnden. Att en reformert nattvardslära släpps igenom i andra nattvardsböner tycks dock inte bekymra.

Att det är då i övrigt ett nytt ekumeniskt närmande till den romersk-katolska kyrkan prisas i offentliga tal, avvisa något som ”öppnar för tolkningar” som har just dessa ekumeniska kvaliteter, ter sig för mig mer än egendomligt.

När Läronämnden talar om den breda delaktighet, som är en del av kyrkohandbokens reception finns det skäl att notera dels att 1986 års kyrkohandbok antogs efter en intensiv utskottsprocess, som förändrat mycket och dels att receptionsprocessen handlar om hur den färdiga handboken tas emot, inte om arbetsprocessen, där faktiskt utskott, läronämnd och kyrkomöte efter utredningsarbetet måste ta ansvar.

Dag Sandahl

Reservation 20

Vi reserverar oss till förmån för förslaget i motion 2017:40, punkt 1 att tillföra en doxologi som avslutning på nattvardsbön 1 med lydelsen: ”Din är all ära och härlighet nu och i evighet.” Detta för att addera ett delmoment i den eukaristiska bönen som breddar de ingående teologiska motiven och bringar nattvardsbönens innehåll och utformning ännu mera i harmoni med ekumeniska konvergensprinciper om ”Dop – nattvard – ämbete” i BEM-dokumentet från 1982.

Kenneth Nordgren, Ola Isacsson, Dag Sandahl, Alve Svensson och Torvald Johansson

Särskild mening 5

Jag vill uttrycka en särskild mening till förmån för förslaget i motion 2017:40, punkt 1 att tillföra en doxologi som avslutning på nattvardsbön 1 med lydelsen: ”Din är all ära och härlighet nu och i evighet.” Detta för att addera ett delmoment i den eukaristiska bönen som breddar de ingående teologiska motiven och bringar nattvardsbönens innehåll och utformning ännu mera i harmoni med ekumeniska konvergensprinciper om ”Dop – nattvard – ämbete” i BEM-dokumentet från 1982.

Lisa Tegby

Reservation 21

Reservationstext i anslutning till nattvardsbön 2 och 4:

Det är väsentligt att församlingen på ett tydligt sätt vet när den får stämma in i nattvardsbönen med sitt Amen. Av detta skäl reserverar jag mig till förmån för att nattvardsböner avslutas med en doxologi i enlighet med förslagen i motion 2017:40 punkt 2 och 5.

Ola Isacsson

Reservation 22

Jag reserverar mig till förmån för förslaget i motion 2017:40, punkt 3 att tillföra en tydligare epikles i nattvardsbön 3 med tillägget: ”över detta bröd och vin” direkt efter ”Gud, kom med din Ande” och före ”och gör oss delaktiga i din kärleks hemlighet.” Detta för att addera ett delmoment i den eukaristiska bönen som breddar de ingående teologiska motiven och bringar nattvardsbönens innehåll och utformning ännu mera i harmoni med ekumeniska konvergensprinciper om ”Dop – nattvard – ämbete” i BEM-dokumentet från 1982.

Kenneth Nordgren

Reservation 23

Jag reserverar mig till förmån för förslaget i motion 2017:40, punkt 4 att tillföra en tydligare anamnes i nattvardsbön 4 med sammanhangslydelsen: ”i bön och lovsång, i bröd och vin, i död som vänds till liv.” direkt före instiftelseorden. Detta för att addera ett delmoment i den eukaristiska bönen som breddar de ingående teologiska motiven och bringar nattvardsbönens innehåll och utformning ännu mera i harmoni med ekumeniska konvergensprinciper om ”Dop – nattvard – ämbete” i BEM-dokumentet från 1982.

Kenneth Nordgren

Reservation 24

Vi reserverar oss till förmån för förslaget i motion 2017:40, punkt 5 att tillföra en doxologi som avslutning på nattvardsbön 4 med lydelsen: ”Gud, din är äran och härligheten i evighet.” Detta för att addera ett delmoment i den eukaristiska bönen som breddar de ingående teologiska motiven och bringar nattvardsbönens innehåll och utformning ännu mera i harmoni med ekumeniska konvergensprinciper om ”Dop – nattvard – ämbete” i BEM-dokumentet från 1982.

Kenneth Nordgren och Ola Isacsson

Särskild mening 6

Jag vill avge en särskild mening till förmån för förslaget i motion 2017:40, punkt 5 att tillföra en doxologi som avslutning på nattvardsbön 4 med lydelsen: ”Gud, din är äran och härligheten i evighet.” Detta för att addera ett delmoment i den eukaristiska bönen som breddar de ingående teologiska motiven och bringar nattvardsbönens innehåll och utformning ännu mera i harmoni med ekumeniska konvergensprinciper om ”Dop – nattvard – ämbete” i BEM-dokumentet från 1982.

Lisa Tegby

Särskilt yttrande 2

På ett i grunden obekymrat sätt och vid sittande sammanträdes bord ägnar sig Gudstjänstutskottet åt de djupaste frågorna om Guds väsen och inför nu nyheten att Gud är moder. Så sa inte Jesus, som lärde oss be till Fadern, inte till något som var ”som en Fader” och alls inte till en modergudinna. Att anta en sådan formulering, som är en avvikelse och alls inte en liturgisk formulering som känns igen ekumeniskt utan framstår som en formulering i och av en sekt. I nattvardsbön 6 sägs att Gud är en Fader, inte vår Fader, och en moder. Under sken av teologisk omedvetenhet drivs medvetet en teologisk linje.

Jag ansluter mig till önskemålet om doxologier, som gör det möjligt för församlingen att instämma med sitt ”amen”.

Jag noterar slutligast att den nattvardssyn, som förespråkats i utskottet, är reformert. Zwingli, men inte Luther, hade varit helt belåten med nattvardsbön 8. Så högtidlighålls reformatiönsåret.

Dag Sandahl

Reservation 25

Nattvardsbön 4 bör utgå då den är ytterligt otydlig i fråga om realpresensen. Här gäller samma motivering som för att den allmänna prefationen nr 3 bör utgå. Att Gud möter oss i ”varje dags förväntan, i arbete, lek och vila ... i glädje, sorg och kamp ... i bön och lovsång” kan inte som i den här nattvardsbönen jämföras med hur Gud möter oss i nattvarden. Här krävs en tydligare differentiering mellan ubikviteten i Guds närvaro och möte och realpresensen i nattvarden bröd och vin. Det går inte att jämföra Guds närvaro i vardagens händelser som arbete, lek, vila, glädje osv med konkretionen i nattvarden. Dessa är över huvud taget inte jämförbara. Guds närvaro i ”det vanliga” är inte en realpresens, vilket Kristi kropp och blod i nattvarden bröd och vin är.

Nattvardsbön 6 bör ändras i följande formulering: ”du som är en fader och en moder för oss”. Det finns två skäl att avvisa formuleringen, dels att det finns ingen förankring i vare sig bibeln eller kyrkans allmänkyrkliga teologi för att tala om Gud

som en moder, dels att formuleringen ”en fader” ger utrymme för att Gud är en fader bland många möjliga gudomliga fäder. Gud är Fadern, vilket Jesus lär oss och Paulus lyfter fram åtskilliga gånger i sina brev.

Utskottet förordade den i kyrkohandboken 1986 fastställda formuleringen ”du som är som en fader och moder ...”. Att tala om Gud som en moder är oproblemiskt, svårare är att tala om Gud ”som en fader”. Så talade aldrig Jesus om sin himmelske fader, det finns ingen biblisk eller kyrkohistorisk förankring för uttrycket, som gör mänskligt faderskap till en bild för vad Gud som Fader är. Men det är tvärtom, Gud Fader lär oss vad sant mänskligt faderskap är.

Nattvardsbön 8 bör utgå då dess teologi är otillfredsställande på många punkter, främst ”räck oss i detta bröd och vin din välsignelse och kärlek”. Vad som räcks oss i nattvarden är Kristi kropp och blod som i och för sig är ett bevis på Guds välsignelse och kärlek. Formuleringen uttrycker närmast en reformert syn på nattvarden där Kristi närvaro i brödet och vinet förstås enbart symboliskt. Detta är främmande för luthersk teologi.

Dag Sandahl

Reservation 26

Vi reserverar oss mot utskottets förslag att bifalla kyrkostyrelsens förslag angående nattvardsbön 6 till förmån för förslagen i denna del i motion 2017:96.

Ola Isacsson, Dag Sandahl, Kenneth Nordgren, Alve Svensson och Torvald Johansson

Reservation 27

Jag reserverar mig till förmån för förslaget i motion 2017:40, punkt 6 att tillföra en tydligare anamnes i det första momentet i nattvardsbön 7 med lydelsen: ”Vi tackar dig för Jesus från Nasaret som lidit vår död och visat oss det eviga livets väg. Han uppenbarar vad det är att leva som din avbild.” Detta för att addera ett delmoment i den eukaristiska bönen som breddar de ingående teologiska motiven och bringar nattvardsbönens innehåll och utformning ännu mera i harmoni med ekumeniska konvergensprinciper om ”Dop – nattvard – ämbete” i BEM-dokumentet från 1982.

Kenneth Nordgren

Reservation 28

Jag reserverar mig till förmån för förslaget i motion 2017:40, punkt 7 att tillföra nämnd doxologi som avslutning på nattvardsbön 7 med lydelsen. Detta för att addera ett delmoment i den eukaristiska bönen som breddar de ingående teologiska motiven och bringar nattvardsbönens innehåll och utformning ännu mera i harmoni med ekumeniska konvergensprinciper om ”Dop – nattvard – ämbete” i BEM-dokumentet från 1982.

Kenneth Nordgren

Reservation 29

Vi reserverar oss till förmån för förslaget i motion 2017:40, punkt 8 att tillföra en eukaristisk del som inledning direkt efter ”O Gud” i nattvardsbön 8 med lydelsen: ”tack för att du så älskar din skapelse att du sänt oss din Son till läkedom för världens sår.” Efterföljande ”I Kristus ...” påbörjar sedan en ny mening. Detta för att addera ett delmoment i den eukaristiska bönen som breddar de ingående teologiska motiven och bringar nattvardsbönens innehåll och utformning ännu mera i harmoni med

ekumeniska konvergensprinciper om ”Dop – nattvard – ämbete” i BEM-dokumentet från 1982.

Kenneth Nordgren, Ola Isacsson, Dag Sandahl och Alve Svensson

Sanctus

Reservation 30

Lovsången Sanctus i nattvardsliturgin består egentligen av två lovsånger, Sanctus och Benedictus. Sanctus är änglarnas lovsång inför Gud (Jes 6) och Benedictus är folkets och barnens lovsång inför Jesus Kristus vid intåget i Jerusalem. Genom att de sammanfogas i nattvardsliturgin visar kyrkan på att den Gud, inför vars tron änglarna lovsjunger, är den som inkarnerats i Jesus Kristus och vars kropp och blod räcks oss i nattvarden. Undret sker här och nu, i nattvarden.

Jag menar därför att Sanctus alt 3 bör utgå.

Dag Sandahl

O Guds lamm

Reservation 31

Agnus Dei alt 6 gör realpresensen oklar, eftersom den ber att vid nattvarens bord ska Guds lamm ge sitt hopp, sin frid och sin kärlek. Detta öppnar för en symbolisk förståelse av nattvarden. Realpresensen innebär ju att vad som räcks oss vid nattvarens bord är Kristi kropp och blod som just därför att de är Kristi verkliga närvaro också bär med sig hopp, frid och kärlek. Detta är otydligt i detta alternativ, varför det bör utgå.

Dag Sandahl

Påsknattsmässa

Reservation 32

Vi reserverar oss mot beslutet att anta huvudförslagets skrivning till bön i anslutning till doppåminnelse i ordning för påsknattsmässa till förmån för eget framställt förslag som lyder ”Gud, du som i Kristus försonat oss med dig, med varandra och med hela din skapelse.”

Vårt förslag handlar alltså om att byta ordet ”förenat” mot ”försonat”. Anledningen är att med begreppet ”förenat” förskjuts människans samhörighet med Gud, medmänniskor och skapelsen från en skapelseteologisk utgångspunkt till en frälsningsteologisk startpunkt. Det vill säga att det är först i och med Kristus som föreningen med Gud och allt skapat inträffar. Detta innebär dock en förskjutning av ett traditionellt skapelseteologiskt innehåll till att bli relaterat till den soteriologiskt avgörande Kristus-händelsen, vilket vi menar är en sammanblandning av den första och den andra trosartikelns läroinnehåll. Men genom att föra in begreppet ”försonat” som ersättning får bönen en adekvat teologisk koppling till försoningen i och genom Kristus som återupprättar människans relation till Gud, medmänniskor och hela skapelsen. Därmed får bönen också en mera sammanhängande helhet då dess fortsättning betonar ”syndernas förlåtelse och del i din Sons liv, död och uppståndelse” vilket betonar försoningens mysterium.

Kenneth Nordgren och Alve Svensson

Reservation 33

Jag reserverar mig mot utskottets förslag att avslå motion 2017:70 till förmån för motionen.

Dag Sandahl

Vigsel

Reservation 34

Vi reserverar oss mot förslaget att anta kyrkostyrelsens förslag till formulering av "Lovprisning" i "Vigselgudstjänst" till förmån för mitt under utskottsbehandlingen framställda yrkande att lägga till ordet "människor" så att lovprisningens första mening får lydelsen:

"Underbara är dina verk, kärlekens Gud, underbart har du skapat oss människor." Utan detta ord får meningen ett otydligare innehåll och kan uppfattas partikulärt, dvs exklusivt syftande på de till vigsel församlade. Dock ska syftningen självklart vara universell, dvs inklusivt för alla människor. Och varför då inte uttrycka detta? Liturgiskt, språkligt och rytmiskt faller det sig också mera naturligt med detta tillägg.

Kenneth Nordgren och Dag Sandahl

Reservation 35

Jag reserverar mig mot utskottets förslag att med anledning av motion 2017:153 besluta att infoga textläsning från 1 Samuelsboken 20:17, 41–42 i ordningen för vigselgudstjänst.

Alve Svensson

Reservation 36

Jag vill reservera mig mot utskottets beslut gällande Vigselgudstjänsten om bön över ringen/ringarna och hade förordat omvänd ordning så att det skulle stå "bön över ringarna/ringen". Detta för att markera att denna symbolhandling bör tydliggöra ömsesidigheten i äktenskapet.

Anders Åkerlund

Reservation 37

Vi reserverar oss mot det fattade beslutet om vigselgudstjänst till förmån för förslagen i motion 2017:103.

När det handlar om tillkännagivandet skulle utskottet ändrat formuleringen om Guds välsignelse enligt kyrkostyrelsens förslag och i stället fört in formuleringen från Kyrkohandbok 86.

Dag Sandahl och Kenneth Nordgren

Reservation 38

Vi reserverar oss mot förslaget att anta kyrkostyrelsens förslag till formulering av "Tillkännagivandet" i "Vigselgudstjänst" till förmån för vårt under utskottsbehandlingen framställda yrkande att stryka den tredje meningen, "Era löften om ömsesidig kärlek och trohet påminner om Guds omsorg och kärlekens gåva", och därmed yrka

bifall till motion 2017:103 punkt 3. Anledningen till vår reservation är både innehållslig och liturgisk praktisk.

Meningens innehåll är en analogi med antropologisk utgångspunkt, dvs att låta ett mänskligt förhållande säga något om Gud och Guds kärlek, istället för att låta gudsbild få påverka människosyn.

Därutöver är den nämnda meningen för lång att formulera i ett liturgiskt koncentrerat ögonblick där färre ord är att föredra än denna långa mening.

Kenneth Nordgren och Dag Sandahl

Reservation 39

Jag reserverar mig mot förslaget att anta kyrkostyrelsens förslag till formulering av "Tillkännagivandet" i "Vigsलगudstjänst" till förmån för mitt under utskottsbehandlingen framställda yrkande att ersätta "Må Guds välsignelse omsluta er nu och alltid" med formuleringen "Må Gud vara med er".

Dels för att låta välsignelsen uttalas fullt ut först i den avslutande traditionella liturgiska välsignelsen, och dels för att förkorta ordalydelsen i tillkännagivandet som vinner liturgiskt på en kortare formulering. Brudparet har valt en vigsel i kyrkan för att låta Gud vara med, så att säga, och då är det starkt att uttala de performativa orden om att Gud må vara med dem, vilka verbalt förstärker just detta i en koncentrerad stund.

Kenneth Nordgren

Reservation 40

Jag reserverar mig mot förslaget att anta kyrkostyrelsens förslag till ordning för "Vigsलगudstjänst" med avsaknad av angiven fakultativ möjlighet att placera in som ett extra moment för "Psalm/musik" mellan Herrens bön och vigseltal till förmån för mitt under utskottsbehandlingen framställda yrkande att lägga till ett sådant. Detta för att ytterligare bredda föreslagna inplaceringar i en vigsलगudstjänst som kan innehålla många musikaliska moment och där det annars kan bli en lång rad endast verbala moment enligt angiven ordning.

Kenneth Nordgren

Begravning

Särskild mening 7

Min uppfattning är att motion 2017:127 bör bifallas.

Mullpåkastningen i ordning för begravningsgudstjänsten ska enligt motionen kunna ersättas av att frön läggs på kistan. Bibelordet ur 1 Kor.15:42-44: "Det som blir sått förgängligt uppstår oförgängligt. Det som blir sått föraktat uppstår i härlighet. Det som blir sått i svaghet uppstår fullt av kraft" används då som överlåtelseord.

Jag menar att detta bibelord talar tydligt om uppståndelsen och för många människor kan vara en god bild för dödens allvar och uppståndelsens verklighet. I dokumentet Arbetsgrupper kyrkliga handlingar, reflektion begravningsgudstjänstgruppen juni 2011 skriver man: "Mull eller korstecken vid överlåtelsen bör fortsatt vara Svenska kyrkans huvudalternativ, men man måste inför framtiden fundera över om andra alternativ är teologiskt möjliga i vår kyrka." Denna motion öppnar, menar jag, för ett sådant alternativ.

Lisa Tegby

Särskild mening 8

G 2017:1

Uttrycker särskild mening avseende texten ”Av stoft har du kommit, stoft ska du åter bli”.

Bengt Inghammar

Kyrkomötet
Läronämndens yttrande 2017:1y

Kyrkohandbok för Svenska kyrkan del I

Läronämndens yttrande över kyrkostyrelsens skrivelse KsSkr 2017:6 Kyrkohandbok för Svenska kyrkan del I och bilagan med förslaget till kyrkohandbok för Svenska kyrkan del I. Läronämnden yttrar sig också över de till skrivelsen relaterade motioner som har läromässiga implikationer: motionerna 2017:4, 2017:5, 2017:6, 2017:14, 2017:15, 2017:19, 2017:20, 2017:34, 2017:40, 2017:47, 2017:57, 2017:60, 2017:61, 2017:63, 2017:65, 2017:67, 2017:68, 2017:70, 2017:71, 2017:72, 2017:73, 2017:74, 2017:85, 2017:91, 2017:96, 2017:97, 2017:98, 2017:103, 2017:113, 2017:114, 2017:126, 2017:127, 2017:128, 2017:133, 2017:141, 2017:153 och 2017:154.

Läronämnden prövar huvudsakligen huruvida förslaget överensstämmer med Svenska kyrkans tro, bekännelse och lära. Uppgiften blir därmed att ange om Läronämnden finner att något strider mot Svenska kyrkans tro, bekännelse och lära och att peka på om något ur lärosynpunkt saknas.

Generella synpunkter

Inledning

I sitt yttrande Ln 1999:3 om gudstjänsten i kyrkoordningen skriver Läronämnden

Gudstjänsten med dess liturgi, förkunnelse och symboler är det främsta offentliga uttrycket för Svenska kyrkans tro, bekännelse och lära. I gudstjänsten får tron näring genom ordet och sakramenten, i bönen och lovsången. Gudstjänsten är sändning att i ord och handling gestalta evangelium i världen. Varje enskild gudstjänst uttrycker, liksom alla församlingsgudstjänster och kyrkliga handlingar tillsammans, vad församlingen tror och bekänner och får inte fördunkla eller motsäga kyrkans lära.

Med för Svenska kyrkan gemensamma gudstjänstordningar ges förutsättningar för en gemensam trostolkning. Därmed värnas också kyrkans apostoliska tradition. Församlingarnas frihet har vidgats avsevärt under senare år. Regleringen är inte i första hand avsedd att begränsa denna frihet, utan att stödja församlingen i dess centrala uppdrag att gestalta kyrkans tro.

Läronämnden skriver i Ln 2015:8y med hänvisning till Ln 2014:9y om relationen mellan identitet, tradition och förnyelse.

Identiteten värnas genom att kyrkans förkunnelse med Kristus i centrum, i ord och handling bevarar traditionen genom att aktualisera, tolka och tillämpa den i varje ny tid. Det finns ett nödvändigt samband mellan tradition och förnyelse. Att detta samband vidmakthålls värnas av kyrkan som gemenskap.

Att stå i en tradition innebär att reflektera över väsentliga insikter som andra människor och tidigare generationer har bidragit med. Svenska kyrkans tro, bekännelse

och lära kommer till uttryck dels i etablerad praxis, dels i antagna och andra av kyrkan bejakade dokument.

Kyrkohandboken utgör tillsammans med Bibeln, psalmboken, evangelieboken och bönboken Svenska kyrkans gudstjänstböcker, vilka uttrycker Svenska kyrkans tro, bekännelse och lära (Inledning kap. 18 i kyrkoordningen). Kyrkohandboken samspelar med och stärker ett levande gudstjänstliv. Läronämnden understryker samtidigt att kyrkohandboken anger de ramar inom vilka gestaltandet av församlingens gudstjänst ska rymmas, för enhetens skull. Det är av läromässig vikt att den bestämmelse i kap. 18 § 6 a som föreslås i kyrkostyrelsens skrivelse inte leder till en sådan grad av lokal variation att kyrkans enhet i gudstjänstlivet skymms (jämför motion 2017:126).

Om kyrkohandboken och kyrkans enhet skrev Läronämnden i sitt yttrande Ln 1998:9:

Kyrkohandboken med dess regleringar av gudstjänstens utformning är uttryck för kyrkans tro, bekännelse och lära, och binder därmed samman församlingarna. På så sätt markeras gränser för mångfalden, och enhet och samhörighet församlingarna emellan understryks.

Läronämndens konstaterar att hela läran inte behöver uttryckas i varje moment eller alternativ, men att det inte får finnas något enskilt moment i kyrkohandboken som strider mot Svenska kyrkans tro, bekännelse och lära.

Uppdragets innebörd

Som anges i kyrkostyrelsens skrivelse har revisionen utförts utifrån ett antal uppdrag som kan sammanfattas enligt följande:

- ◆ Anpassning till Bibel 2000 och kyrkoordningen
- ◆ Inkluderande språkbruk
- ◆ Kompletterande gudstjänstmusik
- ◆ Barnperspektiv och barnkonsekvensanalys
- ◆ Hänsyn till dokumentet Guds vägar
- ◆ Gudstjänstfirande som återspeglar Svenska kyrkans tro, bekännelse och lära i en tid som präglas av lokal gestaltning och alternativrikedom
- ◆ Igenkännande från söndag till söndag i den lokala församlingen och geografiskt över landet från kyrka till kyrka

Läronämnden konstaterar att samtliga uppdrag svarar mot utveckling i teologi och kyrkoliv. Läronämnden lämnar följande läromässiga synpunkter om dessa uppdrag:

Anpassning till Bibel 2000 och kyrkoordningen. Läronämnden konstaterar att en anpassning av kyrkohandboken till Bibel 2000 har skett och att detta står i överensstämmelse med Svenska kyrkans tro, bekännelse och lära. Ibland står bibeltext och liturgisk text i spänning till varandra. Ett exempel på detta är ordalydelsen i Herrens bön. Det liturgiska språket har alltid varit en egen traditionslinje som står i samspel med den aktuella bibelöversättningen.

Inkluderande språk. Läronämnden konstaterar att i kyrkohandboksförslaget finns en strävan efter ett inkluderande språkbruk som står i överensstämmelse med Svenska kyrkans tro, bekännelse och lära.

I sitt yttrande över kyrkohandboksförslaget 1986 (Ln 1986:2y) aktualiserade nämnden särskilt ”möjligheten att övervinna det maskulint dominerade språket” och

konstaterade att i 1986 års förslag ”kan man inte spåra någon medvetenhet om den problematik som ligger i det maskulina språkets dominans i den kristna traditionen”.

Läronämnden konstaterar att det har skett en utveckling från 1986, då strävan efter ett inkluderande språkbruk i huvudsak handlade om kategorierna manligt och kvinnligt. Numera omfattas fler kategorier, till exempel klass, etnicitet, ålder och funktionsvariation. Bibel 2000 hade dock, till skillnad från en del internationella bibelöversättningar, inte uppdraget att tillämpa ett inkluderande språk. Detta har medfört begränsningar vad gäller omfattningen av kyrkohandboksförslagets inkluderande språkbruk.

I traditionen dominerar det maskulint färgade språkbruket och Läronämnden bejakar den i förslaget valda linjen att komplettera med andra texter i stället för att ändra i välkända formuleringar. Nämnden vill uppmärksamma att ”Herre” ofta har den specifika betydelsen att referera till den uppståndne Kristus och till det heliga gudsnamnet. Det ansluter också till den urkristna bekännelsen att Jesus (och inte kejsaren) är Herre, det vill säga har makten. Läronämnden vill dock peka på möjligheten att ytterligare utveckla ett inkluderande språkbruk, särskilt när det gäller talet om och till Gud. ”Han” kan i större utsträckning ersättas med ”Gud” eller ”du”.

Läronämnden bejakar att Gud omtalas både som fader och moder. Detta står i överensstämmelse såväl med Bibeln som med Svenska kyrkans tro, bekännelse och lära. Motionerna 2017:96 punkt 3, 2017:133 och 2017:141 berör alla denna fråga.

Bruket av ”den heliga Anden” i stället för ”den helige Ande” är en utveckling som Läronämnden bejakar, till skillnad från vad som föreslås i motion 2017:71. Nämnden hänvisar till sitt yttrande Ln 1986:2y.

I traditionellt kristet språk blev också den heliga Anden indragen i det maskulina språket (”den helige Anden – han”), trots att ordet är neutrum på grekiska (och femininum på hebreiska). Det nu framlagda gudstjänstförslaget är här inget undantag: genomgående talas det om ”den helige Ande”. Detta sker trots att man i NT 81 valt uttrycket ”den heliga Anden”... Läronämnden vill här framhålla att det inte finns några läromässiga skäl emot genus reale för ordet ”Ande” i kyrkohandboken, lika litet som emot översättningen ”den heliga Anden” i NT 81. Den klassiska termen ”person” i treenighetsläran får inte förstås så, att den skulle framtvunga en maskulin form för ordet ”Anden”.

(...)

För många kristna i många kyrkor har det nu blivit viktigt att söka och finna vägar, ord och talesätt som hjälper oss till ett medvetande om vad teologer alltid vetat: att Gud inte är maskulinum och att språket om Gud inte får eller kan fastna i uppdelningen mellan manligt och kvinnligt.

Kompletterande gudstjänstmusik. Läronämnden har tidigare kommenterat behovet av kompletterande mässmusik. I sitt yttrande Ln 2001:16y skriver nämnden:

Kyrkans liturgi lever alltid i spänningsfältet mellan gammalt och nytt, mellan tradition och förnyelse. Musiken är en integrerad och viktig del av kyrkans liturgiska liv och ett ständigt pågående arbete med musiken i kyrkans gudstjänster förblir angeläget. Frågorna kring hur lovsångens utformning och tonspråk blir tillgängligt för många och också skapar nya möjligheter till delaktighet förblir viktiga, så att inte bara de ord vi använder utan också den musik vi brukar ständigt får förnyas i dialog med traditionen.

Läronämnden har även understrukit vikten av att hålla samman kyrkohandbokens text och musik:

G 2017:1
Bilaga 1

Kyrkohandboken är en sammanhållen helhet av text och musik. Ur läromässig synvinkel är det viktigt att inte särskilja olika delar i kyrkohandboken och att den i sin helhet antas av kyrkomötet. Redan idag finns möjligheter att använda annan text och musik än den som ingår i kyrkohandboken. (Ln 2013:1y)

En kyrkohandbok ska stödja ett levande gudstjänstliv, vilket kräver att text och musik är integrerade. Därigenom stärks möjligheten till igenkänning över landet.

Kyrkoåret är en väsentlig del av kyrkans tradition. Gudstjänstmusik A innehåller fullständiga kyrkoårsserier, och kyrkoårsanknutna alternativ återfinns också i Gudstjänstmusik B och C. Läronämnden menar därför, till skillnad från motion 2017:6, att det finns en tillfredsställande anknytning till kyrkoårets skiftningar.

Läronämnden menar att det även ur lärosynpunkt är viktigt med ett sammanhållet, systematiskt och långsiktigt arbete för att hålla det kyrkomusikaliska arvet levande och ta ansvar för utveckling och nyskapande. I relation till förslagen i motionerna 2017:4, 2017:5, 2017:60, 2017:61, 2017:85 och 2017:114 vill Läronämnden framhålla att det inte råder någon motsättning mellan att en ny kyrkohandbok med både text och musik antas och att den kyrkomusikaliska utvecklingen fortsätter.

Barnperspektiv och barnkonsekvensanalys. Läronämnden uttrycker sin tillfredsställelse över att barnperspektivet har beaktats i förslaget till kyrkohandbok i enlighet med inledningstexten till första avdelningen i kyrkoordningen: ”I kristen tro intar barnen en särställning och behöver därför särskilt uppmärksammas i Svenska kyrkans verksamhet”.

Dokumentet Guds vägar. Den religionsteologiska medvetenheten hänger samman med den ekumeniska och interreligiösa utvecklingen. Dokumentet Guds vägar avspeglar främst dialogen mellan judendom och kristendom. Läronämnden har tidigare i Ln 2015:18y betonat allvaret i frågan och understrukit vikten av kontinuerlig och saklig diskussion:

Kyrkomötet antog 2001 samtalsdokumentet Guds vägar, i och med vilket Svenska kyrkan har ålagt sig själv att kontinuerligt och självkritiskt granska texter, tolkningar och tillämpningar: I vår kyrka vill vi arbeta för att få bort sådant som kan tolkas som antisemitism eller förakt för det judiska folket och försvara dess rätt till sin historia, sin tro och sina seder.

Den kristna traditionen har med kyrkokonst samt kristen litteratur och förkunnelse haft en avgörande roll i formandet och spridandet av anti-judiska stereotyper under två årtusenden. Därför har kristna ett särskilt ansvar att uppmärksamma och motverka sådana stereotyper. Detta kräver att texter och texttolkningar blir föremål för öppen och saklig diskussion.

När det gäller religionsteologisk medvetenhet konstaterar Läronämnden att kyrkohandboksförslaget tar hänsyn till dokumentet Guds vägar, vilket tydligt visar sig i det faktum att Improperierna är borttagna. De insikter som gjorts i dokumentet Guds vägar behöver emellertid fortsatt tas tillvara och den religionsteologiska medvetenheten generellt stärkas. Ett exempel på denna problematik är Inledningsord 7: ”Guds kärlek har kommit till oss genom Jesus Kristus.” Noga betraktat är det oklart om innebörden är att det är först i och med Kristus (kronologiskt sett), enbart i Kristus (exklusivt anspråk) eller just för oss kristna som den gudomliga kärleken blir påtaglig i Kristus (existentiellt perspektiv). De två första förhållningssätten är oförenliga med

det som Svenska kyrkan har ålagt sig själv i dokumentet Guds vägar, där det står att ”Guds förbund med det judiska folket äger fortsatt giltighet”. Det förbundet bygger på och är ett uttryck för gudomlig kärlek. Dessutom skulle det kunna tolkas som att den gudomliga kärleken inte kommer till uttryck i Gamla testamentets skrifter. Jämför även Inledningsord 9: ”Gud är nära med nåd och barmhärtighet genom Jesus Kristus” och Löftesord 4: ”Gud visar barmhärtighet genom Jesus Kristus”.

Lokal gestaltning och alternativrikedom. Som kyrkostyrelsen anger i sin skrivelse har begreppsparen a. föreskrivna moment – lokal gestaltning, b. fasta formuleringar – stor alternativrikedom och c. igenkännande – flexibilitet varit viktiga aspekter att ta hänsyn till.

Läronämnden konstaterar att kyrkohandboksförslaget hanterar uppdraget genom att det finns en mångfald av alternativ i många moment. Det är därtill möjligt att formulera egna alternativ. I sitt yttrande Ln 1986:2y skriver nämnden:

I en traditionsburen gudstjänstordning som Svenska kyrkans återfinns den klassiska mässans huvuddelar. Just därför bör den gudstjänstfirande församlingen också söka utnyttja de givna alternativen, med stor variation i anslutning till dels kyrkoårets växlingar, dels den lokala gudstjänstfirande församlingens egenart. Alternativen erbjuder hälsosamma variationsmöjligheter.

Allt som finns i en kyrkohandbok behöver vara förenligt med kyrkans tro, bekännelse och lära.

Igenkännande. Ordostrukturen i kyrkohandboken möjliggör igenkännandet från söndag till söndag i den lokala församlingen och geografiskt över landet från kyrka till kyrka. En fråga som väcks av alternativrikedomen är hur det säkerställs att valet av alternativ i varje enskild gudstjänst kan uppfylla karaktären av läromässigt acceptabel text, vilket påpekas i motion 2017:20. Läronämnden vill fästa uppmärksamhet på att ordosystemet – d.v.s. en ordning som innebär färre angivna ordningar för specifika gudstjänstformer (t.ex. familjegudstjänst och temamässa) till förmån för en enda grundstruktur med större alternativrikedom för varje moment – ställer högre krav än tidigare på dem som har ansvar för den konkreta liturgiska gestaltningen. Teologisk kunskap, liturgisk hantverksskicklighet, pastoral omsorg, bred delaktighet och gott omdöme krävs i gestaltandet av gudstjänsten.

Centrala teman

Trinitarisk teologi och trinitariska perspektiv: Trinitetsläran har fått större uppmärksamhet inom teologin sedan arbetet med 1986 års kyrkohandbok utfördes. Detta har inneburit en tydligare medvetenhet om hur relationen mellan de tre gudoms-personerna uttrycks.

Läronämnden har noterat att den föreslagna formuleringen av treenigheten i inledningsordet, ”I (Guds:) Faderns och Sonens och den heliga Andens namn”, skiljer sig från 1986 års kyrkohandbok, där det inskjutna ordet ”Guds” inte fanns med. Det gjorde det dock i 1942 års kyrkohandbok. Läronämnden ser inga läromässiga hinder mot detta språkbruk, så länge utförandet markerar Guds treenighet.

Trosbekännelsens tre artiklar utgör också en ständig påminnelse om att trons fullhet ska komma till uttryck i kyrkans liv. Respekten för den pågående skapelsen, människans beroende av frälsningen i Kristus och Andens kraft och närvaro ska uttryckas i kyrkohandboken.

Läronämnden konstaterar att *skapelsesteologi* har aktualiserats på särskilt sätt i vår tid. Bland annat har de utmaningar som klimatförändringarna ställer mänskligheten inför gett upphov till förnyad skapelsesteologisk reflektion. Teologin har uppmärksammat att människans särställning ofta har betonats på ett sätt som skymmer den övriga skapelsen. Läronämnden menar att Guds omsorg om hela mänskligheten och hela skapelsen skulle kunna ha betonats mer i kyrkohandboksförslaget. Även det av Kyrkornas världsråd betonade perspektivet ”skapelsens integritet” kunde ha getts större utrymme.

Förändringar har skett som berör utformningen av *sakramentsteologi* för vår tid. När barndopet inte längre är det självklara valet för nyblivna föräldrar är införandet av doppåminnelsen ett uttryck för att dopets nådemedelskaraktär inte är förändrad, även om många uppfattar dopet som uttryck för individuella val. Läronämnden menar att kyrkohandboksförslaget motsvarar den ökade medvetenheten om betydelsen av att leva i dopet, något som också utvecklats i biskopsbrevet om dopet (2011).

Det ökade nattvardsfirandet har aktualiserat den stora motivriktedom som både anknyter till traditionen och relaterar till nutiden. Även i detta avseende menar Läronämnden att kyrkohandboksförslaget svarar mot kyrkolivets och teologins utveckling.

Läronämnden konstaterar att det är angeläget att, som kyrkostyrelsen lyfter fram i sin skrivelse, värna allas delaktighet i gudstjänstfirandet som uttryck för vår *kyrkosyn*. Detta framhävs också i motion 2017:73.

I Ln 2009:10y citeras Ln 2003:11y om Svenska kyrkan som en del av den världsvida kyrkan.

Utgångspunkten är Svenska kyrkan som en del av Kristi världsvida kyrka.

Bekännelsen till Kristus är en bekännelse till att Gud blev människa och föddes som ett judiskt barn med ett frälsningsuppdrag till alla människor. Från jordens alla väderstreck samlar Gud genom Jesus Kristus en församling. Kyrkan har uppdraget att erbjuda alla människor Guds rikes gemenskap, som inte känner några jordiska gränser.

Detta innebär att vi som kristna har flera olika identiteter. Vi är inte bara kristna individer, medlemmar av en lokal församling och en kyrka, utan även delaktiga i den världsvida kristenheten och hör samman med alla människor, skapade till Guds avbild.

Kyrkan är inte etniskt bestämd och nationerna har ingen konstitutiv betydelse för kyrkans identitet. Kyrkan är Guds folk och Kristi kropp. Med sitt centrum och sin livskälla i Kristus och evangeliet om honom har Svenska kyrkan som en del av den världsvida kyrkan ett uppdrag i Sverige. Det är ett gudomligt tecken att de människor som i Sverige inbjuds att tillhöra Guds folk återspeglar rikedom i skapelsen och i Kristi världsvida kyrka.

Läronämnden menar att det också är angeläget att värna det gemensamma som bland annat uttrycks i Svenska kyrkans episkopala karaktär, till exempel genom att stiftets biskop inkluderas i någon av kyrkans förböner.

Motion 2017:57 föreslår att 1986 års kyrkohandbok kan fortsätta att användas. Om 1986 års kyrkohandbok ska användas parallellt med en ny kyrkohandbok uppstår en situation där vissa moment i gudstjänsten återfinns i snarlika varianter. För dop,

konfirmation, vigsel och begravning skulle det dessutom finnas olika, delvis konkurrerande, ordningar i bruk samtidigt. Det skulle skapa konflikt med vad kyrkoordningen säger om den gemensamma tillbedjan och om kyrkohandbokens sammanhållande funktion för hela Svenska kyrkan. Även domkapitlens uppdrag att utöva tillsyn förutsätter gudstjänstböckernas sammanhållande funktion.

Kyrkohandboksförslagets delar

Den allmänna gudstjänsten

Samling

Läronämnden vill i anslutning till motion 2017:74 hänvisa till sitt yttrande Ln 1986:2.

... det vore en vinning om högmässan och högmässogudstjänsten också i de fall då beredelsen förläggs till gudstjänstens början kunde inledas på ett sätt som uttrycker Guds omsorg och vår glädje i Guds närhet.

Läronämnden menar att kyrkohandboksförslaget ger utrymme för detta.

I relation till motion 2017:97 understryker Läronämnden på nytt att hela läran inte behöver uttryckas i varje moment eller alternativ, men att det inte får finnas något enskilt moment i kyrkohandboken som strider mot Svenska kyrkans tro, bekännelse och lära.

När det gäller förlåtelsemomentet vill Läronämnden anföra följande: Luthersk teologi understryker att vi hela livet lever med den ”gamla människan”. Människan är *simul iustus et peccator*, på en gång rättfärdig och syndare. Denna hållning av ”både och”, är central i luthersk tradition, och tydliggörs genom att synden förlåts. Vi lever alltid med den gamla människan och behöver ständigt höra Guds löfte. I gudstjänsten uttrycks detta på olika sätt. Bön om förlåtelse följs av förlåtelseorden och andra ord som talar om Guds förlåtande kärlek och försoning, t.ex. i Herrens bön och välsignelsen. Bön om förlåtelse är en central del i hur en luthersk tradition uttrycker människans tillstånd och gudsrelation. Människan är kallad att leva i en ständigt pågående dialog av bekännelse och förlåtelse. Kyrkans gudstjänst ska ge utrymme för denna ständiga dialog.

Läronämnden menar därför att, om Mässa och Gudstjänst firas som huvudgudstjänst, ska bön om förlåtelse med tillhörande förlåtelse- eller löftesord, alternativt överlåtelsebön, vara fasta moment. Anvisningarna på sidan 28 samt på sidorna 40–43 ska därför ändras så att detta framgår.

Läronämnden noterar att det finns två varianter av förlåtelseorden. I den ena uttalas mer specifikt att förlåtelsen gäller den bekännandes synder (se Förlåtelseord 3). I den andra står att ”du är förlåten” eller ”Gud förlåter dig” (se Förlåtelseord 1 och 2). Den senare anknyter till ett mer vardagligt språkbruk och Läronämnden anser att denna variant inte strider mot Svenska kyrkans tro, bekännelse och lära. Båda varianterna handlar om förlåtelse för synden. Det är dock viktigt att vara medveten om att orden ”du är förlåten” kan öppna för en ogenomtänkt sammanblandning av skam- och skuldmotiv. Läronämnden konstaterar att detta är en viktig fråga för förkunnelse, själavård och pastoral omsorg.

Motion 2017:91 berör Överlåtelsebön 1 i kyrkohandboksförslaget, som i 1986 års kyrkohandbok benämndes Syndabekännelse och bön om förlåtelse. Läronämnden menar att det kan övervägas om det krävs ett efterföljande tilltal som anknyter till formuleringarna i själva bönen. Något självklart sådant finns inte i förslaget.

Motionerna 2017:68 och 2017:128 föreslår ändrade rubriker för momentet Kristusrop/Kyrie. Det föreligger inga läromässiga hinder mot förslagen i motionerna.

Ordet

Läronämnden konstaterar att kyrkoåret har en fortsatt stark ställning i Ordets gudstjänst. Enligt förslaget ska fasteserien användas ”fastlagssöndagen (askonsdagen) till långfredagen”. Läronämnden noterar den variation som finns i kyrkolivet och menar att fastetiden kan inledas med askonsdagen i stället för fastlagssöndagen.

Motion 2017:113 handlar om anvisning vid trosbekännelsen i huvudgudstjänst, bland annat med trinitarisk psalm endast i undantagsfall. I Ln 1986:2y framhåller Läronämnden värdet av att ibland kunna byta ut trosbekännelsen mot psalm.

Läronämnden anser att det i alla former av huvudgudstjänst bör finnas möjlighet att ibland ge trosbekännelsen formen av en sjungen ”trospsal”, dvs. en psalm av trinitarisk bekännelsekaraktär.

Måltiden

Läronämnden har tidigare konstaterat att det finns skäl att reflektera över hur nattvardens olika dimensioner bättre skall komma till uttryck. I sitt yttrande Ln 1999:3 skriver Läronämnden bland annat om samspelet mellan olika nattvardsmotiv:

Under kyrkans tradition har olika dimensioner av Herrens heliga måltid lyfts fram. Under vissa tider kan en sådan bli tydligare på bekostnad av en annan. I vår egen kyrkas historia har tidvis oron för att inte rätt bruka nattvarden lett till att seden så gott som upphört. I vår tid har nattvarden på nytt blivit centrum i församlingens gudstjänstliv. Nattvardens fokus sätts nu mer på den glädjefyllda gemenskapen än på syndabekännelse och förlåtelse.

Läronämnden konstaterar att det i kyrkohandboksförslaget jämfört med 1986 års kyrkohandbok finns en större rikedom i hur olika nattvardsmotiv kommer till uttryck. Detta speglar också nattvardens centrala ställning i dagens kyrkoliv.

I Nattvardsbön 3 och 11 noterar Läronämnden en otydlighet. I båda bönerna är bönen om Anden (epiklesen) formulerad så att Anden relateras endast till Kristus. Detta är en skillnad i förhållande till övriga nattvardsböner och påverkar förståelsen av återstoden av bönen, t.ex. ”Låt din vilja ske och låt ditt rike komma”. Otydligheten kan undvikas genom att låta epiklesen börja med t.ex. ”Gud,” såsom i andra nattvardsböner.

Motionerna 2017:19 och 2017:72 föreslår ytterligare eller alternativa prefationer och nattvardsböner. Som anförts ovan med hänvisning till Ln 1998:9 binder den gemensamma kyrkohandboken samman församlingarna. Ur Läronämndens perspektiv är det en god ordning när en kyrkohandbok ska antas, att en gedigen beredning och analys av förslagen görs med hänsyn tagen till Svenska kyrkans tro, bekännelse och lära. En sådan beredning med bred delaktighet är samtidigt en del av kyrkohandbokens reception och undantag från en sådan beredning bör göras med stor försiktighet. Detta resonemang är också tillämpligt på motion 2017:15.

Läronämnden har gått igenom de föreslagna texterna i motion 2017:19 och 2017:72. I detta material finns skillnader i förhållande till såväl 1986 års kyrkohandbok som 2017 års kyrkohandboksförslag. Nämnden noterar att offertanken och mariologin framställs med formuleringar som öppnar för tolkningar som inte självklart ryms inom Svenska kyrkans tro, bekännelse och lära. Därutöver förekommer formuleringar som står i motsättning till det revisionsuppdrag som ligger till grund för kyrkohandboksförslaget.

När det gäller de texter som föreslås i motion 2017:19 noterar Läronämnden avvikande formuleringar av instiftelseorden i förhållande till både 1986 års kyrkohandbok och kyrkostyrelsens förslag.

Motion 2017:40 föreslår revideringar i kyrkohandboksförslagets nattvardsböner som innebär att samtliga alternativ innehåller eukaristi, anamnes, epikles och doxologi. Läronämnden påpekar att alla betydelsebärande motiv inte behöver finnas med i alla enskilda alternativ. I Ln 1986:2y skriver Läronämnden:

För nattvardsbönernas del betyder detta att epiklesen och anamnesen kan vara tydliga men också att de kan vara endast antydda eller förutsatta.

Med anledning av motion 2017:96 punkt 1 och 2 vill Läronämnden framhålla vad som sägs i det ekumeniska grunddokumentet från Kyrkornas världsråd om dop, nattvard och ämbete (BEM-dokumentet) med avseende på Kristi närvaro i nattvarden och epiklesen.

Anamnes används också som grund för tron på Kristi närvaro. (...). Nattvardens karaktär som epikles (åkallande av Anden) anses komma till uttryck i hela handlingen, vilket undviker den gamla motsättningen om när man menar att Kristus blir närvarande och om den exakta tidpunkten och formen för bönen om Anden.

Bruket att framhålla trons mysterium efter uttalandet av instiftelseorden har blivit alltmer utbrett i vår kyrka. Det är förankrat i BEM-dokumentet och Lima-liturgin och används i många lutherska kyrkor i världen. Det fakultativa förslaget ”stort är trons mysterium” är en formulering som ligger i linje med vad många andra kyrkor som Svenska kyrkan har gemenskap med använder och Läronämnden har inget att invända mot detta. De alternativa förslag som framförs i motion 2017:67 kan uppfattas som uttryck för en begränsande lokalisering av mysteriet till nattvardselementen och är därmed ett oklart uttryck för Svenska kyrkans tro, bekännelse och lära.

En motsvarande tematik aktualiseras i motion 2017:98 som föreslår en omformulering av prefationen på mariadagar. Kyrkostyrelsens förslag ger uttryck för en i Bibeln och traditionen förankrad tro, medan motionens förslag innebär en risk för en förskjutning i det läromässigt viktiga företrädet för teologin framför biologin i inkarnationsteologin.

Det föreligger inga läromässiga hinder för formuleringarna i förslaget till alternativt Helig 2 i motion 2017:154.

Läronämnden noterar att Bön efter kommunionen är fakultativ i Mässa och Gudstjänst, vilket är en förändring i förhållande till 1986 års kyrkohandbok.

Dop

Dopet sker alltid med vatten i Faderns och Sonens och den heliga Andens namn. I dopet handlar Treenig Gud, som Skapare, som Befriare och som Livgivare. I Gud som Skaparen är den som döps förenad med hela mänskligheten och hela Skapelsen. Gud som Befriare tar den som döps in i kyrkans gemenskap och in i en livslång relation till Jesus Kristus. Gud som Livgivare skänker den som döps löftet om Andens ledning i livets alla skeden.

Med en trinitarisk utgångspunkt framhåller Läronämnden följande i analysen av dopgudstjänsten. Skapelseperspektivet framkommer på ett gott sätt genom att den döptas liv i världen betonas, men den döptas roll som skapad medskapare understryks inte. Snarare tecknas världen som farlig, och ett framträdande dopmotiv är skydd och tröst. Den andra artikeln har en framträdande plats och livet i Kristus lyfts fram. Den tredje artikeln är mer undanskynd.

I anvisningarna anges inom parentes att doptal kan utelämnas ”av pastorala hänsyn”. I ordningen är det dock ett fast moment utan notering om att det ska kunna utelämnas. I en evangelisk-luthersk kyrka bör ett förkunnelsemoment ingå i varje gudstjänst. Annat kan gälla vid dop i krissituation. Läronämnden menar därför att anvisningen bör ändras.

Läronämnden finner att de inledningsord som föreslås är förenliga med Svenska kyrkans tro, bekännelse och lära. Det gäller också för de förslag som framförs i punkt 1 och 2 i motion 2017:65.

När det gäller bibelläsningarna har den fakultativa inledningen till Matt. 28:18–20 fått formuleringen ”Vi döper eftersom Jesus sa:”. Formuleringen kan skymma dopets rikedom, om dopet här skulle uppfattas endast som en kyrkans lydshandling. Den föreslagna inledningen till bibelläsningen finns även i ordningen för dop i krissituation. I denna situation blir det än tydligare att det är viktigt att lyfta fram andra motiv för att dop sker.

Det framgår av revisionsgruppens redogörelse för handboksarbetet att biskopsbrevet om dopet (2011) och Svenska kyrkans svar på det ekumeniska BEM-dokumentet varit vägledande. Vid en jämförelse med biskopsbrevet framkommer att de olika dopmotiven förekommer i olika utsträckning. Läronämnden anser att det är en brist att förlätelsemotivet, dopet som uppdrag och kopplingen till undervisningen i tron är svaga i förslaget. Det finns dock spår av tematiken i dopböner och föreslagna bibeltexter.

Det är bra att trosbekännelsen har knutits till kyrkan mer än till den enskilda. Det ger en ecklesiologisk tydlighet som undviker en individcentrering med innebörden att tron endast bärs av den enskilda. Han eller hon döps in i ett sammanhang där vi bär tron gemensamt.

Anknytningen till församlingen som levande gemenskap är dock svag. Det finns en tendens att kyrkan i dopordningen blir spiritualiserad, inte kropp i det lokala samhället och världen. Dopkandidaten infogas i Kristus men inte tydligt i församlingen och kyrkan som Kristi kropp. Om man bortser från välkommandet efter dophandlingen – som kan ske med andra ord – sätts församlingen inom parentes varje gång den nämns.

Förutom bönen ”Livets Gud, uppfyll NN med din Ande...” har Anden en inte särskilt framträdande roll i dopordningen. Anden är enligt vår kyrkas tro, bekännelse och lära aktiv i människans liv. Anden tröstar, lär, förmanar och varnar oss. Denna Andens aktiva och rustande närvaro hade kunnat vara mer framträdande i dopordningen.

Läronämnden konstaterar också att dogmstjänstens formuleringar präglas av barndopets dominerande ställning. I en situation då allt fler döps som unga eller vuxna kan det finnas anledning att tydligare betona dopet som en ny födelse. Ordningen för dop i krissituation tycks förutsätta att det är ett spädbarn som döps. Eftersom många vuxna i dagens samhälle inte är döpta går det lätt att föreställa sig ett krisläge där behovet av ett snabbt dop uppstår. Dopmotivet att dö och uppstå med Kristus nämns inte i ordningen för dop i krissituation, vilket kunde vara lämpligt.

Förslaget i motion 2017:65 punkt 3 att en bön ur påsknattsmässan också kan användas som dopbön i dogmstjänsten överensstämmer med Svenska kyrkans tro, bekännelse och lära. Läronämnden konstaterar att denna bön även är lämpad att använda vid dop av vuxna. Den ger en rikedom av bibliska motiv. Även bönen som föreslås i motionens punkt 4 överensstämmer med Svenska kyrkans tro, bekännelse och lära.

Motion 2017:70 aktualiserar frågan om smörjelse med olja vid dop och konfirmation. Detta är ett inte okänt bruk både i Svenska kyrkan och till exempel i anglikanska kyrkor. I mötet som sker mellan kyrkor av olika traditioner i vårt land blir det tydligt att bruket av smörjelse med olja har skilda innebörder. Ett fakultativt införande av smörjelse med olja i kyrkohandboken förutsätter därför en fördjupad teologisk och pastoral analys.

Bikt

Anvisningstexten anger att: ”Bikten är en möjlighet för den enskilda människan att bekänna sina synder och få Guds förlåtelse”. Detta ligger i linje med inledningstexten till 21 kap. i kyrkoordningen.

Biktordningen är tydlig när det gäller innebörden i syndabekännelsen och den skuldens börda som Guds förlåtelse lyfter av. Ord som misslyckande, försummelse och tanklöshet, som finns i 1986 års kyrkohandbok, har tagits bort. Eftersom sådana uttryck kan leda tankarna till människans begränsning och otillräcklighet, istället för till synd och skuld, innebär detta en förbättring.

Att förlåtelsen är grundad i försoningen framgår av ordningen för bikt. Däremot nämns inte korset, som är centrum i försoningsgärningen.

Uppdraget från Jesus att förlåta synder kommer fram genom läsningen av Joh. 20:23 och inledningen av förlåtelseorden. Läronämnden konstaterar att det finns två varianter av förlåtelseorden, liksom i den allmänna gudstjänsten. I den ena uttalas mer specifikt att förlåtelsen gäller den biktandes synder. I den andra varianten, där tilltalet är att den biktande är förlåten, uttrycks att den förlåtelse som försoningen ger får en genomgripande personlig betydelse för den biktande.

Läronämnden välkomnar möjligheten till förbön i samband med tackbön mellan förlåtelseorden och välsignelsen. Genom den framhävs Guds förlåtelse och sändningen av den biktande.

Motion 2017:14 innehåller andra förslag till formuleringar. Läronämnden finner att dessa förslag är förenliga med Svenska kyrkans tro, bekännelse och lära.

Konfirmation

I 1986 års kyrkohandbok infördes en helt nyskriven ordning för konfirmation mot bakgrund av de föregående decenniernas bearbetning av relationen mellan dopet och konfirmationen samt möjlighet till kommunion före konfirmationen. Nya riktlinjer för konfirmandverksamheten 1979 kom också att påverka gestaltningen av konfirmationsgudstjänsten, som uttalat blev en välsignelsehandling som aktualiserar dopets gåva och kallelse. Kyrkostyrelsens förslag återspeglar den utveckling av konfirmationen som skett sedan dess.

Konfirmationen knyts på ett tydligt sätt till dopet med dess löfte om Guds nåd och närvaro i konfirmandernas liv. Den bekräftar Guds sändning av dem. Läronämnden välkomnar att lärjungaskapet är tydligt i förslaget.

Med tanke på prästens uppdrag att döpa och att konfirmationen är förbunden med dopet är det konsekvent att prästens ansvar i konfirmationsmässan/-gudstjänsten lyfts fram i förslaget med tyngdpunkt på predikan, bön och handpåläggning samt sändningen av de konfirmerade. Samtidigt gestaltas konfirmationsmässan/-gudstjänsten med den delaktighet som ska karakterisera hela konfirmandtiden.

I konfirmationen aktualiseras dopet och på den grunden också Anden. Bön om Andens närvaro och ledning i de konfirmerades liv är viktig och finns i inledningsböerna och de böner som kan användas under handpåläggningen.

Frågan till konfirmanderna är ett fakultativt moment i kyrkohandboksförslaget. Inledningsorden till den frågan har fått en god utformning med fokus på den fortsatta sändningen i livet och kallelsen att vara Jesu lärjungar. Dock vill Läronämnden kommentera formuleringen att konfirmationen ”påminner oss” om Guds löfte i dopet, Detta är läromässigt oklart. Utifrån det som anförs om konfirmationen i anvisningarna blir det tydligare om texten ändras till ”Konfirmationen bekräftar för oss Guds löften i dopet”.

Frågan till konfirmanderna ger dem möjlighet att gemensamt säga ja till att bli konfirmerade och – vilket kyrkostyrelsens förslag tillägger i förhållande till det tidigare förslaget 2016 – leva i Kristi världsvida kyrka. Frågan inrymmer både den personliga viljan att konfirmeras och intentionen att leva i kyrkans gemenskap. Därmed tydliggörs vår dopteologi att dopet syftar till ett liv i tro. Detta uttrycks också i läsningen av Matt. 28 som ett fast moment i mässan/gudstjänsten.

Motion 2017:63 handlar om placering och formulering av frågan till konfirmanderna. Förslagen strider inte mot Svenska kyrkans tro, bekännelse och lära.

Läronämnden har inga läromässiga invändningar mot att momentet Doppåminnelse införs som en möjlighet.

Sändningsorden till de nykonfirmerade är väl formulerade. Ett exempel är uttrycket ”öppen mot Anden”. Det bör däremot övervägas om ”kyrkans gemenskap” ska bytas mot ”församlingens gemenskap”. Det konkretiserar vad kyrka är och motverkar samtidigt en sådan individualism som står i kontrast till kyrkan som Kristi kropp. Läronämnden noterar också vikten av att uppmärksamma att konfirmanderna genom konfirmationen övergår till att vara konfirmerade.

Vigsel

Vigselgudstjänsten är i luthersk tradition en samhällelig ordning till välsignelse för individen såväl som för paret. Genom äktenskapet kan paret bidra till att bygga ett gott samhälle för varandra, för barnen och för människor runt omkring dem.

Kyrkans uppgift vid vigsel är att be för och med dem som gifter sig och att välsigna deras liv tillsammans. Svenska kyrkans vigsel har juridisk giltighet.

Förslaget till vigselordning bygger i stor utsträckning på vigselordningen i 1986 års kyrkohandbok. Därutöver har äktenskapsbeslutet från 2009 fått genomslag i ordningen för vigsel. Förslaget står i överensstämmelse med Svenska kyrkans tro, bekännelse och lära.

Förslaget i motion 2017:103 punkt 4 begränsar ordningens användbarhet för vigsel av par av samma kön. Läronämnden konstaterar att motion 2017:153 föreslår en starkt redigerad version av en lång bibeltext, 1 Sam. 20:4–42, som avviker från hur kyrkohandboken har hanterat motsvarande längre texter, Apg. 8:26-39 i dopgudstjänsten och Luk. 24:13-35 i konfirmationsgudstjänsten.

Den kyrkliga vigseln erbjuder en vidare gemenskap i församling och samhälle. Detta kan vara en motvikt till privatisering och individualisering av relationer.

Som helhet betonas i vigselordningen kärlek, respekt och omtanke. Aspekter som nöd, sorg och slitningar – ofrånkomliga i alla äktenskap – skulle kunna komma mer till uttryck i förbönera.

Motion 2017:47 föreslår ett tillägg till anvisningarna för vigselgudstjänst. Motionens förslag strider inte mot Svenska kyrkans tro, bekännelse och lära.

Begravning

Begravningsgudstjänsten ger uttryck för kyrkans syn på livet, döden och uppståndelsen. De församlade tar avsked av den avlidna och överlämnar henne eller honom i Guds barmhärtighet och omsorg. Begravningsgudstjänsten ska skapa utrymme för sorg, tacksamhet, skuld, försoning och det kristna hoppet.

Läronämnden finner att föreslagen ordning tillgodoser detta och står i överensstämmelse med Svenska kyrkans tro, bekännelse och lära.

I motion 2017:127 föreslås ett alternativ vid överlåtelsen där man använder frön istället för mull tillsammans med bibelordet ur 1 Kor. 15:42–44 som överlåtelseord. Läronämnden noterar att det föreslagna bibelordet är ett genuint uttryck för tron på de dödas uppståndelse. Taget ur sitt sammanhang relaterar det dock inte explicit löftet om evigt liv till Jesu Kristi uppståndelse.

Motion 2017:34 föreslår en fakultativ griftetalsavslutning. Läronämnden anser att den föreslagna texten inte är av den karaktären att den bör ingå i kyrkohandboken även om den inte strider mot Svenska kyrkans tro, bekännelse och lära.

Avslutning

Läronämnden konstaterar att kyrkostyrelsens förslag till Kyrkohandbok för Svenska kyrkan del I bygger på ett omfattande arbete som pågått under lång tid. Revisionen av en kyrkas gudstjänstordningar förutsätter många enskildas kompetens i samspel med församlingarnas erfarenhet och bedömningar. Det är en krävande uppgift.

Sammantaget anser Läronämnden att kyrkohandboksförslaget står i överensstämmelse med Svenska kyrkans tro, bekännelse och lära. De påpekanden som Läronämnden gör har sin grund i att Svenska kyrkans kyrkohandbok ska uttrycka evangeliet så klart som möjligt och vara i överensstämmelse med vår evangelisk-lutherska bekännelse.

Läronämnden uttrycker sin tillfredsställelse över förslaget. Det är Läronämndens mening att med beaktande av anförda synpunkter kan en ny kyrkohandbok för Svenska kyrkan antas.

Uppsala den 4 september 2017

G 2017:1
Bilaga 1

På Läronämndens vägnar

Antje Jackelén, ordförande

Cristina Grenholm, sekreterare

Deltagit i beslutet: Ärkebiskop Antje Jackelén, ordförande, biskop Ragnar Persenius, biskop Martin Modéus, biskop Åke Bonnier, biskop Johan Dalman, biskop Mikael Mogren, biskop Fredrik Modéus, biskop Johan Tyrberg, biskop Per Eckerdal, biskop Sören Dalevi, biskop Eva Nordung Byström, biskop Hans Stiglund, biskop Sven-Bernhard Fast, biskop Eva Brunne, Göran Eidevall, Eva-Lotta Grantén, Anna Karin Hammar, Margarethe Isberg, Karin Johannesson, Håkan Möller, Jesper Svartvik och Kristin Zeiler.

Kyrkomötet
Kyrkorättsutskottets yttrande 2017:9y

Kyrkohandbok för Svenska kyrkan del I

Till Gudstjänstutskottet

Kyrkorättsutskottets yttrande över skrivelse 2017:6.

Utskottet noterar att det i förslaget till bestämmelser saknas kursiveringar på följande ställen:

17 kap. 4 § andra stycket, föreslagen lydelse: ”och 6 a §§” och

18 kap. 2 §, nuvarande lydelse: ”Den svenska evangelieboken” respektive ”Den svenska kyrkohandboken”.

Kyrkorättsutskottet har ur kyrkorättslig synpunkt inget att erinra mot de föreslagna ändringarna. Utskottet noterar dock att Kyrkomötets beslut (SvKB 2009:3) om kompletterande anvisningar till kyrkohandbokens ordning för vigselgudstjänst behöver upphävas för det fall kyrkomötet antar en ny kyrkohandbok. Något sådant beslutsförslag finns inte i kyrkostyrelsen skrivelse.

Uppsala den 4 oktober 2017

På Kyrkorättsutskottets vägnar

Sven Esplund, ordförande

Migelle Wikström, sekreterare

Beslutande: Sven Esplund, ordförande, Anders Roos, Jerry Adbo, Maria Lagerman, Sten-Arne Burman, Christina Andersson, Björn Andersson, Berit Bornecrantz Dias, Gunvor Torstensson, Boel Johansson, Suzanne Fredborg, Gunilla Blom, Conny Tyrberg, Peder Fohlin och Carl Seved Tigerhielm.

Övriga närvarande vid beslutstillfället: Jenny Thor, Sebastian Clausson, Manilla Bergström, Sofia Särdaqvist, Hans Weichbrodt, Claes-Johan Bonde, Christina Blomqvist, Asta Matikainen Lecklin, Georg Lagerberg, Ingrid Smittsarve, Ann-Christine From Utterstedt, Mikael Eskilandersson och Birgitta Sedin.

Biskop Åke Bonnier har deltagit i utskottets överläggningar.

Kyrkomötet
Kyrkorättsutskottets yttrande 2017:10y

Annan musik till kyrkohandbokens texter

Till Gudstjänstutskottet

Kyrkorättsutskottets yttrande över motion 2017:126.

I motionen föreslås i punkt 2 ändringar i 18 kap. 6 a § första stycket i kyrkoordningen. Denna bestämmelse finns inte i gällande lydelse av kyrkoordningen. Såsom Kyrkorättsutskottet uppfattar punkt 2 avser den ett tillägg till av kyrkostyrelsen i KsSkr 2017:6 *Kyrkohandbok för Svenska kyrkan del I* föreslagna 18 kap. 6 a § första stycket. Detta framgår dock inte av punkten 2 i motionen.

Kyrkorättsutskottet har ur kyrkorättslig synpunkt inget att erinra mot det föreslagna tillägget i första stycket. Tillägget skulle dock medföra att oklarhet uppstår om vilket beslut som ordet ”detta” i andra stycket avser. För att undvika denna oklarhet behöver detta ord ersättas med ”annan musik enligt första stycket”.

Uppsala den 4 oktober 2017

På Kyrkorättsutskottets vägnar

Sven Esplund, ordförande

Migelle Wikström, sekreterare

Beslutande: Sven Esplund, ordförande, Anders Roos, Jerry Adbo, Maria Lagerman, Sten-Arne Burman, Christina Andersson, Björn Andersson, Berit Bornecrantz Dias, Gunvor Torstensson, Boel Johansson, Suzanne Fredborg, Gunilla Blom, Conny Tyrberg, Peder Fohlin och Carl Seved Tigerhielm.

Övriga närvarande vid beslutstillfället: Jenny Thor, Sebastian Clausson, Manilla Bergström, Sofia Särdaqvist, Hans Weichbrodt, Claes-Johan Bonde, Christina Blomqvist, Asta Matikainen Lecklin, Georg Lagerberg, Ingrid Smittsarve, Ann-Christine From Utterstedt, Mikael Eskilandersson och Birgitta Sedin.

Biskop Åke Bonnier har deltagit i utskottets överläggningar.

Bilaga 4 Ändringsförslag till kyrkohandboksförslaget

Obs: I denna bilaga står gulmarkeringar för Gudstjänstutskottets förslag. I den del som avser kyrkohandboksförslaget texter står kursiverad text för fakultativa moment och rak text för fasta moment.

Ändringar i kyrkoordningen jämfört med kyrkostyrelsens förslag

Kyrkostyrelsens förslag:

Gudstjänstutskottets förslag:

18 kap. 6 §

I huvudgudstjänsten får vid ett visst tillfälle eller under en viss tid användas någon annan gudstjänstordning än den som ingår i kyrkohandboken och andra psalmer eller församlingssånger än de som ingår i psalmboken.

Beslut om detta fattas av kyrkoherden efter samråd med församlingens präster och kyrkomusiker och efter medgivande av församlingens kyrkoråd eller församlingsråd. Ett sådant beslut ska genast anmälas till domkapitlet.

Om det finns särskilda skäl får domkapitlet ändra eller upphäva kyrkoherdens beslut.

Om det som sägs i första stycket innefattar en ändring i måltidens texter krävs medgivande även av domkapitlet. Ett sådant medgivande får lämnas efter ansökan från kyrkoherden.

18 kap. 6 a §

I huvudgudstjänsten får till kyrkohandbokens texter användas annan musik än den som ingår i kyrkohandboken.

Beslut om detta fattas av kyrkoherden efter samråd med församlingens präster och kyrkomusiker och efter medgivande av församlingens kyrkoråd eller församlingsråd. Ett sådant beslut ska anmälas till domkapitlet.

Om det finns särskilda skäl får domkapitlet ändra eller upphäva kyrkoherdens beslut.

Förslag till ändringar i kyrkoordningen

Kyrkomötet beslutar i fråga om kyrkoordningen

dels att 18 kap. 6 § ska ha följande lydelse,

dels att det ska införas en ny 18 kap. 6 a § av följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Gudstjänstutskottets förslag

18 kap.

6 §

I huvudgudstjänsten får vid ett visst tillfälle eller under en viss tid användas någon annan gudstjänstordning *eller musik* än den som ingår i *Den svenska*

I huvudgudstjänsten får vid ett visst tillfälle eller under en viss tid användas någon annan gudstjänstordning än den som ingår i kyrkohandboken och andra

kyrkohandboken och andra psalmer eller församlingssånger än de som ingår i **Den svenska** psalmboken.

Beslut om detta fattas av kyrkoherden efter samråd med församlingens präster och kyrkomusiker och efter medgivande av **kyrkorådet** eller **församlingsrådet**. Ett sådant beslut ska genast anmälas till domkapitlet.

Om det finns särskilda skäl får domkapitlet ändra eller upphäva kyrkoherdens beslut.

psalmer eller församlingssånger än de som ingår i psalmboken.

Beslut om detta fattas av kyrkoherden efter samråd med församlingens präster och kyrkomusiker och efter medgivande av **församlingens kyrkoråd** eller **församlingsråd**. Ett sådant beslut ska genast anmälas till domkapitlet.

Om det som sägs i första stycket innefattar en ändring i måltidens texter krävs medgivande även av domkapitlet. Ett sådant medgivande får lämnas efter ansökan från kyrkoherden.

6 a §

I huvudgudstjänsten får till kyrko-handbokens texter användas annan musik än den som ingår i kyrko-handboken.

Beslut om detta fattas av kyrkoherden efter samråd med församlingens präster och kyrkomusiker och efter medgivande av församlingens kyrkoråd eller församlingsråd. Ett sådant beslut ska anmälas till domkapitlet.

Om det finns särskilda skäl får domkapitlet ändra eller upphäva kyrkoherdens beslut.

Detta beslut träder i kraft pingstdagen 2018.

Övergripande anvisningar

Kyrkostyrelsens förslag:

Övergripande anvisningstext för Särskilda gudstjänstordningar, gudstjänster med tema och kortare gudstjänster (textbilagan sidan 14)

Om Högmässa eller Mässa/Gudstjänst inte firas som huvudgudstjänst och utifrån ett tema som inte är kyrkoårsbestämt följs ändå strukturen för respektive gudstjänstordning. Gudstjänstordningen och dess olika moment kan gestaltas utifrån det valda temat. Momenten i Måltiden följer däremot kyrko-handbokens texter. **Se vidare Kyrkoordning för Svenska kyrkan.**

Gudstjänstutskottets förslag:

Om Högmässa eller Mässa/Gudstjänst inte firas som huvudgudstjänst och utifrån ett tema som inte är kyrkoårsbestämt följs ändå strukturen för respektive gudstjänstordning. Gudstjänstordningen och dess olika moment kan gestaltas utifrån det valda temat. Momenten i Måltiden följer däremot kyrko-handbokens texter.

Gudstjänstens språkliga uttryck

Kyrkostyrelsens förslag:

Gudstjänstutskottets förslag:

KRISTUSROP 3 (textbilagan sidan 45)

Gudstjänstmusik A; Sv. Ps. 696:1, 696:2, 696:4, 696:5. Kristusrop 3: A3, A4, A5, A6, sid. 236–239. Gudstjänstmusik B; Kristusrop 3: B1, sid. 302.

P: Helige Herre Gud, helige starke Gud,
Helige barmhärtige Frälsare, du evige Gud,
Förbarma dig över oss.

Herre, förbarma dig över oss.

Kriste, förbarma dig över oss.

Herre, förbarma dig över oss.

Herre, förbarma dig över oss.

Kristus, förbarma dig över oss.

Herre, förbarma dig över oss.

VÄLSIGNELSEN

Den allmänna gudstjänsten (textbilagan sidan 110)

Herren välsigne **er** och bevara **er**.

Herren låte sitt ansikte lysa över **er** och
vare **er** nådig.

Herren vände sitt ansikte till **er** och giv
er frid.

eller

Herren välsignar **er** och beskyddar **er**.

Herren låter sitt ansikte lysa mot **er** och
visar **er** nåd.

Herren vänder sitt ansikte till **er** och ger
er sin frid.

Herren välsigne **er/dig** och bevara
er/dig.

Herren låte sitt ansikte lysa över **er/dig**
och vare **er/dig** nådig.

Herren vände sitt ansikte till **er/dig** och
gav **er/dig** frid.

eller

Herren välsignar **er/dig** och beskyddar
er/dig.

Herren låter sitt ansikte lysa mot **er/dig**
och visar **er/dig** nåd.

Herren vänder sitt ansikte till **er/dig** och
ger **er/dig** sin frid.

Bön om förlåtelse, Förlåtelseord eller Löftesord, Tackbön eller Överlåtelsebön

G 2017:1
Bilaga 4

Kyrkostyrelsens förslag:

Gudstjänstutskottets förslag:

Mässa/Gudstjänst som huvudgudstjänst

Samling (textbilagan sidan 24)

Bön om förlåtelse, Förlåtelseord eller *Löftesord, Tackbön* eller *Överlåtelsebön*

(kan placeras i samband med Kyrkans förbön).

Bön om förlåtelse, Förlåtelseord eller *Löftesord, Tackbön* eller *Överlåtelsebön*

(kan placeras i samband med Kyrkans förbön).

Mässa/Gudstjänst som huvudgudstjänst

Ordet (textbilagan sidan 24)

Bön om förlåtelse, Förlåtelseord eller *Löftesord, Tackbön* eller *Överlåtelsebön*

(här eller i Samling).

Bön om förlåtelse, Förlåtelseord eller *Löftesord, Tackbön* eller *Överlåtelsebön*

(här eller i Samling).

Anvisningar (textbilagan sidorna 26–27)

BÖN OM FÖRLÅTELSE, FÖRLÅTELSEORD/LÖFTESORD OCH TACKBÖN alternativt ÖVERLÅTELSEBÖN kan förekomma i Samling eller i samband med Kyrkans förbön (se vidare anvisningar för Ordet). Förlåtelseord kan, exempelvis vid lekmanaledd gudstjänst, ersättas med Löftesord. Tackbön är ett fast moment i Högmässa och fakultativt i Mässa/Gudstjänst.

Momentet som helhet är ett fast moment i Högmässa och fakultativt i Mässa/Gudstjänst med de alternativ som finns i kyrkohandboken.

Om Mässa/Gudstjänst firas som huvudgudstjänst är momentet som helhet ett fast moment.

Anvisningar (textbilagan sidan 28)

BÖN OM FÖRLÅTELSE, FÖRLÅTELSEORD/LÖFTESORD, TACKBÖN alternativt ÖVERLÅTELSEBÖN

Fast moment i Högmässa i Samling eller i samband med Kyrkans förbön (se vidare anvisningar för Samling). I Mässa/Gudstjänst är momentet fakultativt och kan ersättas med Överlåtelsebön.

Om Mässa/Gudstjänst firas som huvudgudstjänst, ska Bön om förlåtelse med tillhörande Förlåtelse- eller Löftesord, alternativt Överlåtelsebön vara fasta moment.

Bön om förlåtelse (textbilagan sidan 37)

Fast moment i Högmässa, fakultativt moment i Mässa/Gudstjänst.

Om Mässa/Gudstjänst firas som huvudgudstjänst är momentet fast, alternativt kan Överlåtelsebön användas.

Kan förekomma här eller i samband med Kyrkans förbön, se sid. 61.

Förlåtelseord (textbilagan sidan 40)

Förlåtelseord eller Löftesord är ett fast moment i Högmässa, ett fakultativt moment i Mässa/Gudstjänst.

Om Mässa/Gudstjänst firas som huvudgudstjänst är Förlåtelseord eller Löftesord ett fast moment, alternativt kan Överlåtelsebön användas.

Kan förekomma här eller i samband med Kyrkans förbön, se sid. 61. Kors-tecknande (+) kan förekomma.

Löftesord (textbilagan sidan 41)

Förlåtelseord eller Löftesord är ett fast moment i Högmässa, ett fakultativt moment i Mässa/Gudstjänst.

Om Mässa/Gudstjänst firas som huvudgudstjänst är Förlåtelseord eller Löftesord ett fast moment, alternativt kan Överlåtelsebön användas.

Kan förekomma här eller i samband med Kyrkans förbön. Om Gudstjänst leds av lekman och Bön om förlåtelse ingår ersätts Förlåtelseord av Löftesord (se ovan sid. 15, 22 och 24).

Tackbön (textbilagan sidan 42)

Tackbön, med föreslagen eller annan bön, är ett fast moment i Högmässa och fakultativt i Mässa/Gudstjänst efter Förlåtelseord eller Löftesord.

Om Mässa/Gudstjänst firas som huvudgudstjänst är Tackbön ett fast moment, alternativt kan Överlåtelsebön användas.

Överlåtelsebön (textbilagan sidan 43)

Fakultativt moment i Mässa/Gudstjänst. Alternativ till Bön om förlåtelse och Förlåtelseord eller Löftesord. Kan förekomma här eller i samband med Kyrkans förbön, se sid. 61. Momentet ingår inte i Högmässa.

Om Mässa/Gudstjänst firas som huvudgudstjänst, ska Överlåtelsebön, alternativt Bön om förlåtelse med tillhörande Förlåtelse- eller Löftesord vara fasta moment.

BÖN OM FÖRLÅTELSE, FÖRLÅTELSEORD/LÖFTESORD, TACKBÖN eller ÖVERLÅTELSEBÖN (textbilagan sidan 61)

Fast moment i Högmässa i Samling eller i samband med Kyrkans förbön (se sid. 63). I Mässa/Gudstjänst är momentet fakultativt och kan ersättas med Överlåtelsebön.

Om Mässa/Gudstjänst firas som huvudgudstjänst är momentet fast och kan ersättas med Överlåtelsebön

Bön om förlåtelse och Förlåtelseord/Löftesord kan istället infogas i Kyrkans förbön. Se vidare i Samling, sid. 37–44.

Kyrkostyrelsens förslag:

Gudstjänstskottets förslag:

Högmässa, Mässa/Gudstjänst**INLEDNINGSDORD, Anvisningstext till momentet (textbilagan sidan 31)**

Inledningen, i Guds, den treeniges namn, Den trinitariska formeln är ett fast moment i Högmässa och Mässa/Gudstjänst enligt något av alternativen nedan.

Inledningsorden kan därefter formuleras med föreslagna ord eller med andra ord eller utgöras av introitus.

I Gudstjänst kan Inledningsordet inledas med läst eller sjunget Helig.

Inledningsordet kan utgöras av förkunnelse inför Bön om förlåtelse och Förlåtelseord.

Inledningsordet kan anknyta till bön eller bibelord i En liten bönbok och kyrkoårstexter i Den svenska evangelieboken.

Flera av de föreslagna inledningsorden kan sägas av församlingen gemensamt eller växelläsas.

INLEDNINGSDORD, Anvisningstext till momentet (textbilagan sidan 32)

Fakultativ inledning i Gudstjänst (musik, se sid. 390–391). Fortsätter med inledningsord enligt nedan.

INLEDNINGSDORD, inledande trinitarisk formel**Den allmänna gudstjänsten, samling (textbilagan sidan 31)**

P/L: I **(Guds:)** Faderns och Sonens och den heliga Andens namn.

P/L: I Faderns och Sonens och den heliga Andens namn.

F: Amen.

eller

P/L: I Guds:

Faderns och Sonens och den heliga Andens namn.

F: Amen.

eller

P/L: I Guds, den treeniges, namn.

eller

P/L: I Guds, den treeniges, namn.

F: Amen.

Påsknattsmässa (textbilagan sidan 118)

P: I **(Guds:)** Faderns och Sonens och den heliga Andens namn.

P: I Faderns och Sonens och den heliga Andens namn.

F: Amen.

eller

P: I Guds:

Faderns och Sonens och den heliga Andens namn.

F: Amen.

Sjukkommunion (textbilagan sidan 123)

P: I (Guds:) Faderns och Sonens och den heliga Andens namn. **P:** I Faderns och Sonens och den heliga Andens namn.

F: Amen.

eller

P: I Guds:
Faderns och Sonens och den heliga Andens namn.

F: Amen.

Dopgudstjänst (textbilagan sidan 132)

P: I (Guds:) Faderns och Sonens och den heliga Andens namn. **P:** I Faderns och Sonens och den heliga Andens namn.

F: Amen.

eller

P: I Guds:
Faderns och Sonens och den heliga Andens namn.

F: Amen.

eller

P: I Guds, den treeniges, namn.

eller

P: I Guds, den treeniges, namn.

F: Amen.

Dop i krissituation (textbilagan sidan 149)

P/L: I (Guds:) Faderns och Sonens och den heliga Andens namn. **P/L:** I Faderns och Sonens och den heliga Andens namn.

F: Amen.

eller

P/L: I Guds:
Faderns och Sonens och den heliga Andens namn.

F: Amen.

Bikt (textbilagan sidan 155)

P: I (Guds:) Faderns och Sonens och den heliga Andens namn. **P:** I Faderns och Sonens och den heliga Andens namn.

F: Amen.

eller

P: I Guds:
Faderns och Sonens och den heliga Andens namn.

F: Amen.

Konfirmationsgudstjänst (textbilagan sidan 161)

G 2017:1
Bilaga 4

P: I (Guds:) Faderns och Sonens och den heliga Andens namn. **P:** I Faderns och Sonens och den heliga Andens namn.

F: Amen.

eller

P: I Guds:
Faderns och Sonens och den heliga Andens namn.

F: Amen.

eller

eller

P: I Guds, den treeniges, namn.

P: I Guds, den treeniges, namn.

F: Amen.

Vigsलगudstjänst (textbilagan sidan 177)

P: I (Guds:) Faderns och Sonens och den heliga Andens namn. **P:** I Faderns och Sonens och den heliga Andens namn.

F: Amen.

eller

P: I Guds:
Faderns och Sonens och den heliga Andens namn.

F: Amen.

eller

eller

P: I Guds, den treeniges, namn.

P: I Guds, den treeniges, namn.

F: Amen.

Begravningsgudstjänst (textbilagan sidan 194)

P: I (Guds:) Faderns och Sonens och den heliga Andens namn. **P:** I Faderns och Sonens och den heliga Andens namn.

F: Amen.

eller

P: I Guds:
Faderns och Sonens och den heliga Andens namn.

F: Amen.

eller

eller

P: I Guds, den treeniges, namn.

P: i Guds, den treeniges, namn.

F: Amen.

Begravningsgudstjänst av dödfött barn eller barn som dött vid spädbarns ålder (textbilagan sidan 205)

P: I (Guds:) Faderns och Sonens och den heliga Andens namn.

P: I Faderns och Sonens och den heliga Andens namn.

F: Amen.

eller

P: I Guds:
Faderns och Sonens och den heliga Andens namn.

F: Amen.

eller

P: I Guds, den treeniges, namn.

eller

P: I Guds, den treeniges, namn.

F: Amen.

Gravsättning/Urnedläggning (textbilagan sidan 226)

L: I (Guds:) Faderns och Sonens och den heliga Andens namn.

L: I Faderns och Sonens och den heliga Andens namn.

F: Amen.

eller

L: I Guds:
Faderns och Sonens och den heliga Andens namn.

F: Amen.

eller

L: I Guds, den treeniges, namn.

eller

L: I Guds, den treeniges, namn.

F: Amen.

INLEDNINGSDORD 6 (textbilagan sidan 33)

Fjällens och det öppna landskapets Gud,
skogarnas och den rika mångfaldens Gud,
städernas och det pulserande livets Gud, sjöarnas, havens och det pulserande livets
i din närhet vill vi leva, Gud,
du som är med oss där vi lever och bor,
i din närhet vill vi vara,
i ditt namn vill vi be

INLEDNINGSD 7 (textbilagan sidan 34)

G 2017:1
Bilaga 4

I begynnelsen skapade Gud himmel och jord.
Och Gud sa: Vi ska göra människor som är vår av-
bild, lika oss.
Och Gud skapade människan till sin avbild,
till Guds avbild skapade han henne.
Som man och kvinna skapade han dem.
Och Gud såg att allt som han hade gjort var mycket
gott.
Låt oss besinna att vi har vårt ursprung i Gud,
att vi är skapade till att älska som han älskar,

och att Guds kärlek **har kommit** till oss och att Guds kärlek **möter oss** genom Jesus
genom Jesus Kristus. Kristus.

Låt oss be (och bekänna):

INLEDNINGSD 15 (textbilagan sidan 36)

Vi döps till gemenskap med Jesus Kristus,
med alla som genom tiderna
och över hela jorden
vill följa honom i liv och död,
med hopp om uppståndelse.

I dopet görs **ingen** skillnad **mellan** män- I dopet görs **inte** skillnad **på** människor.
niskor.

Ingen är störst eller minst, först eller sist.
Alla är ett i Jesus Kristus.

Prefation och nattvardsbön

Kyrkostyrelsens förslag:

Gudstjänstskottets förslag:

NATTVARDSBÖN 3 (textbilagan sidan 86–87)

P: Lovad är du som bär och **P:** Lovad är du, **Gud**, som bär och
uppfyller universum. uppfyller universum.

Lovad är du som i Jesu Kristi liv, död och
uppståndelse
uppenbarar kärlekens djupaste hemlighet.
Den natt då han blev förrådd ...
... till min åminnelse.

F: Din död förkunnar vi, Herre,
din uppståndelse bekänner vi
till dess du kommer åter i härlighet.

P: Kom med din Ande **P:** **Gud**, kom med din Ande
och gör oss delaktiga i din kärleks hemlighet.
Förvandla oss genom din Andes kraft
så att vi i våra liv
förverkligar din kärlek
och bereder väg för ditt rike ibland oss.
Din är all ära och härlighet nu och i evighet.

F: Amen

NATTVARDSBÖN 6 (textbilagan sidan 90–91)

P: Välsignad är du, allt levandes Skapare
Välsignad är du, Herre över rymd och tid.
Välsignad är du, alltings ursprung och mål,
du som är en fader och en moder   du som är **som** en fader och en
för oss.   moder för oss.
Du har kallat oss att vara dina medarbetare ...

(bönen fortsätter enligt kyrkostyrelsens förslag)

NATTVARDSBÖN 11 (textbilagan sidan 97)

P: Lovad är du, Gud,
som gör oss delaktiga
i din kärlek genom Jesus Kristus.
Den natt då han blev förrådd ...
... till min åminnelse.

F: Din död förkunnar vi, Herre,
din uppståndelse bekänner vi
till dess du kommer åter i härlighet.

P: Låt din Ande komma till detta   **P:** **Gud**, låt din Ande komma till detta
bröd och vin.   bröd och vin.

Förvandla oss och vår värld,
så att din kärlek blir alltmer synlig ibland oss.
Låt din vilja ske och ditt rike komma.
Vi prisar och ärar dig nu och alltid.

F: Amen

NATTVARDSBÖN 14 (Ny)

Nattvardebön G i kyrkohandbok 1986   Gudstjänstutskottets förslag:

P: (Ja,) Helig är du, **Herre**.   **P:** (Ja,) Helig är du, **Gud**.
Hela skapelsen lovar dig,
du som ger liv åt allt.
Genom alla tider samlar du åt dig ett folk
och lovsången till din ära skall aldrig upphöra.
Kom med din Ande till oss
och dessa våra gåvor av bröd och vin
så att vi genom dem
får del av Kristi kropp och blod.
Den natt då han blev förrådd
tog han ett bröd, tackade,
bröt det och gav åt lärjungarna och sade:
Tag och ät.
Detta är min kropp
som blir utgiven för er.
Gör detta till min åminnelse.

Likaså tog han **kalken**, tackade   Likaså tog han **bägen**, tackade
och gav åt lärjungarna och sade:
Drick av den alla.

Denna kalk är det nya förbundet
genom mitt blod,

Denna bägare är det nya förbundet
genom mitt blod,

G 2017:1
Bilaga 4

Som blir utgjutet för många, till syndernas
förlåtelse.

Så ofta ni dricker av den,
gör det till min åminnelse.

F: Din död förkunnar vi, Herre,
din uppståndelse bekänner vi
till dess du kommer åter i härlighet.

P: Vi firar inför dig, helige Fader,
åminnelsen av din Sons lidande och död,
uppståndelse och himmelfärd
och väntar hans återkomst i härlighet.

Gör oss till ett i kärleken,
så att vi kan vara Kristi kropp i världen
och uppenbara hans liv
till fred och läkedom för alla människor.

Din är äran och härligheten
från evighet till evighet.

F: Amen

BRÖDSBRYTELSEN (textbilagan sidan 101)

Kyrkostyrelsens förslag:

Gudstjänstskottets förslag:

P: Brödet som vi bryter är en delaktighet av Kristi
kropp.

F: Så är vi, fastän många, en enda kropp, ty alla
får vi del av ett och samma bröd.

eller

P: Brödet som vi bryter ger oss gemenskap med
Kristi kropp.

F: Så är vi, fastän många, en enda
kropp, ty alla får vi del av ett och
samma bröd.

F: Så är vi, fastän många, en enda
kropp, för alla får vi del av ett och
samma bröd.

Sändningen

Kyrkostyrelsens förslag:

Gudstjänstskottets förslag:

Den allmänna gudstjänsten (textbilagan sidorna 21, 23 och 25)

SÄNDNING moment i valfri ordning

SÄNDNING moment i valfri ordning,

dock ska en psalm ingå

Psalm eller Lovprisning/Benedicamus

Lovpsalm eller Lovprisning/Benedicamus

Välsignelsen

Sändningsord

Psalm och/eller Avslutande musik
(Postludium) (om inte Psalm förekommit vid Lovprisning)

Psalm (om inte Psalm förekommit vid Lovprisning)

Avslutande musik (Postludium)

Anvisningar (textbilagan sidan 30)

Momenten i Sändning kan förekomma i valfri ordning.

Momenten i Sändning kan förekomma i valfri ordning, dock ska en psalm ingå.

Sändning (textbilagan sidorna 109 och 112)

S. 109

*PSALM eller LOVPRISNING/
BENEDICAMUS

*LOVPSALM eller LOVPRISNING/
BENEDICAMUS

S. 112 (momentet)

PSALM OCH/ELLER AVSLUTANDE
MUSIK (POSTLUDIUM)

PSALM
AVSLUTANDE MUSIK (POSTLUDIUM)

S. 112 (anvisningstexten)

Fakultativt moment. Avslutande psalm kan förekomma, om inte psalm förekommit vid Sändningens Lovprisning.

Gudstjänsten kan avslutas med psalm (om inte psalm förekommit tidigare i Sändningen) och/eller Avslutande musik. Utgångsprocession kan förekomma.

Julotta (textbilagan sidan 114)

SÄNDNING moment i valfri ordning

PSALM eller LOVPRISNING/BENEDICAMUS

LOVPSALM eller LOVPRISNING/BENEDICAMUS

VÄLSIGNELSEN

*VÄLSIGNELSEN

PSALM

AVSLUTANDE MUSIK

SÄNDNINGSSORD

Långfredagsgudstjänst

G 2017:1
Bilaga 4

Kyrkostyrelsens förslag:

Gudstjänstskottets förslag:

TREDJE LÄSNINGEN (textbilagan sidan 116)

Läsningen kan inledas med orden:

P/L: Upplyft/öppna era hjärtan till/för Gud och hör dagens heliga evangelium. Så står skrivet i ...

eller

P/L: Vår Herres Jesu Kristi lidande enligt evangelisten ...

Påsknattsmässan

Kyrkostyrelsens förslag:

Gudstjänstskottets förslag:

Påsknattsmässans anvisningstext (textbilagan sidan 118)

Den föreslagna ordningen för Påsknattsmässa utgår från Högmässa och Mässa, se från sid. 31. Påsknattsmässan kan gestaltas på olika sätt utifrån påskens tema.

Detta är ett förslag på hur påsknattsmässan kan gestaltas med utgångspunkt i Högmässa och Mässa.

I påsknattsmässa ingår doppåminnelse som ett fakultativt moment.

Anvisningstexten till momentet Påskrop (textbilagan sidan 119)

Påskropet

Påskropet kan placeras här eller på annan plats och

kan upprepas flera gånger

Sjukkommunion

Kyrkostyrelsens förslag:

Bön om förlåtelse

F: Jag bekänner inför dig, helige och rättfärdige Gud, att jag har syndat med tankar, ord och gärningar. Jag har inte älskat dig över allting, inte min nästa som mig själv. Genom min synd är jag skyldig till mer ont än jag själv förstår och har del i världens bortvändhet från dig. Därför ber jag om hjälp att se och bryta med mina synder. Förlåt mig för Jesu Kristi skull.

eller

F: Barmhärtige Gud, förlåt mig mina synder (som jag tyst bekänner ...).
P: Möt oss med din nåd.
F: I Jesu Kristi namn.

Förlåtelseord

P: Till dig som ber om dina synders förlåtelse säger jag på Jesu Kristi uppdrag: Du är förlåten. I (Guds:) Faderns och Sonens (+) och den heliga Andens namn.
F: Amen.

Gudstjänstutskottets förslag:

F: Barmhärtige Gud, förlåt mig mina synder (som jag tyst bekänner ...).
P: Möt oss med din nåd.
F: I Jesu Kristi namn.

eller

F: Jag bekänner inför dig, helige och rättfärdige Gud, att jag har syndat med tankar, ord och gärningar. Jag har inte älskat dig över allting, inte min nästa som mig själv. Genom min synd är jag skyldig till mer ont än jag själv förstår och har del i världens bortvändhet från dig. Därför ber jag om hjälp att se och bryta med mina synder. Förlåt mig för Jesu Kristi skull.

P: (I kraft av Guds ord och löfte, och för Jesu Kristi skull, är det fast och visst att Gud av nåd förlåter dig alla synder.) På Jesu Kristi uppdrag säger jag dig: dina synder är dig förlåtna i (Guds:) Faderns och Sonens (+) och den heliga Andens namn.
F: Amen.

Dop och konfirmation

G 2017:1
Bilaga 4

Kyrkostyrelsens förslag:

Gudstjänstskottets förslag:

DOP Anvisningar (textbilagan sidan 130)

Doptal ingår i dopgudstjänsten (kan utelämnas **utifrån pastorala hänsyn**).

Doptal ingår i dopgudstjänsten. Doptal kan utelämnas **vid dop i krissituation**.

INLEDNINGSDORD (textbilagan sidorna 132–133)

/.../

eller

Vi döps till gemenskap med Jesus Kristus,
med alla som genom tiderna
och över hela jorden
vill följa honom i liv och död,
med hopp om uppståndelse.

I dopet görs **ingen** skillnad **mellan** män- I dopet görs **inte** skillnad **på** människor.
niskor.

Ingen är störst eller minst, först eller sist.

Alla är ett i Jesus Kristus

eller

/.../

eller

I dopet möter Gud oss för att vi ska leva i gemenskap med Kristus. Därför sände han sin Son, Jesus Kristus för att rädda oss från det onda. Genom dopet föder han oss till nytt liv, för oss in i sin kyrka och till ett liv i förening med honom. Det gör Gud med detta/dessa barn/dig/er som idag ska döpas.

FRÅGA TILL KONFIRMANDERNA (textbilagan sidan 163)

Jesus säger: Jag är med er alla dagar till tidens slut.

Konfirmationen **påminner oss om** Guds löfte i dopet. Konfirmationen **bekräftar för oss** Guds löfte i dopet.

Vi sänds vidare i livet,
kallade att vara Jesu Kristi lärjungar.
Vill ni konfirmeras och leva i Kristi världsvida kyrka?

eller

Konfirmationen **påminner oss om** Guds löfte i dopet. Konfirmationen **bekräftar för oss** Guds löfte i dopet.

Vi får bekänna vår kristna tro,
be om den heliga Andens ledning
och sändas vidare i livet,
kallade att vara Jesu Kristi lärjungar.
Vill ni konfirmeras och leva i Kristi världsvida kyrka?

KONFIRMANDERNA/DE NYKONFIRMERADE (textbilagan sidorna 167, 168, 171 och 175)

SÄNDNINGSDORD TILL KONFIRMANDERNA   **SÄNDNINGSDORD TILL DE NYKONFIRMERADE**

P: (Kära vänner/**konfirmander**)   **P:** (Kära vänner/**nykonfirmerade**)

Ni är kallade att följa Jesus Kristus
vara hans medarbetare
och göra Guds vilja synlig i världen.
Inför en okänd framtid
är ni omslutna av Kristi kärlek
och församlingens förböner.
Gud sviker aldrig.
I Guds ord, nattvarden och bönen

*(bönen fortsätter enligt något av Kyrkostyrelsens
förslag på sidorna 167 eller 168)*

och i **kyrkans** gemenskap   och i **församlingens** gemenskap

får ni stöd i livet.
Lev öppna för Guds Ande,
så att ni varje dag tar emot vägledning och
hopp.
I (Guds:) Faderns och Sonens (+) och den
heliga Andens namn

F: Amen

eller

P: (Kära vänner/**konfirmander**)   **P:** (Kära vänner/**nykonfirmerade**)

Ni är kallade att följa Jesus Kristus.
Ni är burna av hans kärlek
och får hämta kraft i Guds ord, nattvarden och
bönen.

Lev öppna för Guds Ande,
så att ni varje dag tar emot vägledning och
hopp.
I (Guds:) Faderns och Sonens (+) och den
heliga Andens namn.

F: Amen

TAL TILL KONFIRMANDERNA   **TAL TILL DE NYKONFIRMERADE**
Anvisningstexten till TAL TILL ...

Tal till **konfirmanderna**,   Tal till **de nykonfirmerade**
här eller efter Predikan eller efter förbönen (vid
Konfirmationsmässan) alternativt efter Herrens bön
(vid Konfirmationsgudstjänsten) eller före
Välsignelsen.

FÖRBÖN

G 2017:1
Bilaga 4

P/L: Gud, vi ber för den värld du har skapat.
Vi ber att varje människa ska kunna se
sammanhang och mening.

Vi ber för **konfirmanderna**, Vi ber för **de nykonfirmerade**,
(för NN, NN, ...)
som du mött i dopet och följer i livet
Var med dem och led dem.
(bönen fortsätter enligt kyrkostyrelsens förslag).

(textbilagan sidan 171)

TAL TILL KONFIRMANDERNA   **TAL TILL DE NYKONFIRMERADE** **Anvisningstexten till TAL TILL ...**

Tal till **konfirmanderna**   Tal till **de nykonfirmerade**
här eller efter Predikan eller i samband med
förbönen (vid Konfirmationsmässan) alternativt efter
Herrens bön (vid Konfirmationsgudstjänsten).

Konfirmation i Den allmänna gudstjänsten (textbilagan sidan 175)

3. Med hjälp av präst /.../

Tal till **konfirmanderna** kan infogas i samband med förbönen eller före Vål-
signelsen.   Tal till **de nykonfirmerade** kan infogas i
samband med förbönen eller före Vål-
signelsen.

Vigsel

Kyrkostyrelsens förslag:

Gudstjänstskottets förslag:

Vigselns anvisningstext (textbilagan sidan 176)

I vigselgudstjänsten ingår minst två psalmer.
Psalternas placering är flexibel.

**Vid enkel vigsel med endast två vittnen
kan psalmerna utgå.**

Vigseltal ingår alltid i **vigselgudstjänst-
ten** och föreslås förekomma

Vigseltal ingår alltid i **vigselgudstjänst.**
Vigseltalets placering är fri men föreslås
förekomma

efter Bibelläsning, efter Tillkännagivandet eller före,
alternativt efter, Vålsignelsen.

...

Vigsel och dop kan ske i samma gudstjänst, se
sid. 189.

**Vid vigsel under särskilda förhållanden,
såsom när ett gemensamt boende inte är
möjligt eller när en av parterna är döende,
får pastoralt motiverade ändringar i
inledningsorden göras.**

Äktenskap kan ingås genom borgerlig vigsel eller
enligt annan ordning.

BIBELLÄSNING

Så bekräftade Jonatan åter sin kärlek till David med en ed, ty han älskade honom lika högt som sitt eget liv. När han gått reste sig David från sitt gömställe vid kullen och föll ner med ansiktet mot jorden och hälsade Jonatan tre gånger. De kysste varandra under tårar, och till slut grät David våldsamt. Då sade Jonatan till honom: ”Farväl. Vi båda har svurit varandra en ed i Herrens namn: Herren ska vaka över förbundet mellan mig och dig och mellan våra efterkommande för all framtid.”

1 SAM 20:17, 41–42

Begravning

Kyrkostyrelsens förslag:

Gudstjänstskottets förslag:

Begravningens anvisningstext

s. 193

Om någon avlidit och redan kremerats, Om kremation redan skett,
så att begravningsgudstjänsten sker med urna,
används överlåtelsebön med korstecknande.

Förslag till ändringar i kyrkomötets beslut om användning av 1972 års bibelkommissions bibelöversättning

G 2017:1
Bilaga 4

Kyrkomötet beslutar att kyrkomötets beslut om användning av 1972 års bibelkommissions bibelöversättning (SvKB 1999:2) ska ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

1972 års bibelkommissions översättning av Bibeln får användas vid läsningar av texter som finns intagna i den Svenska evangelieboken och Den svenska kyrkohandboken I och II samt vid andra textläsningar i församlingens gemensamma gudstjänster och kyrkliga handlingar.

Föreslagen lydelse

1972 års bibelkommissions översättning av Bibeln får användas vid läsningar av texter som finns intagna i den Svenska evangelieboken **samt i Kyrkohandbok för Svenska kyrkan I och II** Den svenska kyrkohandboken II samt vid andra textläsningar i **den allmänna gudstjänsten** och **vid** kyrkliga handlingar.

Detta beslut träder i kraft pingstdagen 2018.

Förslag till ändringar i kyrkomötets beslut om användning i Svenska kyrkan av översättning till nordsamiska och lulesamiska

Kyrkomötet beslutar att kyrkomötets beslut om användning i Svenska kyrkan av översättning till nordsamiska och lulesamiska (SvKB 2001:13) ska ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Den av Norska Bibelsällskapet år 1998 publicerade översättningen av Nya testamentet till nordsamiska, Odda Testamenta, och den av Svenska Bibelsällskapet år 2000 publicerade översättningen av Nya testamentet till lulesamiska, Ådå Testamenta, får användas vid läsning av texter som finns intagna i Den svenska evangelieboken och *Den svenska kyrkohandboken I* och II samt vid andra textläsningar i *församlingens gemensamma gudstjänster* och kyrkliga handlingar.

Föreslagen lydelse

Den av Norska Bibelsällskapet år 1998 publicerade översättningen av Nya testamentet till nordsamiska, Odda Testamenta, och den av Svenska Bibelsällskapet år 2000 publicerade översättningen av Nya testamentet till lulesamiska, Ådå Testamenta, får användas vid läsning av texter som finns intagna i Den svenska evangelieboken **samt i Kyrkohandbok för Svenska kyrkan I** och Den svenska kyrkohandboken II samt vid andra textläsningar i **den allmänna gudstjänsten** och **vid** kyrkliga handlingar.

Detta beslut träder i kraft pingstdagen 2018.

Kyrkomötet
Kyrkorättsutskottets yttrande 2017:14y

Kyrkohandbok för Svenska kyrkan del I

Till Gudstjänstutskottet

Kyrkorättsutskottets yttrande över utskottets förslag över ändringar i 18 kap. 6 § och föreslagen lydelse av 18 kap. 6 a § i kyrkoordningen.

Gudstjänstutskottets förslag till ändringar utgår från kyrkostyrelsens förslag till lydelse av ovan nämnda bestämmelser i kyrkostyrelsens skrivelse KsSkr 2017:6. Kyrkorättsutskottet har uppfattat utskottets förslag till ändringar enligt följande.

Nuvarande lydelse (kyrkoordningen)

Gudstjänstutskottets förslag

6 §

I huvudgudstjänsten får vid ett visst tillfälle eller under en viss tid användas någon annan gudstjänstordning *eller musik* än den som ingår i *Den svenska kyrkohandboken* och andra psalmer eller församlingssånger än de som ingår i *Den svenska psalmboken*.

Beslut om detta fattas av kyrkoherden efter samråd med församlingens präster och kyrkomusiker och efter medgivande av *kyrkorådet* eller *församlingsrådet*. Ett sådant beslut ska genast anmälas till domkapitlet.

Om det finns särskilda skäl får domkapitlet ändra eller upphäva kyrkoherdens beslut.

I huvudgudstjänsten får vid ett visst tillfälle eller under en viss tid användas någon annan gudstjänstordning än den som ingår i kyrkohandboken, *med undantag av måltidens texter*, och andra psalmer eller församlingssånger än de som ingår i psalmboken.

Beslut om detta fattas av kyrkoherden efter samråd med församlingens präster och kyrkomusiker och efter medgivande av *församlingens kyrkoråd* eller *församlingsråd*. Ett sådant beslut ska genast anmälas till domkapitlet.

6 a §

I huvudgudstjänsten får till kyrkohandbokens texter användas annan musik än den som ingår i kyrkohandboken.

Beslut om detta fattas av kyrkoherden efter samråd med församlingens präster och kyrkomusiker och efter medgivande av församlingens kyrkoråd eller församlingsråd. Ett sådant beslut ska anmälas till domkapitlet. Om det finns särskilda skäl får domkapitlet ändra eller upphäva kyrkoherdens beslut.

Kyrkorättsutskottet har ur kyrkorättslig synpunkt inget att erinra mot de av utskottet föreslagna ändringarna i 18 kap. 6 § i kyrkoordningen.

Vad gäller utskottets förslag till lydelse av 18 kap. 6 a § i kyrkoordningen menar Kyrkorättsutskottet att den av utskottet tillförda sista meningen i stället bör utformas som ett nytt sista stycke i bestämmelsen i regelteknisk konsekvens med hur bestämmelsen i 18 kap. 6 § är utformad. Kyrkorättsutskottet har därutöver inget att erinra mot den av utskottet föreslagna ändringen. Kyrkorättsutskottet föreslår således att 6 a § i stället ges följande utformning.

6 a §

I huvudgudstjänsten får till kyrkohandbokens texter användas annan musik än den som ingår i kyrkohandboken.

Beslut om detta fattas av kyrkoherden efter samråd med församlingens präster och kyrkomusiker och efter medgivande av församlingens kyrkoråd eller församlingsråd. Ett sådant beslut ska anmälas till domkapitlet.

Om det finns särskilda skäl får domkapitlet ändra eller upphäva kyrkoherdens beslut.

Uppsala den 6 oktober 2017

På Kyrkorättsutskottets vägnar

Anders Roos, ordförande

Migelle Wikström, sekreterare

Beslutande: Anders Roos, ordförande, Jerry Adbo, Maria Lagerman, Sten-Arne Burman, Christina Andersson, Björn Andersson, Berit Bornecrantz Dias, Gunvor Torstensson, Boel Johansson, Sven Esplund, Suzanne Fredborg, Gunilla Blom, Ingrid Smittsarve, Peder Fohlin och Carl Seved Tigerhielm.

Övriga närvarande vid beslutstillfället: Jenny Thor, Sebastian Clausson, Manilla Bergström, Sofia Särdaqvist, Hans Weichbrodt, Claes-Johan Bonde, Christina Blomqvist, Asta Matikainen Lecklin, Mikael Eskilandersson och Birgitta Sedin.

Biskop Åke Bonnier har deltagit i utskottets överläggningar.

Kyrkomötet
Läronämndens yttrande 2017:10y

Kyrkohandbok för Svenska kyrkan del I

Läronämndens yttrande över Gudstjänstutskottets betänkande 2017:1 Kyrkohandbok för Svenska kyrkan del I.

Yttrandet följer utskottsbetänkandets struktur.

Förtydliganden med anledning av antagande av ny kyrkohandbok

Gudstjänstutskottet har identifierat behov av tre förtydliganden med anledning av att ny kyrkohandbok antas. Utskottet konstaterar att den nya kyrkohandboken har företräde framför de liturgiska sångerna i psalmboken. Utskottet föreslår att de kompletterande anvisningarna till kyrkohandbokens ordning för vigselgudstjänst (SvKB 2009:3) ska upphöra att gälla när en ny kyrkohandbok tas i bruk, eftersom de då är obsoleta. Utskottet föreslår också att 1986 års kyrkohandbok i de översättningar till andra språk som fastställts får brukas fram till dess att översättningar av den nya kyrkohandboken fastställts.

I sitt yttrande Ln 2017:1y skriver nämnden att delvis konkurrerande ordningar skulle skapa konflikt med vad kyrkoordningen säger om den gemensamma tillbedjan och om kyrkohandbokens sammanhållande funktion för hela Svenska kyrkan. Detta är tillämpligt på utskottets konstaterande angående den liturgiska sången och förslaget avseende SvKB 2009:3. Läronämnden bejakar dock bruket av översättningar av 1986 års kyrkohandbok under begränsad tid.

Kyrkoordningsändringar

Gudstjänstutskottet föreslår en ändring i 18 kap 6 § som innebär att måltidens texter inte får ersättas i huvudgudstjänsten. Detta innebär att möjligheten till användning av andra texter inte längre finns. Läronämnden vill understryka att det är av betydelse för gudstjänstlivets förnyelse, att det finns möjlighet att pröva nya liturgiska texter vid alla gudstjänster när särskilda skäl föreligger. Domkapitlet ska utöva tillsyn över bruket av alternativa texter såväl vid huvudgudstjänst som andra gudstjänster.

Utskottet föreslår även ett tillägg i 18 kap 6 a § som innebär att, om särskilda skäl föreligger, får domkapitlet ändra eller upphäva kyrkoherdens beslut avseende bruk av annan musik än den som ingår i kyrkohandboken. Läronämnden har inget att erinra och har i Ln 2017:1y understrukit att det är viktigt att den lokala variationen inte skymmer kyrkans enhet i gudstjänstlivet. Över detta utövar domkapitlet tillsyn.

Gudstjänstens språkliga uttryck

Utskottet föreslår att välsignelsens tilltal ska riktas till såväl individ som gemenskap. Läronämnden konstaterar att detta innebär ett avsteg från vår kyrkas tradition, då prästen välsignar just församlingen som gemenskap och inte de enskilda individerna (1693, 1811, 1894, 1917, 1942 och 1986 års kyrkohandböcker). Läronämnden noterar också att det i bilaga 4 framgår att förslaget endast gäller den allmänna gudstjänsten, vilket är nödvändigt då tilltal i andra person singular är direkt olämpligt i vigselgudstjänst och begravningsgudstjänst och tilltalet i plural är irrelevant i bikten.

Lovsången

I reservation 13 föreslås en ändring i Lovsången från: "... som han älskar" till: "... som Gud älskar". Läronämnden konstaterar att detta överensstämmer med ett eftersträvat inkluderande språkbruk.

Prefation och nattvardsbön

Gudstjänstutskottet föreslår en ändring i Nattvardsbön 6 från tilltalet till Gud "som är en fader och en moder för oss" till "som är som en fader och en moder för oss". Förändringen innebär en återgång till formuleringen i 1986 års kyrkohandbok. Läronämnden har inget att erinra mot förslaget och har bejakat att Gud omnämns som både fader och moder, eftersom det står i överensstämmelse med bibeln och Svenska kyrkans tro, bekännelse och lära.

Läronämnden vill utveckla detta något i relation till såväl utskottets förslag som reservationerna 25 och 26 samt det särskilda yttrandet 2.

I sitt yttrande Ln 1986:2 skriver Läronämnden:

Naturligtvis vet vi att Gud är varken maskulinum eller femininum. De flesta är väl klara över att Guds inkarnation i Jesus Kristus inte betyder ett förhärsligande av män på kvinnors bekostnad. Det svenska språket är härvidlag lyckligt lottat med ordet "människan – hon". Med rätta säger vi att Gud blev människa.

Både kyrkostyrelsens och utskottets förslag är förenliga med Svenska kyrkans tro, bekännelse och lära. I Bibeln används många olika metaforer om Gud. Till exempel klippa, örn, källa. Bland dessa metaforer återfinns också föräldrarollen både som far och mor, där poängen är den nära relationen mellan Gud och människa. I Jesaja 66:13 beskrivs relationen med hjälp av bilden av Gud som mor: "Som en mor tröstar sitt barn, så skall jag trösta er." I Jesaja 64:8 beskrivs den nära relationen istället med fadersbilden: "Men du, Herre, är vår fader. Vi är leran och du har format oss, vi är alla ett verk av din hand." Gud som förälder förutsätts i Jesaja 1:2: "Barn har jag fostrat och vårdat, men nu har de brutit med mig."

Även i inledningen till Hosea 11 beskrivs relationen mellan Gud och folket som en föräldra-barnrelation. "Ändå var det jag som lärde Efraim att gå och jag som tog dem i mina armar, men de förstod inte att jag botade dem." (Hos. 11:3) I samma kapitel understryks dock att Gud är större än mänskliga metaforer: "... ty jag är Gud och inte människa" (Hos. 11:9).

I Lukasevangeliet 15 jämföras metaforerna man/kvinna. Där följs liknelsen om herden (mannen) och det borttappade fåret omedelbart av liknelsen om kvinnan och det borttappade myntet och i båda fallen är slutsatsen densamma: Guds glädje.

Utskottet föreslår återinförande av en nattvardsbön från 1986 års kyrkohandbok. Bönen överensstämmer med Svenska kyrkans tro, bekännelse och lära.

I reservation 16 yrkas att pingstidens prefation ska avslutas "Du sänder oss som kyrka att vittna om Jesus Kristus och uppenbara din vilja i världen" i stället för kyrkostyrelsens förslag "... och förverkliga din vilja i världen." Förslaget i reservation 16 kan uppfattas så att uppenbarelsen inte redan är given genom Jesus Kristus utan att det är kyrkan som förfogar över Guds uppenbarelse. Läronämnden framhåller därför att kyrkostyrelsens förslag ur läromässig synpunkt är att föredra.

Långfredagsgudstjänst

Gudstjänstutskottet föreslår att trosbekännelsen ska vara ett fakultativt moment i långfredagsgudstjänsten, att avslutningsorden efter läsningarna ska tas bort och att

ytterligare ett alternativ inför den tredje läsningen införs. Samtliga förslag förstärker långfredagens allvarsamma karaktär. Förslagen strider inte mot Svenska kyrkans tro, bekännelse och lära.

Påsknattsmässa

I reservation 32 föreslås att ordet ”förenat” byts ut mot ”försonat” i bönen i anslutning till doppåminnelsen i ordningen för påsknattsmässa. Läronämnden menar att kyrkostyrelsens förslag i doppåminnelsens sammanhang bättre ger uttryck åt Svenska kyrkans tro, bekännelse och lära.

Sjukkommunion

Gudstjänstutskottet föreslår att det första förlåtelseordet i ordningen för sjukkommunion byts ut mot Förlåtelseord 3 i Den allmänna gudstjänsten. Läronämnden konstaterade i sitt yttrande Ln 2017:1y att det finns två varianter av förlåtelseorden i den allmänna gudstjänsten och i bikten. I den ena uttalas mer specifikt att förlåtelsen gäller den enskildes synder. I den andra varianten är tilltalet att den som ber om förlåtelse är förlåten, d.v.s. där uttrycks att den förlåtelse som försoningen ger får en genomgripande betydelse för den enskilda människan. Läronämnden menar, mot denna bakgrund, att det kan finnas skäl för att ha båda versionerna även vid sjukkommunion, som utskottet föreslår.

Uppsala den 2 november 2017

På Läronämndens vägnar

Antje Jackelén, ordförande

Cristina Grenholm, sekreterare

Närvarande: Ärkebiskop Antje Jackelén, ordförande, biskop Ragnar Persenius, biskop Martin Modéus, biskop Åke Bonnier, biskop Johan Dalman, biskop Fredrik Modéus, biskop Per Eckerdal, biskop Sören Dalevi, biskop Eva Nordung Byström, biskop Hans Stiglund, biskop Sven-Bernhard Fast, Göran Eidevall, Eva-Lotta Grantén, Anna Karin Hammar, Karin Johannesson, Håkan Möller och Jesper Svartvik.

Kyrkomötet
Kyrkorättsutskottets yttrande 2017:15y

Kyrkohandbok för Svenska kyrkan del I

Till Gudstjänstutskottet

Kyrkorättsutskottets kompletterande yttrande över Gudstjänstutskottets förslag till ändringar i 18 kap. 6 § i kyrkoordningen, kyrkomötets beslut om användning av 1972 års bibelkommissions bibelöversättning (SvKB 1999:2) och kyrkomötets beslut om användning i Svenska kyrkan av översättning till nordsamiska och lulesamiska (SvKB 2001:13).

Kyrkorättsutskottet har ur kyrkorättslig synpunkt inget att erinra mot de föreslagna ändringarna.

Uppsala den 20 november 2017

På Kyrkorättsutskottets vägnar

Anders Roos, ordförande

Migelle Wikström, sekreterare

Beslutande: Anders Roos, ordförande, Jerry Adbo, Maria Lagerman, Sten-Arne Burman, Björn Andersson, Jenny Thor, Berit Bornecrantz Dias, Gunvor Torstensson, Boel Johansson, Sven Esplund, Suzanne Fredborg, Gunilla Blom, Ingrid Smittsarve, Peder Fohlin och Margareta Karlsson.

Övriga närvarande vid beslutstillfället: Sebastian Clausson, Ingemar Rehnman Johansson, Manilla Bergström, Sofia Särdaqvist, Claes-Johan Bonde, Christina Blomqvist, Asta Matikainen Lecklin, Georg Lagerberg, Ann-Christine From Utterstedt och Birgitta Sedin.

Biskop Åke Bonnier har deltagit i utskottets överläggningar.

Kyrkomötet
Läronämndens yttrande 2017:11y

Kyrkohandbok för Svenska kyrkan del I

Med anledning av Gudstjänstutskottets rättelse avseende 18 kap. 6 § vill Läronämnden påminna om sitt yttrande 2017:10y.

Läronämnden vill understryka att det är av betydelse för gudstjänstlivets förnyelse, att det finns möjlighet att pröva nya liturgiska texter vid alla gudstjänster när särskilda skäl föreligger. Domkapitlet ska utöva tillsyn över bruket av alternativa texter såväl vid huvudgudstjänst som andra gudstjänster.

Detta innebär att medgivande när det gäller måltidens texter kan gälla visst tillfälle eller viss tid.

Läronämnden har granskat de under överläggningen framlagda förslagen och anser att de är förenliga med Svenska kyrkans tro, bekännelse och lära.

Uppsala den 22 november 2017

På Läronämndens vägnar

Antje Jackelén, ordförande

Cristina Grenholm, sekreterare

Närvarande: Ärkebiskop Antje Jackelén, ordförande, biskop Martin Modéus, biskop Åke Bonnier, biskop Johan Dalman, biskop Mikael Mogren, biskop Fredrik Modéus, biskop Johan Tyrberg, biskop Per Eckerdal, biskop Hans Stiglund, biskop Sven-Bernhard Fast, biskop Eva Brunne, Eva-Lotta Grantén, Anna Karin Hammar, Margarethe Isberg och Karin Johannesson.

Kyrkomötet
Gudstjänstutskottets betänkande 2017:2

Musikråd för Svenska kyrkan

Sammanfattning

I detta betänkande behandlas fyra motioner med relation till musikråd.

I motion 2017:1 och 2017:79 föreslår motionärerna att kyrkostyrelsen ska få i uppdrag att tillsätta ett musikråd och i motion 2017:105 att det ska inrättas en liturgisk kommitté. I motion 2017:114 föreslår motionären att kyrkostyrelsen ska få i uppdrag att återkomma till kyrkomötet med förslag på hur gudstjänstlivet i Svenska kyrkan kontinuerligt kan tillföras kompletterande gudstjänstmusik.

Gudstjänstutskottet bejakar motionärernas syn på vikten av ett musikråd eller liknande och ser uppgiften som brådskande men menar att motionerna i allt för hög grad detaljstyr utformningen innan den beretts. Utskottet föreslår därför att motionerna 2017:1, 2017:79, 2017:105 samt 2017:114 ska avslås men att kyrkomötet med anledning av dem ska uppdra till kyrkostyrelsen att återkomma till kyrkomötet med förslag på hur gudstjänstlivet i Svenska kyrkan kontinuerligt kan tillföras gudstjänstmusik utan att detta innebär att ny kyrkohandbok behöver antas.

Till betänkandet finns en reservation och en särskild mening.

Utskottets förslag till kyrkomötesbeslut

1. Kyrkomötet beslutar att avslå motion 2017:1.
2. Kyrkomötet beslutar att avslå motion 2017:79.
3. Kyrkomötet beslutar att avslå motion 2017:105.
4. Kyrkomötet beslutar att avslå motion 2017:114.
5. Kyrkomötet beslutar att med anledning av motionerna 2017:1, 2017:79, 2017:105 och 2017:114 uppdra till kyrkostyrelsen att återkomma till kyrkomötet med förslag på hur gudstjänstlivet i Svenska kyrkan kontinuerligt kan tillföras ny gudstjänstmusik utan att det innebär att ny kyrkohandbok antas.

Motionernas förslag

Motion 2017:1 av Lars-Ivar Ericson, Musikråd

Kyrkomötet beslutar att uppdra till kyrkostyrelsen att tillsätta ett musikråd.

Motion 2017:79 av Hans-Olof Andrén m.fl., Musikråd för Svenska kyrkan

Kyrkomötet beslutar att uppdra till kyrkostyrelsen att tillsätta ett musikråd för Svenska kyrkan.

Motion 2017:105 av Torvald Johansson m.fl., Liturgisk kommitté

Kyrkomötet beslutar att uppdra till kyrkostyrelsen att inrätta en liturgisk kommitté vars uppgift främst ska vara att samla och granska nyskapande mässmusik och auktorisera bruket av denna.

Motion 2017:114 av Ola Isacsson, Kompletterande gudstjänstmusik

Kyrkomötet beslutar att uppdra till kyrkostyrelsen att återkomma till kyrkomötet med förslag på hur gudstjänstlivet i Svenska kyrkan kontinuerligt kan tillföras kompletterande Gudstjänstmusik (Kristusrop, Lovsången, Lovsågelsen, Helig, O Guds Lamm och Lovprisning) utan att detta innebär att ny kyrkohandbok antas, men även utan att detta helt är hänvisat till lokalt skapande eller förlagsprodukter.

Yttrande från Läronämnden

I Ln 2017:1y har Läronämnden yttrat sig över bl.a. motion 2017:114. Ett utdrag ur yttrandet återfinns som *bilaga*.

Bakgrund

Motionären till 2017:1 föreslår att ett musikråd bör tillsättas och motiverar det med att det kan samverka inom kyrkomusiken och värna musikens betydelse i kyrkans verksamhet.

Motionärerna till motion 2017:79 föreslår att ett musikråd tillsätts, med motiveringen att det har blivit tydligt att Svenska kyrkan är i behov av ett expertorgan kring kyrkomusik.

Motionärerna till motion 2017:105 föreslår att en liturgisk kommitté bör inrättas och att den främst bör samla och granska nyskapad mässmusik och auktorisera bruket av denna. Detta motiveras bland annat med att Svenska kyrkan behöver finna former för ett nyskapande och spridande av kyrkomusik.

Motionären till motion 2017:114 föreslår att kyrkostyrelsen ska få i uppdrag att återkomma till kyrkomötet med förslag på hur gudstjänstlivet kontinuerligt kan tillföras kompletterande gudstjänstmusik utan att en ny kyrkohandbok antas, men också utan att det ska vara hänvisat till lokalt skapande eller förlagsprodukter. Detta motiveras med att det i kyrkostyrelsens förslag till ny kyrkohandbok införs begreppen huvudmusik och kompletterande musik vilket ger Svenska kyrkan möjlighet att få ny gudstjänstmusik oftare än vid de tillfällen då en ny kyrkohandbok antas. Vidare att steget mellan å ena sidan musik antagen i kyrkohandboken och å andra sidan lokalt framtagen eller i förlagsprodukter lanserad musik är alltför stor.

Musikens viktiga roll i kyrkan har legat bakom det stora arbete med kyrkans musik som under många år pågått inom Svenska kyrkan. År 2001 beslöt kyrkomötet att fortsätta det pågående arbetet med ny mässmusik. Uppdraget har utförts genom projektet Glad, Enkel och Folklig mässmusik som resulterade i *Gudstjänstsång* (Verbum 2011). I utredningen *Kyrkan mitt i musiklivet* (SKU 2003:3) konstateras inledningsvis om den kyrkliga musikens mångfald att ”Kristenhetens musik har steg för steg mejslats ut, och idag kan musiken i kyrkan – eller kyrkomusiken – visa upp många olika ansikten.” Samtidigt betonades i utredningen vikten av att samhället och kyrkan gemensamt tar ansvar för att människor också i fortsättningen ska ha möjlighet att få ta del av musik i kyrkorummet.

På uppdrag av Nämnden för kyrkolivets utveckling tillkom kyrkorumsdokumentet *Levande arv. Teologisk eftertanke och praktiska råd vid förändring och*

bevarande av kyrkobyggnader (Verbum 2007). Här framhålls att musiken liksom kyrkorummet är en del av Svenska kyrkans identitet.

G 2017:2

Vart fjärde år ansvarar den nationella nivån tillsammans med Sensus studieförbund för *Kyrkomusiksymposiet*. Under 2014 var temat *Kyrkan i musikkivet – musikkivet i kyrkan* och det gav inspiration och kompetensutveckling.

Musiken i Kyrkohandbok för Svenska kyrkan

Vad gäller musiken i förslaget till kyrkohandbok för Svenska kyrkan har processen varit lång och engagerad. Remissomgången om 2012 års kyrkohandboksförslag, som avslutades under våren 2014, låg till grund för arbetet med att justera kyrkohandboksförslaget. Under 2016 sändes ett justerat förslag ut på remiss från kyrkostyrelsen till stiftens (domkapitlen) och ett urval församlingar. Kommentarer däriifrån har sedan beaktats och har legat till grund för KsSkr 2017:6 *Kyrkohandbok för Svenska kyrkan del I*.

Sedan tidigare gäller ordningen att församlingen kan anhålla om undantag hos domkapitlet vad gäller mässmusik vilket framgår av bestämmelsen i 18 kap. 6 § i kyrkoordningen:

I huvudgudstjänsten får vid ett visst tillfälle eller under en viss tid användas någon annan gudstjänstordning eller musik än den som ingår i Den svenska kyrkohandboken och andra psalmer eller församlings-sånger än de som ingår i Den svenska psalmboken. Beslut om detta fattas av kyrkoherden efter samråd med församlingens präster och kyrkomusiker och efter medgivande av kyrkorådet eller församlingsrådet. Ett sådant beslut ska genast anmälas till domkapitlet. Om det finns särskilda skäl får domkapitlet ändra eller upphäva kyrkoherdens beslut.

I *Kommentarer förslag kyrkohandbok för Svenska kyrkan, del I* (SKU 2016:1) skriver man att för att underlätta nyskapande och användande av annan musik i huvudgudstjänsten föreslås en förenklad ordning där ett beslut inte ska begränsas till att gälla en viss tid eller ett tillfälle, beslutet ska inte heller behöva anmälas till domkapitlet. Kyrkoherden ska kunna besluta om användning av annan musik efter samråd med församlingens präster och musiker och efter medgivande av församlingens kyrkoråd eller församlingsråd.

I *Kyrkohandbok för Svenska kyrkan del I* (KsSkr 2017:6) står under rubriken Kyrkohandbokens musik:

Kyrkostyrelsen menar att det bör prövas att låta beslut om användning av annan musik till kyrkohandbokens texter fattas på lokal nivå utan att detta begränsas till visst tillfälle eller viss tid och utan att detta ska kunna överprövas av domkapitlet. Det är dock, enligt kyrkostyrelsens uppfattning, rimligt att domkapitlet ges möjlighet att följa utvecklingen av församlingarnas användning av annan musik. Av denna anledning föreslår kyrkostyrelsen att ett sådant beslut ska anmälas till domkapitlet även om domkapitlet inte kan överpröva detsamma.

I *Remissammanställning kyrkohandboksförslag 2016* anges att 88 procent av församlingarna/pastoraten bedömer att den föreslagna förändringen, att ha en förenklad beslutsordning vad gäller musik, är bra/ganska bra.

Svenska kyrkans musikråd

Det har tidigare funnits ett Svenska kyrkans musikråd (1995–2005) som legat under olika nämnder. Under Nämnden för kyrkolivets utvecklings mandatperiod togs beslutet att skriva om musikrådets instruktion för att klargöra att ”de respektive råden [musikrådet och gudstjänstrådet] ska vara rådgivande organ i förhållande till nämnden och inte bedriva egen verksamhet”.

Svenska kyrkans musikråd var ett sakkunnigorgan på det kyrkomusikaliska området och hade en rådgivande, idégivande och samordnande funktion. Till uppgifterna hörde bland annat att arbeta med övergripande kyrkomusikaliska frågor, att arbeta med frågor kring gudstjänstmusik och hymnologi och att arbeta med barns och ungdomars musik i kyrkan. Under de tio år musikrådet fanns var det periodvis mycket aktivt. Under perioden gavs psalmbokstillägget ut och arbetet med en utbildningsreform som också rörde utbildning till kyrkomusiker inleddes. Musikrådet lades ned i samband med nedläggningen av Nämnden för kyrkolivets utveckling.

Svenska kyrkans plattform för musik

För att skapa strukturer för det fortlöpande arbetet med musik i skilda former inom Svenska kyrkan föreslogs i motion 2013:89 att kyrkomötet ska besluta att uppdra till kyrkostyrelsen att utreda hur nationell nivå fortsättningsvis ska ta sitt ansvar för kyrkomusiken som en del av det kyrkliga kulturarvet samt att kyrkomötet ska besluta att uppdra till kyrkostyrelsen att etablera ett brett samråd kring kyrkomusikens framtida roll i samhällets kulturliv. I Kyrkolivsutskottets betänkande (Kl 2013:14) skriver man bland annat i sitt övervägande:

Utskottet stödjer tanken på en utredning. [...] Syftet med kulturarbetet på den nationella nivån är också att fördjupa kontakterna mellan kyrka och kulturlivet i övrigt och bidra till ömsesidigt utbyte av perspektiv och kunskap. Utskottet menar att det är viktigt att också musiken i kyrkan får utrymme i dessa mål. Ett brett samråd bör därför etableras för att utveckla kyrkomusikens framtida roll i samhällets kulturliv. [...] Uppgiften för den nationella nivån och stiftens är att stödja församlingarna i den grundläggande uppgiften att fira gudstjänst, bedriva undervisning samt utöva mission och diakoni, men också att vara kyrkans röst utåt såväl i det svenska samhället som internationellt. Utskottet menar att Svenska kyrkan på nationell nivå har ett stort ansvar för att stödja, samordna och utveckla kyrkans musik samt föra dialog med företrädare för myndigheter och kulturliv kring kyrkomusikens roll i samhället och föreslår därför att kyrkomötet bifaller motionen i sin helhet.

Kyrkomötet följde utskottets förslag och biföll motionen. Med anledning av uppdraget arbetar kyrkostyrelsen bland annat med att ta fram en *Svenska kyrkans plattform för musik*. Inom ramen för arbetet bearbetas också behov och former för samråd med andra parter inom musiklivet i Sverige. Syftet med plattformen är att beskriva motiv, principer och värden som ska vara vägledande när Svenska kyrkan på nationell nivå i olika frågor och konkreta sammanhang ska samverka med och förhålla sig till aktörer inom musiklivet i Sverige.

Projektet ska också säkerställa att Svenska kyrkan fortsättningsvis, utifrån sina förutsättningar och sin identitet, är en betydande och viktig part i samhällets musikliv. *Svenska kyrkans plattform för musik* ska tydliggöra musikens roll i Svenska kyrkan och ta fram strategier för arbetet med förvaltning och förnyelse av musiken

som kulturarv. För att kunna göra det är en gemensam utgångspunkt för hur Svenska kyrkan vill arbeta med musiken som gestaltande av Svenska kyrkans tro, bekännelse och lära viktig. Målet är också att säkerställa att Svenska kyrkan fortsättningsvis, utifrån sina förutsättningar och sin identitet, är en betydande och viktig part i samhällets musikliv. Plattformen ska vara vägledande när Svenska kyrkan på nationell nivå i olika frågor och konkreta sammanhang ska samverka med och förhålla sig till musiklivet i Sverige och utgöra bas för Svenska kyrkans samtal med andra aktörer på musikområdet. Plattformen ska också kunna användas som stöd och inspiration för stift och församlingar som så önskar.

Svenska kyrkans plattform för musik ska beslutas av kyrkostyrelsen och gälla för den nationella nivån. Den ska också kunna fungera som redskap och inspiration för stift och församlingar. Musikplattformen bör vara väl förankrad i verksamheten i stift, pastorat och församlingar och därför har en seminarieprocess som inbegriper deltagande av kyrkomusiker och teologer genomförts under mars–april 2017 och har resulterat i ett utkast till plattform. I seminarieprocessen har Svenska kyrkans alla domkyrkoorganister, musikkonsulenter/stiftsmusiker samt en stiftsadjunkt från varje stift inbjudits och deltagit. Stiftens har i samråd med domkyrkoorganisterna nominerat ytterligare personer som representerar kyrkomusiker eller teologer, experter från universitets- och högskolesektorn eller andra lämpliga personer. Inför seminarierna har två poddar tagits fram som inspiration för samtalet kring musik och kulturarv.

Utkastet till plattform ska därefter bearbetas i samråd med interna och externa intressenter. Kyrkostyrelsen fattar beslut om Svenska kyrkans plattform i slutet av hösten 2017. Plattformen presenteras och diskuteras, enligt kyrkostyrelsens beslut, vid Kyrkomusiksymposiet 2018.

Kyrkomusiken i ett bredare perspektiv

I skrivelsen *Kyrkohandbok för Svenska kyrkan del I* (KsSkr 2017:6) konstaterar kyrkostyrelsen att Svenska kyrkan behöver ett sammanhållet, systematiskt och långsiktigt arbete för att hålla det kyrkomusikaliska arvet levande. Man skriver också att kyrkostyrelsen avser att fatta beslut om organisatoriska former för detta. Här nämner man också att det behövs kunskapsuppbyggnad på det kyrkomusikaliska området inför framtiden. En forskningsöversikt om tidig kyrkomusik ska tas fram under 2017.

Utskottets överväganden

Utskottets förslag:

1. Kyrkomötet beslutar att avslå motion 2017:1.
2. Kyrkomötet beslutar att avslå motion 2017:79.
3. Kyrkomötet beslutar att avslå motion 2017:105.
4. Kyrkomötet beslutar att avslå motion 2017:114.
5. Kyrkomötet beslutar att med anledning av motionerna 2017:1, 2017:79, 2017:105 och 2017:114 uppdra till kyrkostyrelsen att återkomma till kyrkomötet med förslag på hur gudstjänstlivet i Svenska kyrkan kontinuerligt kan tillföras gudstjänstmusik utan att det innebär att ny kyrkohandbok behöver antas.

Gudstjänstutskottet menar, liksom motionärerna, att musiken spelar en viktig roll i Svenska kyrkan. Det finns en stor musikalisk kompetens i församlingarna och en stor kreativitet och bredd i skapandet av musik. Utskottet menar dock att det finns en risk att den musik som skapas enbart kommer det lokala sammanhanget till del.

Mycket av det som görs håller en sådan kvalitet att det med fördel skulle kunna spridas också till andra församlingar och intresserade.

Utskottet menar också att den musikaliska kompetensen på ett tydligare sätt än idag kan fungera som resurs i skilda frågor och därmed, i bred bemärkelse, komma kyrkan till del i processer och inför beslut.

Redan idag utförs arbete i skiftande form inom stiftet för att tillgodose ovanstående. Utskottet menar dock att det är av vikt att detta också sker på nationell nivå så att ny musik samlas in och sprids för att den ska kunna komma hela Svenska kyrkan till del. Utskottet ser också att den musikaliska kompetensen då på ett tydligt sätt kan användas i frågor av nationell karaktär. Detta ger också möjlighet för Svenska kyrkan att själv kunna ta ansvar för frågor av musikalisk art, utan att vara beroende av kommersiella aktörer. I anslutning till detta konstaterar utskottet att det tidigare har funnits ett "Svenska kyrkans musikråd" med en liknande uppgift.

Utskottet påpekar dock att inrättandet av ett musikråd eller motsvarande inte får stå i motsatsställning till domkapitlens tillsyn över församlingarnas gudstjänstliv och inte heller skapa en sådan professionalisering av musiken att lokal kreativitet och skaparglädje hämmas.

Utskottet ser uppgiften som brådskande och ser med tillfredsställelse att ett viktigt arbete redan påbörjats av kyrkostyrelsen. Dock menar utskottet att motionerna i allt för hög grad detaljstyr utformningen innan den beretts. Utskottet föreslår mot denna bakgrund att motionerna 2017:1, 2017:79, 2017:105 samt 2017:114 ska avslås men föreslår med anledning av dem att kyrkomötet ska uppdra till kyrkostyrelsen att återkomma till kyrkomötet med förslag på hur gudstjänstlivet i Svenska kyrkan kontinuerligt kan tillföras gudstjänstmusik utan att detta innebär att ny kyrkohandbok behöver antas.

Uppsala den 5 oktober 2017

På Gudstjänstutskottets vägnar

Sofija Pedersen Videke, ordförande

Niclas Blåder, sekreterare

Beslutande: Sofija Pedersen Videke, ordförande, Sara Waldenfors, Maria Johansson-Berg, Johan Åkesson, Anna-Karin Stråle Börjesson, Ola Isacson, Torvald Johansson, Dag Sandahl, Katarina Ramnerö Ödestad, Sven Milltoft, Kenneth Nordgren, Kristina Backe, Anders Åkerlund, Alve Svensson och Jan Segerstedt.

Övriga närvarande vid beslutstillfället: Niklas Nilsson, Gunilla Bengtsson, Birger Jönsson, Roger Olsson, Carola Norén, Lisa Tegby, Gun Alingsjö Bäck, Lena Jönsson, Göran Wass, Staffan Yngvesson, Aron Emilsson och Bengt Inghammar.

Biskoparna Johan Tyrberg och Eva Nordung Byström har deltagit i utskottets överläggningar.

Reservation

Vi reserverar oss till förmån för förslaget i motion 2017:79 om att uppdra till kyrkostyrelsen att tillsätta ett musikråd för Svenska kyrkan. Vi delar motionärernas syn och argumentation för behovet av ett musikråd med framåtsyftande och utveck-

lande uppdrag för musiklivets främjande i församlingar till både bredd och djup. Det finns anledning att fråga sig om vi som kyrka har råd att inte ha ett musikråd med tanke på den kritiska diskussionen av kyrkohandboksprocessens musikbearbetning. Det finns också skäl att samma kyrkomöte som har att besluta om handboksförslaget även signalerar en bestämd vilja att jobba vidare med initiativ och inspiration för det musikaliska kyrkolivet.

Ola Isacsson, Torvald Johansson, Berth Löndahl, Sven Milltoft, Kenneth Nordgren och Alve Svensson

Särskild mening

Vi instämmer i reservationen.

Lisa Tegby, Gun Alingsjö Bäck och Lena Jönsson

Kyrkomötet
Läronämndens yttrande 2017:1y (utdrag)

Kyrkohandbok för Svenska kyrkan del I

Utdrag ur Läronämndens yttrande över bland annat motion 2017:114

Yttrandet i sin helhet, se Gudstjänstutskottets betänkande G 2017:1, bilaga 1.

[...]

Kompletterande gudstjänstmusik. Läronämnden har tidigare kommenterat behovet av kompletterande mässmusik. I sitt yttrande Ln 2001:16y skriver nämnden:

Kyrkans liturgi lever alltid i spänningsfältet mellan gammalt och nytt, mellan tradition och förnyelse. Musiken är en integrerad och viktig del av kyrkans liturgiska liv och ett ständigt pågående arbete med musiken i kyrkans gudstjänster förblir angeläget. Frågorna kring hur lovsångens utformning och tonspråk blir tillgängligt för många och också skapar nya möjligheter till delaktighet förblir viktiga, så att inte bara de ord vi använder utan också den musik vi brukar ständigt får förnyas i dialog med traditionen.

Läronämnden har även understrukit vikten av att hålla samman kyrkohandbokens text och musik:

Kyrkohandboken är en sammanhållen helhet av text och musik. Ur läromässig synvinkel är det viktigt att inte särskilja olika delar i kyrkohandboken och att den i sin helhet antas av kyrkomötet. Redan idag finns möjligheter att använda annan text och musik än den som ingår i kyrkohandboken. (Ln 2013:1y)

En kyrkohandbok ska stödja ett levande gudstjänstliv, vilket kräver att text och musik är integrerade. Därigenom stärks möjligheten till igenkänning över landet.

Kyrkoåret är en väsentlig del av kyrkans tradition. Gudstjänstmusik A innehåller fullständiga kyrkoårsserier, och kyrkoårsanknutna alternativ återfinns också i Gudstjänstmusik B och C. Läronämnden menar därför, till skillnad från motion 2017:6, att det finns en tillfredsställande anknytning till kyrkoårets skiftningar.

Läronämnden menar att det även ur lärosynpunkt är viktigt med ett sammanhållet, systematiskt och långsiktigt arbete för att hålla det kyrkomusikaliska arvet levande och ta ansvar för utveckling och nyskapande. I relation till förslagen i motionerna 2017:4, 2017:5, 2017:60, 2017:61, 2017:85 och 2017:114 vill Läronämnden framhålla att det inte råder någon motsättning mellan att en ny kyrkohandbok med både text och musik antas och att den kyrkomusikaliska utvecklingen fortsätter.

[...]

Kyrkomötet
Gudstjänstutskottets betänkande 2017:3

Kompletterande gudstjänstordningar

Sammanfattning

I detta betänkande behandlas två motioner med förslag om att kyrkostyrelsen ska införa eller utarbeta gudstjänster för särskilda tillfällen. I motion 2017:125 föreslås att Svenska kyrkan ska införa särskilda rättsgudstjänster. Motionären menar att sådana gudstjänster kan vara ett bland flera sätt för Svenska kyrkan att bidra till att stärka det västerländska rättssamhället. Utskottet menar att Svenska kyrkan inte ensidigt kan införa rättegångsgudstjänster, eftersom de sker på inbjudan av nämndemannaorganisationen, och föreslår därför att motion 2017:125 avslås.

I motion 2017:139 föreslår motionären att kyrkostyrelsen ska få i uppdrag att utarbeta ett förslag till rit/ceremoni i samband med skilsmässa. En sådan rit skulle, enligt motionären, kunna hjälpa parterna och, i förekommande fall, deras barn att möta den förändring som en skilsmässa innebär. Utskottet menar att en sådan ordning inte ska regleras i kyrkohandboken och att ett förslag till ordning redan finns att tillgå. Utskottet föreslår därför att motion 2017:139 ska anses besvarad.

Utskottets förslag till kyrkomötesbeslut

1. Kyrkomötet beslutar att avslå motion 2017:125.
2. Kyrkomötet beslutar att motion 2017:139 är besvarad med vad utskottet anfört.

Motionernas förslag

Motion 2017:125 av Axel W Karlsson, Rättsgudstjänster

Kyrkomötet beslutar att uppdra till kyrkostyrelsen att se till att Svenska kyrkan inför särskilda rättsgudstjänster i syfte att öka medvetenheten om rättens betydelse för ett samhälle samt för att ge stöd åt rättssamhället och dem som i sin dagliga gärning upprätthåller det.

Motion 2017:139 av Sten Elmberg, Rit vid skilsmässa

Kyrkomötet beslutar att uppdra till kyrkostyrelsen att utarbeta ett förslag till rit/ceremoni i samband med skilsmässa.

Bakgrund

I två motioner föreslås att kyrkostyrelsen ska införa eller utarbeta gudstjänster för särskilda tillfällen. I motion 2017:125 gäller förslaget att Svenska kyrkan ska införa särskilda rättsgudstjänster. Motionären menar att sådana gudstjänster kan vara ett bland flera sätt för Svenska kyrkan att bidra till att utveckla, upprätthålla och stärka det

västerländska rättssamhället. I motion 2017:139 föreslår motionären att kyrkostyrelsen ska få i uppdrag att utarbeta ett förslag till rit/ceremoni i samband med skilsmässa. En sådan rit skulle, enligt motionären, kunna hjälpa parterna och, i förekommande fall, deras barn att möta den förändring som en skilsmässa innebär.

Rättegångsgudstjänster

I 2 kap. 13 § i 1686 års kyrkolag reglerades institutet rättegångsgudstjänst, även senare kallad tingspredikan. Redan tidigare hade människor, när de samlats till ting, inlett detta med att fira gudstjänst innan rättegångsförhandlingarna inleddes. Nu fastslogs i kyrkolagen att dessa gudstjänster skulle hållas ”Så ofta Lagmans och Häradz Ting infalla”. Gudstjänsten skulle innehålla sång och böner

samt någon tienlig Texts förklaring som gifwer anledning til at betänkia thet Werkts vigtigheet som företags skal; förmanandes så wäl them, som i Rätten sittia som them hwilka för Rätten komma skola Christeligen och tilbörligen at förhålla sig och bedia Gud om uplysning och Wälsignelse.

Tillsammans med den äldre domar- och vittneseden, som avlades ”inför Gud allsmäktig och vid hans heliga ord” med handen på bibeln, gav denna gudstjänst uttryck för en förståelse av lagstiftning och rättsskipning, där domaren skulle döma efter Guds och Sveriges lag och där de båda var redskap för det världsliga regementet, genom vilket Gud uppehåller ordning, rätt och fred.

1872 reformerades bestämmelserna för rättegångsgudstjänsterna. De hölls då endast vid årets början och riktades till domstolens ledamöter, inte till allmänheten.

Under andra halvan av 1900-talet försvann skyldigheten för rättens ledamöter att delta i rättegångsgudstjänsten. Detsamma gällde gudstjänsten i samband med riksdagens öppnande. Riksdagen beslutade vid 1975/76 års riksdag att avskaffa domstolseden med handen på bibeln samt övriga religiösa inslag. Även domareden förändrades. Under 1970- och 80-talen diskuterades rättegångsgudstjänstens vara eller inte vara, både utifrån religionsfrihetslagstiftningen och utifrån ekonomiska skäl. År 1989 beslutade riksdagen att de lagparagrafer som reglerade rättegångsgudstjänsterna skulle upphöra att gälla. Därefter blev dessa en fråga för inomkyrklig reglering.

Fram till 1986 hade den svenska kyrkohandboken en särskild ordning för denna gudstjänst som skulle inleda domstolarnas sessioner. I 1942 års kyrkohandbok innehöll den följande moment: Psalm, Predikan, Psalm, Bön, Fader vår, Välsignelsen, Psalm. Bönen före Fader vår var en längre bön med tacksägelse för rättvisa och rättsordning och förbön för domare, åtalade, målsägande, vittnen och den avslutades med en påminnelse om den stora räkenskapsdagen. 1968 års kyrkohandbokskommitté föreslog i *Svenska kyrkans gudstjänst, Band 6, Veckans och kyrkoårets bönegudstjänster*, (SOU 1985:44), att ordningen för någon av veckans bönegudstjänster skulle brukas som ordning för rättegångsgudstjänsterna. De föreslog också en ny lydelse för den särskilda bönen vid rättegångsgudstjänst.

År 1993 lät dåvarande Församlingsnämnden publicera *Tillägg till Den svenska kyrkohandboken III–IV* (Mitt i församlingen 1993:4) med förslag till temamässor, temagudstjänster och gudstjänster för särskilda tillfällen. I denna fanns också ett förslag till ordning för rättegångsgudstjänst. Ordningen innehöll Psalm, Ingångsord ur Psaltaren, Textläsning, Körsång/musik, Predikan, Trosbekännelsen, Psalm/körsång, Förbön, Herrens bön, Välsignelsen, Psalm, Postludium/körsång. Förbönen innehåller liknande teman som i den särskilda bönen från 1942 års kyrkohandbok, men språket är moderniserat.

Svenska kyrkans kyrkohandbok innehåller inte någon rit eller ceremoni, som är särskilt anpassad för den situation som en skilsmässa innebär. Möjligheten att rituellt uttrycka och gestalta den sorg, skuld och nyorientering som följer med en skilsmässa har huvudsakligen hanterats inom själavårdens ram. I några församlingar har temamässor och temagudstjänster med skilsmässa som tema prövats.

I *Tillägg till den svenska kyrkohandboken III–IV* finns en ordning för ”Bön om förlåtelse vid skilsmässa”. I inledningstexten till denna står det:

Skilsmässa innebär uppbrott, ofta smärtsamt för alla som berörs. Om makarna som skall skiljas eller gått skilda vägar kan mötas inför Gud kan detta bli en konkret avslutning på deras liv tillsammans och även en möjlighet till läkning och framtida möte. Denna andakt kan ske med eller utan präst, i kyrkan, i sakristian (t. ex. före en veckomässa) eller i ett hem. Denna andakt är meningsfull även om endast en av parterna önskar komma.

Själva bönen är kort och är främst tänkt som ett exempel på hur en bön av detta slag kan utformas:

Bön om förlåtelse vid skilsmässa

med en av parterna eller båda tillsammans

Herre vår Gud, du lät oss finna varann
och band oss samman som man och hustru.

Hjälp oss/mig nu när våra vägar skiljs
att se tillbaka på det som varit.

Läk såren av sorg och bitterhet.

Förlåt oss (mig) båda (min) vår skuld,
allt ont som vi (jag) tillfogat varandra (honom, henne).

Här kan parterna säga till varandra:

Jag vill förlåta dig för Jesu Kristi skull.

Eller prästen kan förmedla förlåtelsen.

Bönens fortsättning:

Tack för den sträcka av livsvägen som vi fick gå tillsammans,
för det vi fick ge varandra
och för det som vi fått betyda för varann.

Här kan personliga ord infogas

Ge oss, Herre, kraft så att var och en av oss åter kan glädjas och hoppas.

Tack för löftet att du är med oss.

Ur din hand, Herre, tar vi emot dagar som kommer.

Amen

En kortare version av denna andakt har också funnits i *En liten bönbok*.

Gudstjänstutskottet behandlade i sitt betänkande G 2002:04 en motion, 2002:10, i vilken föreslogs att en försoningsliturgi skulle utarbetas, som kan användas vid ingående i nytt äktenskap och som kan inlemmas i ny kyrkohandbok. I utskottets behandling av motionen sades följande:

Utskottet ser att det finns stora behov av själavård för både barn och vuxna som genomgår separationer. Men frågan om hur dessa behov tillgodoses hör inte hemma i utformandet av Svenska kyrkans vigselliturgi.

En försoningsakt i samband med en ny vigsel är främmande för Svenska kyrkans liturgiska tradition. Utskottet anser att detta i första hand är en fråga för församlingarnas själavårdsarbete och därför måste eventuella försoningsakter/böner utformas lokalt. Då ett långt tidsspann kan föreligga mellan skilsmässa och ny vigsel anser utskottet att dessa två skeenden själavårdsmässigt och/eller liturgiskt bör hanteras åtskilda. Därför föreslår utskottet att Kyrkomötet avslår motionen.

En huvudtanke i kyrkohandboksförslaget i kyrkostyrelsens skrivelse 2017:6 är att kyrkohandboken inte ska innehålla en mängd olika gudstjänstordningar. I stället ska det med utgångspunkt i ordningen för Mässa/Gudstjänst vara möjligt att utforma gudstjänster för särskilda teman och tillfällen.

Utskottets överväganden

Utskottets förslag:

1. Kyrkomötet beslutar att avslå motion 2017:125.
2. Kyrkomötet beslutar att motion 2017:139 är besvarad med vad utskottet anfört.

I motion 2017:125 föreslås att Svenska kyrkan ska införa särskilda rättsgudstjänster. Motionären menar att sådana gudstjänster kan vara ett bland flera sätt för Svenska kyrkan att bidra till att utveckla, upprätthålla och stärka det västerländska rättssamhället. Gudstjänstutskottet noterar att rättsgudstjänster, eller tingspredikan, på flera håll fortfarande är en levande tradition. Dessa gudstjänster hålls på inbjudan av nämndemannaorganisationen och fungerar för nämndens ledamöter som en påminnelse om de grundläggande värden som rättssamhället bygger på. Att gudstjänsterna sker på nämndemannaorganisationens inbjudan innebär att Svenska kyrkan inte ensidigt kan införa sådana gudstjänster. Utskottet föreslår därför kyrkomötet att avslå motion 2017:125.

I motion 2017:139 föreslås att en rit eller ceremoni i samband med skilsmässa ska utarbetas. Gudstjänstutskottet menar, liksom motionären, att en rit eller ceremoni kan vara ett sätt för den som genomgått en skilsmässa att ensam eller tillsammans med den man varit gift med lämna det som varit i Guds händer och en hjälp för parterna och eventuella barn att möta det som kommer. Samtidigt menar utskottet, med hänvisning till sitt betänkande G 2002:04, att denna typ av bön eller rit inte hör hemma i kyrkohandboken, utan främst är en fråga för församlingarnas själavårdsarbete genom att de måste utformas utifrån den specifika situationen och de människor som berörs. Utskottet har även avstyrkt andra förslag om utformande av riter och gudstjänster för specifika tillfällen och menat att detta inte bör regleras utan är en fråga för det lokala pastorala sammanhanget. I fråga om skilsmässa finns dessutom tidigare publicerat material att tillgå. Vad som motionären önskar är som framgått ovan i huvudsak redan tillgodosett. Utskottet anser därför att ingen ytterligare åtgärd behövs. Kyrkomötet föreslås därför besluta att motionen 2017:139 ska anses besvarad med vad utskottet anfört.

Uppsala den 5 oktober 2017

G 2017:3

På Gudstjänstutskottets vägnar

Sofija Pedersen Videke, ordförande

Maria Klasson Sundin, sekreterare

Beslutande: Sofija Pedersen Videke, ordförande, Sara Waldenfors, Maria Johansson-Berg, Johan Åkesson, Anna-Karin Stråle Börjesson, Ola Isacsson, Torvald Johansson, Berth Löndahl, Katarina Ramnerö Ödestad, Sven Milltoft, Kenneth Nordgren, Kristina Backe, Anders Åkerlund, Alve Svensson och Jan Segerstedt.

Övriga närvarande vid beslutstillfället: Niklas Nilsson, Gunilla Bengtsson, Birger Jönsson, Roger Olsson, Sara Waldenfors, Lisa Tegby, Gun Alingsjö Bäck, Dag Sandahl, Lena Jönsson, Göran Wass, Jerker Alsterlund, Staffan Yngvesson, Aron Emilsson, Bengt Inghammar och Elise Nilsson.

Biskoparna Johan Tyrberg och Eva Nordung Byström har deltagit i utskottets överläggningar.

Kyrkomötet
Gudstjänstutskottets betänkande 2017:4

Handlingsplan för förankring vid omarbetning av kyrkans böcker

---

Sammanfattning

I detta betänkande behandlas motion 2017:35 med förslag om en handlingsplan för förankring vid kommande omarbetningar av kyrkans böcker. Gudstjänstutskottet konstaterar att kyrkomötets revisorer i början av 2017 beslutat att låta göra en revision av kyrkohandboksprocessen. Det finns vare sig anledning eller underlag nog för beslut om en sådan handlingsplan innan resultatet av revisionen har presenterats. Utskottet föreslår mot denna bakgrund att kyrkomötet avslår motion 2017:35.

Utskottets förslag till kyrkomötesbeslut

Kyrkomötet beslutar att avslå motion 2017:35.

Motionens förslag

Motion 2017:35 av Dan Sarkar, Handlingsplan för förankring vid omarbetning av kyrkans böcker

Kyrkomötet beslutar att uppdra till kyrkostyrelsen att ta fram en handlingsplan för bättre förankring vid omarbetning av kyrkans böcker.

Bakgrund

Motionären tar sin utgångspunkt i arbetet med kyrkostyrelsens förslag till ny kyrkohandbok och nämner ett antal kritiska synpunkter och händelser i anslutning till det. Han menar att detta har skadat kyrkan och att det för framtida omarbetningar av kyrkans böcker är viktigt att kyrkostyrelsen tar fram en handlingsplan för att åstadkomma en bättre förankring av uppdraget.

Arbetet med Den svenska kyrkohandboken del I

Tre av Svenska kyrkans gudstjänstböcker, *Den svenska kyrkohandboken*, *Den svenska evangelieboken* och *En liten bönbok*, blev i slutet av 1990-talet föremål för översyn och revision. Efter remissbehandling av de förslag som tagits fram beslutade kyrkostyrelsen i samråd med biskopsmötet att arbeta vidare med en bok i taget. Evangelieboksförslaget reviderades och 2002 års kyrkomöte antog *Evangelieboken*. Därefter tillsattes en ny bönbokskommitté vars arbete resulterade i att *En liten bönbok* antogs av kyrkomötet 2005.

Den 19 april 2006 beslutade kyrkostyrelsen om fortsatt arbete med översynen av kyrkohandboken. Översynen skulle framför allt tillgodose tre uppgifter som var kvar

efter kyrkohandboksrevisionen 1997–2000: anpassning till Bibel 2000, kyrkorättslig och anvisningsmässig anpassning till kyrkoordningen samt bearbetning för att finna ett mer inkluderande språk.

Arbetsmodellen omfattade en expertgrupp, en referensgrupp bestående av företrädare för de ordinarie nomineringsgrupperna i kyrkostyrelsen, en bred process med förankring på stiftsnivå och remissbehandling av expertgruppens resultat. I arbetets första steg togs två reflektionsdokument fram: *Teologiska grundprinciper för arbetet i 2006 års kyrkohandboksgrupp* och *Mässans grundordning*.

Efter remissbehandling av dokumenten påbörjades arbetet i steg två med utarbetande av förslag till ny kyrkohandbok. Erfarenheter från tidigare kyrkohandboksrevisioner liksom från Bibelkommissionens samarbete mellan författare och exegeter inhämtades. Författare, teologer och tonsättare representerande olika generationer, fromhetsriktningar och erfarenhetsbakgrund medverkade i arbetet. Under arbetets gång informerades och fördes samtal i olika fora; kyrkostyrelsen, kyrkomötets gudstjänstutskott, biskopsmötet, Svenska kyrkans teologiska kommitté, stiftens gudstjänst- och musikhandläggare samt sakkunniga för specifika frågor.

Förslag till *Kyrkohandbok för Svenska kyrkan del I*, med tillhörande musikvolym och förklaringsvolym (SKU 2012:1) färdigställdes 2012 och sändes på remiss för att prövas från Första söndagen i Advent 2012 till Domsöndagen 2013. En majoritet av remissinstanserna bejakade förslaget som helhet men hade också synpunkter om behov av bearbetningar.

Ett bearbetat kyrkohandboksförslag, Kyrkohandboksförslaget 2016, sändes på en uppföljande remiss varvid ett antal församlingar ombads ha ett särskilt fokus på anvisade delar av förslaget.

Efter att 2016 års förslag hade gått ut på remiss utsågs en revisionsgrupp, som under perioden maj 2016 till januari 2017 på kyrkostyrelsens uppdrag tog hand om remissutfallet och reviderade kyrkohandboksförslaget. Den 16 mars 2017 överlämnades till kyrkostyrelsen förslag till *Kyrkohandbok för Svenska kyrkan del I*, en kommenterande promemoria samt barnkonsekvensanalys.

Kyrkostyrelsen beslutade den 14 maj 2017 att överlämna skrivelsen *Kyrkohandbok för Svenska kyrkan del I* till kyrkomötet.

Kritik och debatt

Den mediala debatten kring arbetet med kyrkohandboken har stundtals varit livlig och högljudd. Den har engagerat såväl kyrkligt aktiva, anställda och förtroendevalda, som allmänheten i stort, kulturredaktioner och expertorgan. Men det är enskilda journalister och debattörer som fått störst genomslag i debatten enligt en rapport som företaget Retriever gjort på uppdrag av Svenska kyrkan.

Rapporten omfattade tiden augusti 2014 till december 2016. Under den tiden publicerades 698 artiklar och radioinslag om kyrkohandboken, varav färre än hälften, 43 procent, var negativa till den nya kyrkohandboken. En medieanalytiker på företaget säger att de är förvånade över debattens omfattning och inte minst att det varit så pass många artiklar i ”tunga källor som Dagens Nyheter” under en så lång tid.

Efter att de olika förslagen sänts ut på remiss har alltså synpunkter framförts och diskuterats också i media. Bland annat fick ett upprop bland kritiska kyrkomusiker stor uppmärksamhet. Kritiken har i hög utsträckning gällt arbetet med musiken i kyrkohandboksförslaget, men såväl teologiska frågor som arbetsformerna och transparensen i processen har också berörts av kritik och debatt.

Motionen

Motionären motiverar sitt förslag med olika exempel på det som han menar är grunden för att arbetet med den nya kyrkohandboken enligt honom blivit en katastrof. Han menar att det för ”kyrkans frid, enhet och sammanhållning” behövs acceptans för hur sådant arbete ska bedrivas och att kyrkostyrelsen därför måste ha en handlingsplan för framtida uppdrag.

En lång process

Kyrkostyrelsen ger i KsSkr 2017:6 en schematisk bild över en process som pågått i tjugo år. Kyrkostyrelsen skriver:

Arbetet med att ta fram en ny kyrkohandbok har varit omfattande. [...] Uppdraget har i delar förändrats, kyrkohandboksförslag har tagits fram, remissomgångar har genomförts och lett till bearbetningar som resulterat i kyrkostyrelsens förslag till Kyrkohandbok för Svenska kyrkan del I.

Under tjugo år hinner förändringar ske såväl avseende personer som kriterier för utredningsuppdrag. Direktiven för översynen av kyrkohandboken har till exempel förändrats när Centralstyrelsen 1998 beslutade att frågan om inklusivt språk skulle tillföras direktiven och när kyrkostyrelsen, efter samråd med biskopsmötet, 2009 beslutade att genomföra en mer genomgripande revision samt att försöksverksamhet skulle vara en del av remissarbetet. Ansvariga tjänstemän för kyrkohandboksarbetet har gått vidare till andra tjänster och efterträts. Arbetsgruppernas sammansättning har av liknande skäl men också beroende på förändrade direktiv och arbetsformer skiftat.

Utskottets överväganden

Utskottets förslag: Kyrkomötet beslutar att avslå motion 2017:35.

Gudstjänstutskottet konstaterar, likt motionären, att det framförts många kritiska synpunkter under kyrkohandboksarbetets gång. Motionären föreslår att med anledning av detta bör en handlingsplan för förankring inför kommande omarbetning av kyrkans böcker tas fram. Utskottet menar dock att det viktiga just nu är att ta vara på erfarenheterna från den process som avslutas när kyrkomötet beslutar att anta *Kyrkohandbok för Svenska kyrkan del I*, och att denna därför bör utvärderas.

Utskottet konstaterar att ett sådant arbete redan påbörjats genom att kyrkomötets revisorer i början av 2017 beslutade att låta revidera kyrkohandboksprocessen. Detta uppdrag har ännu inte avrapporterats.

Utskottet är enigt om att något nytt uppdrag om utvärdering inte kan ges medan revisionen pågår. Det finns inte heller anledning eller underlag nog för att besluta om en handlingsplan inför kommande omarbetningar av kyrkans böcker innan resultatet av revisionen presenterats. Utskottet föreslår mot denna bakgrund att kyrkomötet avslår motion 2017:35.

Uppsala den 5 oktober 2017

På Gudstjänstutskottets vägnar

Sofija Pedersen Videke, ordförande

Lena Bohman, sekreterare

Beslutande: Sofija Pedersen Videke, ordförande, Sara Waldenfors, Maria Johansson-Berg, Johan Åkesson, Anna-Karin Stråle Börjesson, Ola Isacsson, Torvald Johansson, Berth Löndahl, Katarina Ramnerö Ödestad, Sven Milltoft, Kenneth Nordgren, Kristina Backe, Anders Åkerlund, Alve Svensson och Jan Segerstedt.

Övriga närvarande vid beslutstillfället: Niklas Nilsson, Gunilla Bengtsson, Birger Jönsson, Roger Olsson, Carola Norén, Lisa Tegby, Gun Alingsjö Bäck, Dag Sandahl, Lena Jönsson, Göran Wass, Jerker Alsterlund, Staffan Yngvesson, Aron Emilsson, Bengt Inghammar och Elise Nilsson.

Biskoparna Johan Tyrberg och Eva Nordung Byström har deltagit i utskottets överläggningar.

Kyrkomötet
Gudstjänstutskottets betänkande 2017:5

Fädernas kyrka i psalmboken

Sammanfattning

I detta betänkande behandlas med förenklad motionsbehandling motion 2017:152. Utskottet finner att inget tillkommit som förändrar ställningstagandet från kyrkomötet 2016 och föreslår därför att motionen avslås.

Utskottets förslag till kyrkomötesbeslut

Kyrkomötet beslutar att avslå motion 2017:152.

Motionens förslag

Motion 2017:152 av Ann-Christine From Utterstedt, Fädernas kyrka i psalmboken

Kyrkomötet beslutar att återinföra psalmen Fädernas kyrka i kommande utgåvor av psalmboken.

Yttrande från Läronämnden

Läronämnden har yttrat sig över motion 2017:152 i Ln 2017:2y, *bilaga*.

Bakgrund

Kyrkomötet har tidigare under denna mandatperiod behandlat ärendet i motion 2017:152 om Fädernas kyrka i psalmboken i Gudstjänstutskottets betänkande 2016:7, Psalmboken, med motion 2016:78. Kyrkomötet avsåg motionen.

Förenklad motionsbehandling har avseende motion 2017:152 beslutats i enlighet med 4 kap. 19 a § i Arbetsordning för kyrkomötet.

Läronämnden har yttrat sig över motionen.

Utskottets överväganden

Utskottets förslag: Kyrkomötet beslutar att avslå motion 2017:152.

Gudstjänstutskottet finner att inget nytt har tillkommit som förändrar kyrkomötets ställningstagande från 2016. Utskottet föreslår därför att kyrkomötet avslår motionen.

Uppsala den 5 oktober 2017

På Gudstjänstutskottets vägnar

Sofija Pedersen Videke, ordförande

Lena Bohman, sekreterare

Beslutande: Sofija Pedersen Videke, ordförande, Sara Waldenfors, Maria Johansson-Berg, Johan Åkesson, Anna-Karin Stråle Börjesson, Ola Isacsson, Torvald Johansson, Berth Löndahl, Katarina Ramnerö Ödestad, Sven Milltoft, Kenneth Nordgren, Kristina Backe, Anders Åkerlund, Alve Svensson och Jan Segerstedt.

Övriga närvarande vid beslutstillfället: Niklas Nilsson, Gunilla Bengtsson, Birger Jönsson, Roger Olsson, Carola Norén, Lisa Tegby, Gun Alingsjö Bäck, Dag Sandahl, Lena Jönsson, Göran Wass, Jerker Alsterlund, Staffan Yngvesson, Aron Emilsson, Bengt Inghammar och Elise Nilsson.

Biskoparna Johan Tyrberg och Eva Nordung Byström har deltagit i utskottets överläggningar.

Kyrkomötet
Läronämndens yttrande 2017:2y

Återinföra Fädernas kyrka i psalmboken

Läronämndens yttrande över motion 2017:152

I Läronämndens yttrande 2016:4y konstateras att

Den svenska psalmboken hör till kyrkans gudstjänstböcker och är ett uttryck för kyrkans tro, bekännelse och lära (kyrkoordningen 18 kap. 1 §).

[...]

När ett förslag till reviderad psalmbok föreligger ska detta behandlas av Läronämnden (kyrkoordningen 11 kap. 17 § punkt 2).

Uppsala den 31 augusti 2017

På Läronämndens vägnar

Antje Jackelén, ordförande

Ann-Katrin Bosbach, sekreterare

Närvarande: Ärkebiskop Antje Jackelén, ordförande, biskop Ragnar Persenius, biskop Martin Modéus, biskop Åke Bonnier, biskop Johan Dalman, biskop Mikael Mogren, biskop Fredrik Modéus, biskop Johan Tyrberg, biskop Per Eckerdal, biskop Hans Stiglund, biskop Sven-Bernhard Fast, biskop Eva Brunne, Göran Eidevall, Eva-Lotta Grantén, Anna Karin Hammar, Margarethe Isberg, Karin Johannesson, Håkan Möller, Jesper Svartvik och Kristin Zeiler.

Organisationsutskottets betänkanden
O 2017:1–15

Organisationsutskottets betänkanden

- O 2017:1 Begravningsverksamheten
- O 2017:2 Indelningsfrågor
- O 2017:3 Kyrkliga samfälligheter för särskilda uppgifter
- O 2017:4 Demokratifrågor
- O 2017:5 Strukturfrågor
- O 2017:6 Reglering av nomineringsgrupper
- O 2017:7 Antalet ledamöter i kyrkomötet m.m.
- O 2017:8 Representation i kyrkomötet m.m.
- O 2017:9 Förordnande av präst i församlingsråd
- O 2017:10 Svenska kyrkan som arbetsgivare
- O 2017:11 Utläggning av valsedlar
- O 2017:12 Begreppet beredskap
- O 2017:13 Svenska kyrkans organisation gentemot försvarsmakten
- O 2017:14 Definition av ordet pastoral
- O 2017:15 Verksamhetsberättelse 2016 för Svenska kyrkans valprövningsnämnd

---

Kyrkomötet
Organisationsutskottets betänkande 2017:1

Begravningsverksamheten

Sammanfattning

I betänkandet behandlas kyrkostyrelsens skrivelse KsSkr 2017:5, Begravningsverksamheten, samt motion 2017:99 i vilken lämnas ett antal förslag relaterade till skrivelsen. Utskottet instämmer i sak i kyrkostyrelsens förslag men föreslår vissa justeringar föranledda av påpekande från Kyrkorättsutskottet. Samtidigt föreslås motionen avslås i sin helhet.

Till betänkandet finns en särskild mening.

Innehåll

Sammanfattning	1
Utskottets förslag till kyrkomötesbeslut	3
Skrivelsens förslag	3
Motionens förslag	3
Yttrande från andra utskott	3
Bakgrund	3
Begravningsverksamheten, huvudmannaskapet, tillsyn m.m.	3
Ärendets beredning	9
Biskopsmötet.....	10
Skrivelsen.....	10
Motionen	12
Utskottets överväganden	13
Bilaga 1 Förslag till ändringar i kyrkoordningen	15
Bilaga 2 Kyrkorättsutskottets yttrande 2017:8y	17

Utskottets förslag till kyrkomötesbeslut

O 2017:1

1. Kyrkomötet beslutar att anta utskottets förslag till ändringar i kyrkoordningen (SvKB 1999:1) enligt bilaga 1.
2. Kyrkomötet beslutar att avslå motion 2017:99, punkt 1.
3. Kyrkomötet beslutar att avslå motion 2017:99, punkt 2.
4. Kyrkomötet beslutar att avslå motion 2017:99, punkt 3.

Skrivelsens förslag

Kyrkostyrelsens skrivelse 2017:5, Begravningsverksamheten

Kyrkomötet beslutar att anta kyrkostyrelsens förslag till ändringar i kyrkoordningen.

Motionens förslag

Motion 2017:99 av Elsa Christersson, Begravningsverksamhet

1. Kyrkomötet beslutar att avslå föreslagna ändringar i kyrkoordningen i kyrkostyrelsens skrivelse 2017:5 Begravningsverksamheten.
2. Kyrkomötet beslutar att uppdra till kyrkostyrelsen att utifrån redan gjorda utredningar, hos regeringen framhålla behovet av en samordning av krematorieverksamheten.
3. Kyrkomötet beslutar att uppdra till kyrkostyrelsen att uppmärksamma biskopsmötet på vikten av att vid visitationer och samtal uppmärksamma det värde kyrkogårdarna har som mötesplatser.

Yttrande från andra utskott

Kyrkorättsutskottet har yttrat sig över skrivelsen i Kr 2017:8y, *bilaga 2*.

Bakgrund

Begravningsverksamheten, huvudmannskapet, tillsyn m.m.

Begravningsverksamheten

Frågor om hur de som avlidit ska tas om hand är av betydelse för alla, oavsett om man tillhör något trossamfund eller inte och oavsett livsåskådning. Det måste finnas vissa gemensamma ordningar och det blir därmed en statlig uppgift att ange vad som ska gälla för alla medborgare. Fortfarande är dock kyrkogården i regel begravningsplats och Svenska kyrkans församlingar och pastorat har, med undantag för i första hand Stockholms och Tranås kommuner, kvar ansvaret för den begravningsverksamhet som avser alla, oavsett om de tillhör eller inte tillhör Svenska kyrkan. Förutsättningarna och villkoren för begravningsverksamheten skiljer sig påtagligt från det som gäller för mycket annan kyrklig verksamhet.

Begravningsverksamhet definieras i 1 kap. 1 § begravningslagen (1990:1144) som ”de olika åtgärder som har direkt samband med förvaltningen av allmänna begravningsplatser”. Definitionen av begreppet togs in i begravningslagen vid relationsändringen mellan Svenska kyrkan och staten. I proposition 1998/99:38 Staten och trossamfunden – begravningsverksamheten, kulturminnena, personalen, avgiftsbetalningen, m.m. anförde regeringen att definitionen klargjorde att det i begravningsverksamheten ingår att anordna och hålla tillräckligt antal gravplatser, att ta emot stoft för

förvaring och visning samt att sköta gravsättning och kremering. Vidare borde det, menade regeringen, åligga huvudmannen att tillhandahålla eller kunna anvisa en lokal som lämpar sig för begravningsceremoni samt att hålla personal, byggnader, maskiner och andra anordningar som erfordras för att fullgöra dessa uppgifter samt att ansvara för att ekonomiska resurser finns för verksamheten. De rättsliga uppgifter som enligt begravningslagen åvilade den som innehar en begravningsplats menade man också skulle ingå i begravningsverksamheten. Utanför begravningsverksamheten föll däremot sådana tjänster som anskaffande av kista och gravsten, annonsering, anordnande av begravningsceremoni och minnesstund samt skötselåtaganden.

Huvudmannaskapet

Genom förslag i proposition 1998/99:38 tillkom även bestämmingen av begreppet ”huvudman”. I 1 kap. 1 § i begravningslagen sägs att med huvudman avses ”församling inom Svenska kyrkan eller kommun som ska anordna och hålla allmänna begravningsplatser för dem som är folkbokförda inom ett visst geografiskt avgränsat förvaltningsområde”. Med ”församling” avses i begravningslagen församling eller kyrklig samfällighet i Svenska kyrkan.

I kyrkoordningens andra kapitel Församlingens uppdrag noteras i 3 § att föreskrifter om församlingens ansvar för begravningsverksamheten finns i begravningslagen. Det anges i förarbetena att man med detta ville markera ”att även begravningsverksamheten är en del av kyrkans uppgift samtidigt som det görs klart att det är en allmänt samhällelig uppgift som staten har anförtrott kyrkan genom lagstiftning”. Det framgår av 2 kap. 5 § i kyrkoordningen att i de fall församlingar samverkar i pastorat, så är det pastoratet som fullgör uppgifterna enligt begravningslagen.

I 2 kap. 10 a § i kyrkoordningen anges att det i Göteborgs stift får finnas en begravningssamfällighet för att fullgöra samtliga uppgifter som ingår i begravningsverksamheten enligt begravningslagen samt för att svara för skötsel av gravar. Begravnings-samfälligheten omfattar det territoriella område som utgjorde Göteborgs kyrkliga samfällighet enligt indelningen den 1 januari 2016. Kyrkostyrelsen har fattat beslut med närmare bestämmelser om begravningssamfälligheten i Göteborg, vilka trädde i kraft den 1 januari 2017 (SKFS 2016:8).

Huvudmannens skyldigheter framgår av 2 kap. i begravningslagen och innebär i huvudsak att huvudmannen ska anordna och hålla allmänna begravningsplatser med ett tillräckligt antal gravplatser och andra gravanläggningar av allmänt förekommande slag. Huvudmannens skyldighet att tillhandahålla gravplats omfattar dem som vid dödsfallet var folkbokförda på en fastighet inom församlingen eller kommunen. För varje allmän begravningsplats ska upprättas en gravkarta och föras gravbok eller gravregister enligt särskilda föreskrifter.

Av 9 kap 6 § i begravningslagen framgår de tjänster som huvudmannen utan kostnad för dödsboet ska tillhandahålla för den som vid dödsfallet var folkbokförd inom huvudmannens förvaltningsområde. Dessa tjänster omfattar gravplats eller motsvarande på allmän begravningsplats under en tid av 25 år, gravsättning inklusive gravöppning, återfyllning och iordningställande av öppnad grav, vissa transporter, kremering, lokal för förvaring och visning av stoftet, samt lokal för begravningsceremoni utan religiösa symboler.

Huvudmannen har också att besluta i ärenden enligt begravningslagen om t.ex. upplåtelse, förnyelse och förverkande av gravrätt, flyttning av gravsatt stoft eller aska, anstånd med gravsättning och prövning av gravanordnings uppsättande.

Länsstyrelsen utövar tillsyn över begravningsverksamheten och kan, om en huvudman inte fullgör sina skyldigheter enligt begravningslagen eller enligt föreskrifter som har meddelats med stöd av lagen, förelägga huvudmannen vite för att fullgöra skyldigheterna.

Krematorieverksamheten

Enligt 9 kap. 6 § i begravningslagen är kremering en av de tjänster som huvudmannen är skyldig att tillhandahålla. Kremering ingår alltså i begravningsavgiften, men det föreligger ingen skyldighet för huvudmannen att anordna och hålla ett eget krematorium. Vem som får anordna och hålla ett krematorium är dock reglerat i begravningslagen genom att det i 3 kap. 1 § anges att ett krematorium får anordnas och hållas bara av den som innehar en allmän begravningsplats eller av en församling. Utöver det egna behovet hos den huvudman som har ett krematorium utförs kremationer också på uppdrag av huvudmän som saknar eget krematorium.

År 2015 fanns det 59 krematorier i landet varav 56 under det kyrkliga huvudmannskapet. Antalet krematorier har stadigt minskat de senaste decennierna från att ha varit 73 stycken i mitten/slutet av 1990-talet. Fördelningen av krematorier över landet är vidare mycket ojämn. Tillgången på krematorietjänster ska dock inte bara bedömas utifrån antalet krematorier utan också efter deras kapacitet, d.v.s. det antal kremationer som årligen kan utföras enligt gällande tillstånd från länsstyrelsen. Även i det perspektivet är fördelningen ojämn över landet.

Länsstyrelsen utövar tillsyn över krematorieverksamheten och ger även tillstånd för verksamheten efter miljöprövning. Det finns dock inget forum för övergripande frågor om och samordning av krematorieverksamheten. Såväl ombyggnation som nybyggnation av krematorier är mycket kostsamt.

Hanteringen av begravningsfrågor

Utöver den direkta begravningsverksamhet som församlingar och pastorat som huvudmän arbetar med och har ansvar för finns det uppgifter av annat slag som är av betydelse för begravningsverksamheten och som utförs av olika organisationer inom Svenska kyrkan, i nära anslutning till kyrkan eller mer fristående.

Svenska kyrkans arbetsgivarorganisation ska enligt sina stadgar ”bistå medlemmarna i begravnings- och kyrkogårdsfrågor utifrån deras uppdrag som huvudmän för begravningsverksamheten och innehavare av allmänna begravningsplatser”. Arbetsgivarorganisationen arbetar med rådgivning till medlemmarna inom bland annat juridik, administration, kulturarvet, vissa fastighetsfrågor, serviceverksamheten, den fysiska arbetsmiljön, och praktiska frågor kring förvaltningen av begravningsplatserna. Man ger ut manualer och informationsmaterial till huvudmän och allmänhet. I deras nyhetsblad Observera behandlas i betydande omfattning begravningsfrågor. Arbetsgivarorganisationen erbjuder också fasta utbildningar till medlemmarna om bland annat lagregler, gravskötsel, arbetsledning, kulturmiljöförvaltning m.m. På servicesidan kan nämnas att man hjälper huvudmän att formulera beslut i olika ärenden som gäller enskilda och med överklaganden i olika instanser samt administrerar arbetsvolymmätningar till stöd för församlingarnas personalbemanning.

Sveriges Kyrkogårds- och krematorieförbund är en politiskt och konfessionellt obunden ideell förening som har sitt ursprung i den Svenska Eldbegängelseföreningen, som i sin tur har rötter i Svenska Likbränningsföreningen, bildad 1882. Den föreningen bildades med syftet att skapa möjligheter för kremation i Sverige, vilket vid denna tidpunkt inte var tillåtet. Drygt två tredjedelar av de kyrkliga huvudmännen beräknas vara medlemmar. Enligt förbundet representerar medlemmarna över 90

procent av landets befolkning. Enligt sina stadgar ska Kyrkogårds- och krematorieförbundet bedriva information, utbildning, tillhandahålla konsultativa tjänster och göra utredningar, ta initiativ till forskning och utveckling, påverka utformningen av lagar och bestämmelser, publicera sig på olika sätt och verka för olika gravskick samt påverka utformning av begravningsplatser och krematorier. Man ska vidare verka för bildande av regionala avdelningar bland kyrkogårdsvårdande organisationer.

Även om det i kyrkoordningens bestämmelser om den nationella nivåns uppgifter inte finns något uttryckligt sagt om uppgifter kopplade till begravningsverksamheten utför kyrkostyrelsen i realiteten sådana uppgifter. Kyrkostyrelsen företräder trossamfundet Svenska kyrkan, vilket bland annat visar sig genom att kyrkostyrelsen svarar på av regeringskansliet remitterade utredningar på begravningsområdet och genom kontakter med Skatteverket och Kammarkollegiet avseende uppbörden av begravningsavgiften. Företrädare för kyrkostyrelsen har också funnits med som representanter för Svenska kyrkan vid statliga utredningar. Till detta kan även läggas att Svenska kyrkan på nationell nivå blir involverad i fråga om händelser på lokal nivå som väckt medialt intresse då det finns en förväntan på kyrkostyrelsen och ärkebiskopen som företrädare för hela Svenska kyrkan att även kunna uttala sig i frågor som rör begravningsverksamheten. Svenska kyrkans redovisningskommitté, KRED, som är ett organ underställt kyrkostyrelsen som svarar för redovisnings- och därmed relaterade frågor som är av allmänt intresse för Svenska kyrkan. Vidare tillhandahåller den bl.a. en särredovisningsmodell som redogör för de principer som gäller vid särredovisning av begravningsverksamhetens intäkter och kostnader. Kyrkokansliet tillhandahåller också ett system för registrering av begravningshuvudmännens budgetar avseende begravningsverksamheten och vidarebefordran av dessa till Kammarkollegiet. Kyrkostyrelsen ska också leda och samordna Svenska kyrkans beredskap. I all krisberedskapsverksamhet kan också begravningsverksamheten beröras. Det finns även viss rådgivning från kyrkokansliets sida.

I juni 2007 slöts ett avtal mellan Svenska kyrkan (nationell nivå), Svenska kyrkans arbetsgivarorganisation och Sveriges kyrkogårds- och krematorieförbund om att inrätta ett gemensamt råd för begravningsfrågor. I en instruktion för rådet sägs att det ska vara ett forum för samråd mellan parterna rörande begravningsfrågor. Rådet består av två ledamöter vardera från Svenska kyrkan och Arbetsgivarorganisationen och tre ledamöter från Kyrkogårds- och krematorieförbundet (detta för att bereda en plats även för någon som företräder en kommunal huvudman) och kan samlat företräda begravningsverksamheten i frågor som parterna är eniga om. Varje part utser lika många ersättare. En ledamot samt ersättare från varje part ska vara tjänsteman hos organisationen, övriga är förtroendevalda. Svenska kyrkan innehar ordförandeposten medan vice ordförande kan växla mellan organisationerna. Svenska kyrkan tillhandahåller också sekreterarfunktionen i rådet. Bland de frågor som rådet har arbetat med kan nämnas framtagande av rapport om begravningsavgiftens variation, IT-stöd för verksamheten, etisk policy, arkivutbildning för begravningsverksamhetens handlingar samt framtagande av folder om krisberedskap i begravningsverksamheten. Rådets funktion som ett etiskt råd för frågor som kan uppkomma inom verksamheten har blivit alltmer framträdande på senare tid. Som ett resultat av detta finns nu en s.k. funktionsbrevlåda dit begravningshuvudmännen kan skicka in etiska frågeställningar som man vill att rådet ska klargöra. Rådet har beslutat om gemensamma riktlinjer för sådana etiska ställningstaganden.

Det förekommer också viss rådgivning från stiftet på det begravningsjuridiska området även om mer specialiserade frågor ofta hänvisas vidare till Svenska kyrkans arbetsgivarorganisation. Från och med år 2014 gäller enligt direkta föreskrifter i

kyrkoordningen, 6 kap. 4 §, att stiftet ska främja en god förvaltning i stiftets församlingar och pastorat och ha tillsyn över förvaltningen. I arbetet med detta aktualiseras i olika utsträckning frågor som avser begravningsverksamheten. Vidare måste stiftsstyrelsen i sina beslut om den lokala kyrkliga indelningen pröva att församlingar och pastorat kan klara uppgiften att vara huvudmän för begravningsverksamheten. Vilka krav som ur denna synvinkel behöver ställas på församlingar och pastorat kan på så sätt bli en stiftsfråga.

Samordning

Det är Svenska kyrkan som helhet med församlingar, samfälligheter och stift som är ett registrerat trossamfund. Samtidigt är församlingar, samfälligheter och stift var för sig egna juridiska personer i sin egenskap av att vara det som i lagen kallas ”registrerade organisatoriska delar” av trossamfundet Svenska kyrkan. Som registrerat trossamfund företräds Svenska kyrkan av kyrkostyrelsen och har kyrkomötet som högsta beslutande organ.

Till det som ska finnas för att ett samfund ska kunna vara ett ”registrerat trossamfund” hör trossamfundets stadgar, se 8 § i lagen om trossamfund (1998:1593). Motsvarande gäller enligt 13 § i samma lag också för registrerade organisatoriska delar av ett trossamfund. Den av kyrkomötet som högsta beslutade organ fastställda kyrkoordningen utgör stadgarna för såväl trossamfundet Svenska kyrkan som helhet som för kyrkans organisatoriska delar, alltså stift, församlingar och samfälligheter/pastorat. Den sammanhållande funktion som tidigare lagar stod för kan kyrkoordningen sägas ha tagit över.

Kyrkoordningen kan inte säga något om vad uppdraget från staten omfattar eller hur det ska utföras såvitt gäller de i lag och förordning direkt reglerade uppgifterna. Kyrkoordningen anger dock vilka församlingar och pastorat som utövar detta huvudmannaskap och innehåller bestämmelser om formerna för församlingars och pastorats verksamhet, oavsett vad det innehållsligt rör sig om. Bestämmelserna om val, såväl direkta som indirekta val, styr hur de personer utses som har ansvar för begravningsverksamheten och vilka personer som kan utses. Det finns ett antal bestämmelser i 3 och 4 kap. i kyrkoordningen om hur kyrkofullmäktige och kyrkoråd ska arbeta. Det är i mycket sådant som kan sägas vara gemensamt för demokratiskt verk samma beslutande organ och styrelser i det svenska samhället. Dessa bestämmelser gäller naturligtvis också när ärenden avseende begravningsverksamheten behandlas. Även bestämmelserna i kyrkoordningens kapitel 47 och 48 om ekonomisk förvaltning samt om revision och granskning är av betydelse för hanteringen av ärenden avseende begravningsverksamheten.

Vid handläggning av enskilda ärenden enligt begravningslagen ska förvaltningslagen (1986:223) tillämpas. Det medför att när ärenden avseende enskilda handläggs gäller vissa särskilda bestämmelser som saknar motsvarighet i kyrkoordningen. Exempel på detta är att det i 18 § i förvaltningslagen finns stadgat om röstplikt i ärenden som avser myndighetsutövning mot någon enskild. Det kan samtidigt noteras att kyrkoordningen innehåller bestämmelser av betydelse för hur ärenden hanteras men som ofta inte finns lika uttalat i andra typer av stadgar och föreskrifter, t.ex. bestämmelserna om att beredningen ska innefatta en barnkonsekvensanalys när kyrkorådet bereder ett ärende där kyrkofullmäktige ska fatta ett beslut som gäller begravningsverksamheten.

I normalfallet gäller enligt 10 kap. 2 § att när det är särskilt angivet i kyrkoordningen får kyrkostyrelsen besluta om närmare bestämmelser på de områden där kyrkomötet enligt samma paragraf ska utfärda bestämmelser. Kyrkostyrelsen har alltså

ingen generell rätt att fatta för stift, församlingar och pastorat bindande beslut om inte kyrkomötet i kyrkoordningen har medgett en sådan beslutanderätt. Detta utesluter inte att kyrkostyrelsen kan ha en samordnande roll i vissa frågor. Inom vissa områden leder kyrkostyrelsens roll som styrelse för trossamfundet Svenska kyrkan och som företrädare för trossamfundet till arbete av samordnande karaktär, även om resultatet av arbetet och dess genomslag vilar på annat än tvingande beslut. Som exempel kan nämnas att när kyrkostyrelsen har antagit en plattform för Svenska kyrkans roll och uppgift i den svenska välfärden, med syftet att den ska vara vägledande för Svenska kyrkan som aktör i välfärden, kan detta ses som ett samordnande arbete. Plattformens betydelse och genomslag är dock beroende av om, och i vilken utsträckning, det som sägs där bejakas på ett bredare plan inom kyrkan.

Tillsyn

Stiftets grundläggande uppgift är att främja och ha tillsyn över församlingarnas liv. Detta framgår såväl av lagen om Svenska kyrkan, 5 §, som av kyrkoordningen, 6 kap. 1 §. I 6 kap. 4 § i kyrkoordningen finns ytterligare bestämmelser om stiftets olika uppgifter. Där angavs ursprungligen att stiftet skulle främja och ha tillsyn över församlingarnas grundläggande uppgift att fira gudstjänst, bedriva undervisning samt utöva diakoni och mission genom att erbjuda utbildning och fortbildning samt genom andra insatser. Genom beslut av 2012 års kyrkomöte ändrades bestämmelserna så att där inte längre sägs något om hur stiftet ska utföra uppdraget att främja och ha tillsyn. Däremot vidgades stiftets uppdrag till att även avse att främja en god förvaltning och ha tillsyn över förvaltningen. Beslutet hade sin bakgrund i betänkandet Närhet och samverkan (SKU 2011:2) i vilket det konstaterades att det av flera anledningar fanns skäl att i kyrkoordningen ange att stiftets främjande och tillsyn även ska avse förvaltningen hos församlingar och pastorat. Exempelvis betonades att Svenska kyrkan som helhet eller som trossamfund har ett yttersta ansvar även för de lokala ekonomiska förhållandena.

Som ett instrument för stiftets tillsyn finns församlingsinstruktionen. Enligt 57 kap. 5 § i kyrkoordningen ska det för varje församling finnas en församlingsinstruktion. Församlingar som ingår i ett pastorat ska ha en gemensam församlingsinstruktion. Det centrala innehållet i församlingsinstruktionen är ett pastoralt program för församlingens grundläggande uppgift att fira gudstjänst, bedriva undervisning samt utöva diakoni och mission. Församlingsinstruktionen utfärdas av domkapitlet efter godkännande av kyrkofullmäktige och kyrkoherde var för sig. Den är därefter bindande för församlingen eller, när det är fråga om en gemensam församlingsinstruktion, för pastoratet och dess församlingar enligt 57 kap. 6 § i kyrkoordningen.

Kyrkoordningen innehåller inga uttryckliga bestämmelser om kyrklig tillsyn som särskilt avser begravningsområdet. Detta innebär dock inte att delar av det som finns med i uppräknningen av vad den kyrkliga tillsynen omfattar även har beröring med begravningsverksamheten. Uppgiften för stiftet att ge råd stöd och hjälp i rättsliga frågor och förvaltningsfrågor är inte begränsad till någon viss del av det arbete som äger rum hos församlingar och pastorat. Det innebär att även begravningsverksamheten berörs. I vilken utsträckning frågor som avser begravningsverksamheten behandlas vid biskopens visitationer torde variera. Att sådana frågor också kan komma upp bör ändå vara självklart. Bestämmelserna om beslutsprövning avser alla beslut som fattas av församlingar och pastorat oavsett vilken verksamhet de gäller. Det är fråga om en formell prövning som i första hand avser att de bestämmelser som finns i kyrkoordningen har följts.

När det gäller den kommande begravningsamfälligheten i Göteborgs stift, kan konstateras att kyrkostyrelsen i sitt beslut med närmare bestämmelser om begravningsamfälligheten i Göteborg, SvKB 2016:8, angivit att Göteborgs stift, utöver den tillsyn som utövas av länsstyrelsen, får främja och ha tillsyn över begravningsamfällighetens verksamhet och förvaltning (5 kap. 2 §). Vidare finns angivet att den kyrkoherde som är ordförande i begravningsstyrelsen ansvarar för tillsyn över all verksamhet i begravningsamfälligheten utifrån ett pastoralt perspektiv (5 kap. 3 §).

Ärendets beredning

Kyrkomötet 2015 gav kyrkostyrelsen i uppdrag att mot bakgrund av vad Kyrkorättsutskottet anfört i betänkandet Samordning av begravningsverksamheten m.m., Kr 2015:2, ”klargöra hur frågorna om tillsyn och samordning ska hanteras”. Utskottet menade att samordning av och tillsyn över begravningsverksamheten är mycket angelägna frågor för Svenska kyrkan. Utskottet konstaterade att det pågick ett utredningsarbete om behovet av samverkan mellan de kyrkliga huvudmännen inom begravningsverksamheten men att det inte stod klart i vilken utsträckning frågor om samordning och tillsyn skulle komma att behandlas i den utredningen. Utskottet menade att de frågor som utskottet behandlat är så angelägna att kyrkostyrelsen, även om en utredning då pågick i vissa delar, med anledning av motionerna skulle ges i uppdrag att klargöra hur frågorna om tillsyn och samordning ska hanteras.

I början av december 2015 avlämnades utredningsbetänkandet *Ansvar i samverkan från församling till nationell nivå – utredning om samverkansformer för begravningsverksamheten* (SKU 2015:2) till kyrkostyrelsen. Mot bakgrund av att kyrkomötesuppdraget och utredningen visat sig ha beröringspunkter beslöt kyrkostyrelsen emellertid att inte remittera utredningen utan att frågorna istället fortsatt skulle beredas tillsammans.

Det av kyrkostyrelsen beslutade fortsatta beredningsarbetet resulterade i promemorian *Begravningsverksamheten – samordning och tillsyn m.m.* som syftade till att klarlägga de frågeställningar som aktualiserats genom kyrkomötesuppdraget.

I promemorian lämnades förslag till ändringar i kyrkoordningen som dels tydliggör att kyrkostyrelsen ska svara för övergripande frågor avseende begravningsverksamheten, dels att det hör till stiftets uppgifter att främja och ha tillsyn över hur församlingarna och pastoraten fullgör sitt uppdrag som huvudman för begravningsverksamheten. Vidare diskuterades relationen mellan statlig och kyrklig tillsyn. I promemorian föreslogs också att varje församling som inte ingår i ett pastorat och varje pastorat ska fastställa en instruktion med riktlinjer som beskriver hur begravningsverksamheten, i förekommande fall, är utformad.

I promemorian fanns även vissa överväganden om hur förslagen om en förtydligad ansvarsfördelning och roll för kyrkostyrelsen kan antas påverka andra aktörer på begravningsområdet. I ett avsnitt om Svenska kyrkans arbetsgivarorganisation sägs att det, mot bakgrund av förslaget om kyrkostyrelsens förtydligade uppdrag, framstår som önskvärt att en renodling inom verksamhetsområdet kommer till stånd och att verksamheten i huvudsak koncentreras till kyrkostyrelsen.

I promemorian anger man att med hänsyn till att krematorietjänsten är en del av begravningsverksamheten kan det ses som naturligt att även krematorieverksamheten omfattas av det föreslagna förtydligade ansvarsområdet för kyrkostyrelsen vilket skulle innefatta att ansvara för en långsiktig planering av landets krematorieverksamhet svara för information och samordning samt rådgivning gentemot huvudmännen.

Biskopsmötet

Biskopsmötet består av stiftets biskopar och är reglerat i kyrkoordningens 13:e kapitel. Av bestämmelserna där framgår att ärkebiskopen regelbundet ska kalla biskopsmötet till samråd om stiftsledningen och ämbetsansvaret. Biskopsmötet ska också, på begäran av kyrkostyrelsen, yttra sig i teologiska och ekumeniska frågor av större vikt (12 kap. 3 a § i kyrkoordningen). Biskopsmötet ska också ha tillsyn över biskoparnas verksamhet. I tillsynen ingår råd, stöd och hjälp i frågor som rör kyrkans lära, böcker, sakrament, gudstjänst och övriga handlingar (57 kap. 2 § i kyrkoordningen).

Skrivelsen

Riktlinjer för begravningsverksamheten

Kyrkostyrelsen har, med utgångspunkt i den remitterade promemorian *Begravningsverksamheten – samordning och tillsyn m.m.* till kyrkomötet överlämnat skrivelsen *Begravningsverksamheten* (KsSkr 2017:5).

Inledningsvis föreslår kyrkostyrelsen i sin skrivelse att det i kyrkoordningen ska införas en ny bestämmelse som ålägger de församlingar och pastorat som är huvudmän för begravningsverksamhet att fastställa riktlinjer för hur begravningsverksamheten ska vara utformad. Kyrkostyrelsen framhåller att det självklart är så att begravningslagen och begravningsförordningen ger ramarna för vad som kan tas upp i riktlinjerna när där anges vad begravningsverksamheten innefattar och vad som ska göras. Styrelsen menar att syftet med införandet av en begravningsinstruktion är att stärka och tydliggöra församlingarnas och pastoratens arbete med utförandet av uppdraget som huvudmän för begravningsverksamheten.

Beslut om riktlinjerna ska, enligt förslaget, fattas av kyrkofullmäktige. Kyrkostyrelsen menar att eftersom det är församlingar och pastorat som i lagen fått uppdraget att vara huvudmän är det rimligt att det är det högsta beslutande organet hos huvudmannen som anger riktlinjerna för arbetet.

När kyrkofullmäktige har fastställt riktlinjerna ska de delges stiftet. Detta förslag hör, enligt kyrkostyrelsen, samman med frågorna om tillsyn. Kyrkostyrelsen menar dock att riktlinjerna för begravningsverksamheten inte bör vara en bilaga till församlingsinstruktionen utan ett eget dokument. Det bör därmed också göras en tydlig skillnad mellan en begravningspastoral och riktlinjer för begravningsverksamheten. En begravningspastoral kan behandla hela det skeende som enligt 24 kap. 1 § i kyrkoordningen hör till begravning i vid mening och personliga kontakter i anslutning till detta medan riktlinjerna behandlar begravningsverksamheten som avser alla medborgare.

Kyrkostyrelsen menar att det är viktigt att det sker ett arbete lokalt och en reflektion när riktlinjerna tas fram. Dock anger kyrkostyrelsen att det kan vara lämpligt att ta fram ett material som kan vara en hjälp att starta processen och stimulerar denna. Vilket stöd som kan behövas för det lokala arbetet med riktlinjerna behöver dock övervägas vidare, bland annat i samverkan med stiftet.

Stiftets tillsyn

Kyrkostyrelsen föreslår att det ska införas bestämmelser i kyrkoordningen som tydliggör att stiftets uppdrag att utöva tillsyn över verksamheten i stiftets församlingar och pastorat även omfattar hur församlingar och pastorat fullgör sitt uppdrag som huvudman för begravningsverksamheten. Det sker genom ändringar av bestämmelserna i 6 kap. 4 § och 57 kap. 1 §. Kyrkostyrelsen menar dock att det inte finns tillräckliga skäl för att på stiftet lägga ett mer utvecklat arbete med direkt främjande av

begravningsverksamheten. Det arbete som inomkyrkligt, i vid mening, görs av Svenska kyrkans arbetsgivarorganisation kan, enligt kyrkostyrelsen, ses som ett främjande av begravningsverksamheten liksom verksamheten hos Sveriges kyrkogårds- och krematorieförbund. Det arbete som sker på ”central” nivå uppskattas och fungerar väl och mot den bakgrunden saknas enligt kyrkostyrelsen anledning att decentralisera verksamhet av detta slag genom att lägga ett särskilt främjandeansvar hos stiftet. Att lägga ett direkt främjandeansvar på stiftet skulle också, framhåller kyrkostyrelsen, kräva uppbyggande av ny kompetens och ytterligare ekonomiska resurser och man menar att det kan ifrågasättas om det skulle vara rationellt med hänsyn till att området rymmer frågor som spänner över ett brett fält och där det torde krävas att man arbetar kontinuerligt och samlat med frågeställningarna för att kunna svara upp mot det behov av stöd som finns. Det tydliggörande av tillsynsuppgiften som kyrkostyrelsen föreslår, menar man, bör kunna hanteras inom ramen för befintliga resurser.

Kyrkostyrelsen framhåller att begravningsriktlinjerna i sig kan bli föremål för tillsyn. Det kan finnas sådant som uppmärksammas från stiftets sida när de får del av riktlinjerna. Detta ska inte motsatsvis tolkas som om det innebär något slags godkännandebeslut om det inte kommer en reaktion från stiftet. Det är naturligt att riktlinjerna finns med som en utgångspunkt om man t.ex. vid en visitation tar upp begravningsverksamheten.

Kyrkostyrelsen framhåller slutligen att riksdagen såväl har beslutat om att församlingar är huvudmän för begravningsverksamheten som angett i lagen om Svenska kyrkan att det hör till församlingens grundläggande uppgift att fira gudstjänst och utöva mission. Församlingarna svarar både för det som är konstitutivt för Svenska kyrkan som trossamfund och är huvudmän för begravningsverksamhet avseende alla medborgare. Principiellt kan detta, enligt kyrkostyrelsen, ses som problematiskt och ordningen med begravningsombud har sin bakgrund i detta förhållande. Kyrkostyrelsen menar dock att när stiftet utövar tillsyn måste denna naturligtvis också utgå från att begravningsverksamheten avser alla medborgare. Det saknas anledning att anta att detta inte ska fungera väl eller skapa någon obalans i systemet. Tvärtom behöver i tillsynen uppmärksammas nödvändigheten av att hantera begravningsverksamheten utifrån dess särskilda förutsättningar.

Ansvar för övergripande frågor

Kyrkostyrelsen föreslår att kyrkostyrelsen ska svara för övergripande frågor avseende begravningsverksamheten vilket föreslås tydliggöras genom ett tillägg i kyrkoordningens bestämmelser om kyrkostyrelsens uppgifter.

Kyrkostyrelsen lyfter i detta sammanhang frågan om krematorieverksamheten och behovet av en planering och samordning på det området och menar att det är uppenbart att frågor som gäller krematoriekapaciteten behöver hanteras och att det är av gemensamt intresse för församlingar och pastorat som huvudmän. Hur och vad som bör göras är en fråga som behöver övervägas särskilt. Det som står klart är att det är en sådan fråga som kyrkostyrelsen behöver uppmärksamma när gemensamma frågor avseende begravningsverksamheten ska hanteras.

Andra frågor som kyrkostyrelsen i detta sammanhang lyfter i sin skrivelse är kontakter med riksdag, regering, myndigheter, organisationer och andra nationella parter, interna frågor inom områden som rör policy, samordning och organisationens utformning liksom uppgifter relaterade till huvudmannaskapet: intressebevakning, information, rådgivning och medverkan vid utbildning i juridik, ekonomi, kulturarv, krisberedskap samt utveckling genom kontakt med aktuell forskning och omvärldsbvakning. Kyrkostyrelsen menar att allt detta är frågor av betydelse som behöver

hanteras och som därmed kan rymmas inom uppdraget att svara för övergripande frågor avseende begravningsverksamheten. Man framhåller dock att detta förhållande inte med självklarhet medför att kyrkostyrelsen själv och kyrkostyrelsens kansli direkt kan hantera dem.

Slutligen menar kyrkostyrelsen att det behöver ske en fortsatt beredning av vilka konkreta arbetsuppgifter som ska finnas hos Svenska kyrkans nationella nivå. I det sammanhanget ska, anför kyrkostyrelsen, föras samtal med Svenska kyrkans arbetsgivarorganisation och med Sveriges kyrkogårds- och krematorieförbund.

Ikraftträdande

Kyrkostyrelsen föreslår att kyrkoordningsändringarna ska träda i kraft den 1 januari 2019. Anledningen till den sena ikraftträdandetidpunkten är, enligt kyrkostyrelsen, att tiden mellan ett beslut av kyrkomötet i senare delen av november 2017 och ikraftträdande den 1 januari 2018 är för kort då det behövs information och viss förberedelse innan bestämmelserna kan tillämpas. Trots att allt inte torde vara på plats den 1 januari 2019 heller ger det, enligt kyrkostyrelsen, ändå bättre förutsättningar.

Motionen

I motion 2017:99 föreslås *dels* att kyrkomötet ska avslå föreslagna ändringar i kyrkoordningen i kyrkostyrelsens skrivelse 2017:5 Begravningsverksamheten och *dels* att kyrkomötet beslutar att uppdra till kyrkostyrelsen att utifrån redan gjorda utredningar, hos regeringen framhålla behovet av en samordning av krematorieverksamheten. Vidare föreslås i motionen att kyrkomötet beslutar att uppdra till kyrkostyrelsen att uppmärksamma biskopsmötet på vikten av att vid visitationer och samtal uppmärksamma det värde kyrkogårdarna har som mötesplatser.

I motionen påpekas att begravningslagen skiljer mellan de rent praktiska åtgärderna i samband med dödsfall och den religiösa och ceremoniella delen samt att den nationella nivån inom Svenska kyrkan omnämns bara som en administrativ förmedlare av begravningsavgiften och att stiftsnivån över huvud taget inte nämns. Vidare framhålls att Svenska kyrkans arbetsgivarorganisation och Sveriges kyrkogårds- och krematorieförbund redan lämnar råd och håller utbildningar. De stora fördelarna med detta ligger, enligt motionären, i de möjligheter till kunskapsöverföring och nätverksbygge utanför de gängse kanalerna som dessa organisationer står för. Det som brister är kvalificerad utbildning av begravningsombuden liksom samordning på nationell nivå av krematorieverksamheten. Vidare anför i motionen att, i ett läge när Svenska kyrkan på alla nivåer bör använda alla sina krafter för att hitta vägar för människor att nå in till den tro och det hopp som Svenska kyrkan står för, är det svårt att förstå varför kyrkostyrelsen vill gå mot lagen, slå sönder fungerande verksamhet och lägga ytterligare ansvar på organ som redan tycks ha nog med uppgifter. Slutligen anför att det mervärde i form av naturliga mötesplatser som kyrkogårdarna innebär inte kan överskattas.

Utskottets förslag:

1. Kyrkomötet beslutar att anta utskottets förslag till ändringar i kyrkoordningen (SvKB 1999:1) enligt bilaga 1.
2. Kyrkomötet beslutar att avslå motion 2017:99, punkt 1.
3. Kyrkomötet beslutar att avslå motion 2017:99, punkt 2.
4. Kyrkomötet beslutar att avslå motion 2017:99, punkt 3.

Utskottet menar att kyrkostyrelsens förslag om att det ska införas krav på varje huvudman för begravningsverksamheten att fastställa riktlinjer för begravningsverksamheten är bra. Utskottet tror att detta kommer att bidra till en större tydlighet kring församlingens uppgift som begravningshuvudman. Utskottet föreslår därför kyrkomötet att anta kyrkostyrelsens förslag i denna del. Dock bör förslaget justeras i enlighet med vad Kyrkorättsutskottet anfört kring begreppet delges. Även när det gäller synpunkterna från Kyrkorättsutskottet kring behovet av en särskild reglering i 3 kap. 2 § instämmer utskottet med vad som anförs i yttrandet och menar att riktlinjer för begravningsverksamheten torde rymmas i 3 kap. 2 §, första stycket, punkten 3 som talar om mål och riktlinjer för verksamheten i stort. Någon ändring av paragrafen är därför inte nödvändig.

Även förslaget i skrivelsen om att tydliggöra stiftens roll att ha tillsyn över hur uppdraget som huvudman för begravningsverksamheten fullgörs anser utskottet vara väl genomarbetat och genomtänkt. Utskottet föreslår därför kyrkomötet att anta kyrkostyrelsens förslag även i denna del. Även här föreslår vi dock att förslaget justeras i enlighet med kyrkorättsutskottets yttrande.

Slutligen instämmer utskottet i kyrkostyrelsens bedömning att kyrkostyrelsen bör ges ett övergripande ansvar för begravningsfrågornas hantering inom Svenska kyrkan. Inte minst viktigt är, enligt utskottet, detta när det gäller frågor relaterade till krematorieverksamheten.

Mot bakgrund av det sagda föreslår utskottet att kyrkomötet ska anta utskottets förslag till ändringar i kyrkoordningen (SvKB 1999:1) enligt *bilaga 1*. Då utskottet i sak instämmer i kyrkostyrelsens skrivelse föreslår utskottet också att motionens förslag såvitt avser punkt 1 och 2 ska avslås. När det gäller punkt 3 kan utskottet instämma med motionären i att kyrkogårdarna kan ha ett värde också som mötesplatser. Dock menar utskottet att det måste vara upp till varje biskop att själv avgöra det närmare innehållet i och utformningen av visitationer och samtal varför motionen även i denna del bör avslås.

Uppsala den 5 oktober 2017

På Organisationsutskottets vägnar

Louise Callenberg, ordförande

Fredrik Nilsson Björner, sekreterare

Beslutande: Louise Callenberg, ordförande, Claes Block, Aina Andersson, Anton Härder, Cecilia Clausen, Per Lindberg, Gustaf Bengtsson, Maj-Lis Aasa, Olle Reichenberg, Kåge Johansson, Tomas Jansson, Birgit Kullingsjö, Bella Aune, Irene Oskarsson och Bo Hanson.

Övriga närvarande vid beslutstillfället: Roberth Krantz, Britt Sandström, Irma Carlsson, Sven Gunnar Persson, Stefan Aro, Britt Kilsäter, Märta Brita Forsberg Svensson, Karin Forsell, Elsa Christersson och Markus Holmberg.

Biskoparna Sven-Bernhard Fast och Johan Dalman har deltagit i utskottets överläggningar.

Särskild mening

Innan nya alternativa tillsynsfunktioner skapas på kyrko- och stiftskansli behöver det tydliggöras vad som hör till samhällsuppdraget och vad som hör till församlingens grundläggande uppgift. Vidare bör de ekonomiska konsekvenserna belysas, liksom behovet av partiella samfälligheter.

Elsa Christersson

Bilaga 1

Förslag till ändringar i kyrkoordningen

O 2017:1
Bilaga 1

Kyrkomötet beslutar i fråga om kyrkoordningen,
*dels att 6 kap. 4 §, 10 kap. 3 § och 57 kap. 1 § ska ha följande lydelse,
dels att det ska införas en ny paragraf, 2 kap. 6 a §, av följande lydelse.*

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

2 kap.

6 a §

För varje församling och pastorat som är huvudman för begravningsverksamhet ska det finnas riktlinjer för hur den verksamheten ska vara utformad.

När kyrkofullmäktige har fattat beslut om riktlinjerna ska de översändas till stiftet för kännedom.

6 kap.

4 §

Stiftet ska främja och ha tillsyn över församlingarnas uppgift att fira gudstjänst, bedriva undervisning samt utöva diakoni och mission. Stiftet ska också främja en god förvaltning i församlingar och pastorat och ha tillsyn över förvaltningen.

Stiftet ska främja och ha tillsyn över församlingarnas uppgift att fira guds-tjänst, bedriva undervisning samt utöva diakoni och mission. Stiftet ska också främja en god förvaltning i församlingar och pastorat och ha tillsyn över förvaltningen *och över hur uppdraget som huvudman för begravningsverksamheten fullgörs. Det finns närmare bestämmelser om stiftets tillsyn i 57 kap.*

Stiftet får lämna bidrag till internationell diakoni och mission.

Det finns särskilda bestämmelser i kyrkoordningen om övriga uppgifter som stiftet, biskopen, domkapitlet och stiftsstyrelsen ska fullgöra.

Stiftet ska anställa och avlöna den personal samt anskaffa och underhålla den egendom som behövs för stiftets verksamhet.

10 kap.

3 §¹

Kyrkostyrelsen företräder trossamfundet Svenska kyrkan. Den bereder och verkställer kyrkomötets beslut och har förvaltande uppgifter.

Kyrkostyrelsen ska

1. stödja stiftens arbete för utveckling av församlinglivet och av en god förvaltning i församlingar och pastorat,
2. ansvara för Svenska kyrkans arbete bland svenskar i andra länder,
3. svara för Svenska kyrkans officiella relationer till andra kyrkor och samfund,

---

¹ Paragrafens nuvarande lydelse avser beslutad lydelse fr.o.m. den 1 januari 2018 (SvKB 2016:1).

4. samordna Svenska kyrkans och dess församlingars ansvar för internationell mission och internationell diakoni,
5. ange villkoren för tillträde till de kyrkliga grundutbildningarna och bestämma utbildningsplanerna för dessa samt se till att de kyrkliga grundutbildningarna erbjuds i tillräcklig omfattning,
6. svara för det kyrkliga utjämningsystemet,
7. ha hand om övergripande frågor när det gäller Svenska kyrkans gemensamma data-system,
8. främja forskning av betydelse för Svenska kyrkan, *och*
9. verka för ett rikt och mångfaldigt kulturliv som främjar dialogen kring religion och livstolkning.
8. främja forskning av betydelse för Svenska kyrkan,
9. verka för ett rikt och mångfaldigt kulturliv som främjar dialogen kring religion och livstolkning, *och*
10. svara för övergripande frågor avseende begravningsverksamheten inom Svenska kyrkan.

57 kap.

1 §

Stiftet ska ha tillsyn över verksamheten i stiftets församlingar och pastorat. I tillsynen ingår

1. råd, stöd och hjälp, i frågor som rör kyrkans lära, böcker, sakrament, gudstjänst och övriga handlingar, i rättsliga frågor och i förvaltningsfrågor,
1. råd, stöd och hjälp, i frågor som rör kyrkans lära, böcker, sakrament, gudstjänst och övriga handlingar, i rättsliga frågor och i förvaltningsfrågor *samt beträffande hur uppdraget som huvudman för begravningsverksamheten fullgörs,*
2. utfärdande av församlingsinstruktion enligt 5–7 a §§,
3. biskopens visitationer enligt 8 kap. 2 §,
4. biskopens och domkapitlets granskning av hur präster och diakoner utövar sina uppdrag och efterlever avgivna vigningslöften,
5. prövning av behörighet att utöva kyrkans vinningstjänst enligt 31 kap. 11 och 12 §§ och 32 kap. 11 och 12 §§,
6. befogenhetsprövning enligt 31 kap. 14 § och 32 kap. 14 §, och
7. beslutsprövning enligt 8–18 §§.

Det som sägs i första stycket 1–6 gäller även Svenska kyrkan i utlandet.

Detta beslut träder i kraft den 1 januari 2019.

Kyrkomötet
Kyrkorättsutskottets yttrande 2017:8y

Begravningsverksamheten

Till Organisationsutskottet

Kyrkorättsutskottets yttrande över skrivelse 2017:5.

I föreslagna 2 kap. 6 a § i kyrkoordningen föreslås i andra stycket att de riktlinjer som kyrkofullmäktige ska beslut ska "delges" stiftet. Termen förekommer inte i kyrkoordningen i dag. Kyrkorättsutskottet avstyrker användning av ordet "delge" i formella sammanhang på grund av att uttrycket har en nära koppling till den juridiska termen "delgivning". Delgivning innebär att en viss handling överlämnas till en viss person på ett visst sätt som dokumenteras. Syftet med detta är att kunna använda delgivningen som bevis om att mottagaren fått del av just den handlingen. Detta är inte avsikten med den nu aktuella bestämmelsen. Syftet med regleringen är att stiftet ska få de riktlinjer som fullmäktige beslutat skickade till sig. Kyrkorättsutskottet föreslår därför att orden "delges stiftet" ersätts med "översändas till stiftet för kännedom".

I 10 kap. 3 § i kyrkoordningen (lydelse enligt 2016:1) föreslås vidare införas en punkt 10 med innebörden att kyrkostyrelsen ska "svara för övergripande frågor avseende begravningsverksamheten". I flertalet av punkterna i nämnda bestämmelse preciseras uppgifterna som kyrkostyrelsen svarar för genom att dessa relaterar till *kyrkan* eller *Svenska kyrkan*. För att det inte ska råda någon tveksamhet att detta uppdrag avser den begravningsverksamhet som bedrivs inom Svenska kyrkan, och inte sådan verksamhet hos andra huvudmän eller i allmänhet, bör en motsvarande precisering ske också här. Detta kan lämpligen göras genom att orden "inom Svenska kyrkan" läggs till efter ordet "begravningsverksamheten".

Föreslagna 3 kap. 2 § i kyrkoordningen innebär införande av ytterligare en numrerad punkt i den lista över sådana ärenden som kyrkofullmäktige ska besluta om och som omfattas av delegationsförbud i 3 kap. 3 § andra stycket i kyrkoordningen. Punkterna är exempel på principiella ärenden och ärenden som på annat sätt är av större vikt.

Kyrkomötet 2016 beslutade på förslag av kyrkostyrelsen att tillföra punkten 2 (lydelse enligt SvKB 2016:1). Såväl den punkt som infördes vid 2016 års sammanträde och den punkt som nu föreslås införas skulle enligt Kyrkorättsutskottets mening i sak kunna inrymmas i punkten 3 (lydelse enligt SvKB 2016:1) som avser mål och riktlinjer för verksamheten. Kyrkorättsutskottet hade då inget att erinra mot att det tillägg som gjordes och berörde inte frågan i sitt yttrande (jfr Kr 2016:2y). Kyrkostyrelsen föreslår nu, andra året i rad, att bestämmelsen kompletteras med ytterligare exempel, som enligt Kyrkorättsutskottet mening redan ryms inom den befintliga uppräknings av exempel. Förslaget innebär även en omnumrering av uppräknings.

Kyrkorättsutskottet har tidigare uttalat (Kr 2013:3) att arbetet med kyrkoordningen ska präglas av en strävan att åstadkomma ett förenklat regelverk i syfte att uppnå ett regelverk som är ändamålsenligt, enkelt att tillämpa för alla Svenska kyrkans nivåer och som syftar till att skapa goda förutsättningar för utförandet av den grundläggande uppgiften. Mot denna bakgrund anser Kyrkorättsutskottet att det finns anledning att vara försiktig med att utöka antalet punkter om det inte finns starka skäl för detta.

Detta gäller särskilt i de fall där det exempel på beslut som föreslås läggs till redan kan innefattas i någon av de befintliga punkterna. Den nu föreslagna ändringen är enligt Kyrkorättsutskottets uppfattning inte regeltekniskt ändamålsenlig. Utskottet avstyrker av detta skäl den föreslagna ändringen i 3 kap. 2 § i kyrkoordningen. Om Organisationsskottet alltjämt anser att tillräckligt starka skäl föreligger för att särskilt reglera fastställandet av riktlinjer för begravningsverksamheten i 2 §, är det Kyrkorättsutskottets mening att detta bör inarbetas i punkten 3, som ett tillägg till och exemplifiering av befintlig lydelse (lydelse enligt SvKB 2016:1).

Kyrkorättsutskottet har, utöver vad som anförts ovan, ur kyrkorättslig synpunkt inget att erinra mot de föreslagna ändringarna.

Uppsala den 4 oktober 2017

På Kyrkorättsutskottets vägnar

Sven Esplund, ordförande

Migelle Wikström, sekreterare

Beslutande: Sven Esplund, ordförande, Anders Roos, Jerry Adbo, Maria Lagerman, Sten-Arne Burman, Christina Andersson, Björn Andersson, Berit Bornecrantz Dias, Gunvor Torstensson, Boel Johansson, Suzanne Fredborg, Gunilla Blom, Conny Tyrberg, Peder Fohlin och Carl Seved Tigerhielm.

Övriga närvarande vid beslutstillfället: Jenny Thor, Sebastian Clausson, Manilla Bergström, Sofia Särdaqvist, Hans Weichbrodt, Claes-Johan Bonde, Christina Blomqvist, Asta Matikainen Lecklin, Georg Lagerberg, Ingrid Smittsarve, Ann-Christine From Utterstedt, Mikael Eskilandersson och Birgitta Sedin.

Biskop Åke Bonnier har deltagit i utskottets överläggningar.

Kyrkomötet
Organisationsutskottets betänkande 2017:2

Indelningsfrågor

Sammanfattning

I betänkandet behandlas kyrkostyrelsens skrivelse *Ändringar i kyrkoordningen m.m.*, KsSkr 2017:3, avsnitt 2, *Översyn av bestämmelserna om ändringar i den kyrkliga indelningen m.m.* samt motion 2017:38 som ansluter till skrivelsens frågeställningar. I skrivelsen föreslås vissa ändringar i kyrkoordningens bestämmelser om den kyrkliga indelningen och bildande, ändring och upplösande av pastorat. Det föreslås bl.a. att termen indelning bara ska användas för sådan indelning i Svenska kyrkan som är rikstäckande men inte för ändringar av pastorat. Ändringar på lokal nivå ska övergripande benämnas ändringar av den lokala strukturen. Vidare föreslås en rad konsekvensändringar och justeringar av bestämmelserna i framför allt 37 kap. i kyrkoordningen.

Utskottet tillstyrker förslagen i skrivelsen med två undantag. Mot bakgrund av Läronämndens yttrande Ln 2017:9y föreslår utskottet till skillnad från skrivelsens förslag att domkapitlet ska utse den präst som ska ingå i interimsstyrelsen och dennes ersättare samt bestämma tiden för nämnda uppdrag. Mot bakgrund av Kyrkorättsutskottets yttrande Kr 2017:2y föreslår utskottet en ändring av en hänvisning i 2 kap. 10 a § i kyrkoordningen. Slutligen föreslår utskottet att motion 2017:38 avslås.

Innehåll

Sammanfattning	1
Utskottets förslag till kyrkomötesbeslut	3
Skrivelsens förslag	3
Motionens förslag	3
Yttrande från Läronämnden	3
Yttrande från andra utskott	3
Bakgrund	3
Utskottets överväganden	6
Bilaga 1 Utskottets förslag till kyrkomötesbeslut	8
Bilaga 2 Läronämndens yttrande 2017:9y	21
Bilaga 3 Kyrkorättsutskottets yttrande 2017:2y	22
Bilaga 4 Kyrkorättsutskottets yttrande 2017:13y	23

Utskottets förslag till kyrkomötesbeslut

O 2017:2

1. Kyrkomötet beslutar att anta utskottets förslag till ändringar i kyrkoordningen (SvKB 1999:1) enligt *bilaga 1*.
2. Kyrkomötet beslutar att avslå motion 2017:38.

Skrivelsens förslag

Kyrkostyrelsens skrivelse 2017:3, Ändringar i kyrkoordningen m.m., avsnitt 2, Översyn av bestämmelserna om ändringar i den kyrkliga indelningen m.m.

Kyrkomötet beslutar att anta kyrkostyrelsens förslag till ändringar i kyrkoordningen.

Motionens förslag

Motion 2017:38 av Dan Sarkar, Lathund för församlingsbildning

Kyrkomötet beslutar att uppdra till kyrkostyrelsen att ta fram en lathund för församlingsbildning.

Yttrande från Läronämnden

Läronämnden har yttrat sig över skrivelse 2017:3 del 2 i Ln 2017:9y, *bilaga 2*.

Yttrande från andra utskott

Kyrkorättsutskottet har yttrat sig över kyrkostyrelsens skrivelse 2017:3, avsnitt 2 i Kr 2017:2y, *bilaga 3* samt över utskottets förslag till ändring i 37 kap. 31 § andra stycket i Kr 2017:13y, *bilaga 4*.

Bakgrund

Kyrkostyrelsens skrivelse

I skrivelsens andra avsnitt finns ett antal förslag till ändringar i kyrkoordningens bestämmelser om ändringar i den kyrkliga indelningen. De har utarbetats med anledning av ett uppdrag från kyrkomötet (KmSkr 2013:26) till kyrkostyrelsen att påskynda styrelsens arbete med en översyn av kyrkoordningen och Svenska kyrkans bestämmelser. Förslagen i skrivelsen har även sin bakgrund i erfarenheter som har gjorts i arbetet med indelningsfrågor hos såväl stiftet som i den nationella nivåns kyrkokansli.

Vissa terminologiska frågor

Enligt 36 kap. 1 § första stycket i kyrkoordningen är Svenska kyrkan indelad i territoriella församlingar, kontrakt och stift. Den territoriella församlingsindelningen, kontraktsindelningen och stiftsindelningen ska enligt 36 kap. 1 § andra stycket, 5 § tredje stycket och 6 § andra stycket omfatta hela landet. Utöver dessa rikstäckande indelningsenheter finns även samverkansformen pastorat enligt 2 kap. 5 §, de icke-territoriella församlingar som framgår av 35 kap. samt Svenska kyrkan i utlandet enligt 2 kap. 12 § (se 36 kap. 2 §). Samtidigt talas det trots detta om ”pastoratsindelning” och ”indelning i pastorat” i framför allt 37 kap. i kyrkoordningen.

Kyrkostyrelsen föreslår att termen *indelning* ska användas i kyrkoordningen för sådan indelning av Svenska kyrkan som är rikstäckande. Termen indelning föreslås inte användas avseende pastorat, då dessa är en samverkansform för församlingar som inte är obligatorisk och därför inte rikstäckande. I kyrkoordningen föreslås det göras en tydlig skillnad mellan å ena sidan församlingsindelning, kontraktsindelning samt stiftsindelning och å andra sidan bildande, ändring eller upplösande av pastorat.

Som samlingsterm för ändringar både av församlingar och pastorat föreslås att termen *ändring av den lokala strukturen* används.

Termerna *interimsdelegerade* och *interimsstyrelse* föreslås användas i stället för indelningsdelegerade och indelningsstyrelse, då dessa kan inrättas vid andra ändringar av den lokala strukturen än enbart indelningsändringar.

Lokala beslut om indelningsändringar m.m.

De s.k. strukturförändringarnas genomförande innefattade bl.a. en ändrad fördelning av beslutskompetens mellan stift och lokal nivå. Enligt 37 kap. 7 § i kyrkoordningen får ett pastorats kyrkofullmäktige, efter att ha inhämtat yttranden från församlingsråden, besluta om ändringar av församlingsindelningen i pastoratet. En församlings kyrkofullmäktige får besluta om indelning av församlingen i flera församlingar, så att församlingen blir ett pastorat. Före denna ändring, som trädde i kraft den 1 januari 2014, var det stiftsstyrelsen som fattade alla beslut av detta slag. Inga sådana beslut fattades på lokal nivå. Enligt gällande ordning är den direkt kyrkoordningsreglerade uppgift som stiftsstyrelsen har vid lokala beslut av nämnt slag att besluta om fastställande av beslutet. Ett sådant fastställande är ett villkor för att det lokala beslutet ska gälla.

Kyrkostyrelsen föreslår att det införs en skyldighet för ett pastorat att samråda med stiftsstyrelsen när ett beslut om en ändrad församlingsindelning i pastoratet bereds. Motsvarande skyldighet ska gälla för en församling när det gäller församlingens beslut om indelning av församlingen i flera församlingar så att det bildas ett pastorat.

Det föreslås även att det ska regleras i kyrkoordningen att stiftsstyrelsen ska besluta om namn på församlingar och pastorat även vid lokala beslut om indelningsändringar.

Vidare föreslås att stiftsstyrelsen ska kunna besluta om sådana ändringar i församlingsindelningen i ett pastorat som bara beror på en oregelbundenhet i indelningen eller på ändrade fastighetsförhållanden.

Ändringar som berör flera stift

Om en ändring av den lokala strukturen berör fler än ett stift är det inte stiftsstyrelsen utan kyrkostyrelsen som beslutar om ändringen (se 37 kap. 6 § andra meningen i kyrkoordningen). Det är i och för sig kyrkomötet som beslutar om ändringar i stiftsindelningen (se 37 kap. 23 §), men kyrkostyrelsen får likväl besluta om sådana mindre ändringar i stiftsindelningen som består i att en eller flera församlingar eller pastorat förs över från ett stift till ett angränsande stift (se 37 kap. 24 § första stycket). Sådana ändringar får göras om stiftsindelningen därmed blir mer ändamålsenlig (se 37 kap. 24 § andra stycket). Vissa, men inte alla, uppgifter som annars åligger stiftsstyrelsen åligger då i stället kyrkostyrelsen.

Kyrkostyrelsen föreslår att det ska tydliggöras att kyrkostyrelsen i beslut om ändringar i den lokala strukturen som berör flera stift ska fastställa eller, om detta inte är möjligt, fatta beslut om den ekonomiska regleringen. Kyrkostyrelsen föreslås även besluta om huruvida interimsdelegerade (avseende termen, se ovan under Vissa

terminologiska frågor m.m.) ska tillsättas. Beslut om en ändrad prästtjänstorganisation och om namn på nya församlingar och pastorat föreslås i sådana fall fattas av stiftsstyrelsen i det mottagande stiftet. Det föreslås även att det ska framgå direkt av kyrkoordningens bestämmelser att kyrkostyrelsen får fatta beslut om att överföra bara en del av en församling från ett stift till ett annat.

Interimsdelegerade och interimsstyrelse

Av 37 kap. 14 § i kyrkoordningen framgår att när stiftsstyrelsen fattar beslut om en sådan indelningsändring som innebär att en ny församling bildas eller om annars en indelningsändring är av sådan omfattning att församlingen eller pastoratet inte bör företrädas av tidigare valda organ, så får stiftsstyrelsen i beslutet också bestämma att beslutanderätten i församlingen ska utövas av indelningsdelegerade från det att dessa har valts till dess indelningsändringen träder i kraft. Motsvarande gäller vid bildande eller ändring av pastorat. Nuvarande bestämmelser i kyrkoordningen om indelningsdelegerade gäller främst frågor om delegerades sammansättning och tillsättning. De grundläggande bestämmelserna om indelningsdelegerades uppgifter finns i 1 § i kyrkostyrelsens beslut (SvKB 2001:3) med närmare bestämmelser om indelningsdelegerade.

Kyrkostyrelsen föreslår att det i kyrkoordningen ska införas en grundläggande bestämmelse om interimtsdelegerades (avseende termen, se ovan under Vissa terminologiska frågor m.m.) uppgifter och om beslutskompetensen för befintliga förtroendevalda organ vid en beslutad ändring i den lokala strukturen. Det föreslås även att det ska införas en bestämmelse om fyllnadsval av ledamöter och ersättare i interimtsdelegerade.

Vidare föreslås att interimsstyrelsen (avseende termen, se ovan under Vissa terminologiska frågor m.m.) själv ska besluta vilken präst som ska vara ledamot och vilken präst som ska vara ersättare i interimsstyrelsen. Enligt nuvarande ordning är det den av prästerna i en församling eller ett pastorat som helt eller delvis ska ingå i den nya indelningsenheten som har varit kyrkoherde längst eller, om ingen har varit kyrkoherde, som har varit anställd som präst längst som ska vara ledamot i indelningsstyrelsen. Han eller hon har rätt att sätta annan präst i en sådan församling eller ett sådant pastorat som ledamot i sitt ställe respektive som ersättare.

Om en domprost ska tillsättas efter att ett beslut har fattats om en ändring i den lokala strukturen som avser en domkyrkoförsamling eller ett pastorat där domkyrkoförsamlingen ingår, så föreslås att interimsstyrelsen ska utse ledamöter och ersättare i tillsättningsnämnden.

Motion 2017:38 Lathund för församlingsbildning

Enligt 37 kap. 5 § i kyrkoordningen har stiftsstyrelsen ett övergripande ansvar för den lokala strukturen i stiftet. Stiftsstyrelsen ska enligt bestämmelsens nuvarande lydelse verka för en lämplig församlings- och pastoratsindelning. Styrelsen ska fortlöpande följa utvecklingen och snarast initiera åtgärder när så behövs för att bestämmelserna i 37 kap. 2–4 §§ ska kunna följas. Nämnade bestämmelser reglerar församlingskriterier både för församlingar som ingår i pastorat och församlingar som inte ingår i pastorat (se nedan), samt pastoratskriterier.

Enligt 37 kap. 7 § får pastoratets kyrkofullmäktige besluta om ändringar av församlingsindelningen i pastoratet. Innan fullmäktige fattar sitt beslut ska församlingsråden i pastoratets församlingar få tillfälle att yttra sig. Vidare är det församlingens kyrkofullmäktige som beslutar om indelning av församlingen i flera församlingar så att församlingen blir ett pastorat. Ett pastorats beslut om ändrad församlingsindel-

ning och en församlings beslut om indelning i flera församlingar ska för att gälla fastställas av stiftsstyrelsen. Stiftsstyrelsen ska efter att ha gett domkapitlet tillfälle att yttra sig fastställa sådana beslut, om församlingarna kan uppfylla kriterierna i 37 kap. 3 §. Enligt 37 kap. 3 § gäller följande om en församling ingår i ett pastorat:

1. I församlingen ska firas gudstjänster i enlighet med vad som framgår av församlingsinstruktionen.
2. I församlingen ska finnas minst ett kyrkorum, invigt i Svenska kyrkans ordning.
3. I församlingen ska finnas personer som tar ansvar för att församlingens grundläggande uppgift blir utförd och personer som fullgör uppdragen som förtroendevalda i församlingen.

Om en församling som ingår i ett pastorat inte uppfyller församlingskriterierna får stiftsstyrelsen efter samråd med pastoratet och dess församlingar besluta om en ändrad församlingsindelning.

Utskottets överväganden

Utskottets förslag:

1. Kyrkomötet beslutar att anta utskottets förslag till ändringar i kyrkoordningen (SvKB 1999:3) enligt *bilaga 1*.
2. Kyrkomötet beslutar att avslå motion 2017:38.

Utskottet tillstyrker förslagen i skrivelsen med två undantag. Mot bakgrund av Läronämndens yttrande Ln 2017:9y Interimsdelegerade och interimsstyrelse föreslår utskottet en ändring i kyrkostyrelsens förslag till 37 kap. 31 § andra stycket. Läronämnden anför i sitt yttrande att principen att en präst ingår i interimsstyrelsen som företrädare för kyrkans vinningstjänst bör återspeglas i bestämmelsen om hur prästen i fråga utses. Utskottet ställer sig bakom Läronämndens bedömning och noterar att det före relationsändringen enligt då gällande 9 kap. 15 § kyrkolagen (1992:300) var domkapitlet som förordnade en präst att vara ledamot och en annan präst att vara dennes ersättare i indelningsdelegerades arbetsutskott, som var motsvarigheten till nuvarande indelningsstyrelsen (interimsstyrelsen enligt kyrkostyrelsens förslag). Mot bakgrund av ovan nämnda läronämndsytttrande föreslår utskottet därför att domkapitlet ska utse en av prästerna i en församling eller ett pastorat som helt eller delvis ska ingå i den nya församlingen, eller det nya pastoratet, att vara ledamot i interimsstyrelsen. Domkapitlet föreslås också utse en annan präst i en sådan församling eller ett sådant pastorat att vara den ledamotens ersättare. Utskottet föreslår även att domkapitlet bestämmer tiden för nämnda uppdrag. Utskottet föreslår justeringar av 37 kap. 31 § andra stycket i enlighet med det anförda.

Vidare har Kyrkorättsutskottet noterat i sitt yttrande Kr 2017:2y att en hänvisning i 2 kap. 10 a § i kyrkoordningen till 37 kap. 6 a § behöver ändras till att i stället avse 37 kap. 7 b §. I enlighet med Kyrkorättsutskottets yttrande föreslår därför utskottet en sådan ändring i bestämmelsen.

Slutligen föreslår utskottet att motion 2017:38 avslås, mot bakgrund av stiftens övergripande ansvar för den lokala strukturen samt det stöd som stiftet kan ge församlingar och pastorat i församlingsbildningsarbetet.

Uppsala den 5 oktober 2017

O 2017:2

På Organisationsutskottets vägnar

Louise Callenberg, ordförande

Anna Sundelius, sekreterare

Beslutande: Louise Callenberg, ordförande, Claes Block, Aina Andersson, Anton Härder, Cecilia Clausen, Per Lindberg, Gustaf Bengtsson, Maj-Lis Aasa, Olle Reichenberg, Kåge Johansson, Tomas Jansson, Birgit Kullingsjö, Bella Aune, Irene Oskarsson och Bo Hanson.

Övriga närvarande vid beslutstillfället: Roberth Krantz, Britt Sandström, Irma Carlsson, Sven Gunnar Persson, Stefan Aro, Britt Kilsäter, Märta Brita Forsberg Svensson, Karin Forsell, Elsa Christersson och Markus Holmberg.

Biskoparna Sven-Bernhard Fast och Johan Dalman har deltagit i utskottets överläggningar.

Bilaga 1 Utskottets förslag till kyrkomötesbeslut

Förslag till ändringar i kyrkoordningen

Kyrkomötet beslutar i fråga om kyrkoordningen

dels att 37 kap. 1 och 9 §§ ska upphöra att gälla,

dels att rubriken närmast före 37 kap. 1 § ska utgå,

dels att nuvarande 37 kap. 4 a § och 6 a § ska betecknas 37 kap. 3 a § och 7 b §,

dels att 2 kap. 10 a §, 3 kap. 4 och 6 §§, 34 kap. 12 §, 37 kap. 5–7, 8, 11, 14–19, 22, 24, 29 och 31–36 §§, 38 kap. 4, 7 och 48 §§, rubriken till 37 kap. och rubrikerna närmast före 37 kap. 6, 15–18, 29, 32 och 34 §§ och 38 kap. 7 § ska ha följande lydelse,

dels att rubriken till 36 kap. ska lyda ”Indelningsenheter, m.m.”, rubriken närmast efter rubriken till 37 kap. ska lyda ”ÄNDRINGAR I DEN LOKALA STRUKTUREN”, rubriken närmast före 37 kap. 2 § ska lyda ”Grunderna för den lokala strukturen” och rubriken närmast efter 37 kap. 28 § ska lyda ”INTERIMSDELEGERADE OCH INTERIMSSTYRELSE”,

dels att det ska införas fyra nya paragrafer, 37 kap. 6 a, 7 a, 30 a och 30 b §§, och närmast före 37 kap. 6 a, 7, 7 a, 30 a, 30 b och 31 §§ nya rubriker av följande lydelse,

dels att det närmast före 37 kap. 4 § ska införas en ny rubrik som ska lyda ”Pastoratskriterier” och närmast före 37 kap. 7 b § en ny rubrik som ska lyda ”Kyrkostyrelsens beslut om den lokala strukturen”.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

2 kap.

10 a §

För att fullgöra samtliga uppgifter som ingår i begravningsverksamheten enligt begravningslagen (1990:1144) samt för att svara för skötsel av gravar får det i Göteborgs stift finnas en kyrklig samfällighet som utgör det territoriella område som utgör Göteborgs kyrkliga samfällighet enligt indelningen den 1 januari 2016.

Ett beslut enligt 37 kap. 6 a § som berör någon av de i en sådan begravnings- samfällighet ingående församlingarna ska, trots vad som anges i första stycket, medföra att begravnings- samfällighetens territoriella område ändras på motsvarande sätt.

Ett beslut enligt 37 kap. 7 b § som berör någon av de i en sådan begravnings- samfällighet ingående församlingarna ska, trots vad som anges i första stycket, medföra att begravnings- samfällighetens territoriella område ändras på motsvarande sätt.

En sådan begravnings- samfällighet får upplösas genom beslut av stiftsstyrelsen om samtliga ingående församlingar, som inte ingår i pastorat, och pastorat, har samtyckt till det eller om det finns synnerliga skäl.

Kyrkostyrelsen får utfärda närmare bestämmelser om en sådan begravnings- samfällighet samt vad som ska gälla vid upplösning av en sådan samfällighet.

3 kap.

4 §

Kyrkofullmäktige väljs av de röstberättigade i församlingen.

Bestämmelser om rösträtt och valbarhet finns i 33 kap. och om valet i 38 kap.

Att *indelningsdelegerade* i vissa fall blir kyrkofullmäktige vid en *indelningsändring* framgår av bestämmelserna i 37 kap. 34 § första stycket. Att *interimsdelegerade* i vissa fall blir kyrkofullmäktige framgår av bestämmelserna i 37 kap. 34 § första stycket.

6 §

Om kyrkofullmäktige beslutar att antalet ledamöter ska ändras, ska beslutet för att gälla ha anmälts till stiftsstyrelsen senast den 1 mars under valåret.

Om *indelningsdelegerade* enligt 37 kap. 29 § beslutar om antalet ledamöter i kyrkofullmäktige ska beslutet vara anmält till stiftsstyrelsen senast den 1 mars under valåret. Om inte en sådan anmälan har gjorts ska stiftsstyrelsen fatta beslut om antalet ledamöter. Om *interimsdelegerade* enligt 37 kap. 30 a § beslutar om antalet ledamöter i kyrkofullmäktige ska beslutet vara anmält till stiftsstyrelsen senast den 1 mars under valåret. Om inte en sådan anmälan har gjorts ska stiftsstyrelsen fatta beslut om antalet ledamöter.

34 kap.

12 §

En befattning som domprost ska tillsättas av en tillsättningsnämnd.

Biskopen är ordförande i tillsättningsnämnden. Nämnden utser bland sina valda ledamöter en vice ordförande.

Stiftsstyrelsen utser tre ledamöter i tillsättningsnämnden.

Domkyrkoförsamlingens kyrkoråd utser tre ledamöter i nämnden. Om domkyrkoförsamlingen ingår i ett pastorat utser i stället pastoratets kyrkoråd tre ledamöter i nämnden. För ledamöterna utses lika många ersättare. Stiftsstyrelsen utser även en ersättare för biskopen som ledamot.

Stiftsstyrelsen utser tre ledamöter i tillsättningsnämnden.

Domkyrkoförsamlingens kyrkoråd utser tre ledamöter i nämnden. Om domkyrkoförsamlingen ingår i ett pastorat utser i stället pastoratets kyrkoråd tre ledamöter i nämnden. *Om en ändring i den lokala strukturen som omfattar domkyrkoförsamling har beslutats och interimsdelegerade har utsetts ska interimsstyrelsen istället för kyrkorådet utse ledamöter i tillsättningsnämnden.* För ledamöterna utses lika många ersättare. Stiftsstyrelsen utser även en ersättare för biskopen som ledamot.

Ledamöter och ersättare i tillsättningsnämnden ska väljas bland ledamöter och ersättare i det organ som förrättar valet.

Följande bestämmelser om kyrkorådet ska i tillämpliga delar gälla för tillsättningsnämnden:

- 4 kap. 13 § om när sammanträdena ska hållas,
- 4 kap. 14 § om ersättarnas tjänstgöring,
- 4 kap. 15 § om beslutförhet,
- 4 kap. 16 och 17 §§ om jäv, och

– 4 kap. 18 § om ärendenas avgörande och protokollet.

Kungörelser och tillkännagivanden ska anslås på domkyrkoförsamlingens eller, om domkyrkoförsamlingen ingår i ett pastorat, pastoratets anslagstavla.

Inför beslut om uppsägning, avskedande eller omplacering och beslut om disciplinär åtgärd som avser domprost ska, innan ansökan görs om befogenhetsprövning enligt 31 kap. 14 §, kyrkorådet samråda med stiftsstyrelsen.

37 kap. Ändringar i indelningen

Stiftsstyrelsen ska verka för en *lämplig församlings- och pastoratsindelning*. Styrelsen ska fortlöpande följa utvecklingen och snarast initiera åtgärder när så behövs för att bestämmelserna i 2–4 §§ ska kunna följas.

Vem som beslutar om den lokala indelningen

Stiftsstyrelsen beslutar om ändringar av den indelning som avser *pastorat och församlingar* som inte ingår i ett pastorat. *Om en sådan ändring berör församlingar eller pastorat i flera stift beslutar kyrkostyrelsen om ändringen.*

37 kap. Ändringar i indelningen, *m.m.*

5 §

Stiftsstyrelsen ska verka för en *ändamålsenlig lokal struktur*. Styrelsen ska fortlöpande följa utvecklingen och snarast initiera åtgärder när så behövs för att bestämmelserna i 2–4 §§ ska kunna följas.

Stiftsstyrelsens beslut om församlingsindelning

6 §

Stiftsstyrelsen beslutar om ändringar av den indelning som avser församlingar som inte ingår i ett pastorat.

Om en församling som ingår i ett pastorat inte uppfyller kriterierna i 3 § får stiftsstyrelsen, efter samråd med pastoratet och dess församlingar, besluta om en ändrad församlingsindelning.

Trots bestämmelserna i 7 § första stycket får stiftsstyrelsen också besluta om en ändring av församlingsindelningen i ett pastorat om den behövs bara på grund av oregelbundenhet i indelningen eller med hänsyn till fastighetsförhållandena.

Av 7 § framgår att kyrkofullmäktiges beslut om ändrad församlingsindelning i ett pastorat ska vara fastställt av stiftsstyrelsen för att gälla.

Stiftsstyrelsens beslut om att bilda, ändra eller upplösa pastorat

6 a §

Stiftsstyrelsen beslutar om bildande, ändring och upplösning av pastorat om inte annat framgår av 7 och 7 a §§.

7 §

Pastoratets kyrkofullmäktige beslutar om ändringar av *församlingsindelningen* i pastoratet. Innan fullmäktige fattar sitt beslut ska församlingens råden i pastoratets församlingar *få* tillfälle att yttra sig.

Församlingens kyrkofullmäktige beslutar om indelning av församlingen i flera församlingar så att församlingen blir ett pastorat.

Ett pastorats beslut om *ändrad församlingsindelning* och en församlings beslut om indelning i flera församlingar ska för att gälla *fastställas av stiftsstyrelsen*. *Stiftsstyrelsen ska efter att ha gett domkapitlet tillfälle att yttra sig fastställa sådana beslut*, om församlingarna kan uppfylla kriterierna i 3 §.

Om en församling som ingår i ett pastorat inte uppfyller kriterierna i 3 § får stiftsstyrelsen efter samråd med pastoratet och dess församlingar besluta om en ändrad församlingsindelning.

Pastoratets kyrkofullmäktige beslutar om ändringar av *församlingar inom* pastoratet. Innan fullmäktige fattar sitt beslut ska församlingens råden i pastoratets församlingar *ges* tillfälle att yttra sig *och samråd ske med stiftsstyrelsen*.

Församlingens kyrkofullmäktige beslutar om indelning av församlingen i flera församlingar så att församlingen blir ett pastorat. *Innan ett sådant beslut fattas ska samråd ske med stiftsstyrelsen.*

Ett pastorats beslut om *ändringar av församlingar inom pastoratet* och en församlings beslut om indelning i flera församlingar ska *fastställas av stiftsstyrelsen* för att gälla. *Innan stiftsstyrelsen fattar sitt beslut ska domkapitlet ges tillfälle att yttra sig. Stiftsstyrelsen får bara fastställa kyrkofullmäktiges beslut*, om församlingarna kan uppfylla kriterierna i 3 §.

Kyrkostyrelsens beslut om den lokala strukturen

7 a §

Om en ändring av den lokala strukturen enligt 6 § eller 6 a § berör församlingar eller pastorat i flera stift beslutar kyrkostyrelsen om ändringen. Kyrkostyrelsen ska då fullgöra de uppgifter som annars ligger hos stiftsstyrelsen enligt 8, 11, 12, 14, 29, 30 och 32 §§. Samrådet enligt 8 § ska även omfatta stiftsstyrelserna och domkapitlen i de stift som berörs av ändringen.

8 §

I ett ärende *om ändrad församlings- eller pastoratsindelning* enligt 6 § ska stiftsstyrelsen göra den utredning som behövs. Församlingar och pastorat ska lämna uppgifter och i övrigt i skälig omfattning hjälpa till i utredningsarbetet, om stiftsstyrelsen begär det.

Vid utredningen ska stiftsstyrelsen samråda med berörda församlingar och pastorat samt med domkapitlet. Sådant samråd behöver inte äga rum om ändringen *i indelningen* bara beror på oregelbundenhet i indelningen.

Om den ändring *i indelningen* som utredningen i första hand avser också bör leda till *en* ändring *i någon annan indelning*, som stiftsstyrelsen får besluta om, ska utredningen omfatta även denna ändring.

I ett ärende enligt 6 § *första stycket eller 6 a §* ska stiftsstyrelsen göra den utredning som behövs. Församlingar och pastorat ska lämna uppgifter och i övrigt i skälig omfattning hjälpa till i utredningsarbetet, om stiftsstyrelsen begär det.

Vid utredningen ska stiftsstyrelsen samråda med berörda församlingar och pastorat samt med domkapitlet. Sådant samråd behöver inte äga rum om ändringen bara beror på oregelbundenhet i indelningen.

Om den ändring som utredningen i första hand avser också bör leda till *någon annan* ändring som stiftsstyrelsen får besluta om, ska utredningen omfatta även denna ändring.

11 §

Fördelningen av tillgångar och förbindelser ska grundas på vad som är ändamålsenligt och skäligt. Församlingarna och pastoraten får träffa en överenskommelse om hur fördelningen ska göras.

Regleringen ska fastställas av stiftsstyrelsen i *beslutet om indelningsändringen* enligt 6 och 7 §§. Är församlingarna och pastoraten inte överens om fördelningen ska stiftsstyrelsen göra denna.

Regleringen ska fastställas av stiftsstyrelsen i *beslut* enligt 6 och 6 a §§. Är församlingarna och pastoraten inte överens om fördelningen ska stiftsstyrelsen göra denna.

14 §

Stiftsstyrelsen får i *beslutet om indelningsändringen* utfärda de ytterligare bestämmelser som behövs för att ändringen ska kunna genomföras.

Om *indelningsändringen* innebär att en ny församling eller ett nytt pastorat bildas får stiftsstyrelsen i *beslutet* också bestämma att beslutanderätten i församlingen eller pastoratet ska utövas av *sådana indelningsdelegerade som avses i 29 §* från det att dessa valts till dess *indelningsändringen* träder i kraft. *Detta gäller också om en indelningsändring annars är av sådan omfattning att församlingen eller pastoratet inte bör företrädas av tidigare valda organ.*

Stiftsstyrelsen får i *beslut enligt 6 och 6 a §§* utfärda de ytterligare bestämmelser som behövs för att ändringen ska kunna genomföras.

Om *stiftsstyrelsens beslut enligt 6 § eller 6 a §* innebär att en ny församling eller ett nytt pastorat bildas *eller om ändringen annars är av sådan omfattning att församlingen eller pastoratet inte bör företrädas av tidigare valda organ* får stiftsstyrelsen bestämma att beslutanderätten i församlingen eller pastoratet ska utövas av *interimsdelegerade* från det att dessa valts till dess ändringen träder i kraft. *Ytterligare bestämmelser om interimsdelegerade finns i 29–30 b, 32 och 33 §§.*

15 §

När beslut har fattats enligt 6 eller 6 a §§ ska kyrkofullmäktige utses vid ordinarie kyrkoval.

Om det finns särskilda skäl får stiftsstyrelsen besluta att en ändring som innebär att en ny församling eller ett nytt pastorat bildas genom sammanläggning av församlingar eller pastorat ska träda i kraft under pågående mandatperiod. Detsamma gäller en ändring som är av så begränsad omfattning att församlingen eller pastoratet även under återstoden av mandatperioden bör kunna företrädas av tidigare valda organ.

Av 34 § framgår att interimisdelegerade blir kyrkofullmäktige och interimisstyrelsen kyrkoråd vid en ändring under en mandatperiod.

Om en ny församling bildas av församlingar som utgör ett pastorat blir kyrkofullmäktige i pastoratet kyrkofullmäktige i den nybildade församlingen. Pastoratets kyrkoråd blir kyrkoråd i den nya församlingen.

**När beslut om ändringar i
församlings- och pastoratsindel-
ningen träder i kraft**

**När beslut om ändringar i den
lokala strukturen träder i kraft**

16 §

En ändring i församlings- eller pastoratsindelningen enligt 6 § träder i kraft den 1 januari året efter det år då ordinarie kyrkoval har ägt rum.

Om ändringen i indelningen bara beror på oregelbundenhet i indelningen eller fastighetsförhållandena träder beslutet i kraft vid den tidpunkt som stiftsstyrelsen eller kyrkostyrelsen beslutar.

En ändring enligt första stycket som är av så begränsad omfattning att församlingen eller pastoratet även under återstoden av mandatperioden bör kunna företrädas av tidigare valda organ träder i kraft den 1 januari det år som bestämts i beslutet. Detsamma gäller sådana ändringar som avses i 15 §.

Om det finns särskilda skäl får stiftsstyrelsen även i andra fall än som

Om ett beslut enligt 6 § första eller andra stycket, 6 a eller 7 §§ innebär att nytt kyrkofullmäktige ska väljas, träder beslutet i kraft den 1 januari året efter det år då ordinarie kyrkoval har ägt rum.

Övriga beslut träder i kraft den 1 januari det år som bestäms i beslutet.

anges i tredje stycket besluta att en ändring som innebär att en ny församling eller ett nytt pastorat bildas genom sammanläggning av församlingar eller pastorat ska träda i kraft under pågående mandatperiod. Ändringen träder i kraft den 1 januari det år som bestämts i beslutet.

En ändring i församlingsindelningen enligt 6 a § träder i kraft vid den tidpunkt som kyrkostyrelsen eller stiftsstyrelsen beslutar.

En ändring av församlings- eller pastoratsindelningen enligt 7 § träder i kraft den 1 januari det år som anges i beslutet.

Tidpunkter för beslut om ändringar i församlings- och pastoratsindelningen

Ett beslut om att ändra indelningen enligt 16 § första stycket ska fattas senast ett år innan ändringen ska träda i kraft.

Ett beslut om att ändra indelningen enligt 16 § andra stycket ska fattas senast tre månader innan ändringen ska träda i kraft.

Ett beslut om att ändra indelningen enligt 16 § tredje och fjärde styckena ska fattas under den mandatperiod då den ändrade indelningen ska träda i kraft. Det ska fattas senast nio månader före ikraftträdandet.

Ett beslut om att ändra indelningen enligt 16 § femte stycket ska fattas senast en månad innan ändringen ska träda i kraft.

Ett beslut om att ändra församlings- eller pastoratsindelningen enligt 7 § som beslutas under en mandatperiod ska fastställas av stiftsstyrelsen eller, om stiftsstyrelsen är beslutande, beslutas av stiftsstyrelsen senast nio månader

Tidpunkter för beslut om ändringar i den lokala strukturen

17 §

När ett beslut enligt 16 § ska träda i kraft den 1 januari året efter det år då ordinarie kyrkoval har ägt rum, ska beslutet vara fattat senast den 1 januari det år som valet äger rum. Motsvarande gäller beslut om fastställande enligt 7 § tredje stycket. Övriga beslut om att ändra den lokala strukturen ska vara fattade eller fastställda senast den 1 april året innan de ska träda i kraft.

före ikraftträdandet. Om ändringen ska träda i kraft den 1 januari året efter det år då ordinarie kyrkoval har ägt rum ska beslutet fastställas eller beslut fattas av stiftsstyrelsen senast ett år innan det ska träda i kraft.

Kyrkostyrelsen ska genast underrättas om alla beslut om indelningsändringar som har fattats enligt 6 §, första meningen, 6 a §, tredje meningen och 7 §.

Berörda stiftsstyrelser ska genast underrättas om alla beslut om indelningsändringar som har fattats enligt 6 a §, första meningen.

Stiftsstyrelsen ska genast underrätta kyrkostyrelsen om sina beslut enligt 6 och 6 a §§ samt beslut om fastställande enligt 7 §.

Kyrkostyrelsen ska genast underrätta berörda stiftsstyrelser om sina beslut enligt 7 a och 7 b §§.

När den nya indelningen kan tillämpas

Sedan en indelningsändring har beslutats kan en församling eller ett pastorat enligt den nya indelningen förvärva rättigheter och ta på sig skyldigheter. Om indelningsdelegerade ska utses gäller dock detta först sedan dessa delegerade har valts.

När stiftsstyrelsen beslutar att ändra församlings- eller pastoratsindelningen enligt 6 § ska styrelsen samtidigt fastställa hur stor prästorganisationen minst ska vara i varje nybildad församling eller nybildat pastorat.

Av 34 kap. 1 § följer att stiftsstyrelsen får besluta om ändring av hur stor prästorganisationen minst ska vara i församlingen eller pastoratet även om församlings- eller pastoratsindelningen inte ändras.

När beslut om ändringar i den lokala strukturen kan tillämpas

18 §

När beslut har fattats enligt 6 § första stycket eller 6 a § kan en församling eller ett pastorat enligt den nya strukturen förvärva rättigheter och ta på sig skyldigheter. Om interimisdelegerade ska utses gäller dock detta först sedan dessa delegerade har valts.

19 §

När stiftsstyrelsen fattar beslut enligt 6 § första stycket och 6 a § ska styrelsen samtidigt fastställa hur stor prästorganisationen minst ska vara i varje nybildad församling eller nybildat pastorat. Stiftsstyrelsen ska fatta motsvarande beslut när kyrkostyrelsen har fattat ett beslut om den lokala strukturen enligt 7 a §.

Av 34 kap. 1 § följer att stiftsstyrelsen får besluta om ändring av hur stor prästorganisationen minst ska vara i församlingen eller pastoratet även om den lokala strukturen inte ändras.

22 §

En ändring i kontraktsindelningen träder i kraft den 1 januari det år som anges i beslutet.

Ett beslut om att ändra kontraktsindelningen ska fattas senast tre månader före ikraftträdandet.

När ett beslut om att ändra kontraktsindelningen ska träda i kraft den 1 januari året efter det år då ordinarie kyrkoval har ägt rum, ska beslutet vara

fattat senast den 1 januari det år som valet äger rum. Övriga beslut om att ändra kontraktsindelningen ska vara fattade senast den 1 april året innan de ska träda i kraft.

Kyrkostyrelsen ska genast underrättas om alla beslut om ändringar i kontraktsindelningen.

24 §

Kyrkostyrelsen får dock besluta om sådana mindre ändringar i stiftsindelningen som består i att en eller flera församlingar eller pastorat förs över från ett stift till ett angränsande stift.

Sådana ändringar får göras om stiftsindelningen därmed blir mer ändamålsenlig.

Kyrkostyrelsen får dock besluta om sådana mindre ändringar i stiftsindelningen som består i att en eller flera församlingar eller pastorat förs över från ett stift till ett angränsande stift. *Ett sådant beslut av kyrkostyrelsen kan också gälla en del av en församling.*

Ändringar enligt första stycket får göras om stiftsindelningen därmed blir mer ändamålsenlig.

Antalet indelningsdelegerade och hur dessa utses

Om stiftsstyrelsen i ett beslut *om ändrad församlings- eller pastoratsindelning* bestämmer att beslutanderätten ska utövas av *indelningsdelegerade* ska ledamöter och ersättare i delegerade utses från varje församling respektive pastorat vars område helt eller delvis ska ingå i den nya församlingen eller det nya pastoratet.

Stiftsstyrelsen ska i beslutet ange hur många ledamöter och ersättare som varje församling respektive pastorat ska utse och om när valet av dessa senast ska förrättas.

Antalet interimtsdelegerade och hur dessa utses

29 §

Om stiftsstyrelsen i ett beslut *enligt 6 § första stycket eller 6 a §* bestämmer att beslutanderätten ska utövas av *interimtsdelegerade* ska ledamöter och ersättare i delegerade utses från varje församling respektive pastorat vars område helt eller delvis ska ingå i den nya församlingen eller det nya pastoratet.

Interimtsdelegerades uppgifter

30 a §

När interimtsdelegerade har utsetts ska de utöva beslutanderätten för den nya församlingen eller det nya pastoratet när det är fråga om beslut som har verkan efter att den nya lokala strukturen har trätt i kraft.

Företrädare för en församling eller ett pastorat som berörs av ändringen i den lokala strukturen får under tiden från valet av interimtsdelegerade till dess ändringen träder i kraft, endast besluta i frågor som uteslutande avser den församlingen eller det pastoratet och som

Fyllnadsval till interimisdelegerade

30 b §

Om en ledamot eller ersättare i interimisdelegerade avgår under tjänstgöringstiden, ska ett fyllnadsval hållas för den tid som återstår.

Om en ledamot har utsetts vid ett proportionellt val inträder i stället en ersättare enligt den turordning som har bestämts för ersättarna.

Interimsstyrelsen

31 §

För beredning och verkställighet av *indelningsdelegerades* ärenden ska det finnas en *indelningsstyrelse*, som delegerade utser för sin tjänstgöringstid.

Den av prästerna i en församling eller ett pastorat som helt eller delvis ska ingå i den nya indelningsenheten som har varit kyrkoherde längst eller, om ingen har varit kyrkoherde, som har varit anställd som präst längst ska vara ledamot i indelningsstyrelsen. Han eller hon har rätt att sätta annan präst i en sådan församling eller ett sådant pastorat som ledamot i sitt ställe respektive som ersättare.

Andra ledamöter och ersättare i *indelningsstyrelsen* väljs av delegerade till det antal dessa bestämmer. Antalet valda ledamöter får dock inte vara mindre än sex.

Kostnader för indelningsdelegerades verksamhet

De församlingar och pastorat som har valt *delegerade* ska gemensamt betala kostnaderna för delegerades verksamhet.

Fördelningen av kostnaderna mellan församlingarna och pastoraten ska grundas på vad som är skäligt.

Tvister om kostnadsfördelningen ska avgöras av stiftsstyrelsen.

32 §

Kyrkostyrelsen får utfärda de ytterligare bestämmelser som behövs för *indel-*

För beredning och verkställighet av *interimsdelegerades* ärenden ska det finnas en *interimsstyrelse*, som delegerade utser för sin tjänstgöringstid.

Domkapitlet ska utse en av prästerna i en församling eller ett pastorat som helt eller delvis ska ingå i den nya församlingen eller det nya pastoratet att vara ledamot i interimisstyrelsen. Domkapitlet ska också utse en annan präst i en sådan församling eller ett sådant pastorat att vara den ledamotens ersättare. Domkapitlet bestämmer tiden för uppdragen.

Andra ledamöter och ersättare i *interimsstyrelsen* väljs av delegerade till det antal dessa bestämmer. Antalet valda ledamöter får dock inte vara mindre än sex.

Kostnader för interimisdelegerades verksamhet

De församlingar och pastorat som har valt *interimsdelegerade* ska gemensamt betala kostnaderna för delegerades verksamhet.

Kyrkostyrelsen får utfärda de ytterligare bestämmelser som behövs för *inte-*

ningsdelegerades verksamhet.

rimsdelegerades och interimsstyrelsens verksamhet.

BESLUTANDE OCH VERKSTÄLLANDE
ORGAN VID INDELNINGÄNDRING-
AR UNDER EN MANDATPERIOD

BESLUTANDE OCH VERKSTÄLLANDE
ORGAN VID ÄNDRINGAR UNDER EN
MANDATPERIOD

34 §

När en *indelningsändring* enligt 16 § *ffjärde* stycket träder i kraft blir *indelningsdelegerade* kyrkofullmäktige i den nya församlingen eller det nya pastoratet resterande del av mandatperioden och *indelningsstyrelsen* blir kyrkoråd. Det följer av 4 kap. 6 § att kyrkoherden i den nya församlingen eller det nya pastoratet är ledamot i kyrkorådet.

När en *indelningsändring* träder i kraft upphör alla uppdrag som förtroendevald i de församlingar och pastorat som berörs av ändringen. Motsvarande gäller uppdrag som kyrkvärd och revisor. Nya kyrkvärdar och revisorer ska väljas för återstoden av mandatperioden senast den 31 december året före ikraftträdandet av *indelningsändringen*.

När en *ändring* enligt 15 § *andra* stycket *första meningen* träder i kraft blir *interimsdelegerade* kyrkofullmäktige i den nya församlingen eller det nya pastoratet resterande del av mandatperioden och *interimsstyrelsen* blir kyrkoråd. Det följer av 4 kap. 6 § att kyrkoherden i den nya församlingen eller det nya pastoratet är ledamot i kyrkorådet.

När en *ändring* träder i kraft upphör alla uppdrag som förtroendevald i de församlingar och pastorat som berörs av ändringen. Motsvarande gäller uppdrag som kyrkvärd och revisor. Nya kyrkvärdar och revisorer ska väljas för återstoden av mandatperioden senast den 31 december året före ikraftträdandet av *ändringen*.

35 §

I beslut om *indelning i församlingar och pastorat* ska stiftsstyrelsen *också* efter samråd med berörda församlingar och pastorat besluta om namn på församlingarna respektive pastoraten.

Stiftsstyrelsen får även i andra fall pröva frågor om att ändra namn på *sådana enheter*.

Ett beslut om att ändra namn enligt *andra* stycket *träder* i kraft den 1 januari det år som *bestäms i beslutet*. Ett sådant beslut ska *fattas* senast *sex månader* före ikraftträdandet. Om *beslutet* ska *träda i kraft* året efter det år *ordinarie kyrkoval* har ägt rum ska det *fattas* senast *tolv månader* före ikraftträdandet.

I beslut enligt 6 och 6 a §§ samt i beslut om *fastställande* enligt 7 § ska stiftsstyrelsen, efter samråd med berörda församlingar och pastorat, besluta om namn på församlingarna respektive pastoraten. *Stiftsstyrelsen ska också besluta om namn på församlingarna och pastoraten så snart kyrkostyrelsen har fattat beslut enligt 7 a §*.

Stiftsstyrelsen får även i andra fall pröva frågor om att ändra namn på *församlingar och pastorat*. Ett sådant beslut *träder i kraft* den 1 januari det år som *bestäms i beslutet*.

När ett beslut om att ändra namn enligt *andra* stycket *ska träda* i kraft den 1 januari året efter det år då *ordinarie kyrkoval* har ägt rum, ska *beslutet* vara *fattat* senast den 1 januari det år som *valet* äger rum. Övriga beslut om att *ändra namn* ska vara *fattade* senast den 1 april året innan de ska *träda i kraft*.

Kyrkostyrelsen ska genast underrättas om beslut av stiftsstyrelsen *enligt tredje stycket*.

Kyrkostyrelsen ska genast underrättas om beslut av stiftsstyrelsen *om namn på församlingar och pastorat*.

O 2017:2
Bilaga 1

36 §

I beslut om indelning i kontrakt ska biskopen också besluta om namn på kontrakten.

Biskopen ska även i andra fall pröva frågor om att ändra namn på kontrakt.

Ett beslut om att ändra namn enligt andra stycket träder i kraft den 1 januari det år som bestäms i beslutet. Ett sådant beslut ska fattas senast sex månader före ikraftträdandet.

När ett beslut om att ändra namn enligt andra stycket ska träda i kraft den 1 januari året efter det år då ordinarie kyrkoval har ägt rum, ska beslutet vara fattat senast den 1 januari det år som valet äger rum. Övriga beslut om att ändra namn ska vara fattade senast den 1 april året innan de ska träda i kraft.

Kyrkostyrelsen ska genast underrättas om beslut enligt tredje stycket.

38 kap.

4 §

Ledamöter och ersättare i valnämnden väljs av kyrkofullmäktige till det antal som fullmäktige bestämmer. De väljs för fyra år, räknat från och med den 1 januari året efter valåret. Antalet ledamöter får inte vara mindre än tre.

Om en ändrad *indelning* innebär att en ny församling som inte ingår i ett pastorat eller ett nytt pastorat bildas, ska *indelningsdelegerade* snarast möjligt välja ledamöter till valnämnden och ersättare för dessa.

Om en ändrad *lokal struktur* innebär att en ny församling som inte ingår i ett pastorat eller ett nytt pastorat bildas *och interimisdelegerade har utsetts*, ska *interimisdelegerade* snarast möjligt välja ledamöter till valnämnden och ersättare för dessa.

Val vid indelningsändring

Om en ändrad *indelning* ska träda i kraft den 1 januari året efter det år då ordinarie kyrkoval hålls, ska valet avse församlingarna, pastoraten och stiftens enligt den nya *indelningen*.

Val vid ändrad struktur

7 §

Om en ändrad *lokal struktur eller ändring i stiftsindelningen* ska träda i kraft den 1 januari året efter det år då ordinarie kyrkoval hålls, ska valet avse församlingarna, pastoraten och stiftens enligt den nya *lokala strukturen och stiftsindelningen*.

Röstning äger rum på röstmottagningsställen.

För varje valdistrikt ska det finnas en vallokal.

På valdagen röstar väljarna i första hand i vallokalen för det valdistrikt där de finns upptagna i röstlängden. De kan också före eller under valdagen rösta i röstningslokaler, när sådana har anordnats. Väljare får även brevrösta enligt bestämmelserna i 54–57 §§.

Under den period röstning får ske enligt 49 § ska minst en röstningslokal finnas i varje församling eller, om församlingen ingår i ett pastorat, i pastoratet enligt den *indelning* som gäller den 1 januari året efter valåret.

Under den period röstning får ske enligt 49 § ska minst en röstningslokal finnas i varje församling eller, om församlingen ingår i ett pastorat, i pastoratet enligt den *lokala struktur* som gäller den 1 januari året efter valåret.

Vid omval ska kyrkostyrelsen bestämma om det i den valkrets som valet gäller ska finnas röstningslokaler enligt fjärde stycket.

Väljare som brevröstar eller röstar i en röstningslokal ska rösta samtidigt i alla de val som de vill delta i.

1. Detta beslut träder i kraft den 1 januari 2018.
2. Indelningsdelegerade och indelningsstyrelser som har tillsatts före den 1 januari 2018 blir vid beslutets ikraftträdande interimisdelegerade respektive interimisstyrelser.

Kyrkomötet
Läronämndens yttrande 2017:9y

Interimsdelegerade och interimsstyrelse

Läronämndens yttrande över KsSkr 2017:3 del 2

Kyrkostyrelsens förslag att interimsstyrelsen som förtroendevald organ själv ska utse den präst jämte ersättare som ska vara ledamot i styrelsen strider mot principen att prästen ingår i styrelsen som företrädare för kyrkans vinningstjänst. Läronämnden menar att denna princip bör återspeglas i bestämmelsen om hur prästen utses.

Uppsala den 31 augusti 2017

På Läronämndens vägnar

Antje Jackelén, ordförande

Jenny Sjögren, sekreterare

Närvarande: Ärkebiskop Antje Jackelén, ordförande, biskop Ragnar Persenius, biskop Martin Modéus, biskop Åke Bonnier, biskop Johan Dalman, biskop Mikael Mogren, biskop Fredrik Modéus, biskop Johan Tyrberg, biskop Per Eckerdal, biskop Hans Stiglund, biskop Sven-Bernhard Fast, biskop Eva Brunne, Göran Eidevall, Eva-Lotta Grantén, Anna Karin Hammar, Margarethe Isberg, Karin Johannesson, Håkan Möller, Jesper Svartvik och Kristin Zeiler.

Kyrkomötet
Kyrkorättsutskottets yttrande 2017:2y

Ändringar i kyrkoordningen m.m., avsnitt 2

Till Organisationsutskottet

Kyrkorättsutskottets yttrande över skrivelse KsSkr 2017:3, avsnitt 2: Översyn om bestämmelserna om den kyrkliga indelningen m.m.

I skrivelsen föreslås nuvarande 37 kap. 6 a § bli 7 b §. I 2 kap. 10 a § i kyrkoordningen finns en hänvisning till 37 kap. 6 a §. Om utskottet bifaller kyrkostyrelsens förslag behöver även denna hänvisning ändras till att i stället avse 37 kap. 7 b § i kyrkoordningen.

Kyrkorättsutskottet noterar att det finns korrekturfel i kyrkostyrelsens förslag på s. 28–34 i skrivelsen. Bestämmelserna om 38 kap. på s. 28 bör utgå. Detsamma gäller bestämmelserna på s. 29 och fram till rubriken 38 kap. på s.34. I föreslagna 34 kap. 12 § tredje stycket bör ”istället” ändras till ”i stället” (se t.ex. 4 kap. 10 §, 5 kap. 6 §, 7 kap. 6 §, 9 kap. 7 § i kyrkoordningen). I föreslagna 37 kap. 30 b § andra stycket saknas slutligen en punkt efter ordet ersättarna.

Kyrkorättsutskottet har ur kyrkorättslig synpunkt, utöver vad som noterats ovan, inget att erinra mot föreslagna ändringar i kyrkoordningen.

Uppsala den 4 oktober 2017

På Kyrkorättsutskottets vägnar

Sven Esplund, ordförande

Migelle Wikström, sekreterare

Beslutande: Sven Esplund, ordförande, Anders Roos, Jerry Adbo, Maria Lagerman, Sten-Arne Burman, Christina Andersson, Björn Andersson, Berit Bornecrantz Dias, Gunvor Torstensson, Boel Johansson, Suzanne Fredborg, Gunilla Blom, Conny Tyrberg, Peder Fohlin och Carl Seved Tigerhielm.

Övriga närvarande vid beslutstillfället: Jenny Thor, Sebastian Clausson, Manilla Bergström, Sofia Särduquist, Hans Weichbrodt, Claes-Johan Bonde, Asta Matikainen Lecklin, Georg Lagerberg, Ingrid Smittsarve, Ann-Christine From Utterstedt, Mikael Eskilandersson och Birgitta Sedin.

Biskop Åke Bonnier har deltagit i utskottets överläggningar.

Ändringar i kyrkoordningen m.m., avsnitt 2

Till Organisationsutskottet

Kyrkorättsutskottets yttrande över förslag till ändringar i 37 kap. 31 § andra stycket i kyrkoordningen.

Organisationsutskottet har nu, mot bakgrund av Läronämndens yttrande 2017:9y om interimisdelegerade och interimisstyrelse, begärt att Kyrkorättsutskottet yttrar sig över en av utskottet föreslagen ändring i 37 kap. 31 § andra stycket i kyrkoordningen. Kyrkorättsutskottet har tidigare yttrat sig till Organisationsutskottet över de ändringar som i övrigt föreslås i bestämmelsen (Kr 2017:2y).

Nuvarande lydelse

Organisationsutskottets förslag

37 kap.

31 §

För beredning och verkställighet av *indelningsdelegerades* ärenden ska det finnas en *indelningsstyrelse*, som delegerade utser för sin tjänstgöringstid.

Den av prästerna i en församling eller ett pastorat som helt eller delvis ska ingå i den nya indelningsenheten som har varit kyrkoherde längst eller, om ingen har varit kyrkoherde, som har varit anställd som präst längst ska vara ledamot i indelningsstyrelsen. Han eller hon har rätt att sätta annan präst i en sådan församling eller ett sådant pastorat som ledamot i sitt ställe respektive som ersättare.

Andra ledamöter och ersättare i *indelningsstyrelsen* väljs av delegerade till det antal dessa bestämmer. Antalet valda ledamöter får dock inte vara mindre än sex.

För beredning och verkställighet av *interimsdelegerades* ärenden ska det finnas en *interimsstyrelse*, som delegerade utser för sin tjänstgöringstid.

Domkapitlet ska utse en av prästerna i en församling eller ett pastorat som helt eller delvis ska ingå i den nya församlingen eller det nya pastoratet att vara ledamot i interimsstyrelsen. Domkapitlet ska också utse en annan präst i en sådan församling eller ett sådant pastorat att vara den ledamotens ersättare. Domkapitlet bestämmer tiden för uppdragen.

Andra ledamöter och ersättare i *interimsstyrelsen* väljs av delegerade till det antal dessa bestämmer. Antalet valda ledamöter får dock inte vara mindre än sex.

Kyrkorättsutskottet har ur kyrkorättslig synpunkt inget att erinra mot förslaget.

Uppsala den 5 oktober 2017

På Kyrkorättsutskottets vägnar

Anders Roos, ordförande

Migelle Wikström, sekreterare

Beslutande: Anders Roos, ordförande, Jerry Adbo, Maria Lagerman, Sten-Arne Burman, Christina Andersson, Björn Andersson, Berit Bornecrantz Dias, Gunvor Torstensson, Boel Johansson, Sven Esplund, Suzanne Fredborg, Gunilla Blom, Peder Fohlin, Ingrid Smittsarve och Carl Seved Tigerhielm.

Övriga närvarande vid beslutstillfället: Jenny Thor, Sebastian Clausson, Manilla Bergström, Sofia Särdaqvist, Hans Weichbrodt, Claes-Johan Bonde, Christina Blomqvist, Asta Matikainen Lecklin, Georg Lagerberg, Mikael Eskilandersson och Birgitta Sedin.

Biskop Åke Bonnier har deltagit i utskottets överläggningar.

Kyrkomötet
Organisationsutskottets betänkande 2017:3

Kyrkliga samfälligheter för särskilda uppgifter

Sammanfattning

Betänkandet behandlar avsnitt tre i kyrkostyrelsens skrivelse Ändringar i kyrkoordningen m.m. i vilket föreslås att det som gällde för kyrklig samfällighet för särskilda uppgifter före strukturförändringarna åter ska gälla i sak beträffande beslutsprövning, överklagande till domkapitlet av vissa beslut och Svenska kyrkans arbetsgivarorganisations roll som arbetsgivarföreträdare. Utskottet menar att förslaget bör bifallas. Utskottet menar vidare, med hänvisning till Kyrkorättsutskottets påpekande i Kr 2017:3y, att kyrkostyrelsen bör ges i uppdrag att göra en översyn av bestämmelserna om stiftets tillsyn över de kyrkliga samfälligheterna för särskilda uppgifter i enlighet med vad utskottet anför.

Utskottets förslag till kyrkomötesbeslut

1. Kyrkomötet beslutar att anta kyrkostyrelsens förslag till ändring i kyrkoordningen enligt *bilaga 1*.
2. Kyrkomötet beslutar att ge kyrkostyrelsen i uppdrag att göra en översyn av bestämmelserna om stiftens tillsyn över de kyrkliga samfälligheterna för särskilda uppgifter i enlighet med vad utskottet anför.

Skrivelsens förslag

Kyrkostyrelsens skrivelse 2017:3, avsnitt 3, Viss reglering av kyrkliga samfälligheter för särskilda uppgifter

Kyrkomötet beslutar att anta kyrkostyrelsens förslag till ändring i kyrkoordningen.

Yttrande från andra utskott

Kyrkorättsutskottet har yttrat sig över skrivelsen i Kr 2017:3y, *bilaga 2*.

Bakgrund

Före 2014 användes termen samfällighet i kyrkoordningen för att omfatta alla Svenska kyrkans kyrkliga samfälligheter. Kyrkomötet beslutade 2012 att det från 2014 inte längre skulle finnas pastorats- och flerpastoratssamfälligheter, och att dessa skulle bli pastorat (pastorat är samfälligheter, se 2 kap. 5 § i kyrkoordningen). Samtidigt beslutade kyrkomötet att ersätta termen samfällighet med pastorat i kyrkoordningsbestämmelser.

Eftersom en kyrklig samfällighet för särskilda uppgifter omfattas av termen samfällighet men inte av termen pastorat, innebar 2014 års terminologiändring också ändringar i sak för en kyrklig samfällighet för särskilda uppgifter. Genom terminologiändringen kom Samfälligheten Gotlands kyrkor att oavsiktligt exkluderas från flera regler som fram till 2014 har gällt för samfälligheten. Reglerna avser bland annat kyrkoordningsbestämmelserna om beslutsprövning, överklagande till domkapitlet av vissa beslut och Svenska kyrkans arbetsgivarorganisationens roll som arbetsgivarföreträdare. Också begravningsamfälligheten i Göteborg, som är under bildande, är exkluderad från dessa regler till följd av terminologiändringen.

Kyrkostyrelsen föreslår i nu föreliggande skrivelse att kyrkoordningen ändras så att det som gällde för kyrklig samfällighet för särskilda uppgifter före strukturförändringarna åter ska gälla i sak beträffande beslutsprövning, överklagande till domkapitlet av vissa beslut och Svenska kyrkans arbetsgivarorganisationens roll som arbetsgivarföreträdare. Ändringen föreslås införas genom en hänvisningsbestämmelse i en ny 2 kap. 10 b §.

Begravningsamfälligheten i Göteborg bildas den 1 januari 2018 och kyrkostyrelsen föreslår därför att de föreslagna ändringarna ska träda i kraft den 1 januari 2018. Kyrkostyrelsen bedömer att den föreslagna bestämmelsen inte behöver kompletteras med några övergångsbestämmelser.

Utskottets överväganden

Utskottets förslag:

1. Kyrkomötet beslutar att anta kyrkostyrelsens förslag till ändring i kyrkoordningen enligt *bilaga 1*.
2. Kyrkomötet beslutar att ge kyrkostyrelsen i uppdrag att göra en översyn av bestämmelserna om stiftens tillsyn över de kyrkliga samfälligheterna för särskilda uppgifter i enlighet med vad utskottet anför.

Kyrkostyrelsens skrivelse innehåller förslag om att det som gällde för kyrklig samfällighet för särskilda uppgifter före strukturförändringarna åter ska gälla i sak beträffande beslutsprövning, överklagande till domkapitlet av vissa beslut och Svenska kyrkans arbetsgivarorganisationens roll som arbetsgivarföreträdare. Utskottet menar att förslaget bör bifallas.

Kyrkorättsutskottet har i sitt yttrande påpekat att stiftens inte föreskrivs någon allmän skyldighet eller rätt att utöva tillsyn över de kyrkliga samfälligheterna för särskilda uppgifter som finns i stiftet. Kyrkostyrelsen bör därför, som Kyrkorättsutskottet framhåller, ges i uppdrag att till kyrkomötet återkomma med förslag som åtgärdar de av Kyrkorättsutskottet noterade bristerna.

Uppsala den 5 oktober 2017

O 2017:3

På Organisationsutskottets vägnar

Louise Callenberg, ordförande

Fredrik Nilsson Björner, sekreterare

Beslutande: Louise Callenberg, ordförande, Claes Block, Aina Andersson, Anton Härder, Cecilia Clausen, Per Lindberg, Gustaf Bengtsson, Maj-Lis Aasa, Olle Reichenberg, Kåge Johansson, Tomas Jansson, Birgit Kullingsjö, Bella Aune, Irene Oskarsson och Bo Hanson.

Övriga närvarande vid beslutstillfället: Roberth Krantz, Britt Sandström, Irma Carlsson, Sven Gunnar Persson, Stefan Aro, Britt Kilsäter, Märta Brita Forsberg Svensson, Karin Forsell, Elsa Christersson och Markus Holmberg.

Biskoparna Sven-Bernhard Fast och Johan Dalman har deltagit i utskottets överläggningar.

Bilaga 1

Förslag till ändring i kyrkoordningen

Kyrkomötet beslutar att i kyrkoordningen införa en ny paragraf, 2 kap. 10 b §, av följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

2 kap.

10 b §

Följande bestämmelser om pastorat ska tillämpas på en kyrklig samfällighet för särskilda uppgifter:

- 34 kap. 6 § om Svenska kyrkans arbetsgivarorganisation,*
- 53 kap. 12 § om överklagande,*
- 56 kap. 7 § om överklagande, och*
- 57 kap. 9, 10 och 20 §§ om beslutsprövning.*

Följande bestämmelse om stift ska tillämpas på en kyrklig samfällighet för särskilda uppgifter:

- 57 kap. 8 § om beslutsprövning.*

Detta beslut träder i kraft den 1 januari 2018.

Kyrkomötet
Kyrkorättsutskottets yttrande 2017:3y

Ändringar i kyrkoordningen m.m., avsnitt 3

Till Organisationsutskottet

Kyrkorättsutskottets yttrande över skrivelse KsSkr 2017:3, avsnitt 3: Viss reglering av kyrkliga samfälligheter för särskilda uppgifter.

Kyrkorättsutskottet noterar att stiftet inte föreskrivs någon allmän skyldighet eller rätt att utöva tillsyn över de kyrkliga samfälligheterna för särskilda uppgifter som finns i stiftet. Detta inkluderar bl.a. råd, stöd och hjälp i rättsliga frågor och i förvaltningsfrågor samt hänvisningen till bestämmelserna om beslutsprövning. Detta innebär fortsatt en avvikelse från den ordning som gällde före ikraftträdandet av strukturbeslutet den 1 januari 2014, där alla kyrkliga samfälligheter omfattades av bestämmelsen (57 kap. 1 § i kyrkoordningen). Någon hänvisning till 57 kap. 1 § första meningen eller någon av punkterna i bestämmelsen föreslås nu inte i kyrkostyrelsens skrivelse. En konsekvens av detta är således att det inte finns någon skyldighet eller rätt enligt kyrkoordningen för stiftet att utöva tillsyn över dessa samfälligheter. Det framstår ur kyrkorättsligt perspektiv som tveksamt att inte i kyrkoordningen uttryckligt reglera att stiftet allmänt utövar tillsyn över verksamheten i en organisatorisk del av Svenska kyrkan på lokal nivå. Inte heller föreskrivs att stiftet har något uppdrag att t.ex. främja god förvaltning i dessa enheter (jfr 6 kap. 4 §). Organisationsutskottet bör därför överväga att ge kyrkostyrelsen ett uppdrag att till kyrkomötet återkomma med förslag som åtgärdar de av utskottet noterade bristerna.

Kyrkorättsutskottet har ur kyrkorättslig synpunkt inget att erinra mot föreslagna ändringarna i kyrkoordningen.

Uppsala den 4 oktober 2017

På Kyrkorättsutskottets vägnar

Sven Esplund, ordförande

Migelle Wikström, sekreterare

Beslutande: Sven Esplund, ordförande, Anders Roos, Jerry Adbo, Maria Lagerman, Sten-Arne Burman, Christina Andersson, Björn Andersson, Berit Bornecrantz Dias, Gunvor Torstensson, Boel Johansson, Suzanne Fredborg, Gunilla Blom, Conny Tyrberg, Peder Fohlin och Carl Seved Tigerhielm.

Övriga närvarande vid beslutstillfället: Jenny Thor, Sebastian Clausson, Manilla Bergström, Sofia Särdaqvist, Hans Weichbrodt, Claes-Johan Bonde, Christina Blomqvist, Asta Matikainen Lecklin, Georg Lagerberg, Ingrid Smittsarve, Ann-Christine From Utterstedt, Mikael Eskilandersson och Birgitta Sedin.

Biskop Åke Bonnier har deltagit i utskottets överläggningar.

Kyrkomötet
Organisationsutskottets betänkande 2017:4

Demokratifrågor

Sammanfattning

I betänkandet behandlas fem motioner som alla berör frågor om direkta eller indirekta kyrkliga val eller valsystemets utformning. Utskottet menar att motionerna bör avslås men föreslår samtidigt kyrkomötet att, med anledning av motionerna, uppdra åt kyrkostyrelsen att göra en konsekvensanalys av direkta och indirekta kyrkliga val ur demokrati-, kyrkosyns-, och digitaliseringsperspektiv.

Till betänkandet finns en reservation och fyra särskilda meningar.

Utskottets förslag till kyrkomötesbeslut

1. Kyrkomötet beslutar att avslå motion 2017:16.
2. Kyrkomötet beslutar att avslå motion 2017:39.
3. Kyrkomötet beslutar att avslå motion 2017:82.
4. Kyrkomötet beslutar att avslå motion 2017:88.
5. Kyrkomötet beslutar att avslå motion 2017:101, punkt 1.
6. Kyrkomötet beslutar att avslå motion 2017:101, punkt 2.
7. Kyrkomötet beslutar att med anledning av motionerna 2017:16, 2017:39, 2017:82, 2017:88 och 2017:101 uppdra åt kyrkostyrelsen att göra en konsekvensanalys av direkta och indirekta kyrkliga val ur demokrati-, kyrkosyns-, och digitaliseringsperspektiv.

Motionernas förslag

Motion 2017:16 av Berth Löndahl och Leif Nordlander, Utredning av indirekta val

Kyrkomötet beslutar att uppdra till kyrkostyrelsen att tillsätta en utredning för att pröva möjligheten av indirekta val på stifts- och nationell nivå.

Motion 2017:39 av Dan Sarkar, Svenska kyrkans demokrati

Kyrkomötet beslutar att uppdra till kyrkostyrelsen att utreda hur Svenska kyrkans demokratiska organisation kan utformas istället för nuvarande system.

Motion 2017:82 av Hans-Olof Andrén m.fl., Utred indirekta val

Kyrkomötet beslutar att uppdra till kyrkostyrelsen att utreda förutsättningarna för och konsekvenserna av en återgång till indirekta val av kyrkomöte och stiftsfullmäktige.

Motion 2017:88 av Nils Gårder, Utred Svenska kyrkans val

Kyrkomötet beslutar att uppdra till kyrkostyrelsen att utreda möjliga förändringar i bestämmelserna om val i kyrkoordningen samt efter sedvanlig remiss till församlingar och stift återkomma till kyrkomötet med förslag innefattande förenklingar, åtgärder för kostnadssänkning och ett alternativ med indirekt val till stiftsfullmäktige och kyrkomötet.

Motion 2017:101 av Sven-E Kragh m.fl., Indirekta val till stiftsfullmäktige och kyrkomöte

1. Kyrkomötet beslutar att uppdra till kyrkostyrelsen att utreda möjligheten till och konsekvenser av att övergå till ett indirekt valsysteem till kyrkomötet och stiftsfullmäktige så att dessa om möjligt ska ske vid valen 2021.
2. Kyrkomötet beslutar att uppdra till kyrkostyrelsen att efter remiss till församlingar och stift återkomma till kyrkomötet med en redovisning av alternativa bestämmelser som innebär indirekta val till kyrkomötet och stiftsfullmäktige.

Bakgrund**Valsystemet i Svenska kyrkan****Före 2000**

Valen till kyrkofullmäktige och direktvalda kyrkoråd reglerades inte i kyrkolagen såsom valen till stiftsfullmäktige och kyrkomötet utan i lagen (1972:704) om kyrkofullmäktigeval, m.m. Valen var direkta och hölls samtidigt i hela landet. Varje församling utgjorde normalt en valkrets. Varje församling bildade också ett valdistrikt. I lagen fanns vidare regler om bland annat valnämnder, röstlängder, valsedlar, röstningen i vallokal och på postkontor och sammanräkning av rösterna.

Före relationsförändringen 2000 utsågs stiftsfullmäktige och kyrkomötet i indirekta val genom elektor.

För stiftsfullmäktige gällde i korthet att antalet ledamöter fastställdes av stiftsfullmäktige till ett udda antal och till minst 51. För ledamöterna skulle väljas lika många ersättare. Normalt utgjorde kontrakten valkretsar. I varje valkrets skulle väljas en ledamot och därutöver så många ledamöter som belöpte på valkretsen vid en proportionell fördelning utifrån antalet röstberättigade. Elektorerna valdes av kyrkofullmäktige för varje församling eller av det direktvalda kyrkorådet. I församlingar med högst 500 röstberättigade skulle utses en elektor, i församlingar med 501–2 000 röstberättigade två elektor. För varje påbörjat tvåtusental röstberättigade härutöver skulle utses ytterligare en elektor.

För kyrkomötet gällde att det skulle bestå av 251 ledamöter samt ersättare för dessa. Vid valen till kyrkomötet utgjorde stiftens valkretsar. Dock utgjorde vart och ett av Lunds, Härnösands och Luleå stift två valkretsar. Mandatfördelningen gjordes enligt en proportionell fördelning utifrån antalet röstberättigade kyrkotillhöriga i varje valkrets. I varje valkrets skulle dock minst två ledamöter utses. Elektorerna valdes för varje pastorat, i enförsamlingspastorat av kyrkofullmäktige eller av kyrkorådet om fullmäktige inte fanns, i flerförsamlingspastorat av församlingsdelegerade eller kyrkofullmäktige i pastoratet. I pastorat med högst 2 000 röstberättigade skulle utses en elektor, i församlingar med 2 001–4 000 röstberättigade två elektor. För varje påbörjat fyratusental röstberättigade härutöver skulle utses ytterligare en elektor.

Med kyrkoordningens tillkomst infördes direkta val också till såväl stiftsfullmäktige som kyrkomötet.

Bestämmelserna om direkta val i kyrkoordningens kapitel 38 har som förlaga den tidigare vallag (1997:157) som riksdagen beslutade samtidigt som utredningsarbetet om kyrkoordningen pågick.

Även om det finns vissa skillnader, t.ex. gällande rösträttsålder, är likheten mellan de allmänna valen och kyrkovalet mycket stor.

När kyrkomötet fattade beslut om kyrkoordningens valbestämmelser gjordes på ett antal punkter förändringar som innebar en större anslutning till vallagen än enligt Centralstyrelsens förslag i sin kyrkoordningsskrivelse. De grundläggande motiven för att i större utsträckning lägga vallagen till grund för kyrkoordningens bestämmelser var att kyrkomötet ansåg att det borde ske en anpassning till förhållanden som väljarna var förtrogna med genom deltagande i allmänna val, att minska behovet av mera kostsamma informationsinsatser och att underlätta rådgivningsverksamheten om valet.

Direkta eller indirekta val

Inledning

Valsystemets utformning och inte minst frågan om antalet direkta val hörde till det mest omdiskuterade under hela arbetet med kyrkoordningen. I yttrandet över regeringens principförslag till ändrade kyrka-statrelationer behandlade Andra kyrkolagsutskottet i sitt av 1995 års kyrkomöte antagna betänkande vissa frågor om de framtida kyrkliga valen. Utskottet menade att det borde framgå av lagen om Svenska kyrkan att de kyrkliga valen skulle vara demokratiska och att ordningen med proportionella val skulle garanteras. I lagen om Svenska kyrkan finns dock inga föreskrifter om de kyrkliga valen. Regeringen angav i prop. 1997/98:116 Staten och trossamfunden – bestämmelser om Svenska kyrkan och andra trossamfund att det borde vara en uppgift för Svenska kyrkan själv att närmare utforma valregler m.m. som uppfyller nödvändiga kriterier för att vidmakthålla och förstärka den demokratiska organisationen.

Inför relationsförändringen

Val till stiftsfullmäktige

Ett av huvudmotiven bakom att det i utredningsarbetet inför kyrkoordningens tillkomst föreslogs direkta val till stiftsfullmäktige var att stiftet inte längre skulle vara en samfällighet. Man menade därför att den för den representativa demokratin grundläggande principen om direkta val till beslutande organ skulle gälla. Vidare menade man att direktval kunde ge högre legitimitet åt de som valdes. Kyrkostyrelsen föreslog också direkta val till stiftsfullmäktige i sin kyrkoordningsskrivelse.

Vid kyrkomötets behandling fanns ett antal motioner som argumenterade för indirekta val till stiftsfullmäktige. I dessa pekades bland annat på att stiftets uppgifter inte var relaterade till enskilda medlemmar utan till församlingarna. Kyrkomötet beslöt dock enligt kyrkostyrelsens förslag att valen skulle vara direkta.

Val till kyrkomötet

Valutredningen inför relationsförändringen föreslog att kyrkomötet skulle väljas genom indirekta val med ledamöterna i stiftsfullmäktige som valkorporation. Utredningen gjorde en genomgång av de diskussioner som hade förevarit och noterade att

den allmänna tendensen varit att ett system med direkta val borde införas. Huvudskälen för direkta val, anförde man, grundade sig på allmänna demokratiska principer samt att direktval kunde ge en högre grad av legitimitet åt kyrkomötet. I betänkandet konstaterades vidare att skilda uppfattningar av kyrkorättslig natur hade förts fram i fråga om sambandet mellan de olika nivåernas uppgifter och relationerna dem emellan samt därav följande olika synsätt i frågan om direkta eller indirekta val.

Utredningen angav att den funnit att flertalet av de problem med direkta val som påtalats i tidigare utredningar skulle komma att kvarstå. Detta gällde ”inte minst svårigheterna att genom nominerings- och informationsinsatser ge sådan kännedom om kyrkopolitiska frågor och om aktuella kandidater som medför – i tillräcklig utsträckning – engagemang hos väljare och ett valdeltagande som får till följd ett representativt valresultat”.

I kyrkoordningsskrivelsen till 1999 års kyrkomöte föreslog emellertid Svenska kyrkans centralstyrelse att kyrkomötets ledamöter skulle utses genom ett direktval. Vid behandlingen i kyrkomötet angav Andra kyrkolagsutskottet i sitt betänkande att följande skrivning från Första kyrkolagsutskottet innehöll de avgöranden motiven för direkta val på alla nivåer.

Utskottet kan inte undgå att i frågan om direkta eller indirekta val framförallt fästa vikt vid att kyrkans beslutande församlingar på alla nivåer skall åtnjuta full politisk legitimitet. Detta argument måste enligt utskottets mening tillmätas avgörande betydelse särskilt i fråga om Kyrkomötet. Kyrkomötet har genom det reformarbete som inleddes redan under 1979 års kyrkomöte utvecklats i riktning mot en form av riksdag för den Svenska kyrkan, och det torde allmänt uppfattas på detta sätt. Enligt lagen om Svenska kyrkan är Kyrkomötet Svenska kyrkans högsta beslutande organ. I denna egenskap bör dess betydelse som framtida sammanhållande faktor inte underskattas. Det kan enligt utskottets mening knappast betvivlas att en genom direkta val utsedd församling utifrån numera i samhället gängse synsätt åtnjuter en högre grad av demokratisk legitimitet än en indirekt utsedd. Utskottet finner alltså från demokratisk synpunkt i likhet med Centralstyrelsen att valen till Kyrkomötet bör vara direkta.

I den reservation som i stället förespråkade indirekt val till kyrkomötet och stiftsfullmäktige framfördes bland annat att besluten i kyrkomötet var till övervägande del relaterade till stift och församlingar samt att kyrkomötet, till skillnad från riksdagen, inte hade någon egen utdebiteringsrätt gentemot de kyrkotillhöriga. Däremot hade kyrkomötet att bestämma över den ekonomiska utjämningen mellan församlingarna och besluta om hur mycket av kyrkoavgiften i församlingarna som skulle tas i anspråk för den nationella nivåns behov. Detta samspel mellan de olika nivåerna måste, menade man, återspeglas i hur de olika beslutande organen i stiftet och på nationell nivå utses. Vidare anförde man;

Förtroendet för de beslut som fattas i stiftsfullmäktige och kyrkomöte och dessa besluts legitimitet beror av hur besluten tas emot i församlingarna. Detta blir än viktigare efter relationsförändringen mellan Svenska kyrkan och staten, då efterlevnaden av fattade beslut måste bygga på lojalitet och förlitan på att besluten har fattats med utgångspunkt i kyrkans enhet och med kunskap och förståelse för hela kyrkans – inte minst församlingarnas – livsvillkor. Därför behöver de förtroendevalda i stiftsfullmäktige och kyrkomöte ha sin förankring i församlingslivet.

Man påtalade också problemen med hur en valrörelse till stiftsfullmäktige och kyrkomöte skulle kunna organiseras och genomföras;

O 2017:4

Vid de valrörelser som gäller kommun, landsting och riksdag erbjuder de olika partierna program och kandidater för de olika nivåerna. Detta är relaterat till de skilda uppgifter som dessa beslutsorgan har att hantera. Frågan är hur ett sådant synsätt skall kunna anläggas på beslutsorgan med det speciella inbördes samband som församlingar, stift och kyrkomöte har till varandra. Finns det här inte en risk att kyrkan får "stifts- och rikspartier" med inriktning på någon speciell fråga, som inte är relaterad till kyrkan i sin helhet?

Efter en omfattande plenardiskussion fattade kyrkomötet beslut om direkta val även till kyrkomötet.

Efter 2000

Kyrkostyrelsen redovisade i skrivelsen KsSkr 2002:8 erfarenheter av olika slag från det första kyrkoval som genomförts av Svenska kyrkan i egen regi år 2001. I skrivelsen angavs att det skulle ske en fortsatt och fördjupad analys av hur regelverket för Svenska kyrkans val bör vara utformat. Kyrkomötet bejakade att det behövde ske en bearbetning av valfrågorna i linje med vad kyrkostyrelsen anfört. 2002 års kyrkomöte gav också kyrkostyrelsen i uppdrag att tillsätta en utredning som förutsättningslöst skulle utreda frågan om biskoparnas ställning i kyrkomötet.

Frågorna kring de direkta valen och biskoparnas ställning i kyrkomötet, tillsammans med ytterligare ett antal frågor, sammanfördes av kyrkostyrelsen i direktiven för en utredning om demokrati och delaktighet i Svenska kyrkan (Demokratiutredningen). Detta utredningsarbete resulterade bland annat i betänkandet *Välja med förtroende* (SKU 2006:2).

I betänkandet konstaterades (sidan 125) att man i argumentationen för och mot direkta och indirekta val kunde se två huvudlinjer. Den argumentationslinje som förespråkade direkta val utgick, enligt utredningen, från att i en demokratiskt uppbyggd organisation bör de enskilda medlemmarna ha ett direkt inflytande över vilka personer som ges förtroendet att representera dem och fatta beslut. Den andra argumentationslinjen, som förespråkade indirekta val, utgick från vilka uppgifter, vilken ställning och inte minst vilka relationer de olika nivåerna har. Denna argumentationslinje kunde, enligt utredningen, sägas framhålla församlingen som en grund för övriga (organisatoriska) nivåer. De långvariga, återkommande och omfattande diskussioner som förevarit i frågan visade, enligt utredningen, att båda typerna av argument hade skäl för sig.

Utredningen föreslog att valen till stiftsfullmäktige och kyrkomötet även fortsättningsvis skulle vara direkta.

När det gällde valen till stiftsfullmäktige ansåg utredningen att dessa skulle vara direkta för att markera stiftets karaktär och självständighet samt för att värna kyrkomedlemmarnas demokratiska inflytande.

Vad avsåg valet till kyrkomötet ansåg utredningen att det skulle vara direkt då man såg det som angeläget att behålla de enskilda kyrkomedlemmarnas delaktighet och demokratiska inflytande på kyrkomötets sammansättning. Kyrkostyrelsen valde att inte lägga fram någon skrivelse till kyrkomötet baserat på betänkandet *Välja med förtroende*.

I ett betänkande från kyrkomötet 2007 (O 2007:5) behandlade utskottet motion 2007:89 om indirekta val till kyrkomötet. Med hänvisning till den utredning med syfte att förenkla och förtydliga kyrkans struktur på lokal nivå som man samma år föreslagit

kyrkomötet att ge kyrkostyrelsen i uppdrag att tillsätta, föreslog utskottet att motionen skulle avslås. Kyrkomötet följde utskottets förslag.

Till kyrkomötet 2010 återkom genom motion 2010:66 frågan om indirekta val till stiftsfullmäktige och kyrkomötet. Även denna gång föreslog Organisationsutskottet avslag på motionen med hänvisning till den då pågående Strukturutredningen. Kyrkomötet följde utskottets förslag.

2012 fattade kyrkomötet beslut om att två av kyrkomötets ledamöter samt tre ersättare för dessa fr.o.m. mandatperioden 2014–2017 skulle väljas indirekt av utlandsförsamlingarnas kyrkoråd så att utlandsförsamlingarna garanteras representation i kyrkomötet.

Utskottets överväganden

Utskottets förslag:

1. Kyrkomötet beslutar att avslå motion 2017:16.
2. Kyrkomötet beslutar att avslå motion 2017:39.
3. Kyrkomötet beslutar att avslå motion 2017:82.
4. Kyrkomötet beslutar att avslå motion 2017:88.
5. Kyrkomötet beslutar att avslå motion 2017:101, punkt 1.
6. Kyrkomötet beslutar att avslå motion 2017:101, punkt 2.
7. Kyrkomötet beslutar att med anledning av motionerna uppdra åt kyrkostyrelsen att göra en konsekvensanalys av direkta och indirekta kyrkliga val ur demokrati-, kyrkosyns-, och digitaliseringsperspektiv.

Som framgår av bakgrundstexten har frågan om i vilken utsträckning olika beslutande organ ska väljas genom direkta eller indirekta val under lång tid varit mycket omdiskuterad i kyrkan.

Bland det som tilldragit – och tilldrar – sig uppmärksamhet hör bland annat frågor som berör demokratispekterna av valsystemet. Frågor om huruvida ett eller annat valsystem kan sägas vara mer demokratiskt legitimt än det andra och vilken betydelse detta i så fall ska tillmätas hör till det som har varit flitigt omdebatterat. En närliggande fråga är vilket valsystem som har bäst förutsättningar att skapa utrymme för ungas delaktighet i stiftsfullmäktige och kyrkomötet.

En annan aspekt på frågan har varit vilket valsystem som tydligast ger uttryck för kyrkans syn på sig själv. Kopplat till diskussionerna om kyrkosyn har funnits frågor om de olika nivåernas ställning och uppgifter och om behovet av en tydligare förankring i församlingslivet hos ledamöterna i stiftens och den nationella nivåns beslutande organ.

Trots att frågor om valsystemets övergripande utformning, när det gäller val till stiftsfullmäktige och kyrkomöte, frekvent varit närvarande i utskottets och kyrkomötets diskussioner är det nu mer än tio år sedan valsystemet senast var föremål för genomlysning på en mera övergripande nivå genom den s.k. Demokratiutredningen. Utskottet menar att det därför nu finns ett behov av att analysera konsekvenserna av direkta respektive indirekta kyrkliga val ur såväl demokrati- som kyrkosynsperspektiv.

Till det nu sagda kommer enligt utskottet behovet av att även analysera konsekvenserna av de olika valsystemen ur ett digitaliseringsperspektiv. Enligt utskottets uppfattning torde de tekniska möjligheterna att genomföra elektroniska kyrkoval inte vara särskilt avlägsna. Digitaliseringens möjligheter för respektive valsystem behöver analyseras.

De motioner som föreligger rör alla på ett eller annat sätt frågan om direkta eller indirekta kyrkliga val eller valsystemets utformning i stort. Utskottet förordar en bredare analys och föreslår därför att motionerna avslås.

Mot bakgrund av det anförda föreslår utskottet kyrkomötet att avslå motion 2017:16, 2017:39, 2017:82, 2017:88 samt 2017:101 men, med anledning av motionerna, uppdra åt kyrkostyrelsen att göra en konsekvensanalys av direkta och indirekta kyrkliga val ur demokrati-, kyrkosyns-, och digitaliseringsperspektiv.

Uppsala den 5 oktober 2017

På Organisationsutskottets vägnar

Louise Callenberg, ordförande

Fredrik Nilsson Björner, sekreterare

Beslutande: Louise Callenberg, ordförande, Claes Block, Aina Andersson, Anton Härder, Cecilia Clausen, Per Lindberg, Gustaf Bengtsson, Maj-Lis Aasa, Olle Reichenberg, Kåge Johansson, Tomas Jansson, Birgit Kullingsjö, Bella Aune, Irene Oskarsson och Bo Hanson.

Övriga närvarande vid beslutstillfället: Roberth Krantz, Britt Sandström, Irma Carlsson, Sven Gunnar Persson, Stefan Aro, Britt Kilsäter, Märta Brita Forsberg Svensson, Karin Forsell, Elsa Christersson och Markus Holmberg.

Biskoparna Sven-Bernhard Fast och Johan Dalman har deltagit i utskottets överläggningar.

Reservation

Vi reserverar oss mot utskottets förslag såvitt avser punkten 7. Att uppdra till kyrkostyrelsen att göra en utredning av nuvarande valsystem i förhållande till ett system om indirekta val, som idag inte finns, menar vi blir svårt.

Att göra en översyn av det nuvarande valsystemet i förhållande till de tre perspektiven Demokrati, Kyrkosyn och Digitalisering kan vara motiverat. Utredningen bör då utgå från det nuvarande valsystemet.

Louise Callenberg, Claes Block, Aina Andersson, Anton Härder, Cecilia Clausen och Bo Hanson

Särskild mening 1

Jag vill förklara mitt stöd till förmån för motionerna 2017:16 och 2017:39.

Stefan Aro

Särskild mening 2

Sverigedemokraterna anser att utskottet borde avstyrka motionerna gällande demokrati-frågor då vi ser det nuvarande valsystemet som väl inarbetat och fungerande runt om i landet, där alla oavsett aktivitetsgrad har möjlighet att på ett beprövat sätt göra sin röst hörd. Därav ser vi i nuläget ingen anledning att ändra nuvarande valsystem.

Med anledning av ovanstående anser vi att utskottet borde avslå motionerna i sin helhet.

Karin Forsell

O 2017:4

Särskild mening 3

Jag ansluter mig till reservationen.

Elsa Christersson

Särskild mening 4

Jag ansluter mig till reservationen.

Markus Holmberg

Kyrkomötet
Organisationsutskottets betänkande 2017:5

Strukturfrågor

Sammanfattning

I betänkandet behandlas fyra motioner som på olika sätt knyter an till förändringar som skett av strukturen på lokal nivå, främst avseende den strukturreform som trädde i kraft den 1 januari 2014. Utskottet konstaterar att liknande motioner behandlades av kyrkomötet så sent som förra året. Mot bakgrund av pågående uppföljningar samt utskottets tidigare ställningstaganden i frågan anser utskottet att samtliga motioner ska avslås. Samtidigt föreslår utskottet att kyrkomötet med anledning av motionerna informerar kyrkostyrelsen om vad utskottet anfört om en kontinuerlig uppföljning av strukturförändringarnas konsekvenser.

Utskottets förslag till kyrkomötesbeslut

1. Kyrkomötet beslutar att avslå motion 2017:18.
2. Kyrkomötet beslutar att avslå motion 2017:77.
3. Kyrkomötet beslutar att avslå motion 2017:121, punkt 1.
4. Kyrkomötet beslutar att avslå motion 2017:121, punkt 2.
5. Kyrkomötet beslutar att avslå motion 2017:132, punkt 1.
6. Kyrkomötet beslutar att avslå motion 2017:132, punkt 2.
7. Kyrkomötet beslutar att med anledning av motionerna 2017:18, 2017:77, 2017:121 och 2017:132 informera kyrkostyrelsen om vad utskottet anfört om en kontinuerlig uppföljning av strukturförändringarnas konsekvenser.

Motionernas förslag

Motion 2017:18 av Berth Löndahl och Leif Nordlander, Utvärdering av strukturutredningen

Kyrkomötet beslutar att uppdra till kyrkostyrelsen att tillsätta en utredning för att utvärdera konsekvenserna av strukturutredningens genomförande.

Motion 2017:77 av Aron Emilsson, En kyrka mitt i byn – utvärdering av centraliseringens konsekvenser

Kyrkomötet beslutar att uppdra till kyrkostyrelsen att tillsätta en utvärdering av organisationsförändringen inom Svenska kyrkan, avseende församlingssammanslagningarnas och den övergripande centraliseringens konsekvenser för såväl lokal, regional som för nationell nivå.

Motion 2017:121 av Inga Alm, Främja församlingarnas uppgift

1. Kyrkomötet beslutar att uppdra till kyrkostyrelsen att skyndsamt i samråd med stiftens utvärdera genomförda sammanläggningar.
2. Kyrkomötet beslutar att uppdra till kyrkostyrelsen att föreslås åtgärder för att utveckla en levande lokalt närvarande och lokalt förankrad folkkyrka.

Motion 2017:132 av Anders Roos, Konsekvenser av strukturförändringarna

1. Kyrkomötet beslutar att uppdra till kyrkostyrelsen att utreda och utvärdera konsekvenserna av strukturförändringarna i Svenska kyrkan.
2. Kyrkomötet beslutar att uppdra till kyrkostyrelsen att återkomma till kyrkomötet 2019 med en rapport innehållande förslag till nödvändiga åtgärder.

Bakgrund

Förenklad motionsbehandling

Kyrkomötet har tidigare under denna mandatperiod behandlat ärendet i motion 2017:18 om utvärdering av strukturutredningen i Organisationsutskottets betänkande 2016:3 med motion 2016:21, ärendet i motion 2017:121 punkt 1 om att främja församlingarnas uppgift i Organisationsutskottets betänkande 2015:11 med motion 2015:5 samt ärendet i motion 2017:132 om konsekvenser av strukturförändringarna i Organisationsutskottets betänkande 2016:3 och 2015:11 med motion 2016:21 och motion 2015:5.

Förenklad motionsbehandling har avseende motion 2017:18, motion 2017:121 punkt 1 och motion 2017:132 beslutats i enlighet med 4 kap. 19 a § i Arbetsordning för kyrkomötet.

Strukturförändringarna 2014

Den 1 januari 2014 trädde de s.k. strukturförändringarna i kraft. För en utförligare redogörelse av strukturförändringarnas innebörd, se bl.a. Organisationsutskottets betänkande *Strukturfrågor* (O 2012:2).

Kyrkomötet har sedan strukturförändringarnas genomförande behandlat motioner med anledning av dem. För en utförligare redogörelse för tidigare behandling i kyrkomötet, se bl.a. Organisationsutskottets betänkande *Strukturförändringsfrågor* (O 2016:3). I nämnda betänkande hänvisade utskottet till utskottets tidigare uttalande att kyrkomötets strukturbeslut från 2012 tveklöst är ett sådant beslut om behöver följas och reflekteras över, men att tillsättandet av en utredning för utvärdering inte var rätt väg att gå, bl.a. mot bakgrund av den korta tid som gått sedan reformens ikraftträdande. I betänkandet *Några frågor om församlingsråd och strukturen* (O 2015:11) föreslog Organisationsutskottet i stället att kyrkomötet skulle ge kyrkostyrelsen i uppdrag att initiera ett arbete för att följa hur strukturen gestaltar sig, med särskilt fokus på församlingsråden, vilket också blev kyrkomötets beslut.

I kyrkostyrelsens skrivelse *Årsredovisning för Svenska kyrkans nationella nivå 2016* (KsSkr 2017:2) finns i bilaga 2 en redogörelse för behandlingen av detta ärende (se sidan 48 f.). Där sägs bl.a. följande.

Under våren 2016 har frågan beretts genom en analys av befintliga data, pågående forskningsprojekt inom närliggande områden och de studier stift låtit göra av effekter av strukturförändringar. Denna genomgång

visar att genom befintlig årlig statistik kan förekomsten av församlingsråd per stift följas via uppgiften i Kyrksam, och verksamhetsstatistiken ger nyckeltal för gudstjänstliv, diakonalt arbete, kör- och musikliv samt annan församlingsverksamhet.

En kompletterande bild kan fås genom enkätstudier, det vill säga via den interna ”Kyrkbussen”. Hösten 2016 ställdes frågor till ordförande för församlingsråden med fokus på bland annat ansvarsområden och upplevelse av möjlighet att påverka församlingsarbetet. Hela 78 procent har svarat på enkäten. Resultatet visar att i 45 procent av församlingsråden sitter komminister med, i 33 procent kyrkoherde och i 21 procent församlingsherde. De flesta upplever att de kan påverka den egna församlingens liv/verksamhet i hög eller mycket hög grad (50 procent anger i hög grad, 18 procent i mycket hög grad). Två tredjedelar av de svarande församlingsråden uppger att de tagit initiativ till någon verksamhet eller utvecklingsarbete inom församlingen. Drygt 60 procent av församlingsråden har ekonomiska medel att förfoga över. De vanligaste uppgifterna är församlingskollekt, att utse kyrkvårdar, samråd om församlingsinstruktionen, utse inventarieansvarig, och samråd om gudstjänstplanen. I enkäten har också ställts ett par öppna frågor om vad man tyckt fungerat bra i församlingsrådets arbete hittills under mandatperioden, och vad man önskar skulle fungera bättre. En mer utförlig redovisning av resultaten kommer att publiceras i *Nyckeln till Svenska kyrkan* som ges ut av kyrkokansliet under 2017.

Sammantaget visar genomgången att lämplig metod och form för att följa strukturförändringar, med fokus på församlingsråd, är att årligen följa utvecklingen via befintlig statistik och regelbundet återkommande enkätstudier, förslagsvis vart tredje eller vart femte år.

Skrivelsen är slutbehandlad.

I *Nyckeln till Svenska kyrkan* från år 2017 belyses de faktiska erfarenheterna av arbetet i församlingsråden under den senaste mandatperioden mot bakgrund av en enkät ställd till ordförande i samtliga församlingsråd. Bl.a. beskrivs upplevelsen av möjligheten att påverka, vad som upplevs fungera bra respektive mindre bra och tolkningar av församlingsrådets funktion i praktiken.

Sammanläggningar av församlingar

I betänkandet *Närhet och samverkan* (SKU 2011:2) lämnas en ingående redogörelse över framväxten av Svenska kyrkans lokala organisation och struktur, från medeltiden och framåt. I utredningens uppdrag låg att göra en inventering av det utvärderingsmaterial som ett antal stift låtit ta fram över 2000-talets indelningsändringar. Med utgångspunkt i befintligt material skulle utredningen överväga behovet av en samlad utvärdering av strukturförändringarna under 2000-talet ur olika aspekter. Till det som särskilt borde uppmärksammas hörde genomförandet av strukturförändringar och deras betydelse för demokrati och delaktighet, strukturförändringarnas betydelse för gudstjänst- och församlingliv och strukturförändringarnas betydelse för ekonomi och administration. I strukturutredningens bilagedel finns som bilaga 2 en sammanställning av utvärderingsmaterialet.

Utifrån tillgängligt material fann Strukturutredningen att det inte var nödvändigt att göra ett motsvarande arbete. Utredningen anförde att det inte fanns några entydiga resultat från de omfattande indelningsändringarna av det slaget att de skulle kunna läggas som en grund för utredningens förslag. Vidare anfördes att ett viktigt resultat

kunde vara att indelningsändringar i sig inte synes spela någon avgörande roll för utvecklingen av församlings- och gudstjänstliv (se SKU 2011:2 sidan 170 ff.).

Kyrkomötet 2015 behandlade frågan om en utvärdering av de sammanläggningar av församlingar och pastorat som har skett sedan år 2000. I betänkandet *Sammanläggningar av församlingar och pastorat* (O 2015:8) anförde Organisationsutskottet bl.a. följande.

Utskottet menar att en samlad utvärdering av gjorda sammanläggningar bör genomföras tillsammans med en utvärdering av genomförda delningar. Utskottets uppfattning är att det ser mycket olika ut runt om i stiftet, inte minst gällande förekomsten av utvärderingar på stiftsnivå av indelningsändringar. Eftersom ändringar i indelningen alltid medför faktiska förändringar i de församlingar och pastorat som berörs, är det enligt utskottets mening mycket viktigt att stiftet i sin tillsyns- och främjanderoll utvärderar och analyserar vad gjorda förändringar inneburit. Inte minst är tillsyn gällande de anställdas arbetsmiljö och de förtroendevaldas roll samt församlingarnas upplevelser av gjorda förändringar viktig.

Utskottet menade sammanfattningsvis att det var för tidigt att ge kyrkostyrelsen ett sådant uppdrag som motionären efterfrågade. Detta mot bakgrund av att det inom många stift fortfarande pågår ändringsprocesser rörande indelningen och att dessa nyligen initierats. Utskottet föreslog avslag på motionen, vilket även blev kyrkomötets beslut.

Främjande av och tillsyn över församlinglivet

Enligt 5 § lagen (1998:1591) om Svenska kyrkan är stiftets grundläggande uppgift att främja och ha tillsyn över församlinglivet. Det framgår även av kyrkoordningen (se inledningstexten till tredje avdelningen, 6 kap. 1 och 4 §§). I 6 kap. 4 § första stycket sägs att stiftet ska främja och ha tillsyn över församlingarnas uppgift att fira gudstjänst, bedriva undervisning samt utöva diakoni och mission. Stiftet ska också främja en god förvaltning i stiftets församlingar och pastorat och ha tillsyn över förvaltningen.

Av 10 kap. 3 § första punkten framgår att kyrkostyrelsen ska stödja stiftens arbete för utveckling av församlinglivet.

Utskottets överväganden

Utskottets förslag:

1. Kyrkomötet beslutar att avslå motion 2017:18.
2. Kyrkomötet beslutar att avslå motion 2017:77.
3. Kyrkomötet beslutar att avslå motion 2017:121, punkt 1.
4. Kyrkomötet beslutar att avslå motion 2017:121, punkt 2.
5. Kyrkomötet beslutar att avslå motion 2017:132, punkt 1.
6. Kyrkomötet beslutar att avslå motion 2017:132, punkt 2.
7. Kyrkomötet beslutar att med anledning av motionerna 2017:18, 2017:77, 2017:121 och 2017:132 informera kyrkostyrelsen om vad utskottet anför om en kontinuerlig uppföljning av strukturförändringarnas konsekvenser.

Utskottet konstaterar att frågan om en utvärdering m.m. av strukturutredningens konsekvenser har behandlats i utskottet vid ett flertal tillfällen sedan reglerna trädde

ikraft den 1 januari 2014. Liknande frågor behandlades av kyrkomötet så sent som förra året.

Som framgår av bakgrundsteckningen ovan så beskrivs i årets årsredovisning för den nationella nivån (KsSkr 2017:2) och i årets *Nyckeln till Svenska kyrkan* det arbete som hittills har gjorts som en följd av det uppdrag som gavs kyrkostyrelsen genom Organisationsutskottets betänkande O 2015:11. I nämnda årsredovisning anføres bl.a. att den genomgång som har gjorts sammantaget visar ”att lämplig metod och form för att följa strukturförändringar, med fokus på församlingsråd, är att årligen följa utvecklingen via befintlig statistik och regelbundet återkommande enkätstudier, förslagsvis vart tredje eller vart femte år”. Vidare har utskottet erfarit att det inom kyrkokansliet pågår även andra uppföljningar av strukturutredningens konsekvenser inom olika områden. Utskottet vill poängtera vikten av att en fortlöpande uppföljning av strukturförändringarna görs i enlighet med vad som anføres i årsredovisningen, dvs. att uppföljning görs kontinuerligt och att initiativ till utvärdering kan tas framgent. Även om det i årsredovisningen står att skrivelsen är slutbehandlad förutsätter utskottet att en sådan uppföljning fortgår och att en plan finns för hur den är tänkt att genomföras. Enligt utskottets mening bör det vara fråga om en samlad uppföljning som är särskilt inriktad på strukturförändringarnas konsekvenser för församlingarna och församlingens råden. Utskottet anser även att vidare fördjupning bör göras mot bakgrund av de resultat som den löpande uppföljningen ger.

Mot bakgrund av pågående uppföljningar samt utskottets tidigare ställningstaganden i frågan anser utskottet att motionerna 2017:18, 2017:77, 2017:121 och 2017:132 ska avslås. Samtidigt föreslår utskottet att kyrkomötet med anledning av motionerna informerar kyrkostyrelsen om vad utskottet anfört om en kontinuerlig uppföljning av strukturförändringarnas konsekvenser.

Uppsala den 4 oktober 2017

På Organisationsutskottets vägnar

Louise Callenberg, ordförande

Anna Sundelius, sekreterare

Beslutande: Louise Callenberg, ordförande, Claes Block, Aina Andersson, Anton Härder, Cecilia Clausen, Per Lindberg, Gustaf Bengtsson, Maj-Lis Aasa, Britt Kilsäter, Kåge Johansson, Tomas Jansson, Birgit Kullingsjö, Bella Aune, Irene Oskarsson och Bo Hanson.

Övriga närvarande vid beslutstillfället: Roberth Krantz, Britt Sandström, Irma Carlsson, Sven Gunnar Persson, Stefan Aro, Märta Brita Forsberg Svensson, Karin Forsell, Elsa Christersson och Markus Holmberg.

Biskoparna Sven-Bernhard Fast och Johan Dalman har deltagit i utskottets överläggningar.

Kyrkomötet
Organisationsutskottets betänkande 2017:6

Reglering av nomineringsgrupper

Sammanfattning

I detta betänkande behandlas tre motioner som föreslår olika former av reglering av nomineringsgrupperna. Utskottet konstaterar att det inte är lämpligt att reglera nomineringsgrupperna och deras arbete på de sätt som föreslås i motionerna. Mot denna bakgrund föreslår utskottet därför att motionerna avslås.

Utskottets förslag till kyrkomötesbeslut

1. Kyrkomötet beslutar att avslå motion 2017:109.
2. Kyrkomötet beslutar att avslå motion 2017:143.
3. Kyrkomötet beslutar att avslå motion 2017:144.

Motionernas förslag

Motion 2017:109 av Berit Bornecrantz Dias m.fl., Förbud mot rasistiska nomineringsgrupper

Kyrkomötet beslutar att uppdra till kyrkostyrelsen att utreda hur ett förbud i kyrkoordningen mot rasistiska, alternativt högerextrema, grupper bildande av nomineringsgrupp till kyrkovalet skulle kunna se ut.

Motion 2017:143 av Axel W Karlsson, Nomineringsgruppernas styrning

Kyrkomötet beslutar att uppdra till kyrkostyrelsen att sådana regler för nomineringsgruppernas styrande organ införs, att det garanteras att enbart kyrkomedlemmar deltar i beslut som rör Svenska kyrkans liv och arbete och inte personer som ej tillhör Svenska kyrkan.

Motion 2017:144 av Axel W Karlsson, Kyrkorättslig prövning av uteslutning ur nomineringsgrupper

Kyrkomötet beslutar att uppdra till kyrkostyrelsen att införa regler som gör det möjligt för vald ledamot i kyrkomötet eller andra kyrkliga beslutande organ, som uteslutits ur sin nomineringsgrupp, att få uteslutningen prövad av rättslig instans i Svenska kyrkan.

Bakgrund

Om förbud mot rasistiska organisationer

Enligt artikel 4(b) i Förenta nationernas (FN) konvention om avskaffande av alla former av rasdiskriminering (Rasdiskrimineringskonventionen) har Sverige en folkrättslig skyldighet att förbjuda rasistiska organisationer samt att kriminalisera medlemskapet

i dessa organisationer. Sverige ratificerade konventionen år 1971. Frågan om införande av ett förbud mot rasistiska organisationer i Sverige har varit föremål för en rad utredningar. Sverige har kritiserats av bl.a. FN:s rasdiskrimineringskommitté för att inte fullt ut leva upp till konventionens artikel 4(b). Lagstiftaren har ansett att svensk lagstiftning lever upp till konventionens krav, bl.a. genom införandet av brottsbalkens (1962:700) bestämmelser om hets mot folkgrupp (se 16 kap. 8 §). Dåvarande statsrådet Erik Ullenhag anförde som svar på en skriftlig fråga i riksdagen att det "(v)ad gäller den specifika rekommendationen om ett förbud mot rasistiska organisationer har, såsom framförts till kommittén, regeringen och riksdagen vid flera tillfällen uttryckt uppfattningen att svensk lagstiftning på ett effektivt sätt förbjuder varje form av uttryck för rasism och att lagstiftningen därför i praktiken omöjliggör för sammanslutningar som främjar rasdiskriminering att arbeta och för medlemmar i sådana sammanslutningar att ta del i spridningen av rasistisk propaganda." (se svar på fråga 2013/14:354)

Om nomineringsgrupper

En definition av vad en nomineringsgrupp är saknas i förarbetena till kyrkoordningen. Nomineringsgrupper förekommer endast i förhållande till de direkta val som genomförs enligt 38 kap. i kyrkoordningen. Det förutsätts där att en nomineringsgrupp har registrerat en gruppbeteckning och anmält ett antal kandidater för att kunna delta i valet. I delbetänkandet *Val, indelning, kyrkobokföring, arkiv* (SKU 1998:4) användes termen "parti" i stället för "nomineringsgrupp". Utredningen anförde att när den använde termen "parti" så definierades detta i enlighet med dåvarande 3 kap. 7 § i regeringsformen, där det stadgades att "med parti avses varje sammanslutning eller grupp av väljare, som uppträder i val under särskild beteckning". Enligt utredningen är det väljarnas egen sak att själva organisera sig i grupper, som i dessa sammanhang benämndes partier. Utredningen poängterade att termen parti inte enbart avsåg politiska partier. (se sidan 164 i ovan nämnda utredning). I huvudbetänkandet *Förslag till kyrkoordning* (SKU 1998:1) hade termen "parti" ersatts av "nomineringsgrupp" utan någon närmare beskrivning varför. Inte heller Svenska kyrkans centralstyrelse berörde frågan i den efterkommande skrivelsen (CsSkr 1998:3).

Om partier

I regeringsformen fanns tidigare en definition av termen parti i 3 kap. 1 § tredje stycket. Enligt det nu borttagna tredje stycket var ett parti varje sammanslutning eller grupp av väljare som uppträder i val under särskild beteckning. Det fanns således inga krav på särskild storlek eller form för att ett parti skulle anses föreligga och det krävdes inte heller att partiet hade något politiskt program, stadgar eller styrelse. Ett parti enligt regeringsformens tidigare definition behövde inte uppfylla kriterierna för en juridisk person.

I den nu gällande 3 kap. 1 § i regeringsformen finns således ingen definition av termen parti. När definitionen föreslogs tas bort anförde regeringen att ändringen inte innebar någon ändring i sak i fråga om möjligheterna för en sammanslutning eller väljargrupp att ställa upp i val utan att dessförinnan ha organiserat verksamheten på sådant sätt att kraven för att vara en juridisk person är uppfyllda. Samtidigt föreslogs även en inskränkning av den tidigare gällande fria nomineringsrätten, som innebär att det enbart är de partier som anmält sitt deltagande i valet i enlighet med vallagen (2005:837) som får delta i mandatfördelningen (se nya 3 kap. 7 § regeringsformen). (se prop. 2013/14:70 sidan 18 f.) Bestämmelserna i 3 kap. 1 och 7 §§ enligt deras nya lydelse tillämpas för första gången vid ordinarie val till riksdagen 2018.

I ovan nämnda proposition anförde regeringen att det faktum att termen parti inte är närmare definierat i lag är ett uttryck för att det i vårt land sedan lång tid har ansetts vara en viktig princip att partiernas verksamhet ska regleras med försiktighet med hänsyn till vikten av en fri åsiktsbildning. Det finns därför exempelvis inte några särskilda regler för just partiets verksamhet. Några rättsliga begränsningar avseende partiets ideologier finns inte heller. Avsaknaden av restriktioner vad gäller partibildning ska således ses i ljuset av regeringsformens starka skydd för föreningsfriheten, som tillförsäkrar var och en frihet gentemot det allmänna att sammansluta sig med andra för allmänna och enskilda syften. Föreningsfriheten anses grundläggande för den politiska verksamheten eftersom politiska partier är att anse som föreningar. Regeringen betonade dock att allmänna lagar och andra bindande föreskrifter naturligtvis gäller fullt ut för partier och deras företrädare liksom för andra organisationer och deras företrädare. (se prop. 2013/14:70 sidan 19)

Vallagen (2005:837) innehåller bestämmelser som förutsätter att partierna existerar som organisationer även mellan valen. I kommunallagen (1991:900) definieras inte termen parti, men enligt förarbetena ska termen bedömas med utgångspunkt från den definition som fanns i 16 § i 1866 års riksdagsordning och som fram till nyligen fanns i 3 kap. 1 § tredje stycket regeringsformen. Inte heller i förslaget till ny kommunallag föreslås införandet av en definition av termen parti i kommunallagen. (se prop. 2016/17:171)

För att ett parti ska kunna uppbära stöd enligt lagen (1972:625) om statligt stöd till politiska partier måste det vara en juridisk person. Så är fallet om den politiska sammanslutningen eller väljargruppen har antagit stadgar av inte alltför ofullständig beskaffenhet och om den valt styrelse. Samma krav kommer att gälla för partistöd enligt nya kommunallagen (se nya 4 kap. 29 §, som träder i kraft den 1 januari 2018).

Enligt lagen (2014:105) om insyn i finansiering av politiska partier ska ett parti redovisa till Kammarkollegiet hur det har finansierat sin politiska verksamhet. Av redovisningen ska det tydligt framgå vilka medel som har kommit verksamheten till godo och varifrån medlen kommer (intäktsredovisning). Syftet med lagen är att trygga allmänhetens insyn i hur partier finansierar sin politiska verksamhet och hur valkandidater finansierar sina personvalskampanjer. Lagen gäller för partier som deltar i val till riksdagen eller Europaparlamentet, har mandat i riksdagen eller Europaparlamentet, eller annars får stöd enligt lagen om statligt stöd till politiska partier.

Om ideella föreningar

Både nomineringsgrupper och partier är vanligen organiserade i form av ideella föreningar. Det finns inte någon lag som reglerar ideella föreningars uppkomst, verksamhet och upphörande. Ett grundläggande karaktärsdrag för en ideell förening är dock att den ska ha medlemmar.

En ideell förening blir en juridisk person redan när den bildas av medlemmarna. Till skillnad från vad som gäller för t.ex. ekonomiska föreningar finns det inte något krav på registrering av en ideell förening. För att en ideell förening ska bildas i juridisk mening krävs att ett antal individer eller juridiska personer kommer överens om att samverka för en gemensam målsättning. Denna överenskommelse måste ha formaliserats i stadgar. Stadgarna är den ideella föreningens viktigaste regelverk. Stadgarna är normalt skriftliga och ska innehålla föreningens namn och ändamål samt bestämmelser om hur beslut i föreningens angelägenheter ska fattas. Vidare får det anses vara ett krav för en ideell förening att den har någon form av styrelse eller annat ledningsorgan som kan företräda föreningen. När dessa förutsättningar är uppfyllda blir

föreningen en juridisk person och får rättskapacitet, dvs. kan ingå avtal, äga egendom, ansöka om bidrag osv. (se mer om detta i prop. 2013/14:70 sidan 19 f.)

Om inomkyrklig överprövning av beslut

Enligt 13 § i lagen (1998:1591) om Svenska kyrkan ska beslut som innebär att någon inte får ta del av Svenska kyrkans handlingar överprövas på det sätt som Svenska kyrkan bestämmer. I den utsträckning som Svenska kyrkan bestämmer får också andra beslut överprövas. För att inom Svenska kyrkan ytterst pröva sådana frågor ska ett särskilt organ inrättas och ordförande i organet ska vara eller ha varit ordinarie domare. Svenska kyrkans överklagandenämnd är det särskilda organ som har inrättats för att ytterst överpröva beslut inom Svenska kyrkan (se bl.a. 10 kap. 10 § i kyrkoordningen).

Enligt 57 kap. 8 § får beslut av en församling, ett pastorat, ett stift (dock ej domkapitlet) eller en tillsättningsnämnd beslutsprövas. Det är domkapitlet, som första instans, som avgör frågor om sådan beslutsprövning när beslut har fattats av en församling eller ett pastorat. Svenska kyrkans överklagandenämnd avgör frågor om beslutsprövning när beslut har fattats av ett stift eller en tillsättningsnämnd (se 57 kap. 9 §). Beslutsprövningen är inte en prövning i sak. Ett prövat beslut ska upphävas om det inte har tillkommit i rätt ordning, om det hänför sig till något som inte är en angelägenhet för församlingen, pastoratet eller stiftet, om det har fattats av ett organ som har överskridit sina befogenheter eller om det strider mot kyrkoordningen, någon annan kyrklig bestämmelse eller någon rättsregel som Svenska kyrkan har att följa (se 57 kap. 10 §).

Beslutsprövning gäller inte i de fall det i lag eller annan författning eller i kyrkoordningen finns särskilda föreskrifter om överklagande. Detsamma gäller beslut av rent förberedande eller rent verkställande art, beslut som har fattats av ett församlingsmöte eller annat öppet nomineringsmöte och beslut som har fattats av domkapitlet. Vad gäller överklaganden så kan ett beslut överklagas enligt 58 kap. endast om det av en bestämmelse i kyrkoordningen eller i kollektivavtal mellan arbetsgivare och anställda inom Svenska kyrkan framgår att beslutet får överklagas. Exempel på sådana bestämmelser är 23 kap. 1 a § (rätt till vigsel), 31 kap. 18 § (beslut i behörighetsfrågor för präster), 34 kap. 17 § (beslut om villkor för anställning) och 53 kap. 12 § (utlämnande av handling). Till skillnad från beslutsprövningen sker en prövning i sak.

Enligt 58 kap. 18 § finns också en möjlighet att få ett ärende prövat på nytt om det på grund av något särskilt förhållande finns synnerliga skäl för det.

Utskottets överväganden

Utskottets förslag:

1. Kyrkomötet beslutar att avslå motion 2017:109.
2. Kyrkomötet beslutar att avslå motion 2017:143.
3. Kyrkomötet beslutar att avslå motion 2017:144.

I likhet med De Ungas Kyrkomöte så tar utskottet avstånd från rasism och extremism, men ställer sig kritiskt till att förbjuda vissa människor och nomineringsgrupper på det sätt som föreslås i motion 2017:109 och på så vis inskränka demokratin. Vidare anser utskottet att det inte heller är lämpligt att reglera nomineringsgrupperna och deras arbete på de sätt som föreslås i motionerna 2017:143 och 2017:144. Mot denna bakgrund föreslår utskottet därför att motionerna avslås.

Uppsala den 4 oktober 2017

O 2017:6

På Organisationsutskottets vägnar

Louise Callenberg, ordförande

Anna Sundelius, sekreterare

Beslutande: Louise Callenberg, ordförande, Claes Block, Aina Andersson, Anton Härder, Cecilia Clausen, Per Lindberg, Gustaf Bengtsson, Maj-Lis Aasa, Olle Reichenberg, Kåge Johansson, Tomas Jansson, Birgit Kullingsjö, Bella Aune, Irene Oskarsson och Bo Hanson.

Övriga närvarande vid beslutstillfället: Roberth Krantz, Britt Sandström, Irma Carlsson, Sven Gunnar Persson, Stefan Aro, Britt Kilsäter, Märta Brita Forsberg Svensson, Karin Forsell, Elsa Christersson och Markus Holmberg.

Biskoparna Sven-Bernhard Fast och Johan Dalman har deltagit i utskottets överläggningar.

Kyrkomötet
Organisationsutskottets betänkande 2017:7

Antalet ledamöter i kyrkomötet m.m.

Sammanfattning

I betänkandet behandlas två motioner som bl.a. rör antalet ledamöter i kyrkomötet. I motion 2017:31 föreslås att kyrkostyrelsen ska ges i uppdrag att utreda en eventuell neddragning av antalet ledamöter i kyrkomötet, kyrkostyrelsen och stiftsfullmäktige samtidigt som politiska resurser ska tilldelas nomineringsgrupperna som är stationerade i kyrkokansliet respektive stiftskanslierna. Vidare föreslås att kyrkostyrelsen ska ges i uppdrag att göra en kartläggning av hur många ledamöter i kyrkomötet, kyrkostyrelsen och stiftsfullmäktige som är vigda till kyrklig tjänst och hur detta bör regleras framöver. Vidare behandlas med förenklad motionsbehandling motion 2017:108.

Utskottet föreslår att motion 2017:31 avslås, inte minst mot bakgrund av att de förslag som har lagts fram i skrivelsen *Kyrkomötets arbetsformer* (PSkr 2017:1) skulle föregripas om en neddragning av antalet ledamöter i kyrkomötet skulle föreslås i dagsläget. Vidare vill utskottet betona att det ställer sig bakom den gällande ordning för vilken det redogörs för i bakgrunden till detta betänkande. Vad gäller motion 2017:108 finner utskottet vidare att inget har tillkommit som förändrar ställningstagandet från kyrkomötet 2014. Utskottet föreslår därför att även den motionen avslås.

Till betänkandet finns en reservation.

Utskottets förslag till kyrkomötesbeslut

1. Kyrkomötet beslutar att avslå motion 2017:31.
3. Kyrkomötet beslutar att avslå motion 2017:108.

Motionernas förslag

Motion 2017:31 av Ylva Wahlström Ödmann, Förtroendevalda på nationell nivå och i stiftet

1. Kyrkomötet beslutar att uppdra till kyrkostyrelsen att utreda en eventuell neddragning av antal ledamöter i kyrkomötet, kyrkostyrelsen och stiftsfullmäktige. Samtidigt som tydliga politiska resurser ska tilldelas nomineringsgrupperna, som är stationerade i kyrkokansliet respektive stiftskanslierna.
2. Kyrkomötet beslutar att uppdra till kyrkostyrelsen att göra en kartläggning av hur många ledamöter i kyrkomötet, kyrkostyrelsen och stiftsfullmäktige som är vigda till kyrklig tjänst och hur detta bör regleras framöver.

Motion 2017:108 av Mats Hagelin och Hans-Olof Andrén, Minskat antal ledamöter i kyrkomötet

Kyrkomötet beslutar att uppdra till kyrkostyrelsen att återkomma med förslag till förändringar i kyrkoordningen, innebärande att 201 ledamöter ska väljas till kyrkomötet från och med kyrkovalet 2021.

Bakgrund

Förenklad motionsbehandling

Kyrkomötet har tidigare under denna mandatperiod behandlat ärendet i motion 2017:108 om minskat antal ledamöter i kyrkomötet i Organisationsutskottets betänkande 2014:6 med motion 2014:26. Kyrkomötet avsåg motionen.

Förenklad motionsbehandling har avseende motion 2017:108 beslutats i enlighet med 4 kap. 19 a § i Arbetsordning för kyrkomötet.

Om ledamöter och ersättare i kyrkomötet, kyrkostyrelsen och stiftsfullmäktige

Valbarhet och valbarhetshinder

Valbar till uppdrag som förtroendevald i Svenska kyrkan är den som tillhör Svenska kyrkan, är döpt och fyller 18 år senast på dagen för valet (se 33 kap. 4 § i kyrkoordningen). Härtill ska den som väljs vara kyrkobokförd i

1. församlingen, om det gäller val till en församling som inte ingår i ett pastorat,
2. en församling som ingår i pastoratet, om det gäller val till pastoratet eller till en församling i pastoratet, eller
3. en församling inom stiftet, om det gäller val till stiftet.

Vid val till kyrkomötet är valbarheten inskränkt till valkretsen (se 38 kap. 19 a §). Vidare ska de ledamöter och ersättare i kyrkomötet som väljs av utlandsförsamlingar vara valbara i en utlandsförsamling (se 39 kap. 20 § och 11 kap. 2 §). Valbarheten i en utlandsförsamling framgår av församlingsordningen (se 2 kap. 13 §).

Det finns även en rad valbarhetshinder reglerade i kyrkoordningen. Vad gäller stiftsnivån är inte den valbar till uppdrag som förtroendevald som

1. har en anställning som biskop,
2. har en anställning som domprost, eller
3. är stiftsanställd och som på grund av sina uppgifter har en ledande ställning bland de anställda. (se 33 kap. 7 §)

Vad gäller uppdrag som ledamot eller ersättare i kyrkomötet är inte den valbar som

1. har en anställning som biskop, eller
2. är anställd på nationell nivå och som på grund av sina uppgifter har en ledande ställning bland de anställda. (se 33 kap. 8 §)

Vidare finns ytterligare valbarhetshinder för alla kyrkligt anställda som har en tjänstgöringsgrad över 20 procent av heltid för en period på fem månader. Vid en högre tjänstgöringsgrad är den som är anställd av ett stift inte valbar till stiftsstyrelsen eller någon av stiftets nämnder och den som är anställd på nationell nivå inte valbar till kyrkostyrelsen eller någon nämnd på nationell nivå. Bestämmelserna ska på motsvarande sätt tillämpas för den som är uppdragstagare. (se 33 kap. 9 §)

Antalet ledamöter och ersättare

Enligt 11 kap. 1 § i kyrkoordningen består kyrkomötet av 251 valda ledamöter. I kyrkomötets arbete deltar också stiftens biskopar. 249 av de valda ledamöterna väljs

av de röstberättigade i hela landet och två väljs av utlandsförsamlingarna (se 11 kap. 2 §). Vid val av de nämnda 249 ledamöterna ska för varje ledamot utses lika många ersättare som ledamotens nomineringsgrupp har fått mandat i valkretsen, dock alltid minst tre ersättare per ledamot. Vid val av de två ledamöter som väljs av utlandsförsamlingarna ska det utses tre ersättare som är gemensamma för de två ledamöterna.

Enligt 12 kap. 5 § i kyrkoordningen består kyrkostyrelsen av ärkebiskopen och 14 ledamöter, som väljs av kyrkomötet. För de valda ledamöterna ska kyrkomötet välja lika många ersättare. Kyrkomötet väljer efter förslag från Biskopsmötet en annan biskop som ersättare för ärkebiskopen.

Enligt 7 kap. 4 § i kyrkoordningen fastställer stiftsfullmäktige antalet ledamöter och ersättare i fullmäktige. Antalet ledamöter ska bestämmas till ett udda tal och till minst 41. Antalet ersättare ska utgöra en viss andel, dock högst hälften, av det antal platser som varje nomineringsgrupp får i stiftsfullmäktige. Om det då uppkommer ett decimaltal, avrundas detta till närmast högre hela tal. Det ska alltid utses minst två ersättare från varje nomineringsgrupp som har något mandat.

Ersättningar, bidrag m.m.

Vid relationsändringen uttalades i den s.k. Nivåutredningen (*Arbetet på olika kyrkliga nivåer*, SKU 1998:3) att de förtroendevalda på lokal och stiftsnivå även efter relationsändringen skulle kunna få ekonomisk ersättning för det arbete de utför. Det får ankomma på det beslutande organet att själv bestämma om, och i så fall enligt vilka principer, de förtroendevalda ska ersättas för sina uppdrag. Trots att det fanns anledning att förmoda att stor variation skulle komma att finnas så ansåg utredningen att det saknades anledning att lämna några rekommendationer. Utredningen menade att det rimliga är att det överlämnas åt de förtroendevalda själva att ta ställning i frågan. Vidare ställde sig utredningen tveksam till om en särskild bestämmelse om ekonomiska förmåner på lokal nivå och stiftsnivå är nödvändig i kyrkoordningen. Principen om den lokala självbestämmanderätten menade man torde ge rätten att även utan stöd i kyrkoordningen besluta härom. Den bestämmelse om ekonomiska förmåner som fanns i kyrkolagen (1992:300) föreslogs därför inte införas i kyrkoordningen. Vad gäller den nationella nivån menade utredningen att det får ankomma på kyrkomötet att bestämma vilka ersättningsregler som ska gälla för de förtroendevalda i kyrkomötet och organ under detta.

Enligt 7 kap. 1 § punkten 6 i kyrkoordningen beslutar stiftsfullmäktige om grunderna för ersättning åt stiftets förtroendevalda och revisorer. Det kan vara fråga om sammanträdesarvoden och årsarvoden, ersättning för förlorad arbetsförtjänst, resekostnadsersättning, traktamente, bilersättning, resetillägg samt ersättning för kostnader för vård och tillsyn av barn, i de fall kostnaderna är föranledda av förtroendeuppdraget.

I Kyrkomötets beslut (SvKB 2012:17) om Ersättningsstadga finns regler om arvoden för kyrkomötets ledamöter samt ledamöter och ersättare i organ som har utsetts av kyrkomötet eller kyrkostyrelsen. Arvodet kan utgå som ett sammanträdesarvode och som ett fast årsarvode, där sammanträdesarvodet utgår med ett belopp som Svenska kyrkans arvodesnämnd för den nationella nivån fastställer (se 1 § i Ersättningsstadgan). De fasta arvoden utgår till ordförande och i förekommande fall till vice ordförande (en eller två) i kyrkomötet, kyrkostyrelsen, nämnder på nationell nivå samt kyrkomötets revisorer (se 6–10 §§). Vidare har de som har rätt att erhålla sammanträdesarvode enligt Ersättningsstadgan också möjlighet att få ersättning för styrkt förlorad arbetsförtjänst (se 11 §). För sådana ledamöter som omfattas av Ersättningsstadgan gäller vid resor med anledning av uppdraget samma bestämmelser

om reseförmåner som enligt kollektivavtalet gäller för anställda i kyrkokansliet (se 12 §). Slutligen har de ledamöter av kyrkomötet som behöver anlita barn tillsyn under kyrkomötets sessioner rätt till skälig ersättning för barnvakt för barn upp till tolv år (se 13 §).

Om stöd till nomineringsgrupper

Före relationsändringen saknade församlingar och kyrkliga samfälligheter befogenhet att utge partistöd. Nivåutredningen (se ovan) ställde sig positiv till att partier (nu: nomineringsgrupper) eller andra grupperingar ges möjlighet till ekonomiskt stöd för att förbättra deras möjligheter att arbeta med informationsverksamhet och annan opinionsbildning bland de kyrkotillhöriga. Detta menade man i sin tur skulle leda till en förstärkning av demokratin i Svenska kyrkan. Utredningen ansåg därför att det bör finnas möjlighet för församlingar och stift att ge ett sådant stöd, men att någon särskild bestämmelse om detta i kyrkoordningen inte borde vara nödvändig. Samtidigt framhöll utredningen att församlingarnas och stiftens rätt att ge bidrag inte kommer att vara helt oreglerad, då den kyrkoordningsreglerade likställighetsprincipen måste beaktas när ett bidrag beslutas. Utredningen menade vidare att en mottagare av ett sådant ekonomiskt stöd eller bidrag alltid måste vara en juridisk person. Utredningen anförde att Svenska kyrkan även efter relationsändringen ska ha en demokratisk uppbyggnad och att det måste vara de förtroendevalda organens uppgift att på olika sätt verka för detta. Det kan bl.a. ske genom att förbättra de ekonomiska förutsättningarna för partier och andra grupper som engagerar sig i de kyrkliga valen. Ekonomiskt stöd blir med detta syfte en del av det uppdrag församlingen eller stiftet har enligt kyrkoordningen och lagen om Svenska kyrkan. Samtidigt anförde utredningen att en församling eller ett stift kan bedriva utbildning och ha andra informationsinsatser bland förtroendevalda utan att detta görs inom ramen för särskilt partistöd eller mandatbidrag. Inget torde hindra att utbildningsanslag används för att bekosta utbildning eller information som sker parti- eller gruppvis, så länge likställighetsprincipen iakttas.

Stiftsfullmäktige kan alltså besluta om villkor för ekonomiskt stöd till nomineringsgrupper som har erhållit mandat i stiftsfullmäktige. Exempel på sådant ekonomiskt stöd är grundstöd och mandatstöd.

Till nomineringsgrupper som är representerade i kyrkomötet utgår enbart ett mandatstöd. Mandatstödet utgår hela mandatperioden och utgår från valresultatet. Stödet utgår med 71,25 procent av ett basbelopp valåret och året före valåret samt övriga år med 47,5 procent av ett basbelopp per mandat som gruppen har i kyrkomötet. Utlandsmandaten får stöd som uppgår till ett belopp som motsvarar mandatstödet. Mandatstödet syftar till att grupperna ska kunna genomföra opinionsbildande arbete och informations spridning kring de demokratiska processerna i Svenska kyrkan. Vidare används mandatstödet till utbildningsinsatser inom nomineringsgrupperna.

Enligt 38 kap. 33 § andra stycket i kyrkoordningen kan bidrag till valsedlar utgå enligt viss enhetlig grund till nomineringsgrupp som är eller genom valet blir företrädd i det organ som valet avser. Beslutet får fattas av stiftet i fråga om val till stiftsfullmäktige och av kyrkomötet i fråga om val till kyrkomötet. Vanligen ges bidrag till tryckning av ett visst antal valsedlar i förhållande till antalet röstberättigade.

Om stöd till politiska partier

Stödet från staten och riksdagen är den största inkomstkällan för partier på riksnivå. Partistödet anses vara av stor vikt för demokratin med fria partier, fri nyhetsförmedling och opinionsbildning som grundläggande inslag. Det finns olika former

av stöd som dessutom är lagfästa. Staten ger stöd till partiernas allmänna verksamhet och riksdagen ger stöd till partigruppernas och riksdagsledamöternas arbete i riksdagen. Statens stöd utgår till partier både i och utanför riksdagen. Vidare har kommuner och landsting möjlighet att lämna stöd till politiska partier. Partierna bestämmer till stor del själva vad bidragen ska användas till.

Riksdagens stöd till partigruppernas och ledamöternas arbete i riksdagen delas ut i form av basstöd, stöd till ledamöternas politiska sekreterare, stöd till ledamöternas utrikesresor och stöd till ledamöternas språkutbildning. Stödet till politiska sekreterare ska bekosta handläggarghjälp åt ledamöterna. Varje parti beslutar själv hur stödet ska användas och hur det bygger upp ett partikansli som passar ledamöternas behov och önskemål.

I den nya kommunallag som träder i kraft den 1 januari 2018 stadgas att kommuner och landsting får ge partistöd till politiska partier för att stärka deras ställning i den kommunala demokratin. Partistöd får ges till de politiska partier som är representerade i fullmäktige och som är juridiska personer. Det är fullmäktige som beslutar om partistödet omfattning och formerna för det. Vidare stadgas att kommuner och landsting får anställa politiska sekreterare för att biträda de förtroendevalda i det politiska arbetet.

Utskottets överväganden

Utskottets förslag:

1. Kyrkomötet beslutar att avslå motion 2017:31.
2. Kyrkomötet beslutar att avslå motion 2017:108.

I utskottet finns vissa sympatier för tanken på ett minskat antal ledamöter i kyrkomötet. Ett mindre antal ledamöter behöver inte per automatik minska representativiteten. Vidare leder färre ledamöter till minskade kostnader för kyrkomötet. Samtidigt finner utskottet att de nya arbetsformer för kyrkomötet som har föreslagits genom skrivelsen *Kyrkomötets arbetsformer* (PSkr 2017:1) skulle föregripas om en sådan neddragning av antalet ledamöter skulle föreslås i dagsläget. Vidare vill utskottet betona att det ställer sig bakom den gällande ordning för vilken det redogörs för i bakgrunden till detta betänkande. Mot bakgrund av det anförda föreslår därför utskottet att kyrkomötet avslår motion 2017:31. Vad gäller motion 2017:108 finner utskottet vidare att inget har tillkommit som förändrar ställningstagandet från kyrkomötet 2014. Utskottet föreslår därför att även denna motion ska avslås.

Uppsala den 5 oktober 2017

På Organisationsutskottets vägnar

Louise Callenberg, ordförande

Anna Sundelius, sekreterare

Beslutande: Louise Callenberg, ordförande, Claes Block, Aina Andersson, Anton Härder, Cecilia Clausen, Per Lindberg, Gustaf Bengtsson, Maj-Lis Aasa, Olle Reichenberg, Kåge Johansson, Tomas Jansson, Birgit Kullingsjö, Bella Aune, Irene Oskarsson och Bo Hanson.

Övriga närvarande vid beslutstillfället: Roberth Krantz, Britt Sandström, Irma Carlsson, Sven Gunnar Persson, Stefan Aro, Britt Kilsäter, Märta Brita Forsberg Svensson, Karin Forsell, Elsa Christersson och Markus Holmberg.

Biskoparna Sven-Bernhard Fast och Johan Dalman har deltagit i utskottets överläggningar.

Reservation

Vi reserverar oss till förmån för bifall till motion 2017:108.

Kåge Johansson och Olle Reichenberg

Kyrkomötet
Organisationsutskottets betänkande 2017:8

Representation i kyrkomötet m.m.

Sammanfattning

I betänkandet behandlas två motioner som rör frågan om representation i kyrkomötet. I motion 2017:10 föreslås att kyrkostyrelsen ges i uppdrag att återkomma till kyrkomötet med en ändring i kyrkoordningen som gör det möjligt att stiftsstyrelser att motionera i kyrkomötet. I motion 2017:87 föreslås att kyrkostyrelsen ges i uppdrag att återkomma till kyrkomötet med förslag om sådan kyrkorättslig reglering att De Ungas Kyrkomöte får utse representanter med yttrande- och förslagsrätt till kyrkomötet. Utskottet menar att det redan finns stiftsstyrelserepresentation i kyrkomötet, inte minst genom att stiftsstyrelsens ordförande, biskopen, deltar i kyrkomötets arbete. Utskottet uppfattar att barn och unga redan har påverkansmöjligheter genom De Ungas Kyrkomöte. Vidare anser utskottet inte att olika grupper ska ges yttrande- och förslagsrätt i kyrkomötet. Utskottet föreslår därför kyrkomötet att avslå motionerna.

Till betänkandet finns en särskild mening.

Utskottets förslag till kyrkomötesbeslut

1. Kyrkomötet beslutar att avslå motion 2017:10.
2. Kyrkomötet beslutar att avslå motion 2017:87.

Motionernas förslag

Motion 2017:10 av Karl-Gunnar Svensson, Motionsrätt till kyrkomötet för stiftsstyrelser

Kyrkomötet beslutar att uppdra till kyrkostyrelsen att återkomma till kyrkomötet med ändring i kyrkoordningen som gör det möjligt för stiftsstyrelser att lägga motion till kyrkomötet.

Motion 2017:87 av Erik Sjöstrand m.fl., Ungas representation i kyrkomötet

Kyrkomötet beslutar att uppdra till kyrkostyrelsen att återkomma till kyrkomötet med förslag om sådan kyrkorättslig reglering att de ungas kyrkomöte får utse representanter med yttrande och förslagsrätt till kyrkomötet.

Bakgrund

Ärenden i kyrkomötet

Enligt 11 kap. 10 § i kyrkoordningen ska kyrkomötet besluta i ärenden som har väckts av

1. kyrkostyrelsen genom en skrivelse,
2. en ledamot eller en biskop genom en motion,
3. ett utskott inom dess beredningsområde genom ett betänkande,
4. kyrkomötets presidium i frågor som avser kyrkomötets arbetsformer, och
5. revisorerna, om det gäller ett ärende som har samband med deras uppdrag.

Kyrkostyrelsen, kyrkomötets ledamöter och biskopar får väcka ärenden endast till årets första sammanträde. I kyrkomötets presidiums skrivelse *Kyrkomötets arbetsformer* (PSkr 2017:1) föreslås viss inskränkning i motionsrätten vid s.k. tematiska kyrkomöten.

Kyrkomötets ärenden ska beredas under årets första sammanträde och sedan avgöras under det andra (11 kap. 12–13 §§). Stiftens biskopar har rätt att delta i kyrkomötets överläggningar och att framställa förslag. Kyrkostyrelsens ledamöter har också rätt att närvara och delta i överläggningarna. I besluten får bara de av kyrkostyrelsens ledamöter delta som också är ledamöter i kyrkomötet. Utöver dessa är det inte någon som har yttranderätt och det finns heller inte möjlighet att besluta om en sådan ytterligare yttranderätt (se 11 kap. 9 §). I ovan nämnda presidieskrivelse föreslås att kyrkomötets revisorer ges rätt att yttra sig i samband med kyrkomötets behandling av revisionsberättelsen. Förslaget grundar sig på den av kyrkomötet tillsatta utredningsgruppens betänkande, i vilket bl.a. anfördes att det är rimligt att revisorerna också ges rätt att delta i överläggningarna men att denna rätt inte ska vara oinskränkt. Yttranderätten får inte göras så vid, att det inverkar på kyrkomötets roll som ett direktvalt demokratiskt beslutsorgan.

Enligt 6 kap. 1 § i Arbetsordning för kyrkomötet får kyrkomötets presidium efter samråd med företrädare för kyrkomötets nomineringsgrupper besluta att en debatt utan samband med annan handläggning ska äga rum vid kyrkomötets sammanträde. En sådan debatt ska begränsas till ett eller flera särskilda ämnen. I ovan nämnda presidieskrivelse föreslås bestämmelsen utgå. Däremot föreslås att en ordning med tematiska kyrkomöten ska införas.

Representation i kyrkomötet

Frågan om barn och ungas ökade delaktighet, inte minst på den nationella nivån i Svenska kyrkan, har behandlats vid ett flertal tillfällen i kyrkomötet. För en utförligare redogörelse av tidigare kyrkomötesbehandlingar, se Organisationsutskottets betänkande *Mer inflytande för barn och unga* (O 2015:9). I betänkandet behandlade Organisationsutskottet en motion (2015:75) i vilken bl.a. föreslogs att kyrkostyrelsen skulle ges i uppdrag att återkomma till kyrkomötet med förslag på förändringar i kyrkoordningen som innebär att Svenska Kyrkans Unga får ett mandat i kyrkostyrelsen. Organisationsutskottet föreslog att motionen skulle avslås i denna del, då en sådan ordning skulle innebära ett korporativistiskt inslag som inte överensstämmer med de demokratiska principer som i övrigt gäller. Vidare konstaterade utskottet att även om Svenska Kyrkans Unga ser sig själva – och på många sätt kan sägas ha en särställning – som Svenska kyrkans barn- och ungdomsorganisation, så finns inte Svenska Kyrkans Unga representerade i hela landet, vilket innebär att alla barn och unga inte skulle få tillgång till kyrkostyrelsen den vägen. Kyrkomötet beslutade i enlighet med utskottets förslag.

Så här beskrivs De Ungas Kyrkomöte på Svenska Kyrkans Ungas hemsida:

De Ungas Kyrkomöte är ett sätt att berätta för Svenska kyrkans högsta beslutande organ, kyrkomötet, vad barn och unga tycker om några av de frågor som de beslutar om när de samlas varje höst i Uppsala. På De Ungas Kyrkomöte träffas deltagare (utsedda av Svenska Kyrkans Ungas distrikt) och diskuterar och skriver motionssvar till motioner som har kommit in till kyrkomötet.

Sedan 2016 följs De Ungas Kyrkomöte också upp med ett Forum, där deltagare från De Ungas Kyrkomöte möter kyrkomötesledamöter för att ta samtalet vidare. (se www.svenskakyrkansunga.se/arrangemang/duk/)

Utskottets överväganden

Utskottets förslag:

1. Kyrkomötet beslutar att avslå motion 2017:10.
2. Kyrkomötet beslutar att avslå motion 2017:87.

Vad gäller motion 2017:10 menar utskottet att det redan finns stiftsstyrelserepresentation i kyrkomötet, inte minst genom att stiftsstyrelsens ordförande, biskopen, deltar i kyrkomötets arbete. Det finns enligt utskottets mening därför ingen anledning att ge stiftsstyrelserna möjlighet att motionera till kyrkomötet.

Vad gäller motion 2017:87 menar utskottet att barn och unga har möjlighet att engagera sig i de olika nomineringsgrupperna även om rösträttsåldern är 16 år och valbarhetsåldern 18 år. Utskottet vill lyfta den påverkansmöjlighet som barn och unga har redan idag genom De Ungas Kyrkomöte. De möten, kallade forum, som hålls dagen före kyrkomötets första session och det motionshäfte som delas ut till kyrkomötesledamöterna är mycket uppskattade och gör att barn och unga finns med i kyrkomötets ärendeberedning. Vidare anser utskottet inte att olika grupper ska ges yttrande- och förslagsrätt i kyrkomötet.

Mot bakgrund av det anförda föreslår utskottet att motion 2017:10 och motion 2017:87 avslås.

Uppsala den 5 oktober 2017

På Organisationsutskottets vägnar

Louise Callenberg, ordförande

Anna Sundelius, sekreterare

Beslutande: Louise Callenberg, ordförande, Claes Block, Aina Andersson, Anton Härder, Cecilia Clausen, Per Lindberg, Gustaf Bengtsson, Maj-Lis Aasa, Olle Reichenberg, Kåge Johansson, Tomas Jansson, Birgit Kullingsjö, Bella Aune, Irene Oskarsson och Bo Hanson.

Övriga närvarande vid beslutstillfället: Roberth Krantz, Britt Sandström, Irma Carlsson, Sven Gunnar Persson, Stefan Aro, Britt Kilsäter, Märta Brita Forsberg Svensson, Karin Forsell, Elsa Christersson och Markus Holmberg.

O 2017:8 Biskoparna Sven-Bernhard Fast och Johan Dalman har deltagit i utskottets överläggningar.

Särskild mening

Jag vill som min mening framhålla att jag önskar att utskottet föreslår kyrkomötet att bifalla motion 2017:87.

Sven Gunnar Persson

Kyrkomötet
Organisationsutskottets betänkande 2017:9

Förordnande av präst i församlingsråd

Sammanfattning

I betänkandet behandlas motion 2017:28 i vilken föreslås att 5 kap. 6 § tredje stycket i kyrkoordningen ska ha följande lydelse: Kyrkoherden kan återkalla förordnandet. Utskottet finner i likhet med motionären att ett sådant förordnande ska kunna återkallas och föreslår att motionen ska bifallas. Utskottet föreslår att den föreslagna kyrkoordningsändringen ska träda i kraft den 1 januari 2018.

Utskottets förslag till kyrkomötesbeslut

1. Kyrkomötet beslutar att bifalla motion 2017:28, *bilaga 1*.
2. Kyrkomötet beslutar att förslaget i motion 2017:28 om ändring i kyrkoordningen ska träda i kraft den 1 januari 2018.

Motionens förslag

Motion 2017:28 av Tomas Jansson m.fl., Kyrkoherdens förordnande av präst i församlingsråd

Kyrkomötet beslutar att 5 kap. 6 § tredje stycket i kyrkoordningen ska ha följande lydelse: Kyrkoherden kan återkalla förordnandet.

Yttrande från andra utskott

Kyrkorättsutskottet har yttrat sig över motion 2017:28 i Kr 2017:12y, *bilaga 2*.

Bakgrund

Enligt 4 kap. 24 § i kyrkoordningen är kyrkoherden ledamot i församlingsrådet. Enligt 5 kap. 6 § får kyrkoherden utse en präst som arbetar i en församling att i kyrkoherdens ställe vara ledamot i församlingsrådet i den församlingen. Förordnandet ska avse den tid för vilken övriga ledamöter har valts. Kyrkoherden ska underrätta församlingsrådets ordförande om förordnandet. Om en präst som har utsetts till ledamot i kyrkoherdens ställe är förhindrad att inställa sig till ett sammanträde ska kyrkoherden tjänstgöra i stället. En kyrkoherde som tillträder i ett pastorat får återkalla ett förordnande som givits av den tidigare kyrkoherden.

Före strukturförändringarnas genomförande kunde kyrkoherden sätta en annan präst i församlingskyrkoråd i flerförsamlingspastorat. Vid 2011 års kyrkomöte behandlades en motion (2011:29) där det föreslogs att kyrkoherden i ett flerförsamlingspastorat, som har förordnat en annan präst som tjänstgör i pastoratet att vara

kyrkorådsledamot i kyrkoherdens ställe i en annan församling än den där kyrkoherden själv tjänstgör, skulle kunna återta förordnandet. I Organisationsutskottets betänkande *Förordnande av präst att i kyrkoherdens ställe vara kyrkorådsledamot* (O 2011:7) hänvisades till Centralstyrelsens skrivelse *Kyrkoordning för Svenska kyrkan* (CsSkr 1999:3) där värdet av stabilitet framhölls. Bestämmelsen fördes i stort sett oförändrad över från kyrkolagen (1992:300). Kyrkorättsutskottet anförde i sitt yttrande (Kr 2011:9y) att eventuella konflikter mellan kyrkoherden och en präst inte kan lösas genom formella regelverk. Kyrkomötet avtog motionen i enlighet med utskottets förslag.

Enligt tidigare och nuvarande ordning kan ett förordnande att sitta som församlingsrådsledamot i kyrkoherdens ställe inte återkallas av kyrkoherden under löpande mandatperiod. Vid bestämmelsernas tillkomst hänvisade kyrkostyrelsen till dåvarande gällande ordning i flerförsamlingspastoraten (se ovan) och anförde att styrelsen inte hade funnit några bärande skäl att nu göra en annan bedömning än att förordnandet ska gälla hela mandatperioden utom när en ny kyrkoherde tillträder (se kyrkostyrelsens skrivelse *Strukturfrågor*, KsSkr 2012:5). Förordnandet liknar således inte den delegation som en kyrkoherde genom sitt arbetsledaransvar kan ge till underställd personal, då en sådan delegation kan förändras och återkallas om kyrkoherden så önskar. Däremot är inte en ny kyrkoherde som tillträder en ordinarie tjänst bunden av den tidigare kyrkoherdens förordnande utan har rätt att återkalla detta.

Utskottets överväganden

Utskottets förslag:

1. Kyrkomötet beslutar att bifalla motion 2017:28, *bilaga 1*.
2. Kyrkomötet beslutar att förslaget i motion 2017:28 om ändring i kyrkoordningen ska träda i kraft den 1 januari 2018.

Utskottet finner i likhet med motionären att ett sådant förordnande som en kyrkoherde enligt 5 kap. 6 § i kyrkoordningen kan ge en präst som arbetar i en församling att i kyrkoherdens ställe vara ledamot i församlingsrådet i församlingen ska kunna återkallas. Enligt den nuvarande ordningen kan ett sådant förordnande enbart återkallas om en ny kyrkoherde tillträder. I annat fall gäller förordnandet den tid för vilken övriga ledamöter i församlingsrådet har valts. Enligt utskottets mening kan nuvarande reglering leda till att omorganisationer försvåras. Den kan också leda till att uppkomma konflikter mellan kyrkoherden och den präst som har förordnandet cementeras. Det finns i och för sig en möjlighet redan idag att ha kortare mandatperioder än fyra år för hela församlingsrådet, vilket leder till att förordnandet till prästen i församlingsrådet då ges för en kortare tid än fyra år. Utskottet vill poängtera att kyrkoherden enligt kyrkoordningen leder all verksamhet (2 kap. 9 § och 5 kap. 1 § i kyrkoordningen). Enligt utskottets mening ligger motionens förslag om möjlighet för kyrkoherden att återkalla ett förordnande om hon eller han finner det lämpligt mer i linje med detta ledningsansvar än nuvarande ordning. Utskottet föreslår därför att kyrkomötet bifaller motionens förslag till kyrkoordningsändring.

Kyrkorättsutskottet har i sitt yttrande Kr 2017:12y uppmärksammat utskottet på att kyrkoordningsförslaget i motionen saknar ikraftträdandedatum. Utskottet föreslår därför att kyrkomötet beslutar att den föreslagna ändringen ska träda i kraft den 1 januari 2018.

Uppsala den 5 oktober 2017

O 2017:9

På Organisationsutskottets vägnar

Louise Callenberg, ordförande

Anna Sundelius, sekreterare

Beslutande: Louise Callenberg, ordförande, Claes Block, Aina Andersson, Anton Härder, Cecilia Clausen, Per Lindberg, Gustaf Bengtsson, Maj-Lis Aasa, Olle Reichenberg, Kåge Johansson, Tomas Jansson, Birgit Kullingsjö, Bella Aune, Irene Oskarsson och Bo Hanson.

Övriga närvarande vid beslutstillfället: Roberth Krantz, Britt Sandström, Irma Carlsson, Sven Gunnar Persson, Stefan Aro, Britt Kilsäter, Märta Brita Forsberg Svensson, Karin Forsell, Elsa Christersson och Markus Holmberg.

Biskoparna Sven-Bernhard Fast och Johan Dalman har deltagit i utskottets överläggningar.

Bilaga 1

Motionens förslag till kyrkomötesbeslut

Förslag till ändring i kyrkoordningen

Kyrkomötet beslutar i fråga om kyrkoordningen att 5 kap. 6 § ska ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

5 kap.

6 §

Kyrkoherden får utse en präst som arbetar i en församling att i kyrkoherdens ställe vara ledamot i församlingsrådet i den församlingen. Förordnandet ska avse den tid för vilken övriga ledamöter har valts. Kyrkoherden ska underrätta församlingsrådets ordförande om förordnandet.

Om en präst som har utsetts enligt första stycket är förhindrad att inställa sig till ett sammanträde ska kyrkoherden tjänstgöra i stället.

En kyrkoherde som tillträder i ett pastorat får återkalla ett förordnande som givits av den tidigare kyrkoherden enligt första stycket. Kyrkoherden kan återkalla förordnandet.

Kyrkomötet
Kyrkorättsutskottets yttrande 2017:12y

Kyrkoherdens förordnande av präst i församlingsråd

Till Organisationsutskottet

Kyrkorättsutskottets yttrande över motion 2017:28.

Kyrkorättsutskottet har, utöver att förslaget saknar ett datum för ikraftträdande, ur kyrkorättslig synpunkt inget att erinra mot förslaget.

Uppsala den 4 oktober 2017

På Kyrkorättsutskottets vägnar

Sven Esplund, ordförande

Migelle Wikström, sekreterare

Beslutande: Sven Esplund, ordförande, Anders Roos, Jerry Adbo, Maria Lagerman, Sten-Arne Burman, Christina Andersson, Björn Andersson, Berit Bornecrantz Dias, Gunvor Torstensson, Boel Johansson, Suzanne Fredborg, Gunilla Blom, Conny Tyrberg, Peder Fohlin och Carl Seved Tigerhielm.

Övriga närvarande vid beslutstillfället: Jenny Thor, Sebastian Clausson, Manilla Bergström, Sofia Särdaqvist, Hans Weichbrodt, Claes-Johan Bonde, Christina Blomqvist, Asta Matikainen Lecklin, Georg Lagerberg, Ingrid Smittsarve, Ann-Christine From Utterstedt, Mikael Eskilandersson och Birgitta Sedin.

Biskop Åke Bonnier har deltagit i utskottets överläggningar.

Kyrkomötet
Organisationsutskottets betänkande 2017:10

Svenska kyrkan som arbetsgivare

Sammanfattning

I betänkandet behandlas motion 2017:104 i vilken föreslås att kyrkostyrelsen ska ges i uppdrag att teologiskt och rättsligt utreda principfrågorna om Svenska kyrkan som arbetsgivare. Eftersom utskottet finner att det inte klart framgår, varken av motionens beslutsmening eller motivskrivningar, vad det är för utredning motionären önskar, föreslår utskottet att motionen ska avslås.

Utskottets förslag till kyrkomötesbeslut

Kyrkomötet beslutar att avslå motion 2017:104.

Motionens förslag

Motion 2017:104 av Dag Sandahl, Svenska kyrkan som arbetsgivare

Kyrkomötet beslutar att uppdra till kyrkostyrelsen att teologiskt och rättsligt utreda principfrågorna om Svenska kyrkan som arbetsgivare.

Bakgrund

Allmänt

Arbetsgivaransvar och minimibemanning

Av 2 kap. 1 § i kyrkoordningen framgår att församlingen ska anställa och avlöna den personal som behövs för församlingens verksamhet. Om en församling ingår i ett pastorat fullgör pastoratet enligt 2 kap. 5 § dessa uppgifter. Kyrkorådet är enligt 4 kap. 1 § församlingens eller pastoratets styrelse och har i denna egenskap arbetsgivaransvar med allt vad som följer av lagar och kollektivavtal.

I 6 kap. 4 §, fjärde stycket, finns en motsvarande reglering för stiftet. Av bestämmelsen framgår att stiftet ska anställa och avlöna den personal som behövs för stiftets verksamhet. Stiftsstyrelsen har arbetsgivaransvaret för stiftets anställda.

Kyrkostyrelsen har arbetsgivaransvaret för de anställda på den nationella nivån.

I 34 kap. i kyrkoordningen finns bestämmelser om minimibemanning för såväl församlingar, Svenska kyrkan i utlandet, stiftet och den nationella nivån. Således framgår det av 1 § att det för varje församling alltid ska finnas anställd

1. en kyrkoherde,
2. minst det antal övriga präster (komministrar) som stiftsstyrelsen bestämmer,
3. minst en kyrkomusiker som ska vara organist eller kantor, samt
4. det antal diakoner och den personal i övrigt som behövs för verksamheten.

Vidare framgår att bestämmelserna om minimibemanning inte gäller Hovförsamlingen.

Av 34 kap. 2 § framgår att församlingar som ingår i ett pastorat har gemensam kyrkoherde och annan personal.

För församlingar och övriga verksamheter i Svenska kyrkan i utlandet gäller enligt 34 kap. 3 a § att det ska finnas anställda

1. minst det antal präster som kyrkostyrelsen bestämmer, och
2. den personal i övrigt som behövs för verksamheten.

Vidare framgår att Svenska kyrkan på nationell nivå är arbetsgivare för utsänd personal som tjänstgör i Svenska kyrkan i utlandet.

För varje stift ska det, enligt 34 kap. 4 §, finnas anställd

1. en biskop,
2. det antal präster (stiftsadjunkter, kontraktsadjunkter och pastorsadjunkter) och diakoner som stiftsstyrelsen bestämmer,
3. minst en stiftsjurist som har avlagt juris kandidatexamen eller juristexamen, samt
4. den personal i övrigt som behövs för verksamheten.

I 34 kap. 5 § sägs slutligen att det i kyrkokansliet ska finnas anställd

1. en chef för kyrkokansliet,
2. minst en person som är präst och har avlagt teologie doktorsexamen,
3. minst en person som har avlagt juris kandidatexamen eller juristexamen, samt
4. det antal präster och diakoner och den personal i övrigt som behövs för verksamheten.

Svenska kyrkans arbetsgivarorganisation

Svenska kyrkans arbetsgivarorganisation (Arbetsgivarorganisationen) företräder, enligt 34 kap. 6 § i kyrkoordningen, församlingar, pastorat och stift när det gäller vissa i kyrkoordningen angivna förhållanden som att ingå kollektivavtal (34 kap. 6 §). Det medför att kyrkoordningen inte medger att en arbetsgivare genom medlemskap i en annan arbetsgivarorganisation kommer att företrädas av den organisationen vid t.ex. tecknande av kollektivavtal men å andra sidan ställs inte krav på att de kyrkliga arbetsgivarna ska vara medlemmar i Arbetsgivarorganisationen. Det finns inga sanktioner knutna till bestämmelsen om att kyrkliga arbetsgivare ska företrädas av Arbetsgivarorganisation. Bestämmelsen bygger på lojalitet från arbetsgivarna. En arbetsgivare skulle civilrättsligt kunna välja att ansluta sig till en annan arbetsgivarorganisation och också att träffa kollektivavtal på egen hand.

Det kollektivavtal Arbetsgivarorganisationen träffar med arbetstagarparterna innehåller bland annat grundläggande principer för lönesättning inom Svenska kyrkan, bestämmelser om löneöversynsprocessen, anställningsformer, allmänna åligganden under anställningen, bisysslor, arbetstid och avlöningsförmåner. Avtalet innehåller vidare bestämmelser om tjänste- och personalbostad och om avtalsförsäkringar samt vissa bestämmelser om turordning och företrädesrätt.

Som arbetsgivar- och serviceorganisation erbjuder arbetsgivarorganisationen rådgivning och utbildningar bland annat i arbetsgivar- och arbetsmiljöfrågor som vänder sig till både anställda och förtroendevalda, samt ger ut informationsmaterial som gäller dessa frågor.

Lönebildning

Svenska kyrkans centralstyrelse anförde i sin kyrkoordningsskrivelse (CsSkr 1999:3) att man utgick från att de allmänna anställningsvillkoren för alla kyrkans anställda skulle komma att regleras i ett gemensamt kollektivavtal. Så har också blivit fallet.

När det gällde lönebildningen för präster menade centralstyrelsen 1999 att det var av stort värde att lönebildningen fortsatt skulle ske på stiftsnivå för att minska risken för lönedifferentiering som mera berodde på skillnader mellan olika pastorats betalningsförmåga än på vedertagna principer för individuell lönesättning. Den reglering som fastställdes genom Löneavtal 2001 byggde på de uttalanden som gjordes när kyrkoordningen beslutades. I avtalet angavs bland annat att stiftsförbund inom Svenska kyrkans församlingsförbund (Församlingsförbundet), nu Arbetsgivarorganisationen, utgjorde lokal arbetsgivarpart vid löneöversyn för präster. För övriga kategorier anställda var det den lokala arbetsgivaren som var arbetsgivarpart. Den lokala arbetsgivaren kunde dock uppdra till Församlingsförbundet att genomföra stiftsvisa förhandlingar även för övrig personal.

Genom rättspraxis kom det att visa sig att löneförhandling för präster kunde ske lokalt utan att det var fråga om kollektivavtalsbrott (Arbetsdomstolens dom AD 9/03). I sin skrivelse KsSkr 2004:5 *Förhandlingsordning för fastställande av löner för präster* konstaterade kyrkostyrelsen att det inte följde av kyrkoordningen vilken förhandlingsordning som skulle tillämpas vid förhandling om prästernas löner. Kyrkostyrelsen menade att det vid en bedömning av vad som skulle vara en rimlig ordning för framtiden var en viktig fråga vilken betydelse stiftsvisa löneförhandlingar via stiftsförbunden inom Församlingsförbundet skulle tillmätas när det gällde att slå vakt om Svenska kyrkans episkopala struktur och om en självständighet i ämbetsutövningen från prästernas sida. Det i detta sammanhang viktigaste var, menade kyrkostyrelsen, stiftets tillsynsfunktion innefattande bland annat bestämmelserna om befogenhetsprövning och församlingsinstruktion. Det torde, menade man, stå klart att även med direkta lokala förhandlingar skulle i huvudsak samma faktorer komma att vara avgörande för lönesättningen som vid förhandlingar via stiftsförbunden. Det fanns därför, enligt kyrkostyrelsen, inte längre någon anledning för kyrkomötet att stå fast vid de uttalanden som gjordes av 1999 års kyrkomöte i frågan om vilken förhandlingsordning som skulle gälla för kyrkligt anställda. Vilken förhandlingsordning som borde gälla fick i stället, såvitt gällde arbetsgivarsidans hållning, övervägas av Församlingsförbundet. Under större delen av 2000-talet har de enskilda arbetsgivarna själva varit part i lokala löneförhandlingar.

Den samlade lösningen

Biskopar och präster innehade före relationsförändringen mellan kyrka och stat statligt reglerade befattningar. Detta hade sin bakgrund i det som brukar kallas den dubbla ansvarslinjen; kombinationen av prästerlig ämbetsförvaltning och folkligt förankrad självstyrelse och sågs som en markering av att prästerna, såvitt avsåg ämbetsförvaltningen, inte var underställda de kyrkokommunala organen.

Vid kyrkoordningens tillkomst kunde konstateras att det inte var möjligt för kyrkomötet att reglera en del av det som riksdagen tidigare reglerat genom bestämmelser i författningar. Bland annat gällde detta en del tämligen detaljerade föreskrifter om de statliga anställningarna som juridiskt inte var möjliga att överföra till kyrkoordningen.

När det gällde prästanställningsfrågan föreslogs i betänkandet *Personal, tillsyn och överklagande* (SKU 1998:6) en samlad lösning där även regleringen av den dubbla ansvarslinjen och tillsynen över församlingarna med hjälp av församlingsinstruktionen ingick. Förslaget om den samlade lösningen innebar att kyrkoherdar och komministrar skulle vara lokalt anställda av den församling eller pastoratsamfällighet där de verkade, att stifts-, kontrakts- och pastorsadjunkter skulle vara anställda av stiftet samt att stiftsstyrelsen skulle besluta om minimiantalet präster som skulle vara

anställda hos varje församling eller pastoratssamfällighet. Vidare innebar den samlade lösningen att den som sökte anställning som kyrkoherde, komminister, stiftsadjunkt eller kontraktsadjunkt måste av domkapitlet behörigförklaras för den utlysta tjänsten för att kunna anställas och att varje prästanställning skulle gälla under villkor av att prästen var behörig att utöva uppdraget som präst i Svenska kyrkan. Slutligen innebar den samlade lösningen att en för alla församlingar, samfälligheter, stift och den nationella organisationen gemensam arbetsgivarorganisation, Församlingsförbundet (Arbetsgivarorganisationen), skulle ha en i kyrkoordningen given fullmakt att sluta kollektivavtal.

Centralstyrelsen anförde i sin kyrkoordningsskrivelse (CsSkr 1999:3) att den dubbla ansvarslinjen var en av de grundläggande utgångspunkter som hade avgörande betydelse också för regleringen av prästernas anställningsförhållanden. Vidare anförde centralstyrelsen att det av kyrkans episkopala struktur följde att prästerna i utövandet av kyrkans vigningstjänst skulle vara underställda biskopen och domkapitlet. Man framhöll också att 1995 års kyrkomöte hade ställt sig bakom ett uttalande av Läronämnden (Ln 1995:8) i vilket Läronämnden underströk att biskop och domkapitel måste ha "reella möjligheter att utöva tillsyn och vidta disciplinära åtgärder där innehavare av kyrkans ämbete handlat på sådant sätt att vår kyrkas identitet kan påverkas eller ifrågasättas. Om det inte är någon skillnad i den rättsliga praktiken mellan att ha avgivit vigningslöften och inte ha gjort det, ifrågasätts hela den nuvarande vigningsordningen".

Centralstyrelsen menade vidare att det stod klart att arbetsgivarfunktionerna var delade och hänvisade vidare till att regeringen i sin proposition (1998/99:38) med förslag bland annat till lag om Svenska kyrkans personal vid relationsändringen konstaterat att "med utgångspunkt från regleringen i kyrkolagen talar dock övervägande skäl för att staten endast agerar som ställföreträdare för den egentlige arbetsgivaren, kyrkokommunen". Centralstyrelsen uppgav för sin del att man inte fann skäl att ifrågasätta riktigheten av regeringens tolkning. Vidare påpekade man att det förhållande att ett betydande antal arbetsgivarfunktioner lagts på stiftet hade inneburit en blandning av tillsynsfunktioner och arbetsgivarfunktioner som gjort att de reella möjligheterna att ha tillsyn över hur prästerna utövar sina uppdrag – innefattande möjlighet att vidta därav föranledda disciplinära åtgärder – i hög grad försvärats. Centralstyrelsen menade att det var angeläget att finna en ordning som både gav möjligheter till reell tillsyn för stiftet över hur kyrkans vigda tjänare fullgör sina uppdrag och samtidigt främjar samverkan mellan en demokratisk organisation och kyrkans vigningstjänst.

Vidare framhöll centralstyrelsen att man haft att beakta de förutsättningar för förslaget som utgörs av legala begränsningar. Man anförde att man inte bedömt det möjligt eller lämpligt med en modell med ett delat arbetsgivarskap eller med en modell där arbetsgivarfunktionerna var uppdelade i en sådan omfattning eller på ett sådant sätt att det kunde göras gällande att det i realiteten var fråga om ett delat arbetsgivarskap då det måste vara alldeles entydigt vilket organ som hade det yttersta ansvaret eftersom arbetstagarna och myndigheterna måste veta vem som ansvarade för exempelvis jämställdhet och arbetsmiljö. Centralstyrelsen menade att övervägande skäl talade för att arbetsgivarskapet för församlingsprästerna borde ankomma på församlingen/samfälligheten och framhöll att det var också – jämfört med en ren stiftsanställning – den ordning som bäst anknöt till vad som redan gällde. Man framhöll att en ren stiftsanställning skulle innebära en nyordning för svensk kyrkotradition och pekade härvid på att det redan under medeltiden fanns ett lokalt ansvarstagande för sockenprästens anställning och avlöning. Centralstyrelsen menade att ett lokalt arbetsgivarskap för församlingsprästerna hade flera fördelar bl.a. när det

gällde samverkan med övriga anställda och med förtroendevalda, i fråga om ansvarsfördelningen t.ex. när det gällde arbetsmiljöfrågorna och när det gällde att renodla tillsynen över utövandet av kyrkans vigningstjänst, skild från arbetsgivarrollen.

Mot denna bakgrund följde centralstyrelsen i huvudsak utredningens förslag och föreslog en ordning med lokal anställning av församlingspräster. Man menade dock att det var en nödvändig förutsättning med en tydlig tillsynsfunktion hos biskop och domkapitel som slog vakt om den episkopala strukturen och den dubbla ansvarslinjen. För att ytterligare förstärka inslaget av dubbel ansvarslinje och episkopal struktur föreslog man därför en bestämmelse om domkapitlets befogenhetsprövning före beslut om uppsägning, avskedande, omplacering och disciplinär åtgärd.

Vid kyrkomötets behandling anförde andra kyrkolagsutskottet i sitt betänkande över kyrkoordningsförslaget inledningsvis att lösningen av prästernas anställningsförhållanden i första hand måste ske med beaktande av tre punkter;

1. Svenska kyrkans identitet som episkopal kyrka med samverkan mellan en demokratisk organisation och kyrkans ämbete.
2. Nödvändigheten av ett samlat arbetsgivarskap för pastoratspräster.
3. Nödvändigheten av att biskop och domkapitel kunde utöva reell tillsyn.

När det gällde det samlade och tydliga arbetsgivarskapet (punkten 2) framhöll utskottet att centralstyrelsens förslag innebar att arbetsgivarskapet odelat låg på församlingen/pastoratet som hade att fatta alla beslut rörande anställningen och att det inte skulle råda någon tvekan om att arbetsmiljöansvaret för prästerna fullt ut låg på församlingarna/pastoraten.

Utskottet menade vidare att ett tydligt och samlat arbetsgivaransvar på den lokala nivån skulle öka biskopens och domkapitlets möjligheter att utöva reell tillsyn (punkten 3) då en sådan ordning bland annat innebar att domkapitlets beslut rörande vigningstjänsten inte skulle kunna överprövas av Arbetsdomstolen eller annan domstol.

Vad gällde den första punkten anförde utskottet att det fanns ett antal bestämmelser i centralstyrelsens förslag som drog åt olika håll. För att inte kyrkans identitet skulle förändras förutsattes, menade man, att de olika bestämmelserna balanserade varandra. Det var bara vid en samlad bedömning av helheten som man kunde avgöra om någon bestämmelse kunde undvaras. Härvid konstaterade man att förslaget om ett fullt ut lokalt arbetsgivarskap naturligtvis medförde att församlingarnas oberoende stärktes. Effekten av detta måste därför balanseras av andra bestämmelser. Utskottet lyfte därefter ett antal bestämmelser som, menade man, sammantaget medförde att balansen inte rubbades så att kyrkans karaktär av episkopal kyrka förändrades. Bland dessa framhölls att förslagets reglering av tillsyn innebar att man nu kunde tala om en reell tillsyn. Vidare pekades på bestämmelserna om behörighetsprövning och befogenhetsprövning liksom på bestämmelserna om att stiftsstyrelsen skulle fastställa minimiantalet präster som skulle finans anställda i församlingen. Sammantaget menade utskottet att kyrkans identitet inte skulle komma att förändras av förslaget rörande prästernas anställningsförhållanden.

Utskottet menade mot bakgrund av det sagda att centralstyrelsens lösning på prästanställningsfrågan var en god lösning och tillstyrkte därför centralstyrelsens förslag. Kyrkomötet beslutade att bifalla utskottets hemställan.

Utskottets överväganden

Utskottets förslag: Kyrkomötet beslutar att avslå motion 2017:104.

Kyrkomötet bör enligt utskottets mening inte uppdra åt kyrkostyrelsen att tillsätta utredningar om man inte på ett tydligt sätt närmare kan definiera vad den aktuella utredningen ska behandla, vilka problemställningar som ska analyseras eller vad man vill uppnå med utredningen.

Utskottet menar att beslutsmeningen i motion 2017:104 är otydligt formulerad. Inte heller av motionens motivskrivningar framgår det klart vad det är för utredning motionären önskar. Mot denna bakgrund anser utskottet att motionen ska avslås.

Uppsala den 4 oktober 2017

På Organisationsutskottets vägnar

Louise Callenberg, ordförande

Fredrik Nilsson Björner, sekreterare

Beslutande: Louise Callenberg, ordförande, Claes Block, Aina Andersson, Anton Härder, Cecilia Clausen, Per Lindberg, Gustaf Bengtsson, Maj-Lis Aasa, Olle Reichenberg, Kåge Johansson, Tomas Jansson, Birgit Kullingsjö, Bella Aune, Irene Oskarsson och Bo Hanson.

Övriga närvarande vid beslutstillfället: Roberth Krantz, Britt Sandström, Irma Carlsson, Sven Gunnar Persson, Stefan Aro, Britt Kilsäter, Märta Brita Forsberg Svensson, Karin Forsell, Elsa Christersson och Markus Holmberg.

Biskoparna Sven-Bernhard Fast och Johan Dalman har deltagit i utskottets överläggningar.

Kyrkomötet
Organisationsutskottets betänkande 2017:11

Utläggning av valsedlar

Sammanfattning

I betänkandet behandlas motion 2017:69 i vilken föreslås att kyrkostyrelsen ska ges i uppdrag att lägga fram förslag till ändring i kyrkoordningen, så att valnämnderna i kommande val också ansvarar för att lägga ut valsedlar avseende de lokala valen. Utskottet instämmer i sak med motionären och menar att det bör införas en ordning där valförrättarna och röstmottagarna ansvarar för att lägga ut även valsedlar avseende de lokala valen på eller i anslutning till röstmottagningsställen. Dock bör regleringen om detta lämpligen inte införas i kyrkoordningen utan kan regleras på motsvarande sätt som utläggning av valsedlar till stiftsfullmäktige- och kyrkomötesval. Utskottet föreslår därför att motionen avslås men att kyrkostyrelsen ges i uppdrag att införa en ordning där valförrättarna och röstmottagarna ska se till att valsedlar även för de lokala valen, i de valkretsar som innefattas i den egna valnämndens ansvarsområde, finns utlagda.

Utskottets förslag till kyrkomötesbeslut

1. Kyrkomötet beslutar att avslå motion 2017:69.
2. Kyrkomötet beslutar att, med anledning av motion 2017:69, uppdra till kyrkostyrelsen att införa en ordning där valförrättarna och röstmottagarna ska se till att valsedlar även för de lokala valen, i de valkretsar som innefattas i den egna valnämndens ansvarsområde, finns utlagda.

Motionens förslag

Motion 2017:69 av Kjell Petersson, Valnämndens ansvar för distribution av valsedlar

Kyrkomötet beslutar att uppdra till kyrkostyrelsen att lägga fram förslag om ändring i kyrkoordningen, så att valnämnderna i kommande val också ansvarar för att lägga ut valsedlar avseende de lokala valen.

Bakgrund

Bestämmelser om röstning på röstmottagningsställe finns såväl i kyrkoordningen som i kyrkostyrelsen beslut med närmare bestämmelser om direkta val (SvKB 2015:15). Den fråga som aktualiseras i motionen regleras i 21 § i kyrkostyrelsens ovan nämnda beslut.

Av paragrafen framgår inledningsvis att det i anslutning till varje röstmottagningsställe ska ordnas en lämplig plats där valsedlar kan läggas ut. Om detta inte är möjligt får en sådan plats i stället ordnas inne på röstmottagningsstället.

Av andra stycket framgår att valförrättarna och röstmottagarna har en skyldighet att se till att blanka valsedlar för vart och ett av valen finns utlagda. De ska även se till att valsedlar för val till kyrkomötet och stiftsfullmäktige i de valkretsar som innefattas i den egna valnämndens ansvarsområde finns utlagda på samma plats, om sådana valsedlar senast 18 dagar före valdagen har tillhandahållits valnämnden av någon nomineringsgrupp som deltar i valen. Valnämnden kan även, enligt tredje stycket, besluta att valsedlar som den får vid en senare tidpunkt också ska läggas ut.

I paragrafens fjärde stycke sägs att nomineringsgrupper som deltar i något av de val som äger rum på röstmottagningsstället själva ska kunna lägga ut sina valsedlar på samma plats.

Slutligen finns i femte stycket en föreskrift om att alla nomineringsgrupper vid tillämpningen av de redovisade bestämmelserna ska behandlas lika.

Den nuvarande lydelsen av paragrafen infördes inför 2005 års val då bland annat bestämmelsen infördes om att valnämnden ska se till att valsedlar för val till kyrkomötet och stiftsfullmäktige finns utlagda. Vid 2001 års kyrkoval gällde detta ansvar endast blanka valsedlar. Utvärderingen av 2001 års kyrkoval gav vid handen att det förekommit att nomineringsgruppernas utläggning av valsedlar inte fungerat överallt. I bilaga 1 (Utvärdering ur teknisk och administrativ synvinkel) till kyrkostyrelsens skrivelse om Utvärdering av kyrkovalet 2001 (KsSkr 2002:8) till 2002 års kyrkomöte angavs att detta lett till att valsedlar till kyrkomötet och till stiftsfullmäktige saknades på flera håll. I utvärderingen framhölls att det behövde tydliggöras att det var nomineringsgruppernas eget ansvar att lägga ut namnvalsedlar.

I de allmänna valen gäller enligt 8 kap. 2 § i vallagen (2005:837) att vissa valsedlar måste finnas i alla vallokaler. Det är röstmottagarnas ansvar att se till att dessa valsedlar alltid finns på plats. De partier som vid något av de två närmast föregående riksdagsvalen fått mer än en procent av rösterna i hela landet får sina partivalsedlar utlagda för alla tre valen om partiet begärt det. En sådan begäran ska, enligt 6 kap. 7 § i vallagen, göras hos den centrala valmyndigheten senast den dag som valmyndigheten bestämmer. De partier som hade rätt att få sina valsedlar för samtliga tre val utlagda var, i valet 2014, desamma som de som fick representation i riksdagen.

För kommun- och landstingsval ska även partivalsedlar för de lokala partier som har mandat i fullmäktige läggas ut inom respektive kommun och landsting. Dessutom måste blanka valsedlar alltid läggas ut. Såvitt avser namnvalsedlar är det partierna själva som ansvarar för att lägga ut dessa för samtliga val.

Utskottets överväganden

Utskottets förslag:

1. Kyrkomötet beslutar att avslå motion 2017:69.
2. Kyrkomötet beslutar att, med anledning av motion 2017:69, uppdra till kyrkostyrelsen att införa en ordning där valförrättarna och röstmottagarna ska se till att valsedlar även för de lokala valen, i de valkretsar som innefattas i den egna valnämndens ansvarsområde, finns utlagda.

Utskottet delar motionärens uppfattning att valförrättarnas och röstmottagarnas skyldighet enligt 21 § i kyrkostyrelsens beslut om närmare bestämmelser om direkta val (SvKB 2015:15) att lägga ut valsedlar för valen till kyrkomöte och stiftsfullmäktige bör utsträckas till att avse även valsedlar för de lokala valen. Dock bör en reglering på denna detaljnivå enligt utskottets mening inte intas i kyrkoordningen utan kan lämpligen regleras på motsvarande sätt som utläggning av valsedlar för övriga

val. Skyldigheten bör vidare inte omfatta valsedlar för de lokala val som inte innefattas i den egna valnämndens ansvarsområde.

O 2017:11

Uppsala den 4 oktober 2017

På Organisationsutskottets vägnar

Louise Callenberg, ordförande

Fredrik Nilsson Björner, sekreterare

Beslutande: Louise Callenberg, ordförande, Claes Block, Aina Andersson, Roberth Krantz, Cecilia Clausen, Per Lindberg, Gustaf Bengtsson, Maj-Lis Aasa, Olle Reichenberg, Kåge Johansson, Tomas Jansson, Birgit Kullingsjö, Bella Aune, Irene Oskarsson och Bo Hanson.

Övriga närvarande vid beslutstillfället: Britt Sandström, Irma Carlsson, Sven Gunnar Persson, Stefan Aro, Britt Kilsäter, Märta Brita Forsberg Svensson, Karin Forsell, Elsa Christersson och Markus Holmberg.

Biskoparna Sven-Bernhard Fast och Johan Dalman har deltagit i utskottets överläggningar.

Kyrkomötet
Organisationsutskottets betänkande 2017:12

Begreppet beredskap

Sammanfattning

Betänkandet behandlar motion 2017:138 i vilken föreslås att kyrkomötet ska uppdra till kyrkostyrelsen att återkomma till kyrkomötet med förslag om att uttrycket kris och höjd beredskap ersätts med ”kris och katastrofsituationer samt under höjd beredskap” i kyrkoordningen. Utskottet anser inte begreppet katastrof vara så etablerat att det är befogat att ändra kyrkoordningen på det sätt motionären önskar och föreslår därför kyrkomötet att avslå motionen.

Utskottets förslag till kyrkomötesbeslut

Kyrkomötet beslutar att avslå motion 2017:138.

Motionens förslag

Motion 2017:138 av Sten Elmberg, Komplettera begreppet beredskap i kyrkoordningen

Kyrkomötet beslutar att uppdra till kyrkostyrelsen att återkomma till kyrkomötet med förslag om att uttrycket kris och höjd beredskap ersätts med ”kris och katastrofsituationer samt under höjd beredskap” i kyrkoordningen.

Bakgrund

Svenska kyrkans krisberedskap

Fram till relationsändringen den 1 januari 2000 reglerades kyrkans ansvar för den kyrkliga beredskapen i allmän lag. Det fanns dels bestämmelser om beslutsförhet med färre ledamöter i fullmäktige och styrelser under krig eller krigsfara, dels också bestämmelser om att vidta vissa beredskapsförberedelser.

Svenska kyrkan har en viktig uppgift att fylla med sin vanliga verksamhet när samhället är i kris. Det har därför reglerats i kyrkoordningen att det finns en skyldighet att upprätta planer för kris och höjd beredskap. För den lokala nivån framgår denna skyldighet av 2 kap. 11 § i kyrkoordningen där det anges att församlingen, eller om församlingen ingår i ett pastorat, pastoratet ska vidta de beredskapsförberedelser som behövs för verksamheterna under kris och beredskap. I 6 kap. 5 § och 12 kap. 2 §, andra stycket, finns motsvarande skyldighet reglerad beträffande stiftet respektive kyrkostyrelsen. För kyrkostyrelsens del fastslås också i sistnämnda paragraf att kyrkostyrelsen har ansvar för att leda och samordna kyrkans beredskap. Denna skyldighet ger, enligt 1999 års kyrkoordningsskrivelse, kyrkostyrelsen ett helhetsansvar

för beredskapen inom Svenska kyrkan samt rätt att genom råd och anvisningar ge riktlinjer för hur planläggning m.m. ska bedrivas (CsSkr 1999:3 sidorna 2–160 och 2–382). Regleringen är således ett undantagsfall i vilket kyrkostyrelsen får anses ha rätt att ge anvisningar och riktlinjer avseende verksamheten i församlingar och stift. Möjligheten har dock hittills inte utnyttjats. I stället har samordningen skett genom överenskommelser mellan kyrkostyrelsen och stiftet. Inom ramen för kyrkostyrelsens krisberedskap och krisledning ges också stöd till utlandsförsamlingarnas verksamhet och den internationella verksamhetens utsända medarbetare. Användningen av begreppet kris markerar att planeringen ska ha en inriktning inte bara mot krigssituationer utan också mot kriser av andra slag i samhället.

Svenska kyrkans krisplanering och krisberedskap är, som redan den nuvarande handboken i krisberedskap anger och som Myndigheten för samhällsskydd och beredskap (MSB) förordar, öppet hållen och inte inriktad mot specifika händelser. Målet är att bygga förmåga och organisation som förmår hantera alla slags kriser. Med den målsättningen genomförs kontinuerligt utbildningar och övningar, till exempel som del av den internationella verksamheten respektive utlandskyrkans verksamhet.

Kyrkans nationella krissamordning står i kontinuerlig kontakt med bland andra UD, MSB och försvarsmakten och deltar i möjligaste mån i samhällets beredskapsövningar såväl på nationell som på regional nivå.

Begreppsanvändningen i samhället

MSB har det övergripande ansvaret för frågor om skydd mot olyckor, krisberedskap och civilt försvar, i den utsträckning inte någon annan myndighet har ansvaret. Ansvaret avser åtgärder före, under och efter en olycka eller en kris. I förordning (2008:1002) med instruktion för MSB används huvudsakligen begreppen kris och olycka. Begreppet katastrof förekommer i två paragrafer, i bägge fallen syftande till händelser som inträffar utomlands.

Webbplatsen krisinformation.se är en webbplats som förmedlar information från myndigheter och andra ansvariga till allmänheten före, under och efter en stor händelse eller kris. Krisinformation.se drivs av MSB men innehållet på webbplatsen är framtaget genom myndighetsgemensamma arbetsgrupper inom olika områden. All information som finns på webbplatsen är bekräftad information från myndigheter och övriga ansvariga. Målet är att webbplatsens innehåll ska vara tillgängligt och användbart för så många som möjligt. På webbplatsen används regelmässigt begreppen kris och krisberedskap men även begreppet katastrof förekommer, då oftast – men inte alltid – syftande på händelser utomlands.

Utskottets överväganden

Utskottets förslag: Kyrkomötet beslutar att avslå motion 2017:138.

Som framgår av bakgrundstexten synes begreppet katastrof inte vara ett helt etablerat begrepp hos bland annat MSB och i andra officiella dokument. I de fall det används syftar det också oftast på händelser som inträffar utomlands. Mot denna bakgrund anser utskottet det inte vara befogat att ändra kyrkoordningens begreppsapparat på det sätt motionären önskar. Motionen bör därför avslås.

Uppsala den 5 oktober 2017

O 2017:12

På Organisationsutskottets vägnar

Louise Callenberg, ordförande

Fredrik Nilsson Björner, sekreterare

Beslutande: Louise Callenberg, ordförande, Claes Block, Aina Andersson, Anton Härder, Cecilia Clausen, Per Lindberg, Gustaf Bengtsson, Maj-Lis Aasa, Olle Reichenberg, Kåge Johansson, Tomas Jansson, Birgit Kullingsjö, Bella Aune, Irene Oskarsson och Bo Hanson.

Övriga närvarande vid beslutstillfället: Roberth Krantz, Britt Sandström, Irma Carlsson, Sven Gunnar Persson, Stefan Aro, Britt Kilsäter, Märta Brita Forsberg Svensson, Karin Forsell, Elsa Christersson och Markus Holmberg.

Biskoparna Sven-Bernhard Fast och Johan Dalman har deltagit i utskottets överläggningar.

Kyrkomötet
Organisationsutskottets betänkande 2017:13

Svenska kyrkans organisation gentemot försvarsmakten

Sammanfattning

I betänkandet behandlas motion 2017:142 i vilken föreslås att kyrkomötet ska uppdra till kyrkostyrelsen att göra en översyn av Svenska kyrkans organisation gentemot försvarsmakten.

Utskottet konstaterar att motionen väcker ett antal mera övergripande frågor relaterat till bland annat hur man ska se på vistelsebegreppets konsekvenser i relation till kyrklig verksamhet vid större institutioner men att sådana frågor bör lösas genom överenskommelser lokalt. Utskottet konstaterar vidare att det redan finns ett etablerat samarbete mellan försvarsmakten och Svenska kyrkan. Utskottet föreslår därför kyrkomötet att avslå motionen.

Till betänkandet finns en reservation.

Utskottets förslag till kyrkomötesbeslut

Kyrkomötet beslutar att avslå motion 2017:142.

Motionens förslag

Motion 2017:142 av Bengt Kjellgren och Jerker Schmidt, Svenska kyrkans organisation gentemot försvarsmakten

Kyrkomötet beslutar att uppdra till kyrkostyrelsen att göra en översyn av Svenska kyrkans organisation gentemot försvarsmakten.

Bakgrund

Lokaliseringsprincipen

I 2 kap. 1 §, andra stycket, första meningen i kyrkoordningen anges att församlingen har ansvar för den kyrkliga verksamheten för alla som vistas i församlingen. Detta är ett uttryck för den s.k. lokaliseringsprincipen. Lokaliseringsprincipen knyter an till vistelsebegreppet. Församlingen har ansvar, inte bara för sina medlemmar, utan för alla som vistas, för längre eller kortare tid, i församlingen, oberoende av bostadsort och kyrkotillhörighet. Det kan t.ex. handla om personer som pendlar in för arbete på någon arbetsplats eller går i skola inom församlingen, om människor som är intagna på sjukhus eller annan institution, flyktingar på en förläggning eller bara som turister vistas tillfälligt i församlingen. Det är församlingen som beslutar om vilken kyrklig verksamhet som ska bedrivas såväl i relation till de egna medlemmarna som i relation

till andra som vistas i församlingen. Församlingens ansvar för den kyrkliga verksamheten motsvaras inte av någon rätt för dem som vistas tillfälligt i församlingen att kräva att församlingen tillhandahåller dem sina tjänster.

Att den lokala församlingen har ansvaret för den kyrkliga verksamheten inom församlingens område innebär att det inte är möjligt för något annat kyrkligt organ vid sidan om församlingen, eller i förekommande fall pastoratet, att, utan församlingens/pastoratets medgivande, bedriva eller stödja kyrklig verksamhet i församlingen.

Svenska kyrkans överklagandenämnd har i ett beslut från 2011 prövat ett beslut av ett stift att ge anslag till en insamlingsstiftelse med syftet ”att bedriva Gudstjänstliv – Undervisning – Diakoni – Mission med Svenska kyrkans lära som grund”. Församlingar där verksamheten bedrevs begärde beslutsprövning av stiftets beslut och anförde till stöd för överklagandet att stiftelsen bedrev verksamhet inom församlingarnas område och att stiftet genom sitt anslagsbeslut indirekt skulle komma att bedriva verksamhet som församlingarna ansvarar för. Överklagandenämnden fann att insamlingsstiftelsen bedrev sådan verksamhet som församlingarna ansvarar för. Eftersom församlingarna inte hade gett sitt medgivande till verksamheten fann Överklagandenämnden att stiftsfullmäktiges beslut om bidrag till insamlingsstiftelsen hänförde sig till något som inte var en angelägenhet för stiftet. Därför upphävde Överklagandenämnden beslutet (ÖN 2011/12).

Militär själavård

Historik

Allt sedan 1500-talet har Svenska kyrkan samverkat med och gett sitt stöd till den svenska försvarsmakten. Det började med präster anställda vid krigsmakten, vilkas uppdrag reglerades i Gustav Vasas sjöartiklar (1535) respektive krigsartiklar (1545). Svenska kyrkan som en del av staten hade att ansvara för att det också i försvarsmakten skulle finnas tillgång till kyrkans tjänster, gudstjänster och själavård. Under Gustav II Adolfs regeringstid infördes den första militära kyrkoordningen genom 1621 års krigsartiklar.

Under 1800-talet och 1900-talets första årtionden diskuterades den militära själavården i riksdagen ett flertal gånger. Behovet av en ny ordning motiverades på olika sätt. Det kunde handla om ekonomiska förutsättningar, men också om ett förändrat andligt klimat. Kyrkans och religionens plats i tillvaron förändrades och ifrågasattes. Men med de två världskrigen som kom att prägla tillvaron nyanserades diskussionen. Kyrkan och den religiösa dimensionen i livet hade inte längre samma självklara plats i samhället, men behovet av själavård och personalvård i försvaret ifrågasattes inte. I ett riksdagsbeslut 1939 sägs bland annat att präster från Svenska kyrkan ska förordnas av Kungl. Maj:t som militärpastorer på samtliga förband och skolor.

1942 beslutade riksdagen att tillsätta Försvarsväsendets personalnämnd, med huvudsaklig uppgift att främja den religiösa, kulturella och sociala personalvården. I denna ingick fältprosten som självskriven ledamot.

Sedan 1956, då det svenska försvarets internationella fredsinsatser inleddes, har också präster rekryterats till dessa.

1962 fick den militära själavården en modern form då det beslutades att den militära själavården skulle ledas av en fältprost som skulle ingå i Försvarsstaben, nuvarande Högkvarteret. En stabspastor skulle finnas vid varje militärbefälhavarstab (MB-stab), och varje försvarsgren, armén, marinen och flygvapnet, skulle ha en militärpastor. Rekryteringsbasen var präster i Svenska kyrkans församlingar. Fältpräster ingick i försvarets krigsförband. I organisationen skulle det ingå en ordinarie fältpräst och en ställföreträdande fältpräst. Den ene av dem skulle vara en präst i Svenska kyrkan, den andre en pastor från något frikyrkosamfund.

Idag

Verksamheten

Den 1 januari 1990 blev Svenska kyrkan ansvarig för den militära själavården.

Den militära själavården kan i huvudsak definieras i tre olika verksamhetsgrenar:

- på förband och försvarsskolor, där huvuduppgiften är att stödja soldater och personal, finns idag ca 30 präster och ett fåtal diakoner.
- inom Hemvärnet, vars uppgift är stöd till samhället, finns idag ca 40 präster och ett fåtal pastorer.
- som en del av insatsorganisationen. För detta ändamål har fältprosten en ”prästbank” med ett trettiotal erfarna präster. Under perioden 1997–2010 deltog 68 militärpastorer i de internationella fredsinsatserna.

Samverkan har skett med stift och församlingar om tjänstgöringstid på förbanden. Ambitionen är att de flesta militärpastorer ska ha en väsentlig del av din tjänst (40–60 procent) vid förbanden, vilket dock ännu inte är fallet.

Fältprosten

Den 28 mars 1996 beslutade Svenska kyrkans centralstyrelse, efter remissbehandling av ett förslag från en särskild beredningsgrupp, hur den militära själavården skulle vara organiserad och genomföras i framtiden. Beslutet innebar att den militära själavården sedan 1997 leds centralt av en heltidsanställd fältprost som har ett nationellt ansvar för den militära själavården. Fältprosten är anställd av försvarsmakten, men kostnaden delas mellan försvarsmakten och Svenska kyrkan.

Tjänsten som fältprost är idag placerad inom Försvarsmaktens insatsstab. I Högkvarterets personalstab ingår en stabspastor, som ansvarar för själavården för Högkvarterets personal och för personalen vid försvarsmaktens logistik. Vid varje militärdistrikt finns en militärpastor som leder den regionala verksamheten. Under dessa finns fältpastorer som utgörs av värnpliktiga präster och pastorer som är krigsplacerade som själavårdspersonal. Dessutom finns en eller flera bataljonspastorer med utlandsuppdrag. Befattningen utövas oavsett trosinriktning. I religiösa frågor representerar fältpastorn sitt eget trossamfund, men ska ordna kontakt med fältpastorer från andra trossamfund.

Fältprosten samverkar med stiftet, andra trossamfund, Myndigheten för samhällsskydd och beredskap (MSB), Nämnden för statens stöd till trossamfund (SST), Sveriges kristna råd och Vårsta diakoni. Andra samverkansparter är Försvarets personaltjänstförbund, där pastorer och diakoner utgör en egen kår, Kristna i försvarsmakten, Soldathemsförbundet, Röda korset samt kollegiet för institutionssjälavårdare inom Svenska kyrkan. Fältprosten (eller den han utser) deltar också kontinuerligt i ekumeniska och internationella överläggningar.

Avtal mellan Svenska kyrkan och försvarsmakten om den militära själavården har sedan 1990-talet tecknats kontinuerligt. Av det senaste avtalet, som tecknades i januari i år, framgår bland annat att Svenska kyrkan, tillsammans med försvarsmakten, tar ett särskilt ansvar för den militära själavården i såväl grund- som insatsorganisationen. För att leda och utveckla denna verksamhet har parterna kommit överens bland annat om

- att den militära själavården ska ledas av en fältprost som är anställd av försvarsmakten i högre chefsställning, med placering på Högkvarteret och organisatoriskt direkt underställd försvarsmaktens insatschef,
- att fältprosten ska tillsättas i samråd mellan försvarsmakten och Svenska kyrkan genom kyrkostyrelsen och att befattningsbeskrivningen ska utarbetas gemensamt,
- att fältprosten ska vara Överbefälhavarens rådgivare i själavårdsfrågor,

- att fältprosten ska ansvara för bland annat utvecklingen av den militära själavården, rekrytering och utbildning/fortbildning av försvarsmaktens prästerliga och diakonala personal och internationell och ekumenisk samverkan
- att fältprosten årligen ska rapportera om verksamheten inom försvarsmakten till kyrkostyrelsen, samt
- att Svenska kyrkan bidrar ekonomiskt till fältprosttjänsten men att verksamhetskostnaderna bestrids av försvarsmakten.

Avtalet gäller till den 31 december 2019 vid vilken tidpunkt det ska omprövas.

Utskottets överväganden

Utskottets förslag: Kyrkomötet beslutar att avslå motion 2017:142.

Utskottet konstaterar att motionen väcker ett antal mera övergripande frågor relaterat till bland annat hur man ska se på vistelsebegreppets konsekvenser i relation till kyrklig verksamhet vid större, såväl lokalt som nationellt organiserade, institutioner såsom skolor, sjukhus, migrationsverkets förvar, försvarsmakten och Polisen. Den nationella nivån är emellertid inte en pastoral nivå och sådana frågor bör därför, enligt utskottets mening, lösas genom överenskommelser lokalt. Regionalt kan också stiftet stötta sådan verksamhet genom att t.ex. lämna strukturbidrag.

Motionen väcker också mera konkreta frågor om relationerna mellan försvarsmakten och Svenska kyrkan. Som framgår av bakgrundstexten finns det redan idag ett upparbetat samarbete mellan Svenska kyrkan och försvarsmakten som regleras i kontinuerligt omförhandlade avtal. Det torde enligt utskottets mening finnas goda förutsättningar att föra samtal kring de konkreta frågeställningar som kan uppkomma i relationen inom ramen för det redan etablerade samarbetet.

Mot bakgrund av det anförda föreslår utskottet kyrkomötet att avslå motionen.

Uppsala den 5 oktober 2017

På Organisationsutskottets vägnar

Louise Callenberg, ordförande

Fredrik Nilsson Björner, sekreterare

Beslutande: Louise Callenberg, ordförande, Claes Block, Aina Andersson, Anton Härder, Cecilia Clausen, Per Lindberg, Gustaf Bengtsson, Maj-Lis Aasa, Olle Reichenberg, Kåge Johansson, Tomas Jansson, Birgit Kullingsjö, Bella Aune, Irene Oskarsson och Bo Hanson.

Övriga närvarande vid beslutstillfället: Roberth Krantz, Britt Sandström, Irma Carlsson, Sven Gunnar Persson, Stefan Aro, Britt Kilsäter, Märta Brita Forsberg Svensson, Karin Forsell, Elsa Christersson och Markus Holmberg.

Biskoparna Sven-Bernhard Fast och Johan Dalman har deltagit i utskottets överläggningar.

Reservation

Vi reserverar oss till förmån för bifall till motionen.

Olle Reichenberg, Kåge Johansson, Irene Oskarsson och Maj-Lis Aasa

---

Kyrkomötet Organisationsutskottets betänkande 2017:14

Definition av ordet pastoral

Sammanfattning

I betänkandet behandlas motion 2017:147 i vilken föreslås att kyrkostyrelsen ska ges i uppdrag att utreda och återkomma med förslag till kyrkomötet om hur ordet pastoral i kyrkoordningen kan ersättas med andra formuleringar. Utskottet menar att kyrkoordningens terminologi ska vara tydlig och då det enligt utskottets mening finns oklarheter kring användningen av termen pastoral bör detta klargöras i enlighet med motionens intentioner. Utskottet föreslår därför att kyrkomötet bifaller motion 2017:147.

Utskottets förslag till kyrkomötesbeslut

Kyrkomötet beslutar att bifalla motion 2017:147.

Motionens förslag

Motion 2017:147 av Bo Hanson m.fl., Det mångtydiga ordet pastoral

Kyrkomötet beslutar att uppdra till kyrkostyrelsen att utreda och återkomma med förslag till kyrkomötet om hur ordet pastoral i kyrkoordningen kan ersättas med andra formuleringar, som inte lika lätt missförstås.

Bakgrund

Enligt Svenska akademiens ordbok avser adjektivet pastoral bl.a. en pastors (själasörjares) verksamhet, antingen specifikt en kyrkoherdes verksamhet i motsättning till andra prästers eller prästerlig verksamhet i allmänhet. Svenska akademiens ordlista förklarar ordet bl.a. med ”prästerlig, själavårdande”.

I inledningstexten till andra avdelningen i kyrkoordningen sägs att Svenska kyrkan framträder lokalt som en församling och att denna är den primära enheten inom kyrkan. Församlingens grundläggande uppgift är att fira gudstjänst, bedriva undervisning samt utöva diakoni och mission. Syftet är att människor ska komma till tro på Kristus och leva i tro, en kristen gemenskap skapas och fördjupas, Guds rike utbreddas och skapelsen återupprättas. Allt annat som församlingen utför är stöd för och en konsekvens av denna grundläggande uppgift. Vidare sägs i inledningstexten att Svenska kyrkan har en rikstäckande indelning i territoriella församlingar som pastorala områden. Även av 2 kap. 1 § i kyrkoordningen framgår det att församlingen är det lokala pastorala området. I 2 kap. 5 § betecknas även pastoratet som pastoralt område, då församlingarna i pastoratet kan samverka på olika sätt i arbetet med församlingens grundläggande uppgift.

I inledningstexten till tredje avdelningen sägs att Svenska kyrkan framträder regionalt som ett stift. Kyrkans episkopala struktur kommer till uttryck i att det finns

en biskop i ledningen för varje stift. Stiftet utgör pastorala områden som tillsammans täcker hela landet. Vidare framgår att stiftets grundläggande uppgift är att främja och ha tillsyn över församlinglivet och att den uppgiften främst gäller församlingarnas gudstjänstliv, undervisning, diakoni och mission. Även av 6 kap. 1 § framgår det att stiftet är det regionala pastorala området.

I kyrkoordningsskrivelsen till 1999 års kyrkomöte (CsSkr 1999:3) definierades termen pastoralt område som ett territoriellt område inom vilket man har till uppgift att till enskilda människor övertäcka det kristna budskapet i ord och handling. Som framgår av indelningstexten till andra avdelningen (se ovan) så framträder Svenska kyrkan lokalt som en församling. Läronämnden har i ett yttrande till Andra kyrkolagsutskottet i betänkandet 2 KL 1995:4 *Ändrade relationer mellan staten och kyrkan* uttalat bl.a. följande.

Församlingarna är kyrkans grundläggande enheter, primärt därför att det är där evangelium förkunnas och sakramenten förvaltas. Församlingarna är pastoralt sett förenade i stift, i vilka biskopar och domkapitel har ett särskilt ansvar för lära, tillsyn och enhet medan stiftsstyrelserna har uppgiften att främja församlingens utveckling.

Av 57 kap. 5 § andra stycket punkten 2 framgår att församlingsinstruktionen bl.a. ska innehålla ett pastoralt program för församlingens grundläggande uppgift att fira gudstjänst, bedriva undervisning samt utöva diakoni och mission. I det pastorala programmet ska även behandlas dels församlingens verksamhet på de andra språk än svenska som behöver användas för att församlingen ska kunna fullgöra sin grundläggande uppgift, dels barnet perspektiv utifrån en barnkonsekvensanalys. I kyrkoordningsskrivelsen till 1999 års kyrkomöte talades om fyra pastorala program, ett för varje del av församlingens grundläggande uppgift. Detta ändrades i enlighet med Andra kyrkolagsutskottets förslag då den grundläggande uppgiftens helhet och odelbarhet betonades om de fyra delarna hålls samman till en gemensam beskrivning av densamma (se 2 KL 1999:3 sidan 156). Det finns ingen given struktur för hur det pastorala programmet ska utformas, utan det som anges i kyrkoordningen är vad det pastorala programmet ska omfatta.

Utskottets överväganden

Utskottets förslag: Kyrkomötet beslutar att bifalla motion 2017:147.

Utskottet finner i likhet med motionärerna att det är angeläget att förtydliga innebörden av ordet pastoral. Kyrkoordningens terminologi ska vara tydlig och då det enligt utskottets mening finns oklarheter kring användningen av termen pastoral bör detta klargöras i enlighet med motionens intentioner. Utskottet föreslår därför att kyrkomötet bifaller motion 2017:147.

Uppsala den 5 oktober 2017

O 2017:14

På Organisationsutskottets vägnar

Louise Callenberg, ordförande

Anna Sundelius, sekreterare

Beslutande: Louise Callenberg, ordförande, Claes Block, Aina Andersson, Anton Härder, Cecilia Clausen, Per Lindberg, Gustaf Bengtsson, Maj-Lis Aasa, Olle Reichenberg, Kåge Johansson, Tomas Jansson, Birgit Kullingsjö, Bella Aune, Irene Oskarsson och Bo Hanson.

Övriga närvarande vid beslutstillfället: Roberth Krantz, Britt Sandström, Irma Carlsson, Sven Gunnar Persson, Stefan Aro, Britt Kilsäter, Märta Brita Forsberg Svensson, Karin Forsell, Elsa Christersson och Markus Holmberg.

Biskoparna Sven-Bernhard Fast och Johan Dalman har deltagit i utskottets överläggningar.

Kyrkomötet
Organisationsutskottets betänkande 2017:15

Verksamhetsberättelse 2016 för Svenska kyrkans valprovsningsnämnd

---

Sammanfattning

I detta betänkande behandlas verksamhetsberättelse 2016 för Svenska kyrkans valprovsningsnämnd. Utskottet föreslår att kyrkomötet beslutar att lägga verksamhetsberättelsen 2016 för Svenska kyrkans valprovsningsnämnd till handlingarna.

Utskottets förslag till kyrkomötesbeslut

Kyrkomötet beslutar att lägga verksamhetsberättelse 2016 för Svenska kyrkans valprovsningsnämnd till handlingarna.

Bakgrund

Valprovsningsnämnden ska självständigt fullgöra de uppgifter som anges i 10 kap. 9 § i kyrkoordningen. Den självständiga ställning som uttrycks i 10 kap. 9 § andra stycket innebär att kyrkomötet och andra rikskyrkliga organ inte får lägga sig i hur de enskilda ärendena ska hanteras i Valprovsningsnämnden. Det finns inte heller utrymme för någon annan generell reglering av Valprovsningsnämndens verksamhet än den som finns i kyrkoordningen. Någon granskning av hur Valprovsningsnämnden fullgjort sitt uppdrag är inte avsedd att ske från kyrkomötets sida.

I 4 kap. 7 § andra stycket i kyrkomötets beslut (SvKB 1999:3) om Arbetsordning för kyrkomötet anges att Organisationsutskottet bereder till kyrkomötet överlämnad verksamhetsberättelse för Svenska kyrkans valprovsningsnämnd.

Under år 2016 har endast ett överklagande kommit in. Valprovsningsnämnden har även inbjudits att lämna synpunkter på promemorior om kyrkomusiker i kyrkoordningen samt ändringar i kyrkoordningens bestämmelser om offentlighet, handlingar och arkiv m.m.

Utskottets överväganden

<p>Utskottets förslag: Kyrkomötet beslutar att lägga verksamhetsberättelse 2016 för Svenska kyrkans valprovsningsnämnd till handlingarna.</p>
--

Avsikten med verksamhetsberättelsen är inte att det ska ske någon prövning av Valprovsningsnämndens verksamhet. Kyrkomötet har inte heller att ta ställning till om nämndens sätt att sköta sitt uppdrag ska godkännas eller inte. Därmed har inte heller utskottet att göra någon värdering i fråga om hur verksamheten bedrivs. Utskottet har inte heller i övrigt funnit skäl att ta upp någon särskild fråga utifrån verksamhetsberättelsen. Kyrkomötet föreslås lägga verksamhetsberättelsen till handlingarna.

Uppsala den 4 oktober 2017

På Organisationsutskottets vägnar

Louise Callenberg, ordförande

Anna Sundelius, sekreterare

Beslutande: Louise Callenberg, ordförande, Claes Block, Aina Andersson, Anton Härder, Cecilia Clausen, Per Lindberg, Gustaf Bengtsson, Maj-Lis Aasa, Olle Reichenberg, Kåge Johansson, Tomas Jansson, Birgit Kullingsjö, Bella Aune, Irene Oskarsson och Bo Hanson.

Övriga närvarande vid beslutstillfället: Roberth Krantz, Britt Sandström, Irma Carlsson, Sven Gunnar Persson, Stefan Aro, Britt Kilsäter, Märta Brita Forsberg Svensson, Karin Forsell, Elsa Christersson och Markus Holmberg.

Biskoparna Sven-Bernhard Fast och Johan Dalman har deltagit i utskottets överläggningar.

Tillsyns- och uppdragsutskottets betänkanden

TU 2017:1–18

Tillsyns- och uppdragsutskottets betänkanden

- TU 2017:1 Behörighet som arbetsledare
- TU 2017:2 Kyrkomusiker i kyrkoordningen
- TU 2017:3 Behovsstyrda tjänster i Svenska kyrkan
- TU 2017:4 Valideringsinstrument för rekrytering och antagande av präster
- TU 2017:5 Snabbare registrering av vigsel
- TU 2017:6 Medlemskap i Svenska kyrkan
- TU 2017:7 Rekrytering till kyrkliga utbildningar och tjänster
- TU 2017:8 Inomkyrklig sammanhållning och anställning
- TU 2017:9 Reglering av diakontjänster
- TU 2017:10 Översyn av relationerna till utlandsförsamlingarna
- TU 2017:11 Prästers väjningsrätt vid vigsel
- TU 2017:12 Den psykosociala arbetsmiljön i Svenska kyrkan
- TU 2017:13 Codex ethicus
- TU 2017:14 Stiftens tillsyn av församlingarna
- TU 2017:15 Nyöversättning och kommentar till bekännelseskriterierna
- TU 2017:16 Krav på utdrag ur belastningsregistret vid anställning
- TU 2017:17 Verksamhetsberättelse 2016 för Svenska kyrkans överklagandenämnd
- TU 2017:18 Verksamhetsberättelse 2016 för Svenska kyrkans ansvarsnämnd för biskopar

---

Kyrkomötet
Tillsyns- och uppdragsutskottets betänkande 2017:1

Behörighet som arbetsledare

Sammanfattning

I detta betänkande behandlas kyrkostyrelsens skrivelse 2017:3 avsnitt 1, *Behörighet som arbetsledare*. Utskottet föreslår att kyrkomötet bifaller kyrkostyrelsens förslag om behörighetsvillkor.

Till betänkandet finns en särskild mening.

Utskottets förslag till kyrkomötesbeslut

Kyrkomötet beslutar att anta kyrkostyrelsens förslag till ändringar i kyrkoordningen enligt *bilaga 1*.

Skrivelsens förslag

Kyrkostyrelsens skrivelse 2017:3 avsnitt 1, Behörighet som arbetsledare

Kyrkomötet beslutar att anta kyrkostyrelsens förslag till ändringar i kyrkoordningen (se *bilaga 1*).

Yttrande från andra utskott

Kyrkorättsutskottet har yttrat sig över kyrkostyrelsens skrivelse KsSkr 2017:3, avsnitt 1 i Kr 2017:1y, *bilaga 2*.

Bakgrund

Kyrkomötet biföll 2013 (se KmSkr 2013:6) en motion (2013:37) som innebar att kyrkostyrelsen skulle lämna förslag till kyrkomötet om en sådan ändring i kyrkoordningen att även arbetsledande komministrar och arbetsledande diakoner ska höra till de i kyrkoordningen 34 kap. 9 § angivna befattningshavare som ska ha ”förklarat sig beredda att i alla uppgifter tjänstgöra tillsammans med andra som vigts till ett uppdrag inom kyrkans vinningstjänst oavsett deras kön”.

Kyrkokansliet upprättade en promemoria – Behörighet som arbetsledare – i vilken föreslogs införande av ett särskilt villkor i kyrkoordningen för att vara behörig att anställas som komminister, kontraktsadjunkt, stiftsadjunkt eller diakon när befattningen innefattar arbetsledande uppgifter.

Promemorian remissbehandlades och omkring hälften av remissinstanserna inkom med svar, varav flertalet var positiva till de föreslagna ändringarna.

Kyrkostyrelsen har i sin skrivelse föreslagit följande.

- I kyrkoordningen införs ett nytt behörighetskrav inför anställning av komministrar, kontraktsadjunkter, stiftsadjunkter och diakoner på befattningar som innefattar arbetsledande uppgifter. Bara den som har förklarat sig beredd att i alla uppgifter tjänstgöra tillsammans med andra som vigts till ett uppdrag inom kyrkans vinningstjänst, oavsett deras kön, ska anses behörig att anställas på en befattning. Detsamma gäller andra befattningar med arbetsledande uppgifter med benämning där ordet diakon ingår eller där behörigheten att utöva uppdraget som diakon har angetts som villkor för anställningen.
- Domkapitlet får inte medge undantag från detta behörighetsvillkor.
- Domkapitlet kan delegera beslutanderätten vid behörighetsprövningar avseende befattningar med arbetsledande uppgifter.
- Domkapitlets beslut i sådana ärenden kan överklagas.

Utskottets överväganden

Utskottets förslag: Kyrkomötet beslutar att anta kyrkostyrelsens förslag till ändringar i kyrkoordningen.

Tillsyns- och uppdragsutskottet föreslog 2013 i sitt betänkande *Behörighet som arbetsledare* (TU 2013:7) att kyrkomötet skulle bifalla en motion som gällde behörighetsvillkor för arbetsledande komministrar och arbetsledande diakoner. Det föreliggande förslaget från kyrkostyrelsen om ett nytt behörighetsvillkor inför anställning på befattningar med arbetsledande uppgifter tillgodoser det som efterfrågades av kyrkomötet 2013. Mot den bakgrunden menar utskottet att kyrkomötet ska bifalla förslaget i kyrkostyrelsens skrivelse.

Uppsala den 5 oktober 2017

På Tillsyns- och uppdragsutskottets vägnar

Britas Lennart Eriksson, ordförande

Anna Tronêt, sekreterare

Beslutande: Britas Lennart Eriksson, ordförande, Inger Wahlman, Roine Olsson, Anna Forssell, Lars Risberg, Emilia Lindstrand, Emma Hedlundh, Mattias Rosenquist, Sven Kerst, Sten Elmberg, Lisbeth Göranson, Anders Novak, Johan Blix, Kent Karlsson och Ingrid Borgström.

Övriga närvarande vid beslutstillfället: Margareta Carlenius, Catharina Erdtman, Stefan Linderås, Bertil Murray, Helena Nordvall, Kerstin Rossipal, Anna-Lena Carlsson, Ann-Christin Alexius, Helena Elmqvist, Helena Björkman och Irene Leonardsson.

Biskoparna Eva Brunne och Per Eckerdal har deltagit i utskottets överläggningar.

Särskild mening

I sin skrivelse KsSkr 2017:3, punkt 1.5, föreslår kyrkostyrelsen att ett nytt behörighetskrav införs i kyrkoordningen. Det ska gälla inför anställning av komministrar, kontraktsadjunkter, stiftsadjunkter och diakoner på befattningar som innefattar arbetsledande uppgifter. Skrivelsen är på denna punkt endast uppfyllandet av ett tidigare beslut i kyrkomötet.

Detta tidigare beslut att ge uppdraget till kyrkostyrelsen kan dock uppfattas som utläggande av dimridåer. I botten för kyrkomötet borde legat en önskan att förhindra en svinaktig syn på och dito beteende mot kvinnor, i detta fall med särskilt fokus på dem som blivit prästvigda. En tillämpning av dessa behörighetsregler ger dessvärre på inget sätt skydd mot sådan förkastlig syn och dito beteende. Omvänt kan många prästvigda kvinnor vittna om att de möts med respekt av kollegor helt oberoende av om dessa bärs eller inte bärs av samma teologiska grundsyn, ämbetsfrågan inräknad. Vikten av sådan respekt har alltsedan starten för Frimodig kyrka varit i fokus för gruppen.

Svinaktiga beteenden bekämpas inte genom införande av föreslagna behörighetskrav utan genom att de lagar och förordningar som uppställts av staten tillämpas och efterlevs och genom fokus på den egna helgelsen. På detta borde kyrkomötet hellre fokusera.

Bertil Murray

Bilaga 1

Förslag till beslut om ändring i kyrkoordningen

Kyrkomötet beslutar i fråga om kyrkoordningen,
dels att 9 kap. 5 b § och 34 kap. 10 och 17 §§ ska ha följande lydelse,
dels att det ska införas en ny paragraf, 34 kap. 10 a §, av följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

9 kap.

5 b §

Beträffande ärenden enligt 31 kap. 11–14 §§, 32 kap. 11–14 §§, 34 kap. 9, 10 och 14 §§, 53 kap. 10 §, 57 kap. 8–18 §§ och 58 kap. får delegation ske bara på det sätt som anges i andra stycket.

Beträffande ärenden enligt 31 kap. 11–14 §§, 32 kap. 11–14 §§, 34 kap. 9, 10, *10 a* och 14 §§, 53 kap. 10 §, 57 kap. 8–18 §§ och 58 kap. får delegation ske bara på det sätt som anges i andra stycket.

Domkapitlet får uppdra åt

1. ordföranden eller vice ordföranden att slutligt avgöra ärenden enligt 31 kap. 11 § 2 och 3 samt 32 kap. 11 § 2 och 3,

2. en grupp bestående av ordföranden eller vice ordföranden och ytterligare minst två av domkapitlets ledamöter att besluta i ärenden enligt 34 kap. 9, 10 eller 14 §§. Gruppen får endast fatta beslut om samtliga är ense,

2. en grupp bestående av ordföranden eller vice ordföranden och ytterligare minst två av domkapitlets ledamöter att besluta i ärenden enligt 34 kap. 9, 10, *10 a* eller 14 §§. Gruppen får endast fatta beslut om samtliga är ense,

3. ordföranden, vice ordföranden, den ledamot som är eller har varit ordinarie domare eller den ledamotens ersättare att beträffande ärenden enligt 31 kap. 11–14 §§, 32 kap. 11–14 §§, 57 kap. 8–18 §§ och 58 kap. fatta sådana beslut som inte innefattar ett slutligt avgörande av ärendet, eller som innebär att ärendet inte ska prövas i sak,

4. ordföranden, vice ordföranden och sekreteraren att fatta beslut i fråga om utlämnande av handling enligt 53 kap. 10 §, och

5. den som var ordförande att besluta om rättelse enligt 57 kap. 18 § och 58 kap. 16 §.

34 kap.

10 §

Behörig att anställas som komminister, kontraktsadjunkt eller stiftsadjunkt eller på ett längre vikariat än sex månader på en sådan befattning är den som

1. har varit anställd som pastorsadjunkt i ett år, eller som vid tidpunkten för tillträdet av den sökta tjänsten kan antas ha fullgjort sådan anställning, och

2. uppfyller de villkor för befattningen som domkapitlet kan ha beslutat om enligt 11 §.

Behörig att anställas på en befattning som komminister, kontraktsadjunkt eller stiftsadjunkt med arbetsledande uppgifter eller på ett längre vikariat än sex månader på en sådan befattning är den som, utöver vad som framgår av

första stycket, har förklarat sig beredd att i alla uppgifter tjänstgöra tillsammans med andra som vigts till ett uppdrag inom kyrkans vigningstjänst oavsett deras kön.

Domkapitlet får medge undantag från villkoren i första stycket 1 om det finns särskilda skäl.

Innan någon anställs ska domkapitlet yttra sig över de behöriga sökandena utifrån de särskilda krav som befattningen ställer.

10 a §

Behörig att anställas på en befattning som diakon med arbetsledande uppgifter eller på ett längre vikariat än sex månader på en sådan befattning är den som har förklarat sig beredd att i alla uppgifter tjänstgöra tillsammans med andra som vigts till ett uppdrag inom kyrkans vigningstjänst oavsett deras kön. Detsamma gäller andra befattningar med arbetsledande uppgifter med benämning där ordet diakon ingår eller där behörigheten att utöva uppdraget som diakon har angetts som villkor för anställningen.

Innan någon anställs ska domkapitlet yttra sig över de behöriga sökandena utifrån de särskilda krav som befattningen ställer.

17 §

Domkapitlets beslut i ärenden som avses i 9 § första och andra styckena samt 10 § första och andra styckena får överklagas hos Svenska kyrkans överklagandenämnd. Detsamma gäller domkapitlets beslut om behörighet enligt 14 §. Rätt att överklaga har

1. den sökande, såvitt avser beslut att inte förklara honom eller henne behörig,
2. en medsökande, såvitt avser beslut att förklara en sökande behörig, och
3. den som ska besluta om tillsättningen, såvitt avser beslut att inte förklara en sökande behörig.

När ett beslut har överklagats enligt första stycket får anställningsärendet inte slutföras förrän Överklagandenämnden har avgjort överklagandet.

Detta beslut träder i kraft den 1 januari 2018.

Kyrkomötet
Kyrkorättsutskottets yttrande 2017:1y

Ändringar i kyrkoordningen m.m., avsnitt 1

Till Tillsyns- och uppdragsutskottet

Kyrkorättsutskottets yttrande över skrivelse KsSkr 2017:3, avsnitt 1: Behörighet som arbetsledare.

Kyrkorättsutskottet kan konstatera att det i kyrkostyrelsen skrivelse finns en oklarhet avseende styckesindelningen i redogörelsen för gällande 9 kap. 5 b § samt i föreslagen lydelse av samma bestämmelse avseende de numrerade punkterna. Hela bestämmelsen i denna paragraf är reglerad i ett stycke. Även beträffande 34 kap. 10 § finns en oklarhet avseende styckesindelningen. De i bestämmelserna uppräknade punkterna 1 och 2 utgör inte ett nytt stycke utan hör till det inledande första stycket. Detsamma gäller de numrerade punkterna i 34 kap. 17 §. Dessa utgör inte nya stycken i den nu gällande bestämmelsen. Detta bör korrigeras.

Kyrkorättsutskottet har ur kyrkorättslig synpunkt, utöver vad ovan anförts, inget att erinra mot förslagna ändringar i kyrkoordningen.

Uppsala den 4 oktober 2017

På Kyrkorättsutskottets vägnar

Sven Esplund, ordförande

Migelle Wikström, sekreterare

Beslutande: Sven Esplund, ordförande, Anders Roos, Jerry Adbo, Maria Lagerman, Sten-Arne Burman, Christina Andersson, Björn Andersson, Berit Bornecrantz Dias, Gunvor Torstensson, Boel Johansson, Suzanne Fredborg, Gunilla Blom, Conny Tyrberg, Peder Fohlin och Carl Seved Tigerhielm.

Övriga närvarande vid beslutstillfället: Jenny Thor, Sebastian Clausson, Manilla Bergström, Sofia Särdaqvist, Hans Weichbrodt, Claes-Johan Bonde, Asta Matikainen Lecklin, Georg Lagerberg, Ingrid Smittsarve, Ann-Christine From Utterstedt, Mikael Eskilandersson och Birgitta Sedin.

Biskop Åke Bonnier har deltagit i utskottets överläggningar.

Kyrkomötet

Tillsyns- och uppdragsutskottets betänkande 2017:2

Kyrkomusiker i kyrkoordningen

Sammanfattning

I detta betänkande behandlas kyrkostyrelsens skrivelse 2017:4 *Kyrkomusiker i kyrkoordningen* samt tre motioner som har väckts med anledning av skrivelsen och som innehåller ändringar av förslagen i skrivelsen. Utskottet, som ansluter sig till kyrkostyrelsens överväganden och förslag, konstaterar att det som föreslås i motionerna har funnits med redan i beredningen av kyrkostyrelsens skrivelse. Det innebär att motiv för att avvisa motionsförslagen också redovisas där. Som en konsekvens av att utskottet gör samma bedömningar som kyrkostyrelsen föreslår utskottet att kyrkomötet ska bifalla kyrkostyrelsens beslutsförslag och avslå motionerna 2017:43, 2017:86 och 2017:106.

Till betänkandet finns en reservation och en särskild mening.

Utskottets förslag till kyrkomötesbeslut

1. Kyrkomötet beslutar att anta kyrkostyrelsens förslag till beslut om ändring i kyrkoordningen enligt *bilaga 1*
2. Kyrkomötet beslutar att avslå motion 2017:43.
3. Kyrkomötet beslutar att avslå motion 2017:86.
4. Kyrkomötet beslutar att avslå motion 2017:106, punkt 1.
5. Kyrkomötet beslutar att avslå motion 2017:106, punkt 2.

Skrivelsens förslag

Kyrkostyrelsens skrivelse 2017:4 *Kyrkomusiker i kyrkoordningen*

Kyrkomötet beslutar att anta kyrkostyrelsens förslag till beslut om ändring i kyrkoordningen. (Se *bilaga 1*)

Motionernas förslag

Motion 2017:43 av Torvald Johansson m.fl., Behörighetsprövning av kyrkomusiker

Kyrkomötet beslutar att bifalla reservationen i KsSkr 2017:4 vad avser domkapitlets behörighetsprövning och anta ändringarna av 34 kap. i kyrkoordningen (utom 1 § punkt 4) i enlighet med bilagan till reservationen.

Motion 2017:86 av Erik Sjöstrand m.fl., Kyrkomusiker i kyrkoordningen

Kyrkomötet beslutar i fråga om kyrkoordningen,

dels att 34 kap. 1, 2, 15 och 17 §§, 37 kap. 19 § och 57 kap. 5 § och rubriken närmast före 37 kap. 19 § ska ha följande lydelse,

dels att det ska införas tre nya paragrafer, 34 kap. 15 a–c §§ av följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

34 kap.

1 §

För varje församling ska det finnas anställd

1. en kyrkoherde, 2. minst det antal övriga präster (komministrar) som stiftsstyrelsen bestämmer, 3. <i>minst</i> en kyrkomusiker <i>som ska vara</i> organist eller kantor, <i>samt</i> 4. det antal diakoner och den personal i övrigt som behövs för verksamheten.	3. en kyrkomusiker (<i>försteorganist</i>, organist eller kantor), 4. <i>minst det antal övriga kyrkomusiker som stiftsstyrelsen bestämmer, och</i> 5. det antal diakoner och den personal i övrigt som behövs för verksamheten.
- Bestämmelserna i första stycket gäller inte Hovförsamlingen.

2 §

Församlingar som ingår i ett pastorat har gemensam kyrkoherde och annan personal.

Domkapitlet ska besluta om en befattning som kyrkomusiker enligt 1 § 3 eller 4 ska vara försteorganist, organist eller kantor.

Domkyrkoorganisten är kyrkomusiker för den församling där stiftets domkyrka är belägen. Domkyrkoorganisten ska vara organist. När en domkyrkoorganist ska anställas ska domkapitlet beredas tillfälle att yttra sig över de sökande.

För den församling där stiftets domkyrka är belägen är befattningen enligt 1 § 3 alltid försteorganist och benämns domkyrkoorganist. När en domkyrkoorganist ska anställas ska domkapitlet beredas tillfälle att yttra sig över de sökande.

Domkapitlet ska för andra församlingar än den som avses i andra stycket besluta om den kyrkomusiker som avses i 1 § 3 ska vara organist eller kantor.

15 §

Behörig att anställas som försteorganist är den som har avlagt Svenska kyrkans kyrkomusikerexamen på A-nivå.

Behörig att anställas som organist är den som har avlagt *organistexamen eller motsvarande examen.*

Behörig att anställas som organist är den som har avlagt *Svenska kyrkans kyrkomusikerexamen på lägst B-nivå.*

Behörig att anställas som kantor är

Behörig att anställas som kantor är

den som har avlagt *kantorsexamen eller motsvarande examen eller som är behörig att anställas som organist.*

den som har avlagt *Svenska kyrkans kyrkomusikerexamen på lägst C-nivå.*

TU 2017:2

Kyrkostyrelsen får utfärda närmare bestämmelser om Svenska kyrkans kyrkomusikerexamen.

15 a §

Behörig att anställas på en befattning som kyrkomusiker enligt 15 § första-tredje styckena är även den som enligt kyrkostyrelsens närmare bestämmelser ska anses ha Svenska kyrkans kyrkomusikerexamen.

15 b §

Innan någon anställs som försteorganist, organist eller kantor eller på ett längre vikariat än sex månader på en sådan befattning ska domkapitlet pröva de sökandes behörighet och yttra sig över de behöriga sökandena utifrån de särskilda krav som befattningen ställer.

När ansökningstiden gått ut ska den som har att besluta om tillsättningen översända ansökningshandlingarna och platsannonserna till domkapitlet.

Efter beslut om behörighet ska domkapitlet med eget yttrande över de behöriga sökandena överlämna handlingarna till den som har att besluta om tillsättningen.

Domkapitlet ska underrätta de sökande om beslutet i behörighetsfrågan och om skälen för detta.

15 c §

Domkapitlet kan förklara en sökande som inte uppfyller kraven i 15 § behörig att anställas på en befattning som försteorganist, organist eller kantor, om han eller hon med hänsyn till sin utbildning och yrkeserfarenhet är att anse som jämställd med den som uppfyller dessa krav.

17 §

Domkapitlets beslut i ärenden som avses i 9 § första och andra styckena samt 10 § första och andra styckena får överklagas hos Svenska kyrkans över-

Domkapitlets beslut i ärenden som avses i 9 § första och andra styckena samt 10 § första och andra styckena får överklagas hos Svenska kyrkans över-

klagandenämnd. Detsamma gäller domkapitlets beslut om behörighet enligt 14 §. Rätt att överklaga har

1. den sökande, såvitt avser beslut att inte förklara honom eller henne behörig,
 2. en medsökande, såvitt avser beslut att förklara en sökande behörig, och
 3. den som ska besluta om tillsättningen, såvitt avser beslut att inte förklara en sökande behörig.

När ett beslut har överklagats enligt första stycket får anställningsärendet inte slutföras förrän Överklagandenämnden har avgjort överklagandet.

37 kap.

Prästorganisation

När stiftsstyrelsen beslutar att ändra församlings- eller pastoratsindelningen enligt 6 § ska styrelsen samtidigt fastställa hur stor *prästorganisationen* minst ska vara i varje nybildad församling eller nybildat pastorat.

Av 34 kap. 1 § följer att stiftsstyrelsen får besluta om ändring av hur stor *prästorganisationen* minst ska vara i församlingen eller pastoratet även om församlings- eller pastoratsindelningen inte ändras.

Präst- och kyrkomusikerorganisation

19 §

När stiftsstyrelsen beslutar att ändra församlings- eller pastoratsindelningen enligt 6 § ska styrelsen samtidigt fastställa hur stor *präst- och kyrkomusikerorganisationen* minst ska vara i varje nybildad församling eller nybildat pastorat.

Av 34 kap. 1 § följer att stiftsstyrelsen får besluta om ändring av hur stor *präst- och kyrkomusikerorganisationen* minst ska vara i församlingen eller pastoratet även om församlings- eller pastoratsindelningen inte ändras.

57 kap.

5 §

För varje församling ska det finnas en församlingsinstruktion. Församlingar som ingår i ett pastorat ska ha en gemensam församlingsinstruktion. Förslag till församlingsinstruktion ska utarbetas av kyrkoherden och kyrkorådet i samråd med domkapitlet. När det gäller en gemensam församlingsinstruktion ska kyrkorådet även samråda med församlingsråden inom pastoratet. Instruktionen ska innehålla

1. de regler för församlingen och församlingens verksamhet som domkapitlet får besluta enligt bestämmelser i denna kyrkoordning,
2. ett pastoralt program för församlingens grundläggande uppgift att fira gudstjänst, bedriva undervisning samt utöva diakoni och mission. I det pastorala programmet ska även behandlas dels församlingens verksamhet på de andra språk än svenska som behöver användas för att församlingen ska kunna fullgöra sin grundläggande uppgift dels barnets perspektiv utifrån en barnkonsekvensanalys.

Utöver vad som sägs i första stycket ska i en gemensam församlingsinstruktion för församlingarna i ett pastorat även redovisas hur ansvaret för församlingens grundläggande uppgift är för-

Utöver vad som sägs i första stycket ska i en gemensam församlingsinstruktion för församlingarna i ett pastorat även redovisas hur ansvaret för församlingens grundläggande uppgift är för-

delat mellan församlingarna och pastoratet. Där ska också redovisas hur de befattningar som präst ska finnas inrättade enligt 37 kap. 19 § i huvudsak disponeras.

delat mellan församlingarna och pastoratet. Där ska också redovisas hur de befattningar som präst *och kyrkomusiker* ska finnas inrättade enligt 37 kap. 19 § i huvudsak disponeras.

1. Detta beslut träder i kraft den 1 juni 2018.
2. Äldre bestämmelser gäller fortfarande för anställning på en befattning som kantor eller organist som har utlysts före ikraftträdandet.

Motion 2017:106 av Torvald Johansson och Ola Isacson, Kyrkomusikerorganisationen i församlingar och pastorat

1. Kyrkomötet beslutar att i fråga om kyrkoordningen att 34 kap. 1 § punkt 4 ska ha följande lydelse:
Minst det antal övriga kyrkomusiker, diakoner och den personal som i övrigt behövs för verksamheten.
2. Kyrkomötet beslutar i fråga om kyrkoordningen att 34 kap. 2 § andra stycket ska ha följande lydelse:
Domkapitlet ska besluta om en befattning som kyrkomusiker enligt 1 § 3 eller 4 ska vara försteorganist, organist eller kantor.

Yttrande från andra utskott

Kyrkorättsutskottet har yttrat sig över KsSkr 2017:4 och motionerna 2017:43, 2017:86 och 2017:106 i Kr 2017:4–7y, *bilaga 2–5*.

Bakgrund

Övergripande

I kyrkostyrelsens skrivelse 2017:4 *Kyrkomusiker i kyrkoordningen* framgår att det som följd av 2007 års högskolereform och 2012 års inomkyrkliga utbildningsreform har gjorts en översyn av kyrkoordningens befattningsbenämningar och behörighetskrav för kyrkomusiker. Det har under de senaste sex åren i två omgångar bedrivits utredningsarbete med åtföljande remissbehandling. I skrivelsen lägger kyrkostyrelsen fram förslag till vissa ändringar i kyrkoordningen.

Ett huvudförslag i skrivelsen är att det ska införas en Svenska kyrkans kyrkomusikerexamen med tre examensnivåer som ger behörighet till anställning på tre olika befattningar som kyrkomusiker, nämligen som försteorganist, organist och kantor. Kyrkostyrelsen föreslås få utfärda närmare bestämmelser om kyrkomusikerexamen och om validering av t.ex. utländska och äldre svenska examina.

Utöver det som ligger till grund för föreslagna ändringar i kyrkoordningen behandlar kyrkostyrelsen i sin skrivelse även frågor om antalet kyrkomusiker för en församling och om behörighetsprövning vid anställning av kyrkomusiker.

Examen, examensbenämningar och validering

Nuvarande ordning

En viktig bakgrund till skrivelsen är den s.k. Bologna-processen. Den utgörs av ett samarbete kring högre utbildning mellan 47 europeiska länder och innebär att det sker en samordning i frågor om högre utbildning och regler för examination inom

Europa. Den nämnda högskolereformen från 2007 hör samman med detta. Vid universitet och högskolor har införts tre examensnivåer: grundnivå, där högskole- och kandidatexamen ingår, en avancerad nivå med magister- och masterexamen och en forskarnivå med licentiat- och doktorsexamen. Det har som följd av detta skett förändringar vad gäller kyrkomusikerutbildningen.

Det finns nu program i kyrkomusik för konstnärlig examen på antingen kandidat-, master- eller doktorsnivå. Sedan 2007 finns inte någon fackutbildning som leder fram till en ”organistexamen” i den mening som var fallet när kyrkoordningen tillkom. En konstnärlig kandidatexamen med inriktning kyrkomusik ska kompletteras med stiftspraktik och pastoralteologisk utbildning för att ge behörighet till organisttjänst i Svenska kyrkan. Det anges dock fortfarande i kyrkoordningen, 34 kap. 15 § att man för att vara behörig att anställas som organist ”ska ha avlagt organistexamen eller motsvarande examen”.

Den kyrkomusikaliska fackutbildning som i kombination med stiftspraktik och pastoralteologisk utbildning ger behörighet till kantorstjänst i Svenska kyrkan bedrivs i dag dels i form av en tvåårig folkhögskoleutbildning vid fyra folkhögskolor, dels i form av högskoleutbildning i kyrkomusik om 120 högskolepoäng vid två högskolor.

Svenska kyrkans utbildningsinstitut utfärdar – som en övergångslösning – tills vidare kyrkomusikerexamina enligt följande:

- ◆ Svenska kyrkans kantorsexamen (folkhögskola 2 år alternativt 120 högskolepoäng samt i båda fallen 8 veckors praktik och pastoralteologisk termin), samt
- ◆ Svenska kyrkans organistexamen (konstnärlig kandidat- eller masterexamen med inriktning kyrkomusik samt 8 veckors praktik och pastoralteologisk termin).

Kyrkostyrelsens förslag

Kyrkostyrelsen föreslår att det ska införas en Svenska kyrkans kyrkomusikerexamen och att grundläggande bestämmelser om denna ska ges i kyrkoordningen. Kyrkomusikerexamen ska innefatta tre examensnivåer – A, B och C – som ger behörighet till anställning på befattningar som kyrkomusiker i Svenska kyrkan. A-nivån ska vara den högsta utbildningsnivån.

Gällande bestämmelser om examen för behörighet som kyrkomusiker har blivit föråldrade. Kyrkostyrelsens menar att kyrkoordningens nuvarande krav på fackexamen för anställning på en viss befattning som kyrkomusiker bör ersättas av en inomkyrklig examen. Man gör en viss jämförelse med att det i kyrkoordningen finns bestämmelser om präst- respektive diakonexamen. En egen inrättad examen innebär att Svenska kyrkan kan ange vilka villkor som ska gälla för att en examen ska utfärdas. Avsikten är att genom en för samtliga nivåer gemensam examensbenämning ”Svenska kyrkans kyrkomusikerexamen” understryka att det rör sig om utbildningskombinationer som alla leder till en och samma profession, nämligen som kyrkomusiker.

På ett motsvarande sätt som gäller för präst- och diakonexamen föreslår kyrkostyrelsen att styrelsen i kyrkoordningen ska bemyndigas att utfärda närmare bestämmelser om Svenska kyrkans kyrkomusikerexamen. I dessa bestämmelser ska också behandlas validering av i första hand äldre svenska examina och utländska examina. Avsikten är att validering ska genomföras av kyrkostyrelsen genom Svenska kyrkans utbildningsinstitut. Resultatet för den enskilda personen blir, om förutsättningar för detta föreligger, ett intyg som anger att personen anses ha Svenska kyrkans kyrkomusikerexamen på A-, B- eller C-nivå. Det ska dock i många fall inte krävas ett sådant intyg. När det inte råder någon tveksamhet om att t.ex.

tidigare examina motsvarar en av de tre föreslagna nivåerna av Svenska kyrkans kyrkomusikerexamen ska dessa personer istället ”automatiskt” anses ha examen på en viss nivå.

TU 2017:2

Befattningsbenämningar och behörighetskrav

I kyrkoordningen talas i 34 kap. 1 § om två olika befattningar som kyrkomusiker, nämligen organist och kantor. Det ska enligt kyrkostyrelsens förslag införas en ny befattningsbenämning, nämligen försteorganist, samtidigt som benämningarna organist och kantor finns kvar. Behörighetskraven för anställning på de tre befattningarna som kyrkomusiker knyts till de tre examensnivåerna i Svenska kyrkans kyrkomusikerexamen. En försteorganist ska ha eller anses ha Svenska kyrkans kyrkomusikerexamen på A-nivån, en organist minst på B-nivån och en kantor minst på C-nivån. En domkyrkoorganist ska vara försteorganist.

Behörighetskraven ska gälla för alla befattningar som kyrkomusiker enligt kyrkoordningen. Genom att ha skilda benämningar markeras enligt kyrkostyrelsen att innehavaren ägnat olika lång tid åt att utbilda sig och att omgivningen bör kunna förvänta sig något mer av den med längre utbildning än av den med kortare. Man menar att den föreslagna ordningen också ger incitament för vidareutbildning, vilket kan bidra till att den kyrkomusikaliska kvaliteten behålls eller ökar.

Antalet kyrkomusiker för en församling

Kyrkostyrelsen behandlar i skrivelsens avsnitt 5.3 frågor om reglering i kyrkoordningen om antalet befattningar för en församling. I gällande bestämmelser, 34 kap. 1 § andra punkten sägs att det för varje församling ska finnas anställd minst en kyrkomusiker som ska vara organist eller kantor. I den promemoria som efter remissbehandling legat till grund för kyrkostyrelsens skrivelse föreslogs att stiftsstyrelsen skulle fatta beslut om minsta antalet kyrkomusiker för varje församling. Ställningstagandet från kyrkostyrelsens sida är att det inte ska införas några nya bestämmelser om antalet kyrkomusiker. Kyrkostyrelsen pekar på att det ska tillämpas en subsidiaritetsprincip inom Svenska kyrkan. Man menar att redan den reglering som nu finns om minst en kyrkomusiker innebär ett visst ingrepp i den lokala självstyrelsen. Styrelsen vill nu inte göra större ingrepp i denna än som gjordes när kyrkoordningen beslutades. Enligt kyrkostyrelsen får det förutsättas att de lokala arbetsgivarna inrättar de övriga kyrkomusiker- och musikerbefattningar som behövs, så att den kyrkomusikaliska verksamheten i församlingen kan fullgöras med den kvalitet som är önskvärd. Den enda förändring som föreslås är att den kyrkomusiker som obligatoriskt ska finnas kan vara en försteorganist. Vilken typ av befattning det ska vara fråga om ska även fortsättningsvis beslutas av domkapitlet.

Behörighetsprövning

I den tidigare nämnda promemorian föreslogs att domkapitlet, i likhet med vad som gällde enligt den före år 2000 gällande kyrkolagen, före anställning skulle göra en behörighetsprövning och yttra sig över de behöriga sökandena. Frågan om denna ordning skulle bestå diskuterades vid kyrkoordningens införande. Resultatet blev att det inte längre finns kvar någon prövning hos domkapitlet utan att det är en fråga för anställande församling eller pastorat att pröva de sökandes behörighet.

Kyrkostyrelsen föreslår att behörighetsprövningen ska vara kvar hos den lokala arbetsgivaren. Styrelsen menar att det inte skulle lösa problemen med rekrytering av behöriga sökande men fördröja rekryteringsprocessen. Behörighetsprövning hos domkapitlet ska endast gälla innehavare av kyrkans vinningstjänst. Kyrkostyrelsen

ser en annan ordning som ett allt för stort ingrepp i den lokala självstyrelsen. Styrelsen uttalar sitt förtroende för såväl de lokala arbetsgivarnas vilja att rekrytera behöriga musiker som för stiftens tillsynsverksamhet. Skrivelsens förslag om Svenska kyrkans kyrkomusikerexamen och om behörighetskrav ses som förtydliganden som medför att bestämmelserna blir enklare att tillämpa.

Ikraftträdande och övergångsbestämmelser

Ändringarna i kyrkoordningen ska enligt kyrkostyrelsens förslag träda ikraft den 1 juni 2018. För en rekrytering till organist eller kantor som påbörjats före bestämmelsernas ikraftträdande genom att anställningen utlysts, ska kyrkoordningens bestämmelser i dess äldre lydelse fortsatt tillämpas.

Motionerna

Såväl motion 2017:43 som motion 2017:86 knyter nära an till en reservation som lämnades av tre ledamöter när kyrkostyrelsen fattade beslut om kyrkomusikerskrivelsen. Förslaget i motion 2017:86 innehåller fullt ut de ändringar i kyrkoordningen som finns i reservationen. De innebär i huvudsak dels att stiftsstyrelsen ska besluta om det obligatoriskt ska finnas fler befattningar som kyrkomusiker för en församling än den som alltid ska finnas enligt regleringen i kyrkoordningen, dels att domkapitlet ska pröva behörigheten och yttra sig över behöriga sökande när en kyrkomusiker ska anställas. Förslaget i motion 2017:43 innebär i första hand att de bestämmelser i reservationen som avser behörighetsprovning och yttrande från domkapitlet ska införas i kyrkoordningen. I motion 2017:106 föreslås två ändringar i kyrkoordningen. Den ena som avser 34 kap. 1 § fjärde punkten kan sägas innebära en markering av att församlingen/pastoratet ska pröva hur många kyrkomusiker som krävs för verksamheten. Det andra förslaget, 34 kap. 2 §, innebär att domkapitlet ska besluta om vilket slags kyrkomusiker som ska anställas på en lokalt inrättad befattning.

Utskottets överväganden

Utskottets förslag:

1. Kyrkomötet beslutar att anta kyrkostyrelsens förslag till beslut om ändring i kyrkoordningen enligt *bilaga 1*.
2. Kyrkomötet beslutar att avslå motion 2017:43.
3. Kyrkomötet beslutar att avslå motion 2017:86.
4. Kyrkomötet beslutar att avslå motion 2017:106.

Det är enligt Tillsyns- och uppdragsutskottets mening angeläget att det nu har framkommit förslag och kan fattas beslut som medför att det kommer att finnas en överensstämmelse mellan gällande utbildningsstruktur på kyrkomusikerområdet och regleringen av befattningar som kyrkomusiker i Svenska kyrkan. I sin beredning av det föreliggande ärendet har utskottet haft möjlighet att ställa frågor till Peter Sjunnesson, programchef för Svenska kyrkans pastoralteologiska utbildning för kyrkomusiker. Därvid framkom att det är av betydelse för dialogen med musikhögskolorna att det blir en större tydlighet i frågor om vad som gäller beträffande kyrkomusiker i Svenska kyrkan. Kyrkostyrelsens förslag medverkar till detta.

Utskottet har vid sina överväganden funnit skäl att ansluta sig till det förslag och de överväganden som kyrkostyrelsen har lagt fram i sin skrivelse.

Det finns vissa frågor som varit särskilt omdiskuterade på vägen fram till det föreliggande förslaget. Dit hör frågorna om behörighetsprövning genom den lokala arbetsgivaren eller genom domkapitlet och om en närmare reglering av vilka befattningar som ska finnas inrättade i församlingar och pastorat. Utskottet menar att de skäl som kyrkostyrelsen har redovisat för sina förslag ger ett gott stöd för de ställningstaganden som görs i skrivelsen och för ändringarna i kyrkoordningen. Utskottet föreslår därför att kyrkomötet ska anta kyrkostyrelsens förslag till ändringar i kyrkoordningen.

I motionerna 2017:43, 86 och 106 finns förslag till ändringar i skrivelsens förslag beträffande kyrkoordningen. Det är fråga om sådant som har övervägts i arbetet med kyrkostyrelsens skrivelse. Det innebär att motiv för att inte bifalla motionsförslagen finns redan i skrivelsen. Liksom kyrkostyrelsen menar utskottet att ett återförande av behörighetsprövningen till domkapitlet inte ger någon lösning på problem med att rekrytera behöriga kyrkomusiker men att det uppenbart riskerar att fördröja rekryteringsprocesserna. Den föreslagna regleringen av Svenska kyrkans kyrkomusikerexamen och de angivna behörighetskraven för anställning på befattningar som kyrkomusiker ger goda förutsättningar för att församlingar och pastorat som arbetsgivare på ett kompetent sätt kan pröva behörigheten hos sökande till befattningar som kyrkomusiker.

Kyrkomusiken har stor betydelse för församlingens gudstjänstliv men även för församlingens liv i övrigt. Enligt utskottet finns goda skäl att räkna med att man i församlingar och pastorat även fortsättningsvis ser det som angeläget att ha ett tillräckligt antal väl utbildade kyrkomusiker. Det saknas därför anledning att frånga ordningen att man lokalt får bedöma och besluta om vilka befattningar som ska finnas utöver vad som direkt följer av kyrkoordningens bestämmelser.

En ytterligare fråga som särskilt har uppmärksammats vid överläggningarna i utskottet är beteckningarna A, B och C på de tre examensnivåerna, där A står för den längsta utbildningen och C för den kortaste. Det som har lyfts fram är detsamma som vissa remissinstanser noterat, nämligen att om man vänder ordningen på nivåbeteckningarna ger det en bättre överensstämmelse med de bokstavs-beteckningar som markerar progressionen i akademiska kurser. Utskottet har dock funnit att övervägande skäl talar för det föreliggande förslaget då det korrelerar med motsvarigheterna för kyrkomusikerexamen i flera andra europeiska länder.

Uppsala den 5 oktober 2017

På Tillsyns- och uppdragsutskottets vägnar

Britas Lennart Eriksson, ordförande

Gunnar Edqvist, sekreterare

Beslutande: Britas Lennart Eriksson, ordförande, Inger Wahlman, Roine Olsson, Anna Forssell, Lars Risberg, Emilia Lindstrand, Hans-Olof Andrén, Emma Hedlundh, Mattias Rosenquist, Sven Kerst, Anna Ekström, Sten Elmberg, Lisbeth Göranson, Anders Novak och Johan Blix.

Övriga närvarande vid beslutstillfället: Margareta Carlenius, Catharina Erdtman, Kent Karlsson, Stefan Linderås, Bertil Murray, Ingrid Borgström, Helena Nordvall, Kerstin Rossipal, Anna-Lena Carlsson, Ann-Christin Alexius, Helena Elmquist, Helena Björkman och Irene Leonardsson.

Biskoparna Eva Brunne och Per Eckerdal har deltagit i utskottets överläggningar.

Reservation

Vi reserverar oss mot utskottets förslag att avslå motion 2017:86.

Reservationens förslag: Kyrkomötet beslutar anta de ändringar i kyrkoordningen som föreslås i motion 2017:86.

Vi instämmer i utskottets överväganden utom beträffande styckena 2–5, där vi menar att utskottet i stället borde ha anfört:

Det är angeläget att värna om kvalitén hos Svenska kyrkans kyrkomusik. Det är därför viktigt både att behörighetskraven är tydliga och att de efterlevs, så att inte obehöriga sökande anställs trots att det finns behöriga sökande. Detta är också en viktig signal till studerande vid landets musikhögskolor, att det även framöver kommer att efterfrågas välutbildade kyrkomusiker. Behörighetsprövningen av sökande till kyrkomusikertjänster bör därför återföras till domkapitlet.

Bestämmelsen att det ska finnas minst en kyrkomusiker i varje pastorat eller självständig församling har till följd av strukturförändringarna år 2014 blivit otillräcklig. Många mycket stora pastorat har bildats, där det är alldeles uppenbart att antalet kyrkomusiker måste vara betydligt högre. Eftersom kyrkomusikerna, liksom prästerna, har en central roll för gudstjänstlivet och eftersom gudstjänstfirandet är konstitutivt för församlingen, bör stiftsstyrelsen få i uppdrag att fastställa det minsta antalet kyrkomusiker som ska finnas i ett pastorat eller i en självständig församling. Även regleringen av antalet musikertjänster är en viktig signal till dem som överväger att utbilda sig till kyrkomusiker att det kommer att finnas tjänster att söka också i framtiden.

Både domkapitlets behörighetsprövning och stiftsstyrelsens beslut om minsta antalet kyrkomusiker överensstämmer med förslaget i promemorian Kyrkomusiker i kyrkoordningen som fått brett stöd av remissinstanserna.

Hans-Olof Andrén, Emma Hedlundh, Mattias Rosenquist och Anders Novak

Särskild mening

Jag instämmer i den av Hans-Olof Andrén m.fl. avgivna reservationen i ärendet.

Bertil Murray

Förslag till ändringar i kyrkoordningen

Kyrkomötet beslutar i fråga om kyrkoordningen,
dels att 34 kap. 1, 2 och 15 §§ ska ha följande lydelse,
dels att det ska införas en ny paragraf, 34 kap. 15 a §, av följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

34 kap.

1 §

För varje församling ska det finnas anställd

1. en kyrkoherde,
  2. minst det antal övriga präster (komministrar) som stiftsstyrelsen bestämmer,
  3. minst en kyrkomusiker *som ska vara* organist eller kantor, samt
  4. det antal diakoner och den personal i övrigt som behövs för verksamheten.
- Bestämmelserna i första stycket gäller inte Hovförsamlingen.

2 §

Församlingar som ingår i ett pastorat har gemensam kyrkoherde och annan personal.

Domkapitlet ska besluta om befattningen som kyrkomusiker enligt 1 § 3 ska vara försteorganist, organist eller kantor.

Domkyrkoorganisten är kyrkomusiker för den församling där stiftets domkyrka är belägen. Domkyrkoorganisten ska vara organist. När en domkyrkoorganist ska anställas ska domkapitlet beredas tillfälle att yttra sig över de sökande.

För den församling där stiftets domkyrka är belägen är befattningen enligt 1 § 3 alltid försteorganist och benämns domkyrkoorganist. När en domkyrkoorganist ska anställas ska domkapitlet beredas tillfälle att yttra sig över de sökande.

Domkapitlet ska för andra församlingar än den som avses i andra stycket besluta om den kyrkomusiker som avses i 1 § 3 ska vara organist eller kantor.

15 §

Behörig att anställas som försteorganist är den som har avlagt Svenska kyrkans kyrkomusikerexamen på A-nivå.

Behörig att anställas som organist är den som har avlagt *organistexamen eller motsvarande examen.*

Behörig att anställas som organist är den som har avlagt *Svenska kyrkans kyrkomusikerexamen på lägst B-nivå.*

Behörig att anställas som kantor är den som har avlagt *kantorsexamen eller motsvarande examen eller som är behörig att anställas som organist.*

Behörig att anställas som kantor är den som har avlagt *Svenska kyrkans kyrkomusikerexamen på lägst C-nivå.*

Kyrkostyrelsen får utfärda närmare bestämmelser om Svenska kyrkans kyrkomusikerexamen.

15 a §

Behörig att anställas på en befattning som kyrkomusiker enligt 15 § första–tredje styckena är även den som enligt kyrkostyrelsens närmare bestämmelser ska anses ha Svenska kyrkans kyrkomusikerexamen.

-
1. Detta beslut träder i kraft den 1 juni 2018.
  2. Äldre bestämmelser gäller fortfarande för anställning på en befattning som kantor eller organist som har utlysts före ikraftträdandet.

Kyrkomötet
Kyrkorättsutskottets yttrande 2017:4y

Kyrkomusiker i kyrkoordningen

Till Tillsyns- och uppdragsutskottet

Kyrkorättsutskottets yttrande över skrivelse KsSkr 2017:4.

Kyrkorättsutskottet har ur kyrkorättslig synpunkt inget att erinra mot de förslag till ändringar i kyrkoordningen som finns i skrivelsen eller i den till skrivelsen fogade reservationen.

Uppsala den 4 oktober 2017

På Kyrkorättsutskottets vägnar

Sven Esplund, ordförande

Migelle Wikström, sekreterare

Beslutande: Sven Esplund, ordförande, Anders Roos, Jerry Adbo, Maria Lagerman, Sten-Arne Burman, Christina Andersson, Björn Andersson, Berit Bornecrantz Dias, Gunvor Torstensson, Boel Johansson, Suzanne Fredborg, Gunilla Blom, Conny Tyrberg, Peder Fohlin och Carl Seved Tigerhielm.

Övriga närvarande vid beslutstillfället: Jenny Thor, Sebastian Clausson, Manilla Bergström, Sofia Särdaqvist, Hans Weichbrodt, Claes-Johan Bonde, Christina Blomqvist, Asta Matikainen Lecklin, Georg Lagerberg, Ingrid Smittsarve, Ann-Christine From Utterstedt, Mikael Eskilandersson och Birgitta Sedin.

Biskop Åke Bonnier har deltagit i utskottets överläggningar.

Kyrkomötet
Kyrkorättsutskottets yttrande 2017:5y

Behörighetsprövning av kyrkomusiker

Till Tillsyns- och uppdragsutskottet

Kyrkorättsutskottets yttrande över motion 2017:43.

Kyrkorättsutskottet yttrar sig i Kr 2017:4y över de ändringar i kyrkoordningen som föranleds av kyrkostyrelsens skrivelse KsSkr 2017:4 och till skrivelsen fogad reservation.

Kyrkorättsutskottet noterar att för det fall punkt 4 inte ingår i 34 kap. 1 § får detta konsekvenser för utformningen av 34 kap. 2 § i reservationen som då behöver justeras, eftersom bestämmelsen hänvisar till den i reservationen föreslagna punkt 4.

Uppsala den 4 oktober 2017

På Kyrkorättsutskottets vägnar

Sven Esplund, ordförande

Migelle Wikström, sekreterare

Beslutande: Sven Esplund, ordförande, Anders Roos, Jerry Adbo, Maria Lagerman, Sten-Arne Burman, Christina Andersson, Björn Andersson, Berit Bornecrantz Dias, Gunvor Torstensson, Boel Johansson, Suzanne Fredborg, Gunilla Blom, Conny Tyrberg, Peder Fohlin och Carl Seved Tigerhielm.

Övriga närvarande vid beslutstillfället: Jenny Thor, Sebastian Clausson, Manilla Bergström, Sofia Särdaqvist, Hans Weichbrodt, Claes-Johan Bonde, Christina Blomqvist, Asta Matikainen Lecklin, Georg Lagerberg, Ingrid Smittsarve, Ann-Christine From Utterstedt, Mikael Eskilandersson och Birgitta Sedin.

Biskop Åke Bonnier har deltagit i utskottets överläggningar.

Kyrkomötet
Kyrkorättsutskottets yttrande 2017:6y

Kyrkomusiker i kyrkoordningen

Till Tillsyns- och uppdragsutskottet

Kyrkorättsutskottets yttrande över motion 2017:86.

Kyrkorättsutskottet har ur kyrkorättslig synpunkt inget att erinra mot de föreslagna ändringarna.

Uppsala den 4 oktober 2017

På Kyrkorättsutskottets vägnar

Sven Esplund, ordförande

Migelle Wikström, sekreterare

Beslutande: Sven Esplund, ordförande, Anders Roos, Jerry Adbo, Maria Lagerman, Sten-Arne Burman, Christina Andersson, Björn Andersson, Berit Bornecrantz Dias, Gunvor Torstensson, Boel Johansson, Suzanne Fredborg, Gunilla Blom, Conny Tyrberg, Peder Fohlin och Carl Seved Tigerhielm.

Övriga närvarande vid beslutstillfället: Jenny Thor, Sebastian Clausson, Manilla Bergström, Sofia Särdaqvist, Hans Weichbrodt, Claes-Johan Bonde, Christina Blomqvist, Asta Matikainen Lecklin, Georg Lagerberg, Ingrid Smittsarve, Ann-Christine From Utterstedt, Mikael Eskilandersson och Birgitta Sedin.

Biskop Åke Bonnier har deltagit i utskottets överläggningar.

Kyrkomötet
Kyrkorättsutskottets yttrande 2017:7y

**Kyrkomusikerorganisationen i församlingar och
pastorat**

Till Tillsyns- och uppdragsutskottet

Kyrkorättsutskottets yttrande över motion 2017:106.

I motionen föreslås ändringar i kyrkoordningen avseende 34 kap. 1 § p. 4 och 2 § andra stycket. Såsom punkterna i motionen är utformad innebär förslagen ändring av gällande bestämmelser i kyrkoordningen. En konsekvens av detta, när det gäller förslaget om ändring av 34 kap. 2 § är att regleringen om domkyrkoorganist utgår ur kyrkoordningen samt att regleringen i 34 kap. 2 § tredje stycket blir felaktig.

När det gäller förslaget till reglering i 34 kap. 1 § p. 4 föreslås att ordet ”minst” ska inleda meningen. Detta får till konsekvens att bestämmelsen skulle kunna tolkas som att det för en församling ska kunna finnas anställda fler personer än den beslutade verksamheten kräver.

Kyrkorättsutskottet har, utöver vad som noterats ovan, ur kyrkorättslig synpunkt inlet att erinra mot de förslagna ändringarna.

Uppsala den 4 oktober 2017

På Kyrkorättsutskottets vägnar

Sven Esplund, ordförande

Migelle Wikström, sekreterare

Beslutande: Sven Esplund, ordförande, Anders Roos, Jerry Adbo, Maria Lagerman, Sten-Arne Burman, Christina Andersson, Björn Andersson, Berit Bornecrantz Dias, Gunvor Torstensson, Boel Johansson, Suzanne Fredborg, Gunilla Blom, Conny Tyrberg, Peder Fohlin och Carl Seved Tigerhielm.

Övriga närvarande vid beslutstillfället: Jenny Thor, Sebastian Clausson, Manilla Bergström, Sofia Särdaqvist, Hans Weichbrodt, Claes-Johan Bonde, Christina Blomqvist, Asta Matikainen Lecklin, Georg Lagerberg, Ingrid Smittsarve, Ann-Christine From Utterstedt, Mikael Eskilandersson och Birgitta Sedin.

Biskop Åke Bonnier har deltagit i utskottets överläggningar.

Kyrkomötet

Tillsyns- och uppdragsutskottets betänkande 2017:3

Behovsstyrda tjänster i Svenska kyrkan

Sammanfattning

I detta betänkande behandlas motion 2017:3 med förslag om att uppdra till kyrkostyrelsen dels att se över ordningen för inrättande av befattningar på lokal nivå, dels att ge förslag på hur diakonens arbetsuppgifter kan utvidgas. Utskottet menar att den minimireglering av tjänster som finns i kyrkoordningen är behövlig utifrån gudstjänstens konstitutiva betydelse och konstaterar att det i övrigt råder full frihet att lokalt besluta om vilka befattningar som ska inrättas. Motionen tar upp frågan om att diakoner skulle kunna leda begravningsgudstjänster. Utskottet hänvisar bl.a. till vad Läronämnden sagt om den karitativa inriktningen på diakonens uppdrag och framhåller att förkunnelse och gudstjänst hör till prästens särskilda ansvar. Utskottet föreslår att kyrkomötet avslår motion 2017:3.

Utskottets förslag till kyrkomötesbeslut

1. Kyrkomötet beslutar att avslå motion 2017:3, punkt 1.
2. Kyrkomötet beslutar att avslå motion 2017:3, punkt 2.

Motionens förslag

Motion 2017:3 av Elsa Christersson, Behovsstyrda tjänster i Svenska kyrkan

1. Kyrkomötet beslutar att uppdra till kyrkostyrelsen att se över nuvarande ordning och föreslå en förändring som syftar till att ge vidgade möjligheter för kyrkoråd och kyrkoherde att inrätta tjänster utifrån församlingens behov.
2. Kyrkomötet beslutar att uppdra till kyrkostyrelsen att till nästkommande kyrkomöte överlämna förslag på hur diakonens arbetsuppgifter kan utvidgas.

Yttrande från Läronämnden

Läronämnden har yttrat sig över motion 2017:3 i Ln 2017:3y, *bilaga*.

Bakgrund

Bestämmelser om befattningar för församlingar och pastorat

I kyrkoordningens kapitel 34 om kyrkans anställda finns bestämmelser om befattningar i församlingar och pastorat. Det bör noteras att det i kyrkostyrelsens skrivelse 2017:4 *Kyrkomusiker i kyrkoordningen* finns förslag till ändringar i 34 kap. 1 och 2 §§. De förslag som där läggs fram förändrar dock inte de förhållanden som behand-

las i det följande och där utgångspunkten är de nu gällande bestämmelserna. Det framgår dock att det finns diskussioner om att utvidga stiftsstyrelsens mandat till att besluta om minsta antal befattningar som kyrkomusiker i församlingar och pastorat.

I 34 kap. 1 § sägs att det för varje församling ska finnas:

- ◆ en kyrkoherde,
- ◆ minst det antal övriga präster (komministrar) som stiftsstyrelsen bestämmer,
- ◆ minst en kyrkomusiker som ska vara organist eller kantor, samt
- ◆ det antal diakoner och den personal i övrigt som behövs för verksamheten.

När kyrkoordningen först beslutades och bestämmelserna i 34 kap. 1 § tillkom angavs att det ”genom formuleringen ’för varje församling’ i stället för ’i varje pastorat’ markeras att det är församlingen som behöver personal för sin verksamhet”, CsSkr 1993:3 sidorna 2–393. I 57 kap. 5 § sägs därför att i församlingsinstruktionen ska redovisas hur de befattningar som präst som ska finnas enligt stiftsstyrelsens beslut i huvudsak disponeras.

Det framgår av 34 kap. 2 § att församlingar som samverkar i ett pastorat har gemensam kyrkoherde och personal i övrigt. Vilka befattningar – präster, kyrkomusiker och övrig personal, som ska finnas utöver minimiantalet präster och minst en kyrkomusiker beslutas av församlingen respektive pastoratet beroende av den lokala strukturen.

Bestämmelserna om att stiftsstyrelsen ska ange minsta antalet präster som ska finnas i församlingar och pastorat utgjorde när kyrkoordningen utarbetades och beslutades en del av det som sågs som förutsättningar för att präster skulle vara anställda på lokal nivå. Närmast innan dess var det stiftsstyrelsen som beslutade om inrättande av befattningar som präst.

Diakonens arbetsuppgifter

Det har vid flera kyrkomöten genom motioner väckts förslag om en kyrkoordningsreglering av uppgifter för diakoner. I likhet med vad som nämns som exempel i motion 2017:3 är det främst frågan om att kunna leda begravningsgudstjänster som har aktualiserats, men även dopgudstjänster och vigsel. (Se TU 2003:2 *Diakoners rätt att utföra vissa förrättningar*, G 2008:3 *Diakoners rätt att leda vigsel- och begravningsgudstjänst*, G 2009:3 *Diakoners medverkan vid vigsel- och begravningsgudstjänster* samt TU 2013:15 *Diakons möjlighet att förrätta begravningsgudstjänst*.)

När kyrkoordningen beslutades av 1999 års kyrkomöte blev efter mångåriga diskussioner diakonatet kyrkorättsligt reglerat som ett av uppdragen inom kyrkans vinningstjänst. En av de frågor som fanns med i diskussionerna var om diakoner skulle ha några särskilda liturgiska uppgifter. I det betänkande (2 KL 1999:1) som låg till grund för kyrkomötets beslut, konstaterades att det fanns en mycket stark uppslutning kring ett karitativt präglad diakonat. I kyrkoordningens texter finns däremot inget sagt om ett diakonat med särskilda liturgiska uppgifter. De motioner som väckts under årens lopp om diakoners möjlighet att bl.a. leda begravningsgudstjänster har alla avslagits.

Senast Tillsyns- och uppdragsutskottet behandlade frågor om diakonens uppgifter, betänkandet TU 2013:15, gällde det en motion med förslag om att kyrkostyrelsen skulle få i uppdrag att utreda möjligheten för diakon att förrätta begravningsgudstjänst. I sina överväganden såg utskottet ingen anledning att föreslå något annat ställningstagande än tidigare från kyrkomötets sida. Utskottet angav att motiven

för detta inte var nya utan sammanföll med det som tidigare har framförts. I huvudsak var de följande.

TU 2017:3

Uppdraget som diakon har i vår kyrka en karitativ inriktning. Det betyder att diakonen ska vara ”ett barmhärtighetens tecken i både församlingen och samhället. Diakonen har ett ansvar att göra kärlekens gärningar, särskilt mot utsatta människor.” (Inledningen till kyrkoordningens sjunde avdelning.)

Uppdragen inom kyrkans vinningstjänst har vart och ett sin specifika karaktär och särskilda uppgifter. Det hör till prästens uppdrag att leda församlingens gudstjänster. Det är viktigt att slå vakt om diakonatets karitativa karaktär och inte tillföra uppgifter som pekar i riktning mot ett liturgiskt diakonat.

Härtill menade utskottet, med hänvisning till betänkandet G 2009:3, att i situationer där det utifrån diakonens särskilda uppdrag har funnits särskilda relationer mellan församlingens diakon och en avliden församlingsbo är det naturligt att diakonen utifrån sitt särskilda uppdrag också har uppgifter i begravningsgudstjänsten.

Läronämnden har i sitt yttrande Ln 2017:3y pekat på att det av inledningstexten till kyrkoordningens sjunde avdelning framgår att uppdraget som diakon har en tydlig karitativ inriktning.

Utskottets överväganden

Utskottets förslag: Kyrkomötet beslutar att avslå motion 2017:3.

Regleringen i kyrkoordningen av vilka befattningar som ska finnas för varje församling redovisas i bakgrundsteckningen. Det som regleras är minsta antalet präster och en kyrkomusiker. Det har ett direkt samband med församlingens gudstjänstliv och att det i det sammanhanget finns särskilda uppgifter som fullgörs av präster och kyrkomusiker. I inledningen till kyrkoordningens åttonde avdelning sägs att ”utan gudstjänsterna och gudstjänstgemenskapen finns ingen församling”. För att församlingar ska finnas krävs personer som arbetar med gudstjänsterna.

De flesta av de befattningar som är inrättade hos församlingar och pastorat är enbart beroende av lokala beslut. Det finns alltså en stor frihet att lokalt besluta vilka befattningar som ska finnas där. Det bör noteras att det då och då sker omprövningar av stiftsstyrelsernas beslut om hur stor prästtjänstorganisationen ska vara. Det kan i vissa fall innebära att en tidigare prästtjänst ersätts med en lokalt inrättad befattning som t.ex. diakon. Tillsyns- och uppdragsutskottet menar att nuvarande ordning på ett bra sätt tar hänsyn såväl till den lokala självstyrelsen som till att gudstjänstlivet är konstitutivt för församlingen.

Det framgår också av bakgrundsteckningen att kyrkomötet vid flera tillfällen har behandlat motioner om diakonens uppgifter. Det som tas upp i motionen, alltså möjligheten för diakoner att leda begravningsgudstjänster, hör till det som har framförts även i tidigare motioner. I enlighet med förslag som då har lagts fram av Gudstjänstutskottet i ett par fall men även av Tillsyns- och uppdragsutskottet har dessa motioner avslagits av kyrkomötet. Ett motiv för detta har varit och är de olika uppdrag som är givna åt präster respektive diakoner. Prästen har ett särskilt ansvar för förkunnelse och gudstjänstliv. Diakonen har, som också Läronämnden anger, ett uppdrag med tydlig karitativ inriktning. Det är av betydelse att inte göra ansvars- och rollfördelning oklar och osäker.

Mot bakgrund av det som utskottet här anfört föreslås att kyrkomötet beslutar att avslå motion 2017:3.

Uppsala den 4 oktober 2017

På Tillsyns- och uppdragsutskottets vägnar

Britas Lennart Eriksson, ordförande

Gunnar Edqvist, sekreterare

Beslutande: Britas Lennart Eriksson, ordförande, Inger Wahlman, Roine Olsson, Anna Forssell, Lars Risberg, Emilia Lindstrand, Hans-Olof Andrén, Emma Hedlundh, Mattias Rosenquist, Sven Kerst, Anna Ekström, Sten Elmberg, Lisbeth Göranson, Anders Novak och Johan Blix.

Övriga närvarande vid beslutstillfället: Margareta Carlenius, Catharina Erdtman, Kent Karlsson, Stefan Linderås, Bertil Murray, Ingrid Borgström, Helena Nordvall, Kerstin Rossipal, Anna-Lena Carlsson, Ann-Christin Alexius, Helena Elmqvist, Helena Björkman och Irene Leonardsson.

Biskoparna Eva Brunne och Per Eckerdal har deltagit i utskottets överläggningar.

Kyrkomötet
Läronämndens yttrande 2017:3y

Behovsstyrda tjänster i Svenska kyrkan

Läronämndens yttrande över motion 2017:3

Läronämnden har tidigare yttrat sig rörande frågan om diakoners rätt att förrätta vigsel- och begravningstjänst. (2008:9y, 2003:6y, 2001:6y).

Diakonens uppdrag har i Svenska kyrkan en tydlig karitativ inriktning, vilken framgår av inledningstexten till sjunde avdelningen i kyrkoordningen:

”Diakonen är genom sin gärning ett barmhärtighetens tecken i både församlingen och samhället. Diakonen har ett ansvar att göra kärlekens gärningar, särskilt mot utsatta människor. Uppgifterna varierar beroende på de lokala sociala behoven och församlingarnas strukturer och diakonala prioriteringar. Uppdraget har en karitativ inriktning som också kan komma till uttryck exempelvis i undervisning. Varhelst det finns mänsklig nöd är det diakonens kallelse att ingripa och inspirera andra att ta ansvar.”

Mot bakgrund av denna skrivning i kyrkoordningen menar Läronämnden att de gudstjänster som de kyrkliga handlingarna utgör är knutna till det särskilda förkunnelseansvar, som i Svenska kyrkan av tradition vilar på prästerna. (Ln 2008:9y)

Uppsala den 31 augusti 2017

På Läronämndens vägnar

Antje Jackelén, ordförande

Ann-Katrin Bosbach, sekreterare

Närvarande: Ärkebiskop Antje Jackelén, ordförande, biskop Ragnar Persenius, biskop Martin Modéus, biskop Åke Bonnier, biskop Johan Dalman, biskop Mikael Mogren, biskop Fredrik Modéus, biskop Johan Tyrberg, biskop Per Eckerdal, biskop Hans Stiglund, biskop Sven-Bernhard Fast, biskop Eva Brunne, Göran Eidevall, Eva-Lotta Grantén, Anna Karin Hammar, Margarethe Isberg, Karin Johannesson, Håkan Möller, Jesper Svartvik och Kristin Zeiler.

Kyrkomötet

Tillsyns- och uppdragsutskottets betänkande 2017:4

Valideringsinstrument för rekrytering och antagande av präster

---

Sammanfattning

I detta betänkande behandlas motion 2017:9 med förslag att uppdra till kyrkostyrelsen att utforma ett valideringsinstrument för rekrytering och antagande av präster till vigning och tjänst i Svenska kyrkan. Utskottet hänvisar till den värdering av utbildning som regelmässigt görs av biskop och domkapitel vid antagning för prästvigning eller behörighetsförklaring för att utöva uppdraget som präst i Svenska kyrkan. Utskottet föreslår att motionen avslås.

Utskottets förslag till kyrkomötesbeslut

Kyrkomötet beslutar att avslå motion 2017:9.

Motionens förslag

Motion 2017:9 av Karl-Gunnar Svensson, Valideringsinstrument för rekrytering och antagande av präster

Kyrkomötet beslutar att uppdra till kyrkostyrelsen att utforma ett valideringsinstrument för rekrytering och antagande av präster till vigning och tjänst i Svenska kyrkan.

Bakgrund

I kyrkoordningen 31 kap. 5 § anges att en biskop får till präst i Svenska kyrkan bara viga den som av domkapitlet har blivit godkänd i prästexamen. En förutsättning för prövning i prästexamen är i sin tur att personen i enlighet med 31 kap. 6 § har genomgått den utbildning och praktiska tjänstgöring som har fastställts av kyrkostyrelsen. Behörighetskraven fastställdes i samband med den nya utbildning som trädde i kraft från och med höstterminen 2014 och innebar en höjning av de akademiska kraven jämfört med tidigare studieordningar.

Enligt 2013 års studieordning krävs vad gäller studier att prästkandidaten kan uppvisa

- akademiska studier i religionsvetenskap/teologi motsvarande 255 högskolepoäng (8,5 terminer heltidsstudier), varav 135 högskolepoäng inom vissa av kyrkostyrelsen fastställda ämnen samt
- pastoralteologisk grundkurs samt pastoralteologiskt slutår/sluttermin vid Svenska kyrkans utbildningsinstitut

Avseende praktisk tjänstgöring finns krav på åtta veckors församlingspraktik samt några andra stiftsförlagda utbildningsmoment.

För den som är prästvigd i en annan kyrka finns möjlighet att under vissa förutsättningar förklaras behörig att utöva uppdraget som präst i Svenska kyrkan. De närmare förutsättningarna för det räknas upp i 31 kap. 2 och 3 §§ och ett villkor är att personen har sådana kunskaper och erfarenheter inom det praktisk-teologiska området som behövs för uppdrag som präst i Svenska kyrkan. Det är domkapitlet som ansvarar för att prövning sker av att tillräckliga kunskaper och erfarenheter finns.

Vad gäller alternativa prästutbildningar kan noteras att det på 1970-talet ordnades en förkortad teologisk utbildning i form av en arbetsmarknadsutbildning för personer med annan akademisk utbildning som ville bli präster i Svenska kyrkan.

Utskottets överväganden

Utskottets förslag: Kyrkomötet beslutar att avslå motion 2017:9.

Validering av andra utbildningar inför prästvigning eller behörighetsförklaring för att utöva uppdraget som präst i Svenska kyrkan förekommer regelmässigt i alla stift. I stiftet finns tillvägagångssätt för detta där Svenska kyrkans utbildningsinstitutets kompetens att värdera andra utbildningar ofta används. Med Svenska kyrkans episkopala struktur är det av vikt att de frågor som har att göra med enskilda personers antagning för prästvigning eller behörighetsförklaring handläggs och beslutas av biskop och domkapitel. Mot bakgrund av detta föreslår utskottet att kyrkomötet avslår motionen.

Uppsala den 4 oktober 2017

På Tillsyns- och uppdragsutskottets vägnar

Britas Lennart Eriksson, ordförande

Anna Tronêt, sekreterare

Beslutande: Britas Lennart Eriksson, ordförande, Inger Wahlman, Roine Olsson, Anna Forssell, Lars Risberg, Emilia Lindstrand, Hans-Olof Andrén, Emma Hedlundh, Mattias Rosenquist, Sven Kerst, Anna Ekström, Sten Elmberg, Lisbeth Göranson, Anders Novak och Johan Blix.

Övriga närvarande vid beslutstillfället: Margareta Carlenius, Catharina Erdtman, Kent Karlsson, Stefan Linderås, Bertil Murray, Ingrid Borgström, Helena Nordvall, Kerstin Rossipal, Anna-Lena Carlsson, Ann-Christin Alexius, Helena Elmqvist, Helena Björkman och Irene Leonardsson.

Biskoparna Eva Brunne och Per Eckerdal har deltagit i utskottets överläggningar.

Kyrkomötet

Tillsyns- och uppdragsutskottets betänkande 2017:5

Snabbare registrering av vigsel

Sammanfattning

I detta betänkande behandlas motion 2017:23 med förslag att uppdra till kyrkostyrelsen att med Skatteverket göra det möjligt att registrering av vigsel kan ske snabbare också med hänsyn taget till EU-direktivet 2016/679. Utskottet konstaterar att samtliga vigselförrättare, Svenska kyrkans och andra, följer Skatteverkets anvisning att efter förrättad vigsel skicka in vigselintyg för registrering av vigseln och finner ingen anledning för Svenska kyrkan att utreda ett annat tillvägagångssätt. Utskottet föreslår att motionen avslås.

Utskottets förslag till kyrkomötesbeslut

Kyrkomötet beslutar att avslå motion 2017:23.

Motionens förslag

Motion 2017:23 av Karl-Gunnar Svensson, Snabbare registrering av vigsel

Kyrkomötet beslutar att uppdra till kyrkostyrelsen att med Skatteverket göra det möjligt att registrering av vigsel kan ske snabbare också med hänsyn taget till EU-direktivet 2016/679.

Bakgrund

Den 1 juli 1991 flyttades ansvaret för folkbokföring från Svenska kyrkan till Skatteverket. Folkbokföring innebär fastställande av en persons bosättning samt registrering av uppgifter om identitet, familj och andra förhållanden som får förekomma i folkbokföringsdatabasen. Vigsel är en av de uppgifter som ska registreras vilket enligt 1 § folkbokföringslagen (1991:481) sker genom Skatteverkets försorg.

Trossamfundet Svenska kyrkan har vigselrätt enligt beslut av Kammarkollegiet, liksom ett 40-tal andra trossamfund i Sverige. Det är också Kammarkollegiet som förordnar enskilda präster i Svenska kyrkan till vigselförrättare, efter ansökan från trossamfundet.

Av dem som gifter sig i Sverige väljer ungefär en tredjedel av paren att göra det i Svenska kyrkan.

Vigselförrättaren ska innan vigseln få ett intyg om hindersprövning och ett vigselintyg av dem som ska viga. Det är Skatteverket som utfärdar dessa intyg. Efter vigseln skickar vigselförrättaren genast vigselintyget till Skatteverket som registrerar att personerna ingått äktenskap. Enligt Skatteverket är handläggningstiden för vigselregistrering omkring fyra veckor. Denna ordning tillämpas vid samtliga

borgerliga och religiösa vigslar i Sverige. En vigselförrättare som är präst i Svenska kyrkan ska dessutom fylla i en vigselblankett som underlag för registrering av vigseln i församlingens vigselbok.

Vigselförrättaren utför genom vigseln myndighetsutövning, men har inte längre någon annan myndighetsfunktion i anslutning till vigseln. Tidigare gällde att en anmälan om namnändring i samband med vigsel som lämnades till vigselförrättaren därmed ansågs som inkommen till Skatteverket, men sedan den 1 juli 2017 är enbart Skatteverket behörig mottagare av ansökan om byte av efternamn.

I maj 2018 träder ny, strängare EU-lagstiftning om personuppgifter i datasystem i kraft (allmän dataskyddsförordning 2016/679). Förordningen blir gällande i Sverige och har företrädare framför svensk lagstiftning. Genom dataskyddsförordningen ställs vissa krav vad gäller överföring mellan olika datasystem, i detta fall församlingens vigselbok och Skatteverket. För att klarlägga om en sådan överföring skulle vara tillåten enligt förordningen krävs en juridisk utredning.

Utskottets överväganden

Utskottets förslag: Kyrkomötet beslutar att avslå motion 2017:23.

Skatteverket som ansvarig för folkbokföringen har anvisat samtliga vigselförrättare, Svenska kyrkans och andra, att efter förrättad vigsel underteckna vigselintyg och skicka till Skatteverket. Hos Skatteverket görs därefter registrering i folkbokföringsregistret. Utskottet finner inte skäl för att Svenska kyrkan ska utreda ett annat tillvägagångssätt för registrering av vigsel än det som Skatteverket anvisat och föreslår att motionen avslås.

Uppsala den 4 oktober 2017

På Tillsyns- och uppdragsutskottets vägnar

Britas Lennart Eriksson, ordförande

Anna Tronêt, sekreterare

Beslutande: Britas Lennart Eriksson, ordförande, Inger Wahlman, Roine Olsson, Anna Forssell, Lars Risberg, Emilia Lindstrand, Hans-Olof Andrén, Emma Hedlundh, Mattias Rosenquist, Sven Kerst, Anna Ekström, Sten Elmberg, Lisbeth Göranson, Anders Novak och Johan Blix.

Övriga närvarande vid beslutstillfället: Margareta Carlenius, Catharina Erdtman, Kent Karlsson, Stefan Linderås, Bertil Murray, Ingrid Borgström, Helena Nordvall, Kerstin Rossipal, Anna-Lena Carlsson, Ann-Christin Alexius, Helena Elmqvist, Helena Björkman och Irene Leonardsson.

Biskoparna Eva Brunne och Per Eckerdal har deltagit i utskottets överläggningar.

Kyrkomötet

Tillsyns- och uppdragsutskottets betänkande 2017:6

Medlemskap i Svenska kyrkan

Sammanfattning

I detta betänkande behandlas tre motioner som på olika sätt rör medlemskapet i Svenska kyrkan. Utskottet menar att de frågor som tas upp i motionerna i enlighet med vad utskottet anför i sina överväganden ska beaktas i det arbete med en översyn av vissa frågor om kyrkotillhörigheten som är på väg att påbörjas hos kyrkostyrelsens kansli.

Utskottets förslag till kyrkomötesbeslut

1. Kyrkomötet beslutar att avslå motion 2017:24, punkt 1.
2. Kyrkomötet beslutar att avslå motion 2017:24, punkt 2.
3. Kyrkomötet beslutar att avslå motion 2017:66.
4. Kyrkomötet beslutar att avslå motion 2017:115.
5. Kyrkomötet beslutar att med anledning av motionerna 2017:24, 2017:66 och 2017:115 uppdra åt kyrkostyrelsen att i arbetet med en översyn av frågor om kyrkotillhörigheten beakta det som utskottet har anfört.

Motionernas förslag

Motion 2017:24 av Anette Nordgren m.fl., Medlemskap i Svenska kyrkan

1. Kyrkomötet beslutar att uppdra till kyrkostyrelsen att göra en översyn av 29 kap. 1 och 2 §§ av kyrkoordningen angående medlemskap i Svenska kyrkan, särskilt vad avser kravet på medborgarskap.
2. Kyrkomötet beslutar att uppdra till kyrkostyrelsen att göra en översyn av 29 kap. 6 § av kyrkoordningen angående beslut om medlemskap i Svenska kyrkan.

Motion 2017:66 av Kjell Petersson och Leif Nordlander, Kyrkoordningens bestämmelser om dop och kyrkotillhörighet

Kyrkomötet beslutar att uppdra till kyrkostyrelsen att göra en översyn av kyrkoordningens bestämmelser om å ena sidan den döptes rättigheter och skyldigheter och å andra sidan den tillhöriges rättigheter och skyldigheter.

Motion 2017:115 av Jesper Eneroth m.fl., Ofrivilligt utträde ur Svenska kyrkan

Kyrkomötet beslutar att uppdra till kyrkostyrelsen att utreda möjligheten att vara medlem i Svenska kyrkan om folkbokföringsadress saknas.

Bakgrund

Medlemskap för utländska medborgare före kyrkoordningen

Med 1951 års religionsfrihetslag (1951:680) infördes utöver bestämmelser om obegränsad frihet att utträda ur Svenska kyrkan också bestämmelser om förvärvande av medlemskap. En huvudregel var då att barn till föräldrar som tillhörde Svenska kyrkan också blev medlemmar. Det var också möjligt att vinna inträde genom ansökan till pastor (i huvudsak avsågs härmed kyrkoherden). I det fallet gällde att den som var döpt i Svenska kyrkans ordning skulle tas upp i kyrkan. I andra fall skulle upptagandet ske under förutsättning att den sökande erhållit undervisning i Svenska kyrkans lära och muntligt försäkrade att ansökan var grundad på allvarliga religiösa skäl.

Bara svenska medborgare och i landet bosatta utländska medborgare kunde vara medlemmar. Den som var evangelisk-luthersk trosbekännare och blev svensk medborgare skulle därmed anses upptagen i Svenska kyrkan.

Genom en ändring i religionsfrihetslagen blev det den 1 januari 1980 möjligt för en ”annan person” än en svensk medborgare eller i landet bosatt utlänning att bli medlem i Svenska kyrkan efter beslut av regeringen eller den myndighet som regeringen bestämde. Ändringen gjordes på initiativ från kyrkomötet. Vid 1979 års kyrkomöte förelåg 1975 års kyrkomötes utredningsnämnds betänkande om rätt för utomlands bosatt utländsk medborgare att tillhöra Svenska kyrkan. Utredningsnämnden, till vars överväganden såväl kyrkolagsutskottet vid 1979 års kyrkomöte (KL 1979:2) som regeringen (prop. 1979/80:19) anslöt sig, såg svenskt medborgarskap eller bosättning i Sverige som villkor för medlemskap som en lämplig huvudregel ”eftersom svenska kyrkan inte generellt torde kunna påtaga sig ett längre gående ansvar i sin verksamhet utom rikets gränser”. Man menade att det dock fanns tre situationer som aktualiserade en ändring av de gällande bestämmelserna. Det gällde en kvinna som gift sig utomlands och fått makens nationalitet och lämnat den svenska, en invandrare som vid vistelsen i Sverige fått stark samhörighet med Svenska kyrkan men flyttat tillbaka till sitt eget land och utländsk medborgare som kommit i nära kontakt med Svenska kyrkans verksamhet utomlands. När ändringen i religionsfrihetslagen hade beslutats uppdrog regeringen i förordningen (1979:931) om prövning av vissa ansökningar om medlemskap i Svenska kyrkan åt Uppsala domkapitel att pröva ansökningar från utländska medborgare.

Bestämmelserna om vem som kan vara medlem i Svenska kyrkan kvarstod i princip oförändrade och var knappast föremål för någon diskussion när besluten fattades om dopet som huvudvägen in i kyrkan. Detta skedde genom beslut av kyrkomötet (CsSkr 1994:4, 2 KL 1994:7) och riksdagen (prop. 1994/95:226, 1995/96:KU2) bestämmelserna om medlemskap i religionsfrihetslagen upphävdes och ersattes av nya bestämmelser om kyrkotillhörighet i 3 kap. i kyrkolagen (1992:300). Den ändring som genomfördes var att Svenska kyrkans centralstyrelse övertog uppgiften att besluta att en annan person än en svensk medborgare eller i landet bosatt utländsk medborgare fick tillhöra Svenska kyrkan.

Vissa bestämmelser i kyrkoordningen om beslut om kyrkotillhörighet

När kyrkoordningen beslutades hade, som framgått av texten ovan, nyligen i kyrkolagen införts nya bestämmelser om kyrkotillhörigheten. Det hade skett efter långa och omfattande diskussioner med ibland en påtaglig polarisering mellan företrädare för olika ståndpunkter. När beslutet slutligen fattades om dop och kyrkotillhörighet fanns en bred uppslutning bakom detta beslut såväl vid remissbehandlingen som i

kyrkomötet. Mot den här bakgrunden var det naturligt att i kyrkoordningen inte göra några andra ändringar i bestämmelserna om kyrkotillhörigheten i Svenska kyrkan än de som var nödvändiga till följd av de ändrade kyrka-statrelationerna och det som direkt hörde samman med den förändringen.

Efter 1999 års kyrkomötes beslut om kyrkoordningen har det gjorts ett par mindre justeringar, tydliggörande av terminologisk karaktär i 29 kap. om kyrkotillhörigheten. Den enda sakliga förändringen var när kyrkomötet 2013 beslutade om en ändring i 29 kap. 6 § om kyrkoherdars i utlandsförsamlingar rätt att pröva frågor om tillhörighet till Svenska kyrkan (Kskr 2013:3, TU 2013:1, KmSkr 2013:4). I skrivelsen från kyrkostyrelsen som låg till grund för det sistnämnda beslutet redovisade kyrkostyrelsen att en grundläggande förutsättning för kyrkotillhörighet i Svenska kyrkan är att man uppfyller kriterierna i 29 kap. 1 § i kyrkoordningen: att vara bosatt i Sverige, vara svensk medborgare eller ha beviljats dispens av kyrkostyrelsen. Några remissinstanser hade ställt sig kritiska till denna ordning. Kyrkostyrelsen angav att frågan om en förändring av de grundläggande bestämmelserna för tillhörighet till Svenska kyrkan inte hade varit föremål för närmare utredning i den promemorian som föregått skrivelsen. Man menade att den torde kräva en djupare belysning. Vidare anförde kyrkostyrelsen följande, vilket synes ha accepterats av kyrkomötet.

Den prövning som kyrkostyrelsen gör i dispensfrågor är inte endast en formell prövning mot fastställda kriterier, utan en lämplighetsbedömning som avser personer som av släktskap, delaktighet i en utlandsförsamlings arbete eller på någon annan grund vill tillhöra Svenska kyrkan. Eftersom det saknas bestämmelser mot vilka ett beslut i ett ärende om dispens från bosättnings- eller medborgarskapskravet kan prövas kan det inte heller överklagas. Kyrkostyrelsen menar därför, i enlighet med vad som anförts i promemorian, att det av dessa skäl är viktigt att prövningen sker på ett och samma ställe för samtliga sökande i syfte att upprätthålla en enhetlig praxis. Mot denna bakgrund, och då inte kyrkoherdar i församlingarna i Sverige har rätt att ge dispens från medborgarskaps- och bosättningskravet, bör inte heller kyrkoherdar i utlandsförsamlingarna ges en sådan befogenhet. Däremot, för personer som uppfyller de grundläggande villkor som krävs men som inte är folkbokförda i Sverige, bör kyrkoherdar i utlandsförsamlingar kunna ges rätt att besluta i frågor om kyrkotillhörighet på ett sätt som motsvarar den prövning en kyrkoherde i en församling i Sverige kan göra.

Enligt uppgift från kyrkokansliet innebär den praxis som tillämpas för kyrkostyrelsens beslut att vid alla dop som görs i Svenska kyrkans ordning och där avsikten är att den döpta ska tillhöra Svenska kyrkan får den döpta tillhöra Svenska kyrkan. Även i de fall då någon som inte är svensk medborgare eller bosatt i Sverige anmäler att hen vill tillhöra Svenska kyrkan men är döpt i annan kyrkas ordning eller vill tillhöra kyrkan i avvaktan på dop medges tillhörighet om det finns någon delaktighet i församlinglivet i en församling i Svenska kyrkan. Huvudsakligen är de berörda antingen bosatta utomlands med anknytning till Sverige eller asylsökande som vistas i Sverige.

Kyrkotillhörighet och folkbokföring

Bestämmelserna i kyrkoordningens 29 kap. om kyrkotillhörighet behandlar hur någon blir medlem i Svenska kyrkan och hur detta medlemskap kan avslutas. I alla

fall utom när en utländsk medborgare flyttar från Sverige är det den enskilda personen själv som fattar det avgörande beslutet om att avsluta sitt medlemskap. Bestämmelser om församlingstillhörighet finns i 35 kap. i kyrkoordningen. Som en huvudregel anges i 35 kap. 1 § att den som tillhör Svenska kyrkan tillhör den territoriella eller icke-territoriella församling där han eller hon är kyrkobokförd. Det finns särskilda bestämmelser om vem som kan tillhöra en viss icke-territoriell församling. Utöver det direkt i kyrkoordningen reglerade församlingsmedlemskapet finns i församlingsordningarna för utlandsförsamlingarna bestämmelser om medlemskap i dessa församlingar.

Medlemskap i territoriella församlingar är beroende av var man är folkbokförd. Det sägs nämligen i 35 kap. 1 a § att en person ska kyrkobokföras i den församling inom vars territoriella område hans eller hennes folkbokföringsadress är belägen. I 1 b § i samma kapitel anges att för det fall en person är folkbokförd endast i en kommun eller saknar känd hemvist ska han eller hon kyrkobokföras i den församling inom vars territorium han eller hon senast var folkbokförd på en fastighet.

I kyrkobokföringen avregistreras den som avregistreras i folkbokföringen. Avregistreringsorsak kan vara att en utländsk medborgare har emigrerat ur landet, att man avlidit eller att man är ”försvunnen” ur folkbokföringens perspektiv. Den som levt utan känd hemvist i mer än två år kan registreras som ”försvunnen” hos folkbokföringen om det inte finns skäl som talar emot det. (Tidigare talades om ”obefintlighetsregister” när man nu talar om register över försvunna.)

Om personer som anses vara försvunna enligt folkbokföringen inte ska avregistreras i kyrkobokföringen krävs en förändring i kyrkobokföringssystemet för att inte en avregistrering på grund av emigration eller registrering som ”försvunnen” ska medföra avregistrering i kyrkobokföringen. En sådan ordning skulle innebära att ett antal personer finns kvar i kyrkobokföringsregistret men utan några uppgifter om vilken församling de tillhör eller vilken adress de har. Dessa medlemmar skulle inte heller få delta i kyrkoval eller betala kyrkoavgift såsom regelverket är utformat (dessa rättigheter och skyldigheter är kopplade till att man är kyrkobokförd i en församling).

Det förhållandet att en person inte finns registrerad som medlem torde inte medföra att medlemskapet har upphört. En sådan förändring kan bara ske på medlemmens eget initiativ såvida inte personen är en utländsk medborgare som har lämnat landet.

Medlemskap och dop – rättigheter och skyldigheter

Det finns i kyrkoordningen ett antal bestämmelser som behandlar rättigheter och skyldigheter för dem som tillhör Svenska kyrkan. I många fall är det bara medlemskapet som har den avgörande betydelsen. I några fall är det också av betydelse om medlemmen är döpt eller ej. En ytterligare faktor som i vissa fall är av betydelse är åldern.

Skyldigheten att betala kyrkoavgift gäller alla som tillhör Svenska kyrkan. På denna punkt finns i kyrkoordningen, 42 kap. 2 §, en hänvisning till 7–8 §§ i lagen (1998:1591) om Svenska kyrkan eftersom de grundläggande bestämmelserna om avgiftsskyldigheten finns i den lagen.

Rätten att delta i kyrkliga val gäller alla medlemmar som har uppnått 16 års ålder, 33 kap. 2 § i kyrkoordningen. För valbarhet gäller därtill enligt 3 § i samma kapitel att vara döpt och ha uppnått 18 års ålder, alltså att vara myndig. När det sägs att den som väljs till ett uppdrag ska vara döpt, eller kunna få ett annat uppdrag där det sägs att man ska vara döpt, saknar det betydelse om det är fråga om ett dop i

Svenska kyrkans eller en annan kristen kyrkas ordning. En grundläggande bestämmelse om dop finns i 19 kap. 1 § i kyrkoordningen där det anges att ”dopet ska ske i Faderns och Sonens och den helige Andes namn med rent vatten genom begjutning eller nedsänkning”. Härtill sägs att Svenska kyrkan erkänner varje dop som har skett i denna ordning. Den bestämmelsen är avgörande för vad som avses när det i kyrkoordningen anges att man ska vara döpt för att kunna erhålla ett visst uppdrag.

Bestämmelser om dop som villkor för att kunna inneha vissa uppdrag infördes med kyrkoordningen. Kyrkomötet hade redan när man 1994 fattade sitt beslut om nya bestämmelser om kyrkotillhörigheten och om dopet som huvudvägen in i kyrkan menat att bestämmelser motsvarande dem som nu finns i kyrkoordningen skulle ha tagits in i kyrkolagen. Det grundläggande motivet för detta vara att dopet ger kallelsen till kyrkans gemensamma uppdrag. I de av kyrkomötet för sin del beslutade ändringarna i kyrkolagen talades om ”dop i Svenska kyrkans eller annan kristen kyrkas ordning” där det nu bara står ”döpt”. Regeringen förde inte frågan om dop som villkor för vissa uppdrag vidare med hänvisning bland annat till de förväntade förändringarna av relationerna mellan kyrka och stat.

Det kan sägas att det bara finns direkt kyrkoordningsreglerade konsekvenser av ”dop i Svenska kyrkans ordning” på det sättet att ett sådant dop medför upptagande i Svenska kyrkan, 29 kap. 2 § i kyrkoordningen. Att dopet har skett ”i Svenska kyrkans ordning” torde i detta sammanhang förstås på det sättet att det har skett inom ramen för trossamfundet Svenska kyrkan även om det i ”Svenska kyrkans ordning” också ingår att det sker i enlighet med vad som anges i kyrkoordningen och kyrkohandboken. Vid vuxnas inträde i Svenska kyrkan genom anmälan görs en skillnad mellan å ena sidan dem som är döpta i Svenska kyrkans ordning, döpta i annan evangelisk-luthersk kyrkas ordning eller i en kyrka eller ett samfund som Svenska kyrkan genom beslut av kyrkomötet ingått en överenskommelse om särskild ekumenisk samverkan med och å andra sidan andra döpta personer, 29 kap. 4 §. För den förstnämnda gruppen gäller att anmälan ska medföra att de tas upp i Svenska kyrkan. De som tillhör den andra gruppen ska samtidigt med sin anmälan begära undervisning i Svenska kyrkans tro, bekännelse och lära.

När det gäller kyrkoordningens bestämmelser på gudstjänstlivets område kan först pekas på att var och en som är döpt får ta emot nattvardsgåvorna, 20 kap. 2 §. Beträffande konfirmation anges som huvudregel att den som konfirmeras i Svenska kyrkans ordning ska vara döpt och tillhöra Svenska kyrkan, 22 kap. 2 §. Det sistnämnda anges också för den som ska biträda med utdelning av nattvardsgåvorna, 20 kap. 5 §. Ifråga om vigsel och begravning är rätten till att få del av den kyrkliga handlingen i Svenska kyrkans ordning bara kopplad till medlemskapet, 23 kap. 1 a § respektive 24 kap. 1 a §. I detta fall finns dessutom möjlighet för kyrkoherden att om det finns särskilda skäl besluta att någon kan få del av den kyrkliga handlingen som inte tillhör Svenska kyrkan. Det har setts som rimligt att personer från kyrkor med vilka Svenska kyrkan står i kyrkogemenskap i huvudsak behandlas på samma sätt som Svenska kyrkans egna medlemmar. I förarbetena till kyrkoordningen har inte närmare utvecklats skäl för att de som inte tillhör Svenska kyrkan ska kunna vigas i kyrklig ordning. Det talas allmänt om pastorala skäl, CsSkr 1999:3 sidorna 2–268. Beträffande begravningsgudstjänst noteras som en inte ovanlig situation att de anhöriga begär en kyrklig begravningsgudstjänst, trots att den avlidne har utträtt ur Svenska kyrkan. ”Skäl för detta kan vara att den avlidne, kanske till och med i ett testamente, gett uttryck för sin önskan om en kyrklig begravning. Ett annat skäl kan vara att de anhöriga som begär kyrklig begravning tillhör kyrkan och att det av pastorala skäl är angeläget att tillmötesgå deras önskemål. I ett sådant fall torde det dock åligga prästen att förvissa sig om att den kyrkliga begravningsgudstjänsten inte

strider mot den avlidnes vilja.” Det sägs också i 24 kap. 3 § att när någon har avlidit bör man så långt det är möjligt följa hans eller hennes önskan om begravnings utformning. En kyrkoherdes beslut att inte medge vigselgudstjänst eller begravningsgudstjänst i Svenska kyrkans ordning kan överklagas hos domkapitlet, 23 kap. 1 a § respektive 24 kap. 1 a §.

Utskottets överväganden

Utskottets förslag:

1. Kyrkomötet beslutar att avslå motion 2017:24, punkt 1.
2. Kyrkomötet beslutar att avslå motion 2017:24, punkt 2.
3. Kyrkomötet beslutar att avslå motion 2017:66.
4. Kyrkomötet beslutar att avslå motion 2017:115.
5. Kyrkomötet beslutar att med anledning av motionerna 2017:24, 2017:66 och 2017:115 uppdra åt kyrkostyrelsen att i arbetet med en översyn av frågor om kyrkotillhörigheten beakta det som utskottet har anfört.

I detta betänkande behandlas tre motioner som ur olika aspekter tar upp frågor som rör medlemskapet i Svenska kyrkan. Utskottet menar att motionerna rymmer frågeställningar som det är angeläget att ytterligare bearbeta.

Motionerna 2017:24 och 2017:115 kan sägas ha gemensamt att de tar upp frågor om medlemskapets relation till människors olika livssituationer. I det första fallet är det fråga om medborgarskapets betydelse. I ett tidigare mer enhetligt samhälle där det fram till år 1951 i princip inte var möjligt att vara svensk medborgare och inte samtidigt tillhöra ett trossamfund och där Svenska kyrkan hade en nära förbindelse med staten kunde det vara naturligt att svenskt medborgarskap också var en förutsättning för kyrkotillhörighet. Såväl Svenska kyrkans ställning som människors livsmönster har påtagligt förändrats sedan det infördes bestämmelser om en direkt koppling mellan medborgarskap och kyrkotillhörighet. Det finns anledning att pröva om det bör göras ändringar i kyrkoordningens bestämmelser mot bakgrund av de samhällsförändringar som har ägt rum. Det har också tillkommit ett antal självständiga församlingar som tillhör Svenska kyrkan genom Svenska kyrkan i utlandet. Samtidigt måste beaktas att Svenska kyrkan liksom systerkyrkor i andra länder har ett ansvar som är territoriellt bestämt.

Den livssituation som bildar en utgångspunkt för motion 2017:115 är av annat slag. I det fallet gäller det personer som hamnar i ytterst utsatta situationer såsom hemlöshet och utanför samhällets för de flesta självklara system där alla människor förväntas vara upptagna i en gemensam folkbokföring. Det kan hända att det åtminstone ur ett registerperspektiv uppfattas som att en person har lämnat Svenska kyrkan utan att själv ha tagit steget att anmäla sitt utträde. Om man bortser från det förhållandet att en utländsk medborgare som är medlem men lämnar landet inte automatiskt har kvar sitt medlemskap finns inga bestämmelser om att någon på annat sätt än på eget initiativ kan bli av med sitt medlemskap. Administrativa system ska inte ändra på det förhållandet. Det finns goda skäl att närmare belysa den problematik som aktualiseras genom motion 2017:115 och om så behövs ge förslag till förändringar i administrativa rutiner och bestämmelser.

Motion 2017:66 har en annan utgångspunkt. Där önskas en belysning av frågor som hör samman med att dopets betydelse inte upphör därför att någon avsäger sig sitt medlemskap. Utskottet menar att även de frågor som tas upp i den motionen bör belysas ytterligare.

Utskottet har erfårit att ett arbete är under planering på kyrkokansliet som avser vissa frågor kring kyrkoordningens bestämmelser om kyrkotillhörighet. Utskottet ser det som angeläget att de frågor som tas upp i de tre motioner som behandlas i detta betänkande finns med i det arbetet. Utskottet menar att de tre motionerna ska avslås och att det istället ska ges ett samlat uppdrag till kyrkostyrelsen att i arbetet med en översyn av frågor om kyrkotillhörigheten beakta det som utskottet här har anført.

Uppsala den 5 oktober 2017

På Tillsyns- och uppdragsutskottets vägnar

Anna Ekström, ordförande

Gunnar Edqvist, sekreterare

Beslutande: Anna Ekström, ordförande, Britas Lennart Eriksson, Inger Wahlman, Roine Olsson, Anna Forssell, Lars Risberg, Emilia Lindstrand, Hans-Olof Andrén, Emma Hedlundh, Mattias Rosenquist, Sven Kerst, Sten Elmberg, Lisbeth Göranson, Anders Novak och Johan Blix.

Övriga närvarande vid beslutstillfället: Margareta Carlenius, Catharina Erdtman, Kent Karlsson, Stefan Linderås, Bertil Murray, Ingrid Borgström, Helena Nordvall, Kerstin Rossipal, Anna-Lena Carlsson, Ann-Christin Alexius, Helena Elmqvist, Helena Björkman och Irene Leonardsson.

Biskoparna Eva Brunne och Per Eckerdal har deltagit i utskottets överläggningar.

Kyrkomötet

Tillsyns- och uppdragsutskottets betänkande 2017:7

Rekrytering till kyrkliga utbildningar och tjänster

Sammanfattning

I detta betänkande behandlas motion 2017:32 med förslag att uppdra till kyrkostyrelsen att genom stiftens stimulera rekrytering av kyrkomusiker samt motion 2017:119 med förslag att uppdra till kyrkostyrelsen att utarbeta en långsiktig handlingsplan, minst tio år, för rekrytering av anställda och ideella medarbetare, att se till att handlingsplanen får tydligt utvärderingsbara mål med kontinuerlig uppföljning, att skyndsamt inrätta en nationell centrumbildning som ges ansvar för rekryteringssatsningen, att se till att centrumbildningen placeras i ett eller två stift, att i nästa års förslag till budget ställa ekonomiska resurser till centrumbildningens verksamhet samt att utvärdera och besluta om former för fortsättning av arbetet efter tio år. Utskottet framhåller bland annat hur kyrkostyrelsen i anslutning till kyrkohandboksrevisionen ser på sitt kommande arbete med kyrkomusiken i ett bredare perspektiv i syfte att hålla det kyrkomusikaliska arvet levande och ta ansvar för utveckling och nyskapande. Med hänvisning till detta föreslår utskottet att motion 2017:32 ska anses besvarad med vad utskottet anfört.

Vad beträffar åtgärder för att främja församlingarnas rekrytering av anställda och ideella medarbetare anser utskottet att det huvudsakligen är en uppgift för församlingar och stift och föreslår därför att motion 2017:119 avslås i sin helhet.

Utskottets förslag till kyrkomötesbeslut

1. Kyrkomötet beslutar att motion 2017:32 är besvarad med vad utskottet anfört.
2. Kyrkomötet beslutar att avslå motion 2017:119, punkt 1.
3. Kyrkomötet beslutar att avslå motion 2017:119, punkt 2.
4. Kyrkomötet beslutar att avslå motion 2017:119, punkt 3.
5. Kyrkomötet beslutar att avslå motion 2017:119, punkt 4.
6. Kyrkomötet beslutar att avslå motion 2017:119, punkt 5.
7. Kyrkomötet beslutar att avslå motion 2017:119, punkt 6.

Motionernas förslag

Motion 2017:32 av Ulla Rickardsson, Nationell kraftsamling för rekrytering av kyrkomusiker

Kyrkomötet beslutar att uppdra till kyrkostyrelsen att genom stiftens stimulera rekrytering av kyrkomusiker.

Motion 2017:119 av Niklas Grahn m.fl., Svenska kyrkans rekryteringsutmaning

1. Kyrkomötet beslutar att uppdra till kyrkostyrelsen att utarbeta en långsiktig handlingsplan, minst tio år, för rekrytering av anställda och ideella medarbetare,
2. Kyrkomötet beslutar att uppdra till kyrkostyrelsen att se till att handlingsplanen får tydligt utvärderingsbara mål med kontinuerlig uppföljning,
3. Kyrkomötet beslutar att uppdra till kyrkostyrelsen att skyndsamt inrätta en nationell centrumbildning som ges ansvar för rekryteringssatsningen,
4. Kyrkomötet beslutar att uppdra till kyrkostyrelsen att se till att centrumbildningen placeras i ett eller två stift,
5. Kyrkomötet beslutar att uppdra till kyrkostyrelsen att i nästa års förslag till budget ställa ekonomiska resurser till centrumbildningens verksamhet,
6. Kyrkomötet beslutar att uppdra till kyrkostyrelsen att utvärdera och besluta om former för fortsättning av arbetet efter tio år.

Bakgrund

En relativt stor andel av dem som är anställda inom Svenska kyrkan kommer enligt sammanställningar från bland annat Svenska kyrkans arbetsgivarorganisation att uppnå pensionsålder inom ett fåtal år. Det finns även församlingar och delar av stift som har långvariga vakanser på grund av svårigheter att rekrytera kompetent personal. Samtidigt har i flera sammanhang inom Svenska kyrkan också uppmärksammats ökande svårigheter att rekrytera studerande till olika yrkeskategorier med inriktning på arbete i kyrkan.

Frågan om rekrytering till kyrkomusikerutbildningar har diskuterats i samband med utredningen om kyrkomusiker i kyrkoordningen. Till kyrkomötet 2017 framhåller kyrkostyrelsen i sin skrivelse KsSkr 2017:4 *Kyrkomusiker i kyrkoordningen* att det kan behövas ytterligare åtgärder för att stimulera rekrytering av studerande till kyrkomusikerutbildningarna så att problematiken med svårigheter för församlingar att i sin tur rekrytera behöriga musiker kan minskas. I kyrkostyrelsens skrivelse till förra årets kyrkomöte KsSkr 2016:1 *Verksamhet och ekonomi för Svenska kyrkans nationella nivå 2017–2019* betonar styrelsen att det är angeläget med strategisk kompetensförsörjning som även innebär åtgärder för att fortbilda och behålla medarbetare i organisationen. Det är en fråga för hela Svenska kyrkan att komma till rätta med de beskrivna rekryteringsproblemen. Kyrkostyrelsen framhåller att rekrytering och strategisk kompetensförsörjning kommer att diskuteras vidare med stiftet under den pågående planeringsperioden. I det långa perspektivet behövs kunskapsuppbyggnad på flera kyrkomusikaliska områden vilket bland annat har betydelse för den framtida rekryteringen av kyrkomusiker. Förändringar i såväl kyrka som samhälle behöver kartläggas för att identifiera kunskapsluckor och utvecklingsbehov. Inför ett planerat forskningsprojekt om tidig kyrkomusik har kyrkostyrelsens arbetsutskott beslutat att en forskningsöversikt tas fram under 2017. Ett sådant projekt ligger dock utanför kyrkohandboksrevisionen. Arbetet med Svenska kyrkans plattform för kyrkomusik slutförs också under 2017 och ett brett samråd med externa musikintressenter formaliseras i nära relation till detta arbete. I anslutning till kyrkohandboksrevisionen ställer sig kyrkostyrelsen i sin skrivelse KsSkr 2017:6, i avsnittet 3.3 *Kyrkohandbokens musik*, bland annat frågan *Hur ser kyrkostyrelsen på arbetet med kyrkomusiken i ett bredare perspektiv?* och besvarar den enligt följande:

Den diskussion som förekommit i samband med kyrkohandboksrevisionen om kyrkomusik har väckt nya och bredare frågeställningar än de

som rör en ny kyrkohandbok. Kyrkostyrelsen konstaterar att Svenska kyrkan behöver ett sammanhållet, systematiskt och långsiktigt arbete för att hålla det kyrkomusikaliska arvet levande och ta ansvar för utveckling och nyskapande. Kyrkostyrelsen avser att fatta beslut om organisatoriska former för detta.

I stiftets uppdrag att främja och ha tillsyn över församlingslivet finns vissa i kyrkoordningen fastställda uppgifter i anslutning till rekrytering av i första hand präster och diakoner genom biskopens och domkapitlets uppgifter vid antagning och vigning. I ett vidare perspektiv ingår i främjandet av församlingslivet också att främja rekrytering till andra uppgifter i församlingarna både vad gäller anställda och ideella medarbetare. Vad stiftet erbjuder inom ramen för främjandet är beroende dels av vad som efterfrågas från församlingar och pastorat, dels av vilka ekonomiska resurser stiftet har och vad de väljer att prioritera. Enligt rekryteringsansvariga på stiftskanslier har medvetenheten ökat om betydelsen av att finna former för att stärka församlingarna som rekryterande miljö.

Svenska kyrkan har även tidigare haft perioder med för få sökande till utbildningar. Det är särskilt ifråga om rekrytering till uppdraget som präst som det har gjorts insatser på rikskyrklig nivå. Biskopsmötet inrättade en prästrekryteringskommitté omkring 1960. I brist på en samlad rikskyrklig organisation inrättades under 1970-talet på ärkebiskopens kansli befattningar på olika arbetsområden, bl.a. inrättades en stiftsadjunktur för arbetet med prästrekryteringen. Efterhand som antalet befattningar med uppgifter inom församlingsarbetet ökade och differentierades breddades på ett motsvarande sätt arbetet med rekryteringsfrågorna. De organisatoriska förutsättningarna ändrades när det 1985 tillkom en samlad rikskyrklig organisation. I den instruktion som 1999 års kyrkomöte fastställde för Nämnden för kyrkolivets utveckling angavs som en uppgift ”att främja rekryteringen till och informera om kyrkliga tjänster och yrkesutbildningar”. Den uppgiften togs 2006 över av den nya Nämnden för utbildning, forskning och kultur som enligt sin instruktion bl.a. skulle främja ”rekrytering till kyrklig tjänst och utbildning”. Samtliga nämnder på nationell nivå avskaffades från 2014. Sedan dess har kyrkostyrelsen det samlade ansvaret för verksamheten på nationell nivå.

Utskottets överväganden

Utskottets förslag:

1. Kyrkomötet beslutar att motion 2017:32 är besvarad med vad utskottet anfört.
2. Kyrkomötet beslutar att avslå motion 2017:119, punkt 1.
3. Kyrkomötet beslutar att avslå motion 2017:119, punkt 2.
4. Kyrkomötet beslutar att avslå motion 2017:119, punkt 3.
5. Kyrkomötet beslutar att avslå motion 2017:119, punkt 4.
6. Kyrkomötet beslutar att avslå motion 2017:119, punkt 5.
7. Kyrkomötet beslutar att avslå motion 2017:119, punkt 6.

I en tid när många församlingar och pastorat upplever stora svårigheter att kunna anställa behöriga kyrkomusiker samtidigt som det finns uppgifter om få eller inga sökande till vissa kyrkomusikerutbildningar anser utskottet att det är mycket viktigt att vidta adekvata åtgärder för att stärka rekryteringen av blivande kyrkomusiker. Även andra yrken inom kyrkan har liknande problem gällande rekrytering och samma behov av rekryteringsstöd. Församlingen som en inbjudande rekryterande miljö är central för att väcka intresse för arbete inom kyrkan. Av bakgrunden ovan

framgår det att kyrkostyrelsen i samband med sitt arbete med kyrkohandboksrevisionen uttryckt att Svenska kyrkan behöver ett sammanhållet, systematiskt och långsiktigt arbete för att hålla det kyrkomusikaliska arvet levande och för att ta ansvar för utveckling och nyskapande samt att styrelsen avser att fatta beslut om organisatoriska former för detta. Vad motionären till motion 2017:32 önskar är därmed redan tillgodosett och utskottet anser därför att ingen ytterligare åtgärd behövs. Kyrkomötet föreslås därför besluta att motionen är besvarad med vad utskottet anfört.

I övrigt anser utskottet att frågor som gäller rekrytering till kyrkliga utbildningar och tjänster samt till ideellt medarbetarskap i församlingarna främst är en fråga för församling och stift. Nationell nivå's huvudsakliga uppgift i detta är att stödja och främja stiftens arbete. Utskottet föreslår mot denna bakgrund att motion 2017:119 avslås i sin helhet.

Uppsala den 5 oktober 2017

På Tillsyns- och uppdragsutskottets vägnar

Britas Lennart Eriksson, ordförande

Anna Tronêt, sekreterare

Beslutande: Britas Lennart Eriksson, ordförande, Inger Wahlman, Roine Olsson, Anna Forssell, Lars Risberg, Emilia Lindstrand, Hans-Olof Andrén, Emma Hedlundh, Mattias Rosenquist, Sven Kerst, Anna Ekström, Sten Elmberg, Lisbeth Göranson, Anders Novak och Johan Blix.

Övriga närvarande vid beslutstillfället: Margareta Carlenius, Catharina Erdtman, Kent Karlsson, Stefan Linderås, Bertil Murray, Ingrid Borgström, Helena Nordvall, Kerstin Rossipal, Anna-Lena Carlsson, Ann-Christin Alexius, Helena Elmqvist, Helena Björkman och Irene Leonardsson.

Biskoparna Eva Brunne och Per Eckerdal har deltagit i utskottets överläggningar.

Kyrkomötet

Tillsyns- och uppdragsutskottets betänkande 2017:8

Inomkyrklig sammanhållning och anställning

Sammanfattning

I detta betänkande behandlas motion 2017:36 med förslag att uppdra till kyrkostyrelsen att ta fram en teologisk mångfaldspolicy för anställningar på nationell nivå, att se över vilka tjänster i kyrkokansliet som framöver bör vara tidsbegränsade anställningar, att uppmana stiftens att ta fram teologiska mångfaldspolicyer för anställningar på stiftsnivå och se över vilka tjänster på stiftskanslierna som framöver bör vara tidsbegränsade. Utskottet framhåller svårigheterna med att ta fram och tillämpa en teologisk mångfaldspolicy vid anställningar och att lagstiftning och kollektivavtal kraftigt begränsar möjligheterna till tidsbegränsade anställningar. Motionen föreslås avslås i sin helhet.

Utskottets förslag till kyrkomötesbeslut

1. Kyrkomötet beslutar att avslå motion 2017:36, punkt 1.
2. Kyrkomötet beslutar att avslå motion 2017:36, punkt 2.
3. Kyrkomötet beslutar att avslå motion 2017:36, punkt 3.

Motionens förslag

Motion 2017:36 av Dan Sarkar, Inomkyrklig sammanhållning och anställning

1. Kyrkomötet beslutar att uppdra till kyrkostyrelsen att ta fram en teologisk mångfaldspolicy för anställningar på nationell nivå.
2. Kyrkomötet beslutar att uppdra till kyrkostyrelsen att se över vilka tjänster i kyrkokansliet som framöver bör vara tidsbegränsade anställningar.
3. Kyrkomötet beslutar att uppdra till kyrkostyrelsen att uppmana stiftens att ta fram teologiska mångfaldspolicyer för anställningar på stiftsnivå och se över vilka tjänster på stiftskanslierna som framöver bör vara tidsbegränsade.

Bakgrund

I diskussioner om mångfald och enhet i Svenska kyrkan är det inte ovanligt att man hänvisar till vad Läronämnden skrev i ett yttrande (Ln 2005:4y) vid kyrkomötet år 2005.

Som folkkyrka är vi en berättelsegemenskap, en bordsgemenskap och en bönegemenskap, men vi är inte en åsiktsgemenskap.

Såvitt kunnat utredas finns det inget stift som har utarbetat någon teologisk mångfaldspolicy, men däremot förekommer det att stiftskanslier, församlingar och pasto-

rat utarbetar en så kallad rekryteringspolicy som tillämpas vid rekryteringar. Den innehåller vanligen en översikt över hur en rekrytering ska gå till samt vad policyn syftar till att uppnå. En del i policyn kan gälla likabehandling eller ange grundläggande värderingar för rekryteringen, dock inte frågor om anställdas teologiska uppfattningar.

Vad gäller frågan om tidsbegränsade anställningar för i första hand präster och diakoner kan konstateras att präster tidigare hade en garanterad rätt till tjänst i prästvigningsstiftet. Dessa befattningar finansierades genom att domkapitlen disponerade medel ut kyrkofonden för ”sina” präster. En sådan rätt, kombinerad med en skyldighet att tjänstgöra, följde med prästvigningen. Det ansågs länge att prästvigningsstiftet hade ett moraliskt anställningsansvar för sina präster. Efter en tidsbegränsad anställning på en särskild tjänst kunde därför prästen återgå till en annan tjänst i stiftet. Denna ordning och detta synsätt upphörde 1989 med de ändrade anställningsformer och finansiering av prästtjänster vad avser pastorsadjunkter som då infördes.

Någon rätt till tjänstledighet för att under en tid inneha en annan tjänst inom kyrkan finns numera inte även om det förekommer att arbetsgivare beviljar tjänstledighet för exempelvis en tidsbegränsad anställning vid ett stiftskansli.

Enligt gällande kollektivavtal för Svenska kyrkan (Kyrkans avtal 16) och lagen (1982:80) om anställningsskydd (LAS) kan tidsbegränsad anställning förekomma i högst två år. Efter ett år med tidsbegränsad anställning inträder regler om företrädesrätt till återanställning, och efter två år övergår anställningen till tillsvidareanställning. Inom Svenska kyrkan i utlandet kan avtal träffas om tidsbegränsad anställning enligt kollektivavtalet för utlandsanställda inom Svenska kyrkan. Anställningen gäller då ”den tid som arbetsgivare och arbetstagare enas om” vilket gör det möjligt att ha tidsbegränsade anställningar som är längre än två år utan att de övergår till att bli tillsvidareanställningar.

Utskottets överväganden

Utskottets förslag: Kyrkomötet beslutar att avslå motion 2017:36.
--

Utskottet ser uppenbara svårigheter med att fastställa en teologisk mångfaldspolicy i enlighet med förslaget i motionen. Det förefaller även medföra svårigheter att kunna tillämpa en sådan policy i den konkreta anställningssituationen. Sammantaget anser utskottet att förslaget om teologisk mångfaldspolicy inte torde vara praktiskt genomförbart.

Intentionen med att tidsbegränsa vissa tjänster på stiftskanslier och på kyrkokansliet för att gynna byte mellan stifts- eller kyrkokanslianställning och församlingsanställning finner utskottet vara lovvärd. Med hänvisning till lagstiftning och kollektivavtal konstaterar utskottet dock att förslaget om tidsbegränsade anställningar enbart skulle vara möjligt för anställningar som är kortare än ett respektive två år utan att reglerna om företrädesrätt till återanställning respektive övergång till tillsvidareanställning skulle bli tillämpliga.

Motionen föreslås avslås i sin helhet.

På Tillsyns- och uppdragsutskottets vägnar

Anna Ekström, ordförande

Anna Tronêt, sekreterare

Beslutande: Anna Ekström, ordförande, Britas Lennart Eriksson, Inger Wahlman, Roine Olsson, Anna Forssell, Lars Risberg, Emilia Lindstrand, Hans-Olof André, Emma Hedlundh, Mattias Rosenquist, Sven Kerst, Sten Elmberg, Lisbeth Göranson, Anders Novak och Johan Blix.

Övriga närvarande vid beslutstillfället: Margareta Carlenius, Catharina Erdtman, Kent Karlsson, Stefan Linderås, Bertil Murray, Ingrid Borgström, Helena Nordvall, Kerstin Rossipal, Anna-Lena Carlsson, Ann-Christin Alexius, Helena Elmqvist, Helena Björkman och Irene Leonardsson.

Biskoparna Eva Brunne och Per Eckerdal har deltagit i utskottets överläggningar.

Kyrkomötet
Tillsyns- och uppdragsutskottets betänkande 2017:9

Reglering av diakontjänster

Sammanfattning

I detta betänkande behandlas med förenklad motionsbehandling motion 2017:83. Utskottet finner att inget tillkommit som förändrar ställningstagandet från kyrkomötet 2014 och föreslår därför att motionen avslås.

Utskottets förslag till kyrkomötesbeslut

Kyrkomötet beslutar att avslå motion 2017:83.

Motionens förslag

Motion 2017:83 av Anna-Karin Westerlund, Reglering av diakontjänster

Kyrkomötet beslutar att uppdra till kyrkostyrelsen att utreda en eventuell reglering av minimiantal av diakoner.

Bakgrund

Kyrkomötet har tidigare under denna mandatperiod behandlat ärendet i motion 2017:83 om reglering av diakontjänster i Tillsyns- och uppdragsutskottets betänkande 2014:2 med motion 2014:37. Kyrkomötet avslög motionen.

Förenklad motionsbehandling har avseende motion 2017:83 beslutats i enlighet med 4 kap. 19 a § i Arbetsordning för kyrkomötet.

Utskottets överväganden

Utskottets förslag: Kyrkomötet beslutar att avslå motion 2017:83.
--

Utskottet finner att inget nytt har tillkommit som förändrar kyrkomötets ställningstagande från 2014. Utskottet föreslår därför att kyrkomötet avslår motionen.

Uppsala den 3 oktober 2017

På Tillsyns- och uppdragsutskottets vägnar

Britas Lennart Eriksson, ordförande

Gunnar Edqvist, sekreterare

Beslutande: Britas Lennart Eriksson, ordförande, Inger Wahlman, Roine Olsson, Anna Forssell, Lars Risberg, Emilia Lindstrand, Hans-Olof André, Emma Hedlundh, Mattias Rosenquist, Sven Kerst, Anna Ekström, Sten Elmberg, Lisbeth Göranson, Anders Novak och Johan Blix.

Övriga närvarande vid beslutstillfället: Catharina Erdtman, Kent Karlsson, Stefan Linderås, Bertil Murray, Ingrid Borgström, Kerstin Rossipal, Anna-Lena Carlsson, Ann-Christin Alexius, Helena Elmqvist, Helena Björkman och Irene Leonardsson.

Biskoparna Eva Brunne och Per Eckerdal har deltagit i utskottets överläggningar.

Kyrkomötet
Tillsyns- och uppdragsutskottets betänkande 2017:10

Översyn av relationerna till utlandsförsamlingarna

Sammanfattning

I detta betänkande behandlas motion 2017:102 där det föreslås att kyrkostyrelsen ska ges ett förnyat uppdrag att göra en översyn av relationerna till utlandsförsamlingarna i enlighet med vad utskottet anförde i betänkandet TU 2016:9. Utskottet redovisar att det har vidtagits åtgärder i linje med det som togs upp i det nämnda betänkandet från föregående år. Utskottet menar att motionärernas önskemål därmed har tillgodosetts och att kyrkomötet ska besluta att motionen är besvarad med det som utskottet har anfört.

Utskottets förslag till kyrkomötesbeslut

Kyrkomötet beslutar att motion 2017:102 är besvarad med vad utskottet har anfört.

Motionens förslag

Motion 2017:102 av Anette Nordgren och Hans-Olof André, Översyn av relationerna till utlandsförsamlingarna

Kyrkomötet beslutar att kyrkostyrelsen ges ett förnyat uppdrag att göra en översyn av relationerna till utlandsförsamlingarna i enlighet med vad utskottet anfört i betänkandet TU 2016:9.

Bakgrund

Kyrkomötet behandlade 2016 en motion 2016:26 med vissa förslag angående förfarandet vid anställning av personal för utlandsförsamlingarna. I enlighet med förslaget i Tillsyns- och uppdragsutskottets betänkande 2016:9 *Rekrytering av personal till utlandsförsamlingarna* avslogs motionen av kyrkomötet. Med anledning av motionen beslutade kyrkomötet, också på förslag från Tillsyns- och uppdragsutskottet, att uppdra till kyrkostyrelsen att göra en översyn av relationerna till utlandsförsamlingarna i enlighet med vad utskottet anförde i sitt betänkande.

I sitt betänkande TU 2016:9 menade utskottet att det som togs upp i motion 2016:26 kunde vara tecken på brister i relationerna mellan utlandsförsamlingarna och Svenska kyrkans nationella nivå. Därför borde kyrkostyrelsen få i uppdrag att göra en översyn av relationerna till utlandsförsamlingarna. De konkreta rekryterings- och anställningsfrågor som togs upp i motionen hade enligt utskottet en plats i detta vidare sammanhang.

Som framgår av motion 2017:102 redovisas i en bilaga till KsSkr 2017:2 *Årsredovisning för Svenska kyrkans nationella nivå 2016* att skrivelsen med beslutet av kyrkomötet 2016 är slutbehandlad (bilaga 2, sidan 41). Kyrkostyrelsen redovisar

som bakgrund till detta att det pågår en juridisk genomgång som syftar till att kunna träffa avtal med församlingarna på längre sikt om ekonomiskt och personellt stöd liksom om samverkansformer. Vidare anges att utbildning och stöd till kyrkoråden är ett starkt prioriterat arbetsområde och att synpunkterna rörande anställningsförfarandet redan är genomförda.

Frågor om relationerna mellan de olika aktörer som är engagerade i Svenska kyrkan i utlandet behandlas i *PM om verksamhetens styrning och ledning* upprättad på kyrkokansliets avdelning för Svenska kyrkan i utlandet (senaste version från juni 2017). I promemorian behandlas olika frågor om samverkan och ansvarsfördelning i den relativt komplexa organisationen med olika delar: utlandsförsamlingarnas kyrkoråd och kyrkoherde, kyrkostyrelsen och dess kansli, Rådet för Svenska kyrkan i utlandet samt biskop och domkapitel i Visby stift. Promemorian har diskuterats i Rådet för Svenska kyrkan i utlandet, med Visby stift och i en tidigare version cirkulerat bland församlingarna.

I promemorian lyfts fram ett par områden där det kan finnas konflikter. Ett sådant område är de ekonomiska möjligheterna för församlingarna att erhålla stöd för sin verksamhet från nationell nivå. Vidare noteras att frågan om personalrekrytering tidvis har varit konfliktartad. Det sägs att när det gäller andra medarbetare än kyrkoherden fortsätter rekryteringsarbetet på så sätt att det sköts av kyrkoherden med stöd av kansliet. ”Kyrkoherdens bedömning och beslut ska vara avgörande vid tillsättningar och en kyrkoherde ska inte behöva erfara att hen körs över av kansliet. Även här måste ett djupt och förtroendefullt samarbete ske mellan kyrkoherde och kansli för att skapa goda arbetsmöjligheter i den lokala församlingen.”

Beträffande rekrytering av kyrkoherde sägs att det är särskilt angeläget att komma till ett resultat som svarar mot församlingens behov. ”Kyrkorådets delaktighet i anställningsprocessen, i urval, intervjuer och bedömning behöver ses över än en gång så att det blir säkerställt att kyrkorådet erfar en reell delaktighet och inte bara en formell. Det är centralt att kyrkoråd och kyrkokansli gemensamt finner den bästa kandidaten.”

Utskottets överväganden

Utskottets förslag: Kyrkomötet beslutar att motion 2017:102 är besvarad med vad utskottet har anfört.

Av bakgrundsteckningen framgår att det har genomförts ett arbete som ligger mer i linje med vad Tillsyns- och uppdragsutskottet framhöll i sitt av kyrkomötet 2016 bifallna betänkande TU 2016:9 än vad som direkt kan utläsas av bilagan till kyrkostyrelsens årsredovisning. Det har i nämnda *PM om verksamhetens styrning och ledning* gjorts en genomgång av frågor av det slag som utskottet föregående år menade skulle vara angelägna att bearbeta. Det framgår också att promemorian har upprättats i kontakt med utlandsförsamlingarna. I arbetet har också Rådet för Svenska kyrkan i utlandet, där utlandsförsamlingarna är representerade, samt biskop och domkapitel i Visby stift varit involverade. Genom att det på detta sätt gjorts ett arbete som i huvudsak tillgodoser det som avsågs med uppdraget till kyrkostyrelsen menar utskottet att också det som årets motionärer önskar har tillgodosetts. Utskottet anser därför att det inte krävs något förnyat uppdrag till kyrkostyrelsen utan föreslår att kyrkomötet beslutar att motionen är besvarad med det som utskottet har anfört.

På Tillsyns- och uppdragsutskottets vägnar

Britas Lennart Eriksson, ordförande

Gunnar Edqvist, sekreterare

Beslutande: Britas Lennart Eriksson, ordförande, Inger Wahlman, Roine Olsson, Anna Forssell, Lars Risberg, Emilia Lindstrand, Hans-Olof André, Emma Hedlundh, Mattias Rosenquist, Sven Kerst, Anna Ekström, Sten Elmberg, Lisbeth Göranson, Anders Novak och Johan Blix.

Övriga närvarande vid beslutstillfället: Margareta Carlenius, Catharina Erdtman, Kent Karlsson, Stefan Linderås, Bertil Murray, Ingrid Borgström, Helena Nordvall, Kerstin Rossipal, Anna-Lena Carlsson, Ann-Christin Alexius, Helena Elmqvist, Helena Björkman och Irene Leonardsson.

Biskoparna Eva Brunne och Per Eckerdal har deltagit i utskottets överläggningar.

Kyrkomötet
Tillsyns- och uppdragsutskottets betänkande 2017:11

Prästers väjningsrätt vid vigsel

Sammanfattning

I detta betänkande behandlas motion 2017:110 med förslaget att kyrkostyrelsen ska få i uppdrag att hos regeringen anhålla om att bestämmelsen i 4 kap. 3 § andra stycket äktenskapsbalken ”om prästers väjningsrätt när det gäller vigsel” utgår. Utskottet menar att regleringen i äktenskapsbalken gäller gentemot det allmänna och inte reglerar vad som ska gälla inom ett trossamfund enligt interna regler. Ur ekumenisk synvinkel är det inte rimligt att Svenska kyrkan ensidigt skulle begära en lagändring som berör flera trossamfund. Utskottet framhåller att det kan finnas olika skäl som medför att en präst avstår från att förrätta en vigsel. Vidare pekar utskottet på att kyrkostyrelsen förra året fick ett uppdrag som har en viss koppling till motion 2017:110. Utskottet gör också en hänvisning till det som Läronämnden framför i sitt yttrande. Utskottet föreslår att motionen ska avslås.

Till betänkandet finns en särskild mening.

Utskottets förslag till kyrkomötesbeslut

Kyrkomötet beslutar att avslå motion 2017:110.

Motionens förslag

Motion 2017:110 av Britt-Marie Danestig m.fl., Prästers väjningsrätt vid vigsel

Kyrkomötet beslutar att uppdra till kyrkostyrelsen att hos regeringen anhålla om att bestämmelsen i 4 kap. 3 § andra stycket äktenskapsbalken om prästers väjningsrätt när det gäller vigsel utgår.

Yttrande från Läronämnden

Läronämnden har yttrat sig över motion 2017:110 i Ln 2017:4y, *bilaga*.

Bakgrund

Vigslerätt och vigselskyldighet före och vid kyrkoordningens tillkomst

Under hela 1900-talet fanns, liksom nu är fallet, olika former för vigsel när man skulle gifta sig. Det har dock gjorts förändringar av bestämmelserna under århundradets lopp. Vad gäller vigsel inom trossamfunden har det funnits vissa villkor för vilka som har kunnat viga. Det har på olika sätt funnits bestämmelser om vigslerättens beroende av de blivande makarnas samfundstillhörighet, såväl för Svenska

kyrkan som för övriga trossamfund. Dessa bestämmelser togs bort i mitten av 1970-talet. För de trossamfund som genom regeringsbeslut hade vigselrätt gällde då att respektive samfund beslutade vem som kunde viga enligt samfundets ordning. För Svenska kyrkan gällde genom lag till viss del andra förhållanden.

Frågan om prästs vigelskyldighet diskuterades bl.a. vid ett stort antal kyrkomöten under 1900-talet. Det gällde då skyldigheten att viga frånskilda. Omkring 1970 prövades frågan om vigselplikt av domstol när en präst hade vägrat att viga eftersom de som skulle ingå äktenskap var frånskilda. Domstolen fann att vigelskyldighet förelåg och prästen dömdes att betala böter. Samtidigt som bestämmelserna ändrades om samband mellan samfundstillhörighet och vigselrätt ändrades giftermålsbalkens bestämmelser om rätt till vigsel i Svenska kyrkan och därmed också prästers vigelskyldighet. Tidigare angavs att mannen och kvinnan fick välja den präst de själva önskade men att det bara var präst i församling där endera var medlem som var skyldig att viga. Efter ändringen sades fortfarande att de som skulle gifta sig fick välja präst men med tillägget ”och som är villig att viga”. Vidare angavs, utan att det sades något om vigselpräst, att de blivande makarna hade rätt till vigsel där någon av dem var medlem. Samtidigt utfärdade regeringen en förordning (1975:1047) om vigselförrättare i vissa fall. Där föreskrevs att varje domkapitel skulle meddela de förordnanden för vigselförrättare som behövdes för att den rätt till vigsel inom församlingarna i stiftet, som avsågs i giftermålsbalken, skulle kunna tillgodoses.

De redovisade bestämmelserna togs in i äktenskapsbalken (1987:230) när den ersatte den tidigare giftermålsbalken. De upphörde att gälla den 1 januari 2000 när kyrka-statrelationerna ändrades. I proposition 1998/99:38 *Staten och trossamfunden – begravningsverksamheten, kulturminnena, personalen, avgiftsbetalningen, m.m.* angav regeringen att det efter relationsändringen inte borde finnas en lagstadgad skyldighet för präster och församlingar i Svenska kyrkan att stå till förfogande för kyrklig vigsel. ”Denna fråga blir i stället inomkyrklig sedan reformen har genomförts.” Den generella vigselrätten för präster i Svenska kyrkan fanns dock kvar genom föreskrifter i äktenskapsbalken.

Följderna av det delvis ändrade rättsläget togs upp i kyrkoordningsskrivelsen till 1999 års kyrkomöte (CsSkr 1999:3). Där fann Svenska kyrkans centralstyrelse att frågan om vigselförrättare borde hanteras av kyrkoherden, vars uppgift det skulle vara att leda församlingens verksamhet bl.a. i fråga om gudstjänstlivet. Centralstyrelsen såg ”inga skäl att i kyrkoordningen införa några bestämmelser om prästs skyldighet att viga” när den tidigare nämnda förordningen upphävdes. I kyrkoordningen reglerades som en del av bestämmelserna om avgifter för kyrkliga handlingar rätten och möjligheten att få del av vigsel i Svenska kyrkans ordning. I dåvarande 42 kap. 8 § angavs att ”den som tillhör Svenska kyrkan har rätt till vigsel i Svenska kyrkans ordning, om inte synnerliga skäl hindrar det”. Vidare sades att ”även när inte någon av de blivande makarna tillhör Svenska kyrkan, får de viga i Svenska kyrkans ordning, om det finns särskilda skäl”.

Nya bestämmelser om vigselrätt

Riksdagen beslutade 2009 om ändringar i äktenskapsbalkens bestämmelser om vigselrätt för trossamfund och om vigselförrättare. Samma bestämmelser gäller nu för Svenska kyrkan som för övriga trossamfund. Trossamfund som vill ha vigselrätt ansöker om detta hos Kammarkollegiet. För trossamfund som har medgivits vigselrätt utfärdar Kammarkollegiet på ansökan från samfundet förordnanden för vigsel-

förrättare. Huvudfrågan när dessa bestämmelser beslutades gällde möjligheten för par av samma kön att ingå äktenskap.

Ändringarna i äktenskapsbalken utgjorde en bakgrund till kyrkostyrelsens skrivelse 2009:6 Vigsel och äktenskap. I skrivelsen, vilken kyrkomötet ställde sig bakom, angav kyrkostyrelsen att i princip alla som är behöriga att utöva uppdraget som präst i Svenska kyrkan ska ha behörighet som vigselförrättare.

I ett avsnitt om vigselförordning i skrivelsen konstaterade kyrkostyrelsen att det i 4 kap. 3 § i äktenskapsbalken sägs att en präst eller annan behörig vigselförrättare i ett trossamfund inte är skyldig att förrätta vigsel. I proposition 2008/09:80 Äktenskapsfrågor framställs det som en sedan länge rådande ordning att en vigsel som ett par önskar sig inom ett visst samfund i vissa fall inte kan äga rum där trots att paret uppfyller äktenskapsbalkens krav. För Svenska kyrkans del gäller denna ordning formellt först sedan relationen till staten förändrades. I propositionen anges dock att frågan även tidigare har ansetts vara inomkyrklig.

Regeringen menar att det inte bör införas någon skyldighet för trossamfundet eller trossamfundens vigselförrättare att förrätta vigslar. I enlighet med ett förslag i betänkandet *Äktenskap för par med samma kön – Vigselfrågor* (SOU 2007:17) sägs tvärtom i propositionen att det finns skäl att i äktenskapsbalken förtydliga den gällande ordningen om skyldighet att förrätta vigsel. Riksdagen har på denna punkt anslutit sig till vad regeringen har anfört. Det förs i propositionen inga mer ingående resonemang om den interna hanteringen inom ett trossamfund av frågor om skyldigheten att förrätta vigsel.

I betänkandet sägs att en vigselförrättare inom ett trossamfund inte har någon författningsreglerad skyldighet att viga vare sig en kvinna och en man eller ett par av samma kön som enligt äktenskapsbalken har rätt att ingå äktenskap. ”Huruvida en sådan skyldighet föreligger, liksom övriga villkor för att ett par ska ha rätt att gifta sig hos ett trossamfund, bestäms istället av den ordning som gäller inom respektive trossamfund.” Frågan om en eventuell *inomkyrklig* vigselförordning är alltså inte reglerad i lagen.

Kyrkostyrelsen redovisade att Svenska kyrkans församlingsförbund (nu Svenska kyrkans arbetsgivarorganisation) i sitt remissyttrande över den utredning som låg till grund för skrivelsen hade menat att en präst torde kunna säga nej till en medverkan av andra orsaker än sådana som gäller betänkligheter kring äktenskap för par av samma kön. Därför borde enligt Församlingsförbundet i kommande bestämmelser utan förbehåll sägas att det inte föreligger någon skyldighet för en präst att medverka. Kyrkostyrelsen fann att det som Församlingsförbundet framförde om rätten för präster att av olika skäl avstå från att medverka vid en välsignelsehandling, och som det får förstås även vid en vigsel av par av samma kön, tycktes bygga på att äktenskapsbalkens bestämmelse även skulle gälla internt inom ett trossamfund. ”Mot bakgrund av vad som ovan anförts ur utredningens betänkande finns det anledning att ifrågasätta en sådan tolkning.”

I frågor om en inomkyrklig reglering konstaterade kyrkostyrelsen att kyrkoordningen ger en rätt till dem som tillhör Svenska kyrkan att få en kyrklig vigsel. Man avvisade i remissvar inkomna förslag om en kyrkoordningsreglerad form av ”väjningsrätt” för den som inte ser det som möjligt att viga par av samma kön. Samtidigt angav man att det rådde enighet inom kyrkostyrelsen i frågan om att ingen präst mot sin personliga övertygelse om vad som är rätt ska tvingas viga par av samma kön. Detta sågs som följd av att Svenska kyrkan bejaktar att det inom kyrkan

kan rymmas olika syn på äktenskapet. I skrivelsen angav kyrkostyrelsen att det såvitt bekant i huvudsak hade varit möjligt att undvika konflikter i fråga om vigsel av frångilda efter de författningsändringar som beslutades i mitten av 1970-talet.

Läronämnden har i sitt yttrande Ln 2017:4y återgivit en del av det som återfinns i Läronämndens yttrande Ln 2016:8y med anledning av ett motionsförslag om att det skulle bli ett villkor för vigning till präst att ha förklarat sig beredd att förrätta vigsel av par av samma kön. Läronämnden understryker att den menar att begreppet ”väjningsrätt” inte bör användas vid beskrivning av gällande inomkyrklig ordning.

Utskottets överväganden

Utskottets förslag: Kyrkomötet beslutar att avslå motion 2017:110.

När det i 4 kap. 3 § i äktenskapsbalken sägs att en präst eller annan behörig vigselförrättare i ett trossamfund inte är skyldig att förrätta vigsel kan det primära syftet sägas vara att staten inte har förenat möjligheten till vigsel inom trossamfund med någon vigselförrättare för trossamfund och deras vigselförrättare. Regleringen avser vigselförrättarnas relation till det allmänna men tar inte upp vilka interna bestämmelser som kan finnas inom trossamfundet beträffande skyldighet att förrätta vigslar.

I och med att äktenskapsbalkens föreskrifter avser samtliga trossamfund och de personer som där har fått behörighet som vigselförrättare har det förslag som finns i motion 2017:110 ekumeniska implikationer. Utskottet ser det inte som rimligt att från Svenska kyrkans sida ensidigt begära ändringar i lagstiftning av betydelse också för andra trossamfund. Redan av detta skäl menar utskottet att motionen bör avslås.

Det är enligt utskottet viktigt att notera att det kan finnas flera olika skäl för att en präst inte är beredd att genomföra en vigsel. Under utskottets överläggningar har som exempel pekats på en brist på ömsesidighet mellan dem som vigseln avser. Det måste finnas ett utrymme för att pröva om en kyrklig vigsel verkligen bör genomföras även om det legalt inte finns några direkta hinder.

Vidare konstaterar utskottet att kyrkomötet förra året beslutade att uppdra till kyrkostyrelsen att utreda frågan om vilka åtgärder som behöver vidtas i såväl kyrkorättslig mening som från andra relevanta perspektiv för att säkerställa att ingen utsätts för diskriminering i samband med den kyrkliga handlingen vigsel, samt återkomma till kyrkomötet med förslag. (KmSkr 2016:15) Kyrkostyrelsen anger i årsredovisningen för 2016 att detta ärende är under beredning och ska slutrapporteras till kyrkomötet 2018. Utskottet menar att det inte bör tas några nya initiativ från kyrkomötets sida i frågor som berör uppdraget till kyrkostyrelsen innan resultatet av arbetet har redovisats för kyrkomötet.

Utskottet noterar också att Läronämnden i sitt yttrande Ln 2017:4y understryker att ordet ”väjningsrätt” inte bör användas i det här aktuella sammanhanget. Detta görs mot bakgrund av Läronämndens konstaterande att 2009 års beslut om äktenskap för par av samma kön är en del av kyrkans ordning och att alla som vigs till präst i Svenska kyrkan lovar att följa kyrkans ordning.

Med hänvisning till det som utskottet här har anfört föreslås att kyrkomötet beslutar att avslå motion 2017:110.

På Tillsyns- och uppdragsutskottets vägnar

Britas Lennart Eriksson, ordförande

Gunnar Edqvist, sekreterare

Beslutande: Britas Lennart Eriksson, ordförande, Inger Wahlman, Roine Olsson, Anna Forssell, Lars Risberg, Emilia Lindstrand, Emma Hedlundh, Mattias Rosenquist, Sven Kerst, Sten Elmberg, Lisbeth Göranson, Anders Novak, Johan Blix, Kent Karlsson och Ingrid Borgström.

Övriga närvarande vid beslutstillfället: Margareta Carlenius, Catharina Erdtman, Stefan Linderås, Bertil Murray, Helena Nordvall, Kerstin Rossipal, Anna-Lena Carlsson, Ann-Christin Alexius, Helena Elmqvist, Helena Björkman och Irene Leonardsson.

Biskoparna Eva Brunne och Per Eckerdal har deltagit i utskottets överläggningar.

Särskild mening

Jag bejakar utskottets beslut att yrka avslag på motion 2017:110. Dock vill jag kommentera läronämndens yttrande 2017:4y och utskottets behandling av detsamma. I värsta fall öppnar läronämnden genom sitt yttrande för en förödande omtolkning av 2009 års beslut i äktenskapsfrågan.

I sitt yttrande skrev då läronämnden. ”Läronämnden vill avslutningsvis konstatera att Svenska kyrkan även fortsättningsvis rymmer olika uppfattningar i frågan om huruvida samkönade äktenskap är förenliga med Svenska kyrkans tro, bekännelse och lära.”(2009:12y) Läronämnden ville år 2009 framhålla vikten av ett öppet och ömsint mötande av minoriteten när beslutet om ny äktenskapssyn stod i begrepp att tas i kyrkomötet: ”I en kyrka är den yttersta frågan inte vem som tycks få rätt eller vem som vinner debatten utan om kärleken har tagit sin plats i varje enskilds hjärta. Därför kan i denna fråga följas det gamla teologiska rådet: i det nödvändiga enighet, i det som låter sig diskuteras frihet, i allt kärlek.” (Ln 1995:18)

På motsvarande sätt fanns i utskottet när frågan behandlades en medvetenhet om att det i Svenska kyrkan fortsättningsvis skulle finnas två uppfattningar om äktenskapet, båda förenliga med Svenska kyrkans tro, bekännelse och lära, och att man önskade härbärgera båda uppfattningarna. ”Kommer vi som kyrka att klara av att härbärgera olika uppfattningar i frågan? Motsvarande splittring fanns när frågan om att viga frånskilda var brännande och många präster inte ville tjänstgöra vid en sådan vigsel. Samma ansvarsförhållande blir aktuellt om kyrkomötet bejakar kyrkostyrelsens förslag. Kyrkan har uppdraget att välkomna också par av samma kön till vigsel, men den enskilda prästen kan säga ja eller nej till att leda en sådan gudstjänst.” (G 2009:2) I sitt yttrande över motion 2017:110 väljer läronämnden att i bjärt kontrast till detta yttrande i stället citera ett tidigare uttalande från 1997: ”Det står inte den enskilde ämbetsbäraren fritt att själv välja konsekvenser av sin uppfattning för utövandet av ett uppdrag i kyrkan. Kyrkans gemensamma ordning är överordnad ämbetsbärarens.” (Ln 1997:3y). Detta yttrande blir i läronämndens skrivning från i år helt ryckt ur sitt sammanhang och ger en mycket skev bild av de förutsättningar som sades skola gälla när beslutet om ny äktenskapssyn togs. När beslutet

TU 2017:11

togs menade majoriteten att det fanns två uppfattningar i frågan som båda var förenliga med Svenska kyrkans ordning. Av denna öppenhet märks inget i läro-nämndens aktuella skrivning, heller inte i utskottets behandling av frågan.

Om förskjutningen av fokus är avsiktlig är detta djupt olyckligt då det kommer att fördjupa splittringen i Svenska kyrkan och mellan kyrkor.

Bertil Murray

Kyrkomötet
Läronämndens yttrande 2017:4y

Prästers väjningsrätt när det gäller vigsel

Läronämndens yttrande över motion 2017:110

Läronämnden hänvisar till sitt tidigare yttrande i Ln 2016:8y

Läronämnden konstaterar att 2009 års beslut om äktenskap för par av samma kön är en del av kyrkans ordning. Alla som vigs till präst i Svenska kyrkan lovar att följa kyrkans ordning. Läronämnden har tidigare uttryckt:

”Det står inte den enskilde ämbetsbäraren fritt att själv välja konsekvenser av sin uppfattning för utövandet av ett uppdrag i kyrkan. Kyrkans gemensamma ordning är överordnad ämbetsbäraren.” (Ln 1997:3y)

Ansvaret för att kyrkliga handlingar blir utförda ligger inte på den enskilda prästen utan på församlingen. Kyrkoherden ansvarar för att de som efterfrågar och har rätt till vigsel också ska få vigsel i församlingen i enlighet med kyrkans ordning.

Läronämnden understryker att ordet ”väjningsrätt” inte bör användas i detta sammanhang.

Uppsala den 31 augusti 2017

På Läronämndens vägnar

Antje Jackelén, ordförande

Ann-Katrin Bosbach, sekreterare

Närvarande: Ärkebiskop Antje Jackelén, ordförande, biskop Ragnar Persenius, biskop Martin Modéus, biskop Åke Bonnier, biskop Johan Dalman, biskop Mikael Mogren, biskop Fredrik Modéus, biskop Johan Tyrberg, biskop Per Eckerdal, biskop Hans Stiglund, biskop Sven-Bernhard Fast, biskop Eva Brunne, Göran Eidevall, Eva-Lotta Grantén, Anna Karin Hammar, Margarethe Isberg, Karin Johannesson, Håkan Möller, Jesper Svartvik och Kristin Zeiler.

Kyrkomötet
Tillsyns- och uppdragsutskottets betänkande 2017:12

Svenska kyrkans psykosociala arbetsmiljö

Sammanfattning

I detta betänkande behandlas motion 2017:111 med förslag att uppdra till kyrkostyrelsen att vid kyrkomötet 2018 informera om de åtgärder som vidtagits och som kommer att vidtas för att förbättra den psykosociala arbetsmiljön i Svenska kyrkan.

Utskottet anser att fungerande styrning och ledning hos Svenska kyrkans arbetsgivare, i enlighet med den ansvarsfördelning som anges i kyrkoordningen, är av stor vikt för en god arbetsmiljö. Det pågår forskningsprojekt om den psykosociala arbetsmiljön såväl stift som Svenska kyrkans arbetsgivarorganisation ger stöd åt lokala arbetsgivare i arbetet med förbättring av arbetsmiljön. Med hänvisning till forskningsprojekt och pågående åtgärder för kartläggning och förbättring av arbetsmiljön finner utskottet att eventuella ställningstaganden från kyrkomötets sida bör anstå. Utskottet föreslår att motionen avslås.

Utskottets förslag till kyrkomötesbeslut

Kyrkomötet beslutar att avslå motion 2017:111.

Motionens förslag

Motion 2017:111 av Britt-Marie Danestig m.fl., Svenska kyrkans psykosociala arbetsmiljö

Kyrkomötet beslutar att uppdra till kyrkostyrelsen att vid kyrkomötet 2018 informera om de åtgärder som vidtagits och som kommer att vidtas för att förbättra den psykosociala arbetsmiljön i Svenska kyrkan.

Bakgrund

Enligt arbetsmiljölagen (1977:1160) åligger det en arbetsgivare att vidta alla åtgärder som behövs för att förebygga att arbetstagare utsätts för ohälsa eller olycksfall. Vidare har arbetsgivaren skyldighet att systematiskt planera, leda och kontrollera verksamheten samt att anpassa arbetsförhållandena till människors olika förutsättningar. För präster och andra anställda i församlingar och pastorat är det kyrkorådet i egenskap av styrelse (4 kap. 1 § i kyrkoordningen) som är arbetsgivare och har arbetsmiljöansvaret.

Som en del av det systematiska arbetsmiljöarbetet genomför många arbetsgivare psykosociala undersökningar som speglar hur de anställdas arbetsmiljö ser ut på lokal nivå det vill säga i församlingen eller pastoratet.

Arbetsmiljön i Svenska kyrkan har även blivit föremål för övergripande undersökningar av bland annat Arbetsmiljöverket och Saco, Sveriges akademikers centralorganisation.

Den senaste större tillsynen av Svenska kyrkan från Arbetsmiljöverket gjordes 2007 och utmynnade i Arbetsmiljöverkets Rapport 2007:3. Tillsynens syfte var att få igång ett väl fungerande förebyggande arbetsmiljöarbete inom Svenska kyrkan och med det minska de akuta insatserna från Arbetsmiljöverket. Enligt rapporten fanns vissa problem som kännetecknade arbetsmiljön inom Svenska kyrkan. Många av dessa menade Arbetsmiljöverket att man kunde komma tillrätta med, men det förutsatte ett aktivt lokalt arbetsmiljöarbete. En rad strukturella orsaker till arbetsmiljöproblemen man fann handlade om otydlighet i organisationsstrukturen, t.ex. otydligt ledarskap och ansvarsfördelning, ett stort antal förtroendevalda, bristande kunskaper i bland annat arbetsmiljö och arbetsledning, små organisatoriska enheter med sina begränsningar.

Som en direkt följd av Arbetsmiljöverkets tillsyn och de diskussioner som följde om arbetsmiljön tillkom bestämmelsen i 2 kap. 9 § i kyrkoordningen om att kyrkoherden leder all verksamhet i församlingen (KsSkr 2009:5 *Styra och leda* sidorna 29 ff.). Det som framfördes i tillsynen har även varit av betydelse i organisationsförändringar i församlingar och pastorat, bland annat så att en samlad ledning för all verksamhet i församlingar och pastorat eftersträvats för att på så sätt skapa större tydlighet.

Sedan mars 2016 gäller nya föreskrifter om arbetsmiljö från Arbetsmiljöverket. Föreskrifterna avser bland annat det som tidigare kallats psykosocial arbetsmiljö, nu inrymt i begreppet organisatorisk och social arbetsmiljö (OSA). Syftet med föreskrifterna är att främja en god arbetsmiljö och förebygga risk för ohälsa på grund av organisatoriska och sociala förhållanden i arbetsmiljön.

Svenska kyrkans arbetsgivarorganisation fungerar som gemensam arbetsgivarorganisation (34 kap. 6 § i kyrkoordningen) och är därmed det organ på nationell nivå som primärt informerar, utbildar och bistår de kyrkliga arbetsgivarna också i frågor som rör arbetsmiljön.

Kyrkostyrelsen är arbetsgivare för dem som är anställda på nationell nivå och har i förhållande till dem arbetsgivaransvar. I kyrkoordningens uppräknade kyrkostyrelsens uppgifter finns som första punkt att ”stödja stiftens arbete för utveckling av församlingslivet” (10 kap. 3 §) vilket även kan omfatta stöd för att främja en god arbetsmiljö.

Svenska kyrkans arbetsgivarorganisation uppger att Malmö högskola under hösten 2017 tillsammans med arbetsgivarorganisationen kommer att påbörja en forskningsstudie kring diakoners och prästers arbetsmiljö. Även Göteborgs universitet inleder en studie kring psykosocial arbetsmiljö med inriktning på Svenska kyrkan.

Tillsyns- och uppdragsutskottet konstaterade i sitt betänkande 2016:14 att Svenska kyrkans arbetsgivarorganisation 2017 tillhandahåller en kyrkoanpassad anonym personalenkät med frågor som rör bland annat den psykosociala arbetsmiljön [AKKA (Arbetsklimat i kyrkan)]. Enkäten ger arbetsgivare möjlighet att använda ett gemensamt arbetsmiljöverktyg som är prövat och anpassat till Svenska kyrkan och till de arbetsmiljörättsliga kraven. Arbetsgivarorganisationen uppger att ett 40-tal församlingar och pastorat under hösten 2017 kommer att använda enkätverktyget. Verktyget avser skapa förutsättningar för ett lokalt förbättringsarbete och ska bygga upp kunskaperna på området genom statistik på aggregerad nivå.

Utskottets förslag: Kyrkomötet beslutar att avslå motion 2017:111.

För den psykosociala arbetsmiljön på en arbetsplats är det av stor vikt att styrning och ledning fungerar på ett tillfredsställande sätt. I församlingar och pastorat är dessa uppgifter uppdelade så att kyrkorådet svarar för styrning och kyrkoherden för ledning. Kyrkoordningen anger hur ansvar och befogenheter är fördelade och det är utskottets mening att den struktur som däri anges ger grundläggande förutsättningar för väl fungerande arbetsplatser och en god psykosocial arbetsmiljö. Stiften har också i tillsyns- och utbildningsinsatser för församlingar och pastorat uppmärksammat dessa frågor. Det finns exempel på när den angivna ordningen för styrning och ledning inte har följts vilket ofta lett till betydande arbetsmiljöproblem.

Utskottet konstaterar att arbetsgivaransvaret åvilar varje lokal arbetsgivare, vanligen församlingen eller pastoratet, som därmed har ett lagreglerat ansvar för arbetsmiljöfrågorna. Stöd till arbetsgivarna erbjuds på olika sätt både av Svenska kyrkans arbetsgivarorganisation och av stiften genom bland annat utbildningsinsatser och arbetsmiljöverktyg. Det pågår också flera forskningsprojekt gällande arbetsmiljön i Svenska kyrkan. Med hänvisning till detta finns det anledning att avvakta med eventuella ställningstaganden från kyrkomötets sida. Utskottet föreslår att motionen avslås.

Uppsala den 5 oktober 2017

På Tillsyns- och uppdragsutskottets vägnar

Britas Lennart Eriksson, ordförande

Anna Tronêt, sekreterare

Beslutande: Britas Lennart Eriksson, ordförande, Inger Wahlman, Roine Olsson, Anna Forssell, Lars Risberg, Emilia Lindstrand, Hans-Olof Andrén, Emma Hedlundh, Mattias Rosenquist, Sven Kerst, Anna Ekström, Sten Elmberg, Lisbeth Göranson, Anders Novak och Johan Blix.

Övriga närvarande vid beslutstillfället: Margareta Carlenius, Catharina Erdtman, Kent Karlsson, Stefan Linderås, Bertil Murray, Ingrid Borgström, Helena Nordvall, Kerstin Rossipal, Anna-Lena Carlsson, Ann-Christin Alexius, Helena Elmqvist, Helena Björkman och Irene Leonardsson.

Biskoparna Eva Brunne och Per Eckerdal har deltagit i utskottets överläggningar.

Kyrkomötet
Tillsyns- och uppdragsutskottets betänkande 2017:13

Codex ethicus

Sammanfattning

I detta betänkande behandlas motion 2017:116 där det föreslås att kyrkostyrelsen ska få i uppdrag att utreda vad en riktlinje för uttolkning av vigningslöftena ska innehålla och hur den ska praktiseras i syfte att stödja och ställa krav på vigda medarbetares offentliga beteenden och handlingar. Utskottet framhåller att frågor som avser efterlevnaden av vigningslöften är ett ansvar primärt för biskop och domkapitel. Utskottet pekar på att ett arbete pågår hos biskopsmötet som ligger i linje med vad motionärerna önskar och anser därför att ingen ytterligare åtgärd behövs. Kyrkomötet föreslås besluta att motionen är besvarad med vad utskottet har anfört.

Utskottets förslag till kyrkomötesbeslut

Kyrkomötet beslutar att motion 2017:116 är besvarad med vad utskottet har anfört.

Motionens förslag

Motion 2017:116 av Jesper Eneroth och Louise Callenberg, Codex ethicus

Kyrkomötet beslutar att uppdra till kyrkostyrelsen att utreda vad en riktlinje för uttolkning av vigningslöftena ska innehålla och hur den ska praktiseras i syfte att stödja och ställa krav på vigda medarbetares offentliga beteenden och handlingar.

Bakgrund

Går man till Nationalencyklopedin ses codex ethicus (lat. den etiska lagen) primärt som etiska regler för läkare. Hippokrates läkarregler från 400-talet f.Kr. lyfts särskilt fram. Det noteras att andra yrkesgrupper efter hand har formulerat etiska regler. Codex ethicus i denna mening kan ses som en viss professions i huvudsak internt formulerade och fastställda yrkesetik. När begreppet codex ethicus nu används för sådana riktlinjer som tidigare avsett i första hand präster och senare präster och diakoner är det fråga om ett dokument av i viss utsträckning annat slag.

Det finns under de senaste åren utarbetade och fastställda codex ethicus för präster och diakoner i cirka hälften av stiftet. Processen fram till antagandet av dessa dokument kan ha sett lite olika ut. Biskopar och kontraktsprostar har i flera fall varit viktiga aktörer. Codex ethicus kan på det sättet ses som uttryck för stiftets tillsynsfunktion. Biskopen har ett tillsynsuppdrag och kan i detta uppdrag biträdas av kontraktsprostarna. En viktig del av tillsynen är råd, stöd och hjälp.

Olika riktlinjer för hur den som har ett uppdrag inom kyrkans vigningstjänst ska fullgöra detta men även för livsföringen i övrigt kan hämtas från olika tider i

kyrkans historia, allt från det som står i 1 Tim. 3 kap. om församlingsledaren och hans medhjälpare via stadganden i 1686 års kyrkolag 19 kap. om prästers beteende till nutida codex ethicus. Det första dokument i Svenska kyrkan som benämndes codex ethicus torde vara från 1962 och avse prästtillsättning. Det antogs av biskopsmötet och dåvarande Svenska prästförbundets centralstyrelse. Dåvarande Svenska kyrkans personalförbund, idag Kyrkans akademikerförbund, antog 1981 codex ethicus för präster som avsåg att utgöra en gemensam överenskommelse mellan kollegor för att iaktta vissa handlingsmönster på grundval av inbördes lojalitet och ansvars känsla.

I en skrivelse i början av hösten 2015 till biskopsmötet hemställde Kyrkans akademikerförbund ”i första hand att biskopsmötet närmare utreder och överväger huruvida Codex ethicus som företeelse ska ersättas av andra åtgärder för att upprätthålla kunskapen och förståelsen för vigningslöftena, och – i andra hand – om i stället ett enhetligt Codex ethicus ska antas för präster och diakoner samt biskopar inom Svenska kyrkan”. Bakgrunden till detta anges i skrivelsen vara diskussioner på Akademikerförbundets fullmäktige kring att det inte fanns generellt gällande etiska riktlinjer inom kyrkan samt en utbredd oro för skiftande bedömningar i tillsynshänseende beroende på inom vilket stift präst och diakon var verksam. Biskoparna har konstaterat att codex ethicus inte finns i alla stift och dess rättsliga status är oklar. ”Frågan om gemensam Codex ethicus för Svenska kyrkan har varit uppe tidigare i biskopsmötet. Biskoparna var överens om att ärendet behöver återkomma i biskopsmötet för en mer grundläggande diskussion.” (Biskopsmötets protokoll 20–21/10 2015, § 131) Den fortsatta diskussionen har ännu inte ägt rum.

I biskopsbrev om uppdraget i kyrkans vigningstjänst har biskoparna tagit upp och redovisat sin syn på vigningslöftenas innebörd.

Frågan om vigningslöftenas uttolkning vid tillsyn av hur präster och biskopar utövar sina uppdrag och efterlever givna vigningslöften prövas av domkapitlet och ytterst av Svenska kyrkans överklagandenämnd. För biskoparnas del är det Svenska kyrkans ansvarsnämnd för biskopar som kan göra en motsvarande prövning. Det kan noteras att Överklagandenämnden i sina beslut i flera fall har åberopat biskopsbrevet *Biskop, präst och diakon i Svenska kyrkan* (1990) och i senare beslut även biskopsbrevet *Kallad till präst och diakon i Svenska kyrkan* (2014), (t.ex. ÖN 38/2013, 34/2014 och 45/2016).

Utskottets överväganden

Utskottets förslag: Kyrkomötet beslutar att motion 2017:116 är besvarad med vad utskottet har anfört.

Frågor som avser efterlevnaden av vigningslöften hör i en kyrka av Svenska kyrkans slag med en episkopal struktur primärt hemma hos biskop och domkapitel, inte på nationell nivå.

Vid utskottets överläggningar har framkommit att biskopsmötet, i enlighet med vad som framgår i bakgrundsteckningen, har fortsatt sina överläggningar kring frågor relaterade till en Codex ethicus. Man ska nu samla in befintliga dokument av detta slag för att bearbeta frågor om hur man ska få fram väl fungerande etiska riktlinjer liksom om hur man får till stånd en god process kring dessa. Det behövs en beslutsordning som ger acceptans och legitimitet åt framtida etiska riktlinjer. I linje med vad som framhålls i motion 2017:116 har man sett behovet av samsyn på detta

område mellan stiftet. Det finns behov av riktlinjer som gäller för präster och diakoner oavsett vilket stift som de tillhör.

Utskottet menar att det arbete som påbörjats av biskopsmötet möter den problematik som ligger bakom motionsförslaget samtidigt som det inte bryter mot Svenska kyrkans episkopala struktur. Ett arbete pågår som i sak får sägas tillgodose det som motionärerna önskar. Utskottet anser därför att ingen ytterligare åtgärd behövs. Kyrkomötet föreslås besluta att motionen är besvarad med vad utskottet har anfört.

Uppsala den 5 oktober 2017

På Tillsyns- och uppdragsutskottets vägnar

Britas Lennart Eriksson, ordförande

Gunnar Edqvist, sekreterare

Beslutande: Britas Lennart Eriksson, ordförande, Inger Wahlman, Roine Olsson, Anna Forssell, Lars Risberg, Emilia Lindstrand, Hans-Olof Andrén, Emma Hedlundh, Mattias Rosenquist, Sven Kerst, Anna Ekström, Sten Elmberg, Lisbeth Göranson, Anders Novak och Johan Blix.

Övriga närvarande vid beslutstillfället: Margareta Carlenius, Catharina Erdtman, Kent Karlsson, Stefan Linderås, Bertil Murray, Ingrid Borgström, Helena Nordvall, Kerstin Rossipal, Anna-Lena Carlsson, Ann-Christin Alexius, Helena Elmqvist, Helena Björkman och Irene Leonardsson.

Biskoparna Eva Brunne och Per Eckerdal har deltagit i utskottets överläggningar.

Kyrkomötet

Tillsyns- och uppdragsutskottets betänkande 2017:14

Stiftens tillsyn av församlingarna

Sammanfattning

I detta betänkande behandlas motion 2017:118 med förslag att uppdra till kyrkostyrelsen att utreda stiftens tillsynsroll, utifrån såväl anställda som förtroendevalda som resurser. Utskottet framhåller att biskopens och stiftets tillsynsroll beskrivs i kyrkoordningen och tillämpas i enlighet med detta i stiftet. Utskottet föreslår att motionen avslås.

Utskottets förslag till kyrkomötesbeslut

Kyrkomötet beslutar att avslå motion 2017:118.

Motionens förslag

Motion 2017:118 av Jesper Eneroth och Sofija Pedersen Videke, Stiftens tillsyn av församlingarna

Kyrkomötet beslutar att uppdra till kyrkostyrelsen att utreda stiftens tillsynsroll, utifrån såväl anställda som förtroendevalda som möjliga resurser.

Bakgrund

När lagen (1998:1591) om Svenska kyrkan och kyrkoordningen tillkom bestämdes stiftets grundläggande uppgift till att främja och ha tillsyn över församlingslivet. Närmare bestämmelser om tillsynen finns i 57 kap. 1 § i kyrkoordningen som inleds med att ange att stiftet ska ha tillsyn över verksamheten i stiftets församlingar och pastorat. Sådant som ingår i tillsynen räknas upp och de åtgärder som direkt gäller församlingarnas och pastoratets verksamhet är

- ◆ råd, stöd och hjälp, dels i frågor som rör kyrkans lära, böcker, sakrament, gudstjänst och övriga handlingar, i rättsliga frågor, och i förvaltningsfrågor
- ◆ utfärdande av församlingsinstruktion,
- ◆ biskopens visitationer,
- ◆ befogenhetsprövning, och
- ◆ beslutsprövning.

I kyrkoordningsskrivelsen till 1999 års kyrkomöte (CsSkr 1999:3) framhöll Svenska kyrkans centralstyrelse som viktigt att främjande och tillsyn inte är två helt skilda uppgifter med en ”positiv” och en ”negativ” innebörd, utan i begreppet tillsyn ligger även att ge råd och stöd samtidigt som främjandet i vissa fall kan ses ur ett tillsynsperspektiv. Det underströks också att främjandeuppgifterna inte ska uppfattas som att stiftet passivt ska vänta på att dess tjänster ska efterfrågas av församlingarna utan

stiftet ska också ta egna initiativ som exempelvis genom den utbildnings- och fortbildningsverksamhet som bedrivs. Centralstyrelsen redovisade att några remissinstanser hade efterlyst närmare regler eller beskrivningar av vilka åtgärder som ska kunna vidtas i förlängningen av tillsynen, t.ex. om den som står under tillsyn vägrar efterkomma tillsynsorganets påpekanden. Centralstyrelsen framhöll att när det gäller ”den mer kontrollerande funktionen som också är en del av tillsynen kommer de åtgärder som står till förfogande för tillsynsorganet att variera beroende på vilken nivå och vilka frågor det handlar om”. Det är domkapitlet som har ansvaret för de mer specifika tillsynsuppgifterna i den ovan redovisade uppräkningslistan.

Vidare såg Centralstyrelsen det som självklart att ett självständigt trossamfund, i likhet med ideella föreningar av annat slag, i grunden bygger på att det finns ett samförstånd och en lojalitet från alla dem som deltar i verksamheten och en gemensam vilja att verka till det bästa för det som är trossamfundets uppgift.

Frågor om ytterligare möjliga åtgärder inom ramen för tillsynsfunktionen har efter kyrkoordningens tillkomst diskuterats främst i perspektiv av kyrkoordningens ställning och auktoritet inte minst i de fall en församling eller samfällighet inte har rättat sig efter tillsynsorganens beslut i beslutsprövningsärenden. I stor utsträckning har det gällt möjligheterna att införa något slags sanktioner vid medvetna brott mot kyrkoordningens bestämmelser. Motioner på detta område har behandlats i detta utskotts betänkanden TU 2000:16, 2003:8, 2007:4, 2011:15 och 2015:8.

Stiftet ska anställa den personal som behövs för stiftets verksamhet (6 kap. 4 § i kyrkoordningen), en verksamhet som har som huvudsyfte att främja och ha tillsyn över församlingens liv. Det medför att det ingår i de stiftsanslås uppgifter att arbeta med sådant som är ett utflöde av stiftets tillsyn. Genom kyrkovalet väljs förtroendevalda till stiftsfullmäktige som i sin tur utser ledamöter till stiftsstyrelse och nämnder. De förtroendevalda utövar sina uppgifter inom ramen för det mandat som tillhör det förtroendevalda organ som de ingår i (kyrkoordningen, inledningen till sjunde avdelningen).

Församlingen eller pastoratet är arbetsgivare i förhållande till församlingens anställda. Svenska kyrkans arbetsgivarorganisation företräder församlingar och pastorat i frågor om kollektivavtal på sätt som beskrivs i 34 kap. 6 § i kyrkoordningen. I alla andra frågor som gäller arbetsgivarskapet finns inte någon reglering av till vilket organ församlingen eller pastoratet ska vända sig för rådgivning. Många av dessa frågor torde riktas till och besvaras av Svenska kyrkans arbetsgivarorganisation eller av stiftsanslås. Sedan stiftet inte längre har arbetsgivarfunktioner för präster och inte heller har någon uttalad uppgift i dessa frågor utöver stiftets generella främjande och tillsyn har dock behovet av arbetsrättslig kompetens på stiftskanslierna minskat medan behovet av resurser har ökat vad gäller att utöva stiftets tillsyn som förtydligats vad gäller att den även omfattar församlingarnas förvaltning.

Utskottets överväganden

Utskottets förslag: Kyrkomötet beslutar att avslå motion 2017:118.

När svåra situationer uppstår i församlingar är det av stor betydelse att ha en fungerande tillsynsfunktion som kan bidra till att lösa situationen. Tillsynen av församlingar är i kyrkoordningen given åt biskop och stift. Under senare år har stiftet byggt upp alltmer omfattande stödresurser för sin tillsynsfunktion som sedan några år även uttryckligen omfattar förvaltningen i församlingar och pastorat. När församlingar ställs inför problematiska situationer är det vanligt att de vänder sig till

stiftet och till Svenska kyrkans arbetsgivarorganisation för att få råd och stöd och stiftskanslierna får också ofta på informellt sätt kännedom om svårigheter som uppstår i församlingarna. Beroende på vad det gäller för frågor kan biskop och stift engagera olika personer i tillsynen, även förtroendevalda. Den tillsynsuppgift som biskop och stift har är tydligt angiven i kyrkoordningen och utskottet föreslår därför att motionen avslås.

Uppsala den 5 oktober 2017

På Tillsyns- och uppdragsutskottets vägnar

Britas Lennart Eriksson, ordförande

Anna Tronêt, sekreterare

Beslutande: Britas Lennart Eriksson, ordförande, Inger Wahlman, Roine Olsson, Anna Forssell, Lars Risberg, Emilia Lindstrand, Hans-Olof Andrén, Emma Hedlundh, Mattias Rosenquist, Sven Kerst, Anna Ekström, Sten Elmberg, Lisbeth Göranson, Anders Novak och Johan Blix.

Övriga närvarande vid beslutstillfället: Margareta Carlenius, Catharina Erdtman, Kent Karlsson, Stefan Linderås, Bertil Murray, Ingrid Borgström, Helena Nordvall, Kerstin Rossipal, Anna-Lena Carlsson, Ann-Christin Alexius, Helena Elmqvist, Helena Björkman och Irene Leonardsson.

Biskoparna Eva Brunne och Per Eckerdal har deltagit i utskottets överläggningar.

Kyrkomötet
Tillsyns- och uppdragsutskottets betänkande 2017:15

Nyöversättning och kommentar till bekännelseskrifterna

Sammanfattning

I detta betänkande behandlas motion 2017:124 där det föreslås att kyrkostyrelsen ska få i uppdrag att starta ett projekt syftande till nyöversättning med kommentarer till Svenska kyrkans bekännelseskrifter. Utskottet pekar på att det kommit ut eller är på väg nyöversättningar och kommentarer till några av de viktigaste av reformationstidens dokument vilka också hör till Svenska kyrkans bekännelseskrifter. Därutöver har reformationsjubiléet 2017 medfört att det kommit många andra skrifter som uppmärksammar och på olika sätt behandlar det reformatoriska arvet och dess betydelse. Mot denna bakgrund föreslår utskottet att motion 2017:124 ska avslås.

Utskottets förslag till kyrkomötesbeslut

Kyrkomötet beslutar att avslå motion 2017:124.

Motionens förslag

Motion 2017:124 av Axel W Karlsson, Nyöversättning och kommentar till bekännelseskrifterna

Kyrkomötet beslutar att uppdra till kyrkostyrelsen att igångsätta ett projekt syftande till nyöversättning med kommentarer till Svenska kyrkans bekännelseskrifter.

Bakgrund

Samfundet Pro Fide et Christianismo tog på 1940-talet initiativ till en ny översättning av Konkordieboken. Sedan 1944 har de då översatta dokumenten jämte Uppsala mötes beslut givits ut i boken *Svenska kyrkans bekännelseskrifter*. Den sjätte upplagan trycktes 2005 och en talboksutgåva kom ut 2007. Det finns ett avtal mellan Samfundet Pro Fide och Bokförlaget Verbum som bl.a. säger att förlaget till Samfundet i god tid ska anmäla när en upplaga håller på att ta slut och en ny behöver tryckas. Texterna finns också tillgängliga på internet.

För stora delar av Konkordieboken gäller att den senaste översättningen är den som gjordes på 1940-talet. Det finns dock och är på gång vissa nya översättningar. Det gäller Martin Luthers Lilla katekesen med inledning och kommentar av Carl Axel Aurelius och Margareta Brandby-Cöster från 2011. Den gavs ut genom teologiska kommittén på uppdrag av kyrkostyrelsen och finns även tillgänglig för nedladdning på Svenska kyrkans webbplats. Det finns också en översättning av Luthers stora katekes från 1999 gjord av Martin Krauklis. Den har kommit i en andra upplaga 2017.

Till Strängnäs stifts präst- och diakonmöte hösten 2017 har utkommit boken *För Kristi skull – introduktion till de lutherska bekännelserna*. Den är i huvudsak en översättning av en bok – *Fortress Introduction to the Lutheran Confessions* – skriven av Günther Gassman och Scott Hendrix före undertecknandet av den för romersk-katolska kyrkan och lutherska kyrkor *Gemensamma deklARATIONEN om rättfärdig-görelseläran* (1999). I den nu översatta och för första gången på svenska utgivna boken finns två nyskrivna kapitel av biskop emeritus Carl Axel Aurelius och prostern Pernilla Parenmalm. Bokens syfte är att ge en grundläggande introduktion till de lutherska bekännelseskriterierna.

Johannelunds teologiska högskola har gett docent Rune Söderlund uppdraget att göra en nyöversättning av Augsburgska bekännelsen med korta kommentarer. En arbetsgrupp från högskolan har kontinuerligt läst och kommenterat Söderlunds översättning och kommentarer. Vid det i motion 2017:124 nämnda seminariet våren 2017 gavs bl.a. kommentarer till Söderlunds nyöversättning och kommentarer som ett bidrag till den slutliga utgåvan. Denna ska föreligga senast i november 2017. Den kommer också att innehålla en språkligt förenklad version av Augsburgska bekännelsen. Härtill kommer bidragen vid det nämnda seminariet att publiceras i artikelform.

Frågor med koppling till dem som tas upp i motionen 2017:124 har tidigare behandlats av kyrkomötet och beretts av Tillsyns- och uppdragsutskottet. Betänkandet TU 2003:15 avsåg en motion (2003:76) med förslag om att kyrkostyrelsen skulle få i uppdrag att ”föranstalta om en nyutgåva av Svenska kyrkans bekännelseskriterier” med nyskrivet inledningskapitel och med bekännelseskriteriernas text språkligt reviderad eller nyöversatt. I enlighet med utskottets förslag avlog kyrkomötet motionen. Beträffande översättningar konstaterade utskottet, med hänvisning till ett yttrande 2003:20y från Läronämnden, att Svenska kyrkan inte känt behov av att auktorisera översättningar av de reformatoriska bekännelseskriterierna.

År 2015 avlog kyrkomötet, också på Tillsyns- och uppdragsutskottets förslag (TU 2015:16), en motion (2015:108) med förslag bl.a. om att kyrkostyrelsen skulle få i uppdrag ”att verka för att material tas fram som underlättar läsningen av Svenska kyrkans bekännelseskriterier”. Med hänvisning till en del aktuellt material som utskottet redovisade gjorde utskottet bedömningen att det redan finns material som underlättar läsningen av Svenska kyrkans bekännelseskriterier. Därtill pekades på att ytterligare litteratur på området är att vänta framöver.

Kyrkomötet avlog 2016 en motion (2016:14) om att kyrkostyrelsen skulle få i uppdrag att ombesörja att Konkordieboken ges ut på nytt i en modern översättning. I huvudsak omfattar ”Svenska kyrkans bekännelseskriterier” och Konkordieboken samma dokument. Det som inte finns med i Konkordieboken är Uppsala mötes beslut från 1593. Tillsyns- och uppdragsutskottet konstaterade i sitt betänkande TU 2016:6 att Konkordieboken som helhet finns tillgänglig såväl som tryckt skrift som via internet. Utskottet menade att den svenska språkdräkten inte är föråldrad på ett sådant sätt att texten därigenom blir svårtillgänglig. Samtidigt noterades att det ligger i sakens natur att texter skrivna i huvudsak på 1500-talet inte alltid är enkla att tillägna sig. Vidare pekade utskottet på att det finns vissa nyöversättningar och att en sådan är under utarbetande vad gäller den centrala bekännelsetexten från reformationstiden, nämligen Augsburgska bekännelsen. Sammanfattningsvis sade utskottet följande.

Ifråga om såväl den genom tiderna mest spridda som ifråga om den mest centrala av Konkordiebokens skrifter från reformationstiden finns alltså eller kommer snart att finnas nya översättningar. Mot den här bakgrunden ser utskottet inte att det finns skäl för kyrkomötet att

uppdra till kyrkostyrelsen att vidta några särskilda åtgärder på det sätt som föreslås i motionen.

TU 2017:15

Utskottets överväganden

Utskottets förslag: Kyrkomötet beslutar att avslå motion 2017:124.

Reformationen på 1500-talet uppmärksammas på många olika sätt detta år då det är 500 år sedan Martin Luther presenterade sina 95 teser om avlaten. Reformationsjubileet har bl.a. resulterat i en mängd böcker som på olika sätt belyser reformationens bakgrund och betydelse. Det innebär också att uppmärksamhet har ägnats åt skrifter från reformationstiden som hör till Svenska kyrkans bekännelseskriterier. Som framgår av bakgrundsteckningen kommer under hösten 2017 ut en nyöversättning av och kommentarer till det som kan kallas det centrala av dokumenten från reformationstiden, nämligen Augsburgska bekännelsen. För några år sedan utkom en nyöversättning med kommentarer till den mest spridda av reformationstidens skrifter, alltså Martin Luthers lilla katekes, vilken också finns med bland de grundläggande dokumenten avseende Svenska kyrkans tro, bekännelse och lära.

I det yttrande från Svenska kyrkans unga som kyrkomötet har fått del av föreslås att Läronämnden ska få i uppdrag att tillsätta en kommentatorsgrupp. Detta är dock en sak vid sidan av det som är Läronämndens uppgift, vilken är att yttra sig innan kyrkomötet fattar beslut i frågor som rör Svenska kyrkans lära. I linje med vad som också tas upp i det nämnda yttrandet ser utskottet det som angeläget med en bearbetning av frågorna om vad det innebär att vara en evangelisk-luthersk kyrka. Utskottet menar att en tolkning av detta pågår kontinuerligt och konstaterar att det inte minst under senaste tiden, vid sidan av de nämnda nyöversättningarna och kommentarerna, kommit många skrifter med detta syfte. Utskottet ser arbetet med dessa frågor som det för vår tid allra viktigaste.

Mot bakgrund av det som utskottet här anfört finner utskottet för närvarande att det inte finns anledning att påbörja ett nytt projekt av det slag som föreslås i motionen. Därmed föreslår utskottet att kyrkomötet beslutar att avslå motion 2017:124.

Uppsala den 5 oktober 2017

På Tillsyns- och uppdragsutskottets vägnar

Britas Lennart Eriksson, ordförande

Gunnar Edqvist, sekreterare

Beslutande: Britas Lennart Eriksson, ordförande, Inger Wahlman, Roine Olsson, Anna Forssell, Lars Risberg, Emilia Lindstrand, Hans-Olof Andrén, Emma Hedlundh, Mattias Rosenquist, Sven Kerst, Anna Ekström, Sten Elmberg, Lisbeth Göranson, Anders Novak och Johan Blix.

Övriga närvarande vid beslutstillfället: Margareta Carlenius, Catharina Erdtman, Kent Karlsson, Stefan Linderås, Bertil Murray, Ingrid Borgström, Helena Nordvall, Kerstin Rossipal, Anna-Lena Carlsson, Ann-Christin Alexius, Helena Elmqvist, Helena Björkman och Irene Leonardsson.

Biskoparna Eva Brunne och Per Eckerdal har deltagit i utskottets överläggningar.

Kyrkomötet
Tillsyns- och uppdragsutskottets betänkande 2017:16

Krav på utdrag ur belastningsregistret vid anställning

Sammanfattning

I detta betänkande behandlas motion 2017:149 med förslag att uppdra till kyrkostyrelsen att se till att utdrag ur belastningsregistret alltid ska begäras in i samband med nyanställning. Utskottet hänvisar till *lagen om registerkontroll av personer som ska arbeta med barn* och anser att det är rätt att begära intyg av personer som ska anställas eller engagera sig ideellt som lagen ger arbetsgivare i Svenska kyrkan är tillräcklig. Utskottet föreslår att motionen avslås.

Utskottets förslag till kyrkomötesbeslut

Kyrkomötet beslutar att avslå motion 2017:149.

Motionens förslag

Motion 2017:149 av Ann-Christine From Utterstedt, Krav på utdrag ur belastningsregistret vid nyanställning

Kyrkomötet beslutar att uppdra till kyrkostyrelsen att se till att utdrag ur belastningsregistret alltid ska begäras in i samband med nyanställning.

Bakgrund

Belastningsregistret förs av polismyndigheten och innehåller huvudsakligen uppgifter om den som genom dom, beslut, strafföreläggande eller föreläggande av ordningsbot har ålagts påföljd för brott. Registret förs för att ge information om sådana belastningsuppgifter som behövs i verksamhet främst hos polis, åklagarmyndighet, domstol, Skatteverket, Tullverket och Kustbevakningen för att förebygga, upptäcka och utreda brott.

En enskild har rätt att på begäran skriftligen få ta del av samtliga uppgifter ur registret om sig själv. En enskild som behöver ett registerutdrag om sig själv har även rätt att få ett begränsat utdrag ur registret bland annat enligt bestämmelser om registerkontroll av personer som ska arbeta med barn.

Lagen (2013:852) om registerkontroll av personer som ska arbeta med barn gäller sedan december 2013 och innebär en skyldighet för den som erbjuds en anställning, ett uppdrag eller en praktiktjänstgöring inom vissa verksamheter att på begäran av arbetsgivaren visa upp ett utdrag ur belastningsregistret, om arbetet innebär direkt och regelbunden kontakt med barn. Svenska kyrkans verksamhet liksom föreningsverksamhet som äger rum inom ramen för församlingsverksamheten omfattas av lagen.

I praktiken omfattar lagen både personer som i sin yrkesutövning kommer i kontakt med barn och dem som är ledare i olika ideella barnverksamheter. Många yrkesgrupper i Svenska kyrkan har direkt och regelbunden kontakt med barn och därför är kretsen där arbetsgivaren ska kontrollera utdrag ur belastningsregistret relativt vid. Svenska kyrkans arbetsgivarorganisation har i sin information om lagen till församlingar och andra arbetsgivare framhållit att det är viktigt att församlingen även har säkra rutiner när det gäller ideella medarbetare som engageras i verksamheter där de har direkt och regelbunden kontakt med barn.

Utskottets överväganden

Utskottets förslag: Kyrkomötet beslutar att avslå motion 2017:149.

Sedan december 2013 har varje arbetsgivare i Svenska kyrkan lagstöd för att begära att få se utdrag ur belastningsregistret av den som ska ha direkt och regelbunden kontakt med barn som anställd eller som ideellt verksam i kyrkan. Denna rättighet för arbetsgivaren och skyldighet för den som anställs eller engagerar sig som ideell medarbetare omfattar en vid krets av personer, dock inte samtliga som anställs eller engagerar sig ideellt i Svenska kyrkan. Utskottet konstaterar att det ankommer på varje arbetsgivare att inkludera frågan om registerutdrag i rekryteringsförfarandet. Utskottet finner inte skäl att söka utvidga kravet på utdrag ur belastningsregistret utöver den relativt vida krets som *lagen om registerkontroll av personer som ska arbeta med barn* anger. Utskottet föreslår att motionen avslås.

Uppsala den 5 oktober 2017

På Tillsyns- och uppdragsutskottets vägnar

Britas Lennart Eriksson, ordförande

Anna Tronêt, sekreterare

Beslutande: Britas Lennart Eriksson, ordförande, Inger Wahlman, Roine Olsson, Anna Forssell, Lars Risberg, Emilia Lindstrand, Hans-Olof Andrén, Emma Hedlundh, Mattias Rosenquist, Sven Kerst, Anna Ekström, Sten Elmberg, Lisbeth Göranson, Anders Novak och Johan Blix.

Övriga närvarande vid beslutstillfället: Margareta Carlenius, Catharina Erdtman, Kent Karlsson, Stefan Linderås, Bertil Murray, Ingrid Borgström, Helena Nordvall, Kerstin Rossipal, Anna-Lena Carlsson, Ann-Christin Alexius, Helena Elmqvist, Helena Björkman och Irene Leonardsson.

Biskoparna Eva Brunne och Per Eckerdal har deltagit i utskottets överläggningar.

Kyrkomötet
Tillsyns- och uppdragsutskottets betänkande 2017:17

Verksamhetsberättelse 2016 för Svenska kyrkans överklagandenämnd

---

Sammanfattning

I detta betänkande behandlas Överklagandenämndens verksamhetsberättelse för 2016. Utskottet föreslår att kyrkomötet ska lägga verksamhetsberättelsen till handlingarna.

Utskottets förslag till kyrkomötesbeslut

Kyrkomötet beslutar att lägga verksamhetsberättelse 2016 för Svenska kyrkans överklagandenämnd till handlingarna.

Verksamhetsberättelsen

Svenska kyrkans överklagandenämnd har den 16 juni 2017 beslutat om verksamhetsberättelse för 2016. Överklagandenämnden har överlämnat verksamhetsberättelsen till kyrkomötet.

Bakgrund

Överklagandenämndens ställning

I 4 kap. 8 § i kyrkomötets arbetsordning anges att Tillsyns- och uppdragsutskottet bereder bl.a. till kyrkomötet överlämnad verksamhetsberättelse från Svenska kyrkans överklagandenämnd. Det finns ingen bestämmelse om att Överklagandenämnden ska avge en verksamhetsberättelse. Överklagandenämnden har dock gjort detta alltsedan sin tillkomst och även beträffande verksamheten 2016. Syftet med bestämmelsen i arbetsordningen är att det ska finnas en ordning för att ta emot och behandla verksamhetsberättelsen om en sådan överlämnas till kyrkomötet.

Överklagandenämnden ska självständigt fullgöra den uppgift som anges i 10 kap. 10 § i kyrkoordningen, nämligen att ytterst överpröva beslut inom Svenska kyrkan. När kyrkoordningen tillkom framhölls att Överklagandenämndens självständiga ställning innebär att kyrkomötet och andra rikskyrkliga organ inte får lägga sig i hur de enskilda ärendena ska hanteras i nämnden. Det finns inte heller utrymme för någon annan generell reglering av nämndens verksamhet än den som finns i kyrkoordningen (CsSkr 1999:3 sidorna 2–378). Någon granskning av hur Överklagandenämnden fullgjort sitt uppdrag är inte avsedd att ske från kyrkomötets sida.

Verksamheten 2016

I verksamhetsberättelsen för år 2016 redovisar Överklagandenämnden sina uppgifter, sin sammansättning och när sammanträden har hållits. Nämnden anger att dess

verksamhet liksom tidigare varit inriktad utifrån ett mål som kan preciseras till att ärenden ska avgöras på ett rättssäkert och effektivt sätt och effektmålet att medianåldern för ärenden som avgörs genom nämndbeslut inte bör överstiga tre månader. Överklagandenämnden anser att nämnda mål väsentligen har uppfyllts under år 2016.

Vidare redovisas i verksamhetsberättelsen antalet inkomna ärenden åren 2013–2016 och varifrån de kommit. För samma tidsperiod redovisar Överklagandenämnden antalet avgjorda ärenden efter ärendetyp och för 2016 i vilken utsträckning utgången i besluten innefattat att det hos nämnden klandrade beslutet undanröjts, upphävts eller helt eller delvis ändrats eller att det beslutats att ärendet ska prövas på nytt. Beslut av dessa slag fattades beträffande 11 ärenden 2016 vilket var sex fler än 2015. Antalet slutliga beslut ökade från 33 till 47.

Antalet ärenden som underställdes Överklagandenämndens prövning under år 2016 ökade marginellt i förhållande till föregående år, från 45 till 52. Nämnden förväntar sig inte någon större förändring av antalet ärenden under kommande år.

Överklagandenämnden ser utifrån sitt perspektiv för närvarande inte behov av ändringar i kyrkoordningen.

Utskottets överväganden

Utskottets förslag: Kyrkomötet beslutar att lägga verksamhetsberättelse 2016 för Svenska kyrkans överklagandenämnd till handlingarna.

Avsikten med behandlingen av Överklagandenämndens verksamhetsberättelse är inte att det ska ske någon prövning av verksamheten. Kyrkomötet har inte att ta ställning till om nämndens sätt att sköta sitt uppdrag ska godkännas eller ej. Därmed har inte heller utskottet att göra någon värdering, vare sig positiv eller negativ, i fråga om hur verksamheten har bedrivits. Utskottet har inte heller i övrigt funnit skäl att ta upp någon särskild fråga utifrån Överklagandenämndens verksamhetsberättelse för 2016.

Uppsala den 4 oktober 2017

På Tillsyns- och uppdragsutskottets vägnar

Britas Lennart Eriksson, ordförande

Gunnar Edqvist, sekreterare

Beslutande: Britas Lennart Eriksson, ordförande, Inger Wahlman, Roine Olsson, Anna Forssell, Lars Risberg, Emilia Lindstrand, Hans-Olof Andrén, Emma Hedlundh, Mattias Rosenquist, Sven Kerst, Anna Ekström, Sten Elmberg, Lisbeth Göranson, Anders Novak och Johan Blix.

Övriga närvarande vid beslutstillfället: Margareta Carlenius, Catharina Erdtman, Kent Karlsson, Stefan Linderås, Bertil Murray, Ingrid Borgström, Helena Nordvall, Kerstin Rossipal, Anna-Lena Carlsson, Ann-Christin Alexius, Helena Elmqvist, Helena Björkman och Irene Leonardsson.

Biskoparna Eva Brunne och Per Eckerdal har deltagit i utskottets överläggningar.

Kyrkomötet

Tillsyns- och uppdragsutskottets betänkande 2017:18

Verksamhetsberättelse 2016 för Svenska kyrkans ansvarsnämnd för biskopar

---

Sammanfattning

I detta betänkande behandlas verksamhetsberättelsen för 2016 för Svenska kyrkans ansvarsnämnd för biskopar. Ansvarsnämnden har överlämnat verksamhetsberättelsen till kyrkomötet. Utskottet föreslår att kyrkomötet ska lägga verksamhetsberättelsen till handlingarna.

Utskottets förslag till kyrkomötesbeslut

Kyrkomötet beslutar att lägga verksamhetsberättelse 2016 för Svenska kyrkans ansvarsnämnd för biskopar till handlingarna.

Verksamhetsberättelsen

Svenska kyrkans ansvarsnämnd för biskopar har den 12 juni 2017 beslutat om verksamhetsberättelse för 2016. Ansvarsnämnden har överlämnat verksamhetsberättelsen till kyrkomötet.

Bakgrund

Av 4 kap. 8 § i kyrkomötets arbetsordning följer att Tillsyns- och uppdragsutskottet bl.a. ska bereda till kyrkomötet överlämnad verksamhetsberättelse från Svenska kyrkans ansvarsnämnd för biskopar. Det finns ingen bestämmelse om att Ansvarsnämnden ska avge en verksamhetsberättelse. Syftet med bestämmelsen i arbetsordningen är att det ska finnas en ordning för att ta emot och behandla verksamhetsberättelsen om en sådan överlämnas till kyrkomötet.

Ansvarsnämnden för biskopar ska självständigt fullgöra den uppgift som anges i 10 kap. 8 § kyrkoordningen, nämligen att pröva frågor om biskopars behörighet att utöva kyrkans vigningstjänst. Härtill ska nämnden enligt bestämmelserna i 8 kap. 8 § i kyrkoordningen pröva behörigheten att biskopvigas hos dem som erhåller röster i nomineringsval. När kyrkoordningen tillkom framhölls att Ansvarsnämndens självständiga ställning innebär att kyrkomötet och andra rikskyrkliga organ inte får lägga sig i hur de enskilda ärendena ska hanteras i nämnden. Det finns inte heller utrymme för någon annan generell reglering av nämndens verksamhet än den som finns i kyrkoordningen (CsSkr 1999:3 sidorna 2–378). Någon granskning av hur Ansvarsnämnden fullgjort sitt uppdrag är inte avsedd att ske från kyrkomötets sida.

I verksamhetsberättelsen för år 2016 redovisas Ansvarsnämndens sammansättning, sammanträden och arbete. Under året inkom sex ärenden. Tre av dessa avsåg anmälningar mot biskopar, två avsåg remisser och ett var av administrativ karaktär.

Nämnden avgjorde under året dessa ärenden samt två ärenden som inkom under 2015.

Ansvarsnämnden anger att den utifrån sitt perspektiv för närvarande inte ser behov av ändringar i kyrkoordningen.

Utskottets överväganden

Utskottets förslag: Kyrkomötet beslutar att lägga verksamhetsberättelse 2016 för Svenska kyrkans ansvarsnämnd för biskopar till handlingarna.

Avsikten med behandlingen av verksamhetsberättelsen är inte att det ska ske någon prövning av Ansvarsnämndens verksamhet. Kyrkomötet har inte heller att ta ställning till om nämndens sätt att sköta sitt uppdrag ska godkännas eller inte. Därmed har utskottet inte heller att göra någon värdering, vare sig positiv eller negativ, i fråga om hur verksamheten har bedrivits.

Utskottet finner inga skäl att ta upp någon fråga utifrån Ansvarsnämndens verksamhetsberättelse för 2016.

Uppsala den 4 oktober 2017

På Tillsyns- och uppdragsutskottets vägnar

Britas Lennart Eriksson, ordförande

Anna Tronêt, sekreterare

Beslutande: Britas Lennart Eriksson, ordförande, Inger Wahlman, Roine Olsson, Anna Forssell, Lars Risberg, Emilia Lindstrand, Hans-Olof Andrén, Emma Hedlundh, Mattias Rosenquist, Sven Kerst, Anna Ekström, Sten Elmberg, Lisbeth Göranson, Anders Novak och Johan Blix.

Övriga närvarande vid beslutstillfället: Margareta Carlenius, Catharina Erdtman, Kent Karlsson, Stefan Linderås, Bertil Murray, Ingrid Borgström, Helena Nordvall, Kerstin Rossipal, Anna-Lena Carlsson, Ann-Christin Alexius, Helena Elmqvist, Helena Björkman och Irene Leonardsson.

Biskoparna Eva Brunne och Per Eckerdal har deltagit i utskottets överläggningar.

Ekonomi- och egendomsutskottets
betänkanden
EE 2017:1–6

Ekonomi- och egendomsutskottets betänkanden

- EE 2017:1 Revisorers uppdrag enligt kyrkoordningen
- EE 2017:2 Golv och tak för kyrkoavgiften
- EE 2017:3 Folkbildning i utlandsförsamlingarna
- EE 2017:4 Redovisningsregler för gåvor och bidrag inom Svenska kyrkan
- EE 2017:5 Regelverk för bidrag till kyrkor
- EE 2017:6 Ersättning till präst vid tjänstgöring i annan församling

---

Kyrkomötet
Ekonomi- och egendomsutskottets betänkande 2017:1

Revisorers uppdrag enligt kyrkoordningen

Sammanfattning

Betänkandet behandlar motion 2017:158 där kyrkomötet föreslår besluta om en ändring i 48 kap. 5 § i kyrkoordningen som behandlar revisorernas granskning av församlingens verksamhet.

Utskottet föreslår att motionen avslås med hänvisning till att denna ändring inte bedöms ge den effekt motionärerna avser samt att det redan idag finns en koppling mellan revisionens granskning och stiftets tillsynsansvar.

Utskottets förslag till kyrkomötesbeslut

Kyrkomötet beslutar att avslå motion 2017:158.

Motionens förslag

Motion 2017:158 av Sofija Pedersen Videke och Bengt Inghammar, Revisorers uppdrag enligt kyrkoordningen

Kyrkomötet beslutar att 48 kap. 5 § i kyrkoordningen ska ha följande lydelse:

I revisionslagen finns föreskrifter om revisorernas granskning. Utöver det som anges där ska revisorerna även granska om församlingen verksamhet sköts på ett ändamålsenligt och från ekonomisk synpunkt tillfredsställande sätt, i enlighet med kyrkoordningen och om den interna kontrollen är tillräcklig.

Yttrande från andra utskott

Kyrkorättsutskottet har yttrat sig över motion 2017:158 i Kr 2017:11y, *bilaga*.

Bakgrund

Bestämmelser om revision i Svenska kyrkan fanns fram till år 2000 i 20 kap. i kyrkolagen (1992:300). Bestämmelserna byggde på motsvarande bestämmelser i kommunalagen. I kyrkolagens 20 kap. 7–9 §§ reglerades revisorernas uppgift:

7 § Revisorerna granskar i den omfattning som följer av god revisionsred all verksamhet som bedrivs inom kyrkorådets och övriga nämnders verksamhetsområden.

Revisorerna prövar om verksamheten har skötts på ett ändamålsenligt och från ekonomisk synpunkt tillfredsställande sätt, om räkenskaperna

är rättvisande och om den kontroll som har utövats inom nämnderna är tillräcklig.

8 § Revisorernas granskning omfattar inte ärenden som avser myndighetsutövning mot någon enskild i andra fall än när handläggningen av sådana ärenden har vållat församlingen ekonomisk förlust eller när granskningen sker från allmänna synpunkter.

9 § Vad som sägs om nämnder i 7 § gäller också beredningar.

Svenska kyrkan omfattas sedan år 2000 av revisionslagen (1999:1079). Lagen är tillämplig på organisationer som enligt 6 kap. 1 § i bokföringslagen (1999:1078) är skyldiga att avsluta bokföringen med en årsredovisning. Denna skyldighet gäller för de församlingar, pastorat och stift samt Svenska kyrkans nationella nivå som i bokföringslagen definieras som större företag. Detta har utvidgats genom en inomkyrklig bestämmelse, 47 kap. 9 § i kyrkoordningen, som innebär att samtliga ekonomiska enheter inom Svenska kyrkan ska upprätta årsredovisning.

Av 5 § i revisionslagen framgår bland annat att revisionen ska granska företagets årsredovisning och bokföring samt företagsledningens förvaltning. Granskningen ska vara så ingående och omfattande som god revisionsred kräver. Motsvarande revisionsbestämmelser finns även för aktiebolag, ekonomiska föreningar och stiftelser.

I prop. 1997/98:99 *Aktiebolagets organisation*, kommenteras begreppet ”god revisionsred” (sidan 147 f.).

Det kunde naturligtvis övervägas att lagfästa vissa av de mera grundläggande normerna för god revisionsred. Mot detta talar att sådana lagfästa regler under alla förhållanden skulle behöva fyllas ut av och kompletteras med gällande uppfattning om god revisionsred. Om vissa normer lagfästs, riskerar man att revisorns granskning begränsas, eftersom en reglering skulle kunna föranleda motsatslut. Övervägande skäl talar därför för att [...] behålla ett system med en ramlagstiftning som ålägger revisorn att vid sin granskning iaktta god revisionsred. Inom dessa ramar bör det sedan ankomma på revisorsorganisationerna och Revisornämnden att genom rekommendationer och yttranden lämna närmare vägledning angående omfattningen av revisorns granskning. Det bör dock framhållas att denna lagstiftningsteknik inte innebär att den slutliga tolkningen av innebörden av god revisionsred överlämnas till revisorsorganisationerna. Det kommer alltid ytterst att vara en uppgift för domstolarna att avgöra vad som i det enskilda fallet utgör god revisionsred.

Genom att granskningens inriktning och omfattning har knutits till ”god revisionsred” kan den fortlöpande anpassas till utvecklingen inom revisionsområdet. Denna utveckling påverkas av olika intressenters berättigade krav och förväntningar samt revisorns kompetens och objektivitet.

Sedan lång tid tillbaka utfärdar FAR (tidigare FAR SRS och dessförinnan Föreningen Auktoriserade Revisorer) rekommendationer och gör uttalanden inom revisionsområdet. I avsaknad av annan normgivning har FAR:s rekommendationer och uttalanden kommit att uttrycka den gällande normen för de yrkesverksamma revisorernas praktiska tillämpning av god revisionsred. FAR:s rekommendationer används också som utgångspunkter för Revisornämnden och domstolarna i deras bedömningar och avgöranden om vad som kan anses utgöra god revisionsred.

En väsentlig del av FAR:s regelverk utgörs av rekommendationer och uttalanden.

Medlemmarna i FAR är skyldiga att följa god revisionssed och därmed de rekommendationer som FAR (och dess föregångare FAR SRS) har utfärdat.

Sedan den 1 januari 2011 är International Standards on Auditing, ISA, det huvudsakliga regelverket för den auktoriserade revisionsverksamheten.

Kyrkoordningen innehåller kompletterande bestämmelser om revision. Dessa bestämmelser finns för församlingar och pastorat i 48 kap., för stiftet i 50 kap. och för nationell nivå i 52 kap. i kyrkoordningen. Syftet med dessa inomkyrkliga bestämmelser är att skapa enhetliga revisionsregler inom Svenska kyrkan. De inomkyrkliga bestämmelserna reglerar:

- ◆ obligatoriskt krav på revision
- ◆ vem som utser revisor
- ◆ när val av revisor ska ske samt för vilken tidsperiod valet sker
- ◆ antal revisorer
- ◆ valbarhetskrav
- ◆ kompetenskrav
- ◆ antal revisorer
- ◆ krav på överlämnande av revisionsberättelsen till stiftet om revisionsberättelsen innehåller anmärkning, ett modifierat uttalande eller upplysningar av särskild betydelse.

Behandling vid tidigare kyrkomöten

Kyrkomötet beslutade 2005 med anledning av Budgetutskottets betänkande 2005:2 att ge kyrkostyrelsen i uppdrag att klarlägga vad som är god revisionssed inom Svenska kyrkan. Under årens lopp har revisionsfrågan behandlats av kyrkostyrelsen och 2009 beslutade kyrkostyrelsen om en utredning av revisionsbestämmelserna för hela Svenska kyrkan. Arbetet utmynnade i rapporten *Revision och granskning av kyrkans verksamhet* (SKU 2011:1). Rapporten låg därefter som underlag till kyrkostyrelsens skrivelse 2011:6 *Revision och granskning av Svenska kyrkans verksamhet* där förändringar föreslogs som till stor del avsåg mer enhetlig revision för alla nivåer inom Svenska kyrkan samt en viss rensning av inomkyrkliga specialregler som redan omfattas genom lagstiftningens definition av revision.

Vid samma tidpunkt, 2011, infördes nya regelverk, ISA, för de auktoriserade revisorerna vilket medförde att kyrkoordningens revisionskapitel 48, 50 samt 52 även kunde anpassas till dessa, t.ex. avseende kompetenskraven för den auktoriserade revisorn.

Vad som ska granskas inom ramen för den lagstadgade revisionen definieras genom kopplingen till god revisionssed. Utöver den lagstadgade revisionen innehåller kyrkoordningen krav på en utökad kyrklig verksamhetsrevision i form av granskning ”om verksamheten sköts på ett ändamålsenligt och från ekonomisk synpunkt tillfredsställande sätt och om den interna kontrollen är tillräcklig”. I kyrkostyrelsens skrivelse KsSkr 2011:6 uttrycker kyrkostyrelsen vikten av verksamhetsgranskning:

Behovet av denna granskning är lika stor idag som tidigare. Att det vid sidan av lagstadgad revision finns en fördjupad kyrklig granskning av verksamhetens ändamålsenlighet är således både viktigt och naturligt.

Granskningen av verksamheten är väsentlig. Lika viktig är granskning av själva styrnings- och ledningsprocesserna. Granskning i syfte att bidra till en professionell och tydlig styrning av verksamheten är central för en ändamålsenlig och effektiv verksamhet. På detta sätt tillför granskningen även ett framåtriktat mervärde.

Ekonomi- och egendomsutskottet behandlade skrivelsen i sitt betänkande EE 2011:1 *Revision och granskning av Svenska kyrkans verksamhet m.m.* Utskottet hade dessförinnan även inhämtat yttrande från Budgetutskottet, B 2011:1y. I Budgetutskottets yttrande önskades ett klarläggande kring frågan om återkoppling av verksamhetsrevisionens resultat vilket även Ekonomi- och egendomsutskottet ställde sig bakom. Utskottet uttalade sig även om vikten av att verksamhetsgranskningen i sitt betänkande:

Utskottet vill betona vikten av att räkenskapsrevisionen inte fick ske på bekostnad av den utökade kyrkliga revisionen. Båda revisionsuppdragen ska ges samma tyngd.

Kyrkomötet biföll kyrkostyrelsen skrivelse, dock utan förtydligande angående återkopplingen av verksamhetsgranskningens resultat.

Utskottets överväganden

Revisorers uppdrag enligt kyrkoordningen

Utskottets förslag: Kyrkomötet beslutar att avslå motion 2017:158.

Utskottet konstaterar att Svenska kyrkan har ett tillsyns- och granskningssystem som omfattar auktoriserad revisor och övriga valda revisorer. Därtill utövas tillsyn via stift och begravningsombud. Kyrkoherden har ett lokalt tillsynsansvar och i större församlingar och pastorat kan ekonomer med ett särskilt ansvar för uppföljning och kontroll, controllers, finnas anställda. Genom nuvarande regelverk för tillsyn i olika former torde därmed möjligheten att säkerställa en effektiv tillsyn av både räkenskaper och förvaltning föreligga.

Revisorerna ska bland annat granska internkontrollen ur både räkenskaps- och förvaltningsperspektiv. I både räkenskaps- och förvaltningsgranskningen av internkontrollen ligger att granska att lagar samt inomkyrkliga och interna regelverk m.m. följs.

Ansaret för den interna kontrollen ligger hos kyrkorådet. Internkontroll innebär att säkerställa att fastställda regler, rutiner, policys och riktlinjer mm. följs och revisionen ska granska att kyrkorådet tar detta ansvar.

Denna process utesluter inte att det kan föreligga brister i förvaltning som inte upptäcks i den ordinarie förvaltningsrevisionen. Utskottet anser dock inte att dessa brister kan åtgärdas genom den föreslagna kompletteringen av kyrkoordningstexten. Revisionsgranskningen riskerar istället att bli mycket omfattande men sakna fokus.

I de fall revisorerna har någon form av avvikelse från en helt så kallad ”ren revisionsberättelse” har revisorerna skyldighet att informera stiftet, vilket framgår av kapitel 48 § 6 st. 4 i kyrkoordningen:

Om revisionsberättelsen innehåller anmärkning, ett modifierat uttalande eller upplysningar av särskild betydelse ska revisorerna lämna sin berättelse även till stiftet.

Därmed länkas revisionen och stiftets tillsynsansvar samman vilket ger stiftet även en extern ingång för att kunna utöva sitt tillsynsansvar.

Med anledning av ovanstående föreslår utskottet att motionen avslås.

Uppsala den 5 oktober 2017

EE 2017:1

På Ekonomi- och egendomsutskottets vägnar

Jan G Nilsson, ordförande

Liselotte Ågren, sekreterare

Beslutande: Jan G Nilsson, ordförande, Tommy Eriksson, Mats Ludvigsson, Gun Eriksson, Magnus Nilsson, Britt-Marie Danestig, Peter Bernövall, Ragnhild Bertius, Anders Brunnstedt, Samuel Lilja, Peter Nordgren, Carina Håkansson, Magnus Ek, Helena Klahr Fast och Jan Björkman.

Övriga närvarande vid beslutstillfället: Titti Ådén, Sven Erik Bodén, Leif Grip, Linda Isberg, John-Erik Sturesson, Margareta Nisser-Larsson, Kerstin Andersson-Carlsson, Åke Löfstrand, Margareta Andersson, Jan-Åke Isaksson och Arnold Boström.

Biskop Hans Stiglund har deltagit i utskottets överläggningar.

Kyrkomötet
Kyrkorättsutskottets yttrande 2017:11y

Revisorers uppdrag enligt kyrkoordningen

Till Ekonomi- och egendomsutskottet

Kyrkorättsutskottets yttrande över motion 2017:158

Kyrkorättsutskottet har ur kyrkorättslig synpunkt inget att erinra mot förslaget.

Uppsala den 4 oktober 2017

På Kyrkorättsutskottets vägnar

Sven Esplund, ordförande

Migelle Wikström, sekreterare

Beslutande: Sven Esplund, ordförande, Anders Roos, Jerry Adbo, Maria Lagerman, Sten-Arne Burman, Christina Andersson, Björn Andersson, Berit Bornecrantz Dias, Gunvor Torstensson, Boel Johansson, Suzanne Fredborg, Gunilla Blom, Conny Tyrberg, Peder Fohlin och Carl Seved Tigerhielm.

Övriga närvarande vid beslutstillfället: Jenny Thor, Sebastian Clausson, Manilla Bergström, Sofia Särdaqvist, Hans Weichbrodt, Claes-Johan Bonde, Christina Blomqvist, Asta Matikainen Lecklin, Georg Lagerberg, Ingrid Smittsarve, Ann-Christine From Utterstedt, Mikael Eskilandersson och Birgitta Sedin.

Biskop Åke Bonnier har deltagit i utskottets överläggningar.

Kyrkomötet

Ekonomi- och egendomsutskottets betänkande 2017:2

Golv och tak för kyrkoavgiften

Sammanfattning

I detta betänkande behandlas motion 2017:123, där kyrkostyrelsen föreslås få i uppdrag att utreda ett införande av golv och tak gällande kyrkoavgiften.

Utskottet konstaterar att den som är medlem i Svenska kyrkan är enligt lag skyldig att betala kyrkoavgift, i den mån medlemmen har en kommunalt beskattningsbar inkomst. Utskottet ser dock frågan om hur Svenska kyrkan kan värna och hjälpa de ekonomiskt svagaste i samhället som angelägen. Då man som medlem i Svenska kyrkan inte kan undantas från avgiftsbetalning torde det endast vara församlingar och pastorat som har möjlighet att ta sådana initiativ. Utskottet noterar slutligen att kyrkostyrelsen svarade på en fråga under 2008 års kyrkomöte, som gällde ett utredningsuppdrag om kyrkoavgiften från 2002 års kyrkomöte. I kyrkostyrelsens svar på frågan redovisas de överväganden som föranledde styrelsen att inte lägga fram något konkret förslag i frågan om golv och tak för kyrkoavgiften. Utskottet föreslår mot denna bakgrund att motion 2017:123 avslås.

Till betänkandet finns en reservation.

Utskottets förslag till kyrkomötesbeslut

Kyrkomötet beslutar att avslå motion 2017:123.

Motionens förslag

Motion 2017:123 av Mats Hagelin, Golv och tak för kyrkoavgiften

Kyrkomötet beslutar att uppdra till kyrkostyrelsen att utreda ett införande av golv och tak gällande kyrkoavgiften.

Bakgrund

De grundläggande bestämmelserna om kyrkoavgiften finns i 7–8 §§ i lagen (1998:1591) om Svenska kyrkan där det framgår att den som tillhör Svenska kyrkan ska betala kyrkoavgift och vem som beslutar om avgiften. Lagen (1998:1593) om trossamfund 16 § innehåller bestämmelser om den statliga uppbördshjälpen. I lagen (1999:291) om avgift till registrerat trossamfund 4 § framgår att kyrkoavgiften beräknas på medlemmarnas kommunalt beskattningsbara inkomster. 42 kap. 1–5 §§ i kyrkoordningen innehåller regler om kyrkoavgiften.

Behandling i tidigare kyrkomöten

Kyrkoavgiften har behandlats vid flertalet kyrkomöten efter kyrkoordningens tillkomst. En utförlig redogörelse om hur kyrkomötet under åren 2002–2011 har behandlat denna fråga finns i Ekonomi- och egendomsutskottets betänkande 2014:7 sidorna 1–4.

2014 års kyrkomöte behandlade motion 2014:49 om införande av ett golv för kyrkoavgiften. I motionen föreslogs att kyrkostyrelsen skulle få i uppdrag att utreda möjligheterna att införa ett golv för kyrkoavgiften.

Ekonomi- och egendomsutskottet behandlade motionen i betänkande EE 2014:7. Utskottet föreslog avslag på motionen med följande motivering.

Utskottet konstaterar att lagstiftningen om kyrkoavgift påbjuder att den som tillhör Svenska kyrkan ska betala kyrkoavgift och att denna avgift, utifrån Skatteverkets regler, ska beräknas som en procentsats på medlemmens kommunalt beskattningsbara inkomst. Svenska kyrkan äger därmed inte uteslutande själv frågan om att göra undantag från uppborndsreglerna kring kyrkoavgiften. Utskottet vill dock understryka vikten av frågan som väcks i motionen om hur Svenska kyrkan kan värna och hjälpa de ekonomiskt svagaste i samhället. I fall liknande det som tas upp i motionen sker det sannolikt bäst genom lokala initiativ inom pastoraten. Exempel på ett sådant initiativ skulle kunna vara att ekonomiska problem hos en enskild medlem under ett visst år, kan föranleda pastoratet att besluta om återbetalning av kyrkoavgiften till medlemmen för det året.

Kyrkomötet beslutade i enlighet med utskottets förslag.

2015 års kyrkomöte behandlade motion 2015:24 om avgiftsbefrielse för kyrkotillhöriga. I motionen föreslogs att kyrkostyrelsen skulle få i uppdrag att utforma riktlinjer för hur ett avgiftsfritt medlemskap i Svenska kyrkan ska införas för den som på grund av ekonomiska svårigheter inte kan klara avgiften.

Ekonomi- och egendomsutskottet behandlade motionen i betänkande EE 2015:7. Utskottet föreslog avslag på motionen med följande motivering.

Utskottet noterar att den som är medlem i Svenska kyrkan är enligt lag skyldig att betala kyrkoavgift, i den mån medlemmen har en kommunalt beskattningsbar inkomst. Då kyrkoavgiften, på motsvarande sätt som en skatt, tas ut efter en procentsats i förhållande till inkomsten innebär detta att var och en får bidra till Svenska kyrkans verksamhet efter ekonomisk bärkraft. Utskottet ser dock frågan om hur Svenska kyrkan kan värna och hjälpa de ekonomiskt svagaste i samhället som angelägen. Då man som medlem i Svenska kyrkan inte kan undantas från avgiftsbetalning torde det endast vara församlingar och pastorat som har möjlighet att ta sådana initiativ. Exempelvis genom att församlingen beslutar om att i ett enskilt fall återbetala kyrkoavgiften till berörd medlem.

Kyrkomötet beslutade i enlighet med utskottets förslag.

Utskottets förslag: Kyrkomötet beslutar att avslå motion 2017:123.

Utskottet konstaterar inledningsvis att hjälpen med uppbörd av kyrkoavgift, som Svenska kyrkan får av staten, härrör från den överenskommelse mellan Svenska kyrkan och staten som tillkom i samband med relationsändringen år 2000. Den som är medlem i Svenska kyrkan är enligt lag skyldig att betala kyrkoavgift, i den mån medlemmen har en kommunalt beskattningsbar inkomst. Då kyrkoavgiften tas ut efter en procentsats i förhållande till denna inkomst, innebär detta att var och en får bidra till Svenska kyrkans verksamhet efter egen ekonomisk bärkraft. Befintlig lagreglering ger inte utrymme för att avvika från denna ordning.

Utskottet ser dock frågan om hur Svenska kyrkan kan värna och hjälpa de ekonomiskt svagaste i samhället som angelägen. Då man som medlem i Svenska kyrkan inte kan undantas från avgiftsbetalning torde detta främst kunna ske genom att en församling eller ett pastorat i ett enskilt fall beslutar om återbetalning av kyrkoavgiften till berörd medlem.

Utskottet noterar att kyrkostyrelsen fick i uppdrag av 2002 års kyrkomöte att utreda olika frågeställningar om kyrkoavgiften, däribland tak och golv, med inriktning på förslag till förändringar. Kyrkostyrelsen har därefter behandlat frågan om tak och golv under ett antal sammanträden.

Vid sammanträdet den 20 april 2005 förelåg en promemoria med alternativa modeller för hantering av den s.k. golv- och takfrågan. Kyrkostyrelsen gav då kyrkokansliet i uppdrag att göra en fortsatt analys av såväl ekonomiska som övriga konsekvenser av att tak och golv införs på kyrkoavgiften. Kyrkostyrelsen beslöt samtidigt att utredningen ska avslutas i sådan tid att en promemoria med kyrkostyrelsens ställningstagande i frågan kan remissbehandlas, för att därefter behandlas i kyrkomötet 2007.

Vid sammanträde den 12 december 2006 redovisades den utvidgade analysen till kyrkostyrelsen. Vid det tillfället konstaterades att frågan om kyrkoavgiften är strategisk och bör ses i ett större perspektiv som rör kyrkans framtid och strukturfrågorna. Arbetsutskottet fick därför i uppdrag att bereda frågan vidare i ett vidgat perspektiv. Samtidigt fick kyrkokansliet, mot bakgrund av den vid den tidpunkten nya konstruktionen med jobbskatteavdrag, i uppdrag att undersöka om sommararbetande ungdomar kan befrias från kyrkoavgift.

Vid sammanträde den 27 februari 2007 förelåg en promemoria om konsekvenserna av att sommararbetande ungdomar befrias från betalning av kyrkoavgift. Kyrkostyrelsen beslöt efter redovisning av promemorian att för närvarande inte förespråka någon golvregel för kyrkoavgiften. Dessutom beslöt styrelsen att i det fortsatta arbetet om kyrkans finansiering fortsätta bevaka frågan om golv och tak för kyrkoavgiften.

Såvitt utskottet kan se har kyrkostyrelsen därefter inte lämnat någon skrivelse om tak och golv för kyrkoavgiften till kyrkomötet. Utskottet noterar dock att kyrkostyrelsen under kyrkomötets frågedebatt 2008 svarade på en fråga som rörde uppdraget från kyrkomötet 2002. Kyrkostyrelsen svarade då bland annat att ett antal bestämmelser i både lagreglering och kyrkoordning först behöver ändras för att en konstruktion med golv och tak för kyrkoavgiften ska vara möjlig. Vidare konstaterade kyrkostyrelsen att den statliga hjälpen med uppbörden av kyrkoavgiften är av sådan vikt, att det är angeläget att reglerna för beräkning av kyrkoavgiften så nära som möjligt ansluter till kommunalskatteberäkningen. Slutligen anförde kyrkostyrelsen att de analyser som gjordes under perioden 2005–2007 inte hade föranlett styrelsen att lägga fram något konkret förslag i frågan om golv och tak för kyrkoavgiften.

Utskottet föreslår mot denna bakgrund att motion 2017:123 avslås.

Uppsala den 5 oktober 2017

På Ekonomi- och egendomsutskottets vägnar

Jan G Nilsson, ordförande

Jan Östlund, sekreterare

Beslutande: Jan G Nilsson, ordförande, Tommy Eriksson, Mats Ludvigsson, Gun Eriksson, Magnus Nilsson, Britt-Marie Danestig, Peter Bernövall, Ragnhild Bertius, Anders Brunnstedt, Samuel Lilja, Peter Nordgren, Carina Håkansson, Magnus Ek, Helena Klahr Fast och Jan Björkman.

Övriga närvarande vid beslutstillfället: Marie Johansson, Titti Ådén, Sven Erik Bodén, Leif Grip, Linda Isberg, John-Erik Sturesson, Margareta Nisser-Larsson, Kerstin Andersson-Carlsson, Åke Löfstrand, Margareta Andersson, Jan-Åke Isaksson och Arnold Boström.

Biskop Hans Stiglund har deltagit i utskottets överläggningar.

Reservation

Ett skriftligt utredningsresultat från kyrkostyrelsen vore önskvärt, inte minst för att kunna avsluta en långdragen diskussion kring ämnet golv och tak.

Vi reserverar oss till förmån för bifall till motionen.

Jan G Nilsson, Samuel Lilja och Peter Nordgren

Kyrkomötet

Ekonomi- och egendomsutskottets betänkande 2017:3

Folkbildning i utlandsförsamlingarna

Sammanfattning

I detta betänkande behandlas motion 2017:25, där kyrkostyrelsen föreslås få i uppdrag att tillsammans med Sensus begära att Folkbildningsrådet förändrar bidragsvillkoren för att möjliggöra rapportering av folkbildningsverksamhet i Svenska kyrkans lokaler i utlandet.

Utskottet konstaterar att frågan om alternativ finansiering är viktig, men att motionärernas förslag inte är genomförbart utifrån nuvarande lagstiftning.

Ett undantag specifikt för Svenska kyrkans lokaler i utlandet faller sannolikt på att flera andra organisationer skulle vilja få till liknande undantag för sin egen verksamhet i utlandet. För utskottet är det tydligt att sakfrågan då går utanför Folkbildningsrådets regelverk och istället blir en statlig regleringsfråga.

Utöver detta noterar utskottet en svårighet i att utifrån nuvarande ägande- och förhyrningsstruktur av lokaler i utlandet tydligt kunna definiera vad som menas med Svenska kyrkans lokaler i utlandet.

Med anledning av ovanstående föreslår utskottet att motionen avslås.

Utskottets förslag till kyrkomötesbeslut

Kyrkomötet beslutar att avslå motion 2017:25.

Motionens förslag

Motion 2017:25 av Anette Nordgren och Maj-Lis Aasa, Folkbildning i utlandsförsamlingarna

Kyrkomötet beslutar att uppdra till kyrkostyrelsen att tillsammans med Sensus begära av Folkbildningsrådet att de justerar bidragsvillkoren till studieförbunden så att folkbildningsverksamhet i "Svenska kyrkans lokaler" i utlandet jämföras med folkbildningsverksamhet i Sverige för att möjliggöra att den folkbildningsverksamhet som genomförs i utlandsförsamlingarna kan rapporteras på samma sätt som i Sverige.

Bakgrund

Statens stöd till folkbildningen utgår från det mål riksdagen formulerat för densamma: "Folkbildningen ska ge alla möjlighet att tillsammans med andra öka sin kunskap och bildning för personlig utveckling och delaktighet i samhället."

Villkoren för statens bidrag regleras i förordningen 2015:218 om statsbidrag till folkbildningen. I förordningen anges fyra syften med stödet:

- Stödja verksamhet som bidrar till att stärka och utveckla demokratin
- Bidra till att göra det möjligt för en ökad mångfald människor att påverka sin livssituation och skapa engagemang att delta i samhällsutvecklingen
- Bidra till att utjämna utbildningsklyftor och höja bildnings- och utbildningsnivån i samhället
- Bidra till att bredda intresset för och öka delaktigheten i kulturlivet

I Sverige är det Folkbildningsrådet som har till uppgift att fördela och följa upp statsbidrag till folkhögskolor och studieförbund utifrån förordningen. Bland uppgifterna ingår att utvärdera om syftet med statens bidrag till folkbildning uppfylls. Folkbildningsrådet är en förening med tre medlemmar: Studieförbunden i samverkan, Sveriges Kommuner och Landsting, samt Rörelsefolk högskolornas intresseorganisation. Folkbildningsrådet leds av en styrelse utsedd av dess medlemmar. Studieförbunden i samverkan, tidigare Folkbildningsförbundet, är en intresse- och branschorganisation som samlar tio studieförbund, däribland Sensus studieförbund där Svenska kyrkan är medlem.

Sensus studieförbund är framväxt ur tre tidigare studieförbund: KFUK-KFUM:s studieförbund, Sveriges Kyrkliga Studieförbund, samt Tjänstemännens Bildningsverksamhet. Den nuvarande organisationen bildades genom samgåenden i början av 2000-talet och har idag 33 medlemsorganisationer av varierande storlek, där Svenska kyrkan är den största medlemsorganisationen. Organisationen leds av en förbundsstyrelse utifrån mandat givet på årsstämma där såväl verksamhetsinriktning som motioner från medlemsorganisationer behandlas.

För att kunna genomföra fördelning av statsbidraget har Folkbildningsrådets styrelse fastslagit villkor och fördelningskriterier i dokumentet *Statsbidrag till studieförbund 2017 – Villkor och fördelningskriterier* (dnr 327, 2016, 092). Villkoren som Folkbildningsrådet formulerat delas in i organisatoriska respektive verksamhetsvillkor. I verksamhetsvillkoren anges i 4.3 § att folkbildningsverksamhet som anordnas utanför Sverige inte ger rätt till statsbidrag. I samma dokument anges i 6 § att det är bidragsmottagarens skyldighet att visa att folkbildningsverksamhet som finansieras med statsbidrag genomförs i enlighet med statens syfte och Folkbildningsrådets statsbidragsvillkor. ”Varje studieförbund som tar emot statsbidrag har själv det fulla ansvaret att följa upp, granska och kontrollera att statsbidragsvillkoren följs inom den egna organisationen.”

Svenska kyrkan i utlandet finns på cirka 40 fasta platser i 23 länder. Utöver detta samlas man till regelbundna gudstjänster på ytterligare cirka 100 platser genom bland annat mobila präster i Asien, Afrika och Sydamerika. Den fasta verksamheten är förlagd till 35 lokaler med varierande ägandeskap: ägande eller förhyrning genom Trossamfundet Svenska kyrkan eller Stiftelsen för Svenska kyrkan i utlandet, alternativt ägande eller förhyrning lokalt av församlingen eller till församlingen knuten förening eller stiftelse. Det förekommer även att Svenska kyrkan i utlandet delar lokaler med andra samfund och organisationer.

Svenska kyrkans i utlandets gruppverksamhet varierar både i innehåll och storlek mellan platserna. Totalt samlade gruppverksamheten 116 422 besökare under 2016. Den största andelen av detta var vuxenverksamhet som samlade 62 153 besökare. Ett särskilt gruppverksamhetsområde är körverksamhet. Totalt fanns 1 770 körmedlemmar fördelade på 48 vuxenkörer, 13 ungdomskörer och 34 barnkörer. Utifrån nuvarande verksamhetsuppföljning är det inte möjligt att avgöra hur stor del av den totala gruppverksamheten som sker eller som skulle kunna ske på ett sådant sätt att övriga verksamhetsvillkor för bidrag uppfylls.

Utskottets förslag: Kyrkomötet beslutar att avslå motion 2017:25.

Utskottet vill inledningsvis framföra sin uppskattning till motionärerna för deras intention att söka alternativa finansieringsvägar för Svenska kyrkan i utlandets viktiga verksamhet.

Med detta sagt konstaterar utskottet att nuvarande detaljregelverk för bidrag till folkbildningsverksamhet formellt ägs av Folkbildningsrådet, men att en förändring av den typ som motionärerna föreslår i praktiken blir en statlig regleringsfråga.

Flera studieförbund har medlemsorganisationer som bedriver verksamhet utanför Sverige. Ett rimligt antagande är att åtminstone en del av dessa har verksamhet som uppfyller övriga bidragsvillkor på ett liknande sätt som Svenska kyrkan i utlandet. Utskottet gör bedömningen att det i och med detta skulle vara svårt att driva igenom ett undantag som explicit rör Svenska kyrkan. Därmed återstår möjligheten att få Folkbildningsrådet att helt stryka verksamhetsvillkoret kring att verksamhet som anordnas utanför Sverige inte ger rätt till statsbidrag, eller att skapa ett mer allmänt undantag för att täcka fler organisationers verksamhet och lokaler. Utskottet gör i detta bedömningen att frågan passerar nivån i detaljregelverket hos Folkbildningsrådet och istället blir en fråga att hantera i en statlig förordning med tillhörande mål och övergripande villkor för folkbildningen.

Utskottet noterar även en svårighet i att kunna skapa tydlighet i vad som avses med Svenska kyrkans i utlandets lokaler. Idag bedrivs verksamhet på såväl tillfälliga, återkommande och fasta platser. För vissa av dessa finns det lokaler som ibland ägs eller hyrs genom trossamfundet Svenska kyrkan, ibland genom Stiftelsen för Svenska kyrkan i utlandet. I vissa fall ägs eller hyrs lokalen av församlingen eller till församlingen relaterat förening eller stiftelse. Det är heller inte ovanligt att samma lokal delas med annat samfund eller organisation. Utskottet drar utifrån detta slutsatsen att det blir svårt att formulera, hantera och följa upp ett undantag som är tillräckligt precist för såväl Folkbildningsrådet, Sensus och Svenska kyrkan.

Mot bakgrund av ovan nämnda föreslår utskottet att motionen avslås.

Uppsala den 4 oktober 2017

På Ekonomi- och egendomsutskottets vägnar

Jan G Nilsson, ordförande

Johan Berkman, sekreterare

Beslutande: Jan G Nilsson, ordförande, Tommy Eriksson, Mats Ludvigsson, Gun Eriksson, Magnus Nilsson, Britt-Marie Danestig, Peter Bernövall, Ragnhild Bertius, Anders Brunnstedt, Samuel Lilja, Peter Nordgren, Carina Håkansson, Magnus Ek, Helena Klahr Fast och Jan Björkman.

Övriga närvarande vid beslutstillfället: Titti Ådén, Sven Erik Bodén, Leif Grip, Linda Isberg, John-Erik Sturesson, Margareta Nisser-Larsson, Kerstin Andersson-Carlsson, Åke Löfstrand, Jan-Åke Isaksson, Arnold Boström och Claes Björndahl.

Biskop Hans Stiglund har deltagit i utskottets överläggningar.

Kyrkomötet

Ekonomi- och egendomsutskottets betänkande 2017:4

Redovisningsregler för gåvor och bidrag inom Svenska kyrkan

Sammanfattning

Betänkandet behandlar motion 2017:49 där kyrkostyrelsen föreslås få i uppdrag att se över regelverket för K3 samt ge nya riktlinjer avseende ”villkorade bidrag”/donerade medel.

Utskottet föreslår avslag på motionen då kyrkostyrelsen genom remissvar använt den möjlighet som finns för att påverka Bokföringsnämnden samt att utskottet anser att det tidsspänn som rekommenderas inte kan anses som oskäligt.

Utskottets förslag till kyrkomötesbeslut

1. Kyrkomötet beslutar att avslå motion 2017:49, punkt 1.
2. Kyrkomötet beslutar att avslå motion 2017:49, punkt 2.

Motionens förslag

Motion 2017:49 av Leif Nordlander, Redovisningsregler för gåvor och bidrag

1. Kyrkomötet beslutar att uppdra till kyrkostyrelsen att se över regelverket för K3 med särskild hänsyn till ”villkorade bidrag”/donerade medel.
2. Kyrkomötet beslutar att uppdra till kyrkostyrelsen att ge nya riktlinjer anpassande till Svenska kyrkans församlingars lokala verklighet angående ”villkorade bidrag”/donerade medel så att medlen kan användas över tid och inte begränsas på det sätt som nu rekommenderas.

Bakgrund

I 47 kap. 9 § första stycket i kyrkoordningen anges att föreskrifter om bokföring och årsredovisning finns i lag. De lagar som åsyftas är bokföringslagen (1999:1078) och årsredovisningslagen (1995:1554). Enligt 8 kap. 1 § bokföringslagen ansvarar Bokföringsnämnden för utvecklandet av god redovisningssed.

Kyrkostyrelsen har rätt att utfärda kompletterande bestämmelser om församlingens bokföring och redovisning (se 47 kap. 11 § i kyrkoordningen). Bakgrunden till bestämmelsen är att lagstiftningen endast omfattar den s.k. externa redovisningen, dvs. den som primärt riktar sig mot utomstående intressenter. I Ekonomi- och egendomsutredningens betänkande, SKU 1998:5 sidan 187, framhölls att det kan ”finnas behov av inomkyrkligt bindande bestämmelser när det gäller den interna redovisningen bl.a. för inhämtande av nödvändig statistik”. Kyrkostyrelsens rätt att utfärda

redovisningsbestämmelser inskränker sig emellertid inte till den interna redovisningen utan kan även avse den externa redovisningen. Ekonomi- och egendomsutredningen påpekade i detta sammanhang:

En inomkyrklig bestämmelse på bokförings- och redovisningsområdet får inte vara så avfattad att den riskerar att komma i konflikt med vad BFN anser vara god redovisningssed. Samråd med [Bokförings]nämnden behöver därför i den mån föreskrifter kommer att utfärdas. (sidan 187).

Med stöd av 47 kap. 11 § i kyrkoordningen beslutade kyrkostyrelsen under 2016 att samtliga församlingar och stift ska tillämpa regelverket för större företag vid upprättande av årsredovisningen från och med 2017 (SvKB 2016:10), bland annat i syfte att ha enhetliga redovisningsregler inom hela Svenska kyrkan.

För att tolka och informera om tillämpningen av god redovisningssed inom Svenska kyrkan har kyrkostyrelsen tillsatt Svenska kyrkans redovisningskommitté, KRED. Målsättningen med verksamheten är att skapa en enhetlig redovisning som beaktar ett brett intressentperspektiv. Redovisningskommittén har löpande kontakt med Bokföringsnämnden. KRED har arbetat med tolkning av Bokföringsnämndens rekommendationer samt andra, för Svenska kyrkan, väsentliga frågor inom redovisning och revision och publicerat ett stort antal inomkyrkliga rekommendationer.

Ett prioriterat arbetsområde för KRED under verksamhetsåren 2003 och 2004 var den lokala nivåns bokföringsmässiga hantering av gåvor och kollekter med anledning av ändringar i bokföringslagen. I kontakter med Bokföringsnämnden framhölls behovet för Svenska kyrkan att låta ännu inte utnyttjade gåvomedel och bidrag kvarstå som en egen balanspost för att på så sätt förtydliga flödet av inkomna gåvor och bidrag samt hur dessa används.

Bokföringsnämnden uttolkade i två rekommendationer både definitioner av begreppen gåvor och bidrag samt hur dessa skulle redovisas inom ideell sektor: Bokföringsnämndens allmänna rekommendation BFNAR 2002:10 *Gåvor till ideella föreningar och trossamfund* samt BFNAR 2002:11 *Bidrag till ideella föreningar m.fl.* Dessa rekommendationer innebar i huvudsak att samtliga gåvor och bidrag skulle intäcksredovisas när gåvan/bidraget blivit sakrättsligt bindande oavsett när gåvan/bidraget togs i bruk. KRED utarbetade med anledning av Bokföringsnämndens rekommendation en inomkyrklig rekommendation, *Redovisning av ändamålsbestämda gåvor* som därefter kommit att tillämpas som en branschspecifik hantering av gåvor och bidrag inom Svenska kyrkan till och med år 2016.

I samband med Bokföringsnämndens arbete med det så kallade K-regelverket kom åter frågan om redovisning av gåvor och bidrag upp, vilket skulle innebära en ytterligare skärpning av regelverket. Exempelvis finns i K2-regelverket ingen möjlighet att redovisa gåvor och bidrag på det sätt som tidigare tillämpats inom Svenska kyrkan. I K3-regelverket fanns däremot en sådan möjlighet om bidraget var villkorat så att mottagaren har en återbetalningsskyldighet om villkoret inte uppfylls.

I samband med Bokföringsnämndens remiss kring K-regelverken påtalade kyrkostyrelsen i sitt remissvar bland annat svårigheterna med att redovisa gåvor och bidrag enligt det förslagna regelverket men detta lämnades utan åtgärd av Bokföringsnämnden.

KRED arbetade med frågan inför införandet av K3-regelverket för de större enheterna inom Svenska kyrkan 2014 och utfärdade därefter en rekommendation, KRED 2014:2 *Gåvor och bidrag inom Svenska kyrkan*, som redovisar möjligheterna

att inom bokföringslagen ramar att redovisa erhållna villkorade bidrag i balansräkningen. Inför övergången till K3 även för mindre enheter uppdaterades materialet, KRED 2017:3 *Gåvor och bidrag enligt K3*.

Övergången till K3 har inneburit att för att kunna fastställa vilka ändamålsbestämda medel som uppfyller samtliga krav på att få definieras som villkorade bidrag måste församlingar och stift analysera den post i balansräkningen som fram till och med 2016 benämns Ändamålsbestämda medel. De krav som måste uppfyllas är att givaren överlämnat bidraget till församlingen, att ett specifikt villkor, fastställt av givaren, måste uppfyllas samt att det föreligger en återbetalningsskyldighet om inte församlingen uppfyller villkoret. I samband med bidrag från t.ex. Allmänna arvsfonden och i samband med permutation av mindre stiftelser har tidsramen för uppfyllande av villkoret från Allmänna arvsfonden och Länsstyrelsen tolkats såsom 2–5 år. Medlen är rättsligt skyddade och får inte användas till annat än de av givaren fastställda villkoren.

Om villkoret är allmänt hållet och/eller det inte föreligger någon uttalad återbetalningsskyldighet kvalificerar sig medlen inte såsom villkorade bidrag enligt Bokföringsnämndens rekommendation. De medel som inte uppfyller kraven för att kunna redovisas som villkorade bidrag ska enligt K3 läggas till posten Balanserat resultat inom posten Eget kapital. Detta har emellanåt kommit att misstolkas såsom att medlen försvinner och att det ändamål som finns kopplat till medlen inte behöver uppfyllas. Villkoret är fortfarande rättsligt skyddat men förändringen innebär att dessa medel kan behöva följas via så kallad sidoordnad redovisning, t.ex. i ett annat register av typen Excel-fil. Nya medel till löpande verksamhet ska numera alltid intäktsföras som bidrag och blir därmed en del av årets finansiering av verksamheten. Vid mycket stora bidragsbelopp, som överstiger årets budget för ändamålet, kan även dessa bli föremål för den sidoordnade redovisningen.

Utskottets överväganden

Redovisningsregler för gåvor och bidrag inom Svenska kyrkan

Utskottets förslag: Kyrkomötet beslutar att avslå motion 2017:49.

Utskottet konstaterar att Svenska kyrkan, som registrerat trossamfund, har skyldighet att följa de lagar och regler för redovisning som följer av bokföringslagen (1999:1078) och årsredovisningslagen (1995:1554). Bokföringsnämnden är den instans som har uppdraget att tolka lagen och tillhandahålla rekommendationer och råd i redovisningsfrågor. Den möjlighet som finns att påverka Bokföringsnämnden i dess arbete är genom remissvarsförfarande och utskottet erfar att kyrkostyrelsen genom ett flertal remissyttranden sedan relationsändringen påtalat Svenska kyrkans behov av större transparens avseende redovisning av gåvor och bidrag för Bokföringsnämnden. Bokföringsnämnden har dock valt att inte beakta detta.

Sedan 2005 har Svenska kyrkan, genom Svenska kyrkans redovisningskommitté, KRED, utarbetat inomkyrkliga tolkningar av Bokföringsnämndens regelverk för gåvor och bidrag som bättre motsvarar Svenska kyrkans behov men ändå ligger inom ramen för gällande regelverk. KRED strävar även efter en standardisering av redovisning för att på så sätt underlätta det administrativa arbetet exempelvis i samband med indelningsändringar eller övergång från mindre till större enheter.

Utskottet konstaterar att en av de största förändringarna avseende övergången till K3 handlar om redovisningen av gåvor och bidrag. Utskottet vill påtala att frågan om

hur gåvor och bidrag ska användas inte har förändrats med anledning av denna övergång utan att det endast handlar om hur man måste hantera gåvor och bidrag i redovisningen. Utskottet anser det även angeläget att påpeka att givarens avsikt med gåvor och bidrag i normalfallet är att gåvan/bidraget ska användas tämligen omgående. Detta gäller även om någon formell tidsgräns för användandet inte finns. Det tids spann som anges i kursverksamhet och rådgivning är riktmärken för vad exempelvis Länsstyrelsen och Allmänna arvsfonden anser vara ett skäligt tids spann för att hinna planera och genomföra de aktiviteter som bidraget avser. Detta kan även anses skäligt inom Svenska kyrkan. Att ta emot bidrag för något som församlingen inte har för avsikt att genomföra inom överskådlig tid torde inte vara försvarbart.

Utskottet menar att gåvor och bidrag bör lyftas fram och infogas som en naturlig del av budgetprocessen, både avseende att använda ”gamla” gåvor/bidrag och att budgetera för nya gåvor/bidrag. Dessa blir då en naturlig del av det kommande årets finansiering av verksamheten vilket torde ligga helt i linje med givarens intentioner.

Mot bakgrund av ovanstående föreslår utskottet att motionen avslås i sin helhet.

Uppsala den 4 oktober 2017

På Ekonomi- och egendomsutskottets vägnar

Jan G Nilsson, ordförande

Liselotte Ågren, sekreterare

Beslutande: Jan G Nilsson, ordförande, Tommy Eriksson, Mats Ludvigsson, Gun Eriksson, Magnus Nilsson, Britt-Marie Danestig, Peter Bernövall, Ragnhild Bertius, Anders Brunnstedt, Samuel Lilja, Peter Nordgren, Carina Håkansson, Magnus Ek, Helena Klahr Fast och Jan Björkman.

Övriga närvarande vid beslutstillfället: Titti Ådén, Sven Erik Bodén, Leif Grip, Linda Isberg, John-Erik Sturesson, Margareta Nisser-Larsson, Kerstin Andersson-Carlsson, Åke Löfstrand, Jan-Åke Isaksson, Arnold Boström och Claes Björndahl.

Biskop Hans Stiglund har deltagit i utskottets överläggningar.

Kyrkomötet Ekonomi- och egendomsutskottets betänkande 2017:5

Regelverk för bidrag till kyrkor

Sammanfattning

I detta betänkande behandlas tre motioner som rör regelverk för bidrag till kyrkobyggnader.

Förenklad motionsbehandling tillämpas på 2017:33. Utskottet finner här att inget nytt tillkommit som kan förändra ställningstagandet från 2015 års kyrkomöte och föreslår därför att motion 2017:33 avslås.

I motionerna 2017:52, punkt 1 och 2017:107 föreslås att kyrkostyrelsen får i uppdrag att vidga användningsområdet för det nya kyrkunderhållsbidrag som träder i kraft 2018 så att bidraget, utöver underhåll av kyrkobyggnader, även kan användas till åtgärder av mer expansivt slag. Mot bakgrund av den nya bestämmelsen i kyrkoordningen om kyrkunderhållsbidrag, konstaterar utskottet att kyrkostyrelsen inte kan biträda någon annan användning av bidraget än underhåll av kyrkobyggnader. Utskottet ser det dock som angeläget att medel inom Svenska kyrkan finns tillgängliga både för underhåll av församlingarnas kyrkobyggnader och för utveckling av dessa. Utskottet välkomnar därför kyrkostyrelsens avsikt att årligen följa upp användningen av det kyrkunderhållsbidrag som har fördelats. Vidare menar utskottet att statusen på bevarande och utveckling av kyrkobyggnaderna särskilt bör följas upp. Detta kan lämpligen utgöra en del av den utvärdering av den nya ordningen för hantering av kyrkobyggnader, som ska redovisas till 2023 års kyrkomöte. Mot denna bakgrund föreslår utskottet att motion 2017:52, punkt 1 och motion 2017:107 avslås.

I motion 2017:52 punkt 2 föreslås att kyrkostyrelsen ser till att stiftet själva kan bestämma hur stor del av stiftsbidragen som ska fördelas bland församlingarna till åtgärder på kyrkobyggnader. Mot bakgrund av att kyrkostyrelsen redan idag tillgodoser motionärens önskemål, föreslår utskottet att även motion 2017:52, punkt 2 avslås.

Utskottets förslag till kyrkomötesbeslut

1. Kyrkomötet beslutar att avslå motion 2017:33.
2. Kyrkomötet beslutar att avslå motion 2017:52, punkt 1.
3. Kyrkomötet beslutar att avslå motion 2017:52, punkt 2.
4. Kyrkomötet beslutar att avslå motion 2017:107.

Motionernas förslag

Motion 2017:33 av Ulla Rickardsson, Kyrkoantikvarisk ersättning

Kyrkomötet beslutar att uppdra till kyrkostyrelsen att utreda möjligheten att ändra Svenska kyrkans regelverk så att kyrkoantikvarisk ersättning får disponeras i tre år istället för nuvarande två år.

Motion 2017:52 av Leif Nordlander, Regler för kyrkobyggnadsbidrag

1. Kyrkomötet beslutar att uppdra till kyrkostyrelsen att se över och bredda regelverket för utbetalning av kyrkobyggnadsbidrag i likhet med vad som förr gällde.
2. Kyrkomötet beslutar att uppdra till kyrkostyrelsen att se till att stiftens själva kan bestämma hur stor del av stiftsbidragen som ska fördelas bland församlingarna till åtgärder på kyrkobyggnader.

Motion 2017:107 av Mats Hagelin, Kyrkunderhållsbidrag

Kyrkomötet beslutar att uppdra till kyrkostyrelsen att se till att kyrkunderhållsbidrag kan användas för åtgärder som syftar till bevarande, användning och utveckling av kyrkliga kulturminnen.

Bakgrund

Kyrkomötet har tidigare under denna mandatperiod behandlat ärendet i motion 2017:33 Kyrkoantikvarisk ersättning i Ekonomi- och egendomsutskottets betänkande 2015:8 med motion 2015:13. Kyrkomötet avslög motionen.

Förenklad motionsbehandling har avseende motion 2017:33 beslutats i enlighet med 4 kap. 19 a § i Arbetsordning för kyrkomötet.

Reglering i kyrkoordningen

I kyrkoordningens nya kapitel 44 om ekonomisk utjämning, som träder i kraft den 1 januari 2018, regleras även ett nytt kyrkunderhållsbidrag. Enligt 15 § samma kapitel ska kyrkostyrelsen besluta om bidrag till stiftens, som stiftens ska använda till församlingarnas underhåll av kyrkobyggnader.

Bakgrund till införande av ett nytt kyrkunderhållsbidrag

Föregående år lämnade kyrkostyrelsen skrivelsen KsSkr 2016:6, *Gemensamt ansvar – fastigheter, kyrkor och utjämningsystem*, till kyrkomötet. Skrivelsen hade föregåtts av ett flerårigt utredningsarbete, som resulterade i betänkandet *Gemensamt ansvar – en utredning om fastigheter, kyrkor och utjämningsystem*, SKU 2015:1. Kyrkostyrelsen angav i skrivelsen att ansvaret för kyrkobyggnaderna innebär betydande kostnader för församlingar och pastorat. Vidare att det har visat sig att det kan vara svårt för ett antal församlingar och pastorat att klara den egeninsats som alltid krävs vid underhållsåtgärder i samband med beviljande av kyrkoantikvarisk ersättning. Kyrkostyrelsen påtalade att det är angeläget att planerade åtgärder på kyrkobyggnaderna som berättigar till kyrkoantikvarisk ersättning verkligen genomförs. Vidare att det är fråga om Svenska kyrkans kapacitet att förvalta kyrkobyggnader på ett sätt som ligger i linje med kulturmiljölagens bestämmelser och även en fråga om ett övergripande kyrkligt intresse.

Mot den här bakgrunden menade kyrkostyrelsen att nuvarande nivå på bidragen till underhåll av kyrkobyggnader behöver öka och föreslog i skrivelsen att det införs ett nytt kyrkunderhållsbidrag om sammanlagt 100 miljoner kronor årligen. Medlen fördelas av kyrkostyrelsen mellan stiftens, som i sin tur ska ge församlingar och pastorat bidrag som avser underhåll av kyrkobyggnaderna. Det är inte fråga om ett bidrag som stiftens fritt beslutar om vad det ska användas till. Bidraget bör därför, enligt kyrkostyrelsen, utgöra en egen bidragsform reglerad i kyrkoordningen.

Kyrkostyrelsen menade slutligen i skrivelsen att om- och tillbyggnader av kyrkor bör, i likhet med vad som fallet är med kyrkoantikvarisk ersättning, inte finansieras med kyrkunderhållsbidrag. Förändringar av kyrkomiljön av expansivt slag bör

istället bäras av pastoratet eller församlingen utifrån det ekonomiska utrymme som i övrigt medges.

EE 2017:5

2016 års kyrkomöte biföll i alla delar kyrkostyrelsens förslag gällande kyrkounderhållsbidrag.

Villkor för användning av kyrkounderhållsbidrag

I maj 2017 fastställde kyrkostyrelsen villkor för användning av det nya kyrkounderhållsbidraget. Beslutet innebär att stiftet får använda högst 20 procent av det totala bidraget till samordning av för flera församlingar/pastorat gemensamma åtgärder. Kyrkostyrelsen beslöt samtidigt att stiftens användning av tilldelade medel årligen ska följas upp. I likhet med vad kyrkostyrelsen tidigare anfört i skrivelsen KsSkr 2016:6, *Gemensamt ansvar – fastigheter, kyrkor och utjämningsystem*, ska kyrkounderhållsbidraget enligt villkoren inte användas till investeringsliknande projekt som om- och tillbyggnad eller funktionsförbättrande åtgärder på en kyrka.

Kyrkounderhållsbidrag och kyrkoantikvarisk ersättning

Kyrkounderhållsbidrag är, som framgått ovan, tänkt att utgöra ett komplement till kyrkoantikvarisk ersättning i finansieringen av församlingarnas vård och underhåll av kyrkobyggnader. Det finns dock vissa principiella skillnader när det gäller användningen av de båda bidragen.

Kyrkounderhållsbidrag är helt finansierat av kyrkans egna medel och får enbart användas till kyrkobyggnaderna. Kyrkoantikvarisk ersättning är däremot ett statligt bidrag som får användas till underhåll av både kyrkobyggnader, kyrkotomter, begravningsplatser och kyrkliga inventarier. Vidare utgör kyrkounderhållsbidrag en del av det kyrkliga utjämningsystemet, vilket innebär att stiftet får ta hänsyn till församlingens aktuella finansiella situation i samband med beviljande. Församlingens ekonomi får däremot inte ingå i underlaget för beslut om tilldelning av kyrkoantikvarisk ersättning. Slutligen får kyrkounderhållsbidrag användas till alla kyrkobyggnader som Svenska kyrkan äger och förvaltar, medan kyrkoantikvarisk ersättning endast får användas till kyrkor som är skyddade enligt kulturmiljölagen (SFS 1988:950).

Utskottets överväganden

Motion 2017:33

Utskottets förslag:

1. Kyrkomötet beslutar att avslå motion 2017:33.

Förenklad motionsbehandling

Utskottet finner att inget nytt tillkommit som förändrar kyrkomötets ställningstagande från 2015. Utskottet föreslår därför att kyrkomötet avslår motionen.

Motionerna 2017:52 och 2017:107**Utskottets förslag:**

2. Kyrkomötet beslutar att avslå motion 2017:52, punkt 1.
3. Kyrkomötet beslutar att avslå motion 2017:52, punkt 2.
4. Kyrkomötet beslutar att avslå motion 2017:107.

Utskottet utgår här från att motionären i motion 2017:52 med termen ”kyrkobyggnadsbidrag” i motionen egentligen avser det nya kyrkoordningsreglerade kyrkounderhållsbidrag som införs från och med den 1 januari 2018.

Beträffande motion 2017:52, punkt 1 och motion 2017:107 konstaterar utskottet, mot bakgrund av den nya bestämmelsen i kyrkoordningen om kyrkounderhållsbidrag, att kyrkostyrelsen inte kan biträda någon annan användning av bidraget än underhåll av kyrkobyggnader. Utskottet ser det dock som angeläget att medel inom Svenska kyrkan finns tillgängliga både för att klara av underhållet av församlingarnas kyrkobyggnader och för att göra dessa byggnader ändamålsenliga för den verksamhet som bedrivs. Utskottet välkomnar därför kyrkostyrelsens avsikt att årligen följa upp användningen av det kyrkounderhållsbidrag som har fördelats. Vidare menar utskottet att statusen på bevarande och utveckling av kyrkobyggnaderna särskilt bör följas upp. En sådan uppföljning kan lämpligen utgöra en del av den utvärdering av den nya ordningen för hantering av kyrkobyggnader, som ska redovisas till 2023 års kyrkomöte. Mot denna bakgrund föreslår utskottet att motion 2017:52, punkt 1 och motion 2017:107 avslås.

Beträffande förslaget i motion 2017:52, punkt 2 konstaterar utskottet att kyrkostyrelsen, även i det nya utjämningsystem som träder i kraft från och med 2018, ger stiftens utrymme att fritt förfoga över det stiftsbidrag som beslutats av kyrkostyrelsen. Mot denna bakgrund föreslår utskottet att även punkten 2 i motion 2017:52 avslås.

Uppsala den 5 oktober 2017

På Ekonomi- och egendomsutskottets vägnar

Jan G Nilsson, ordförande

Jan Östlund, sekreterare

Beslutande: Jan G Nilsson, ordförande, Tommy Eriksson, Mats Ludvigsson, Gun Eriksson, Magnus Nilsson, Britt-Marie Danestig, Peter Bernövall, Ragnhild Bertius, Anders Brunnstedt, Samuel Lilja, Peter Nordgren, Carina Håkansson, Magnus Ek, Helena Klahr Fast och Jan Björkman.

Övriga närvarande vid beslutstillfället: Marie Johansson, Titti Ådén, Sven Erik Bodén, Leif Grip, Linda Isberg, John-Erik Sturesson, Margareta Nisser-Larsson, Kerstin Andersson-Carlsson, Åke Löfstrand, Margareta Andersson, Jan-Åke Isaksson och Arnold Boström.

Biskop Hans Stiglund har deltagit i utskottets överläggningar.

Kyrkomötet

Ekonomi- och egendomsutskottets betänkande 2017:6

Ersättning till präst vid tjänstgöring i annan församling

Sammanfattning

I betänkandet behandlas motion 2017:89 där kyrkostyrelsen föreslås få i uppdrag att se över problematikens omfattning och utreda möjligheterna för en nationell fond eller utvecklat clearingsystem för att ekonomi och administration inte ska vara ett hinder för val av präst.

Utskottet hänvisar till det kommande utredningsarbetet som inletts och föreslår med anledning av detta avslag på motionen.

Utskottets förslag till kyrkomötesbeslut

Kyrkomötet beslutar att avslå motion 2017:89.

Motionens förslag

Motion 2017:89 av Jan-Åke Isaksson, Ersättning till präst vid tjänstgöring i annan församling

Kyrkomötet beslutar att uppdra till kyrkostyrelsen att se över problematikens omfattning och utreda möjligheterna för en nationell fond eller utvecklat clearingsystem för att ekonomi och administration inte ska vara ett hinder för val av präst.

Bakgrund

Frågan om möjlighet att välja präst i samband med kyrklig handling behandlades senast under 2016 års kyrkomöte. Beslut om obligatorisk clearing av kostnader för dop, vigsel samt obligatorisk konfirmandersättning beslutades av 2002 års kyrkomöte.

Under årens lopp har flera justeringar gjorts av reglerna avseende clearing och frågan utreddes och resultatet redovisades i betänkandet *Ersättning för kyrkliga handlingar*, SKU 2009:3. På grundval av utredningens förslag och inkomna remissvar lade kyrkostyrelsen i sin skrivelse *Ersättning för kyrkliga handlingar*, KsSkr 2010:5, fram förslag som innebar att det inom clearingsystemet skulle vara möjligt att ersätta annan präst än hemförsamlingens eller förrättningsförsamlingens samt att en präst inte får ta emot ersättning för kyrklig handling annat än av en församling inom Svenska kyrkan. Skrivelsen behandlades av Ekonomi- och egendomsutskottet i betänkande 2010:9. Både kyrkostyrelsen och utskottet konstaterade att församlingarna ska ha en generös tillämpning av bestämmelserna om förordnande och utskottet ansåg att det i princip bör föreligga synnerliga skäl för att inte tillmötesgå medlemmens önskemål. Kyrkostyrelsen påpekar dock i sin skrivelse att varken enskilda medlemmars eller annan församlings önskemål kan vara tvingande i dessa situationer.

Till 2011 års kyrkomöte inkom sex motioner som berörde clearingsystemet. Flera av dem fokuserade på risken för att medlemmarna inte längre skulle kunna välja viss präst för att förrättningsförsamlingen skulle vara ovillig att förordna en särskild präst. I en annan motion föreslogs det att en församling skulle kunna ta betalt för en kyrklig handling i vissa situationer. Utskottet konstaterade att en förändring skulle bryta mot den viktiga principen att kyrkliga handlingar, på grund av sin särställning, alltid ska vara kostnadsfria för medlemmarna. Ekonomi- och egendomsutskottet föreslog i sitt betänkande EE 2011:2 att samtliga motioner skulle avslås. Kyrkomötet följde utskottets förslag men biföll ett under överläggningen framlagt förslag om att ge kyrkostyrelsen i uppdrag att genomföra en utvärdering om ersättningen för kyrkliga handlingar.

Kyrkostyrelsen utredde frågan under 2012 och redovisade i sin skrivelse *Årsredovisning för Svenska kyrkans nationella nivå 2011*, KsSkr 2012:2, att utvärderingen inte gav stöd för några genomgripande förändringar, däremot smärre ändringar kring hantering av exempelvis resekostnader. Detta krävde dock inte några kyrkoordningsändringar.

Även 2012 motionerades om möjligheterna för enskilda att välja präst vid kyrkliga handlingar. Motionen 2012:32 avslogs av kyrkomötet då clearingfrågan skulle komma att ingå som en del av den utredning om utjämningsystemet som skulle läggas fram år 2016.

I utredningens betänkande *Gemensamt ansvar – en utredning om fastigheter, kyrkor och utjämningsystem*, SKU 2015:2, konstaterar utredningen följande:

Efter att bestämmelser infördes om att en präst inte får ta betalt från enskilda för tjänstgöring vid en kyrklig handling har det diskuterats om detta inskränkt möjligheterna att välja präst. Diskussionerna om detta och om i vilken utsträckning församlingar och pastorat är alltför restriktiva i att förordna präster att utföra en viss kyrklig handling kan inte anses höra till utredningens uppdrag. Det torde inte vara möjligt att utforma clearingsystemet så att det hanterar denna fråga.

I samband med Ekonomi- och egendomsutskottets behandling av motion 2016:5 *Kyrkomedlemmens möjlighet att välja egen präst vid kyrkliga handlingar* anförde utskottet i sitt betänkande EE 2016:5 att motionären belyser en frågeställning som har många dimensioner men dessvärre ingen enkel lösning. Utskottet menar att komplexiteten i denna frågeställning om möjlighet att välja egen präst behöver belysas ur många olika perspektiv.

Huvudprincipen är att kyrkliga handlingar ska vara kostnadsfria för tillhöriga. Clearingsystemets tillkomst som utjämningsystem mellan församlingar när tillhöriga önskar kyrkliga handlingar i annan församling än där de är kyrkobokförda ger en lösning på problematiken kring kostnader som uppstår i en annan enhet än där intäkten, kyrkoavgiften, erhålls. Den tillhörige erhåller den kyrkliga handlingen ”kostnadsfritt” genom att inte behöva betala kyrkoavgift på mer än ett ställe.

Utskottet noterade bland annat att församlingarnas vilja att anställa extra präster för kyrkliga handlingar inte alltid verkar vara så generös som det förutsattes i samband med införandet av regelverket att en präst inte får ta emot ersättning för kyrklig handling annat än av en församling inom Svenska kyrkan. Att präster ändå väljer att ställa upp och förrätta kyrkliga handlingar på frivillig basis, utan att anställas in i en församling, är därmed den möjlighet som återstår och som många gånger tillämpas. Utskottet ansåg inte att det kan uppfattas som oskäligt att den som ställer upp frivilligt bör kunna få ersättning för eventuella resekostnader. Utskottet konstaterade dock att med dagens utformning av regelverket är det inte möjligt för prästen att ta emot ersättning från annan än församling.

Utskottet anförde att det är viktigt att behålla principen att präst endast ska kunna erhålla ersättning genom församling. Det ska inte kunna misstänkas att präster, eller annan personal, tar emot svarta pengar.

Ekonomi- och egendomsutskottet föreslog att motionen skulle avslås men även att kyrkomötet skulle besluta om att informera kyrkostyrelsen om vad utskottet anförde om behovet av en breddad utvärdering av nuvarande regelverk kring arvode för och clearing av kyrkliga handlingar. Något förslag om ytterligare finansiering inom eller utom clearingsystemet förelåg inte.

Under överläggningen i plenum föreslogs att kyrkomötet skulle ge kyrkostyrelsen i uppdrag att göra en breddad utvärdering av nuvarande regelverk kring arvode för och clearing av kyrkliga handlingar vilket också blev kyrkomötets beslut.

Utredningsarbetet är preliminärt inplanerat att påbörjas under hösten 2017.

Utskottets överväganden

Ersättning till präst vid tjänstgöring i annan församling

Utskottets förslag: Kyrkomötet beslutar att avslå motion 2017:89.
--

Utskottet konstaterar att motionen ligger mycket nära den motion som behandlades av utskottet under 2016 men innehåller tilläggsförslag kring finansieringsmetod. I kyrkostyrelsens avrapportering Redogörelse för behandling av kyrkomötets ärenden (KsSkr 2017:2, bilaga 2) framgår att frågan utreds under hösten 2017 och våren 2018 med avrapportering till kyrkomötet 2018 eller 2019 beroende på om det föreslås kyrkoordningsändringar.

Utskottet föreslår med hänvisning till det pågående utredningsarbetet att motionen avslås.

Uppsala den 4 oktober 2017

På Ekonomi- och egendomsutskottets vägnar

Jan G Nilsson, ordförande

Liselotte Ågren, sekreterare

Beslutande: Jan G Nilsson, ordförande, Tommy Eriksson, Mats Ludvigsson, Gun Eriksson, Magnus Nilsson, Britt-Marie Danestig, Peter Bernövall, Ragnhild Bertius, Anders Brunnstedt, Samuel Lilja, Peter Nordgren, Carina Håkansson, Magnus Ek, Helena Klahr Fast och Jan Björkman.

Övriga närvarande vid beslutstillfället: Titti Ådén, Sven Erik Bodén, Leif Grip, Linda Isberg, John-Erik Sturesson, Margareta Nisser-Larsson, Kerstin Andersson-Carlsson, Åke Löfstrand, Jan-Åke Isaksson, Arnold Boström och Claes Björndahl.

Biskop Hans Stiglund har deltagit i utskottets överläggningar.

Ekumenikuskottets betänkanden
Eu 2017:1–10

Ekumenikutskottets betänkanden

- Eu 2017:1 Från konflikt till gemenskap
- Eu 2017:2 Nå de onådda
- Eu 2017:3 Ekumeniskt möte 1925 och 2025
- Eu 2017:4 Strategi för kyrkans internationella arbete
- Eu 2017:5 Mission i världen
- Eu 2017:6 Informationskampanjer i internationella arbetet
- Eu 2017:7 Ekumenisk gest i anslutning till reformationsåret
- Eu 2017:8 Katarinauppropet
- Eu 2017:9 Närproducerade varor i katastrofarbete och särskilda insatser i Mellanöstern
- Eu 2017:10 Evangelisering av i synnerhet palestinier, araber och muslimer

---

Kyrkomötet
Ekumenikutskottets betänkande 2017:1

Från konflikt till gemenskap

Sammanfattning

Betänkandet behandlar motionerna 2017:11 och 2017:62. I motionerna föreslås att nationell nivå initierar receptionsprocesser av dokumentet *Från konflikt till gemenskap* och de ”fem imperativ” dokumentet redovisar. Utskottet bejakar vikten av nämnda dokument, instämmer i motionernas intentioner men konstaterar att det ansvar för reception som åligger nationell nivå redan sker. Utskottet föreslår därför att motionerna avslås.

Utskottets förslag till kyrkomötesbeslut

1. Kyrkomötet beslutar att avslå motion 2017:11.
2. Kyrkomötet beslutar att avslå motion 2017:62.

Motionernas förslag

Motion 2017:11 av Sofia Sårdquist m.fl., Implementera de fem ekumeniska imperativen

Kyrkomötet beslutar att uppdra till kyrkostyrelsen att konkretisera och implementera de fem ekumeniska imperativen i Svenska kyrkan.

Motion 2017:62 av Kjell Petersson och Leif Nordlander, Bejaka den ekumeniska manifestationen den 31 oktober 2017

Kyrkomötet beslutar att uppdra till kyrkostyrelsen att arbeta för att de fem ekumeniska imperativ som manifesterades i Lunds domkyrka den 31 oktober 2016 förverkligas i Svenska kyrkan.

Yttrande från Läronämnden

Läronämnden har yttrat sig över motion 2017:62 i Ln 2017:6y, *bilaga*.

Bakgrund

Den internationella ekumeniska dialogen mellan Romersk-katolska kyrkan – genom Den påvliga enhetskongregationen – och den evangelisk-lutherska kyrkogemenskapen – genom Lutherska världsförbundet (LVF) – högtidlighöll 2016 50 år av dialog och publicerade rapporten *Från konflikt till gemenskap*.

Den 31 oktober 2016 firades i Lunds domkyrka en ekumenisk gudstjänst där den Romersk katolska kyrkan genom Påve Franciskus och Lutherska världsförbundet

genom biskop Munib Younan undertecknade en överenskommelse utifrån de i rapporten *Från konflikt till gemenskap* formulerade *fem imperativen*. Dessa imperativ utgör en plattform för samarbete och samverkan mellan den Romersk-katolska kyrkan och den evangelisk-lutherska kyrkogemenskapen inom LVF. Imperativen är formulerade enligt nedan:

- ◆ Katoliker och lutheraner bör alltid börja i enhetens perspektiv och inte i splittningens, för att stärka det gemensamma även om det är lättare att se och erfara skillnaderna.
- ◆ Lutheraner och katoliker bör ständigt låta sig själva förändras genom mötet med den andre och genom det ömsesidiga trosvittnesbördet.
- ◆ Katoliker och lutheraner bör på nytt förpliktiga sig till att söka synlig enhet, till att tillsammans utveckla närmare vad detta betyder i form av konkreta steg, och till att oupphörligt sträva mot detta mål.
- ◆ Lutheraner och katoliker bör gemensamt återupptäcka kraften i evangeliet om Jesus Kristus för vår tid.
- ◆ Katoliker och lutheraner bör vittna tillsammans om Guds barmhärtighet genom att förkunna och att tjäna världen.

Imperativen ger förutsättningar och teologisk grund för det lokala ekumeniska förhållningssättet och samarbetet mellan församlingar inom den Romersk-katolska och den evangelisk-lutherska kyrkofamiljen.

Svenska kyrkan på nationell nivå inledde 2015 en informell dialog med Stockholms katolska stift med anledning av rapporten *Från konflikt till gemenskap*. Under två år har ett flertal grupper med deltagare från de båda kyrkofamiljerna mötts och arbetat med den ekumeniska relationen utifrån olika perspektiv. Ett slutseminarium äger rum sista helgen i oktober i Uppsala. Där ska slutsatser presenteras och förslag till fortsättning formuleras. Under hösten 2017 kommer Stockholms katolska stift och Svenska kyrkan på nationell nivå arrangera samtalsdagar där ca 50 sakkunniga inom olika områden inbjuds till samtal och överläggningar med syfte att öka förståelse och främja relation. Under 2018 planerar nationell nivå publicera en studievägledning till dokumentet *Från konflikt till gemenskap* för användning i församling.

Utskottets överväganden

Utskottets förslag:

1. Kyrkomötet beslutar att avslå motion 2017:11.
2. Kyrkomötet beslutar att avslå motion 2017:62.

Utskottet instämmer i motionärernas positiva förhållningssätt till dokumentet *Från konflikt till gemenskap* samt till det ekumeniska mötet i Lund 2016 och bejakar motionernas intention. Vidare menar utskottet att den ”konkretisering”, ”implementering” och det ”förverkligande” som motionärerna önskar primärt genomförs på pastoral nivå i Svenska kyrkan, det vill säga i stift och församlingar. Utskottet menar att de insatser som nationell nivå redan genomfört och planerar genomföra framöver är tillräckliga för att uppfylla motionärernas intentioner. Utskottet föreslår därför att motionerna 2017:11 och 2017:62 ska avslås.

Uppsala den 5 oktober 2017

Eu 2017:1

På Ekumenikutskottets vägnar

Daniel Tisell, ordförande

Kristin Molander, sekreterare

Beslutande: Daniel Tisell, ordförande, Mattias Kristenson, Agneta Brendt, Lars Stjernkvist, Lars G Linder, Göran Karlsson, Anki Erdmann, Lars Jakobsson, Anette Nordgren, Fredrik Sidenvall, Jan Olov Sundström, Madelaine Erlandsson, Magnus Hedin, Inga Alm och Agneta Granström.

Övriga närvarande vid beslutstillfället: Stefan Hortlund, Olle Burell, Lars Jonsson, Roger Larsson, Dan Sarkar, Jimmy Dahllöf, Lars-Ivar Ericson, Julia Kronlid, Margit Borgström, Moni Höglund, Magnus Gunnarsson och Anders Nihlgård.

Biskoparna Ragnar Persenius och Mikael Mogren har deltagit i utskottets överläggningar.

Kyrkomötet
Läronämndens yttrande 2017:6y

Bejaka den ekumeniska manifestationen
den 31 oktober 2016

Läronämndens yttrande över motion 2017:62

De fem imperativ som undertecknades och manifesterades vid det gemensamma uppmärksammandet av reformationen i Lund 2016 sammanfattar flera decennier av dialog mellan Lutherska världsförbundet och Romersk-katolska kyrkan. De är inriktade på en fortsatt ekumenisk process och kan med fördel användas i flera ekumeniska relationer. De är förenliga med Svenska kyrkans tro, bekännelse och lära.

Uppsala den 31 augusti 2017

På Läronämndens vägnar

Antje Jackelén, ordförande

Jenny Sjögren, sekreterare

Närvarande: Ärkebiskop Antje Jackelén, ordförande, biskop Ragnar Persenius, biskop Martin Modéus, biskop Åke Bonnier, biskop Johan Dalman, biskop Mikael Mogren, biskop Fredrik Modéus, biskop Johan Tyrberg, biskop Per Eckerdal, biskop Hans Stiglund, biskop Sven-Bernhard Fast, biskop Eva Brunne, Göran Eidevall, Eva-Lotta Grantén, Anna Karin Hammar, Margarethe Isberg, Karin Johannesson, Håkan Möller, Jesper Svartvik och Kristin Zeiler.

Kyrkomötet
Ekumenikutskottets betänkande 2017:2

Nå de onådda

Sammanfattning

I betänkandet behandlas motion 2017:12 om framtagande av program för att nå de onådda folken. Utskottet poängterar att en principiell utgångspunkt för Svenska kyrkans internationella mission och diakoni är att den bedrivs genom systerkyrkor. Motionen beaktar inte denna princip. Utskottet föreslår därför att motionen avslås.

Till betänkandet finns en reservation.

Utskottets förslag till kyrkomötesbeslut

Kyrkomötet beslutar att avslå motion 2017:12.

Motionens förslag

Motion 2017:12 av Gustaf Bengtsson och Ragnild Bertius, Nå de onådda

Kyrkomötet beslutar att uppdra till kyrkostyrelsen att inom ramarna för Svenska kyrkans internationella arbete ta fram ett program för att nå de onådda folken med det glada budskapet om hopp, frälsning och nytt liv genom Jesus Kristus.

Bakgrund

Som medlem i Kyrkornas världsråd sedan grundandet 1948 har Svenska kyrkan fått möjlighet att tillsammans med en bred representation av kristenheten i världen kontinuerligt samtala och fördjupas i förståelsen av mission. Inom Kyrkornas världsråd har begreppet "holistisk mission" eller "Guds mission" blivit en tolkningsnyckel. Guds mission pågår hela tiden, överallt, och vi är kallade och inbjudna att ansluta oss till detta uppdrag, på olika sätt i olika tider och sammanhang. Sedan 1960-talet – då kyrkor från "globala syd" tog större plats i diskussionerna – har förståelsen av missionens ärende och riktning utvidgats på många sätt. Från att se missionens rörelse från "globala nord" till "globala syd" till att mission innefattar ett gemensamt behov av mission från varandra.

Idag finns kyrkor på alla kontinenter. Svenska kyrkan har många relationer, särskilt med systerkyrkor med vilka vi ingått formella överenskommelser. Svenska kyrkans församlingar står idag i en ständig missionssituation i det samhälle där vi är satta att leva och verka. Idag finns exempelvis afrikaner som missionerar i Sverige, missionärer från Kina som arbetar i Oklahoma, bolivianer i Honduras och vietnameser i Borneo.

Utskottets överväganden

Utskottets förslag: Kyrkomötet beslutar att avslå motion 2017:12.

Svenska kyrkans internationella mission och diakoni sker i samarbete med systerkyrkor runt om i världen samt i enlighet med Kyrkornas världsråds och Lutherska världsförbundets rekommendationer. Denna principiella utgångspunkt synliggörs och konkretiseras i de strategiska dokument som berör internationell mission och diakoni och som beslutas av kyrkostyrelsen på rekommendation av Internationella rådet. Motionens förslag avviker från gällande strategier. Utskottet föreslår därför att motion 2017:12 avslås.

Uppsala den 5 oktober 2017

På Ekumenikutskottets vägnar

Agneta Granström, ordförande

Kristin Molander, sekreterare

Beslutande: Agneta Granström, ordförande, Daniel Tisell, Mattias Kristenson, Agneta Brendt, Lars Stjernkvist, Lars G Linder, Göran Karlsson, Anki Erdmann, Lars Jakobsson, Anette Nordgren, Fredrik Sidenvall, Jan Olov Sundström, Madelaine Erlandsson, Magnus Hedin och Inga Alm.

Övriga närvarande vid beslutstillfället: Stefan Hortlund, Olle Burell, Lars Jonsson, Roger Larsson, Dan Sarkar, Jimmy Dahllöf, Lars-Ivar Ericson, Julia Kronlid, Margit Borgström, Moni Höglund, Magnus Gunnarsson och Anders Nihlgård.

Biskoparna Ragnar Persenius och Mikael Mogren har deltagit i utskottets överläggningar.

Reservation

Jag reserverar mig till förmån för motionen som tar hänsyn till aktuell situation.

Lars Jakobsson

Kyrkomötet
Ekumenikuskottets betänkande 2017:3

Ekumeniskt möte 1925 och 2025

Sammanfattning

I betänkandet behandlas motion 2017:22. Motionärerna föreslår ett högtidlighållande år 2025 av 1925 års internationella ekumeniska möte i Stockholm. Ekumenikuskottet ställer sig bakom motionens förslag och föreslår kyrkomötet att bifalla motionen.

Utskottets förslag till kyrkomötesbeslut

Kyrkomötet beslutar att bifalla motion 2017:22.

Motionens förslag

Motion 2017:22 av Anders Roos m.fl., Ekumeniskt möte 1925 och 2025

Kyrkomötet beslutar att uppdra till kyrkostyrelsen att på lämpligt sätt högtidlighålla det ekumeniska mötet i Stockholm 1925, lämpligen år 2025.

Bakgrund

1925 kallade Svenska kyrkans dåvarande ärkebiskop Nathan Söderblom till Stockholmsmötet. Med fokus bland annat på frågor om krig och fred samlades företrädare för protestantiska och ortodoxa kyrkor. I ett tal under konferensen yttrade Söderblom orden "Petrus dröjer ännu" för att beskriva det faktum att Romersk-katolska kyrkan inte var representerad i Stockholm. Av betydelse för den framväxande inomsvenska ekumeniken var det faktum att bland många andra också missionsförbundare, metodister och baptister deltog i Stockholmsmötet och var positiva till de ekumeniska strävandena.

Stockholmsmötet födde den så kallade Life and Work-rörelsen (om kyrkans liv och handlande i världen) och vid ett möte i Lausanne 1927 bildades Faith and Order-rörelsen (om kyrkans lära, sakrament, ämbeten och ordning). 1937 enades ett stort antal kyrkoledare om att bilda ett Kyrkornas världsråd, något som dock fördröjdes kraftigt av andra världskriget. I augusti 1948 bildades till sist Kyrkornas världsråd (KV) i Amsterdam, i närvaro av representanter för 147 kyrkor. De båda ovan nämnda rörelserna förenades nu i en organisation.

Antalet medlemmar i KV har sedan dess mer än fördubblats och organisationen har idag 349 medlemmar, från över 100 länder. Ortodoxa och protestantiska kyrkor, anglikaner, baptister, metodister, reformerta och oberoende kyrkor finns bland medlemmarna. Romersk-katolska kyrkan är inte medlem i KV, men är fullt delaktig i arbetet i Faith and Order-kommissionen. År 1962 inlemmades Internationella missionsrådet i Kyrkornas världsråd, där kommissionen nu heter World Mission and Evangelism. Den ekumeniska rörelsen har därefter utvecklats och konkretiserats på flera olika

sätt och i olika sammanhang, till exempel genom Global Christian Forum, Europeiska kyrkokonferensen, Eurodiaconia, ACT-alliansen m.fl.

Efter ärkebiskop Söderbloms död blev Yngve Brilioth (ärkebiskop 1950–58) en viktig samlade kraft för kyrkorna. Han drevs av viljan att skapa en svensk kommitté som skulle kunna fungera som underavdelning till Life and Work- och Faith and Order-rörelserna. De frikyrkoledare som deltagit i Stockholmsmötet var fortsatt positiva till ekumeniskt samarbete och i maj 1933 bildades Svenska ekumeniska nämnden (SEN). Dåvarande ärkebiskop Erling Eidem blev dess förste ordförande, professor K B Westman och Svenska missionsförbundets missionsföreståndare Axel Andersson förste och andre vice ordförande. Efterhand utökades och breddades medlemskap och kontakter. 1956 utsåg pingströrelsen en kontaktperson för SEN och 1970 blev Stockholms katolska stift medlem. SEN omvandlades 1992 till Sveriges kristna råd.

År 1972 hölls det första kristna riksmötet, i Göteborg. Det följdes av liknande möten i Jönköping 1983, Örebro 1989 och Linköping 1999.

Utskottets överväganden

Ekumeniskt möte 2025

Utskottets förslag: Kyrkomötet beslutar att bifalla motion 2017:22.

Utskottet välkomnar motionärernas initiativ och delar deras uppfattning om att det ekumeniska mötet i Stockholm 1925 var ett betydelsefullt möte som det finns anledning att högtidlighålla hundraårsminnet av. Utskottet konstaterar att man i samband med mötet 1925 uppmärksammade det ekumeniska kyrkomötet i Nicea 325. I likhet med vad som då gjordes menar utskottet att man med fördel kan lyfta fram ett flertal ekumeniska och andra perspektiv vid ett högtidlighållande 2025. Utskottet föreslår därför kyrkomötet att bifalla motion 2017:22

Uppsala den 5 oktober 2017

På Ekumenikutskottets vägnar

Daniel Tisell, ordförande

Kristin Molander, sekreterare

Beslutande: Daniel Tisell, ordförande, Mattias Kristenson, Agneta Brendt, Lars Stjernkvist, Lars G Linder, Göran Karlsson, Anki Erdmann, Lars Jakobsson, Anette Nordgren, Fredrik Sidenvall, Jan Olov Sundström, Madelaine Erlandsson, Magnus Hedin, Inga Alm och Agneta Granström.

Övriga närvarande vid beslutstillfället: Stefan Hortlund, Olle Burell, Lars Jonsson, Roger Larsson, Dan Sarkar, Jimmy Dahllöf, Lars-Ivar Ericson, Julia Kronlid, Margit Borgström, Moni Höglund, Magnus Gunnarsson och Anders Nihlgård.

Biskoparna Ragnar Persenius och Mikael Mogren har deltagit i utskottets överläggningar.

Kyrkomötet
Ekumenikutskottets betänkande 2017:4

Strategi för kyrkans internationella arbete

Sammanfattning

I detta betänkande behandlas motion 2017:30, som handlar om att uppdra till kyrkostyrelsen att tydligt lyfta det medicinska biståndsarbetet samt funktionsnedsattas rättigheter i Svenska kyrkans internationella arbete. Utskottet menar att förslagen är i linje med det internationella arbetets strategier. Utskottet föreslår att motionen avslås.

Utskottets förslag till kyrkomötesbeslut

1. Kyrkomötet beslutar att avslå motion 2017:30, punkt 1.
2. Kyrkomötet beslutar att avslå motion 2017:30, punkt 2.

Motionens förslag

Motion 2017:30 av Ylva Wahlström Ödmann, Strategi för kyrkans internationella arbete

1. Kyrkomötet beslutar att uppdra till kyrkostyrelsen att tydligt lyfta det medicinska biståndsarbetet.
2. Kyrkomötet beslutar att uppdra till kyrkostyrelsen att tydligt lyfta funktionsnedsattas rättigheter vid vårt bistånd och missionsarbetet.

Bakgrund

Svenska kyrkan grundar sitt internationella arbete i sin identitet som kyrka, som en del av en världsvid gemenskap. Svenska kyrkans internationella råd svarar på delegation från kyrkostyrelsen för Svenska kyrkans internationella verksamhet. Det internationella arbetet styrs av femåriga strategier som fastställs av internationella rådet och beslutas av kyrkostyrelsen, där den nuvarande strategin beslöts i maj 2017 för perioden 2018–2022 (*Strategisk plan för Svenska kyrkans internationella arbete* internwww.svenskakyrkan.se/default.aspx?id=1337095). Planen relaterar till andra styrdokument och riktlinjer för Svenska kyrkans internationella arbete. De strategiska planerna arbetas fram i konsultation med Kyrkornas världsråd, Lutherska världsförbundet, ACT-alliansen samt med kyrkor och samarbetsorganisationer där Svenska kyrkan är verksam. I det senaste strategirevideringsarbetet har även stiftens internationella handläggare, internationella ombud samt Svenska Kyrkans Unga/Agera volontärer varit involverade. Samtliga strategier bygger på erfarenheter, prioriteringar och konsultationer under föregående programperiod och följs upp enligt internationella rådets instruktion.

Svenska kyrkans internationella arbete tillämpar i all verksamhet tydlig inriktning där människans värdighet och grundläggande rättigheter lyfts fram. Detta görs så att

specifika grupper och individers rättigheter alltid ska tas i beaktande utan att behöva definiera och specificera en viss målgrupp. Ett viktigt centralt värde i strategin är ”att vi bärs av evangeliet om Jesus, som tar ställning för den som är nedtystad eller lever i en utsatt situation och värnar hennes liv till ande, själ och kropp. Detta gäller framförallt barn som har en särställning i kristen tro”.

Ett av fem prioriterade områden i strategin fram till 2018 såväl som i den kommande strategin är *sexuell och reproduktiv hälsa (SRHR)*. Där noteras att SRHR är en del av mänskliga rättigheter, men att de inte fått tillräckligt utrymme på grund av att de utmanar tabun, normer och diskriminerande strukturer. Detta leder till att mödra- och barnadödligheten fortsätter att vara hög och att stigmatisering kopplat till preventivmedel, aborter och sexuellt överförbara sjukdomar fortsätter.

Utskottets överväganden

Utskottets förslag: Kyrkomötet beslutar att avslå motion 2017:30.

Reviderade strategier för Svenska kyrkans internationella arbete har i maj 2017 fastställts av kyrkostyrelsen efter förslag från internationella rådet för perioden 2018–2022. Det är utskottets mening att strategierna är i linje med motionärens förslag. Utskottet ser inte något behov att ytterligare förtydliga den beslutade inriktningen.

Uppsala den 5 oktober 2017

På Ekumenikutskottets vägnar

Agneta Granström, ordförande

Stig Lundberg, sekreterare

Beslutande: Agneta Granström, ordförande, Daniel Tisell, Mattias Kristenson, Agneta Brendt, Lars Stjernkvist, Lars G Linder, Göran Karlsson, Olle Burell, Lars Jakobsson, Anette Nordgren, Fredrik Sidenvall, Jan Olov Sundström, Madelaine Erlandsson, Magnus Hedin och Inga Alm.

Övriga närvarande vid beslutstillfället: Stefan Hortlund, Lars Jonsson, Roger Larsson, Dan Sarkar, Jimmy Dahllöf, Lars-Ivar Ericson, Julia Kronlid, Margit Borgström, Moni Höglund, Magnus Gunnarsson och Anders Nihlgård.

Biskoparna Ragnar Persenius och Mikael Mogren har deltagit i utskottets överläggningar.

Kyrkomötet
Ekumenikutskottets betänkande 2017:5

Mission i världen

Sammanfattning

Betänkandet behandlar motion 2017:50 om inventering av systerkyrkors behov av utsända medarbetare från Svenska kyrkan samt en ökning av antal utsända. Utskottet instämmer i delar av motionens problemformuleringar men ställer sig inte bakom motionens förslag. Utskottet föreslår därför kyrkomötet att avslå motionen.

Till betänkandet finns en reservation.

Utskottets förslag till kyrkomötesbeslut

1. Kyrkomötet beslutar att avslå motion 2017:50, punkt 1.
2. Kyrkomötet beslutar att avslå motion 2017:50, punkt 2.

Motionens förslag

Motion 2017:50 av Leif Nordlander, Mission i världen

1. Kyrkomötet beslutar att uppdra till kyrkostyrelsen att i samarbete med våra systerkyrkor inventera deras behov av kompetens på lämpligt sätt.
2. Kyrkomötet beslutar att uppdra till kyrkostyrelsen att sträva efter att sända fler människor till tjänst i våra systerkyrkor som tecken för den världsvida kyrkans gemenskap.

Bakgrund

Svenska kyrkans internationella råd svarar på delegation från kyrkostyrelsen för Svenska kyrkans internationella verksamhet. Det internationella arbetet styrs av femåriga strategier som fastställs av internationella rådet och beslutas av kyrkostyrelsen. I den aktuella strategiska planen beskrivs arbetet som innefattande kyrkosamverkan, humanitärt arbete, långsiktigt utvecklingssamarbete och policydialog. Det övergripande uppdraget innebär att Svenska kyrkan – nationellt – som aktör för internationell mission och diakoni samverkar med alla goda krafter för att bidra till att återupprätta skapelsen och skapa ett gott samhälle för alla.

För Svenska kyrkan är det ekumeniska samarbetet självklart. Tillsammans delas tro, uppdrag och erfarenheter och alla bidrar med olika förmågor och resurser. Som olika delar av samma kropp är den ekumeniska familjen ömsesidigt beroende av varandra och gemensamt ansvarig inför varandra. Den starka ekumeniska identiteten uttrycks internationellt särskilt genom medlemskap i Kyrkornas världsråd (KV). Som luthersk kyrka står vi i en särskild historisk och teologisk gemenskap med den lutherska kyrkofamiljen, och är medlemmar i Lutherska världsförbundet (LVF).

Genom KV och LVF skapas förutsättningar för gemensamt arbete tillsammans med andra medlemskyrkor och kyrkorelaterade organisationer såsom kristna råd och biståndsorganisationer. Fokus ligger på kyrkornas synliga enhet som kyrkor, ekumenisk teologi och arbete med olika diakonala rättvisefrågor. Svenska kyrkans internationella verksamhet på nationell nivå lägger tyngdpunkten i sitt arbete på de diakonala rättvisefrågorna.

För att säkerställa relevans och kvalitet i arbetet spelar utsända medarbetare en avgörande roll. Närvaro genom utsända medarbetare är i många fall en förutsättning för att förstå det sammanhang där kyrkor och partner verkar och för att utveckla och fördjupa relationer med kyrkor, partner och resursorganisationer samt internationella organ i en aktuell region, exempelvis ambassader och EU-beskickningar. Svenska kyrkans internationella arbete har tre kategorier av utsända medarbetare: regionala representanter, humanitär personalpool och sekonderad personal.

Utsända medarbetare bidrar till viktig land- och regionspecifik kontextanalys, partnerkännedom, nätverksbyggande, fördjupad dialog samt kapacitetsstärkande inom utvalda samarbetsområden. De för även tillbaka kunskaper, erfarenheter och kompetens till Svenska kyrkans arbete, både lokalt i stift och församlingar och på nationell nivå, samt bidrar till fördjupad förståelse av kyrkans identitet och roller som civilsamhällesaktörer. Utsända medarbetare kan även spela en viktig roll i de vänrelationer som finns mellan svenska stift och församlingar och kyrkor i andra delar av världen. Svenska kyrkans internationella arbete på nationell nivå har i dagsläget ca 20 utsända medarbetare.

Representanter för Svenska kyrkans internationella arbete – Liason officers – är hösten 2017 utsända till Guatemala, Colombia, Jerusalem, Libanon, Etiopien, Kenya (Fokus Sydsudan), Tanzania, Uganda, Zimbabwe, Södra Afrika, Asien regionalt (placerad i Thailand) och Myanmar.

Svenska kyrkans Internationella arbete har även en utsänd för att i Nairobi koordinera det s.k. flyktingprogrammet på Afrikas horn och i Östra Afrika samt två utsända till Evangelical Lutheran Church in Jordan and the Holy land (ELCJHL) med fokus på arbetet vid Dopplatsen samt en utsänd till Lutheran Theological Institute i Hong Kong.

När Svenska kyrkans internationella arbete sekonderar personal till en partner ska det vara förankrat i en förfrågan från partner och syfta till stärkt kapacitet hos partner. Uppdraget ska relatera till land- och regionprogrammets eller de humanitära programmets mål och tematiska inriktning, och vara tydligt avgränsat. Uppdraget kan också relatera till arbetet i de globala ekumeniska allianserna. En sekondering kan också ha som målsättning att bidra till fördjupande av relationer med systerkyrkor. Den nationella nivån samverkar då med stiftet.

Utskottets överväganden

Utskottets förslag: Kyrkomötet beslutar att avslå motion 2017:50.

Utifrån motionens förslag diskuterade utskottet den stora minskning av antal utsända medarbetare som skett inom Svenska kyrkan de senaste 10–15 åren. Det finns anledning att poängtera den betydelse internationella och interkonfessionella erfarenheter har för Svenska kyrkans identitet och reflektion. Utskottet uttrycker därför viss oro för det minskade inflöde av erfarenheter som tidigare missionärer och utsända medarbetare bidrog med. Samtidigt framgår det av bakgrundsbeskrivningen att samverkan och utbyte med systerkyrkor i dag sker i andra former och på andra villkor

än i en äldre tids missionsarbete. Åtgärder för förstärkt missionsamverkan måste övervägas i ljuset av dessa förändringar.

Utskottet konstaterar vidare att en betydande del av Svenska kyrkans kyrkorelationer idag bärs av stift och församlingar. Detta – menar utskottet – ställer nya krav på nationell nivåns sammanhållande funktion. Motionens förslag löser emellertid inte denna typ av frågor varför utskottet även av detta skäl föreslår att motionen avslås.

Uppsala den 5 oktober 2017

På Ekumenikutskottets vägnar

Agneta Granström, ordförande

Kristin Molander, sekreterare

Beslutande: Agneta Granström, ordförande, Daniel Tisell, Mattias Kristenson, Agneta Brendt, Lars Stjernkvist, Lars G Linder, Göran Karlsson, Anki Erdmann, Lars Jakobsson, Anette Nordgren, Fredrik Sidenvall, Jan Olov Sundström, Madelaine Erlandsson, Magnus Hedin och Inga Alm.

Övriga närvarande vid beslutstillfället: Stefan Hortlund, Olle Burell, Lars Jonsson, Roger Larsson, Dan Sarkar, Jimmy Dahllöf, Lars-Ivar Ericson, Julia Kronlid, Margit Borgström, Moni Höglund, Magnus Gunnarsson och Anders Nihlgård.

Biskoparna Ragnar Persenius och Mikael Mogren har deltagit i utskottets överläggningar.

Reservation

I ärendet EU 2017:5 där motion 2017:50 av Leif Nordlander behandlas, reserverar jag mig mot utskottets yrkande på avslag. Missionen, uppdraget att gå ut i hela världen och göra alla folk till lärjungar, hör till en kristen kyrkas grundläggande uppgift. Svenska kyrkan har under de senaste 150 år spelat en mycket stor roll i världsmissionens historia dels genom sin kyrkomission och dels genom olika former av missionsällskap. Gud har välsignat denna mission och låtit det utsädda ordet bära frukt i omvändelse och tro, i nybildade församlingar och framväxande systerkyrkor.

Missionens engagerade vänner här hemma och hemvändande missionärer har betytt mycket för att i Svenska kyrkan uppehålla medvetenheten om att kristendom inte i första hand är en självklar del i ett etniskt arv utan ett resultat av att evangeliet om Jesus Kristus förkunnas och blir mottaget i tro. Uppfattningen att systerkyrkor inte efterfrågar missionärer från Sverige torde återspegla kyrkokansliets uppfattning om att det internationella arbetet ska utformas som ”Guds mission” – i praktiken en diakonal och politisk verksamhet som söker tillgodose jordiska behov – snarare än att korrekt återge systerkyrkornas förhållningssätt.

Motionens bägge att-satser har förutsättningar att förändra Svenska kyrkans internationella arbete så att det återigen blir en mission värd namnet.

Fredrik Sidenvall

Kyrkomötet
Ekumenikutskottets betänkande 2017:6

Informationskampanjer i internationella arbetet

Sammanfattning

I detta betänkande behandlas motion 2017:53, 2017:54, 2017:55 och 2017:56, som handlar om att i särskilda kampanjer informera stift och församlingar om möjligheten att inför budgetåret 2019 engagera sig i olika internationella projekt. Enligt utskottets mening görs nödvändiga avvägningar och prioriteringar i det internationella rådet. Utskottet föreslår att motionerna avslås.

Till betänkandet finns en särskild mening.

Utskottets förslag till kyrkomötesbeslut

1. Kyrkomötet beslutar att avslå motion 2017:53.
2. Kyrkomötet beslutar att avslå motion 2017:54.
3. Kyrkomötet beslutar att avslå motion 2017:55.
4. Kyrkomötet beslutar att avslå motion 2017:56.

Motionernas förslag

Motion 2017:53 av Karin Forsell, Informationskampanj om Abridgos Arbete

Kyrkomötet beslutar att uppdra till kyrkostyrelsen att ta fram en kampanj för att informera landets alla stift och församlingar om Abridgos arbete och möjligheten att engagera sig i denna verksamhet inför budgetåret 2019.

Motion 2017:54 av Karin Forsell, Informationskampanj om The Lighthouse Boys Home

Kyrkomötet beslutar att uppdra till kyrkostyrelsen att ta fram en kampanj för att informera landets alla stift och församlingar om The Lighthouse Boys Home och möjligheten att engagera sig i denna verksamhet inför budgetåret 2019.

Motion 2017:55 av Karin Forsell, Informationskampanj om mentormammor

Kyrkomötet beslutar att uppdra till kyrkostyrelsen att ta fram en kampanj för att informera landets alla stift och församlingar om mentormammor och möjligheten att engagera sig i denna verksamhet inför budgetåret 2019.

Motion 2017:56 av Karin Forsell, Informationskampanj om mentorpappor

Kyrkomötet beslutar att uppdra till kyrkostyrelsen att ta fram en kampanj för att informera landets alla stift och församlingar om mentorpappor och möjligheten att engagera sig i denna verksamhet inför budgetåret 2019.

Bakgrund

Svenska kyrkans internationella arbete styrs av femåriga strategier som fastställs av internationella rådet och beslutas av kyrkostyrelsen, där en uppdaterad strategi beslöts i maj 2017 för perioden 2018–2022. Samtliga strategier bygger på erfarenheter, prioriteringar och konsultationer under föregående programperiod och följs upp enligt internationella rådets instruktion. De strategiska planerna arbetas fram i konsultation med Kyrkornas världsråd, Lutherska världsförbundet, ACT-alliansen samt med kyrkor och samarbetsorganisationer där Svenska kyrkan är verksam. Det betyder samtidigt att de insatser Svenska kyrkans internationella arbete stöder initieras och implementeras utifrån behov och analyser i de länder och bland de partner där Svenska kyrkan har ett samarbete.

Regler för insamlingar i de båda internationella verksamheterna Svenska kyrkans internationella arbete och Svenska kyrkan i Utlandet är fastställda av kyrkostyrelsen i *Insamlingspolicy för Svenska kyrkan* (Dnr Ks 2011:308). Trossamfundet Svenska kyrkan äger de 90-konton som är kopplade till dessa verksamheter och detta är en tydlig garanti för att givare bidrar till en seriös och ansvarsfull organisation. Svenska kyrkan är även medlem i branschorganisationen Frivilligorganisationernas insamlingsråd, FRIL, där medlemmarna förbundit sig att följa och rapportera enligt framtagen kvalitetskod och effektrapport.

Abrigo

Abrigos arbete är drottning Silvias mödrahem i en förort utanför Rio, Brasilien. Det grundades 1989 på initiativ av svenskar i Rio de Janeiro, med stöd från Svenska kyrkan. Abrigo lyder under en stiftelse godkänd och registrerad efter brasiliansk lagstiftning. Enligt stadgarna är den svenska ambassadören i Brasilien ordförande i stiftelsen. H.M. Drottningen är stiftelsens hedersordförande. Verksamheten finansieras huvudsakligen av Insamlingsstiftelsen för Abrigo Rainha Silvia, som står under tillsyn av Länsstyrelsen i Västra Götaland och Svensk insamlingskontroll. Organisationen har en egen hemsida i Sverige och eget 90-konto, men den är inte ansluten till FRIL.

The Lighthouse Boys Home

The Lighthouse Boys Home har inte något 90-konto i Sverige eller kontakter med Svenska kyrkans internationella arbetes samarbetspartner i Etiopien.

Mentormammor och mentorpappor

Svenska kyrkans internationella arbete stöttar redan idag insatser med mentormammor ibland annat Sydafrika, Swaziland och Etiopien. Marknadsföring av insamlingsändamålet sker via insamlingskatalog, webbplats och projektkarta. Projektet har lyfts i de två senaste julkampanjerna. De senaste tre åren har resor anordnats för samordnare i internationella grupper till Sydafrika, där bl.a. projektet besökts.

Svenska kyrkan har inte några insatser som enbart riktar sig till män och mentorpappor, och insatserna utgår från en helhetssyn på familjen vilket innebär att kvinnans

möjligheter att förändra familjens situation är fokus. I de fall män är närvarande främjas deras situation av det stöd som ges till kvinnor. Inom ramen för projektet med modellen för mentormammor och i dialog med partner i Sydafrika, Swaziland och Etiopien, pågår samtal om utveckling av specifika metoder hur män i större utsträckning och specifikt kan involveras i arbetet med att förbättra kvinnors, barns och hela familjens hälsa.

Utskottets överväganden

Utskottets förslag:

1. Kyrkomötet beslutar att avslå motion 2017:53.
2. Kyrkomötet beslutar att avslå motion 2017:54.
3. Kyrkomötet beslutar att avslå motion 2017:55.
4. Kyrkomötet beslutar att avslå motion 2017:56.

Utskottet menar att avvägningar och prioriteringar i Svenska kyrkans internationella arbete bäst görs i internationella rådet. Inom den internationella verksamheten finns ett stort antal insatser och projekt som ger möjlighet till engagemang i Svenska kyrkans stift och församlingar.

Uppsala den 5 oktober 2017

På Ekumenikutskottets vägnar

Daniel Tisell, ordförande

Stig Lundberg, sekreterare

Beslutande: Daniel Tisell, ordförande, Mattias Kristenson, Agneta Brendt, Stefan Hortlund, Lars G Linder, Göran Karlsson, Anki Erdmann, Lars Jakobsson, Anette Nordgren, Fredrik Sidenvall, Jan Olov Sundström, Madelaine Erlandsson, Magnus Hedin, Inga Alm och Agneta Granström.

Övriga närvarande vid beslutstillfället: Olle Burell, Lars Jonsson, Lars Jakobsson, Roger Larsson, Dan Sarkar, Jimmy Dahllöf, Lars-Ivar Ericson, Julia Kronlid, Margit Borgström, Moni Höglund, Magnus Gunnarsson och Anders Nihlgård.

Biskoparna Ragnar Persenius och Mikael Mogren har deltagit i utskottets överläggningar.

Särskild mening

De projekt som Karin Forsell lyfter fram i motionerna 2017:53, 2017:54, 2017:55 och 2017:56 är alla vällovliga. Gällande The Lighthouse Boys Home behöver möjligheterna för samarbete med Svenska kyrkan undersökas och eventuellt upprättas innan en informationskampanj i så fall startas. Gällande Abrigos arbete har redan Helsingborgs församling samlat in medel så under förutsättning att praktiska lösningar kan finnas är detta en motion jag menar borde bifallas.

Eu 2017:6

Gällande motion 2017:55 och 2017:56 om mentormammor och mentorpappor menar jag att motionen borde bifallas då detta bara handlar om att informera församlingar om möjligheten att insamla pengar till ett projekt som Svenska kyrkans internationella arbete redan stöttar.

Julia Kronlid

Kyrkomötet
Ekumenikutskottets betänkande 2017:7

Ekumenisk gest i anslutning till reformationsåret

Sammanfattning

I detta betänkande behandlas motion 2017:59, där kyrkostyrelsen föreslås pröva möjligheten att som ekumenisk gest överlämna kyrkobyggnad till Stockholms katolska stift, samt att i en eller flera av Svenska kyrkans medeltida domkyrkor avskilja ett kapell för invigning och avskiljning till katolskt mässfirande. Utskottet föreslår att motionen avslås, eftersom beslut om eventuell upplåtelse och överlåtelse fattas av dem som äger kyrkobyggnaderna, d.v.s. den församling där kyrkobyggnaden är belägen.

Utskottets förslag till kyrkomötesbeslut

Kyrkomötet beslutar att avslå motion 2017:59.

Motionens förslag

Motion 2017:59 av Bertil Murray, Ekumenisk gest i anslutning till reformationsåret

Kyrkomötet beslutar att uppdra till kyrkostyrelsen att i anslutning till reformationsåret, såvida intresse finns från Stockholms katolska stift, pröva möjligheten att som en ekumenisk gest

- ♦ till stiftet som gåva överlämna någon medeltida kyrkobyggnad av för stiftet avgörande symbolisk och pastoral betydelse,
- ♦ i en eller flera av Svenska kyrkans medeltida domkyrkor avskilja ett kapell för invigning och avskiljning till katolskt mässfirande.

Yttrande från Läronämnden

Läronämnden har yttrat sig över motion 2017:59 i Ln 2017:5y, *bilaga*.

Bakgrund

Motionen har sin bakgrund i samtal, dokument och närmanden under de senaste femtio åren mellan den Romersk-katolska kyrkan och Lutherska världsförbundet, LVF. Synliga bevis är den ekumeniska manifestationen i Lund den 31 oktober 2016 och de ekumeniska imperativ som undertecknades vid högtiden och som nu är vägledande även nationellt och lokalt i Sverige i relationen mellan Svenska kyrkan och Stockholms katolska stift. Motionen uttrycker att Svenska kyrkan bör undersöka möjligheten att visa ekumenisk gest inom två områden, dels att överlämna en kyrko-

byggnad till Stockholms katolska stift, alternativt att i någon av Svenska kyrkans domkyrkor upplåta ett kapell för invigning och avskiljning till katolskt mässfirande.

Kyrkomötet har för närvarande inte någon möjlighet att besluta om att överlämna någon medeltida kyrkobyggnad i Svenska kyrkan till Stockholms katolska stift, eftersom Svenska kyrkan på nationell nivå inte äger några sådana byggnader. Vid relationsförändringen år 2000 beslöts att kyrkorna och deras egendom, med något undantag, skulle överföras till den församling där de var belägna. Det är således församlingens ansvar om de vill ge bort eller sälja en kyrka de inte längre vill/kan använda själva, och om så sker tas kyrkan ur bruk.

Från och med den 1 januari 2018 kommer dock en möjlighet att öppnas där även Trossamfundet Svenska kyrkan kan äga kyrkobyggnader. Detta kommer att kunna ske med ett särskilt regelverk utifrån de förändringar som föreslagits genom utredningen *Gemensamt ansvar – en utredning om fastigheter, kyrkor och utjämnings-system*, SKU 2015:1 och beslutats av kyrkomötet (KsSkr 2016:6, KmSkr 2016:7). För att en sådan överlåtelse från en församling/pastorat ska vara möjlig fordras godkännande av stiftsstyrelsen samt

- att kyrkobyggnaden inte används för gudstjänster i församlingen (är lokalt övertalig)
- att det har prövats om det finns en alternativ användning för kyrkobyggnaden
- att kyrkostyrelsen är beredd att ta emot kyrkobyggnaden.

Kyrkomötet kan inte besluta om att pröva möjligheten att avskilja ett kapell i någon domkyrka till katolskt mässfirande eftersom kyrkobyggnader, inklusive domkyrkorna, i Svenska kyrkan ägs av de församlingar där de är belägna. Det enda undantaget är domkyrkan i Lund som var ägare av egendom avsedd för kyrkans behov i en utsträckning som inte gällde någon annan kyrka. Detta hörde samman med att reformationen förlöpte annorlunda i Danmark, där även Skåne ingick, och Lunds domkyrka inklusive fastigheter och fastighetsfond har därför fortsatt att förvaltas som en självständig förmögenhet med Trossamfundet Svenska kyrkan som förvaltare.

I Svenska kyrkan som helhet, inklusive Svenska kyrkan i utlandet, sker redan nu många lokala och ömsesidiga överenskommelser om ömsesidig användning och utnyttjande av kyrkor och andra församlingslokaler. I god ekumenisk anda har kyrkomötet möjligheten att uppmuntra stift och församlingar att lokalt finna symboliska tecken på närmanden utifrån lokala önskemål och förutsättningar.

Utskottets överväganden

Utskottets förslag: Kyrkomötet beslutar att avslå motion 2017:59.

Utskottet menar i likhet med Läronämnden att förslaget om att avskilja ett kapell i någon domkyrka för invigning och avskiljning till katolskt mässfirande kan leda till missförstånd och ökad splittring. Däremot finns inget som hindrar, efter lokala överenskommelser, att mässa kan firas gemensamt vilket är något som sker i flera kyrkor. På ett liknande sätt har Svenska kyrkan lokalt i flera sammanhang upplåtit kyrkor till katolskt mässfirande utan att särskilt avskiljande varit nödvändigt. Beslut om eventuell upplåtelse och överlåtelse fattas av den som äger kyrkobyggnaderna d.v.s. i första hand den församling där kyrkobyggnaden är belägen.

Uppsala den 5 oktober 2017

Eu 2017:7

På Ekumenikutskottets vägnar

Daniel Tisell, ordförande

Stig Lundberg, sekreterare

Beslutande: Daniel Tisell, ordförande, Mattias Kristenson, Agneta Brendt, Lars Stjernkvist, Lars G Linder, Göran Karlsson, Olle Burell, Lars Jakobsson, Anette Nordgren, Fredrik Sidenvall, Jan Olov Sundström, Madelaine Erlandsson, Magnus Hedin, Inga Alm och Agneta Granström.

Övriga närvarande vid beslutstillfället: Stefan Hortlund, Lars Jonsson, Roger Larsson, Dan Sarkar, Jimmy Dahllöf, Lars-Ivar Ericson, Julia Kronlid, Margit Borgström, Moni Höglund, Magnus Gunnarsson och Anders Nihlgård.

Biskoparna Ragnar Persenius och Mikael Mogren har deltagit i utskottets överläggningar.

Kyrkomötet
Läronämndens yttrande 2017:5y

Ekumenisk gest i anslutning till reformationsåret

Läronämndens yttrande över motion 2017:59

Svenska kyrkans ekumeniska relationer tar sig i första hand uttryck i möten, bön och gudstjänstfiranden på det lokala planet. I dessa miljöer finns redan rika möjligheter att på olika sätt samverka i och med sina kyrkorum. Kyrkorna är avskilda för gudstjänst och andakt och där firas nattvard som enhetens tecken. Läronämnden konstaterar att motionens förslag i den andra punkten går i motsatt riktning eftersom splittning då manifesteras i kyrkorummet.

Uppsala den 31 augusti 2017

På Läronämndens vägnar

Antje Jackelén, ordförande

Jenny Sjögren, sekreterare

Närvarande: Ärkebiskop Antje Jackelén, ordförande, biskop Ragnar Persenius, biskop Martin Modéus, biskop Åke Bonnier, biskop Johan Dalman, biskop Mikael Mogren, biskop Fredrik Modéus, biskop Johan Tyrberg, biskop Per Eckerdal, biskop Hans Stiglund, biskop Sven-Bernhard Fast, biskop Eva Brunne, Göran Eidevall, Eva-Lotta Grantén, Anna Karin Hammar, Margarethe Isberg, Karin Johannesson, Håkan Möller, Jesper Svartvik och Kristin Zeiler.

Kyrkomötet Ekumenikutskottets betänkande 2017:8

Katarinauppropet

Sammanfattning

I betänkandet behandlas motion 2017:112 som berör Katarinauppropet vilket motionen föreslår kyrkostyrelsen underteckna. Enligt ekumenikutskottet arbetar Svenska kyrkan kontinuerligt med de frågor Katarinauppropet lyfter. Svenska kyrkan bedriver liknande påverkansarbete främst inom Sveriges kristna råd. Utskottet föreslår därför att motionen avslås.

Till betänkandet finns en reservation och en särskild mening.

Utskottets förslag till kyrkomötesbeslut

Kyrkomötet beslutar att avslå motion 2017:112.

Motionens förslag

Motion 2017:112 av Anki Erdmann m.fl., Katarinauppropet

Kyrkomötet beslutar att uppdra till kyrkostyrelsen att för Svenska kyrkans räkning skriva under Katarinauppropet, ”Ja till human flyktingpolitik – nej till svensk vapenexport”.

Bakgrund

Av inledningen till fjärde avdelningen i kyrkoordningen framgår det att en av Svenska kyrkans nationella nivåns uppgifter är att vara kyrkans röst såväl utåt i det svenska samhället som internationellt. Den nationella nivån företräder Svenska kyrkan genom att upprätthålla goda kontakter med beslutsfattare och myndigheter, lämna remissyttranden samt genom talespersoner i media och på andra sätt. Detta ska förmedla bilden av vad Svenska kyrkan är och gör. Svenska kyrkans budskap ska ha en tydlig teologisk grund, vara väl sammanvägda mellan kyrkans olika verksamheter och perspektiv och vara tydligt grundade i beslutade policyer. Det innebär bl.a. att tala tydligt om människovärde, upprättelse och frihet i de sammanhang där politiska beslut fattas och genomförs, inom politik, förvaltning och i det civila samhället.

Svenska kyrkan på nationell nivå för ett kontinuerligt diakonalt och profetiskt arbete i relation till frågorna migration och vapenexport. Bland de mest aktuella insatserna kan nämnas det s.k. Juluppropet där Svenska kyrkan tillsammans med övriga medlemskyrkor i Sveriges kristna råd (SKR) uppmanade Sveriges regering och riksdag att genom sina beslut ge barn och unga rätt till trygghet och framtidstro, ge alla som beviljas asyl i Sverige rätt till familjeliv samt att undanröja praktiska hinder mot familjeåterförening. Juluppropet skrevs under av ca 80 000 personer.

För en sammanställning av Svenska kyrkans nationella nivåns insatser i relation till migration hänvisas till www.svenskakyrkan.se/migration.

Svenska kyrkan har genom SKR under flera år drivit opinion mot svensk vapenexport till diktaturer. Som aktuellt exempel kan nämnas den uppmaning från SKR, Diakonia, Amnesty international, Svenska freds- och skiljedomsföreningen, Internationella kvinnoförbundet för fred och frihet som ställdes till regering och riksdag genom en artikel i Svenska Dagbladet den 7 september 2016. I den kräver underskriftnarna ett absolut förbud för export av krigsmateriel till diktaturer och andra länder som allvarligt kränker mänskliga rättigheter och att demokrati och mänskliga rättigheter måste väga tyngre än krigsmaterielindustrins intressen.

För en sammanställning av Svenska kyrkans nationella nivåns insatser i relation till fred i allmänhet och vapenexport i synnerhet hänvisas till www.svenskakyrkan.se/internationelltarbete/sa-arbetar-vi-for-fred-och-forsoning.

Kyrkostyrelsens mandat

Den nationella nivåns högsta beslutande organ är kyrkomötet. Kyrkostyrelsen är kyrkomötets beredande och verkställande organ. Som sådant företräder kyrkostyrelsen trossamfundet Svenska kyrkan som rättssubjekt (10 kap. 3 § första stycket i kyrkoordningen). Det föreligger alltså inga kyrkorättsliga hinder för kyrkostyrelsen att för trossamfundets räkning, ställa sig bakom ett upprop som en församling initierat. Detta har dock – utifrån de undersökningar som kunnat vidtas med anledning av motion 2017:112 – inte tidigare skett.

Utskottets överväganden

Utskottets förslag: Kyrkomötet beslutar att avslå motion 2017:112.

Utskottet konstaterar att Svenska kyrkan på nationell nivå har ett pågående och aktivt engagemang i de frågor Katarinauppropet behandlar. Utskottet menar vidare att Svenska kyrkan på nationell nivå främst bedriver liknande påverkansarbete genom Sveriges kristna råd. Utskottet föreslår därför kyrkomötet att avslå motion 2017:112.

Uppsala den 5 oktober 2017

På Ekumenikutskottets vägnar

Daniel Tisell, ordförande

Kristin Molander, sekreterare

Beslutande: Daniel Tisell, ordförande, Mattias Kristenson, Agneta Brendt, Stefan Hortlund, Lars G Linder, Göran Karlsson, Anki Erdmann, Lars Jakobsson, Anette Nordgren, Fredrik Sidenvall, Jan Olov Sundström, Madelaine Erlandsson, Magnus Hedin, Inga Alm och Agneta Granström.

Övriga närvarande vid beslutstillfället: Olle Burell, Lars Jonsson, Roger Larsson, Dan Sarkar, Jimmy Dahllöf, Lars-Ivar Ericson, Julia Kronlid, Margit Borgström, Moni Höglund, Magnus Gunnarsson och Anders Nihlgård.

Biskoparna Ragnar Persenius och Mikael Mogren har deltagit i utskottets överläggningar.

Reservation

Jag reserverar mig till förmån för motion 2017:112 Katarinauppropet. Jag anser att Svenska kyrkan ska ställa sig bakom Katarinauppropet eftersom det inte föreligger några kyrkorättsliga hinder och att det inte heller är någon motsättning i att liknande arbete sker inom Sveriges kristna råd.

Anki Erdmann

Särskild mening

Jag menar att det hade varit en styrka om hela kyrkomötet hade stått bakom uppropet och gett uttryck för det genom att bifalla motionen.

Anders Nihlgård

Kyrkomötet
Ekumenikutskottets betänkande 2017:9

Närproducerade varor i katastrofarbete och särskilda insatser i Mellanöstern

---

Sammanfattning

I detta betänkande behandlas motionerna 2017:134, 2017:135 och 2017:136. Motionerna handlar om att Svenska kyrkan och dess samarbetspartner i sitt internationella katastrof- och flyktingarbete ska använda sig av närproducerade varor. I de övriga motionerna föreslås särskilda insatser i Mellanöstern för flyktingbarn samt att verka för att återuppbygga goda livsförutsättningar på Nineveslätten. Utskottet menar att förslagen är vällovliga och att Svenska kyrkan redan har principer och stöder insatser i linje med motionärens förslag. Utskottet föreslår att motionerna avslås.

Till betänkandet finns en särskild mening.

Utskottets förslag till kyrkomötesbeslut

1. Kyrkomötet beslutar att avslå motion 2017:134, punkt 1.
2. Kyrkomötet beslutar att avslå motion 2017:134, punkt 2.
3. Kyrkomötet beslutar att avslå motion 2017:135.
4. Kyrkomötet beslutar att avslå motion 2017:136.

Motionernas förslag

Motion 2017:134 av Julia Kronlid, Närproducerade varor i katastrof- och flyktingarbetet

1. Kyrkomötet beslutar att uppdra till kyrkostyrelsen att Svenska kyrkan i sitt eget internationella katastrof- och flyktingarbete så långt det är möjligt använda sig av närproducerade varor i det aktuella landet.
2. Kyrkomötet beslutar att uppdra till kyrkostyrelsen att verka för att Svenska kyrkans internationella samarbetspartners inom katastrof och flyktingarbete så långt det är möjligt ska använda sig av närproducerade varor i det aktuella landet.

Motion 2017:135 av Julia Kronlid, Skola för flyktingbarn

Kyrkomötet beslutar att uppdra till kyrkostyrelsen att i samverkan med ACT Alliance undersöka möjligheterna att delta i ett liknande projekt som Finska kyrkan genom Finn Church Aid (FCA) för att bidra till att fler flyktingbarn i Syrien kan gå i skolan.

Motion 2017:136 av Julia Kronlid, Återuppbyggnad av Nineveslätten

Kyrkomötet beslutar att uppdra till kyrkostyrelsen att utreda möjligheter att stödja en återuppbyggnad av området Nineveslätten i Irak.

Bakgrund

Närproducerade varor i katastrof- och flyktingarbetet

Svenska kyrkans internationella arbete genomför humanitära insatser i katastrofområden tillsammans med partner som är medlemmar i ACT-alliansen. Alla organisationer som är medlemmar i ACT-alliansen – inklusive Svenska kyrkans internationella arbete – åtar sig att följa *ACT Alliance Code of Good Practice* (Artikel 3 § 7). Där uttrycks att alla insatser i första hand ska använda existerande lokal kapacitet, vare sig det är mänskliga, materiella eller andra lokala tillgångar.

Svenska kyrkans internationella arbete accepterar inte gåvor utifrån i form av material (kläder, matvaror etc.) eftersom det som delas ut i samband med humanitär insats alltid måste vara kopplat till de människor som drabbats, så att det blir kulturellt lämpligt och inte bryter mot lokala seder och traditioner. I den mån det är möjligt köps varor lokalt, t.ex. i lokala marknader. Detta förutsätter att den lokala marknaden kan absorbera de uppkomna katastrofbehoven.

En annan möjlighet att säkerställa lokal förankring är att i största möjliga mån genomföra humanitära insatser som inkluderar kontantbaserat stöd. Detta innebär att människor som drabbats av katastrofer får kontanter eller kuponger för att själva kunna köpa sina förnödenheter. Kontantbaserat stöd stimulerar den lokala marknaden och främjar även samarbete och utbyte mellan flyktingar och värdsamhällen. Vid insatser som inkluderar kontantbaserat stöd är det viktigt att det gjorts en lokal marknadsanalys, för att säkerställa att det finns en fungerande marknad som kan respondera på den ökade efterfrågan. Kontantstödet administreras med noggrann lokal internkontroll av alla utbetalningar för att undvika förskingring och korrupcion.

Svenska kyrkans internationella arbete är certifierat i enlighet med *Core Humanitarian Standards CHS*, en certifiering för att säkerställa kvalitet och ansvar i humanitära insatser. För att uppfylla åtagande 9 i denna CHS certifiering inkluderas vikten av att ta till vara lokala resurser – både materiella och mänskliga – i alla humanitära insatser.

Skola för flyktingbarn

I Syrien finns stora behov i olika sektorer av samhället, och där är utbildning ett av de viktigaste områdena att tillgodose.

Lokala partner i det humanitära arbetet i ACT-alliansen som är närvarande i Syrien och i flyktingläger i närområden som exempelvis Jordanien och Libanon, är International Orthodox Christian Charities, IOCC, och Lutherska världsförbundet/World Service, LVF/WS. Dessa lokala partner gör alltid en lokal bedömning av behov i utsatta områden.

Detta år stöder Svenska kyrkan partner i Syrien genom en sammanhållen ansökan, en s.k. ACT-appell. Den innehåller bland annat stöd till mat säkerhet, hälsovård, vatten, sanitet, skydd och psykosocialt stöd till människor i Syrien och syriska flyktingar i Jordanien och Libanon. En av de specifika aktiviteterna i appellen är utbildning av syriska flyktingbarn i flyktingläger i Jordanien.

Dessutom har varje medlem i ACT-alliansen sin egen expertis och särskilda kompetens. Svenska kyrkan har sedan många år i humanitära insatser ansvaret för psykosocialt stöd till människor som drabbats av kriser, samt kapacitetsstärkning av lokala partner inom psykosocialt arbete i katastrofsituationer. Finn Church Aid, FCA, som också är medlem i ACT-alliansen, har en särskild kompetens både i humanitära insatser såväl som i långsiktigt utvecklingsarbete, när det gäller utbildning, skolor och pedagogisk utveckling.

Ateruppbyggnad av Nineveslätten

Den offensiv som inleddes för tre år sedan för att driva bort Islamiska staten IS från Irak och Syrien har nu medfört att IS är på stark tillbakagång. I Irak har IS förlorat stora delar av det geografiska område denna terror rörelse tidigare kontrollerade. Mosul befriades tidigare i år och även större delarna av Nineveslätten.

Under de år konflikten pågått har miljontals människor tvingats på flykt. Svenska kyrkans internationella arbete stöder sedan flera år tillbaka arbetet med internflyktingar som flytt undan IS terror. Stödet omfattar bl.a. vatten, sanitet, psykosocialt stöd, mat säkerhet och hygienartiklar. Svenska kyrkans internationella arbete har även personal på plats under perioder för att arbeta främst med utbildning av våra partnerorganisationer i psykosocialt arbete.

När människor nu äntligen får möjlighet att återvända hem har Svenska kyrkan tillsammans med Lutherska världsförbundet, LWF/WS, initierat en insats för stöd med i första hand 1,7 miljoner kronor (augusti–december 2017) till internflyktingar som vill återvända hem till Telkaif-distriktet på Nineveslätten. Förstörelsen är stor i de områden som befriats. Stora delar av infrastrukturen är helt ödelagd och för dem som återvänder innebär verkligheten ofta att börja om från början och bygga upp hus, infrastruktur, byar och städer på nytt.

Möjlighet till försörjning och egen inkomst är för de flesta en förutsättning för att det ska vara realistiskt att överhuvudtaget kunna flytta hem igen. Genom Svenska kyrkans och LWF/WS insats får därför människor som återvänder stöd att återuppta sin försörjning. Detta sker genom praktisk yrkesutbildning, men även genom ekonomiskt bidrag till att åter öppna affärer, bilverkstäder och andra försörjningsvägar som man hade innan kriget.

Då många av dem som återvänder, inte minst kvinnor och flickor, utsatts för eller sett andra utsättas för våld, övergrepp och våldtäkter, ingår psykosocialt stöd som en del av insatsen.

De flesta av dem som återvänder till just det område på Nineveslätten där insatsen implementeras är kristna, men även andra folkgrupper och religioner bor i området.

Insatsen är en del av en större satsning som Svenska kyrkans internationella arbete gör i Irak. Den kommer under 2018 att kompletteras med insatser som fokuserar på att stärka religions- och övertygelsefriheten, religionsdialog på lokal nivå och kvinnors rättigheter.

Svenska kyrkans internationella arbete deltar även på andra sätt i återuppbyggnad av Nineveslätten, även om det sker utifrån humanitära insatser där fokus är att rädda liv och lindra nöd. 10 miljoner kronor (ungefär hälften Sida-anslag) har hittills under 2017 anslagits till insatser i flyktingläger framförallt för människor som flytt från Mosul och som önskar återvända till Nineveslätten. I samband med detta stöder Svenska kyrkan och Norwegian Church Aid, NCA, insatser för att återuppbygga vatten/sanitet i ett sjukhus i Sinjar distriktet, Nineve.

Utskottets överväganden

Utskottets förslag:

1. Kyrkomötet beslutar att avslå motion 2017:134.
2. Kyrkomötet beslutar att avslå motion 2017:135.
3. Kyrkomötet beslutar att avslå motion 2017:136.

Utskottet uppfattar att motionen om att vid katastrofinsatser i första hand använda närproducerade varor framförallt handlar om att lyfta fram viktiga principer för

humanitärt arbete. Motsvarande resonemang gäller såväl för lokalproducerade varor som för tjänster. Utskottet anser att de övriga två motionerna om särskilda insatser för utsatta på grund av kriget i Syrien och Irak ligger väl i linje med vad som redan görs i Svenska kyrkans internationella arbete och i det ACT-samarbete där Svenska kyrkan ingår. Det är därför utskottets mening att Svenska kyrkan redan tillämpar principer och stöder insatser i linje med motionärens förslag.

Uppsala den 5 oktober 2017

På Ekumenikutskottets vägnar

Agneta Granström, ordförande

Stig Lundberg, sekreterare

Beslutande: Agneta Granström, ordförande, Daniel Tisell, Mattias Kristenson, Agneta Brendt, Stefan Hortlund, Lars G Linder, Göran Karlsson, Anki Erdmann, Lars Jakobsson, Anette Nordgren, Fredrik Sidenvall, Jan Olov Sundström, Madelaine Erlandsson, Magnus Hedin och Inga Alm.

Övriga närvarande vid beslutstillfället: Olle Burell, Lars Jonsson, Lars Jakobsson, Roger Larsson, Dan Sarkar, Jimmy Dahllöf, Lars-Ivar Ericson, Julia Kronlid, Margit Borgström, Moni Höglund, Magnus Gunnarsson och Anders Nihlgård.

Biskoparna Ragnar Persenius och Mikael Mogren har deltagit i utskottets överläggningar.

Särskild mening

I Ekumenikutskottets betänkande gällande de aktuella motionerna lyfts de insatser fram som redan görs gällande närproducerade varor, skolor för flyktingbarn samt återuppbyggande av Nineveslätten. Sverigedemokraterna tackar för utskottets fina svar på de intentioner som finns i motionerna men anser att motionerna med tanke på att detta är viktiga frågor ändå borde kunna bifallas. Gällande närproducerade varor menar vi att det fortfarande finns förbättringspotential. Motionen 2017:135 tar upp en viktig dagsaktuell fråga där Svenska kyrkan i större utsträckning än vad som görs idag kan ta efter Finska kyrkan i det viktiga arbetet med att ge fler flyktingbarn i Syrien större chans att gå till skolan. Gällande motion 2017:136 lyfts viktiga insatser som görs idag fram i betänkandet men vi menar att det finns möjligheter för Svenska kyrkan att göra utökade och bredare satsningar för att vara behjälpliga av återuppbyggnad av området Nineveslätten i Irak.

Med anledning av ovanstående anser Sverigedemokraterna att motion 2017:134, 2017:135 och 2017:136 borde bifallas.

Julia Kronlid

Kyrkomötet
Ekumenikutskottets betänkande 2017:10

Evangelisering av i synnerhet palestinier, araber och muslimer

---

Sammanfattning

I detta betänkande behandlas motion 2017:145, som handlar om att uppdra till kyrkostyrelsen att göra en plan för särskilt prioriterad evangelisering av palestinier, araber och muslimer. Utskottet föreslår att motionen avslås.

Utskottets förslag till kyrkomötesbeslut

Kyrkomötet beslutar att avslå motion 2017:145.

Motionens förslag

Motion 2017:145 av Axel W Karlsson, Evangelisering av i synnerhet palestinier, araber och muslimer

Kyrkomötet beslutar att uppdra till kyrkostyrelsen att anta en plan för särskilt prioriterad evangelisering av palestinier, araber och muslimer.

Bakgrund

I motionen föreslås att Svenska kyrkan ska utarbeta en plan för prioriterad evangelisation av palestinier, araber och muslimer.

I Mellanöstern samarbetar Svenska kyrkan med flera kyrkor och ekumeniska aktörer i Mellanöstern där *Middle East Council of Churches MECC* är ett ekumeniskt sammanhållande organ för de flesta kyrkor och kyrkofamiljer i regionen. Dessa kristna kyrkors medlemmar är till stor del araber och palestinier. Detta gäller även *Evangelical Lutheran Church in Jordan and the Holy Land ELCJHL*. Svenska kyrkan stöder de lokala kyrkorna och de kristna i Mellanöstern för att de på olika sätt, beroende på den specifika lokala kontexten, ska förkunna Guds ord och bära vittnesbördet vidare så att människor ska komma till tro på Kristus och leva i en kristen gemenskap.

Motionären skriver vidare att det är många med annan bakgrund och trostradition i Europa och även i Sverige som kommer till tro och tar emot det heliga dopet. Flera av Svenska kyrkans församlingar har senaste åren mött denna verklighet genom att de fått nya kyrkomedlemmar bland människor som nyss kommit till vårt land.

Att gå från en trostradition till en annan är ett stort steg för den enskilda individen såväl som för närstående i familj och nätverk i personens närhet. I biskopsbrevet 2012 *De kyrkliga handlingarna i en mångreligiös kontext*, lämnas råd och vägledning i mötet när Svenska kyrkans företrädare, förankrade i vår egen identitet, möter människor i en mångreligiös situation.

Utöver biskopsbrevet finns även internationella ekumeniska överenskommelser som vägleder Svenska kyrkans och andra kyrkors medlemmar i att bygga respektfulla relationer till människor som tillhör andra trostraditioner likaväl som till de som inte bekänner sig till någon religion. År 2011 enades Kyrkornas världsråd, Påvliga rådet för interreligiös dialog och Evangeliska världssalliansen, dvs. företrädare för 90 procent av världens kristna, om det ekumeniska dokumentet *Kristet vittnesbörd i en mångreligiös värld, rekommendationer för uppförande*. I Sverige står såväl Sveriges kristna råd, SKR, som Svenska missionsrådet, SMR, bakom dokumentet i den svenska översättningen. (www.skr.org/butik/alla-produkter)

Utskottets överväganden

Utskottets förslag: Kyrkomötet beslutar att avslå motion 2017:145.

Svenska kyrkan arbetar lokalt och internationellt för att människor ska komma till tro på Kristus och leva i tro, så att Guds rike utbredds och skapelsen återupprättas (första stycket i inledningen till andra avdelningen om församlingarna i kyrkoordningen).

Utskottet ser alla människors behov av evangelium, men anser att det är direkt olämpligt att av politiska eller andra skäl utpeka vissa grupper.

Uppsala den 5 oktober 2017

På Ekumenikutskottets vägnar

Daniel Tisell, ordförande

Stig Lundberg, sekreterare

Beslutande: Daniel Tisell, ordförande, Mattias Kristenson, Agneta Brendt, Lars Stjernkvist, Lars G Linder, Göran Karlsson, Anki Erdmann, Lars Jakobsson, Anette Nordgren, Fredrik Sidenvall, Jan Olov Sundström, Madelaine Erlandsson, Magnus Hedin, Inga Alm och Agneta Granström.

Övriga närvarande vid beslutstillfället: Stefan Hortlund, Olle Burell, Lars Jonsson, Roger Larsson, Dan Sarkar, Jimmy Dahllöf, Lars-Ivar Ericson, Julia Kronlid, Margit Borgström, Moni Höglund, Magnus Gunnarsson och Anders Nihlgård.

Biskoparna Ragnar Persenius och Mikael Mogren har deltagit i utskottets överläggningar.

Kyrkolivsutskottets betänkanden

Kl 2017:1–15

Kyrkolivsutskottets betänkanden

- KI 2017:1 Medlemsstrategi
- KI 2017:2 Missionsinsatser
- KI 2017:3 Svenska kyrkans undervisning
- KI 2017:4 Kyrkliga skolavslutningar
- KI 2017:5 Fler språkkunniga förkunnare
- KI 2017:6 Könsfördelningen i Svenska kyrkan
- KI 2017:7 Markera mot inhuman behandling av ensamkommande barn
- KI 2017:8 Psykisk ohälsa hos unga
- KI 2017:9 Nationellt Stim-avtal
- KI 2017:10 Kristna bönder och livsmedelsförsörjningen
- KI 2017:11 Gudstjänster och andakter på Svenska kyrkans webbplats
- KI 2017:12 Läsbarhet och den grafiska profilen
- KI 2017:13 Pride-rörelsen
- KI 2017:14 Svenska kyrkans mångfald
- KI 2017:15 Svenska kyrkan som kulturbärare

Kyrkomötet Kyrkolivsutskottets betänkande 2017:1

Medlemsstrategi

Sammanfattning

I detta betänkande behandlas motion 2017:2 och motion 2017:117 om medlemsstrategi för Svenska kyrkan. Utskottet anser att det som motionärerna för fram i sina motioner är viktigt och konstaterar att nationell nivå kontinuerligt tar fram medlems- och verksamhetsstatistik kring detta.

Däremot anser inte utskottet att det är nationell nivå som ska analysera och ta fram medlemsstrategier utan att det är främst församlingens uppdrag. Utskottet är också tveksamt till om en nationell strategi för medlemsutveckling är det bästa sättet att uppnå det motionärerna vill och betonar vikten av att församlingarna arbetar med lokal verksamhetsutveckling. Därför föreslår utskottet kyrkomötet att avslå motion 2017:2 och motion 2017:117.

Till betänkandet finns tre reservationer.

Utskottets förslag till kyrkomötesbeslut

1. Kyrkomötet beslutar att avslå motion 2017:2.
2. Kyrkomötet beslutar att avslå motion 2017:117.

Motionernas förslag

Motion 2017:2 av Lars-Ivar Ericson, Strategi mot minskning av antal kyrkomedlemmar

Kyrkomötet beslutar att uppdra till kyrkostyrelsen att utarbeta en tydlig strategi för att motverka minskningen av antalet kyrkomedlemmar.

Motion 2017:117 av Jesper Eneroth och Mattias Kristenson, Medlemsutvecklingsstrategi

Kyrkomötet beslutar att uppdra till kyrkostyrelsen att initiera ett brett arbete med att utveckla en medlemsutvecklingsstrategi med relevans för Svenska kyrkans samtliga nivåer.

Bakgrund

Medlemsutvecklingen i Svenska kyrkan

Antalet medlemmar i Svenska kyrkan minskar. Sedan år 2000, då kyrkan fick ändrad relation till staten, har antalet medlemmar minskat från nästan 7,4 miljoner medlemmar till 6,1 miljoner medlemmar år 2016. I medlemmar i andel av befolkningen innebär det en minskning från 82,9 procent år 2000 till 61,2 procent år 2016. Orsaken

är både aktiva utträden och en generationsväxling, då äldre medlemmar dör utan att det tillkommer lika många nya medlemmar genom dopet. Sedan 1996 föds ingen till medlemskap i Svenska kyrkan, utan föräldrar väljer detta åt sina barn. Om inte doptalen förändras kommer effekterna av generationsväxlingen öka under de kommande decennierna. Den kraftiga nedgången i andelen av befolkningen som är medlem i Svenska kyrkan beror på att invandring ökar folkmängden och bidrar till ett mer mångreligiöst samhälle. I de prognoser som tagits fram av kyrkokansliet beräknas 45 procent av svenska folket vara medlemmar i Svenska kyrkan 2030 om utvecklingen följer samma mönster som de senaste decennierna.

Även antal dop, konfirmander, vigslar och gudstjänstbesök minskar över tid. Det finns regionala och lokala undantag från denna utveckling. I boken *Församlingar mot strömmen*, utgiven av Svenska kyrkan beskrivs befolkningsomflyttningar inom Sverige och kyrksamheten som faktorer för de regionala och lokala skillnaderna. De församlingar som har ökat antalet medlemmar återfinns i storstadnära kommuner med hög inflyttning och växande befolkning. Medan andra församlingar, framförallt i glesbygd redan har mött en snabbare medlemsminskning till följd av utflyttning och generationsväxling.

Svenska kyrkan är inte ensam i denna utveckling utan antalet medlemmar minskar även i t.ex. frikyrkorna, de politiska partierna och andra traditionella folkrörelser. Även om engagemanget fortsatt är stort är inte ett livslångt medlemskap en självklarhet. Politiska partier har tappat hälften av sina medlemmar, men även fackföreningar samt miljö- och friluftorganisationer har haft vikande medlemstal de senaste decennierna. I stället är det vanligare att gå in och ut ur organisationer i olika faser av livet, att engagera sig utan att vara medlem eller i lösare nätverk. Svenska kyrkan är Sveriges största medlemsorganisation och har ännu inte påverkats fullt lika mycket som många andra organisationer. Medlemstalen har minskat med 20 procent på 20 år, vilket är i ungefär samma omfattning som för de traditionella frikyrkorna.

Genom de studier som genomförts av den nationella nivån genom åren med hjälp av Svenska kyrkans enkät till medborgare, de s.k. externa Kyrkbussarna, framkommer att de som lämnat Svenska kyrkan framförallt uppger att orsaken till utträdet var att de inte tror på Gud. Att kyrkan inte upplevs vara relevant och ekonomiska argument anges därefter som orsak till utträdet. I vilken mån kyrkan upplevs som relevant och meningsfull är starkt kopplat till kunskapen om vad kyrkan gör, vilken är låg i befolkningen som helhet. Detta trots att en majoritet av befolkningen uppger att de mött Svenska kyrkan i någon form under det senaste året.

Det finns starka samband mellan relevans och upplevelsen av att kyrkan kommunicerar sådant som är viktigt i människors liv och att kyrkan finns med vid viktiga livshändelser. Det bygger både på personlig relevans och drivkraften att solidariskt bidra till kyrkan som samhällsnyttig aktör. Kunskap och förtroende hänger också samman. Människor som har en låg kunskap om kyrkan har också ofta ett lägre förtroende för den.

Under 2016 trädde fler än någon sin ur Svenska kyrkan. Totalt valde över 90 000 att aktivt träda ut, vilket var nästan dubbelt så många som föregående år. Det motsvarar 1,5 procent av medlemmarna, vilket är fler än under ett kyrkovalsår som annars brukar var de år då utträdena är särskilt höga. Detta var dels en effekt av medial granskning, dels följer det ökade antalet utträden ett mer övergripande mönster som för närvarande även präglar utvecklingen bland systerkyrkor och andra organisationer i Norden. Ett livslångt medlemskap är inte längre självklart.

Den största gruppen utträdare var i likhet med tidigare år unga mellan 25–30 år, men under sommarmånaderna i samband med mediernas granskning av resor och

representation i församlingar och utlandskyrkans ledning trädde främst äldre medlemmar med en lång relation till kyrkan ut. De som har en svag eller ljum relation med kyrkan har inte alls uppmärksammat händelsen. Detta var resultatet av att medlemmar blivit besvikna eller arga på företrädare för kyrkan i samband med mediegranskningar och mediedebatter. Under året uppmärksammades Svenska kyrkan i media även bland annat i samband med ”mitt-kors-debatten” samt konflikter kring det nya kyrkohandboksförslaget Även i andra sammanhang när Svenska kyrkan uppmärksammas i medier eller vid påminnelser om medlemskap i samband med val och skattebesked ses ökade utträden.

För att besvara frågan om orsaker till utträden 2016 görs inom projektet Kyrkotillhörighet under förändring, en studie av in- och utträden baserad på statistik och intervjuer.

Exempel på arbete som pågår

Stiftens direktorer tog under våren 2017 ett beslut om samverkan i främjandearbetet inom området kommunikation under rubriken Kommunikation som mission – en gemensam verktygslåda för ökad relevans och närvaro. Med relevans, resurs och relation i fokus kan stiftens erbjuda församlingarna utbildning med målet att stärka dem i deras arbete med:

- ◆ ett synligt missionsarbete
- ◆ ett effektivare kommunikationsarbete
- ◆ att synliggöra församlingens arbete
- ◆ att människor upplever kyrkan som relevant
- ◆ att stärka den praktiska förmågan hos arbetslagen

Arbetet stärker också förmågan att samverka mellan kyrkans olika nivåer i kommunikationsarbetet för att nå de grupper som har en svag relation med sin församling och som därför vanligen är svåra att nå. Arbetet sker i samarbete med den nationella nivån.

Den nationella nivån bedriver också kontinuerligt forsknings- och analysarbete, som ger underlag till Svenska kyrkans teologiska och strategiska reflektion över sin identitet och sin nationella och internationella omvärld. Analysarbetet handlar bland annat om att iaktta samhällsförändringar inom områden som medlemsutveckling, ekonomi, demografi och värderingar.

Den nationella nivån tillhandahåller redskap till stöd för arbetet med omvärldsanalys. Svenska kyrkans statistikdatabas är ett sådant redskap i analysarbetet. Den är tillgänglig för anställda, förtroendevalda och andra intresserade. Den bidrar med statistiskt material för såväl församlingar, stift som nationell nivå. Nyckeln till Svenska kyrkan är en publikation som kyrkokansliet tar fram varje år. I den kan man ta del av olika artiklar med sikte på framtiden.

Tidigare behandling i kyrkomötet

Vid 2013 års kyrkomöte behandlades motion 2013:5 om en framtidskommission och den bereddes av Kyrkolivsutskottet (KI 2013:12). Motionären föreslår att kyrkomötet beslutar att uppdra till kyrkostyrelsen att tillsätta en framtidskommission. Utskottet delade motionärens uppfattning att det är viktigt att diskutera framtidsfrågorna för att se vilka strategiska vägval Svenska kyrkan ska göra men menade att det arbete som motionären efterfrågar redan pågår och därför föreslår utskottet att kyrkomötet avslår motionen. Kyrkomötet följde utskottets förslag.

Utskottets överväganden

Utskottets förslag:

1. Kyrkomötet beslutar att avslå motion 2017:2.
2. Kyrkomötet beslutar att avslå motion 2017:117.

Utskottet anser att det som motionärerna för fram i sina motioner är viktigt. Det finns ett behov av att ständigt reflektera kring medlemskap både utifrån ett teologiskt och organisatoriskt perspektiv. Hur vi t ex genom dopet blir medlemmar i Kristi kyrka men samtidigt kan gå ur och in i Svenska kyrkan. Utskottet konstaterar att nationell nivå kontinuerligt tar fram medlems- och verksamhetsstatistik och ser fram emot fördjupade studier i in- och utträdesfrågan. Detta material och underlag finns tillgängligt för församlingarna.

Däremot anser inte utskottet att det är nationell nivå som ska analysera och ta fram medlemsstrategier utan att det är främst församlingens uppdrag. Utskottet är också tveksamt till om en nationell strategi för medlemsutveckling är det bästa sättet att uppnå det motionärerna vill och betonar vikten av att församlingarna arbetar med lokal verksamhetsutveckling. Därför föreslår utskottet att avslå motion 2017:2 och motion 2017:117.

Uppsala den 5 oktober 2017

På Kyrkolivsutskottets vägnar

Marie Nielsén, ordförande

Mattias Nihlgård, sekreterare

Beslutande: Marie Nielsén, ordförande, Sofia Rosenquist, Daniel Larson, Birgitta Lindén, Ronny Hansson, Micke G Hästö, Niklas Grahn, Roland Johansson, Berit Simonsson, Anna-Karin Westerlund, Gunilla Eldebro, Elisabeth Rydström, Niklas Larsson, Torbjörn Arvidsson och Marja Sandin-Wester.

Övriga närvarande vid beslutstillfället: Camilla Persson, Lissandra Rickemark, Ulla Nordlien, Ove Stenlund, Arne Närström, Katarina Glas, Kjell Petersson, Elisabeth Kullenberg, Ulla Littgren, Jerker Schmidt, Stig Eriksson, Anders Ahl, Ylva Wahlström Ödmann och Karin Janfalk.

Biskoparna Fredrik Modéus och Sören Dalevi har deltagit i utskottets överläggningar.

Reservation 1

Vi reserverar oss mot Kyrkolivsutskottets beslut att föreslå kyrkomötet att avslå motion 2017:117, till förmån för bifall till motionen.

Daniel Larson, Marie Nielsén, Birgitta Lindén och Ronny Hansson

Reservation 2

Jag reserverar mig mot Kyrkolivsutskottets beslut vid behandling av motion 2017:117 Medlemsutvecklingsstrategi, att avslå motionen. Mitt yrkande var bifall av motionen.

Roland Johansson

Reservation 3

KI 2017:1

Jag reserverar mig mot Kyrkolivsutskottets beslut vid behandling av motion 2017:2 Strategi mot minskning av antal kyrkomedlemmar, att avslå motionen. Mitt yrkande var bifall av motionen.

Roland Johansson

Kyrkomötet Kyrkolivsutskottets betänkande 2017:2

Missionsinsatser

Sammanfattning

Betänkandet omfattar fyra motioner som på olika sätt behandlar missionsarbetet i Svenska kyrkan. I motionerna 2017:64 och 2017:150 vill motionärerna att kyrkostyrelsen gör missionsatsningar, i motion 2017:76 vill motionären att kyrkostyrelsen ska samla goda kommunikationserfarenheter i en kunskapsbank och i motion 2017:140 vill motionären att kyrkostyrelsen gör en deskriptiv sammanställning av institutionsjälavården samt gör en långsiktig plan för den.

När det gäller motioner 2017:64 och 2017:150 delar utskottet motionärernas bild att åtgärder behövs för att revitalisera missionen i Svenska kyrkan. Utskottet lyfter fram kyrkans uppgift att nå till alla med evangeliet och att människor ska komma till tro på Jesus Kristus. Kyrkan behöver också hitta förkunnelsens tilltal i varje tid till varje person. Men utskottet anser inte att motionernas förslag till hur detta ska göras är framkomliga sätt.

Utskottet anser att det inte behövs ytterligare satsningar på insamling av lyckade kommunikationsinsatser i missionssyfte, såsom det föreslås i motion 2017:76, eftersom det redan finns flera sätt att dela sådana erfarenheter.

När det gäller motion 2017:140 vill utskottet lyfta fram vilken viktig del institutionsjälavården är av Svenska kyrkans verksamhet, och ser motionärens goda ambition för dess utveckling men anser inte att den nationella nivån bör initiera ett arbete inom detta område då det är en angelägenhet först och främst för församlingarna och bör stödjas av stiftet.

Utskottet föreslår därför kyrkomötet att avslå dessa fyra motioner.

Till betänkandet finns två reservationer och två särskilda meningar.

Utskottets förslag till kyrkomötesbeslut

1. Kyrkomötet beslutar att avslå motion 2017:64.
2. Kyrkomötet beslutar att avslå motion 2017:76.
3. Kyrkomötet beslutar att avslå motion 2017:140, punkt 1.
4. Kyrkomötet beslutar att avslå motion 2017:140, punkt 2.
5. Kyrkomötet beslutar att avslå motion 2017:150.

Motionernas förslag

Motion 2017:64 av Kjell Petersson m.fl., Satsning på evangelisation och församlingsbyggande

Kyrkomötet beslutar att uppdra till kyrkostyrelsen att – i samråd med biskopsmötet – ta initiativ till en förnyad satsning på evangelisation och församlingsbyggande.

Motion 2017:76 av Aron Emilsson, Översyn av kommunikationsformer i missionssyfte

Kyrkomötet beslutar att uppdra till kyrkostyrelsen att genomföra en översyn av de kommunikations- och arbetsformer som används i stift och församlingar för att nå ut med kyrkans verksamhet och det kristna budskapet, och samla och åiterrapportera de mest lyckade exemplen för råd och metodutveckling i en nationell kunskapsbank.

Motion 2017:140 av Sten Elmberg, Värna om missionsinsatserna

1. Kyrkomötet beslutar att uppdra till kyrkostyrelsen att göra en deskriptiv sammanställning av institutionssjälavård.
2. Kyrkomötet beslutar att uppdra till kyrkostyrelsen att göra en långsiktig plan för institutionssjälavård.

Motion 2017:150 av Ann-Christine From Utterstedt, Öka missionen

Kyrkomötet beslutar att uppdra till kyrkostyrelsen att tillse att den viktiga missionen på alla nivåer inom Svenska kyrkan ökar och är samstämmig över hela landet.

Bakgrund

Mission är en del av församlingens grundläggande uppgift och i förlängningen hela kyrkans uppdrag. I inledningen till andra avdelningen i kyrkoordningen anges vad som är syftet med den grundläggande uppgiften att fira gudstjänst, bedriva undervisning samt utöva diakoni och mission, nämligen ”att människor ska komma till tro på Kristus och leva i tro, en kristen gemenskap skapas och fördjupas, Guds rike utbreddas och skapelsen återupprättas.”

Statistik för medlemskap och verksamhet

Under de senast 25 åren har Svenska kyrkans medlemsantal i relation till den totala befolkningen minskat. Även antalet döpta och konfirmerade samt gudstjänstbesökare har minskat under denna tid.

En del i minskningen handlar om att det bor fler människor i Sverige med annan religiös livsåskådning nu jämfört med för 25 år sedan. Även de så kallade invandrar-kyrkorna ökar (Katolska kyrkan, Syrisk-ortodoxa kyrkan m.fl.) vilket gör att fler människor som bor i Sverige döps, konfirmeras, går i gudstjänst i dessa samfund nu än för 25 år sedan. Enligt Myndigheten för stöd till trossamfund (SST) har det skett en ökning av antalet församlingar från 2010 till 2015 i främst syrisk-ortodoxa och muslimska samfund, samt grupper anslutna till Buddhistiska samarbetsrådet.

Uppgifter från Svenska kyrkans statistikdatabas visar att även inom Svenska kyrkan ökar antalet deltagare i vissa verksamheter. När man studerar statistiken visar den att nästan alla stift har öppen verksamhet (exempelvis förskole- och grundskoleklasser som besöker kyrkor) och där har besöksantalen ökat i de flesta stift sedan år 2000. Även när det gäller barn och ungdomars medlemskap i gruppverksamhet så redovisar de flesta stift öknings. I de yngre åldrarna (0–3 år) är ökningen störst men även högre upp i åldrarna går det upp kraftigt i vissa stift.

Dela tro – dela liv

Efter ett beslut i kyrkostyrelsen i juni 2012 genomförs nu tillsammans med stift och församlingar en särskild satsning på kyrkans undervisning och mission för alla åldrar, *Dela tro – dela liv*, med syfte att stärka församlingarna i den grundläggande uppgiften

och hitta nya vägar i det konkreta arbetet. Svenska kyrkan vill med satsningen ge människor i alla åldrar möjlighet att växa och utvecklas i sin förmåga att samtala om och leva i tro.

Satsningen pågår mellan 2013 och 2018 och har ekonomiska ramar på sammanlagt 60 miljoner kronor och är nu i en avslutande fas.

Program för lärande och undervisning

Av kyrkostyrelsens skrivelse *Verksamhet och ekonomi för Svenska kyrkans nationella nivå 2018–2020* (KsSkr 2017:1) framgår det att ett av de områden som kyrkostyrelsen kommer att särskilt prioritera under planeringsperioden är *Lärande och undervisning*. Det kommer att ske genom ett systematiskt och sammanhållet program för alla åldrar som ska bidra till att stärka det arbete som görs lokalt. Kyrkostyrelsen vill tillsammans med stift och församlingar utveckla synen på det gemensamma undervisningsansvaret på ett sätt som stärker bildning och gör skillnad för individer, grupper och på samhällsnivå. Kyrkostyrelsens satsning ska stärka kunskapen i kristen tro och ge förutsättningar och redskap till fördjupning.

Det nya programmet *Lärande och undervisning* kommer även att bygga på resultat från forskningsprojektet *Meningsskapande och lärande i Svenska kyrkans praktiker*, som är nära knutet till *Dela tro – dela liv*. Erfarenheter från reformationsåret ska tas till vara och internationella samarbeten kommer att integreras i satsningen. Arbetet kommer att ske i nära samverkan med bl.a. översynen av *Riktlinjer för Svenska kyrkans konfirmandarbete*.

Kommunikationsnätverk

Den nationella nivån har tillsammans med övriga nivåer byggt upp olika forum för delning av information, diskussion och goda exempel på hur man bäst kommunicerar och når ut med kyrkans erbjudande. Det finns regelbundna träffar inom ett stiftskommunikatörsnätverk som den nationella nivån samordnar. Där delar man information om respektive stifts och den nationella nivåns aktuella frågor. Gemensamma målgruppsanalyser och mätningar av insatser ger gemensam kunskap om budskap, kanal och metod. Arbetet utgår från det gemensamma styrdokumentet för kommunikation. Varje år arrangeras också kommunikationsdagar där kommunikatörer från Svenska kyrkan i hela landet samlas och får inspiration, fortbildning och delar goda exempel.

För vardagligt delande och kollegial support finns också nätverkande grupper på Facebook där kommunikatörerna delar med sig av material och idéer.

Institutionssjälavården

I Svenska kyrkans institutionssjälavård inbegrips för det mesta det uppdrag som Svenska kyrkan har i kriminalsjälavården på fängelser och häkten (NAV), i sjukhuskyrkan, i militär själavård och i universitetskyrkan. Ibland inbegrips även verksamheten kyrka–polis i samverkan, flygplatskyrkan, kyrkans närvaro på Migrationsverkets förvar, kyrka–skola och kyrka–arbetsliv. Även andra närliggande uppdrag finns – såsom kyrkans närvaroverksamhet i köpcentrum, kyrkans medverkan i exempelvis familjecentraler, kyrkans samverkan med socialtjänsten t.ex. i nattvandringar på stan och kyrka på flyktingförläggning.

Institutionssjälavården är en pastoral verksamhet som bedrivs av församlingarna med stöd från stiftet och med samordningsstöd av den nationella nivån. En gemensam förutsättning för många av dessa arenor, är samverkan inom ett ekumeniskt arbetslag. Inom institutionssjälavården finns sedan ett antal år tillbaka även själavårdare från

andra trossamfund än de kristna. Det ekumeniska samarbetet är viktigt för att skapa trovärdighet och förtroende.

Pågående kartläggningar

Stiftsdirektorskollegiet har gett den nationella nivån i uppdrag att genomföra en kartläggning av stiftens arbete med institutionssjälavård. Under september 2017 genomförs därför en enkätundersökning riktad till stiftskanslierna.

Syftet med enkäten är att samla information om stiftens arbete med att främja och utöva tillsyn över de olika uppdragen inom institutionssjälavården. Frågorna rör bemanning av arbetet med institutionssjälavård i stiftsorganisationen, inriktning och mål, finansiering, avtal eller överenskommelser, samverkan, nätverk och utbildning. Det kommer också att göras en sammanställning av det arbete som sker på nationell nivå rörande samordning och kvalitetssäkring i arbetet med institutionssjälavård.

Parallellt med denna undersökning kommer frågor om församlingarnas insatser inom institutionssjälavården att ställas till församlingarna under hösten 2017 i den årliga inomkyrkliga enkätundersökningen som kallas kyrkbussen. Frågorna till församlingarna rör bemanning av institutionssjälavården, utbyte med församlingens ordinarie verksamhet samt finansiering. Sammantaget kommer dessa undersökningar att ge ett brett kunskapsunderlag om hur Svenska kyrkan arbetar med institutionsjälavården.

Tidigare kyrkomöten

Svenska kyrkans arbete med samhällsaktörer och i arbetslivet

Vid 2010 års kyrkomöte behandlades en motion (2010:69, betänkande KI 2010:8) om att uppdra till kyrkostyrelsen att göra en inventering av Svenska kyrkans närvaroarbeta hos andra samhällsaktörer, i arbetslivet och på institutioner. Motionen bifölls och uppdraget redovisades i rapporten *På andra arenor*. De exempel som beskrivs i rapporten är tänkta att fungera som ett underlag för lärande, reflektion och inspiration för fler församlingar som vill utveckla sin närvaro på andra arenor.

I inledningen av rapporten lyfts missionsbefallningen i Matteusevangeliet 28:18–20 som en av grunderna till Svenska kyrkans närvaro på andra arenor. En annan slutsats i rapporten är att uppdragen inom institutionssjälavården och annan verksamhet utanför kyrkans väggar lätt blir en parallellverksamhet till församlingens ordinarie verksamhet och ses inte som ett utflöde av den grundläggande uppgiften.

Något som man också lade märke till var att vilket perspektiv av den grundläggande uppgiften som betonas i uppdraget att vara kyrka på andra arenor kan skifta, men ofta är det diakonala perspektivet framträdande, eftersom undervisning och gudstjänst kan upplevas som missionerande. Undantag utgörs av kyrkan på sjukhuset och i fängelset liksom i militärsjälavården. Närvaron på andra arenor blir mission, i möte med medlemmar, som ofta kan leda till andra kontakter med kyrkan.

Mission och evangelisering

Vid 2010 års kyrkomöte behandlade Kyrkolivsutskottet i sitt betänkande *Mission och evangelisering* (KI 2010:11) två motioner (2010:14, 2010:63). Motionärerna föreslog på olika sätt att den nationella nivån skulle stärka Svenska kyrkans mission och evangelisation genom utbildningsstöd till församlingar och stift eller genom en gemensam plan för arbetet. Den ena motionen nämnde också särskilt samverkan med väckelse- och förnyelserörelser.

Utskottet menade att en mycket stor del av arbetet i Svenska kyrkan redan handlar om mission, då det ingår som en del i församlingens grundläggande uppgift. Utskottet

lyfte fram att uppgiften ska beskrivas i varje församlingsinstruktion och att stiftet i det sammanhanget har såväl främjande- som tillsynsansvaret. Utskottet ansåg att modeller och metoder för att nå människor hela tiden utvecklas i olika församlingar och sammanhang utifrån en vilja att vara en kyrka där mission ingår som en naturlig del. Utskottet menade att det inte fanns skäl för kyrkomötet att ge några nya uppdrag till kyrkostyrelsen på det sätt som hade föreslagits i motionerna. Kyrkomötet avsåg båda motioner.

Mission i Sverige

Vid 2012 års kyrkomöte behandlade Kyrkolivsutskottet i sitt betänkande *Mission i Sverige* (KI 2012:10) bland annat ett förslag om att kyrkostyrelsen skulle inrätta ett råd för mission i Sverige (motion 2012:23).

Utskottet bejakade behovet av en kontinuerlig reflektion för att öka förståelsen av mission och om hur mission kan utövas och utvecklas. Utskottet menade att den gemensamma satsningen *Dela tro – dela liv* bidrar till att mission lyfts fram i Svenska kyrkan och ansåg därför att motionärernas önskan var tillgodosedd. I enlighet med utskottets förslag avsåg kyrkomötet motionerna.

Församlingsutveckling och missionsstrategi

Under kyrkomötet 2014 avsåg fyra motioner (2014:2, 25, 47 och 103) som på olika sätt handlade om församlingsutveckling och mission (betänkande Tu 2014:1). I betänkandet hänvisades till programmet *Dela tro – dela liv*, och Tillsyns- och uppdragsutskottet menade att programmets inriktning och omfattning svarade på det som motionärerna ville uppdraga åt kyrkostyrelsen. Läronämnden yttrade sig över motion 2014:47 och anförde att missionsstrategier förverkligas i varje församling, tydliggörs i församlingsinstruktionen och utarbetas i samspel mellan stiftet och de lokala pastorala områdena.

Andlig vård i kriminalvården

Kyrkomötet behandlade 2015 motion 2015:67 om den andliga vården i kriminalvården. Motionen handlade om territorialbegreppet kopplat till ansvaret för andlig vård i kriminalvården, liksom att Svenska kyrkan till skillnad från andra trossamfund själv finansierar sin verksamhet vid kriminalvårdsanstalter och häkten. Motionen behandlades av Kyrkolivsutskottet (KI 2015:16) som bl.a. hävdade att utifrån vistelsebegreppet är det den enskilda församlingens ansvar att erbjuda andlig vård vid kriminalvårdsanstalter/häkten, som ligger inom församlingen gränser. Om detta uppdrag innebär en betungande kostnad för den mindre församlingen är det stiftens ansvar att bidra. Utskottet föreslog därför att motionen skulle avslås. Kyrkomötet följde utskottets förslag till beslut.

Strategi för mission och undervisning bland invandrare

Under kyrkomötet 2016 bifölls motion 2016:52 och kyrkostyrelsen fick i uppdrag att ta fram en strategi för mission och undervisning bland invandrare. Kyrkolivsutskottet anger i sitt betänkande (KI 2016:2) att församlingarna är i stort behov av stöd i att hantera frågor kring mission och undervisning för nya svenskar. Det ansåg att det behövdes mer kunskap och vägledning i hur mötet blir så bra som möjligt.

Uppdraget bereds nu inom ramen för den av kyrkostyrelsen beslutade satsningen *Lärande och undervisning*.

Utskottets överväganden

Motion 2017:64

Utskottets förslag: Kyrkomötet beslutar att avslå motion 2017:64.

Utskottet bejakar motionärens intention att åtgärder behövs för att revitalisera evangelisation och församlingsbyggande i Svenska kyrkan. Utskottet lyfter fram kyrkans uppgift att nå till alla med evangeliet och att människor ska komma till tro på Jesus Kristus. Kyrkan behöver också hitta förkunnelsens tilltal i varje tid till varje person.

Utskottet noterar att det finns pågående satsningar i samma riktning, t.ex. Nya sätt att vara kyrka och arbetet med ett program för undervisning och lärande. De förslag som finns i motionens motivering kan med fördel tas med i det arbetet. Även om utskottet delar motionärens mening att detta arbete är angeläget tror utskottet inte, som beslutsförslaget är formulerat, att det leder till de ändringar som både motionären och utskottet bejakar. Utskottet föreslår därför kyrkomötet att avslå motionen.

Motion 2017:76

Utskottets förslag: Kyrkomötet beslutar att avslå motion 2017:76.

Utskottet håller med motionären att det är viktigt att Svenska kyrkan arbetar med att ständigt förbättra sina kommunikationsformer och att man i olika enheter i Svenska kyrkan delar med sig av erfarenheter av kommunikationsarbetet. Utskottet anser att denna erfarenhetsdelning redan görs på olika sätt i olika nätverk och föreslår därför kyrkomötet att avslå motionen.

Motion 2017:140

Utskottets förslag: Kyrkomötet beslutar att avslå motion 2017:140.

Institutionssjälavården är en mycket viktig del av Svenska kyrkans arbete som utförs av församlingarna på andra arenor än i församlingens egna lokaler. Utskottet ser motionärens goda ambition att utveckla institutionssjälavården men anser inte att den nationella nivån bör initiera ett arbete inom detta område då det är en angelägenhet först och främst för församlingar och bör stödjäs av stiftet. Utskottet föreslår därför kyrkomötet att avslå motionens båda punkter.

Motion 2017:150

Utskottets förslag: Kyrkomötet beslutar att avslå motion 2017:150.

Som utskottet redan anfört ovan beträffande motion 2017:64 bejakar utskottet behovet av att på nytt vitalisera missionen i Svenska kyrkan och lyfter fram kyrkans uppgift att nå till alla med evangeliet och att människor ska komma till tro på Jesus Kristus. Men utskottet anser att kyrkomötet inte kan uppdra åt kyrkostyrelsen att se till att missionen ökar och är samstämmig på samtliga nivåer, utan menar att varje stift och församling måste ta ansvar för detta. Utskottet föreslår därför kyrkomötet att avslå motionen.

På Kyrkolivsutskottets vägnar

Sofia Rosenquist, ordförande

Sigurdur Hafthorsson, sekreterare

Beslutande: Sofia Rosenquist, ordförande, Marie Nielsén, Daniel Larson, Birgitta Lindén, Ronny Hansson, Micke G Hästö, Niklas Grahn, Roland Johansson, Berit Simonsson, Anna-Karin Westerlund, Gunilla Eldebro, Elisabeth Rydström, Niklas Larsson, Torbjörn Arvidsson och Marja Sandin-Wester.

Övriga närvarande vid beslutstillfället: Camilla Persson, Lissandra Rickemark, Ulla Nordlien, Ove Stenlund, Arne Närström, Katarina Glas, Kjell Petersson, Elisabeth Kullenberg, Ulla Littgren, Jerker Schmidt, Stig Eriksson, Anders Ahl, Ylva Wahlström Ödmann och Karin Janfalk.

Biskoparna Fredrik Modéus och Sören Dalevi har deltagit i utskottets överläggningar.

Reservation 1

Jag reserverar mig mot kyrkolivsutskottets beslut vid behandling av motion 2017:64 Satsning på evangelisation och församlingsbyggande. Mitt yrkande var bifall till motionen.

Roland Johansson

Reservation 2

Jag reserverar mig mot utskottets förslag att avslå motion 2017:64, och föreslår istället att kyrkomötet beslutar att uppdra åt kyrkostyrelsen att i samråd med biskopsmötet ta initiativ till en förnyad satsning på evangelisation och församlingsbyggande i anslutning till vad som anförs i motion 2017:64.

Berit Simonsson

Särskild mening 1

Motion 2017:76: Även om nätverken som finns är fungerande så skulle en nationell kunskapsbank där man samlar alla de mest lyckade exemplen fungera som ett kompilerande tillskott till Svenska kyrkan. Därav så anser jag att motionen bör bifallas.

Anders Ahl

Särskild mening 2

Jag ansluter mig till Berit Simonssons reservation.

Kjell Petersson

Kyrkomötet Kyrkolivsutskottets betänkande 2017:3

Svenska kyrkans undervisning

Sammanfattning

I detta betänkande behandlas motion 2017:13 *Dop av vuxna*, 2017:120 *ABC för kyrkans undervisning*, 2017:137 *Söndagsskolematerial* och 2017:148 *Kunskapsapp/spel* för barn och unga.

Utskottet anser att dessa motioner som handlar om kyrkans undervisning är angelägna. Utskottet konstaterar att mycket av det som föreslås i motionerna är sådant som redan genomförts, ryms inom pågående arbete eller kommer att bli en del i programmet för lärande och undervisning. Mot denna bakgrund föreslår utskottet att motion 2017:120, punkt 1, ska anses besvarad med vad utskottet anfört medan motionerna i övrigt ska avslås.

Till betänkandet finns en reservation och två särskilda meningar.

Utskottets förslag till kyrkomötesbeslut

1. Kyrkomötet beslutar att motion 2017:13 ska anses besvarad med vad utskottet har anfört.
2. Kyrkomötet beslutar att motion 2017:120, punkt 1 ska anses besvarad med vad utskottet har anfört.
3. Kyrkomötet beslutar att avslå motion 2017:120, punkt 2.
4. Kyrkomötet beslutar att avslå motion 2017:137.
5. Kyrkomötet beslutar att avslå motion 2017:148.

Motionernas förslag

Motion 2017:13 av Magnus Hedin, *Dop av vuxna*

1. Kyrkomötet beslutar att uppdra till kyrkostyrelsen att ta fram riktlinjer för dop av vuxna i Svenska kyrkan.
2. Kyrkomötet beslutar att uppdra till kyrkostyrelsen att ta fram ett undervisningsmaterial att användas inför dop av vuxna i Svenska kyrkan, samt att översätta materialet till de språk som kyrkostyrelsen anser behövs.

Motion 2017:120 av Niklas Grahn, *ABC för kyrkans undervisning*

1. Kyrkomötet beslutar att uppdra till kyrkostyrelsen att i den kommande satsningen *Program för lärande och undervisning* utarbeta nationella *Trons ABC* där det centrala innehållet i kyrkans dopundervisning för olika åldrar formuleras.
2. Kyrkomötet beslutar att uppdra till kyrkostyrelsen att inbjuda biskopsmötet och Läronämnden till en ledande roll i arbetet.

Motion 2017:137 av Julia Kronlid, Söndagsskolematerial

Kyrkomötet beslutar att uppdra till kyrkostyrelsen att i samverkan ansvariga för barn och ungdomsarbetet inom Svenska kyrkan ta fram ett enhetligt söndagsskolematerial som de församlingar som önskar kan beställa.

Motion 2017:148, av Ann-Christine From Utterstedt, Kunskapsapp/spel för barn och unga

Kyrkomötet beslutar att uppdra till kyrkostyrelsen att skapa en kunskapsapp/spel om Svenska kyrkan för barn och unga.

Bakgrund

Motionerna som behandlas i detta betänkande handlar om Svenska kyrkans undervisningsuppdrag. I dem lyfts olika aspekter av lärande och undervisning i Svenska kyrkan fram och de har det gemensamt att de vill att kyrkomötet ska uppdra till kyrkostyrelsen att ta fram material, riktlinjer eller strategi för de olika områdena.

Under 2009–2012 pågick programmet *Barn och unga 0–18* år med uppgift att bidra till att barn och unga upplever Svenska kyrkan som en plats där de kan dela tro och livsfrågor på sina egna villkor och engagera sig utifrån sina egna förutsättningar.

Programmet *Barn och unga 0–18* år avslutades 2012 och samma år beslutade kyrkostyrelsen om en gemensam strategi för kyrkans undervisning och mission för alla åldrar, *Dela tro – dela liv*. Syftet med satsningen är att stödja stiftens främjande av församlingarna i deras uppgift att med stöd av undervisning möjliggöra för människor i olika åldrar att ta emot evangelium. Satsningen *Dela tro – dela liv* pågår under åren 2013–2018. En handläggare och en processledare arbetar med satsningen på nationell nivå. De har kartlagt stiftens stödjande arbete för församlingarnas undervisnings- och missionsuppdrag samt diskuterat med stiftens om satsningens möjligheter och incitament i stiftens vidare arbete med *Dela tro – dela liv*-satsningar. Satsningen med delsatsningar kommer att följas av en ny satsning *Program för lärande och undervisning*.

Vuxendop och undervisning på andra språk

Enligt uppgifter hämtade från Svenska kyrkans statistikdatabas har antalet som döps i vuxen ålder (över 18 år) ökat under perioden 1995–2016 från 533 till 1 143 personer. I 25 av Svenska kyrkans totalt 690 pastorat, var det tio eller fler vuxna som döptes under 2016.

År 1992 kom biskopsbrevet *De kyrkliga handlingarna i mötet med invandrare. Ett pastoralt brev från Svenska kyrkans biskopar*. Vid tidpunkten för biskopsbrevet uppfattades dop av vuxna och mötet med invandrare mestadels som ett storstadsfenomen. Även om den bilden till stora delar fortfarande är riktig, så är det även i ett flertal pastorat utanför storstadsregionerna vuxna som döps. Exempelvis har Norra Ölands pastorat (Växjö stift) haft 26 dop av vuxna, Söderhamns pastorat 16 dop av vuxna och Ljusnabergs pastorat (Västerås stift) 11 dop av vuxna under 2016. Flest antal vuxendop ägde rum i Skarpnäcks församling (Stockholms stift), 28 dop. Stockholms stift är också det stift som har haft flest dop av vuxna räknat i absoluta tal, 265 dop under 2016.

Svenska kyrkan har ingen statistik som redovisar hur många av dessa 1 143 dop som sker på andra språk eller där det finns behov av att översättningar till andra språk.

I biskopsbrevet *Leva i dopet – Brev från biskoparna till Svenska kyrkans präster och församlingar* (2011), ville Svenska kyrkans biskopar visa på skäl för dopet,

tydliggöra dess innebörd och tala om vad liv och växt i dopet innebär. Biskopsbrevet tar upp både pastorala och religionsteologiska frågor som kan uppstå, särskilt när det gäller dop av människor som kommer från andra religiösa traditioner.

Behovet av flerspråkigt skriftligt material om Svenska kyrkan och kristen tro har påtalats tidigare, inte minst av nätverket Framtiden bor hos oss, men situationen under hösten 2015 aktualiserade på nytt frågan om behov av skriftligt material på de nyanländas språk. Kyrkomötet beslöt därför med anledning av en motion (2015:36) och Kyrkolivsutskottets förslag (KI 2015:8) att uppdra till kyrkostyrelsen att under 2016 utreda vilka behov som finns av material om Svenska kyrkan och kristen tro på invandrarspråk samt på vilka språk som behoven är störst. En förstudie har genomförts: *Introduktion till kristendom och Svenska kyrkan på svenska och de större invandrarspråken* Dnr: Ks 2015/1188, och den är vägledande för det fortsatta arbetet.

ABC för kyrkans undervisning

Det finns några skrifter som under flera år har påverkat Svenska kyrkans arbete med lärande och undervisning och de har tagits fram av den nationella nivån:

I dialog med barn – grund för Svenska kyrkans arbete bland barn 0–14 år gavs ut 1999 av Församlingsnämnden och året efter (2000) utkom materialet *Lärande och undervisning – grund för Svenska kyrkans pedagogiska arbete*. Skrifterna innehåller mer av pedagogisk grundsyn än av didaktik.

Svenska kyrkans möte med barnet 0–6 år gavs ut 2012. Dokumentet vill säga något om vad Svenska kyrkan vill vara i mötet med barnet och vara ett stöd för utvecklingen och framtagande av handlingsplaner, kursplaner m.m. Dokumentet anger också vad barnet och vårdnadshavaren kan förvänta sig i mötet med Svenska kyrkan. Församlingar och stift väljer själva om de vill använda sig av dokumentet.

Riktlinjer för Svenska kyrkans konfirmandarbete utkom 2008 och är antagna av alla Svenska kyrkans 13 domkapitel. Syftet med riktlinjerna är att skydda konfirmandernas rättigheter och att beskriva förutsättningar för ett konfirmandarbete med hög kvalitet. Riktlinjerna betonar behovet av en helhetssyn på dopuppföljningen som ett livslångt lärande. För den del av dopundervisningen som gäller konfirmandarbetet görs en handlingsplan för konfirmandarbetet. Som hjälp i arbetet med att ta fram handlingsplaner finns reflektionsmaterialet, *Dela liv – inspiration och fördjupning i konfirmandarbetet*, utgiven samma år. Handlingsplanen ska beskriva det lokala konfirmandarbetets mål och innehåll och ange hur rekrytering och utvärdering ska ske. Handlingsplanen utvärderas efter varje konfirmandperiod och ska uppdateras årligen.

Krafttag konfirmation, är ett nationellt projekt som pågår 2014–2017 där alla stift är delaktiga. Projektet är ett kyrkomötesuppdrag, KmSkr 2013:18, som bygger på motionerna 2013:30 samt 2013:43. Inom projektet uppmärksammar man särskilt konfirmationens betydelse och vikten av att Svenska kyrkan har ett genomtänkt barn- och ungdomsarbete med konfirmationen som en integrerad del.

Söndagsskola

Söndagsskola kom på bred front i och med väckelsen under 1800-talets andra hälft. Den traditionella söndagsskolan lade tyngdpunkten på att förmedla kunskap i och om kristen tro. Svenska kyrkan började med söndagsskola under 1900-talets första årtionde. Antalet barn i söndagsskolan, sammanräknat i alla samfund var 1925 45 000 barn. Söndagsskolans storhetstid var under 1950- och 1960-talet, då mellan 130 000 och 140 000 barn gick i söndagsskola (Svenska kyrkans årsbok 1967). Söndagsskolan var då en kristendomsskola på söndagarna.

Söndagsskolan är idag vanligen en del av huvudgudstjänsten, där barnen inleder tillsammans med övriga församlingen, går ut/gör en egen aktivitet och sedan kommer tillbaka till mässan. Antalet barn i denna form av söndagsskola har ökat under 2000-talet. Enligt uppgifter från Svenska kyrkans statistikdatabas fanns det 2015 drygt 9 000 barn i söndagsskolan i Svenska kyrkan vilket kan jämföras med drygt 5 000 barn år 2000.

Evangeliska Fosterlands-Stiftelsens barn- och ungdomsrörelse Salt har översatt ett norskt söndagsskolematerial som heter *Skatten* och som används av församlingar både i Svenska kyrkan och i andra samfund. *Skatten* innehåller både pedagogiska principer och förslag till lektionsupplägg utifrån kyrkoåret. Det är möjligt att abonnera och få färdiga terminspaket som innehåller pedagogiskt material, affischer för marknadsföring, ledarhäften m.m.

År 2013 genomfördes en ekumenisk konferens under namnet Jesus till barnen. Initiativtagare var representanter för pingstkyrkan i Jönköping. Efter denna konferens bildades nätverket Jesus till barnen och här ingår bland annat representanter för Livets ord, Pingst ung, Youngsters (Oas-rörelsen), Salt, Evangeliska frikyrkan, Frälsningsarmén och Eumenia.

Kunskapsapp/spel för barn och unga

Svenska kyrkan har på olika sätt arbetat med att ta fram digitalt pedagogiskt material. Under ett flertal år har Svenska kyrkan arbetat med digital plattform för barn i förskoleåldrarna. Bakgrunden är att 2014 års kyrkomöte beslutade, KmSkr 2014:17, att bifalla motion 2014:22 *Barnportal på nätet*. Kyrkostyrelsen fick då i uppdrag att skapa en barnportal för Svenska kyrkan på nätet. Arbetet är påbörjat, men det har visat sig vara svårt att genomföra då teknikutveckling på området är snabb. Därtill blir både tankar och idéer om utformning, gränssnitt och innehåll snabbt föråldrade.

Som ett projekt i det så kallade KRUS (Kyrkostyrelsens riktade utvecklingsstöd 2009–2012) utvecklade Svenska kyrkan i Tidaholm i samarbete med Svenska Bibelsällskapet spelet *Testament* som var ett slags actionspel i GT-miljöer. Spelet finns att ladda ned på Svenska bibelsällskapets hemsida. Under sommaren 2017 släppte Svenska bibelsällskapet en bibelapp där barn via sin smartphone kan få ta del av animerande bibelberättelser och spela enkla spel som memory. Appen är kostnadsfri.

Program för lärande och undervisning

Av kyrkostyrelsens skrivelse *Verksamhet och ekonomi för Svenska kyrkans nationella nivå 2018–2020*, KsSkr 2016:1, framgår det att kyrkostyrelsen kommer att inleda ett systematiskt och sammanhållet arbete för att ta fram ett program för lärande och undervisning i Svenska kyrkan.

Utskottets förslag:

1. Kyrkomötet beslutar att motion 2017:13 ska anses besvarad med vad utskottet anfört.
2. Kyrkomötet beslutar att motion 2017:120, punkt 1 ska anses besvarad med vad utskottet anfört.
3. Kyrkomötet beslutar att avslå motion 2017:120, punkt 2.
4. Kyrkomötet beslutar att avslå motion 2017:137.
5. Kyrkomötet beslutar att avslå motion 2017:148.

När det gäller motion 2017:13 menar utskottet att det är viktigt att närma sig dessa viktiga frågor, som rör dop av konvertiter, med varsamhet. I utskottets övervägande nämns biskopsbrevet *De kyrkliga handlingarna i en mångkulturell kontext* (2012), som framhåller betydelsen av resonerande och eftertänksamhet i mötet med konvertiter. Utskottet menar att det inte finns behov av riktlinjer gällande dop av vuxna.

Utskottet framhåller att motion 2017:120 är angelägen särskilt i den delen som handlar om att stärka den gemensamma uppfattningen om sådant som rör undervisningens innehåll, motion 2017:120 punkt 1. Utskottet ansåg att programmet för lärande och undervisning är ett svar på det som motionen efterfrågar i 2017:120, punkt 1. Utskottet förutsätter att biskopsmöte och läronämnd finns med i det fortsatta arbetet med programmet för lärande och undervisning.

Motion 2017:137 handlar om att ta fram ett enhetligt söndagsskolematerial för Svenska kyrkan. Utskottet anser att vi inte bör ha ett enda enhetligt material, eftersom förutsättningarna för församlingarna skiljer sig åt. I detta instämmer även De Ungas Kyrkomöte.

Gällande motion 2017:148 menar utskottet att den innehåller idéer som är värdefulla, men att det inte är kyrkostyrelsens uppgift att skapa en kunskapsapp/spel för barn och unga.

Mot denna bakgrund anser utskottet att motionen 2017:120, punkt 1, ska anses besvarad med vad utskottet anfört medan motionerna i övrigt ska avslås.

Uppsala den 6 oktober 2017

På Kyrkolivsutskottets vägnar

Sofia Rosenquist, ordförande

Peter Ekman, sekreterare

Beslutande: Sofia Rosenquist, ordförande, Marie Nielsén, Daniel Larson, Birgitta Lindén, Ronny Hansson, Micke G Hästö, Niklas Grahn, Katarina Glas, Berit Simonsson, Elisabeth Kullenberg, Gunilla Eldebro, Elisabeth Rydström, Niklas Larsson, Torbjörn Arvidsson och Marja Sandin-Wester.

Övriga närvarande vid beslutstillfället: Camilla Persson, Lissandra Rickemark, Ulla Nordlien, Ove Stenlund, Arne Närström, Kjell Petersson, Ulla Littgren, Jerker Schmidt, Stig Eriksson, Anders Ahl, Ylva Wahlström Ödmann och Karin Janfalk.

Biskoparna Fredrik Modéus och Sören Dalevi har deltagit i utskottets överläggningar.

Reservation

Vi reserverar oss mot utskottets beslut att anse motion 2017:120, punkt 1, besvarad. Vi anser att det finns ett behov av att lyfta fram minsta gemensamma nämnare i Svenska kyrkans dopundervisning. Det är viktigt att innehållsfrågorna i kyrkans undervisning står i centrum i kommande satsningen *Program för lärande och undervisning*, och ett bifall till motionens punkt 1 skulle bidra till detta.

Niklas Grahn, Katarina Glas, Torbjörn Arvidsson, Sofia Rosenquist, Elisabeth Rydström, Niklas Larsson och Marja Sandin-Wester

Särskild mening 1

Jag ansluter mig till ovanstående reservation.

Karin Janfalk

Särskild mening 2

Motion 2017:137: Även om Salt har översatt söndagsskolematerial som heter *Skatten* så behövs det material som Svenska kyrkan själv tagit fram, som ligger i enlighet med Svenska kyrkans tro och lära, och som ska vara gratis. Ett material som är gjort i Svenska kyrkans egna led som inte ska kosta att använda och som ska kunna användas lång tid framöver.

Motion 2017:148: I dagens samhälle så är mobilen en central del av många ungas liv, vilket då innebär att unga i stor utsträckning laddar hem mycket appar och spel till deras mobiltelefoner. Därför behöver Svenska kyrkan ett rikt utbud med appar som både ska kunna nyttjas av barn och unga. Även om det i svaret refereras till att det finns spel och appar så borde utbudet vara större då Svenska kyrkan har mycket att förmedla till barn och unga. Bara fantasin kan sätta gränser. Därför anser jag att motionen ska bifallas.

Anders Ahl

Kyrkomötet Kyrkolivsutskottets betänkande 2017:4

Kyrkliga skolavslutningar

Sammanfattning

I detta betänkande behandlas motion 2017:84, där kyrkostyrelsen föreslås få i uppdrag att undersöka i vilken utsträckning skolan väljer att fira sin skolavslutning i ett kyrkorum eller i annan kyrklig lokal. Motionären vill också att kyrkostyrelsen ska erbjuda stöd och vägledning för de församlingar som vill erbjuda föräldrarna skolavslutningar. Utskottet menar att det är skolans sak att bestämma över var skolavslutningar hålls och hur de utformas, vilket gör det mindre viktigt att undersöka detta vidare. Utskottet menar också att stöd och vägledning till stift och församlingar som vill genomföra föräldrarna skolavslutningar i kyrkorum inte behövs. Utskottet föreslår att motion 2017:84 avslås i sin helhet.

Till betänkandet finns en särskild mening.

Utskottets förslag till kyrkomötesbeslut

1. Kyrkomötet beslutar att avslå motion 2017:84, punkt 1.
2. Kyrkomötet beslutar att avslå motion 2017:84, punkt 2.

Motionens förslag

Motion 2017:84 av Anders Ahl, Skolavslutningar i kyrkan

1. Kyrkomötet beslutar att uppdra till kyrkostyrelsen att undersöka hur vanligt det är att skolorna i riket inte har kyrkliga skolavslutningar.
2. Kyrkomötet beslutar att uppdra till kyrkostyrelsen att se över hur kyrkomötet kan stödja och vägleda, både stift och församlingar, som vill verka för att erbjuda föräldrarna kyrkliga skolavslutningar då detta inte erbjuds av skolan i fråga.

Bakgrund

Sveriges radio gjorde inför ett radioprogram (Människor och tro) 2010 en omfattande enkätundersökning om skolavslutningar i Sverige. Undersökningen ägde rum innan 2011 års skollag trädde i kraft och innebar bland annat att konfessionella inslag inte ska förekomma i skola med offentlig huvudman. Enkäten sändes ut till 4 712 grundskolor. Av dessa svarade 1 397, vilket motsvarade 29 procent. I enkäten fick skolorna svara på frågor om var skolavslutningen firas, vad som avgjort platsen och vem som leder sommaravslutningen. Ungefär hälften av de som svarade angav att de firade sin skolavslutning i en kyrka eller församlingslokal (årskurs 1–6). I årskurserna 7–9 sjönk siffran ner till en fjärdedel.

När 2011 års skollag trädde i kraft intensifierades diskussionen om religions- och övertygelsefriheten och vad den innebär. Vid ett flertal tillfällen gav dåvarande Folkpartiet och Kristdemokraterna uttryck för en vilja att göra ett undantag i skollagens paragrafer om att både utbildning och undervisning i skola med offentlig huvudman ska vara konfessionslös. När riksdagens utbildningsutskott sammanträdde 16 april 2015, togs följande beslut till ändring av 2011 års skollag.

Utbildningen vid en skolenhet eller förskoleenhet med offentlig huvudman ska vara icke-konfessionell. Trots första stycket får det i annan utbildning än undervisning förekomma enstaka konfessionella inslag som syftar till att överföra och utveckla traditioner som är en del av samhällets kulturarv. Deltagandet i sådana delar av utbildningen som innehåller konfessionella inslag ska vara frivilligt.

Grundläggande är att det är skolan som själv bestämmer hur skolavslutningen ska genomföras. Ändringen av 2011 års skollag betyder inte att skolan ska hålla sina skolavslutningar i kyrkan.

När den nya skollagen trädde i kraft 2011, så förekom det alltmer ofta att föräldrar tog initiativ till skolavslutningar, som förlades utanför skoltiden. En för eleven frivillig ”skolavslutning” som planerades och genomfördes av föräldrar i samverkan med t.ex. den lokala församlingen. Omfattningen av dessa föräldrarna skolavslutningar är oklar (finns ingen statistik på detta). Däremot kan det noteras att dessa föräldrarna skolavslutningar brukar väcka diskussion och debatt i lokalmedia.

Kyrkomöten

Frågan om skolavslutningar har tidigare behandlats av kyrkomötet. I motion 2007:73, föreslog motionärerna att kyrkostyrelsen skulle få i uppdrag att utarbeta material och riktlinjer till stöd för föräldrarna skolavslutningsgrupper. Av Kyrkolivsutskottets betänkande KI 2007:15 framgår att utskottet ansåg att föräldrarna skolavslutningsgrupper inte skulle leda till det syfte motionärerna ville uppnå. Utskottet var övertygat om att skolavslutningar även fortsättningsvis kan arbetas fram i dialog mellan Svenska kyrkan och skolan. Utskottet föreslog därför att motionen skulle avslås vilket också blev kyrkomötets beslut.

I motion 2011:26 föreslog motionärerna att kyrkomötet skulle ge kyrkostyrelsen i uppdrag att utarbeta ett diskussionsunderlag eller likvärdigt material när det gäller skolavslutningar i kyrkan. Kyrkolivsutskottet delade motionärernas uppfattning och föreslog i sitt betänkande KI 2011:9 att kyrkomötet skulle bifalla motionen vilket även blev kyrkomötets beslut.

Med anledning av uppdraget utarbetades ett samtalsmaterial *Svenska kyrkan och skolavslutningar* som presenterades 2012 och finns att ladda ner på Svenska kyrkans hemsida. Materialet är tänkt som ett stöd för församlingar som vill reflektera över mötet mellan kyrka och skola. Det innehåller inga anvisningar, stöd eller anvisningar till stift och församlingar, som vill verka för ”föräldrarna” kyrkliga skolavslutningar.

Utskottets förslag: Kyrkomötet beslutar att avslå motion 2017:84.

Utskottet konstaterar att det är skolan som har att bestämma på vilket sätt och i vilka lokaler som skolavslutningar hålls, varför det inte är angeläget att genomföra undersökningar som ytterligare tar reda på i vilken utsträckning skolor firar sin skolavslutning i kyrkorum eller i andra kyrkliga lokaler.

Utskottet bedömer att det inte finns något behov i församlingarna av stöd och vägledning, när det gäller att genomföra föräldrarnas skolavslutningar.

Utskottet vill framhålla att skolavslutningen i kyrkan inte är det enda sättet som mötet sker mellan skola och kyrka. Det handlar bland annat om skolbesök som görs i samband med kristna högtider. Mot bakgrund av det anförda föreslår utskottet att motionen ska avslås i dess helhet.

Uppsala den 6 oktober 2017

På Kyrkolivsutskottets vägnar

Marie Nielsén, ordförande

Peter Ekman, sekreterare

Beslutande: Marie Nielsén, ordförande, Sofia Rosenquist, Daniel Larson, Birgitta Lindén, Ronny Hansson, Micke G Hästö, Niklas Grahn, Katarina Glas, Berit Simonsson, Elisabeth Kullenberg, Gunilla Eldebro, Elisabeth Rydström, Niklas Larsson, Torbjörn Arvidsson och Marja Sandin-Wester.

Övriga närvarande vid beslutstillfället: Camilla Persson, Lissandra Rickemark, Ulla Nordlien, Ove Stenlund, Arne Närström, Kjell Petersson, Ulla Littgren, Jerker Schmidt, Stig Eriksson, Anders Ahl, Ylva Wahlström Ödmann och Karin Janfalk.

Biskop Fredrik Modéus och Sören Dalevi har deltagit i utskottets överläggningar.

Särskild mening

Skolavslutningar är något som många är intresserade av; enligt en undersökning vill 8 av 10 svenskar ha avslutning i kyrklig miljö. Därav så anser jag att det är viktigt att bifalla att-sats 1 i motionen. Det är även viktigt att ta i beaktning att Svenska Kyrkans Unga välkomnar andemeningen i att-sats 1. Denna undersökning är viktig så man har ny statistik att utgå ifrån som dessutom täcker hela landet.

Anders Ahl

Kyrkomötet
Kyrkolivsutskottets betänkande 2017:5

Fler språkkunniga förkunnare

Sammanfattning

I detta betänkande behandlas motion 2017:27. Motionären vill att behörighetsregler för dem som söker prästutbildningen vid Svenska kyrkans utbildningsinstitut ska ändras så att de kan få läsa ett modernt språk istället för grekiska/hebreiska. Motionären vill också värna rätten till dispens för språkkravet pga. särskilda svårigheter med språkinläring. Utskottet anser att det är bra att det finns präster med olika språkkunskaper i Svenska kyrkan och ser positivt på de existerande dispensmöjligheterna. Utskottet fäster också stor vikt vid läronämndens yttrande om vikten av de bibliska språken som förutsättningar för god förkunnelse. Utskottet föreslår därför kyrkomötet att avslå motionens båda punkter.

Utskottets förslag till kyrkomötesbeslut

1. Kyrkomötet beslutar att avslå motion 2017:27, punkt 1.
2. Kyrkomötet beslutar att avslå motion 2017:27, punkt 2.

Motionens förslag

Motion 2017:27 av Ylva Wahlström Ödmann, Fler språkkunniga förkunnare

1. Kyrkomötet beslutar att uppdra till kyrkostyrelsen att se till att prästkandidater kan byta ut grekiskan eller hebreiskan till ett levande språk, dock ska språkorienteringen genomföras via bibelvetenskapen.
2. Kyrkomötet beslutar att uppdra till kyrkostyrelsen att se till att prästkandidater även fortsättningsvis kan få dispens på medicinsk grund, kring språksvårigheter.

Yttrande från Läronämnden

Läronämnden har yttrat sig över motion 27 i Ln 2017:7y, *bilaga*.

Bakgrund

Den teologiska utbildning som en präst måste ha, inklusive studier i bibelvetenskap med grekiska och/eller hebreiska, sker vid ett universitet eller på en högskola.

Språkstudier i prästutbildningen

Enligt gällande behörighetsregler, beslutade av kyrkostyrelsen 2013, krävs för att komma in på prästutbildningen på Svenska kyrkans utbildningsinstitut (pastoral-teologiskt slutår) att man är antagen av ett stift som prästkandidat och har en magisterexamen med huvudområde inom kunskapsområdet teologi/religionsvetenskap. I dessa studier ska det ingå 60 högskolepoäng (hp) bibelvetenskap. Av dessa ska minst 30 hp vara språkliga studier i Gamla testamentet (hebreiska) eller Nya testamentet (grekiska). Men man får också läsa båda språken.

Dispens från språkkrav

Dispens från utbildningskraven kan beviljas av Svenska kyrkans dispenskommitté som är ett organ som tillsätts av kyrkostyrelsen. Dispenskommittén prövar varje enskilt dispensärende med utgångspunkt från gällande behörighetsregler och utifrån de omständigheter som gäller för den sökande.

Den som söker dispens från kravet på språkliga studier i bibelvetenskap, behöver ha ett intyg från läs- och skrivutredning/dyslexiutredning. Intyget ska vara utfärdat av någon som har behörighet att utföra läs- och skrivutredning och får vara högst fem år gammalt.

Det finns i nuläget inga beslut från eller förslag till kyrkostyrelsen om att ändra dispensreglerna för språkliga studier i bibelvetenskap.

Prästers kunskap i hebreiska och grekiska

Anledningen till kravet på att präster ska kunna antingen hebreiska eller grekiska är att språken ger en fördjupad insikt i bibeltexterna och deras tolkningsmöjligheter. En översättning kan ge goda förutsättningar för att förkunna men att gå till grundtexten ger läsaren möjlighet att ytterligare fördjupa sig i texten, textens sammanhang, den omvärld den är skriven i och läsaren får upptäcka olika möjliga tolkningar, både språkligt och sakligt.

Utskottets överväganden

Utskottets förslag: Kyrkomötet beslutar att avslå motion 2017:27.

Utskottet anser att det är en rikedom att det finns präster med olika språkkunskaper i Svenska kyrkan. Man ser också positivt på att det finns dispensmöjligheter för dem som har särskilda svårigheter med språkinlärning och vill att dessa fortsätter gälla.

Utskottet fäster stor vikt vid läronämndens yttrande om vikten av de bibliska språken som ”ger förutsättningar för god förkunnelse”. Dessutom vill utskottet lyfta de bibliska språken som en del av den lutherska kyrkans tradition.

Mot bakgrund av det ovan anförda föreslår utskottet kyrkomötet att avslå motionens båda punkter.

Uppsala den 5 oktober 2017

KI 2017:5

På Kyrkolivsutskottets vägnar

Sofia Rosenquist, ordförande

Sigurdur Hafthorsson, sekreterare

Beslutande: Sofia Rosenquist, ordförande, Marie Nielsén, Daniel Larson, Birgitta Lindén, Ronny Hansson, Micke G Hästö, Niklas Grahn, Roland Johansson, Berit Simonsson, Anna-Karin Westerlund, Gunilla Eldebro, Elisabeth Rydström, Niklas Larsson, Torbjörn Arvidsson och Marja Sandin-Wester.

Övriga närvarande vid beslutstillfället: Camilla Persson, Lissandra Rickemark, Ulla Nordlien, Ove Stenlund, Arne Närström, Katarina Glas, Kjell Petersson, Elisabeth Kullenberg, Ulla Littgren, Jerker Schmidt, Stig Eriksson, Anders Ahl, Ylva Wahlström Ödmann och Karin Janfalk.

Biskoparna Fredrik Modéus och Sören Dalevi har deltagit i utskottets överläggningar.

Kyrkomötet
Läronämndens yttrande 2017:7y

Fler språkkunniga förkunnare

Läronämndens yttrande över motion 2017:27

I den reformatoriska traditionen benämns ibland prästen som Verbi Divini Minister (det gudomliga Ordets tjänare). En omistlig del av detta uppdrag är att näras och bäras av det gudomliga tilltalet i de bibliska texterna. Att Svenska kyrkans präster har kunskaper om dessa texter på grundspråken, ger förutsättningar för god förkunnelse och för att vara trogen mot sina vigningslöften. Läronämnden anser att förslaget strider mot ett gott förvaltarskap av kyrkans tro, bekännelse och lära.

Uppsala den 31 augusti 2017

På Läronämndens vägnar

Antje Jackelén, ordförande

Jenny Sjögren, sekreterare

Närvarande: Ärkebiskop Antje Jackelén, ordförande, biskop Ragnar Persenius, biskop Martin Modéus, biskop Åke Bonnier, biskop Johan Dalman, biskop Mikael Mogren, biskop Fredrik Modéus, biskop Johan Tyrberg, biskop Per Eckerdal, biskop Hans Stiglund, biskop Sven-Bernhard Fast, biskop Eva Brunne, Göran Eidevall, Eva-Lotta Grantén, Anna Karin Hammar, Margarethe Isberg, Karin Johannesson, Håkan Möller, Jesper Svartvik och Kristin Zeiler.

Kyrkomötet Kyrkolivsutskottets betänkande 2017:6

Könsfördelningen i Svenska kyrkan

Sammanfattning

I detta betänkande behandlas motion 2017:26. Motionären vill uppdra till kyrkostyrelsen att göra en kartläggning om hur könsfördelningen i Svenska kyrkan ser ut bland deltagare i verksamhet, volontärer och anställda samt att kyrkostyrelsen därefter ska återkomma med förslag på hur en jämn könsfördelning ska uppnås. Utskottet menar att jämn könsfördelning är av stor vikt för hela Svenska kyrkan men anser att församlingarna redan vet hur könsfördelningen ser ut lokalt. En kartläggning skulle därför inte tillföra ny kunskap. Utskottet föreslår därför att kyrkomötet avslår motionen.

Till betänkandet finns två reservationer.

Utskottets förslag till kyrkomötesbeslut

1. Kyrkomötet beslutar att avslå motion 2017:26, punkt 1.
2. Kyrkomötet beslutar att avslå motion 2017:26, punkt 2.

Motionens förslag

Motion 2017:26 av Niklas Grahn, Könsfördelningen i Svenska kyrkan

1. Kyrkomötet beslutar att uppdra till kyrkostyrelsen att genomföra en kartläggning över hur könsfördelningen ser ut i Svenska kyrkan bland deltagare i olika verksamheter, volontärer och anställda. Kartläggningen ska ske på församlings-, stifts- och nationell nivå.
2. Kyrkomötet beslutar att kyrkostyrelsen utifrån kartläggningen återkommer till kyrkomötet med förslag till hur en jämn könsfördelning på sikt ska uppnås.

Bakgrund

Statistik

Svenska kyrkans församlingar och stift redovisar statistik över sin verksamhet som sammanställs i Svenska kyrkans statistikdatabas. De enda uppgifter som är redovisade efter kön är statistiken över döpta och konfirmerade.

Svenska kyrkans arbetsgivarorganisation sammanställer statistik över antalet anställda uppdelad efter kön och befattningsområde. Statistiken finns tillgänglig så att sammanställningar kan göras på församling, stift och nationell nivå.

Fördelning på kön av förtroendevalda finns tillgänglig i Svenska kyrkans organisationsregister Kyrksam. I det registrerar församlingar, pastorat och stift antalet ledamöter, ersättare och ordföranden i kyrko- och församlingsråd, kyrkofullmäktige, stiftsstyrelse och stiftsfullmäktige.

Kyrkostyrelsen lämnar en gång per mandatperiod en redogörelse till kyrkomötet av jämställdheten inom Svenska kyrkan. Skrivelsen lämnas vid en sådan tidpunkt att den kan få betydelse för nomineringarna inför nästföljande kyrkoval (senaste skrivelsen lämnades 2016, KsSkr 2016:4). I skrivelsen *Jämställdheten i Svenska kyrkan* finns alltid statistik uppdelad på kön på förtroendevalda på församling-, stift- och nationell nivå, samt på antalet anställda per befattningar i hela Svenska kyrkan.

I den skrivelse med årsredovisning som kyrkostyrelsen lämnar till kyrkomötet varje år finns uppgift om hur många av de anställda på nationell nivå i Sverige som är kvinnor.

Kvinnors och mäns attityder mot Svenska kyrkan

Av en medlemsundersökning som den nationella nivån genomförde 2015 framgår att medlemmar sätter värde på Svenska kyrkan och den verksamhet som bedrivs och de är i huvudsak positiva. Undersökningen visar att det är en påtaglig skillnad mellan kvinnors och mäns upplevelser. Två tredjedelar av de tillfrågade kvinnorna och drygt hälften av männen uppgav att helhetsintrycket av årets möte med Svenska kyrkan har varit mycket eller ganska positivt.

Konfirmandverksamhet

Genom arbetet med *Krafttag konfirmation* har frågan om ojämn könsfördelning bland konfirmander och unga ledare uppmärksammats i några av de genomförda mötena i stiftet och på den nationella nivån. Diskussioner har förts om hur man kan nå fler pojkar. Det finns lokala initiativ där man medvetet riktar sig till pojkar med erbjudandet om konfirmation, vilket i vissa fall har lett till konfirmationsgrupper som består uteslutande av pojkar. Lokalt finns även exempel på arbete för att ledarstaben på lägren (både anställda och frivilliga) ska bestå av både kvinnor och män.

Utskottets överväganden

Utskottets förslag: Kyrkomötet beslutar att avslå motion 2017:26.

Utskottet delar motionärens bedömning att könsfördelningen på Svenska kyrkans alla nivåer är ojämn, både sett till anställda i vissa yrkesgrupper och till deltagandet i flera verksamheter. Utskottet anser att en jämnare könsfördelning i verksamheten är viktig från en rekryteringssynvinkel, i synnerhet i konfirmandundervisningen och bland unga ledare.

Utskottet understryker att varje person som väljer att delta i verksamheten, oavsett kön, är viktig och att det är församlingarnas uppgift att försöka nå så många människor som möjligt och att församlingarna lokalt ska hitta vägar att välkomna alla i gemenskapen.

Utskottet anser däremot att en kartläggning inte kommer att leda till någon ny kunskap för församlingarna då man där i regel redan vet hur det förhåller sig och föreslår därför kyrkomötet att avslå motionens båda punkter.

På Kyrkolivsutskottets vägnar

Marie Nielsén, ordförande

Sigurdur Hafthorsson, sekreterare

Beslutande: Marie Nielsén, ordförande, Sofia Rosenquist, Daniel Larson, Birgitta Lindén, Ronny Hansson, Micke G Hästö, Niklas Grahn, Roland Johansson, Berit Simonsson, Anna-Karin Westerlund, Gunilla Eldebro, Elisabeth Rydström, Niklas Larsson, Torbjörn Arvidsson och Marja Sandin-Wester.

Övriga närvarande vid beslutstillfället: Camilla Persson, Lissandra Rickemark, Ulla Nordlien, Ove Stenlund, Arne Närström, Katarina Glas, Kjell Petersson, Elisabeth Kullenberg, Ulla Littgren, Jerker Schmidt, Stig Eriksson, Anders Ahl, Ylva Wahlström Ödmann och Karin Janfalk.

Biskoparna Fredrik Modéus och Sören Dalevi har deltagit i utskottets överläggningar.

Reservation 1

Jag reserverar mig mot utskottets önskan att avslå motion 2017:26. Jag anser att det finns ett stort behov av att utifrån kartläggning och analys utveckla metoder och pedagogik för att nå en jämn balans mellan könen i Svenska kyrkans verksamhet.

Niklas Grahn

Reservation 2

Jag reserverar mig mot kyrkolivsutskottets beslut vid behandling av motion 2017:26 Könsfördelningen i Svenska kyrkan, att avslå motionen. Mitt yrkande var bifall av motionen.

Roland Johansson

Kyrkomötet
Kyrkolivsutskottets betänkande 2017:7

Markera mot inhuman behandling av ensamkommande barn

Sammanfattning

Detta betänkande behandlar motion 2017:42 om inhuman behandling av ensamkommande flyktingbarn. Utskottet anser att det är viktigt att Svenska kyrkan markerar mot detta och konstaterar att mycket arbete redan görs men att det är angeläget att fortsätta uppvakta Sveriges regering och Migrationsverket i dessa frågor. Utskottet föreslår därför kyrkomötet att bifalla motion 2017:42 punkt 1 och 2. Däremot anser utskottet att motionens tredje punkt ska avslås då den är för vagt formulerad.

Till betänkandet finns två reservationer och en särskild mening.

Utskottets förslag till kyrkomötesbeslut

1. Kyrkomötet beslutar att bifalla motion 2017:42, punkt 1.
2. Kyrkomötet beslutar att bifalla motion 2017:42, punkt 2.
3. Kyrkomötet beslutar att avslå motion 2017:42, punkt 3.

Motionens förslag

Motion 2017:42 av Gunvor Torstensson m.fl., Behandling av ensamkommande barn

1. Kyrkomötet beslutar att uppdra till kyrkostyrelsen att uppmana Sveriges regering och Migrationsverket att stoppa omflyttningarna under asylprövningstiden för ensamkommande barn efter 18-årsdagen.
2. Kyrkomötet beslutar att uppdra till kyrkostyrelsen att uppmana Sveriges regering och Migrationsverket att ta beslut om amnesti för ensamkommande barn som väntat mer än ett år på besked om asyl.
3. Kyrkomötet beslutar att uppdra till kyrkostyrelsen att uppmana Sveriges regering och Migrationsverket att stoppa utvisningarna av ensamkommande barn med starka asylskäl.

Bakgrund

Ensamkommande barn är ett samlingsnamn för personer yngre än 18 år som kommer till Sverige utan sina föräldrar eller andra vårdnadshavare. I FN:s handbok till flyktingkonventionen från 1979 står det att barn är ensamkommande om de inte har en vårdnadshavare i det land där de söker asyl, men oftast menar man utöver detta också barn som lever utanför systemet som papperslösa.

Ett barn, det vill säga en person under 18 år, får aldrig utvisas till ett land där hen saknar ett s.k. ordnat mottagande (t.ex. i form av en släkting eller ett barnhem).

Sedan år 2015 har över 38 000 ensamkommande barn sökt asyl i Sverige. Handläggningstiderna för asylansökan har varit mycket längre än normalt. Det är inte ovanligt att väntan på beslut sträcker sig över flera år. Detta innebär att många av de som kom hit som ensamkommande barn hinner bli myndiga innan beslutet har fattats, eller så bedömer Migrationsverket att man är äldre än vad man har angivit i sin ansökan och då skrivs man upp i ålder.

Rådgivningsbyrån för asylsökande och flyktingar (Rådgivningsbyrån) är ett asylrättscentrum som sedan 1991 verkar för en rättssäker asylprocess. Rådgivningsbyrån är en ideell förening i regi av Caritas, Rädda barnen, Stockholms stift och Svenska kyrkan. Rådgivningsbyrån erbjuder gratis juridisk rådgivning till asylsökande, ombud, gode män, kontaktpersoner och andra berörda via telefon och mail. Rådgivningsbyrån företräder asylsökande juridiskt både i Sverige och internationellt.

Omflyttningar under asylprövningstiden

När man är myndig har man inte längre rätt att bo kvar i familjehem eller på HVB-hem, eftersom dessa platser är avsedda för barn. Ansvaret för att tillhandahålla boende i väntan på asylbeskedet övergår från kommunen till Migrationsverket, och det bidrag som kommunen har fått för att tillgodose det ensamkommande barnets behov upphör. Om man inte kan ordna med ett eget boende i väntan på asylbeslutet behöver man flytta till ett av Migrationsverkets anläggningsboenden någonstans i landet. Kommuner och organisationer har uppmärksammat regeringen på att flyttarna i många fall tar ifrån ungdomarna den trygghet som de har kunnat bygga upp på boendet, i skolan och bland vänner, och att detta har negativ inverkan på deras hälsa. Med anledning av detta beslutade regeringen att extra medel ska betalas ut under 2017 för att de kommuner som vill ska kunna erbjuda de unga personerna att bo kvar i kommunen i väntan på sitt asylbesked även efter myndighetsdagen. Kommunen har dock ingen skyldighet att låta den unge bo kvar i kommunen.

Svenska kyrkans församlingar har under en längre tid redogjort för hur det överhängande hotet om att behöva lämna boende, skola och socialt nätverk har stark negativ påverkan på hälsan hos de barn och unga som de möter. På flera håll har ansträngningar gjorts för att kunna erbjuda de ensamkommande unga att stanna på den ort där de har rotat sig fram till att beslut har fattats. Engagerade i församlingar, bland annat i Borlänge, har erbjudit boende och det har förekommit uppvaktningar av lokala beslutsfattare.

Svenska kyrkans nationella nivå har deltagit i möten om ensamkommande barn och ungas psykiska hälsa som regeringen inbjöd till i februari 2017. I samband med dessa möten diskuterades omflyttningarnas inverkan på de unga människornas hälsa.

Svenska kyrkan har tillsammans med Rädda barnen i ett brev i mars 2017 till migrationsminister Morgan Johansson framfört följande förslag:

- En mjukare och naturligare övergång från 17 år till vuxen för asylsökande. Unga ska ha fortsatt tillgång till god man fram till dess att beslutet vunnit laga kraft och få stanna i de kommuner där de är placerade och där de går i skolan.
- Att kommuner ska få ersättning för ensamkommande också efter att de fyllt 18 för att stoppa de omflyttningar som nu sker.

I väntan på att detta sker föreslår vi att:

- Riktlinjer eller rekommendationer från SKL tas fram om hur kommunerna bör agera innan ett beslut vunnit laga kraft.
- Migrationsverket tar större hänsyn till att omplacering sker så nära som möjligt till var ungdomen redan börjat etablera sig

- Bättre och tillförlitlig information ska tillgängliggöras så att förut-sättningarna för civilsamhället att hjälpa till när omflyttning sker förbättras.

Amnesti för barn som har väntat mer än ett år på besked om asyl

Företrädare för Svenska kyrkans nationella nivå har vid ett antal tillfällen tillfrågats om att underteckna krav på allmän amnesti för ensamkommande barn. Svenska kyrkans nationella nivå har valt att inte skriva under uppropen. Det beror inte på att nationell nivå inte delar bilden av ensamkommande barns och ungas utsatthet och av behovet av snabba åtgärder men man har gjort bedömningen att vissa krav, däribland kravet om allmän amnesti, har varit för ospecifika eller att de inte går att kombinera med svensk lag och asylrättens principer om individuell bedömning.

Som ett alternativ till kraven på amnesti har Svenska kyrkan och flera andra organisationer i stället framfört krav på att utvisningarna till Afghanistan stoppas till dess att Migrationsverket har gjort en ny bedömning av säkerhetsläget i landet genom ett rättsligt ställningstagande. I juni 2017 framförde Svenska kyrkan tillsammans med Rädda barnen krav på att samtliga utvisningar till Afghanistan stoppas till dess att:

- ett nytt rättsligt ställningstagande tagits, baserat på den nya information som nu finns tillgänglig
- ansvarig myndighet följt upp hur situation ser ut för personer som har utvisats tidigare

Juluppropet för en human asylpolitik, där Svenska kyrkan deltog genom Sveriges kristna råd, hade ett särskilt fokus på barn och ungas situation. Uppropets första uppmaning löd: *Ge barn och unga rätt till trygghet och framtidstro*. Uppmaningen syftade till den tillfälliga asyllag som sedan sommaren 2016 medför att tillfälliga uppehållstillstånd är norm för de som beviljas skydd i Sverige. De flesta asylsökande får status som alternativt skyddsbehövande, vilket innebär 13 månaders uppehållstillstånd om ansökan bedömts utifrån den tillfälliga lagen. För att kunna känna trygghet och framtidstro krävs att man har rimliga möjligheter att förutse hur ens liv kommer att gestalta sig. I det perspektivet är 13 månader en kort tid.

Den tillfälliga lagen medför även att möjligheten att få uppehållstillstånd på grund av så kallat särskilt respektive synnerligen ömmande omständigheter är begränsad. Tidigare fick afghanska ensamkommande barn i regel permanent uppehållstillstånd eftersom det inte gick att skicka tillbaka dem till Afghanistan utan ett ordnat mottagande. Att man nu i stället beviljar tidsbegränsade uppehållstillstånd innebär att hoppet släcks för många unga som försöker bygga upp ett liv i Sverige, och detta ville Svenska kyrkan och Sveriges kristna råd (SKR) uppmärksamma.

Stoppa utvisningarna av ensamkommande barn med starka asylskäl

Att få söka asyl är en mänsklig rättighet som regleras av FN-konventioner, EU-direktiv och svensk lag. Grundregeln är att Sverige inte kan neka den som söker skydd, och som inte kan få skydd någon annan stans, att stanna i Sverige så länge hen riskerar att utsättas för skyddsgrundande behandling om hen utvisas. Det är detta Migrationsverket bedömer i asylutredningen. Detta innebär, så länge Migrationsverket gör en korrekt bedömning, att ingen person, barn som vuxen, som bedöms ha skyddsskäl utvisas såtillvida att hen inte kan få skydd i ett annat land.

Ensamkommande barn, det vill säga personer under 18 år som sökt asyl i Sverige utan sällskap av en vårdnadshavare, får inte utvisas till hemlandet om det inte finns så kallat ordnat mottagande (som en vårdnadshavare, släkting, eller ett välfungerande

barnhem). Om Migrationsverket hittar en släkting som säger sig kunna ta emot barnet, skulle hen kunna skickas tillbaka. Eftersom Afghanistan, som är det land som de flesta ensamkommande barnen kommer ifrån, saknar välfungerande barnhem är kontakten med familj det enda alternativet för att en minderårig person ska kunna utvisas dit, annars får man stanna i Sverige åtminstone till 18-årsdagen även om man inte anses ha ett individuellt skyddsbehov.

I det uttalande som Svenska kyrkan gjorde tillsammans med Rädda barnen i juni 2017 underströks vikten av tillförlitlig landinformation för att rättssäkra asylbedömningar ska kunna genomföras. Situationen i Afghanistan förändras snabbt, och en bedömning om säkerhetsläget behöver göras utifrån många olika perspektiv. Inför det kommande rättsliga ställningstagandet ville organisationerna därför understryka att man med alla tillgängliga medel bör sträva efter att skaffa sig en så heltäckande och korrekt bild av läget som möjligt. Ingen ska riskera att utvisas till ett land där hen riskerar att utsättas för skyddsgrundande behandling.

Tidigare kyrkomötesbehandling

Flykting- och migrationsfrågan har behandlats på flera tidigare kyrkomöten. På kyrkomötena 2010 och 2011 behandlades två motioner 2010:7 och 2011:9. Båda motionerna innehöll förslag om att Svenska kyrkan skulle intensiviera arbetet med gömda flyktingar i Sverige. Motionerna behandlades av Ekumenikutskottet, Eu 2010:1 och Eu 2011:4. Utskottet ansåg att motionärens intentioner redan var tillgodosedda genom det arbete som bedrivs i Svenska kyrkans församlingar, stift och på nationell nivå och ansåg inte att en utredning skulle förbättra arbetet och föreslog därför att motionerna skulle avslås. Kyrkomötet följde utskottets förslag och avtog motionerna både vid 2010 och 2011 års kyrkomöten.

Även under 2012 års kyrkomöte behandlades två liknande motioner av Ekumenikutskottet i Eu 2012:5. Den ena motionen 2012:12 handlade om de gömda och glömda i Sverige och den andra motionen 2012:15 om utvisade flyktingar. Även dessa avtog av kyrkomötet.

2014 behandlade Kyrkolivsutskottet i sitt betänkande KI 2014:6 motion 2014:27 om församlingarnas arbete med flyktingar och asylsökande. Motionären föreslår att kyrkostyrelsen ska få i uppdrag att skyndsamt ordna former för ekonomiskt bistånd till församlingarnas arbete med flyktingar och asylsökande. Motionen bifölls av kyrkomötet.

2015 tog Budgetutskottet vid sin behandling av kyrkostyrelsens skrivelse KsSkr 2015:1 *Verksamhet och ekonomi för Svenska kyrkans nationella nivå 2016–2018* ett initiativ till att kyrkomötet utöver kostnadsram skulle anslå 75 miljoner kronor för arbetet med flyktingar och asylsökande vilket också blev kyrkomötets beslut. Utskottet noterar i sitt betänkande B 2015:1 att bland kyrkostyrelsens prioriteringar finns att öka stödet till utsatta människor i Mellanöstern och till arbetet med asylsökande och flyktingar i Sverige. Då utskottet kan konstatera att situationen ytterligare förvärrats sedan skrivelsen arbetades fram och behovet även betonas i flera motioner (2015:22, 2015:86 och 2015:89) bejakar utskottet behovet av ytterligare medel.

Utskottets förslag:

1. Kyrkomötet beslutar att bifalla motion 2017:42, punkt 1.
2. Kyrkomötet beslutar att bifalla motion 2017:42, punkt 2.
3. Kyrkomötet beslutar att avslå motion 2017:42, punkt 3.

Utskottet anser att motionärerna tar upp angelägna frågor och att det, både utifrån ett teologiskt och moraliskt perspektiv, är viktigt att Svenska kyrkan markerar mot inhuman behandling av ensamkommande barn.

Utskottet konstaterar med glädje att mycket arbete redan görs och har gjorts på nationell nivå och anser att det är viktigt att fortsätta uppvakta Sveriges regering och Migrationsverket i dessa frågor. Däremot anser utskottet att det är svårt att bifalla motionens tredje punkt då formuleringen kring starka asylskäl är vagt formulerad. Utskottet föreslår därför kyrkomötet att bifalla motion 2017:42 punkt 1 och 2 samt avslå punkt 3.

Uppsala den 5 oktober 2017

På Kyrkolivsutskottets vägnar

Sofia Rosenquist, ordförande

Mattias Nihlgård, sekreterare

Beslutande: Sofia Rosenquist, ordförande, Marie Nielsén, Daniel Larson, Birgitta Lindén, Ronny Hansson, Micke G Hästö, Niklas Grahn, Roland Johansson, Berit Simonsson, Anna-Karin Westerlund, Gunilla Eldebro, Elisabeth Rydström, Niklas Larsson, Torbjörn Arvidsson och Marja Sandin-Wester.

Övriga närvarande vid beslutstillfället: Camilla Persson, Lissandra Rickemark, Ulla Nordlien, Ove Stenlund, Arne Närström, Katarina Glas, Kjell Petersson, Elisabeth Kullenberg, Ulla Littgren, Jerker Schmidt, Stig Eriksson, Anders Ahl, Ylva Wahlström Ödmann och Karin Janfalk.

Biskoparna Fredrik Modéus och Sören Dalevi har deltagit i utskottets överläggningar.

Reservation 1

Vi reserverar oss mot beslutet.

Borgerligt alternativ anser att utformningen av asylpolitiken är en fråga för regeringen, Migrationsverket och migrationsdomsstolarna. Det faller inte inom ramen för kyrkomötets kompetens att besluta i dessa frågor.

Borgerligt alternativ anser därutöver att svensk lag ska gälla. Om någon efter asylprövning fått avslag ska denna utvisas.

Dessutom har Svenska kyrkan tydligt uttalat sig i frågan i ett otal sammanhang:

27 november 2015: ärkebiskopens reaktion på regeringens förslag om flyktingmottagande

14 december 2016: Juluppropet. Under 2016 har det skett en drastisk förändring i svensk asyl- och flyktingpolitik. En förändring som drabbar barn och unga hårdast. Genom #juluppropet vill Sveriges kyrkor påverka för en human migrationspolitik.

KI 2017:7

13 februari 2017: ärkebiskopen på Expressen debatt: Ge alla som fått asyl rätt till ett familjeliv

14 mars 2017: stf generalsekreteraren: Sverige får inte svika dem som söker asyl.

Anna-Karin Westerlund och Gunilla Eldebro

Reservation 2

Vi reserverar oss mot Kyrkolivsutskottets beslut att föreslå kyrkomötet att avslå motion 2017:42 punkt 3 och yrkar bifall till densamma.

Det finns goda skäl att uppmana Sveriges regering och Migrationsverket att se över asylprocessen så att rättssäkerheten stärks.

Daniel Larson, Birgitta Lindén, Marie Nielsén och Ronny Hansson

Särskild mening

Sverigedemokraterna anser att denna motion berör ett ämne som Svenska kyrkan inte aktivt ska ta ställning i. Att sedan benämna människor som är över 18 som barn är direkt felaktigt, då man rent juridiskt sett inte är ett barn om man är över 18 år.

Sverigedemokraterna yrkar avslag på motionen i sin helhet

Anders Ahl

Kyrkomötet
Kyrkolivsutskottets betänkande 2017:8

Psykisk ohälsa hos unga

Sammanfattning

I detta betänkande behandlas motion 2017:151 som handlar om att göra insatser för unga som lever med psykisk ohälsa. Utskottet föreslår att motionen ska avslås med motiveringen att mycket redan är gjort och mycket görs samt att det i första hand är församlingens ansvar.

Till betänkandet finns en särskild mening.

Utskottets förslag till kyrkomötesbeslut

1. Kyrkomötet beslutar att avslå motion 2017:151, punkt 1.
2. Kyrkomötet beslutar att avslå motion 2017:151, punkt 2.
3. Kyrkomötet beslutar att avslå motion 2017:151, punkt 3.

Motionens förslag

Motion 2017:151 av Ann-Christine From Utterstedt, Psykisk ohälsa hos unga

1. Kyrkomötet beslutar att uppdra till kyrkostyrelsen att samla in goda exempel från landets församlingar och sprida de mest lyckade verksamheterna kring psykisk ohälsa utifrån en nationell kunskapsdatabas.
2. Kyrkomötet beslutar att uppdra till kyrkostyrelsen att erbjuda samtalsterapi till de ungdomar som drabbas av psykisk ohälsa.
3. Kyrkomötet beslutar att uppdra till kyrkostyrelsen att erbjuda aktiviteter som vänder sig speciellt till ungdomar med psykisk ohälsa.

Bakgrund

Svenska kyrkan har på olika sätt och under ett flertal år uppmärksammat barn och ungas psykiska hälsa och ohälsa. Det har skett och sker i ungdomsverksamheten, i själavård och övrig verksamhet som kommer i kontakt med unga människor. I flera församlingar pågår *Nätvandring*. Att nätvandra innebär att som vuxen försöka se, stötta och stärka unga via nätet, på de forum där ungdomarna själva rör sig. Flera församlingar arbetar med Åldersanpassade sorgegrupper, för t.ex. barn som mist någon anhörig. Många församlingar har också tjej- och killgrupper. Stadsmissionen har också samtalsmottagningar för barn och unga på ett antal platser i landet. På flera platser sker också samverkan mellan t.ex. kommunen och Svenska kyrkan kring verksamheter som vill stödja barn och ungdomar som på olika sätt lever i utsatthet. I Lunds, Härnösands och Luleå stift görs särskilda satsningar gällande själavård för

unga. I genomförandet av ”Krafttag konfirmation” har de flesta stift valt att lyfta ungas livssituation och psykiska hälsa som ett viktigt inslag vid de regionala samlingarna.

I det ekumeniska arbetet, som samordnas av Sveriges kristna råd, SKR, sätter man varje år fokus på diakonin i september. Satsningen kallas Diakonins månad. Under de två senaste åren 2016 och 2017 har man haft fokus på ungdomars psykiska hälsa och ohälsa. Förra året hade ett särskilt fokus på barns och ungas situation. På SKR:s webbsida www.skr.org/verksamheter/verksamhetsomraden/diakoni/diakonins-manad-2016 presenteras information under följande rubriker: Om psykisk ohälsa, diagnoser, så bemöter jag psykisk ohälsa, att vara anhörig, kyrkornas ansvar, handledarmaterial, bok- och musiktips, filmer, podcast och annat material. Under rubriken Om psykisk ohälsa redovisas den gemensamma satsning på forskning inom barn- och ungdomspsykiatri som de fyra myndigheterna Formas, Forte, Vetenskapsrådet och Vinnova samverkat kring under de senaste sex åren. Under perioden 2012 till 2017 avsätter dessa myndigheter 300 miljoner kronor till forskning inom området.

Bakgrunden till myndigheternas samverkan är att det råder osäkerhet kring vad som avses med begreppen psykisk hälsa, psykisk ohälsa och psykiatriska tillstånd. Detta ställs på sin spets när insatser på olika nivåer övervägs: hälsofrämjande för att förbättra den psykiska hälsan, prevention för att motverka psykisk ohälsa och behandling och rehabilitering vid etablerade psykiatriska tillstånd. Psykisk ohälsa har dessa myndigheter valt att definiera som en samlande beteckning för både mindre allvarliga psykiska problem som oro och nedstämdhet och mer allvarliga symtom som uppfyller kriterierna för psykiatrisk diagnos.

Behandling vid tidigare kyrkomöten

Till kyrkomötet 2005 inkom två motioner om suicidprevention (motion 2005:17 och 2005:107). Kyrkolivsutskottet (KI 2005:8) föreslog med anledning av motionerna att kyrkostyrelsen skulle få i uppdrag att utreda vad Svenska kyrkan kan göra för att bidra till att förebygga självmord.

Även 2006 behandlade kyrkomötet motion 2006:7 som handlade om att öka Svenska kyrkans tillgänglighet, främst via telefon (i motionen nämndes gruppen ungdomar som en särskild viktig grupp). Kyrkolivsutskottet ansåg att tillgänglighet är en viktig fråga för Svenska kyrkan, men eftersom kyrkostyrelsen redan påbörjat ett arbete inom området föreslog utskottet att motionen skulle avslås (KI 2006:3). Kyrkomötet beslutade i enlighet med utskottets förslag.

Motion 2014:66 handlade om utökad familjerådgivning. I motionen nämndes barn och ungdomar som en särskild viktig grupp. Utskottet ansåg att kyrkostyrelsen redan verkar för att Svenska kyrkans familjerådgivning ska utvecklas. I betänkandet konstaterade Kyrkolivsutskottet (KI 2014:17) att det redan finns en handläggare med ansvar för samordning av kyrkans familjerådgivning och att det i uppdraget ingår bland annat att bistå församlingar vid nyetablering av mottagningar. Vidare att barn och unga erbjuds stöd inom ramen för verksamheten. Därför föreslog utskottet att motionen skulle avslås, vilket även blev kyrkomötets beslut.

Utskottets överväganden

Utskottets förslag: Kyrkomötet beslutar att avslå motion 2017:151.

Insatser för att motverka psykisk ohälsa bland unga är ett angeläget arbetsområde som enligt utskottet bör skötas av församlingarna utifrån de lokala förutsättningarna. Utskottet menar att kyrkostyrelsen inte kan erbjuda det som motionären föreslår i form av aktiviteter och samtalsterapi för unga med psykisk ohälsa. Utskottet kan också

konstatera att det har gjorts insatser i form av projekt (kyrkostyrelsens riktade utvecklingsstöd 2009–2012) och att det även nu pågår verksamhet inom ramen för Svenska kyrkans ekumeniska arbete med Diakonins månad (2016–2017). Mot denna bakgrund föreslår utskottet att motion 2017:151 ska avslås.

Uppsala den 6 oktober 2017

På Kyrkolivsutskottets vägnar

Marie Nielsén, ordförande

Peter Ekman, sekreterare

Beslutande: Marie Nielsén, ordförande, Sofia Rosenquist, Daniel Larson, Birgitta Lindén, Ronny Hansson, Micke G Hästö, Niklas Grahn, Roland Johansson, Berit Simonsson, Anna-Karin Westerlund, Gunilla Eldebro, Elisabeth Rydström, Niklas Larsson, Torbjörn Arvidsson och Marja Sandin-Wester.

Övriga närvarande vid beslutstillfället: Camilla Persson, Lissandra Rickemark, Ulla Nordlien, Ove Stenlund, Arne Närström, Katarina Glas, Kjell Petersson, Elisabeth Kullenberg, Ulla Littgren, Jerker Schmidt, Stig Eriksson, Anders Ahl och Karin Janfalk.

Biskoparna Fredrik Modéus och Sören Dalevi har deltagit i utskottets överläggningar.

Särskild mening

Motion 2017:151 lyfter ett viktigt ämne, då många unga i dagens samhälle lider av psykisk ohälsa. Svenska kyrkan kan vara ett viktigt verktyg för att stötta ungdomar som befinner sig i en tuff situation, med mer satsningar som riktar sig åt de unga i samhället som lider av psykisk ohälsa. Då köerna till barn- och ungdomspsykiatri ofta är mycket långa i vårt land så kan kyrkan hjälpa till.

Anders Ahl

Kyrkomötet
Kyrkolivsutskottets betänkande 2017:9

Nationellt Stim-avtal för musik via internet vid kyrkliga handlingar

---

Sammanfattning

I detta betänkande behandlas motion 2017:29. Motionären vill att kyrkostyrelsen utreder förutsättningarna för ett nationellt avtal med Stim där strömmande musik från internet ingår. Utskottet understryker den levande musikens stora värde men ser också att det är angeläget att kyrkan går människor till mötes när de har önskemål om att använda inspelad musik istället. Utskottet ser positivt på ett nationellt avtal med Stim men eftersom en avtalsprocess med Stim redan är i gång där man har som mål att komma överens om hanteringen av streamingtjänster, anser utskottet att motionen är besvarad.

Utskottets förslag till kyrkomötesbeslut

Kyrkomötet beslutar att motion 2017:29 är besvarad med vad utskottet anfört.

Motionens förslag

Motion 2017:29 av Tomas Jansson och Anders Åkerlund, Nationellt Stim-avtal för musik via internet vid kyrkliga handlingar

Kyrkomötet beslutar att uppdra till kyrkostyrelsen att utreda förutsättningarna för ett nationellt avtal med Stim avseende användande av strömmande musik från internet i våra kyrkor.

Bakgrund

Tidigare avtal och pågående förhandlingar med Stim

Svenska kyrkans arbetsgivareorganisation (dåvarande församlings- och pastoratsförbund) träffade 1994 en överenskommelse med Stim. Överenskommelsen innebar att församlingar/kyrkliga samfälligheter rekommenderades att i sin tur teckna avtal om en ersättning till Stim för musikanvändning i enlighet med framförhandlat standardavtal.

Detta avtal sades upp av Stim inför årsskiftet 2014–2015 och förhandlingar om ett nytt nationellt avtal mellan Svenska kyrkan och Stim började under våren 2015. Förhandlingarna har inte pågått intensivt hela tiden och de har ännu inte resulterat i ett nytt avtal. Förhandlingarna fortsätter under hösten 2017. Inom ramen för ett nytt centralt avtal, där bl.a. vissa grundläggande frågor regleras, kommer varje enhet i Svenska kyrkan behöva sluta ett standardiserat men lokalt avtal med Stim men det centrala avtalet ska ge ett stort stöd till den lokala nivån i den lokala avtalsprocessen.

Det är för tidigt att säga vad det nya avtalet kommer att innehålla men jämfört med det tidigare avtalet finns ett stort behov av en modernisering och den nationella nivån

mål är att ett nytt avtal ska ta hänsyn till både ny teknik och nya konsumtionsmönster. Målet är också att man inom ramen för pågående förhandlingar ska komma överens om hanteringen av streamingtjänster.

Avtal om musik på svenskakyrkan.se

Vid årsskiftet 2016/2017 slöt den nationella nivån ett avtal med Stim där den nationella nivån betalar en viss summa per år för att Svenska kyrkans samtliga enheter får lägga upp musik på svenskakyrkan.se. Det avtalet gäller retroaktivt från tillkomsten av svenskakyrkan.se och fram till slutet av 2017. Under hösten 2017 kommer parterna att förhandla om ett nytt avtal.

Upphandling med Spotify

Den nationella nivån har upphandlat ett förmånligt pris på abonnemang för streaming av musik genom Spotify. Alla enheter i Svenska kyrkan som vill streama musik genom Spotify kan köpa denna tjänst av Spotify under förutsättning att församlingen har ett eget Stim-avtal. I dagsläget finns inte någon vilja hos leverantören att upphandla ett nationellt abonnemang som omfattar samtliga enheter i Svenska kyrkan.

Utskottets överväganden

Utskottets förslag: Kyrkomötet beslutar att motionen är besvarad med vad utskottet anfört.

Utskottet instämmer i det motionärerna anför att musiken spelar en stor roll vid de kyrkliga handlingarna och vill understryka den levande musikens stora värde. Men precis som motionärerna, ser utskottet att det är angeläget att kyrkan också kan gå människor till mötes när de har önskemål om att använda inspelad musik.

Utskottet ser positivt på ett nationellt avtal med Stim och anser att det är viktigt att ett nytt avtal tar hänsyn till användningen av strömmande musik från internet. Eftersom en avtalsprocess med Stim redan är i gång där man bl.a. har som mål att komma överens om hanteringen av streamingtjänster och eftersom ett avtal förväntas vara klart under hösten 2017 anser utskottet att motionen är besvarad.

Uppsala den 5 oktober 2017

På Kyrkolivsutskottets vägnar

Sofia Rosenquist, ordförande

Sigurdur Hafthorsson, sekreterare

Beslutande: Sofia Rosenquist, ordförande, Marie Nielsén, Daniel Larson, Birgitta Lindén, Ronny Hansson, Micke G Hästö, Niklas Grahn, Roland Johansson, Berit Simonsson, Anna-Karin Westerlund, Gunilla Eldebro, Elisabeth Rydström, Niklas Larsson, Torbjörn Arvidsson och Marja Sandin-Wester.

Övriga närvarande vid beslutstillfället: Camilla Persson, Lissandra Rickemark, Ulla Nordlien, Ove Stenlund, Arne Närström, Katarina Glas, Kjell Petersson, Elisabeth Kullenberg, Ulla Littgren, Jerker Schmidt, Stig Eriksson, Anders Ahl, Ylva Wahlström Ödmann och Karin Janfalk.

Biskoparna Fredrik Modéus och Sören Dalevi har deltagit i utskottets överläggningar.

Kyrkomötet
Kyrkolivsutskottets betänkande 2017:10

Kristna bönder och livsmedelsförsörjningen

Sammanfattning

I betänkandet behandlas motion 2017:58 om handlingsprogram för påverkansarbete tillsammans med organisationen Sveriges kristna bönder rörande svensk livsmedelsproduktion, och om aktiviteter på Tacksägelsdagen i syfte att öka konsumentmedvetandet beträffande svenskproducerad mat. Utskottet anser inte att en eventuell dialog i ämnet ska begränsas så som motionären föreslår och anser att Tacksägelsdagen sedan länge har en stark ställning som en dag för att uppmärksamma skörde-tiden. Utskottet föreslår därför att motionen ska avslås.

Utskottets förslag till kyrkomötesbeslut

1. Kyrkomötet beslutar att avslå motion 2017:58, punkt 1.
2. Kyrkomötet beslutar att avslå motion 2017:58, punkt 2.

Motionens förslag

Motion 2017:58 av Stefan Aro, Kristna bönder och livsmedelsförsörjningen

1. Kyrkomötet beslutar att uppdra till kyrkostyrelsen att upprätta dialog med Sveriges kristna bönder för att utforma ett nationellt handlingsprogram för Svenska kyrkans påverkansarbete i syfte att stödja svensk livsmedelsproduktion.
2. Kyrkomötet beslutar att uppdra till kyrkostyrelsen att inspirera församlingarna i Svenska kyrkan till att använda Tacksägelsdagen åt att tacka Gud för skörden och bönderna och för att öka konsumentmedvetandet beträffande svenskproducerad mat.

Bakgrund

Frågan om livsmedelproduktion är i flera avseenden en del av hållbarhets- och klimatfrågor och som sådan ingår den i Svenska kyrkans hållbarhetsarbete. Det finns en relativt hög medvetenhet på Svenska kyrkans samtliga nivåer om hållbarhetsfrågor och de kommer exempelvis till uttryck genom att man väljer ekologiskt odlade och närproducerade matvaror.

Svenska kyrkans hållbarhetsarbete

Svenska kyrkan har haft ett långvarigt engagemang kring miljö- och hållbarhetsfrågor såväl inom Sverige som inom den världsvida kyrkan. Sedan dryga 30 år har frågan om skapelsens integritet varit en av den internationella ekumeniska rörelsens mer angelägna frågor.

Svenska kyrkan vill i sitt arbete synliggöra och öppna upp för samtal om kopplingen mellan dessa stora globala överlevnadsfrågor och den enskilda människans viktiga vardagsliv och centrala existentiella funderingar om t.ex. mening, makt och vanmakt, hopp, misstro, livskvalitet och samhörighet. I *Biskopsbrev om klimatet*, 2014, valde Svenska kyrkans biskopar att utveckla dessa tankar och därmed sätta klimat- och hållbarhetsfrågor i fokus.

En annan viktig uppgift för Svenska kyrkan är att uppmärksamma hållbarhetstanken som en grundläggande värdering och tydliggöra klimatförändringarnas konsekvenser för utsatta människor i fattiga länder, och verka för förändringar genom direkt dialog med beslutsfattare, med folkbildning och i annat opinionsarbete.

2008 antog kyrkostyrelsen ett positionspapper i klimatfrågan. Det lade grunden för det fortsatta påverkansarbetet om utvecklingsaspekterna på klimatfrågan. Genom att mobilisera stöd för en kraftfull och solidarisk klimatpolitik på svensk såväl som internationell nivå vill Svenska kyrkan bidra genom att främja en djupgående förståelse för de utmaningar som klimatförändringarna ställer människor inför, stödja fattiga människor som drabbas av klimatförändringarna och stimulera människor till att förändra sin livsstil.

Agenda 2030

I september 2015 antog världens ledare, genom FN, 17 globala utvecklings- och hållbarhetsmål som gäller för alla länder. Det är en global agenda som ska uppfyllas 2030 – därför kallas den Agenda 2030.

Det finns mål för bland annat minskad fattigdom, minskad ojämlikhet inom och mellan länder, genusrättvisa, vikten av att minska klimatförändringarna, för hållbar produktion och konsumtion, för vatten, skog, hav och biologisk mångfald.

Den nationella nivån har uppvaktat statsråd och deltagit i ett flertal processer och möten kring Agenda 2030. Under hösten 2017 genomförs en initial kartläggning, på Svenska kyrkans samtliga nivåer, av det arbete som sker som relaterar till målen i Agenda 2030.

Jordbruket i klimatomställningen

Svenska kyrkan har inom ramen för det internationella arbetet upprepade gånger uppmärksammat hur jordbruket i stora delar av världen påverkas negativt av klimatförändringen. Och omvänt har man även uppmärksammat jordbrukets påverkan på klimatet och hur man kan agera för att minska jordbrukets klimatpåverkan (*Jordbruket i klimatomställningen, utmaningar och möjligheter* Rapport 9 2015).

Samarbete för påverkan

Innehållet i svensk jordbrukspolitik är nära kopplat till en jordbrukspolitik som är gemensam för EU. Det som EU förhandlar och gemensamt kommer överens om sker i samråd med svenska politiska och andra företrädare. Jordbrukspolitiken är ett av de största gemensamma politikområdena inom EU och den påverkar svenska förutsättningar och villkor. För att påverka den inhemska jordbrukspolitiken innebär det i praktiken att man behöver driva ett sådant policyarbete på EU-nivå.

Den nationella nivån letar ofta vägar till samarbete med andra trossamfund och organisationer både i sitt policyarbete och andra verksamheter. Svenska kyrkan arbetar tillsammans i Sveriges kristna råd (SKR) med klimat och hållbarhetsfrågor. Skriften *Vårda den skapelse Gud älskar* som utgavs 2013 är ett dokument där Sveriges kristenhet tillsammans understryker vikten av att arbeta för en hållbarare värld.

Svenska kyrkan verkar även inom ramen för Kyrkornas världsråd som har så kallad konsultativ status till FN och deltar som NGO-representant vid förhandlingar som sker inom ramen för klimatkonventionen.

I enstaka frågor finns en praxis att arbeta med olika organisationer som har bäst förutsättningar att föra frågan framåt och där man hittar en samsyn i frågan.

Uppmärksamma hållbarhet i gudstjänsten

Skapelsetid är ett gemensamt ekumeniskt initiativ där kyrkor och samfund i Europa visar hur viktigt det är att i gudstjänsten lyfta frågor som rör vårt förhållande till skapelsen. *Skapelsetid* infaller från första söndagen i september till och med den andra söndagen i oktober.

SKR uppmanar alla kyrkor och samfund i Sverige att under denna period låta gudstjänster bli till uttryck för ett miljö- och hållbarhetsengagemang och tillhandahåller material:

(www.skr.org/verksamheter/verksamhetsomraden/boneperiod-for-skapelsens-bevarande/gudstjanst).

Utskottets överväganden

Utskottets förslag: Kyrkomötet beslutar att avslå motion 2017:58.

Utskottet instämmer med motionären att bönders arbete med livsmedelsproduktion är viktigt och nödvändigt. Utskottet noterar att organisationen Sveriges kristna bönder är en av många livsmedelsaktörer i Sverige och anser inte att en eventuell dialog i ämnet ska begränsas till den organisationen. Om frågan skulle bli aktuell att driva anser utskottet att samarbetet bör ske på en större arena.

Utskottet vill betona att många församlingar sedan lång tid uppmärksammar skördetiden på Tacksägelsedagen. Utskottet hänvisar även till materialet *Skapelsetid* som tagits fram genom ett ekumeniskt initiativ och som beskrivs i bakgrundstexten ovan. Detta är ett inspirationsmaterial på samma tema som motionären efterlyser.

Mot bakgrund av det ovan anförda föreslår utskottet att motionen i dess helhet ska avslås.

Uppsala den 6 oktober 2017

På Kyrkolivsutskottets vägnar

Marie Nielsén, ordförande

Sigurdur Hafthorsson, sekreterare

Beslutande: Marie Nielsén, ordförande, Sofia Rosenquist, Daniel Larson, Birgitta Lindén, Ronny Hansson, Micke G Hästö, Niklas Grahn, Katarina Glas, Berit Simonsson, Elisabeth Kullenberg, Gunilla Eldebro, Elisabeth Rydström, Niklas Larsson, Torbjörn Arvidsson och Marja Sandin-Wester.

Övriga närvarande vid beslutstillfället: Camilla Persson, Lissandra Rickemark, Ulla Nordlien, Ove Stenlund, Arne Närström, Kjell Petersson, Ulla Littgren, Jerker Schmidt, Stig Eriksson, Anders Ahl, Ylva Wahlström Ödmann och Karin Janfalk.

Biskoparna Fredrik Modéus och Sören Dalevi har deltagit i utskottets överläggningar.

Kyrkomötet
Kyrkolivsutskottets betänkande 2017:11

Gudstjänster och andakter på Svenska kyrkans webbplats

Sammanfattning

I detta betänkande behandlas motion 2017:94 om poddsända gudstjänster och andakter på Svenska kyrkans webbplats. Utskottet ser att en satsning på att tillgängliggöra gudstjänster och andakter som poddsändningar ligger väl i linje med nationella nivåns nuvarande arbete och menar att arbetet med att tillgängliggöra och samordna arbetet kan skötas av den nationella nivån. Utskottet tror även att det är bra med gemensam plattform, struktur, lagring och distribution för poddsändningar och föreslår därför kyrkomötet att bifalla motionen i sin helhet.

Utskottets förslag till kyrkomötesbeslut

1. Kyrkomötet beslutar att bifalla motion 2017:94, punkt 1.
2. Kyrkomötet beslutar att bifalla motion 2017:94, punkt 2.
3. Kyrkomötet beslutar att bifalla motion 2017:94, punkt 3.

Motionens förslag

Motion 2017:94 av Hans-Olof Andrén, Gudstjänster och andakter på Svenska kyrkans webbplats

1. Kyrkomötet beslutar att uppdra till kyrkostyrelsen att på Svenska kyrkans webbplats tillgängliggöra svenskkyrkliga poddradiogudstjänster varje sön- och helgdag.
2. Kyrkomötet beslutar att uppdra till kyrkostyrelsen att på Svenska kyrkans webbplats tillgängliggöra dagliga svenskkyrkliga poddradioandakter.
3. Kyrkomötet beslutar att uppdra till kyrkostyrelsen att tillhandahålla församlingarna plattform, struktur, lagring och distribution för poddradioverksamhet.

Bakgrund

Kyrkan har en lång tradition av att använda sig av nya kommunikationstekniska lösningar för att nå ut till nya målgrupper och för att hålla kontakt med olika delar inom kyrkan. De senaste tio åren har det främst handlat om att följa med i utvecklingen inom sociala medier, ökningen av användandet av mobila enheter, smarta telefoner och streamade ljudfiler via podcast.

Podcast eller poddsändningar är ljudfiler som kan laddas ner till en dator eller telefon och skiljer sig från andra sätt att tillhandahålla ljudfiler genom att RSS-flöden används för ändamålet. Det betyder att filerna laddas ner automatiskt när ett nytt avsnitt publiceras och att filerna samlas och lättare kan hittas av användare. Den stora

fördelen med poddsändningar jämfört med andra ljudmedier är att det innebär i princip att man kan lyssna var och när man vill.

Tekniken som behövs för poddsändning är idag billig. Det räcker i princip med ett par mikrofoner och en smartphone eller dator. Beroende på antal mikrofoner och önskad ljudkvalitet ligger startkostnaden idag för ett grundpaket mellan ca 2 000 och 10 000 kronor.

Sedan tillkommer också kopplingen till en plattform där poddsändningsfilen publiceras för spridning via t.ex. Itunes som, t.ex. Libsyn, detta kostar ca 5 US dollar per månad.

Idag finns det ett 20-tal poddar som produceras inom Svenska kyrkan främst av olika församlingar. Den nationella nivån producerar ärkebiskopens podcast ”Prata till punkt med ärkebiskopen”. Där ärkebiskopen samtalar med olika människor om aktuella frågor.

Strategi för digital närvaro

I mars 2013 antog kyrkostyrelsen en strategi för digital kommunikation och närvaro. Strategin lyfter fram att Svenska kyrkans digitala kommunikation ska vara aktiv, transparent, lyhörd och se varje människa. Den fastslår även att Svenska kyrkan ska arbeta aktivt med att ta fram och använda verktyg för att utföra de grundläggande uppgifterna även på digitala arenor.

Den digitala strategin betonar vikten av att vara kyrka på nätet och pekar på vikten av tillgänglighet.

Svenska kyrkan ska finnas där människor finns och vara tillgänglig de tider på dygnet då människor har behov av kyrkan. Personliga möten kan uppstå på många platser, exempelvis via sociala medier. Därför prioriteras kommunikation som möjliggör dialog och skapar engagemang. Svenska kyrkan har en hög ambition när det gäller tillgänglighet avseende till exempel: Språk, barn och unga, funktionsnedsättning, tid på dygnet och teknisk plattform

I strategin finns även övergripande vägval för externwebb, internwebb och sociala medier och den uttrycker en målbild gällande ansvarsfördelningen av digital kommunikation mellan kyrkans nivåer. Där föreslås att församlingen ska ansvara för att finnas närvarande på nätet via webbplats, intranät och sociala medier. Vidare föreslås att den ska bidra till helheten och delta i gemensamma satsningar via stift eller den nationella nivån.

Stiftet föreslås erbjuda församlingarna fortbildning, information och inspiration inom webb, intranät och sociala medier. Vidare föreslås att det ska samordna och marknadsföra gemensamma satsningar inom webb, intranät och sociala medier samt bidra till helheten och delta i gemensamma satsningar från den nationella nivån.

Den nationella nivån föreslås ansvara för att utveckla gemensamma system och arbetssätt för webb, intranät och sociala medier. Vidare att den ska utveckla system för insamling, erbjuda omvärldsspaning, analys och erfarenhetsutbyte samt ha regelbunden dialog med stiftet.

Tidigare behandling i kyrkomötet

I Kyrkolivsutskottets betänkande 2004:7 behandlades motion 2004:76 *Svenska kyrkans närvaro på nätet* i vilken det föreslogs att kyrkostyrelsen skulle få i uppdrag att ta fram en projektplan och starta ett flerårigt projekt som kan samordna Svenska kyrkans närvaro på nätet. Utskottet angav i sitt betänkande att Svenska kyrkan måste finnas där människorna finns oavsett om det är fysiskt, på internet, i radio eller TV.

Men till skillnad från motionären som föreslog att Svenska kyrkan ska ta fram underlag för egen radio- och TV-kanal, menade Kyrkolivsutskottet att Svenska kyrkan bör samverka med befintliga kanaler. Med den strategin ökar kyrkan bäst sin möjlighet att vara en öppen folkkyrka som kommunicerar med människor oavsett om de är engagerade, kritiska eller tvivlande. Utskottet bejakade samtidigt intentionerna i motionen, om att samordna Svenska kyrkans närvaro på nätet, och föreslog därför att kyrkomötet skulle besluta att den redan pågående utredningen om samarbete med Lunarstorm även skulle omfatta en strategi för Svenska kyrkans närvaro på nätet. Kyrkomötet följde utskottets förslag till beslut.

I Kyrkolivsutskottets betänkande 2006:8 behandlades två motioner om fler gudstjänster och kristna program i Sveriges television och i Sveriges radio (2006:43 och 44) Utskottet menade att det är angeläget för hela kristenheten att gudstjänster och kristna program sänds i både radio och tv. Därför föreslog utskottet att kyrkomötet skulle uppdraga åt kyrkostyrelsen att via Sveriges kristna råd åter aktualisera religionens roll och plats i public service. Vilket också blev kyrkomötets beslut.

Under kyrkomötet 2009 behandlades tre motioner (2009:52, 57 och 78) i Kyrkolivsutskottets betänkande 2009:2, *Svenska kyrkans närvaro på internet.*,

I samtliga motioner betonades behovet av att öka Svenska kyrkans närvaro på internet, genom att projektera för en interaktiv mötesplats, genom att tillsätta en utredning om hur ”Jourhavande nätpräst” kan utformas och genom att ta fram riktlinjer alternativt policy för att utveckla, stimulera och öka Svenska kyrkans närvaro online. Utskottet delade motionärernas uppfattning att Svenska kyrkans närvaro på internet behöver utvecklas och samordnas.

Kyrkomötet beslutade i enlighet med utskottets förslag att med anledning av motion 2009:52 ge kyrkostyrelsen i uppdrag att skyndsamt införa en öppen interaktiv mötesplats som Svenska kyrkan erbjuder och tar ansvar för.

Senast som frågor om Svenska kyrkan på nätet var uppe till behandling var under 2014 års kyrkomöte. Kyrkolivsutskottet behandlade då en motion 2014:72 *Webbsända gudstjänster*. Utskottet konstaterade att arbete redan pågår men föreslog att kyrkostyrelsen skulle få i uppdrag att intensifiera arbetet med att på ett samlat sätt tillgängliggöra webbsända gudstjänster. Kyrkomötet följde utskottets förslag till beslut. Under 2017 planeras uppdraget vara slutfört då ny teknik finns på plats och upphovs- och rättighetsfrågorna utredda.

Utskottets överväganden

Utskottets förslag: Kyrkomötet beslutar att bifalla motion 2017:94.

Utskottet konstaterar med glädje att Svenska kyrkan följer med i teknikutvecklingen och ser att en satsning på att tillgängliggöra gudstjänster och andakter som poddsändningar ligger väl i linje med strategin för digital närvaro.

Poddsändningar är en enkel och förhållandevis billig teknik som många församlingar kan använda sig av. Utskottet menar att motionens förslag om att tillgängliggöra poddsända gudstjänster och dagliga andakter mer handlar om att uppmuntra och samordna än att producera och ser inga hinder att detta kan skötas av den nationella nivån. Utskottet anser att det är bra med gemensam plattform, struktur, lagring och distribution för arbetet och menar att det är viktigt att poddsända gudstjänster och andakter även finns tillgängliga där andra poddsändningar finns och inte enbart på Svenska kyrkans hemsida.

Utskottet föreslår kyrkomötet att bifalla motionen i sin helhet.

Uppsala den 5 oktober 2017

På Kyrkolivsutskottets vägnar

Sofia Rosenquist, ordförande

Mattias Nihlgård, sekreterare

Beslutande: Sofia Rosenquist, ordförande, Marie Nielsén, Daniel Larson, Birgitta Lindén, Ronny Hansson, Micke G Hästö, Niklas Grahn, Roland Johansson, Berit Simonsson, Anna-Karin Westerlund, Gunilla Eldebro, Elisabeth Rydström, Niklas Larsson, Torbjörn Arvidsson och Marja Sandin-Wester.

Övriga närvarande vid beslutstillfället: Camilla Persson, Lissandra Rickemark, Ulla Nordlien, Ove Stenlund, Arne Närström, Katarina Glas, Kjell Petersson, Elisabeth Kullenberg, Jerker Schmidt, Stig Eriksson, Anders Ahl, Ylva Wahlström Ödmann och Karin Janfalk.

Biskoparna Fredrik Modéus och Sören Dalevi har deltagit i utskottets överläggningar.

Kyrkomötet Kyrkolivsutskottets betänkande 2017:12

Läsbarhet och den grafiska profilen

Sammanfattning

I detta betänkande behandlas motion 2017:157 om läsbarhet och den grafiska profilen. Utskottet håller med motionären om att det är viktigt med god läsbarhet och att möjliggöra för så många som möjligt att ta del av information från Svenska kyrkan men är tveksam till om det behövs ett speciellt projekt kring detta. Frågan ryms inom ordinarie kommunikationsarbete. Inom ramen för Svenska kyrkans grafiska profil ges redan idag utrymme för att ta hänsyn till läsbarhet utifrån syfte målgrupp och kontext. Utskottet föreslår därför kyrkomötet att avslå motionen.

Utskottets förslag till kyrkomötesbeslut

Kyrkomötet beslutar att avslå motion 2017:157.

Motionens förslag

Motion 2017:157 av Sofija Pedersen Videke, Läsbarhet och den grafiska profilen

Kyrkomötet beslutar att uppdra till kyrkostyrelsen att starta ett projekt om läsbarhet vid användning av Svenska kyrkans grafiska profil.

Bakgrund

Svenska kyrkans grafiska profil togs fram under 2004 och beslutades av kyrkostyrelsen i mars 2005. Den är bindande för nationell nivå och erbjuds att användas för stift och församlingar. Bakgrunden var att efter beslutet om ändrad relation mellan Svenska kyrkan och staten fanns det behov av att bli tydligare i kommunikationen och använda en gemensam avsändare för att visa på att de olika delarna av Svenska kyrkan hörde samman. Före år 2000 använde Svenska kyrkan över 4 000 olika varumärken och avsändare i sin kommunikation.

Den profil som fanns fram till 2005 gällde huvudsakligen endast nationell nivå, men den hade inget tydligt reglemente och efterföljdes inte i någon större utsträckning. Den nya gemensamma grafiska profilen tar sin utgångspunkt i Svenska kyrkans kommunikativa kärnvärden: närvaro, öppenhet och hopp och vill komma bort från den myndighetskyrka som Svenska kyrkan varit tidigare. Den grafiska profilen är tillgängligare och rundare i sitt uttryck, logotypen har mjukare former. Även kronan i logotypens sköld byttes ut med bland annat samma syfte. Från S:t Eriks krona i den gamla skölden till Kristi segerkrona i den nya vilken har en enklare och öppnare form.

Idag använder ca 1 000 enheter i Svenska kyrkan den gemensamma logotypen och den gemensamma grafiska profilen. Under 2016 gjordes en uppdatering då några nya

varianter av logotyp togs fram och några av färgerna justerades. Huvudanledningen till denna uppdatering var att komplettera med grafiska riktlinjer för webb och sociala medier.

Svenska kyrkans grafiska profil är inte heltäckande utan användandet av den behöver präglas av förnuft och känsla som ett komplement till de regler som finns. Syfte, målgrupp, läsbarhet och kontext måste tas med i bedömningen. Att använda alla fälten i exempelvis visitkortsmallen är inte bindande, vill man ta bort något som känns överflödigt går det bra.

Visitkort är oftast ett mindre kort av kartong med ägarens namn, samt vanligen även adress och annan kontaktinformation. Tycker man att det blir för mycket text på liten yta kan man, inom profilens rāmärken, reducera textmängden eller om det bedöms rekommendabelt för den aktuella målgruppen kan formatet vara större.

Den grafiska profilen lyfter fram den röda identitetsfärgen men eftersom rött ibland kan upplevas svåräst har det på senare år i rekommendationerna från nationell nivå sagts att det går lika bra att använda svart om man bedömer det som mer lättäst.

Utskottets överväganden

Utskottets förslag: Kyrkomötet beslutar att avslå motion 2017:157.

Utskottet håller med motionären om att det är viktigt med god läsbarhet och att möjliggöra för så många som möjligt att ta del av information från Svenska kyrkan men är tveksam till om det behövs ett speciellt projekt kring detta. Frågan ryms inom ordinarie kommunikationsarbete. Inom ramen för Svenska kyrkans grafiska profil ges redan idag utrymme för att ta hänsyn till läsbarhet utifrån syfte målgrupp och kontext Utskottet föreslår därför kyrkomötet att avslå motionen.

Uppsala den 5 oktober 2017

På Kyrkolivsutskottets vägnar

Marie Nielsén, ordförande

Mattias Nihlgård, sekreterare

Beslutande: Marie Nielsén, ordförande, Sofia Rosenquist, Daniel Larson, Birgitta Lindén, Ronny Hansson, Micke G Hästö, Niklas Grahn, Roland Johansson, Berit Simonsson, Anna-Karin Westerlund, Gunilla Eldebro, Elisabeth Rydström, Niklas Larsson, Torbjörn Arvidsson och Marja Sandin-Wester.

Övriga närvarande vid beslutstillfället: Camilla Persson, Lissandra Rickemark, Ulla Nordlien, Ove Stenlund, Arne Närström, Katarina Glas, Kjell Petersson, Elisabeth Kullenberg, Ulla Littgren, Jerker Schmidt, Stig Eriksson, Anders Ahl, Ylva Wahlström Ödmann och Karin Janfalk.

Biskoparna Fredrik Modéus och Sören Dalevi har deltagit i utskottets överläggningar.

Kyrkomötet
Kyrkolivsutskottets betänkande 2017:13

Pride-rörelsen

Sammanfattning

I detta betänkande behandlas motion 2017:146, som handlar om att utreda negativa, farliga och problematiska tendenser som sammanhänger med Svenska kyrkans engagemang och delaktighet i Pridefestivaler runt om i landet.

Utskottet menar att Svenska kyrkans engagemang och delaktighet i Pridefestivaler är bra och viktigt. Utskottet föreslår därför avslag på motionen.

Utskottets förslag till kyrkomötesbeslut

Kyrkomötet beslutar att avslå motion 2017:146.

Motionens förslag

Motion 2017:146 av Axel W Karlsson, Pride-rörelsen

Kyrkomötet beslutar att uppdra till kyrkostyrelsen att utreda negativa, farliga och problematiska tendenser som sammanhänger med den s.k. Pride-rörelsen i den etiska vaksamhetens intresse.

Bakgrund

Stockholm Pride är Nordens största pridefestival sedan 1998 och arbetar för att synliggöra hbtq-frågor och skapa en frizon för homosexuella, bisexuella, trans- och queerpersoner och de könsuttryck som finns inom hbtq-rörelsen. Allt arbete med festivalen sker på volontär basis.

Föreningen Stockholm Pride är en ideell och medlemsstyrd organisation för alla som delar föreningens värdegrund. Föreningens styrelse utses av medlemmarna på årsmötet, vanligtvis efter förslag från valberedningen. Styrelsen ansvarar för verksamheten mellan årsmöten och rekryterar en festivalledning. Värdegrunden omfattar värderingar som alla verksamma inom föreningen ska känna till och följa, liksom alla externa aktörer som på olika vis medverkar i festivalen. Föreningen Stockholm Prides värderingar:

1 § Föreningen *Stockholm Pride* ställer sig bakom Europeiska konventionen om Skydd för de mänskliga rättigheterna och de grundläggande friheterna.

2 § Föreningen *Stockholm Pride* arbetar för att stärka hbtq-personers rättigheter och tar aktivt avstånd från all form av diskriminering som exempelvis rasism, sexism, homofobi och transfobi.

3 § Föreningen *Stockholm Pride* solidariserar sig med andra rörelser som riskerar diskriminering och förtryck, och som verkar i samma anda som Stockholm Pride.

4 § Föreningen *Stockholm Pride* är öppen för alla som delar ovanstående värderingar.

Stockholm Pride har sedan flera år tillbaka ett solidaritetsarbete för att stödja Pride-festivaler utanför Sverige som själva inte har möjlighet att genomföra sitt firande, eller andra aktiviteter, utan ekonomiskt eller politiskt stöd. Pengar till ändamålet samlas i Stockholm Prides internationella solidaritetsfond.

De stift och församlingar som på olika sätt väljer att medverka i Pridefestivalen uppfattar den som en glädjefylld och färgglad manifestation av kärlek och frihet, samt en demonstration för allas rätt att älska den man vill.

Svenska kyrkan stödjer hbtq-rörelsens arbete för lika behandling bland annat genom utbildningsatsningen Regnbågsnyckeln. Ett uppdrag som beslutades av 2013 års kyrkomöte, KmSkr 2013:19 *HBT-certifikat*.

Svenska kyrkans förhållningssätt i frågor som rör sexualitet, normer och värderingar, har både genomlysts och diskuterats i Svenska kyrkan sedan lång tid tillbaka. Kyrkostyrelsens skrivelse KsSkr 2009:6 *Vigsel och äktenskap* visar att arbetet varit omfattande och involverat ett stort antal människor.

Utskottets överväganden

Utskottets förslag: Kyrkomötet beslutar att avslå motion 2017:146.

Utskottet menar att det är bra och viktigt att Svenska kyrkan engagerar sig för att stärka hbtq-personers rättigheter.

Utskottet poängterar att Svenska kyrkans engagemang i Pride är betydelsefullt även i en internationell kontext där många hbtq-personer upplever diskriminering och hot. Därför föreslår utskottet att motion 2017:146 ska avslås.

Uppsala den 5 oktober 2017

På Kyrkolivsutskottets vägnar

Marie Nielsen, ordförande

Peter Ekman, sekreterare

Beslutande: Marie Nielsén, ordförande, Sofia Rosenquist, Daniel Larson, Birgitta Lindén, Ronny Hansson, Micke G Hästö, Niklas Grahn, Roland Johansson, Berit Simonsson, Anna-Karin Westerlund, Gunilla Eldebro, Elisabeth Rydström, Niklas Larsson, Torbjörn Arvidsson och Marja Sandin-Wester.

Övriga närvarande vid beslutstillfället: Camilla Persson, Lissandra Rickemark, Ulla Nordlien, Ove Stenlund, Arne Närström, Katarina Glas, Kjell Petersson, Elisabeth Kullenberg, Ulla Littgren, Jerker Schmidt, Stig Eriksson, Anders Ahl, Ylva Wahlström Ödmann och Karin Janfalk.

Biskoparna Fredrik Modéus och Sören Dalevi har deltagit i utskottets överläggningar.

Kyrkomötet
Kyrkolivsutskottets betänkande 2017:14

Svenska kyrkans mångfald

Sammanfattning

I detta betänkande behandlas motionerna 2017:75 om samtal och överenskommelser med inomkyrkliga rörelser och 2017:155 med förslag att kyrkostyrelsen ska tillsätta dels en kriskommission, dels en försoningskommission.

Utskottet föreslår avslag på motion 2017:75 bland annat med hänvisning till Läronämndens yttrande att kyrkan är en trosgemenskap och att tron kan ta sig olika uttryck. Frågan om kyrkans enhet som en försonad mångfald löses inte genom formella överenskommelser. Utskottet föreslår även avslag på motion 2017:155. Möten och dialog är vägen framåt men utskottet är inte övertygat om att de kommissioner som föreslås är bästa sättet att uppnå vad motionärerna önskar.

Utskottets förslag till kyrkomötesbeslut

1. Kyrkomötet beslutar att avslå motion 2017:75.
2. Kyrkomötet beslutar att avslå motion 2017:155, punkt 1.
3. Kyrkomötet beslutar att avslå motion 2017:155, punkt 2.

Motionernas förslag

Motion 2017:75 av Bertil Olsson, Bevara kyrkans mångfald

Kyrkomötet beslutar att uppdra till kyrkostyrelsen att inleda samtal med inomkyrkliga rörelser om överenskommelser som ger dessa rörelser fortsatt hemortsrätt inom Svenska kyrkans ram.

Motion 2017:155 av Bertil Murray m.fl., Försoningskommission och kriskommission

1. Kyrkomötet beslutar att uppdra till kyrkostyrelsen att tillsätta en kriskommission.
2. Kyrkomötet beslutar att uppdra till kyrkostyrelsen att tillsätta en försoningskommission.

Yttrande från Läronämnden

Läronämnden har yttrat sig över motion 2017:75 i Ln 2017:8y, *bilaga*.

Bakgrund

Antalet medlemmar i Svenska kyrkan har minskat sedan år 2000. De huvudsakliga förklaringarna till den utvecklingen är att äldre medlemmar dör utan att det tillkommer

lika många nya medlemmar genom dopet. Sedan 1986 föds ingen till medlemskap i Svenska kyrkan, utan föräldrar väljer detta åt sina barn. Den andra orsaken är att invandring ökar folkmängden och bidrar till ett mångreligiöst Sverige och att den procentuella andel av folkmängden som är medlemmar i Svenska kyrkan därmed sjunker. Detta är ingenting som startade vid millennieskiftet utan Svenska kyrkan har successivt blivit mindre sedan 1950-talet med några promille eller någon procent per år. I de prognoser som tagits fram av kyrkokansliet beräknas 45 procent av svenska folket vara medlemmar i Svenska kyrkan 2030.

Även antalet dop, konfirmationer, vigslar och gudstjänstbesök minskar (se Kyrkolivsutskottets betänkande KI 2017:1 om medlemsstrategi).

Det finns regionala och lokala undantag från denna utveckling. I boken *Församlingar mot strömmen*, utgiven av Svenska kyrkan, beskrivs befolkningsomflyttningar inom Sverige och kyrksamheten som faktorer för de regionala och lokala skillnaderna. De församlingar som har ökat antalet medlemmar återfinns i ett tiotal storstadsnära kommuner där befolkningen i sin helhet ökade mycket kraftigt under samma tidsperiod. Kyrklig tradition kan vara orsaken till att det är färre gudstjänstbesökare i Mälardalen och Bergslagen än i delar av Götaland, samt särskilt i delar av Växjö, Skara och Göteborgs stift

Svenska kyrkan är en kyrka med stor mångfald och som rymmer olika kyrkotraditioner inom sig. I Svenska kyrkans långa historia har teologiska ståndpunkter formulerats utifrån olika epokers särskilda förutsättningar, för att sedan ofta kritiserats av grupper i senare epoker.

Svenska kyrkans mångfald

Det vi idag kallar civilt samhälle av myndiga medborgare som tar ansvar för sin gemensamma tillvaro har en lång förhistoria. Övergången från oreflekterad undersåtlighet till medveten medborgerlighet är lång och tog sina första uttryck inom kyrkan i form av att individer medvetet började bejaka sin egen tro i ömsesidig gemenskap. Den lutherska pietismens genombrott under sent 1600-talet kan ses som en prototyp för denna historiska förändring. Här blev Luthers lära om det allmänna prästadömet viktig. Historikern Hanne Sanders ser tre historiska steg i den nordiska utvecklingen av väckelsens individualism till nya gemenskapsbildningar. I en första historisk fas höll sig väckelsen kvar inom kyrkan, men ville ha rätten att utifrån individuell övertygelse välja egen präst. Det andra stadiet bestod av att man också ville acceptera förkunnare utanför prästeståndet. Det tredje stadiet blev ett församlingsväsende där både förkunnelse och sakramentsförvaltning hörde hemma i den väckta kretsen.

Det första stadiet representeras i Sverige historiskt sett av västsvenska väckelser och norrländska laestadianska väckelser. Schartauaner var rebeller på sin tid när de gick till andra sockenkyrkor för att höra de präster de själva föredrog. Då denna väckelse innebar ett tidigt ”individblivande” inom kyrkan kom de dock ändå att starkt knyta till bestående kyrklig ordning. Att bygga församlingshem blev exempelvis onödigt för en schartauan, individen bejakades inom de gamla kyrkoväggarna. Gemenskaper utanför kyrkans murar behövde inte formuleras. De tidiga väckelserna var först ut med att bejaka individen på modernt sätt. Just denna tidighet innebar dock paradoxalt nog på sikt att dessa rörelser allt mer klassades som konservativa under andra hälften av 1800-talet.

Det andra stadiet enligt Sanders schema representeras i Sverige av Evangeliska Fosterlands-Stiftelsen (EFS). Denna organisering av individer är typisk för det associationsväsende som var rådande under mitten av 1800-talet, då det var vanligt med associationer för att hålla samman samhällets gamla institutioner.

Det tredje stadiet av nytt föreningsskapande helt utanför sockenkyrkans väggar representeras av de frikyrkor som organiserade sig i Sverige under sent 1800-tal. Folkrörelsernas tid var här. Svenska Missionsförbundet bröt sig ur EFS 1879 för att bilda självständiga församlingar. Under 1880-talet fortsatte denna trend. Nu tog sig organiseringen även former utanför den kristna trons självklarhet. Här skulle vi kunna tala om ett fjärde steg. Nykterhetsrörelser och arbetarrörelser väckte människor till självständiga gemenskaper utanför både sockenkyrka och friförsamling.

Typiskt för ovanstående förändring är att senare gemenskaper distanserat sig från de äldre, och de äldre har tagit avstånd från de senare. Ömsesidig obegriplighet har härskat, men mycket få försök har gjorts för att inkludera alla i en gemensam berättelse/ram. Ett dramatiskt exempel har vi i den s.k. kyrkonazismen som hade förankring i vissa västsvenskt kristna opinioner. Dessa kretsar var i regel inte antisemiter, men drömde sig tillbaka till ett samhälle före 1850. Nazismens bortsopande av folkrörelserna skulle ju kunnat ha återskapat ett sådant tillstånd, vilket framstod som lockande. Senare folkrörelser har sällan intresserat sig för de historiska erfarenheter som traderats i de äldre väckelserna. Ofta har de avfärdats pga. konservativ syn på församling eller ämbete. Regelrätta samtal har sällan förekommit.¹

Sannings och försoningskommission

Sannings och försoningskommission är ett begrepp som används vid utredningar av oegentligheter i det förflutna så att en försoning ska kunna ske. Förebilden är oftast den sannings och försoningskommission som bildades i Sydafrika efter apartheid och som leddes av ärkebiskop Desmond Tutu. Där fick de som ansåg sig vara offer för våld under apartheidtiden ge sin berättelse inför kommissionen och de som varit våldsutövare fick ge sina vittnesmål och be om amnesti.

Tidigare samtal inom Svenska kyrkan

Under KG Hammars tid som ärkebiskop gjordes dock ett tämligen unikt försök att öppna upp för samtal om det gemensamma utanför konfliktpunkterna (i detta fall ämbetsfrågan). Tanken var att lösa upp det ömsesidiga missförståndet. Försöket väckte dock stark kritik från en kyrkomötesledamot, som 2003 avfärdade alla försök att samtala med kvinnoprästmotståndare. KG Hammar replikerade:

Kyrkan behöver skapa samtalsforum där människor kan mötas i tillit till varandra och där kyrkan ger rum för en mångfald av åsikter. Inom kyrkostyrelsen har det förts resonemang kring hur man ska kunna åstadkomma ett nytt läge i kyrkan, kanske har vi brustit i fantasi att åstadkomma detta.

---

¹ Källor: Sanders, Hanne 1995 Bondevækkelse og sekularisering. En protestantisk folkelig kultur i Danmark og Sverige 1820–1850. Studier i stads och kommunhistoria / 12. Diss Stockholm. Stockholm

Receptiv ekumenik

Det finns flera metoder för att arbeta med försoningsprocesser. I Sverige pågår ett nystartat projekt där receptiv ekumenik fungerar som ledande metod. Projektet drivs av den missionsteologiska arbetsgruppen vid Sveriges kristna råd och Svenska missionsrådet. Det är upplagt som en pilgrimsvandring, där de medverkande träffas på centrala platser för de olika kyrkofamiljerna för att lära av varandra kring frågan om mission.

Receptiv ekumenik är en gren av den spirituella ekumeniken. Receptiv ekumenik utgår från en grundläggande princip, som innebär att vända på frågan om vad troende från andra traditioner kan lära av den egna traditionen. Den vägledande frågan är vad man själv, med integritet, kan ta emot och lära av andra. I grunden handlar den receptiva ekumeniken om ett självkritiskt lärande, där den andres gåvor står i centrum. Samtidigt vägleds den av övertygelsen om att det ekumeniska lärandet bidrar till att berika, inte till att förminska, den egna traditionen. Receptiv ekumenik anses kunna skapa resurser för fred i det kris- och konflikttrabbade globala samhället.

Tidigare behandling av kyrkomötet

Vid 2001 års kyrkomöte behandlade Ekumenikutskottet en motion 2001:9 om minoriteternas fortsatta ställning i Svenska kyrkan. Ekumenikutskottet anger i sitt betänkande 2001:6 att det inte kunde se att det fanns anledning till officiella överläggningar utan snarare handlar det om förtroendefulla personliga samtal och mötesplatser. För att finna nya modeller, som inte är bundna i traditionella organisationsstrukturer, utan snarare är nätverk och samtalsfora för utbyte av erfarenheter mellan olika traditioner inom Svenska kyrkan anser utskottet att det krävs fantasi. På samma sätt som vad gäller Svenska kyrkans arbete inom den ekumeniska rörelsen är målet en enhet i försonad mångfald, även inom den Svenska kyrkan. Därför föreslog utskottet att motionen skulle avslås men att kyrkomötet med anledning av motionen skulle besluta att uppdra till kyrkostyrelsen att på det sätt styrelsen finner bäst, ta initiativ till samtal, som ett led i arbetet på fördjupad delaktighet. Kyrkomötet beslutade i enlighet med utskottets förslag.

Kyrkostyrelsen inbjöd i slutet av 2002 till sådana samtal och under åren 2003–2005 träffades nio grupper över hela landet med sammanlagt ett 80-tal deltagare för samtal om Enhet i mångfald, om grundläggande trosfrågor och möjligheterna till samexistens i delar där man tolkar och tror olika. Varje grupp leddes av en ledamot ur kyrkostyrelsen. I återrapporteringen till kyrkomötet KsSkr 2006:3 beskrivs samtalen som betydelsefulla och många deltagare har fått en fördjupad vilja till enhet i mångfald, där mångfalden inte är ett hinder utan en tillgång.

Vid 2003 års kyrkomöte behandlades en motion 2003:80 om likabehandling av fromhetsinriktningar i Svenska kyrkan. Motionären föreslog att kyrkostyrelsen skulle få två utredningsuppdrag avseende vissa fromhetsinriktningars ställning i Svenska kyrkan samt att kyrkomötet skulle uttala som sin mening att de gammal- och högkyrkligt troende är en värdefull del av kyrkans gemenskap. Tillsyns- och uppdragsutskottet ansåg inte att det fanns något skäl för att vidta de föreslagna åtgärderna och föreslog därför i sitt betänkande TU 2003:16 att motionen skulle avslås. Detta blev också kyrkomötets beslut.

Till 2008 års kyrkomöte kom det in en motion 2008:12 om inomkyrklig reflektion om vår folkkyrka. Motionärerna föreslog att kyrkostyrelsen skulle få i uppdrag att bjuda in inomkyrkliga grupper till en dialog i syfte att erkänna, synliggöra och stärka deras roll i Svenska kyrkan. Motionen behandlades av Kyrkolivsutskottet. Utskottet anger i sitt betänkande KI 2008:7 att det ser det ideella engagemanget som något positivt som kan inspirera Svenska kyrkan som helhet. Dock ansåg utskottet att det

inte går att erkänna eller göra överenskommelser med alla organisationer och nätverk. Däremot bör kyrkostyrelsen kontinuerligt fortsätta att föra en dialog och där det är meningsfullt att utvidga dialogen till ett samarbete. Utskottet föreslog därför att motionen skulle avslås. Kyrkomötet avslög motionen.

Utskottets överväganden

Utskottets förslag:

1. Kyrkomötet beslutar att avslå motion 2017:75.
2. Kyrkomötet beslutar att avslå motion 2017:155, punkt 1.
3. Kyrkomötet beslutar att avslå motion 2017:155, punkt 2.

Utskottet tycker det är viktigt att bevara mångfalden inom Svenska kyrkan men är tveksamt till formella överenskommelser med olika inomkyrkliga grupperingar. Öppna samtal och mötesplatser för olika grupperingar liksom för individer med skilda uppfattningar är viktiga för enhetens bevarande. Utskottet instämmer i Läronämndens yttrande om att kyrkan är en trosgemenskap och tron kan ta sig olika uttryck. Man kan ha skilda uppfattningar i många frågor och ändå tillhöra Svenska kyrkan. Frågan om kyrkans enhet som en försonad mångfald kan inte lösas genom formella överenskommelser. Utskottet föreslår därför kyrkomötet att avslå motion 2017:75.

Vad gäller motion 2017:155 punkt 1 om kriskommission är utskottet tveksamt till om en nationell kriskommission är det bästa sättet att uppnå det motionärerna vill och betonar, liksom i behandlingen av medlemsstrategier, vikten av att församlingarna arbetar med lokal verksamhetsutveckling.

Utskottet ser att möten och samtal är viktiga inom Svenska kyrkan och delar intentionerna i 2017:155 andra punkt, Utskottet gläds där det finns en önskan från inomkyrkliga rörelser att bidra till och verka inom Svenska kyrkan, som t ex EFS, Evangelisk luthersk mission-Bibeltrogna vänner, Nordöstra Smålands missionsförening, Kyrkliga förbundet, Arbetsgemenskapen kyrklig förnyelse, Oasrörelsen samt den laestadianska väckelsen. Dialog är vägen framåt och utskottet uppmuntrar till att det inbjuds till samtal och att dialogen fortsätter på alla nivåer inom kyrkan men anser inte att just en försoningskommission är den bästa vägen. Utskottet föreslår därför kyrkomötet att avslå motion 2017:155 punkt 1 och 2.

Uppsala den 6 oktober 2017

På Kyrkolivsutskottets vägnar

Sofia Rosenquist, ordförande

Mattias Nihlgård, sekreterare

Beslutande: Sofia Rosenquist, ordförande, Marie Nielsén, Daniel Larson, Birgitta Lindén, Ronny Hansson, Micke G Hästö, Niklas Grahn, Roland Johansson, Berit Simonsson, Elisabeth Kullenberg, Gunilla Eldebro, Elisabeth Rydström, Niklas Larsson, Torbjörn Arvidsson och Marja Sandin-Wester.

Övriga närvarande vid beslutstillfället: Camilla Persson, Lissandra Rickemark, Ulla Nordlien, Ove Stenlund, Arne Närström, Katarina Glas, Kjell Petersson, Ulla Littgren, Jerker Schmidt, Stig Eriksson, Anders Ahl, Ylva Wahlström Ödmann och Karin Janfalk.

Biskoparna Fredrik Modéus och Sören Dalevi har deltagit i utskottets överläggningar.

Kyrkomötet
Läronämndens yttrande 2017:8y

Bevara kyrkans mångfald

Läronämndens yttrande över motion 2017:75

Läronämnden har tidigare yttrat sig i Ln 1998:8y angående ett inomkyrkligt ekumeniskt program:

Inom Svenska kyrkan finns en stor variationsrikedom. Det är oundvikligt att denna också förorsakar problem. Läronämnden vill betona skillnaden mellan enhet och enhetlighet. Enheten kan bevaras, trots att Svenska kyrkan inte är enhetlig. Öppna samtal och mötesplatser för olika grupperingar liksom för individer med skilda uppfattningar är viktiga för enhetens bevarande. Kyrkan är en trosgemenskap. Tron kan ta sig olika uttryck. Man kan ha skilda uppfattningar i många frågor och ändå tillhöra Svenska kyrkan.

Svenska kyrkans andliga mångfald är en levd verklighet i församlingar och stift. Att Svenska kyrkan ingår överenskommelse med en rörelse inom kyrkan sker endast undantagsvis som del i en unik process. Frågan om kyrkans enhet som en försonad mångfald kan inte lösas genom formella överenskommelser.

Uppsala den 31 augusti 2017

På Läronämndens vägnar

Antje Jackelén, ordförande

Ann-Katrin Bosbach, sekreterare

Närvarande: Ärkebiskop Antje Jackelén, ordförande, biskop Ragnar Persenius, biskop Martin Modéus, biskop Åke Bonnier, biskop Johan Dalman, biskop Mikael Mogren, biskop Fredrik Modéus, biskop Johan Tyrberg, biskop Per Eckerdal, biskop Hans Stiglund, biskop Sven-Bernhard Fast, biskop Eva Brunne, Göran Eidevall, Eva-Lotta Grantén, Anna Karin Hammar, Margarethe Isberg, Karin Johannesson, Håkan Möller, Jesper Svartvik och Kristin Zeiler.

Kyrkomötet
Kyrkolivsutskottets betänkande 2017:15

Svenska kyrkan som kulturbärare

Sammanfattning

I detta betänkande behandlas motion 2017:80 om Svenska kyrkan som kulturbärare. Utskottet konstaterar att mycket arbete redan idag sker på samtliga nivåer inom kyrkan på kulturområdet. Utskottet tror inte på en arbetsgrupp och handlingsplan. I dagsläget räcker de handlingsplaner som finns i församlingarna och det arbetet som sker i stift och på nationell nivå. Utskottet föreslår därför kyrkomötet att avslå motion 2017:80.

Till betänkandet finns en reservation.

Utskottets förslag till kyrkomötesbeslut

Kyrkomötet beslutar att avslå motion 2017:80.

Motionens förslag

Motion 2017:80 av Asta Matikainen Lecklin och Anna-Karin Westerlund, Svenska kyrkan som kulturbärare

Kyrkomötet beslutar att uppdra till kyrkostyrelsen undersöka möjligheten att bilda en arbetsgrupp för att tydliggöra och uppmuntra Svenska kyrkans roll som kulturbärare i vårt samhälle och upprätta en handlingsplan för detta.

Bakgrund

Svenska kyrkan är med sina församlingar, stift och gemensamma nationella nivå en av Sveriges största kulturaktörer och har idag en omfattande verksamhet då det gäller det kyrkliga kulturarvet. Kulturarv innefattar fysiska miljöer och föremål, men också företeelser som tankar, föreställningar, seder och bruk. Det finns både en tidsdimension och en social dimension i ordet ”arv”, dvs. det förutsätts att det är något vi ärver från tidigare generationer eller att det traderas mellan människor idag. Utan det av människan skapade och tänkta – inget kulturarv. Kulturarvet står i direkt beroende av ett kontinuerligt kulturskapande. Det som är kultur idag, är kulturarv när det förmedlas mellan människor i morgon.

Svenska kyrkan har genom århundradena spelat en viktig roll som kulturbeställare, t.ex. genom byggnader, föremål och musik, och kulturskapare – en roll som är lika viktig idag. Kyrkan är också närvarande i princip hela landet. På mindre orter utan teater, biograf och konsertlokaler kan församlingen, eventuellt tillsammans med bibliotek och lokala teater- och konstföreningar, stå för hela utbudet av kultur.

Svenska kyrkan är landets största konsertarrangör och många svenskar möter den levande musiken genom Svenska kyrkans försorg. Detta gäller såväl möjligheten att ta del av konserter och musik i gudstjänsten som den att själv vara med och skapa

musik i till exempel en kör. Genom sitt musikliv bevarar, levandegör och utvecklar kyrkan det musikaliska kulturarvet och bidrar också till en bas för ett kvalificerat samtida musikliv, både genom att bidra med nya verk till repertoaren och, inte minst viktigt, genom utbildning och arbetsmöjligheter för de musikaliska professionerna.

Några av Svenska kyrkans stift är mycket aktiva på området kultur. Ett exempel är Göteborgs stift med Se människan på Bokmässan, Filmpriset Angelos vid Göteborgs filmfestival samt Kultursamverkan Göteborg. Ett annat är Västerås stift som arrangerar den återkommande konstutställningen Sjätte sinnet och ett tredje är Lunds stift som bland annat är engagerade i Barn och ungdomsfilmfestivalen BUFF.

Nationell nivå har enligt kyrkoordningen i uppdrag att verka för ett rikt och mångfaldigt kulturliv som främjar dialogen mellan religion och livstolkning (10 kap. 3 § andra stycket 9). Detta görs på olika sätt. Bland annat genom att i olika sammanhang samla företrädare för kulturliv och teologi och kyrka med syfte att öka kontaktytorna mellan kulturliv och Svenska kyrkan, samt för att bidra till den teologiska reflektionen på området kultur och teologi. Nationell nivå ansvarar, i samarbete med ovan nämnda stift, för Svenska kyrkans program på Bokmässan i Göteborg samt filmjuryarbete och filmpris vid Göteborgs filmfestival och Barn och ungdomsfilmfestivalen i Malmö (Lunds stift) BUFF. Nationell nivå arrangerar vart annat år det stora kyrkomusiksymposiet i Uppsala. Utöver detta ger nationell nivå ekonomiskt stöd till kulturprojekt, genomför fortbildningar i att arrangera och leda författarsamtal och liknande kulturarrangemang och i kyrkorumspedagogik samt deltar i internationella nätverk på området.

Kyrkostyrelsen delar också årligen ut Svenska kyrkans kulturstipendium om sammanlagt 500 000 kronor till stipendiater inom fem konstnärliga områden: litteratur, bild, musik, film och scenkonst.

Svenska kyrkans har i rapporten till regeringen inför kontrollstationsåret 2014, *Ett rum öppet för alla*, utvecklat sin syn på kulturens och kulturarvets betydelse för delaktighet, sammanhållning och skapande. Kulturen och kulturarvet är öppet för alla att dela, eller för att formulera sin egen plats i samtiden och historien. Kulturen och kulturarvet ger möjligheter till möten mellan människor, oavsett trosinriktning och religiösa traditioner.

Svenska kyrkans arbete med kulturarvet rapporteras årligen till regeringen i rapporten *Svenska kyrkans redovisning angående de kyrkliga kulturvärdena och användningen av den kyrkoantikvariska ersättningen*. Som framgår av titeln utgår denna från den särskilda överenskommelse som träffats med staten angående kyrkoantikvarisk ersättning och förvaltningen av kulturvärdena. Rapporteringen ger emellertid en bred överblick över det arbete som generellt bedrivs på samtliga nivåer inom Svenska kyrkan i kulturarvsfrågor.

Tidigare behandling på kyrkomötet

I kyrkomötet har vid ett flertal tillfällen motioner om kyrkans roll som kulturbärande behandlats. Främst inom musiken.

Under 2010 års kyrkomöte behandlades motion 2010:21 Det klingande kulturarvet – vem tar ansvar för det? I motionen föreslås att kyrkostyrelsen ska utreda hur en kyrkomusikalisk fond med uppdrag att utveckla och bevara Svenska kyrkans kulturarv ska utformas. Kyrkolivsutskottet skriver i sitt betänkande KI 2010:4 att Svenska kyrkan har ett stort ansvar för att förvalta och utveckla musiken i kyrkan, men att området bör stödjas på andra sätt än genom en fond. Utskottet föreslog därför att motionen skulle avslås. Kyrkomötet beslutade enligt utskottets förslag.

I Kyrkolivsutskottets betänkande KI 2013:14 behandlades motion 2013:89 om Svenska kyrkans ansvar för kyrkomusiken som en del av det kyrkliga kulturarvet. I motionen föreslog motionärerna dels att kyrkostyrelsen skulle utreda hur den nationella nivån fortsättningsvis ska ta ansvar för kyrkomusiken som en del av det kyrkliga kulturarvet dels att kyrkostyrelsen skulle få i uppdrag att etablera ett brett samråd kring kyrkomusikens framtida roll i samhällets kulturliv. Utskottet menade att Svenska kyrkan på den nationella nivån har ett stort ansvar för att stödja, samordna och utveckla kyrkans musik samt föra dialog med företrädare för myndigheter och kulturlivet kring kyrkomusikens roll i samhället. Kyrkomötet följde utskottets förslag och biföll motionen.

I Organisationsutskottets betänkande O 2014:03 behandlades motion 2014:14 om kulturen som grundläggande uppgift. Utskottet anger i sitt betänkande att de ansluter sig till vad Läronämnden anfört i sitt yttrande över motionen Ln 2014:5y, nämligen bl.a. att kultur får betraktas som ett ”stöd för och en konsekvens av” församlingens grundläggande uppgift och bör därför inte ses som en separat del av denna. Utskottet föreslog att motionen skulle avslås. Detta blev också kyrkomötets beslut.

Utskottets överväganden

Utskottets förslag: Kyrkomötet att besluta att avslå motion 2017:80.

Utskottet anser precis som motionärerna att kulturen och vårt gemensamma kulturarv är viktiga frågor för Svenska kyrkan. Utskottet kan konstatera att mycket arbete redan idag sker på samtliga nivåer inom kyrkan för att förvalta dagens kulturarv och bidra till morgondagens. Utskottet tror inte på en arbetsgrupp och handlingsplan för detta men på sikt kan det finnas behov av en gemensam kulturpolicy som stöd i församlingarnas arbete. I dagsläget räcker de handlingsplaner som finns i församlingarna och det arbetet som sker i stift och på nationell nivå. Utskottet föreslår därför kyrkomötet att avslå motion 2017:80.

Uppsala den 6 oktober 2017

På Kyrkolivsutskottets vägnar

Marie Nielsén, ordförande

Mattias Nihlgård, sekreterare

Beslutande: Marie Nielsén, ordförande, Sofia Rosenquist, Daniel Larson, Birgitta Lindén, Ronny Hansson, Micke G Hästö, Niklas Grahn, Katarina Glas, Berit Simonsson, Elisabeth Kullenberg, Gunilla Eldebro, Elisabeth Rydström, Niklas Larsson, Torbjörn Arvidsson och Marja Sandin-Wester.

Övriga närvarande vid beslutstillfället: Camilla Persson, Lissandra Rickemark, Ulla Nordlien, Ove Stenlund, Arne Närström, Kjell Petersson, Ulla Littgren, Jerker Schmidt, Stig Eriksson, Anders Ahl, Ylva Wahlström Ödmann och Karin Janfalk.

Biskoparna Fredrik Modéus och Sören Dalevi har deltagit i utskottets överläggningar.

Reservation

Vi reserverar oss mot beslutet. Vi anser att kulturfrågorna har en alldeles för undanskymd roll i Svenska kyrkan och förtjänar en mer seriös och tydlig behandling.

Kulturfrågorna handlar både om det samtida mötet mellan kyrka, kultur och samhälle lika mycket som kulturarvet.

Kyrkostyrelsen bör därför på ett mer strukturellt och organisatoriskt sätt arbeta med kulturfrågor t ex genom en nämnd eller ett råd.

Gunilla Eldebro och Marja Sandin-Wester

Budgetutskottets betänkanden

B 2017:1–2

Budgetutskottets betänkanden

B 2017:1 Verksamhet och ekonomi för Svenska kyrkans nationella nivå
2018–2020

B 2017:2 Årsredovisning för Svenska kyrkans nationella nivå 2016

Kyrkomötet Budgetutskottets betänkande 2017:1

Verksamhet och ekonomi för Svenska kyrkans nationella nivå 2018–2020

Sammanfattning

I detta betänkande behandlas skrivelse KsSkr 2017:1 *Verksamhet och ekonomi för Svenska kyrkans nationella nivå 2018–2020*. Här behandlas också fyra motioner: 2017:37 *Kontinuerlig utvärdering*, 2017:51 *Nya sätt att vara kyrka*, 2017:100 *Gemensamt administrativt stöd och gemensamma ekonomiska resurser* samt 2017:131 *Fortsatt utveckling av GAS*.

Utskottet ställer sig bakom kyrkostyrelsens förslag och föreslår att kyrkomötet fastställer kyrkostyrelsens förslag till verksamhet och ekonomi för Svenska kyrkans nationella nivå 2018–2020 i sin helhet. Utskottet föreslår kyrkomötet att avslå de fyra motionerna i betänkandet.

I motion 2017:37 föreslås att kyrkomötet beslutar uppdra till kyrkostyrelsen att vidta åtgärder för att säkerställa att alla större beslut kontinuerligt utvärderas. Då utskottet anser att utvärdering genomförs föreslår utskottet kyrkomötet att avslå motionen.

I motion 2017:51 föreslås att kyrkomötet beslutar att 2 500 000 kronor per år avsätts i tre år för fortsatt arbete med *Nya sätt att vara kyrka*, medel avseende lönekostnader och verksamhetskostnader samt att kyrkomötet beslutar att detta sker på samma sätt som hittills via ett eller flera stift och EFS. Då detta koncept redan erhållit stora anslag som möjliggjort inspiration och utbildning och det finns ekonomiska medel kvar för kommande år samt att arbetet går hand i hand med andra satsningar som görs föreslår utskottet att avslå motionen.

I motion 2017:100 föreslås att kyrkomötet beslutar uppdra till kyrkostyrelsen att skyndsamt utse en särskild arbetsgrupp, bestående av företrädare med erfarenhet av administrativt förändrings- och utvecklingsarbete, från nationell nivå och där stiftens erbjuds delaktighet, för att utvärdera och analysera satsningen på gemensamt stöd. Vidare föreslås att kyrkomötet beslutar att arbetsgruppen får uppdraget att lämna förslag om hur den nationella nivåns framtida ekonomiska ramar kan sättas så att det långsiktiga målet – att frigöra resurser till den grundläggande uppgiften – kan nås. Utskottet menar att det är en av kyrkostyrelsen prioriterad fråga där mycket arbete pågår och flera olika arbetsgrupper redan finns. Mot bakgrund av detta föreslår utskottet att motionen avslås.

I motion 2017:131 föreslås att kyrkomötet beslutar uppdra till kyrkostyrelsen att undersöka hur GAS har tagits emot hos de enheter som anslutit sig till de olika systemen. Vidare föreslås också att kyrkomötet beslutar att uppdra till kyrkostyrelsen att undersöka behovet av en fortsatt utveckling av GAS och hur det ska genomföras. Utskottet menar att det redan finns former för hur efterfrågade undersökningar kan genomföras och mot denna bakgrund ser inte utskottet någon anledning till ytterligare åtgärder och föreslår kyrkomötet att avslå motionen.

Till betänkandet finns en reservation och en särskild mening.

Utskottets förslag till kyrkomötesbeslut

1. Kyrkomötet beslutar att fastställa inriktning för verksamheten på nationell nivå.
2. Kyrkomötet beslutar att fastställa kostnadsram för 2018 till 3 224 miljoner kronor.
3. Kyrkomötet beslutar att medge planeringsram för 2019 till 3 184 miljoner kronor.
4. Kyrkomötet beslutar att medge planeringsram för 2020 till 3 111 miljoner kronor.
5. Kyrkomötet beslutar att fastställa en ram på 74 miljoner kronor under åren 2018–2022 för kostnader för Svenska kyrkan i utlandets fastigheter och lokaler.
6. Kyrkomötet beslutar att fastställa en ram på 6 miljoner kronor under åren 2018–2022 för kostnader för Svenska teologiska institutets fastighet i Jerusalem.
7. Kyrkomötet beslutar att avslå motion 2017:37.
8. Kyrkomötet beslutar att avslå motion 2017:51, punkt 1.
9. Kyrkomötet beslutar att avslå motion 2017:51, punkt 2.
10. Kyrkomötet beslutar att avslå motion 2017:100, punkt 1.
11. Kyrkomötet beslutar att avslå motion 2017:100, punkt 2.
12. Kyrkomötet beslutar att avslå motion 2017:131, punkt 1.
13. Kyrkomötet beslutar att avslå motion 2017:131, punkt 2.

Skrivelsens förslag

Kyrkostyrelsens skrivelse 2017:1 Verksamhet och ekonomi för Svenska kyrkans nationella nivå 2018–2020

1. Kyrkomötet beslutar att fastställa inriktning för verksamheten på nationell nivå.
2. Kyrkomötet beslutar att fastställa kostnadsram för 2018 till 3 224 miljoner kronor.
3. Kyrkomötet beslutar att medge planeringsram för 2019 till 3 184 miljoner kronor.
4. Kyrkomötet beslutar att medge planeringsram för 2020 till 3 111 miljoner kronor.
5. Kyrkomötet beslutar att fastställa en ram på 74 miljoner kronor under åren 2018–2022 för kostnader för Svenska kyrkan i utlandets fastigheter och lokaler.
6. Kyrkomötet beslutar att fastställa en ram på 6 miljoner kronor under åren 2018–2022 för kostnader för Svenska teologiska institutets fastighet i Jerusalem.

Motionernas förslag

Motion 2017:37 av Dan Sarkar och Berth Löndahl, Kontinuerlig utvärdering

Kyrkomötet beslutar att uppdra till kyrkostyrelsen att vidta åtgärder för att säkerställa att alla större beslut kontinuerligt utvärderas.

Motion 2017:51 av Leif Nordlander, Nya sätt att vara kyrka och fortsättningen

1. Kyrkomötet beslutar att avsätta 2 500 000 kronor per år i tre år för fortsatt arbete med ”Nya sätt att vara kyrka” (medlen avser lönekostnader och verksamhetskostnader).
2. Kyrkomötet beslutar att detta sker på samma sätt som hittills via ett eller flera av stiftet och EFS.

Motion 2017:100 av Staffan Yngvesson m.fl., Gemensamt administrativt stöd och gemensamma ekonomiska resurser

B 2017:1

1. Kyrkomötet beslutar att uppdra till kyrkostyrelsen att skyndsamt utse en särskild arbetsgrupp, bestående av företrädare med erfarenhet av administrativt förändrings- och utvecklingsarbete, från nationell nivå och där stiftens erbjuds delaktighet, för att utvärdera och analysera satsningen på gemensamt stöd.
2. Kyrkomötet beslutar att arbetsgruppen får uppdraget att lämna förslag om hur nationella nivåns framtida ekonomiska ramar kan sättas så att det långsiktiga målet – att frigöra resurser till den grundläggande uppgiften – kan nås.

Motion 2017: 131 av Margareta Andersson, Fortsatt utveckling av GAS

1. Kyrkomötet beslutar att uppdra till kyrkostyrelsen att undersöka hur GAS har tagits emot hos de enheter som anslutit sig till de olika systemen.
2. Kyrkomötet beslutar att uppdra till kyrkostyrelsen att undersöka behovet av en fortsatt utveckling av GAS och hur det ska genomföras.

Yttrande från andra utskott

Budgetutskottet har erbjudit samtliga utskott att yttra sig över skrivelsen och förklarar sig särskilt intresserat av om respektive sakutskott har synpunkter på för sakutskottet relevanta delar i avsnittet *Verksamhetens inriktning*. Yttrande har inkommit från Kyrkolivsutskottet, Kl 2017:2y, *bilaga*.

Som en del av utskottets beredning har utskottet tagit del av yttrandet.

Bakgrund

Enligt 51 kap. 4–5 § § i kyrkoordningen ska den nationella nivån varje år upprätta en budget för nästa budgetår. Budgeten ska innehålla en plan för verksamheten och ekonomin under budgetåret, samt en plan för ekonomin under en period av tre år.

År 2010 beslutade kyrkomötet att det, utöver de ekonomiska ramarna för respektive år under perioden, ska finnas rullande femåriga kostnadsramar för finansiering av Svenska kyrkan i utlandets och Svenska teologiska institutets (STI) fastigheter och lokaler.

Skrivelsens innehåll och indelning

Mot bakgrund av ovanstående lämnar kyrkostyrelsen i skrivelsen förslag till inriktning för verksamheten, kostnadsram 2018, planeringsramar 2019 och 2020 samt ram för kostnader 2018–2022 för lokalförsörjning inom Svenska kyrkan i utlandet och ram för kostnader för STI i Jerusalem.

Skrivelsen är indelad i följande delar. I *Uppdrag* beskrivs den nationella nivåns uppdrag. I *Skrivelsens struktur* finns övergripande information och läsanvisningar. I *Utmaningar och prioriteringar* redovisas de utmaningar kyrkostyrelsen ser utifrån genomförd omvärldsanalys och förslag till prioriteringar. I *Verksamhetens inriktning* redovisas kyrkostyrelsens planering för perioden 2018–2020. I *Ekonomi* redovisas och kommenteras ekonomin i sin helhet och förslagen till kostnadsram 2018, planeringsramar 2019–2020 och kostnadsramar 2018–2022 för lokalförsörjning. *Bilaga 1* innehåller den omvärldsbeskrivning som legat till grund för kyrkostyrelsens omvärldsanalys, verksamhetsinriktning och prioriteringar. *Bilaga 2* ger information om kyrkostyrelsens kansli.

Kyrkostyrelsens förslag

Av skrivelsen framgår att huvuddelen av planeringsperiodens budget omsluter löpande åtaganden och verksamhetskostnader som svårigen kan prioriteras bort. Antingen är ansvaret reglerat i kyrkoordningen eller så är arbetet av stor betydelse för Svenska kyrkans verksamhet. Enbart en mindre del utgör utrymme för särskilda prioriteringar.

Kyrkostyrelsens förslag till verksamhetsinriktning för 2018–2020 redovisas i år i en ny struktur med avsikten att skapa bättre förutsättningar för planering, budgetering och uppföljning och tar sin utgångspunkt i tio delar: *Reglera inomkyrkligt, Utbilda för tjänst i Svenska kyrkan, Stödja utveckling av församlingslivet, Stödja och utveckla administration och förvaltning, Värna och utveckla relationer med kyrkans omvärld, Bidra till samhällsutvecklingen, Samordna, genomföra och utveckla internationell mission och diakoni, Utjämning och finansförvaltning, Styrning och ledning samt Internt stöd.*

Kyrkostyrelsen vill under planeringsperioden särskilt prioritera områdena *Lärande och undervisning, Arbete med asylsökande och flyktingar i Sverige samt Stöd till människor i utsatta situationer i världen.* För att rusta församlingarna att möta dessa utmaningar i ett långsiktigt perspektiv av minskade intäkter prioriterar kyrkostyrelsen också *Administrativ samverkan i Svenska kyrkan.* Därtill kommer perioden att präglas av en *Ny kyrkohandbok för Svenska kyrkan.*

Motion 2017:37, Kontinuerlig utvärdering

Både offentlig förvaltning och den civila sektorn är inriktade mot att utvärdera, revidera, certifiera eller på olika sätt mäta verksamhetens resultat. Syftet med utvärdering är ofta främjande och med fokus på lärande. Det kan vara att understödja påbörjade förändringsprocesser och ge beslutsunderlag för framtida vägval. Utvärderingar kan även vara kontrollerande för att säkerställa att organisationens resurser inte används till sådant som inte står i överensstämmelse med organisationens strategier. I många fall sker också utvärderingar i syfte att skapa stöd och förtroende för organisationen och dess verksamhet, internt eller externt. I samband med strategival eller större projekt med tydligt formulerade mål är uppföljning och utvärdering med nödvändighet i fokus för att få vägledning inför framtida beslut.

Inom trossamfund och frivilligorganisationer har krav på uppföljning och utvärdering av projekt blivit allt vanligare. Inom civilsamhället ställs ofta särskilda krav på utvärdering vid finansiering från externa partner eller för insamlingsverksamhet, vilket t.ex. har lett till framtagande av mallar för återrapportering genom Frivilligorganisationernas insamlingsråds kvalitetskod.

Utvärdering på Svenska kyrkans nationella nivå

På den nationella nivån i Svenska kyrkan är det framförallt den internationella verksamheten som har lång erfarenhet av systematiskt uppföljningsarbete och utvärdering genom sina Sida-finansierade projekt och genom andra samarbeten med externa partner. Inom den internationella verksamheten genomförs regelbundna utvärderingsseminarier som ingår i verksamhetens utvärderingsstrategi, där det finns tydligt uttalade kriterier för utvärdering. Inom den internationella verksamheten finns även rutiner för utvärdering inom de globala ekumeniska allianserna där Svenska kyrkan deltar och kvalitetssäkrar det löpande arbetet.

I andra delar av den nationella nivån verksamhet är uppföljning och utvärdering inte alltid lika strukturerat och integrerat i planeringsprocessen, men i den projektmodell som används på den nationella nivån sedan många år tillbaka, i mindre och

större projekt, ingår utvärdering av måluppfyllelse som en viktig komponent och erfarenheterna tas tillvara och ett organiserat lärande uppmuntras.

Möjlighet till övergripande uppföljning av Svenska kyrkans verksamhet finns nationellt och lokalt genom medlems-, verksamhets- och ekonomistatistik som hantearas på den nationella nivån.

Utvärdering av strukturutredningens organisationsförändringar

Kyrkomötet 2015 beslutade uppdra till kyrkostyrelsen att initiera ett arbete för att följa hur strukturreformen gestaltar sig, med särskilt fokus på församlingsråden. Kyrkostyrelsens hantering av uppdraget finns redovisad i KsSkr 2017:2, *Årsredovisning för Svenska kyrkans nationella nivå 2016*, bilaga 2 sidan 48. Sammantaget visar genomgången att lämplig metod och form för att följa strukturförändringar, med fokus på församlingsråd, är att årligen följa utvecklingen via befintlig statistik och regelbundet återkommande enkätstudier, förslagsvis vart tredje eller vart femte år.

Kyrkostyrelsen har med anledning av uppdraget undersökt möjliga metoder för uppföljning och utvärdering av organisationsförändringarna. I samband med detta har en studie gjorts av församlingsrådets arbete och den publiceras i *Nyckeln till Svenska kyrkan 2017*. Enkätfrågor relaterade till organisationsförändringarna kommer också att sändas till församlingar i oktober 2017. Om 3–5 år bedöms det vara läge för resultat- och effektutvärdering.

Det finns diskussioner med enskilda stift om samarbete kring fallstudier för processutvärdering under 2018. En samverkan har utvecklats mellan Luleå, Härnösand, Uppsala och Stockholms stift för utvärderingsarbete av genomförda indelningsändringar. Kyrkokansliet har åtagit sig att bidra till den enkät med kvalitativa frågor som kommer att skickas till samtliga kyrkoherdar i stiftet. I Linköpings stift har en forskningsbaserad utvärdering gjorts och beslut har fattats om att även genomföra en uppföljande studie.

Gemensamt ansvar och *Dela tro – dela liv*

I skrivelsen *Gemensamt ansvar – fastigheter, kyrkor och utjämningsystem*, KsSkr 2016:6 ingår utvärdering av förslagen som en grundförutsättning för beslut i kyrkomötet. Utvärdering beträffande effektiviserad fastighetsförvaltning och av kyrkobyggnader ska redovisas till kyrkomötet 2023 medan utvärdering beträffande utjämningssystemet ska redovisas till kyrkomötet 2027. Liknande förutsättningar förekommer vid andra större beslut om utveckling eller förändring både i kyrkomötet och i kyrkostyrelsens planeringsarbete.

Utvärdering är en viktig del i satsningen *Dela tro – dela liv*. Förutom de utvärderingar som genomförs i delsatsningarna och som respektive huvudman ansvarar för genomfördes en formativ utvärdering av helheten under 2015 som värderade om satsningen var på rätt väg och vid den tidpunkten hade fyllt sina syften. Lärdomarna av den utvärderingen redovisades för kyrkostyrelsens arbetsutskott och för stiftsledningarna och användes i den fortsatta planeringen av satsningen. När satsningen avslutas i sin helhet 2018 kommer en slutlig utvärdering att genomföras.

I de formella kriterierna för att erhålla ekonomiskt bidrag till en delsatsning inom *Dela tro – dela liv* ingick dokumentation och utvärdering och i varje delprojekts ansökan skulle det framgå hur detta planerats. Delprojektens resultat ska delas och främja hela kyrkans satsning på undervisning och mission för alla åldrar och dessa processer samordnas och stöds från den nationella nivån.

Andra exempel på utvärdering och lärande av större satsningar

Kyrkokansliets interna summering i januari 2017 av organisationen för det gemensamma högtidlighållandet av reformationen – *Joint Together in Hope* den 31 oktober 2016 illustrerar hur utvärdering och erfarenheter kan generera lärande när det också ges ett framåtsyftande mål, d.v.s. att lärdomar omsätts till förbättrade rutiner och praktik. Nyckelerfarenheter identifierades i utvärderingen och omsattes till funktions-specifika lathundar och checklistor, med syftet att underlätta och förbättra framtida arbete med större samarrangemang. Materialet prövas nu av internationella verksamheten i projektorganisationen för genomförandet av ACT-alliansens och Kyrkornas världsråds strategiska möten i Uppsala hösten 2018. Det kommer även att tillgängliggöras via intranätet, som komplement till den nationella nivåns projektmallar.

I samarbetsprojektet *Reformationsåret 2017* finns en utvärdering planerad både av aktivitetsmål och effektmål. Slutrapporten för denna satsning ska innehålla en beskrivning om hur processen i reformationsåret knyter an till framtida verksamhet. Denna utvärdering ska kompletteras med en extern utvärdering och för tillfället pågår en upphandling av denna tjänst.

Andra exempel på utvärdering där lärandet står i fokus kan hämtas från arbetet med krisberedskap och dessa finns publicerade i erfarenhetsbanken för krisberedskap på Svenska kyrkans intranät, som funnits sedan 2008. Här delas erfarenheter och lärdomar från allvarliga händelser både i Sverige och utomlands, från svenska församlingar, Svenska kyrkan i utlandet, och från stiftet. Exempel på händelser som finns utvärderade i erfarenhetsbanken är Svenska kyrkans roll och insatser vid askmolnet efter vulkanutbrottet på Island, social oro i Stockholms förorter, terrordådet i Oslo, skjutningarna i Rödeby, bussbrand med ungdomar från en svensk församling samt olycka på en skidort i Alperna.

Erfarenheter från nationella allvarliga händelser där Svenska kyrkan genom församlingar, stift och den nationella nivån arbetat i samverkan utvärderas kontinuerligt. Estoniakatastrofen, Backabranden i Göteborg, tsunamin i Sydostasien och senare års insatser med exempelvis skogsbranden i Västmanland finns dokumenterade. Rapporter och erfarenheter har i olika sammanhang tillställts kyrkostyrelsen, delats internt och inomkyrkligt och i vissa fall externt.

En aktuell utvärdering som den nationella nivån genomfört i samarbete med stiftskanslierna är en utvärdering av den organisation som etablerades i samband med den akuta flyktingsituationen 2015. Utvärderingen genomfördes i enkätform och kompletterades därefter med en kvalitativ intervjuundersökning av en extern konsult.

Det finns idag inga särskilt avsatta resurser för utvärdering på den nationella nivån, varken för större nationella satsningar eller projekt eller för metodstöd till stiftet. Dock genomförs ändå sådana insatser som redovisas ovan.

Motion 2017:51 Nya sätt att vara kyrka och fortsättningen

Flera stift har besökt eller haft besök från den anglikanska kyrkan, Church of England, för att lära och inspireras av deras arbetssätt. I flera församlingar i Sverige bedrivs idag ett arbete i den anglikanska kyrkans anda under benämningen *Nya sätt att vara kyrka* och sedan 2013 finns det i Svenska kyrkan ett nätverk med samma namn. Nätverket utgör den officiella partnern till arbetet *Fresh Expressions of Church* i Storbritannien som är anpassat och utformat för människor utanför den aktiva församlingsgemenskapen. Nätverkets syfte är att bidra till att stärka Svenska kyrkans förmåga att visa vad kristen tro innebär och identifiera nya lösningar.

Det anglikanskt influerade arbetssättet *Nya sätt att vara kyrka* behandlades i kyrkomötet 2015 och kyrkomötet beslutade då med anledning av motion 2015:55 att

uppdra till kyrkostyrelsen att tillsätta en arbetsgrupp för att utveckla arbetet i Sverige. Kyrkolivsutskottet, som behandlade motionen i sitt betänkande KI 2015:12, menade att Svenska kyrkan kan inspireras till utveckling av nya vägar, metoder och arbetsformer, men att det samtidigt finns svårigheter att fullt ut kopiera ett koncept från en annan kyrka. Utskottet ansåg däremot att det inte är kyrkomötets sak att besluta om hur många tjänster som behövs för att främja ett utvecklingsarbete och avslag den delen av motionen.

I december 2015 beslutade kyrkostyrelsen att tillsätta delprojektet *Nya sätt att vara kyrka* inom den större satsningen *Dela tro – dela liv* och anslag 3 250 000 kronor i syfte att skapa lärande gemenskaper i denna anda för medarbetare i Svenska kyrkan. Delprojektet hade planerats redan före kyrkomötets beslut men blev genom behandlingen mer angeläget och uppmärksammat. Projektet genomförs under åren 2016 och 2017 i samarbete mellan Växjö och Linköpings stift, Sensus studieförbund samt EFS. Delprojektets projektledare är anställd på EFS nationella kansli.

I Linköpings stift är detta projekt en del av ett större stiftsprojekt som kallas *Dela liv Dela tro 2015–2018* med egen projektorganisation och projektledare och där ett femtontal mindre projekt med liknande syfte ingår. Enligt stiftsledningen har de konkreta effekterna av *Nya sätt att vara kyrka* i stiftets församlingar varit begränsade och man gör bedömningen att andra initiativ i stiftet kan generera större effekt. De erfarenheter som gjorts i *Nya sätt att vara kyrka* kommer dock att fasas in och hållas ihop i det utvecklingsarbete som fortsätter i stiftet. I Växjö stift menar stiftsledningen att arbetet gett inspiration i några församlingar men efterlyser teologisk reflektion vid eventuell fortsättning och en plan för implementering.

I den rapport som projektledningen skrivit i maj 2017 framgår att det inom ramen för projektet *Nya sätt att vara kyrka* genomförts 32 strategidagar och besök på stifts-, pastorat- och församlingsnivå under 2016 och att det fanns 39 hittills bokade tillfällen för 2017. Flera korta filmer med goda exempel från församlingar har producerats och de finns tillsammans med andra inspirationsfilmer publicerade på webbplatsen www.nyasattattvarakyrka.se. En längre utbildning för ideellt engagerade erbjöds vid Vadstena folkhögskola hösten 2017 i samarbete med Linköpings stift, Linköpings domkyrkoförsamling och Sensus studieförbund men har ställts in. Innehållet i utbildningen kommer istället att genomföras i ett församlingsutvecklingsprogram, *Leda Leva Lära*, som beräknas starta vid samma tidpunkt och innebär lokala lärandegemenskaper. En bok har publicerats och andra utbildningsmaterial utarbetats. En nationell konferens genomfördes i oktober 2016 och samlade drygt 200 personer, varav flera arbetslag. Göteborgs stift planerar en studieresa i oktober 2017 och fortbildningar arrangeras i samarbete med Johannelunds teologiska högskola och Stiftelsen Fjellstedtska skolan.

Några församlingar som valt att engagera sig i nätverket eller på annat sätt inspirerats av konceptet är Skövde pastorat, Hortlax församling och Romelanda församling. Det är främst församlingar i Göteborg, Skara, Luleå, Lund, Linköping och i Växjö stift som influerats av konceptet samt samsarbetskyrkor eller församlingar knutna till EFS.

I varje delprojekt inom kyrkostyrelsens satsning *Dela tro – dela liv* finns uppgiften att fundera på vad som händer när projektet är slut. Man uppmanas att planera utifrån att projektet är en avgränsad satsning med en tydlig början och ett tydligt slut och att effekterna vid projektslut ska utvärderas. Enligt uppgift formas idag lokala nätverk i andan av *Nya sätt att vara kyrka* till stöd i församlingarnas fortsatta utvecklingsarbete. I en ekonomisk redogörelse från projektet, framgår att projektmedel på drygt 300 000 kronor inte kommer att nyttjas under projektperioden och att dessa därför kan överföras till arbete 2018, vilket till delar möjliggör en fortsättning för arbetet även efter årsskiftet och projektets slut.

Lärdomar och erfarenheter i samtliga delprojekt inom *Dela tro – dela liv* samt de material som framställts inom projekten kommer att på något vis bäras in i kyrkostyrelsens kommande satsning för *Lärande och undervisning*.

Motionerna 2017:100 och 2017:131 om gemensamt administrativt stöd och gemensamma ekonomiska resurser, GAS

Administrativ samverkan

Vid 2012 års kyrkomöte beslutades att den nationella nivån skulle intensifiera arbetet med gemensamma administrativa system och administrativ samverkan i nära samarbete med stiftet. Kyrkomötet beslutade 2013 att ge kyrkostyrelsen i uppdrag att fastställa en plan för införandet av gemensamma systemlösningar i Svenska kyrkan och redovisa den för kyrkomötet senast 2015. I KsSkr 2015:2 *Årsredovisning för Svenska kyrkans nationella nivå* 2014 bilaga 3A Gemensamma IT-system, samverkan och därmed relaterade frågor redogör kyrkostyrelsen för sin syn på det administrativa samverkansområdet. Bilagan avslutas med ett avsnitt om resurser där det bl.a. framgår att även om genomförda och kommande satsningar är omfattande kommer resurserna inte att räcka till för att genomföra alla goda idéer. Det kommer att behöva göras prioriteringar både mellan och inom olika områden som i sig är prioriterade. Bilagan avslutas med att det kan finnas anledning för kyrkostyrelsen att återkomma i resursfrågan.

Av KsSkr 2015:1 *Verksamhet och ekonomi för Svenska kyrkans nationella nivå 2016–2018* framgår att kyrkostyrelsen konstaterar att den gemensamma IT-plattformen, GIP, är en central förutsättning för fortsatt administrativ samverkan och föreslår därför ett bidrag för fortsatt subvention av anslutning av nya enheter till GIP. Målsättningen är att 85 procent av kyrkans anställda ska vara anslutna till GIP vid utgången av 2018 och bidraget ska uppgå till 150 miljoner kronor för perioden 2016–2018. Kyrkomötet beslutade i enlighet med kyrkostyrelsens förslag. Det kan noteras att något motsvarande mål för anslutning till GAS Ekonomi och GAS Personal inte är fastställt. I tabellen nedan framgår antalet anslutna enheter (församlingar, pastorat, stift och den nationella nivån) och användare (anslutna medarbetare) i GIP. Vid utgången av 2016 motsvarande anslutningsgraden 65 procent. (Om anslutningsgraden justeras för Västerås stift – som valt att bygga en egen IT-plattform – är anslutningsgraden 70 procent). Prognosticerad anslutning vid utgången av 2018 är cirka 80 procent och att cirka hälften av beslutade medel kommer att ha rekviderats.

Anslutna GIP	2012-12-31	2013-12-31	2014-12-31	2015-12-31	2016-12-31
antal enheter	118	226	283	342	365
antal anställda	3 400	5 582	7 930	10 472	12 682

Det framgår av KsSkr 2017:1 *Verksamhet och ekonomi för Svenska kyrkans nationella nivå 2018–2020* att en utav de utmaningar som kyrkostyrelsen vill lyfta fram är de minskade resurserna på längre sikt. De långsiktiga prognoser som kyrkostyrelsen tagit fram mot år 2030 visar på en minskning av medlemsintäkterna, vilket kommer att kräva betydande kostnadsminskningar i hela Svenska kyrkan. För att rusta församlingarna att kunna möta denna utmaning prioriterar kyrkostyrelsen administrativ samverkan så att de ska kunna bedriva kostnadseffektiv, kvalitativ och hållbar verksamhet. Av skrivelsen framgår också att kyrkostyrelsen strävar efter att det ska finnas en likvärdig kvalitet inom det administrativa området i hela Svenska kyrkan, även om förutsättningarna är olika. Vidare framgår det att arbetet inom planeringsperioden ska

intensifieras med att tydliggöra och kommunicera de kostnadsbesparingar och den kvalitetshöjning som den administrativa samverkan möjliggör.

B 2017:1

Arbetsformer

Av KsSkr 2017:1 *Verksamhet och ekonomi för Svenska kyrkans nationella nivå 2018–2020* framgår det att kyrkostyrelsen under planeringsperioden kommer att överväga om ett särskilt råd för administrativ samverkan ska inrättas.

Överläggningar mellan såväl stiftens styrelser och kyrkostyrelsen som stiftsstyrelsernas presidier och kyrkostyrelsens arbetsutskott sker regelbundet. På dessa överläggningar diskuteras bl.a. arbetet inom administrativ samverkan. Stiftelsen och kyrkostyrelsen har beslutat att prioritera fem verksamhetsområden: IT, fastigheter, ekonomi- och lönehantering, ärende- och dokumenthantering samt inköpsstöd.

Inom administrativ samverkan finns samverkansforum även etablerade på tjänstemannanivå. Syftet med dessa forum är att inom ramen för den inriktning och prioriteringar som fastställts av respektive styrelse bl.a. hantera olika typer av operativa och taktiska frågeområden.

Ett av de forum som finns inrättade är en arbetsgrupp som specifikt arbetar med frågor kopplat till ekonomi och lön (GAS). Av gruppens arbetsordning framgår bl. a. att en av uppgifterna är att vara samrådsorgan mellan den nationella nivån och stiftens rörande frågor kopplade till ekonomi- och personalområdet inom konceptet GAS, vilket inkluderar frågor som rör de systemlösningar som är en del av konceptet och även frågor om införandeprocesser, support och utbildning. Till gruppen har respektive stift och nationell nivå utsett en ledamot.

Idag erbjuder tolv stift sina församlingar och pastorat att nyttja koncepten inom de samverkansområden som benämns GAS Ekonomi respektive GAS Personal. Stiftelsen tillhandahåller ofta det administrativa stödet kopplat till GAS i form av så kallade servicebyråtjänster. Kyrkostyrelsen stödjer de stift som etablerar service inom det administrativa området med bl.a. gemensamma utbildningar, samråd och vägledning i olika frågor.

I tabellen nedan framgår utvecklingen av antalet anslutna församlingar och pastorat. Perioden innan år 2015 kännetecknades av pilot-/testverksamhet. Till detta kommer att nio stift har anslutit sig till GAS Personals IT-system. Uppgiften om antalet per 1 januari 2018 är en prognos baserad på idag pågående anslutningsprojekt.

Anslutna	2015-01-01	2016-01-01	2017-01-01	2018-01-01
GAS Ekonomi antal församlingar/pastorat	12	59	94	149
GAS Personal antal församlingar/pastorat	12	62	96	150

Utskottets överväganden

Kyrkostyrelsens skrivelse 2017:1

Utskottets förslag:

1. Kyrkomötet beslutar att fastställa inriktning för verksamheten på nationell nivå.
2. Kyrkomötet beslutar att fastställa kostnadsram för 2018 till 3 224 miljoner kronor.
3. Kyrkomötet beslutar att medge planeringsram för 2019 till 3 184 miljoner kronor.
4. Kyrkomötet beslutar att medge planeringsram för 2020 till 3 111 miljoner kronor.
5. Kyrkomötet beslutar att fastställa en ram på 74 miljoner kronor under åren 2018–2022 för kostnader för Svenska kyrkan i utlandets fastigheter och lokaler.
6. Kyrkomötet beslutar att fastställa en ram på 6 miljoner kronor under åren 2018–2022 för kostnader för Svenska teologiska institutets fastighet i Jerusalem.

Budgetutskottets förslag överensstämmer med kyrkostyrelsens förslag.

Som en del av beredningen har utskottet haft överläggningar med kyrkostyrelsens arbetsutskott för att få särskilda frågor belysta och prioriteringar förtydligade.

Den omvärldsbeskrivning och analys som ligger till grund för planering av verksamheten har vidareutvecklats sedan tidigare år och delas innehållsmässigt av utskottet. Utskottet menar dock att det också finns hoppfulla tecken på att förtroendet för Svenska kyrkan ökar. Det diakonala arbete som Svenska kyrkan gör för människor i utsatta situationer i Sverige och i andra delar av världen är nämligen något som är viktigt för många människor. Utskottet är väl medvetet om de medlemsprognoser som tagits fram och att det vikande antalet kyrkotillhöriga kommer att påverka ekonomin negativt på lång sikt. Det finns därför en stor utmaning för samtliga nivåer i Svenska kyrkan att försöka bromsa den utveckling av utträden som finns samtidigt som åtgärder vidtas för att möta de betydande kostnadsminskningar som krävs i hela Svenska kyrkan.

De prioriteringar som kyrkostyrelsen anger i skrivelsen överensstämmer därför med utskottets önskan, *Lärande och undervisning, Arbete med asylsökande och flyktingar i Sverige, Stöd till människor i utsatta situationer i världen, Administrativ samverkan* samt en *Ny kyrkohandbok för Svenska kyrkan*.

Likt tidigare år instämmer utskottet i kyrkostyrelsens uppfattning om vikten av att fortsätta utveckla den administrativa samverkan inom Svenska kyrkan och ser fram emot att ett råd tillsätts snarast för administrativ samverkan till stöd för analys, löpande utvärdering och kontroll.

Utskottet ser med tillförsikt fram emot det arbete som påbörjats för *Program för lärande och undervisning* och att arbetet med praktikplatser för unga som redovisas i bilaga 2 till årsredovisningen för 2016 länkas samman med detta program. Praktikplatser är en möjlighet att pröva på medarbetarskap i Svenska kyrkan och är en rekryteringsfrämjande insats och utskottet ser fram emot en redovisning under nästa år på hur frågan om praktikplatser för unga hanterats inom ramen för programmet. Frågor om utbildning för tjänst i Svenska kyrkan är ständigt aktuella liksom rekrytering och kompetensförsörjning. Utskottet menar att församlingen är den främsta rekryterande miljön och kyrkostyrelsen ska bidra med stödjande insatser som t.ex. kommunikativt stöd.

Det är med glädje utskottet konstaterar att en omfattande diskussion mellan kyrkostyrelsen och generalsekreteraren förs om Svenska kyrkans framtida utmaningar och att generalsekreterarens uppdrag förtydligats de närmaste sex åren med anledning av detta. Utskottet ser fram emot en fortsatt rapportering om hur kyrkostyrelsen möter framtidsutmaningarna.

Utskottet ser gärna en vidareutveckling av kyrkostyrelsens arbete med den interna styrningen och kontrollen av både löpande verksamhet och projekt och ser fram emot att kyrkostyrelsen redogör för hur man arbetar med dessa frågor i kommande skrivelser.

Utskottet ser med tillfredsställelse på de regelbundna överläggningar som äger rum angående prästlönetillgångarna med stiftet och på hur kyrkostyrelsen utövar sin tillsyn.

Utskottet konstaterar en positiv utveckling för hur *Verksamhet och ekonomi för Svenska kyrkans nationella nivå* presenteras i skrivelsen för kyrkomötet. Den för året nya struktur som verksamheten och ekonomin presenteras i är både lättillgänglig och tydlig. Likaså den beskrivning som finns om det egna kapitalet och målet för detta.

Motion 2017:37, Kontinuerlig utvärdering

Utskottets förslag: Kyrkomötet beslutar att avslå motion 2017:37.

Utskottet tänker att motionärerna har Svenska kyrkans bästa som mål med sin motion och delar deras syn om vikten av kontinuerlig utvärdering som bidrar till lärande och kvalitetsutveckling. Utskottet delar också motionärernas syn att det är nödvändigt att reflektera över konsekvenser när förändringar ska göras och att det planeras för summering och uppföljning på ett tidigt stadium.

Dock anser utskottet att det motionärerna efterlyser redan finns och att utvärderingar genomförs efter förändringar, liksom i löpande verksamhet och föreslår därför att motionen avslås.

Men som i all verksamhet kan det finnas en utvecklingspotential och utskottet ser därför gärna att det kontinuerliga utvärderingsarbetet regelbundet kvalitetssäkras. Likaså menar utskottet att kommunikationen mellan Svenska kyrkans nivåer behöver utvecklas så att kunskap och förståelse om de olika nivåernas villkor och kontinuerliga arbete ökar samt även tydligheten över ansvarsfördelningen.

Motion 2017:51 Nya sätt att vara kyrka och fortsättningen

Utskottets förslag: Kyrkomötet beslutar att avslå motion 2017:51.

Utskottet menar att konceptet *Nya sätt att vara kyrka* både är ett intressant och fruktbart initiativ. Erfarenheterna från Storbritannien ger både nya perspektiv och är inspirerande för Svenska kyrkan. Det var därför som kyrkomötet tidigare år har valt att lyfta fram detta arbete särskilt.

Konceptet har redan tilldelats ekonomiska resurser som möjliggjort litteratur, flera olika sorters inspirationsmaterial och utbildningar samt projektledare under cirka två år till stöd för arbetet. Inom ramen för den satsningen har medarbetare i stift och församlingar fått information och kunskap. De nätverk som formats lokalt i andan av *Nya sätt att vara kyrka* har också betydelse för att erfarenheter även fortsättningsvis delas. Utskottet menar att det finns förutsättningar för fortsatt inspiration och förnyelsearbete i församlingarna.

Trots det nationella projekt som genomförts finns det vissa svårigheter i implementeringen och det har varit svårt att identifiera konkreta arbetsmetoder lokalt.

Utskottet menar, liksom berörda stift, att konceptet behöver integreras i ett långsiktigt utvecklingsarbete tillsammans med annat stöd från stift och den nationella nivån och inte leva sitt eget liv. Arbetet bör gå hand i hand med andra satsningar som görs. Erfarenheterna från *Nya sätt att vara kyrka*, kommer att som delsatsning i *Dela tro – dela liv*, lyftas in i kyrkostyrelsens arbete med det kommande sammanhållna *Programmet för Lärande och undervisning* och utskottet ser fram emot en redovisning

av hur erfarenheterna från *Nya sätt att vara kyrka* har tagits tillvara nästa år. Av dessa anledningar, samt att det finns ekonomiska medel kvar som ännu inte förbrukats i tidigare anslag, föreslår utskottet att motion 2017: 51 avslås av kyrkomötet.

Motion 2017:100, Gemensamt administrativt stöd och gemensamma ekonomiska resurser

Utskottets förslag: Kyrkomötet beslutar att avslå motion 2017:100.

Budgetutskottet delar motionärernas intention i motionen och framhåller att det är av stor vikt att arbetet med gemensamt administrativt stöd och gemensamma ekonomiska resurser kontinuerligt analyseras och utvärderas.

Utskottet noterar att det av KsSkr 2017:1 *Verksamhet och ekonomi för Svenska kyrkans nationella nivå 2018–2020* framgår utmaningar med minskade resurser på längre sikt och att administrativ samverkan därför är ett av kyrkostyrelsens prioriterade områden. Kyrkostyrelsens strävan är att det ska finnas en likvärdig kvalitet inom det administrativa området i hela Svenska kyrkan även om förutsättningarna är olika. Kyrkostyrelsen menar också att samverkan och samordning är ett prioriterat område för att en kostnadseffektiv, kvalitativ och hållbar verksamhet ska kunna bedrivas. Utskottet ser fram emot att ta del av det intensifierade arbete som kyrkostyrelsen planerar för att tydliggöra och kommunicera de kostnadsbesparingar och den kvalitetshöjning som den administrativa samverkan möjliggör. Som utskottet skriver i övervägandetexten ovan till KsSkr 2017:1 ser utskottet också fram emot att ett råd tillsätts snarast för administrativ samverkan till stöd för analys, löpande utvärdering och kontroll.

Utskottet kan också konstatera att det redan idag genom olika grupper sker regelbundna överläggningar på såväl förtroendemannanivå som på tjänstemannanivå där både stift och den nationella nivån finns representerade. Dessa olika grupper arbetar med både taktiska och operativa frågor. Eftersom området är högt prioriterat av kyrkostyrelsen utgår utskottet från att erforderliga medel finns för arbetet. Utskottet anser också att det är viktigt att utveckling av den administrativa samverkan sker och att hänsyn tas till församlingarnas olika förutsättningar och behov.

Mot denna bakgrund föreslår utskottet att motionen ska avslås.

Motion 2017:131, Fortsatt utveckling av GAS

Utskottets förslag: Kyrkomötet beslutar att avslå motion 2017:131.

Utskottet anser liksom motionären att det är ett prioriterat område att kontinuerligt undersöka hur GAS tas emot av enheter i Svenska kyrkan och att det är viktigt att undersöka hur GAS kan utvecklas för att vara så flexibelt som möjligt och därmed till största möjliga nytta oavsett storlek på församling.

Utskottet noterar att det av KsSkr 2017:1 *Verksamhet och ekonomi för Svenska kyrkans nationella nivå 2018–2020* framgår utmaningar med minskade resurser på längre sikt och att administrativ samverkan därför är ett av kyrkostyrelsens prioriterade områden. Kyrkostyrelsens strävan är att det ska finnas en likvärdig kvalitet inom det administrativa området i hela Svenska kyrkan även om förutsättningarna är olika. Kyrkostyrelsen menar också att samverkan och samordning är ett prioriterat område för att en kostnadseffektiv, kvalitativ och hållbar verksamhet ska kunna bedrivas. Som utskottet skriver i övervägandetexten ovan till KsSkr 2017:1 ser utskottet också fram emot att ett råd tillsätts snarast för administrativ samverkan till stöd för analys, löpande utvärdering och kontroll.

Utskottet kan också konstatera att det redan idag genom olika grupper sker regelbundna överläggningar på såväl förtroendemannanivå som på tjänstemannanivå där både stift och nationell nivå finns representerade. Dessa olika grupper arbetar med både taktiska och operativa frågor.

När det gäller GAS Ekonomi och Personal har utskottet också noterat att det finns en särskild arbetsgrupp som specifikt arbetar med dessa frågor. En av uppgifterna för gruppen är att vara ett samrådsorgan mellan den nationella nivån och stiftens rörande frågor kopplade till just ekonomi- och personalområdet, vilket inkluderar frågor som rör de systemlösningar som är en del av konceptet och även frågor om införande-processer, support och utbildning.

Vid en fortsatt utveckling av den administrativa samverkan anser utskottet att det är viktigt att ta hänsyn till församlingarnas skiftande behov. Förutsättningarna i församlingarna ser olika ut och därför är det viktigt med lyhördhet i diskussionerna och stor flexibilitet i lösningarna. Mot denna bakgrund föreslår utskottet att kyrkomötet avslår motionen.

Uppsala den 5 oktober 2017

På Budgetutskottets vägnar

Bertil Olsson, ordförande

*Marie Nordström och Malin Åkesson,
sekreterare*

Beslutande: Bertil Olsson, ordförande, Iréne Pierazzi, Solveig Hallin, Monica Lago, Leif Nilsson, Lars B Andersson, Marie Wojidkow, Bertil Persson, Marie Rydén Davoust, Leif Nordlander, Bengt Kjellgren, Sven Ingvar Holmgren, Carl-Eric Gabrielsson, Gerd Gullberg Johnson och Jenny Nilsson.

Övriga närvarande vid beslutstillfället: Roger Sjöberg, Birger Wernersson, Christina Meltin Westerlund, Anita Engström, Sten Janson, Evelina Johansson, Mats Nilsson, Helén Lindbäck, Terence Hongslo och Hildegard Jarskog.

Biskop Martin Modéus har deltagit i utskottets överläggningar.

Reservation

Jag reserverar mig mot Budgetutskottets beslut avseende motion 2017:51, då jag anser att risken att det positiva och gedigna arbete som hittills uppnåtts riskerar att tappa fart och dessutom ledning för projektet *Nya sätt att vara kyrka*. Förändring av arbetsformer och inriktningar i våra församlingar som inte är pastorat och pastorat tar längre tid att implementera än den tid som projektet hittills kunnat arbeta under.

Jag yrkar bifall till min motion 2017:51.

Leif Nordlander

Särskild mening

Utskottets betänkande lyfter fram att nödvändiga former finns för att utföra de åtgärder motionären efterfrågar. Motionen rör dock inte inrättandet av exempelvis nya råd eller arbetsgrupper, utan själva vidtagandet av åtgärder som av allt att döma ännu inte på långt när görs i tillräcklig utsträckning. Lokala erfarenheter stöder motionärens

B 2017:1

resonemang. Utvecklingen av GAS tar inte tillräcklig hänsyn till olika enheters behov. Detta gäller såväl små som stora enheter.

Det är också tydligt att beräkningarna av vilka besparingar en enhet kan göra genom att införa GAS är ofullständiga. Detta eftersom beräkningarna inte tar hänsyn till vissa betydelsefulla effekter lokalt hos mottagande församlingar, såsom att administration inte endast flyttas uppåt mot t ex servicebyråer, utan också runt i organisationen, t ex från administratörer till arbetsledare. Ett förtydligat uppdrag till kyrkostyrelsen enligt motionärens förslag är därför angeläget.

Evelina Johansson

Kyrkomötet
Kyrkolivsutskottets yttrande 2017:2y

Verksamhet och ekonomi 2018–2020

Till Budgetutskottet

Kyrkolivsutskottets yttrande över skrivelse 2017:1 Verksamhet och ekonomi för Svenska kyrkans nationella nivå 2018–2020.

Utskottet konstaterar att kostnaderna för kyrkokansliets administrativa arbete ökar. Utskottet uttrycker en oro för att kostnaderna ökar och menar att det både är en trovärdighetsfråga, då många församlingar drar ned på sina administrationskostnader, och en fråga som handlar om hållbarhet.

Uppsala den 4 oktober 2017

På Kyrkolivsutskottets vägnar

Marie Nielsén

Peter Ekman, sekreterare

Beslutande: Marie Nielsén, ordförande, Sofia Rosenquist, Daniel Larson, Birgitta Lindén, Ronny Hansson, Micke G Hästö, Niklas Grahn, Roland Johansson, Berit Simonsson, Anna-Karin Westerlund, Gunilla Eldebro, Elisabeth Rydström, Niklas Larsson, Torbjörn Arvidsson och Marja Sandin-Wester.

Övriga närvarande vid beslutstillfället: Camilla Persson, Lissandra Rickemark, Ulla Nordlien, Ove Stenlund, Arne Närström, Katarina Glas, Kjell Petersson, Elisabeth Kullenberg, Ulla Littgren, Jerker Schmidt, Stig Eriksson, Anders Ahl och Karin Janfalk.

Biskop Fredrik Modéus och Sören Dalevi har deltagit i utskottets överläggningar.

Kyrkomötet
Budgetutskottets betänkande 2017:2

**Årsredovisning för Svenska kyrkans nationella nivå
2016**

Sammanfattning

I detta betänkande behandlas kyrkostyrelsens skrivelse 2017:2 *Årsredovisning för Svenska kyrkans nationella nivå 2016*. Kyrkostyrelsen föreslår att kyrkomötet beslutar att fastställa årsredovisningen samt resultaträkningen och balansräkningen för Svenska kyrkans nationella nivå 2016. Revisorerna tillstyrker att kyrkomötet fastställer resultaträkningen och balansräkningen och att kyrkomötet beviljar kyrkostyrelsens ledamöter ansvarsfrihet för räkenskapsåret. Vidare behandlas också *Hållbarhet Redovisning 2016 Svenska kyrkan nationell nivå*.

Budgetutskottet föreslår att kyrkomötet fastställer årsredovisning, resultat- och balansräkningen samt beviljar kyrkostyrelsens ledamöter ansvarsfrihet för räkenskapsåret 2016.

Utskottets förslag till kyrkomötesbeslut

1. Kyrkomötet beslutar att fastställa årsredovisning samt resultaträkningen och balansräkningen för Svenska kyrkans nationella nivå 2016.
2. Kyrkomötet beslutar att bevilja kyrkostyrelsens ledamöter ansvarsfrihet för räkenskapsåret 2016.

Skrivelsens förslag

Kyrkostyrelsens skrivelse 2017:2 Årsredovisning för Svenska kyrkans nationella nivå 2016

1. Kyrkomötet beslutar att fastställa årsredovisning samt resultaträkningen och balansräkningen för Svenska kyrkans nationella nivå 2016.
2. Kyrkomötet beslutar att bevilja kyrkostyrelsens ledamöter ansvarsfrihet för räkenskapsåret 2016.

Yttrande från andra utskott

Budgetutskottet har erbjudit samtliga utskott att yttra sig över skrivelsen och förklarat sig särskilt intresserat av om respektive utskott har synpunkter på kyrkostyrelsens återkoppling gällande kyrkomötesärenden som kyrkostyrelsen anser slutbehandlade och som härstammar från utskottet (bilaga 2 i skrivelsen).

Ett utskott har valt att yttra sig. Kyrkolivsutskottets yttrande (Kl 2017:3y) framgår av *bilaga*.

Bakgrund

Kyrkostyrelsens skrivelse består av *Årsredovisning 2016 för Svenska kyrkans nationella nivå* med bilaga 1 *Resultatrapport 2016*, bilaga 2 *Redogörelse för behandlingen av kyrkomötets ärenden* med underbilaga 2A *Åtterrapporering av kyrkostyrelsens 75 miljoner kronor för arbetet med flyktingar och asylsökande* samt bilaga 3 *Övrig rapportering från kyrkostyrelsen*. Bifogat i särskilt tryck finns också *Hållbarhet Redovisning 2016 Svenska kyrkan nationell nivå*.

Årsredovisning 2016 för Svenska kyrkans nationella nivå

I *verksamhetsberättelsen* redovisas exempel på genomförd verksamhet inom områdena omvärld och relationer, stöd till stift och församlingar samt normering och förvaltning.

I *förvaltningsberättelsen* redovisas ett urval väsentliga händelser under året, totala intäkter och kostnader, marknadsvärdet i kapitalförvaltningen, framtida utveckling samt risker och osäkerhetsfaktorer för nationell nivå och utfall för den nationella nivåns eget kapital i relation till av kyrkomötet fastställt mål på storleken på det egna kapitalet. Det urval av väsentliga händelser som lyfts fram är uppmärksammandet av reformationens 500-årsminne, kyrkomötets beslut om att bevilja 75 miljoner kronor till kyrkostyrelsens förfogande för arbetet för människor på flykt och nyanlända samt det påbörjade arbetet med att införa förslagen i kyrkostyrelsens skrivelse *KsSkr 2016:6 Gemensamt ansvar – fastigheter, kyrkor och utjämningsystem* som kyrkomötet beslutade om hösten 2016.

Det ekonomiska utfallet uppgick till 547 miljoner kronor. Det fria egna kapitalet uppgick vid utgången av 2016 till 7 619 miljoner kronor. Kyrkomötet bestämde 2016 att målet för storleken på den nationella nivåns kapital ska uppgå till lägst 6 500 miljoner kronor. Målet för storleken på det egna kapitalet ska justeras årligen med hänsyn till konsumentprisindex. För kyrkostyrelsen är det angeläget att fortsätta dialogen med stiftens för att säkra ett långsiktigt hållbart kyrkoliv.

Väsentliga riskområden som är att beakta är risk för skadat förtroende, aktivitetsrelaterade risker, risker inom finansförvaltningen och omvärldsrisker.

Av revisionsberättelsen i årsredovisningen framgår att revisorerna har reviderat årsredovisningen med undantag för sidorna 1–32. Revisorernas uppfattning är att årsredovisningen har upprättats i enlighet med årsredovisningslagen och att den ger en i alla väsentliga avseenden rättvisande bild av Trossamfundet Svenska kyrkans finansiella ställning per den 31 december 2016, och av dess finansiella resultat och kassaflöde för året och att förvaltningsberättelsen är förenlig med årsredovisningens övriga delar.

Revisorerna tillstyrker att kyrkomötet fastställer resultaträkningen och balansräkningen samt att kyrkomötet beviljar kyrkostyrelsens ledamöter ansvarsfrihet för räkenskapsåret.

Hållbarhet Redovisning 2016 Svenska kyrkan nationell nivå

I denna redovisning finns bland annat rubriken *Hur vi skapar värde* där framgår det bland annat att nationell nivåns verksamhet utgår från ett brett hållbarhetsperspektiv där de sociala, ekologiska och ekonomiska dimensionerna i hållbarhetstanken erkänns som ömsesidigt beroende av varandra. Detta följs av en analys av risker och möjligheter som speglar både vad verksamheten förutsätter och vad den bidrar till.

Under rubriken *Året som gått* ges många exempel på arbete inom hållbarhetsområdet och vad som åstadkommit under året. Redovisningen avslutas med en bestyrkanderapport från revisorerna. Av den framgår det, grundat på den översiktliga

granskning som har gjorts, att det inte framkommit några omständigheter som ger dem anledning att anse att informationen i hållbarhetsredovisningen inte, i allt väsentligt, är upprättad i enlighet med de av styrelsen och generalsekreteraren angivna kriterierna.

Bilagorna

I *bilaga 1* redovisar kyrkostyrelsen ett urval av verksamhetens insatser och resultat i förhållande till uppgifterna enligt kyrkoordningen och den verksamhetsinriktning kyrkomötet 2015 beslutade om. Därtill redovisas finansiering och kostnader för 2016 i relation till utfall 2015, av kyrkomötet beslutad kostnadsram för 2016 och kyrkostyrelsens detaljbudget 2016. Av den ekonomiska redovisningen framgår att de samlade kostnaderna blev 1 miljoner lägre än den kostnadsram för 2016, om 2 871 miljoner kronor, som kyrkomötet 2015 beslutade om.

Bilaga 2 är en redogörelse för behandlingen av kyrkomötets ärenden. Av redovisningen framgår att 36 skrivelser från tidigare kyrkomöten har slutbehandlats och avslutats under året, medan 24 återstår.

Bilaga 2A består av åiterrapportering av hur kyrkostyrelsens 75 miljoner kronor för arbetet med flyktingar och asylsökande använts.

I *bilaga 3* lämnas information om ett ärende som inte är åiterrapportering av ett direkt uppdrag från kyrkomötet, utan ett ärende som kyrkostyrelsen särskilt vill redovisa till kyrkomötet. Det är *Dela tro – dela liv*, satsningen på undervisning och mission för alla åldrar. Av informationen framgår att kyrkostyrelsen kommer att presentera en utvärdering av genomförande och måluppfyllelse till kyrkomötet 2019.

Utskottets överväganden

Årsredovisningens innehåll

Utskottets förslag: Kyrkomötet beslutar att fastställa årsredovisning samt resultaträkningen och balansräkningen för Svenska kyrkans nationella nivå 2016.

Budgetutskottet ansluter sig till kyrkostyrelsens förslag.

Utskottet har som en del av beredningen likt tidigare år haft överläggningar med revisorerna och kyrkostyrelsens arbetsutskott för att få särskilda frågor belysta och större förståelse för skrivelsen.

Utskottet har med intresse tagit del av revisoremas rapportering från deras granskning av den nationella nivån som framförde att deras uppfattning är att det är god kvalitet på redovisningen och en god kontrollmiljö. Utskottet skulle gärna se en vidareutveckling av kyrkostyrelsens arbete med den interna styrningen och kontrollen av såväl löpande verksamhet som vid större satsningar. Utskottet ser gärna att kyrkostyrelsen redogör för hur man arbetar med dessa frågor i kommande skrivelser.

Vid flera tillfällen tidigare har utskottet uttalat sin oro över den låga förbrukningen av kyrkoantikvarisk ersättning och noterar nu med tillfredsställelse att förbrukningen till och med översteg den årliga tilldelningen av medel för 2016 och att tidigare balanserade medel därmed kunde förbrukas.

Utskottet noterar att det i skrivelsens bilaga 1 förs ett bra resonemang om det egna kapitalet och dess användningsområde. Vidare anser utskottet att det är viktigt att det även fortsättningsvis framgår vad värdet uppgår till på de orealiserade tillgångarna inom finansförvaltningen.

Budgetutskottet har erbjudit samtliga utskott att yttra sig över skrivelsen och förklarar sig särskilt intresserat av om respektive utskott har synpunkter på kyrkostyrelsens återkoppling på givna uppdrag i bilaga 2.

Kyrkolivsutskottet noterar i sitt yttrande att de uppskattar skrivelsen och menar att den är en bra redovisning av hur kyrkostyrelsen arbetar med det som kyrkomötet har beslutat.

Av bilaga 2, under rubriken skrivelser från kyrkomötet 2014, framgår att kyrkostyrelsen rapporterar uppdraget *Nationellt program för praktik för unga* (KmSkr 2014:2) som slutbehandlat. Utskottet ställer sig tveksamt till om frågan är avslutad och önskar därför rapportering nästa år om hur det här uppdraget omhändertas i satsningen *Program för lärande och undervisning*. I samma bilaga noterar utskottet vidare att uppdraget *Rekrytering av personal till utlandsförsamlingarna* (KmSkr 2016:14) redovisas som slutbehandlat. Utskottet är även här tveksamt till behandlingen av ärendet.

Vid 2015 års kyrkomöte beslutades att bevilja 75 mnkr till kyrkostyrelsens förfogande för arbetet med flyktingar och asylsökande under 2016. Utskottet uppskattar det arbete som utförts och den återrapportering som finns i bilaga 2A.

Av bilaga 3 framgår att kyrkostyrelsen 2019 kommer att redovisa en utvärdering av satsningen på undervisning och mission för alla åldrar, *Dela tro – dela liv*. Utskottet värdesätter den årsvisa delrapporteringen och ser fram emot att ta del av den utvärdering som kommer att göras av hela satsningen.

Utskottet har tagit del av *Hållbarhet Redovisning 2016 Svenska kyrkan nationell nivå*. Redovisningen har granskats av den auktoriserade revisorn. Det är utskottets uppfattning att redovisningen på ett bra sätt beskriver hur den nationella nivån arbetar långsiktigt med olika hållbarhetsfrågor och hur hållbarhetsperspektivet genomsyrar stora delar av verksamheten på nationell nivå. Utskottet kommer att följa den fortsatta utvecklingen av denna viktiga redovisning.

Ansvarsfrihet

Utskottets förslag: Kyrkomötet beslutar att bevilja kyrkostyrelsens ledamöter ansvarsfrihet för räkenskapsåret 2016.

Budgetutskottet ansluter sig till revisorernas förslag.

Uppsala den 5 oktober 2017

På Budgetutskottets vägnar

Bertil Olsson, ordförande

Malin Åkesson, sekreterare

Beslutande: Bertil Olsson, ordförande, Iréne Pierazzi, Solveig Hallin, Monica Lago, Leif Nilsson, Lars B Andersson, Marie Wojidkow, Bertil Persson, Marie Rydén Davoust, Leif Nordlander, Bengt Kjellgren, Sven Ingvar Holmgren, Carl-Eric Gabrielsson, Gerd Gullberg Johnson och Jenny Nilsson.

Övriga närvarande vid beslutstillfället: Roger Sjöberg, Birger Wernersson, Christina Meltin Westerlund, Anita Engström, Sten Janson, Evelina Johansson, Mats Nilsson, Helén Lindbäck, Terence Hongso och Hildegard Jarskog.

Biskop Martin Modéus har deltagit i utskottets överläggningar.

Kyrkomötet
Kyrkolivsutskottets yttrande 2017:3y

Årsredovisning för Svenska kyrkans nationella nivå
2016

Till Budgetutskottet

Kyrkolivsutskottets yttrande över skrivelse KsSkr 2017:2 Årsredovisning för Svenska kyrkans nationella nivå 2016.

Utskottet uppskattar KsSkr 2017:2 och menar att den är en bra redovisning av hur kyrkostyrelsen arbetar med det som kyrkomötet har beslutat.

Uppsala den 4 oktober 2017

På Kyrkolivsutskottets vägnar

Sofia Rosenquist, ordförande

Peter Ekman, sekreterare

Beslutande: Sofia Rosenquist, ordförande, Marie Nielsén, Daniel Larson, Birgitta Lindén, Ronny Hansson, Micke G Hästö, Niklas Grahn, Roland Johansson, Berit Simonsson, Anna-Karin Westerlund, Gunilla Eldebro, Elisabeth Rydström, Niklas Larsson, Torbjörn Arvidsson och Marja Sandin-Wester.

Övriga närvarande vid beslutstillfället: Camilla Persson, Lissandra Rickemark, Ulla Nordlien, Ove Stenlund, Arne Närström, Katarina Glas, Kjell Petersson, Elisabeth Kullenberg, Ulla Littgren, Jerker Schmidt, Stig Eriksson, Anders Ahl och Karin Janfalk.

Biskoparna Fredrik Modéus och Sören Dalevi har deltagit i utskottets överläggningar.

Kyrkorättsutskottets betänkanden

Kr 2017:1–7

Kyrkorättsutskottets betänkanden

- Kr 2017:1 Kyrkomötets arbetsformer
- Kr 2017:2 Kyrkomötets miljöarbete
- Kr 2017:3 Arvoden för kyrkligt förtroendevalda
- Kr 2017:4 Utredning om begravningsväsendet
- Kr 2017:5 Verksamhetsberättelse 2016 för Svenska kyrkans arvodesnämnd för den nationella nivån
- Kr 2017:6 Ändringar i kyrkoordningen m.m., övriga ändringar och rättelser
- Kr 2017:7 Utökat uppdrag för Svenska kyrkans arvodesnämnd för den nationella nivån m.m.

Kyrkomötet
Kyrkorättsutskottets betänkande 2017:1

Kyrkomötets arbetsformer

Sammanfattning

I detta betänkande behandlar Kyrkorättsutskottet skrivelsen (PSkr 2017:1) från kyrkomötets presidium rörande kyrkomötets arbetsformer.

Utskottet föreslår att kyrkomötet ska anta en Särskild arbetsordning för kyrkomötet, i syfte att göra det möjligt att genomföra tematiska kyrkomöten. Vid ett tematiskt kyrkomöte ska det finnas vissa begränsningar i motionsrätten

Vidare föreslår utskottet förändringar i utskottsorganisationen, både vad gäller utskottens namn och beredningsområden. Det bildas nya utskott, Samhälls- och kulturutskottet och Förvaltarskapsutskottet. Nuvarande Ekonomi- och egendomsutskottet och Budgetutskottet slås samman till ett nytt Ekonomiutskott. Ett nytt granskningsorgan, Kyrkorättsnämnden, bildas samtidigt som det nuvarande Kyrkorättsutskottet försvinner.

Förslagen i betänkandet innebär att bestämmelsen om Läronämndens preliminära yttranden till kyrkostyrelsen tas bort. Kyrkostyrelsens redovisning av hur styrelsen har tagit om hand ärenden från kyrkomötet ska ske i en separat skrivelse.

I betänkandet finns också en barnkonsekvensanalys av de lämnade förslagen.

De nya bestämmelserna föreslås träda ikraft den 1 januari 2018, med undantag av de bestämmelser som avser Kyrkorättsnämnden. Dessa föreslås träda ikraft omedelbart.

Till betänkandet finns två reservationer och tre särskilda meningar.

Innehåll

Sammanfattning	1
Utskottets förslag till kyrkomötesbeslut	3
Skrivelsens förslag	3
Motionens förslag	3
Yttranden från andra utskott	3
Bakgrund	3
Motionen	6
Utskottets överväganden	8
Bilaga 1 Utskottets förslag till kyrkomötesbeslut	14
Bilaga 2 Utskottets förslag till Särskild arbetsordning för kyrkomötet	21
Bilaga 3 Organisationsutskottets yttrande 2017:1y	22
Bilaga 4 Ekonomi- och egendomsutskottets yttrande 2017:1y	23
Bilaga 5 Kyrkolivsutskottets yttrande 2017:1y	24
Bilaga 6 Budgetutskottets yttrande 2017:1y	25

Utskottets förslag till kyrkomötesbeslut

1. Kyrkomötet beslutar att avslå motion 2017:81.
2. Kyrkomötet beslutar att anta presidiets förslag till ändringar i kyrkoordningen och att ändringarna ska träda i kraft den 1 januari 2018.
3. Kyrkomötet beslutar att anta utskottets förslag till ändringar i Arbetsordning för kyrkomötet (SvKB 1999:3) enligt *bilaga 1*.
4. Kyrkomötet beslutar att anta utskottets förslag till Särskild arbetsordning för kyrkomötet enligt *bilaga 2*.
5. Kyrkomötet beslutar att 2019 genomföra ett tematiskt kyrkomöte i enlighet med Särskild arbetsordning för kyrkomötet.
6. Kyrkomötet beslutar att uppdra till kyrkomötets presidium att utvärdera de arbetsformer som regleras i Särskild arbetsordning för kyrkomötet. Utvärderingen ska överlämnas till kyrkomötet 2020 och innehålla förslag om huruvida 2021 års kyrkomöte ska genomföras i enlighet med Särskild arbetsordning för kyrkomötet.
7. Kyrkomötet beslutar att informera kyrkostyrelsen om vad utskottet har anfört avseende tidpunkt för överlämnande av skrivelserna om Verksamhet och ekonomi, Årsredovisning och kyrkostyrelsens redovisning om hur styrelsen har tagit om hand kyrkomötets ärenden.

Skrivelsens förslag

Presidiets skrivelse 2017:1, Kyrkomötets arbetsformer

1. Kyrkomötet beslutar att anta presidiets förslag till ändringar i kyrkoordningen.
2. Kyrkomötet beslutar att anta presidiets förslag till ändringar i Arbetsordning för kyrkomötet.

Motionens förslag

Motion 2017:81 av Hans-Olof Andrén m.fl., 30 ledamöter i utskotten

Kyrkomötet beslutar att anta presidiets förslag i PSkr 2017:1 till ändringar i Arbetsordning för kyrkomötet, med de ändringar av förslaget som föranleds av bifall till reservationen av Carina Etander Rimborg, i enlighet med bilagan till motionen.

Yttranden från andra utskott

Organisationsutskottet, Ekonomi- och egendomsutskottet, Kyrkolivsutskottet och Budgetutskottet har yttrat sig över skrivelsen (PSkr 2017:1) i yttrandena O 2017:1y, EE 2017:1y, KI 2017:1y och B 2017:1y, *bilaga 3–6*.

Bakgrund

Kyrkomötets presidium har under mandatperioden tagit initiativ till en utredning om kyrkomötets arbetsformer med syftet att stärka effektivitet och delaktighet i kyrkomötets arbete. I ett beslut den 4 februari 2016 fastställde presidiet direktiv för utredningen. Presidiet pekade ut fyra områden som närmare behövde belysas. Dessa var utskottsindelningen, arbetsformerna i utskott och plenum, motionsinstitutet och behovet av att främja långsiktig, principiell och tematisk debatt.

I skrivelsen föreslår presidiet ett antal ändringar i kyrkomötets arbetsformer och som en konsekvens av detta en ändring i kyrkoordningen och flera ändringar i arbetsordningen.

Ett av förslagen innebär att andra och fjärde sammanträdena i mandatperioden ska genomföras som tematiska kyrkomöten, medan första och tredje sammanträdet ska genomföras i allt väsentligt på samma sätt som nu. I samband med de tematiska kyrkomötena ska det införas vissa begränsningar i motionsrätten. Vid övriga kyrkomöten ska motionsrätten vara oförändrat fri.

Vidare föreslås vissa ändringar i utskottsindelningen. Ett nytt Ekonomiutskott ska bildas i stället för de nuvarande Budgetutskottet och Ekonomi- och egendomsutskottet. Kyrkolivsutskottet ska finnas kvar men beredningsansvaret delas upp genom att ett nytt Samhälls- och kulturutskott bildas. Det ska bildas ett nytt utskott som får namnet Hållbarhetsutskottet. Kyrkorättsutskottet ska upphöra och den kyrkorättsliga granskningen föras över till en nybildad Kyrkorättsnämnd.

Revisorerna ska få rätt att yttra sig vid plenarsammanträdena i frågor som rör kyrkomötets behandling av revisionsberättelsen. Det ska inte längre finnas en bestämmelse i kyrkomötets arbetsordning om Läronämndens preliminära yttranden till kyrkostyrelsen. Presidiet menar att kyrkostyrelsen ska återgå till en tidigare ordning och i en separat skrivelse redovisa hur man har tagit om hand uppdragen från kyrkomötet.

Utredningen lämnade den 31 januari 2017 sina förslag. Dessa redovisas närmare under de olika avsnitten i presidiets skrivelse (PSkr 2017:1). Betänkandet har remissbehandlats.

Reglering av kyrkomötet i kyrkoordningen

Till 1999 års kyrkomöte överlämnade Svenska kyrkans centralstyrelse skrivelsen *Kyrkoordning för Svenska kyrkan* (CsSkr 1999:3) En av de frågor som behandlades i den var frågan om kyrkoordningens reglering av kyrkomötet. I den delen av skrivelsen behandlades bl.a. frågan om allmänkyrklig debatt och frågestund. (sidorna 2–151). Båda dessa inslag i kyrkomötets arbete hade då funnits sedan 1989. Centralstyrelsen sade sig ha noterat att det hade varit svårt att finna en bra form för den allmänna kyrkliga debatten. Frågor som sedan skulle behandlas som ett beslutsärende hade inte så sällan tagits upp också i denna debatt. Likaså menade man att det hade förekommit dubbleringar mellan den allmänna kyrkliga debatten och frågestunden. Mot bakgrund av detta instämde Centralstyrelsen i den tidigare utredningens förslag att de båda skulle föras samman till en frågedebatt. Man menade att en bestämmelse om detta borde införas i arbetsordningen och inte i kyrkoordningen. Skrivelsen behandlades av andra kyrkolagsutskottet i ett betänkande (2 KL 1999:1).

Arbetsordning för kyrkomötet

Till 1999 års kyrkomöte överlämnade Centralstyrelsen också en skrivelse med förslag till arbetsordning för kyrkomötet. (CsSkr 1999:4) I förslaget till arbetsordning (4 kap. 1–2 §§) lämnades förslag om ärendenas beredning. Det skulle finnas sju fasta utskott. Varje utskott skulle ha 15 ordinarie ledamöter och lika många ersättare. I detta kapitel beskrevs också utskotten och deras beredningsområden.

I den föreslagna arbetsordningens 6 kap. redovisades förslag om inrättandet av en frågedebatt. Enligt 1 § skulle denna hållas under andra sessionen innan kyrkomötet fattade beslut i något ärende som hade beretts av ett utskott.

I sitt betänkande (2KL 1999:2) behandlade andra kyrkolagsutskottet frågan om utskottsindelning i kyrkomötet. Med utgångspunkten att åstadkomma en jämn ärendefördelning mellan utskotten föreslog utskottet att det skulle inrättas åtta utskott.

I förslaget till arbetsordning reglerades bl.a. frågor om sammanträden i plenum, ärendenas väckande och beredning samt ärendenas avgörande. Liksom Centralstyrelsen föreslog utskottet att varje utskott skulle ha femton ledamöter och lika många ersättare, dock utan att särskilt kommentera frågan i sina överväganden. Kyrkomötets beslut om Arbetsordning för kyrkomötet, meddelades den 11 juni 1999. Arbetsordningen trädde i kraft den 1 januari 2000.

Tidigare skrivelser från kyrkomötets presidium om kyrkomötets arbetsformer

Kyrkomötet beslöt 2009, med anledning av en motion (motion 2009:02, Kr 2009:3), att uppdra åt kyrkomötets presidium att se över kyrkomötets arbetsformer. I uppdraget ingick att särskilt beakta motionens intentioner och förslag.

Presidiet återkom till 2011 års kyrkomöte med en redogörelse. I denna sade sig presidiet ha noterat att ledamöterna tenderade att lämna fler motioner inom vissa ämnesområden än inom andra. Detta ledde då till att det blev skillnader i hur många motioner respektive utskott fick hänvisade till sig. För att i någon mån komma tillrätta med detta föreslog kyrkomötets presidium att det skulle införas en bestämmelse i kyrkomötets arbetsordning som gjorde det möjligt för kyrkomötet att göra avsteg från den huvudsakliga fördelningsprincipen.

Presidiet tog i sin redogörelse också upp frågan om förenklad motionsbehandling. I skrivelsen (KsSkr 2009:5) hade kyrkostyrelsen inte velat föreslå någon inskränkning i motionsrätten, men samtidigt sagt att en ordning med förenklad motionsbehandling borde kunna prövas. Detta hade dock inte föranlett någon ändring i kyrkomötets arbetsordning. I redogörelsen sade presidiet att det alltjämt var dess mening att en begränsning av den fria motionsrätten inte borde införas. Däremot menade man att det borde införas en bestämmelse i kyrkomötets arbetsordning som tydliggjorde möjligheten av en förenklad motionsbehandling. Denna borde vara begränsad till att avse likartade motioner som väckts inom samma mandatperiod och som har avslagits av kyrkomötet.

Vidare tog presidiet upp frågan om den frågedebatt som enligt den gällande arbetsordningen skulle hållas innan kyrkomötet fattade beslut i något ärende som hade beretts av ett utskott. Presidiet konstaterade att synpunkter kommit från överläggningar med företrädarna för nomineringsgrupperna att frågedebatten borde förändras eller tas bort. Presidiet sade sig dela uppfattningen och föreslog därför att frågedebatten skulle avskaffas och att det i stället skulle införas en debatt av tematisk karaktär. En sådan debatt skulle hållas då det ansågs vara motiverat och det skulle därför inte regleras hur ofta en sådan debatt skulle hållas eller när under kyrkomötets sessioner den skulle hållas.

I sitt betänkande (Kr 2011:1) instämde Kyrkorättsutskottet huvudsakligen i presidiets bedömning men menade att det skulle vara det berörda utskottet som bestämde huruvida ordningen med förenklad motionsbehandling skulle tillämpas eller inte. Kyrkorättsutskottet föreslog att kyrkomötet skulle bifalla presidiets förslag. Kyrkomötet beslutade i enlighet med de förslag som utskottet hade framfört.

Vid 2013 års kyrkomöte behandlade Kyrkorättsutskottet några motioner som rörde kyrkomötets arbetsformer. I en av dessa (motion 2013:90) föreslogs att ordningen med en allmänkyrklig debatt och frågedebatt skulle införas i arbetsordningen. I sitt betänkande (Kr 2013:2) sade utskottet att de fann att den ordning som hade införts genom beslut vid 2011 års kyrkomöte var tillfredsställande och att förslaget därför borde avslås.

I sitt betänkande framförde utskottet också egna förslag, dels beträffande hur ledamöterna från utlandsförsamlingarna skulle placeras i plenisalen, dels beträffande hänvisning till utskott av ärenden som rör kyrkoordningens fjortonde avdelning.

Kyrkomötet beslutade i enlighet med utskottets förslag,

Motionen

I motionen föreslås att den nuvarande ordningen med 15 ordinarie ledamöter och 15 ersättare i utskotten ska ta bort. I stället ska det i utskotten finnas 30 ordinarie ledamöter.

Tidigare reglering av kyrkomöten och utskottsorganisation

Frågan om utskotten och deras storlek behandlades i ett betänkande, daterat den 22 mars 1946, med förslag till förordning angående allmänt kyrkomöte. Där framgår det att det enligt den då gällande arbetsordningen i varje kyrkomöte skulle finnas tre ständiga utskott, ett kyrkolagsutskott med tio ledamöter, ett expeditionsutskott bestående av sex ledamöter och ett ekonomiutskott också bestående av sex ledamöter. Vid behandling av kyrkliga böcker skulle det finnas ett beredningsutskott bestående av ärkebiskopen eller kyrkomötets vice ordförande som självskriven ordförande samt tio valda ledamöter.

Det förslag som lämnades innebar att beredningsutskottet skulle bli ett av de fasta utskotten. Antalet ledamöter skulle också öka så att det i kyrkolagsutskottet och beredningsutskottet skulle finnas 14 ledamöter och i expeditionsutskottet och ekonomiutskottet sju ledamöter. I varje utskott skulle det också fortsättningsvis väljas suppleanter som i antal motsvarade de valda ordinarie ledamöterna.

Kyrkomötet skulle också kunna tillsätta ett särskilt utskott för sådana frågor som annars tillhörde kyrkolagsutskottets eller beredningsutskottets behandling. För varje utskott skulle det också i dessa fall väljas ett lika stort antal suppleanter som, efter erhållet röstetal, skulle inträda när ordinarie ledamot var förhindrad. I alla utskott skulle det bland valda ledamöter ingå såväl präster som lekmän så att de förras antal förhöll sig till de senares som tre till fyra.

Senare regleringar beträffande kyrkomötet

Före kyrkomötesreformen 1982 skulle kyrkomötet sammanträda vart femte år. Ärendena skulle beredas i särskilda utskott, tillsatta av kyrkomötet.

I den utredning (SOU 1981:14) som föregick reformen sades att kyrkomötet själv skulle kunna besluta om huruvida ärendena skulle beredas i utskott eller på annat sätt. Kyrkomötet skulle också själv besluta om antalet ledamöter, men utredningen sade sig förutse att det skulle komma handla om ett förhållandevis litet antal ledamöter, exempelvis sju personer, i varje utskott.

I lagen (1982:943) om kyrkomötet stadgades att ärenden som riksdagen eller regeringen överlämnade till kyrkomötet före avgörandet skulle beredas i Svenska kyrkans centralstyrelse eller i utskott (30 §). Vidare skulle kyrkomötet inom sig för varje valperiod tillsätta ett särskilt beredningsutskott för prövning av vissa särskilda frågor, men kyrkomötet kunde också inom sig tillsätta ytterligare utskott för beredning av ärenden som skulle behandlas av kyrkomötet. Sådana utskott fick inte tillsättas för längre tid än kyrkomötets valperiod. Kyrkomötet skulle välja ledamöter i utskott till det antal som kyrkomötet bestämde. För ledamöterna skulle det väljas lika många ersättare. (31 §). Denna reglering infördes sedan i kyrkolagen (1992:300).

Som nämnts ovan föreslog Centralstyrelsen i skrivelsen om arbetsordning för kyrkomötet (CsSkr 1999:4) att det även fortsättningsvis skulle finnas 15 ordinarie ledamöter och 15 ersättare i varje utskott.

Den Norske kirke och den Evangelisk Lutherska kyrkan i Finland

Den Norske Kirke

Kyrkomötet i Den Norske Kirke har 116 ledamöter och samlas till ett årligt möte som varar sex dagar. Kyrkomötet består av ledamöterna i de elva stiftsstyrelserna (bispedømmerådene).

I arbetsordningen 3–5 § ägs följande om utskott och utskottsval.

I det første møte i perioden velges for fire år medlemmer av protokollkomité, valgkomité og Kirkemøtets øvrige komiteer.

Blant Kirkemøtets medlemmer velges tre medlemmer til protokollkomiteen og fem medlemmer til valgkomiteen, alle med personlige varamedlemmer.

Detta torde innebära att det väljs ledamöter i alla utskott, men enbart ersättare i Protokollkommittén och Valkommittén. Kyrkomötet har sex utskott (kommittéer) enbart benämnda som kommitté A–F, med omkring 20 ledamöter, vardera.

Finland

Kyrkomötet består av 96 ombud och biskoparna. Kyrkomötet samlas i Åbo två gånger per år. I maj och november, med session som varar 4–5 dagar vid varje tillfälle. Mandatperioden är fyra år. Det finns sju utskott som behandlar sakområden, Handboksutskottet, Konstitutionsutskottet, Lagutskottet, Förvaltningsutskottet, Ekonomiutskottet, Framtidsutskottet och Allmänna utskottet. Därutöver finns Kansliutskottet, Expeditionsutskottet och Elektorerna.

Antalet ledamöter i utskotten varierar något. Handboksutskottet har elva ledamöter (inkl. ordf.), medan Konstitutionsutskottet har 18 ledamöter (inkl. ordf.). I Lagutskottet finns 17 ledamöter (inkl. ordf.) och i Förvaltningsutskottet 16 ledamöter (inkl. ordf.). Av kyrkomötets hemsida framgår inte att det väljs några ersättare till utskotten.

Riksdagen

Enligt 4 kap. 3 § regeringsformen väljer riksdagen inom sig utskott, däribland ett konstitutionsutskott och ett finansutskott, enligt bestämmelser i riksdagsordningen (2014:801; RO). Enligt 7 kap. 2 § RO ska riksdagen för varje valperiod inom sig välja ett konstitutionsutskott, ett finansutskott och ett skatteutskott samt så många övriga utskott som behövs för riksdagsarbetet. Valet gäller till valperiodens slut. Riksdagen kan även under valperioden välja utskott för längst den tid som återstår av valperioden. I tilläggsbestämmelse 7.2.1 anges sedan de 15 utskott som ska väljas. Vidare ska riksdagen för varje valperiod inom sig välja en nämnd för Europeiska unionen (EU-nämnden) för samråd enligt 10 kap. 10 § regeringsformen (se 7 kap. 3 § RO).

Utskotten och EU-nämnden ska bestå av ett udda antal ledamöter, lägst 15 (se 7 kap. 4 § RO). Härigenom kan i normalfallet lika röstetal undvikas. Antalet ledamöter i utskotten och i EU-nämnden fastställs av riksdagen på förslag av valberedningen (se tilläggsbestämmelse 7.4.1). I dagsläget är det 17 ledamöter i varje utskott i riksdagen. Sammansättningen på ledamöterna i utskottet speglar fördelningen i riksdagen. Direkt efter ett val bestämmer riksdagen, på förslag från partierna, vilka ledamöter som ska sitta i utskotten.

I riksdagens utskott finns också ersättare. Så har t.ex. arbetsmarknadsutskottet 29 och civilutskottet 24 ersättare.

Utskottets överväganden

Utskottets förslag:

1. Kyrkomötet beslutar att avslå motion 2017:81.
2. Kyrkomötet beslutar att anta presidiets förslag till ändringar i kyrkoordningen och att ändringarna ska träda i kraft den 1 januari 2018.
3. Kyrkomötet beslutar att anta utskottets förslag till ändringar i Arbetsordning för kyrkomötet (SvKB 1999:3) enligt *bilaga 1*.
4. Kyrkomötet beslutar att anta utskottets förslag till Särskild arbetsordning för kyrkomötet enligt *bilaga 2*.
5. Kyrkomötet beslutar att 2019 genomföra ett tematiskt kyrkomöte i enlighet med Särskild arbetsordning för kyrkomötet.
6. Kyrkomötet beslutar att uppdra till kyrkomötets presidium att utvärdera de arbetsformer som regleras i Särskild arbetsordning för kyrkomötet. Utvärderingen ska överlämnas till kyrkomötet 2020 och innehålla förslag om huruvida 2021 års kyrkomöte ska genomföras i enlighet med Särskild arbetsordning för kyrkomötet.
7. Kyrkomötet beslutar att informera kyrkostyrelsen om vad utskottet har anfört avseende tidpunkt för överlämnande av skrivelserna om Verksamhet och ekonomi, Årsredovisning och kyrkostyrelsens redovisning om hur styrelsen har tagit om hand kyrkomötets ärenden.

I det följande redovisar Kyrkorättsutskottet de bedömningar och överväganden som utskottet i sin beredning av presidieskrivelsen (PSkr 2017:1) har gjort. Redovisningen sker genom en uppdelning i de olika moment som presidiet har delat upp sin skrivelse i.

Inledningsvis vill utskottet framhålla det som har varit en grundläggande utgångspunkt i arbetet med skrivelsen. Kyrkomötet är Svenska kyrkans högsta beslutande organ. De förändringar som sker när det gäller kyrkomötet och dess arbetsformer måste vara av sådan art att de säkerställer att kyrkomötets identitet och legitimitet inte på något sätt kan ifrågasättas. Det är utskottets mening att de förslag som nu läggs fram uppfyller de kraven.

Tematiska kyrkomöten

Utskottet välkomnar att presidiet i sin skrivelse lämnar förslag om tematiska kyrkomöten. Förslaget förtjänar att behandlas på ett positivt och konstruktivt sätt.

Inledningsvis vill utskottet framhålla att det är av betydelse att ett tematiskt upplagt kyrkomötessammanträde utformas på ett sätt som medför att det integreras i kyrkomötets sammanträdescykel över en mandatperiod. Sker inte detta kan det bli något som läggs till utöver det reguljära kyrkomötesarbetet. Utskottet ser att det kan finnas en risk för detta.

Likväl menar utskottet att det finns goda skäl att införa en ordning med tematiska kyrkomöten. Detta kan då, enligt utskottets uppfattning, utformas så att det andra året i den kommande mandatperioden blir ett tematiskt kyrkomöte. För det fall det pågår ett arbete med en strategisk plan, bör denna utgöra tema för detta års kyrkomötessammanträden.

Det är utskottets mening att förslaget om tematiska kyrkomöten är en så genomgripande förändring att det finns skäl att efter det första genomförda tematiska kyrkomötet utvärdera arbetsformen. Om denna utvärdering ger ett positivt utfall, bör också det fjärde året i mandatperioden utformas som ett tematiskt kyrkomöte.

För att möjliggöra detta föreslår Kyrkorättsutskottet en särskild arbetsordning för kyrkomötet. Den innehåller kompletterande bestämmelser om tematiska kyrkomötes-sammanträden. I denna särskilda arbetsordning regleras att den ska tillämpas vid 2019 års kyrkomöte och att det sedan ska ske en utvärdering som överlämnas till 2020 års kyrkomöte. Då kan beslut tas om huruvida också 2021 års kyrkomöte ska genomföras enligt den särskilda arbetsordningen.

Utskottsindelningen i kyrkomötet

Antalet utskott och deras benämning

Utskottet delar presidiets uppfattning att antalet utskott ska vara oförändrat och menar att det också finns goda skäl för att behålla den hittillsvarande uppdelningen i olika sakområden. På det sättet möjliggörs att utskotten åtminstone i viss mån specialiserar sig på det sakområde som utskottet enligt kyrkomötets arbetsordning ska bereda.

Presidiets och även utskottets förslag innebär att ett nytt utskott, kallat Samhälls- och kulturutskottet bildas och att det nuvarande Budgetutskottet och det nuvarande Ekonomi- och egendomsutskottet upphör och ersätts med det nya Ekonomiutskottet. Det nuvarande Kyrkorättsutskottet försvinner. Den kyrkorättsliga granskningen föreslås ske på annat sätt. Utskottet återkommer till det nedan. Genom dessa förändringar kommer det också i fortsättningen att finnas åtta utskott.

I de flesta fall delar utskottet presidiets uppfattning när det gäller utskottens namn. Beträffande det föreslagna Hållbarhetsutskottet har emellertid utskottet en annan uppfattning. Utskottet delar den tveksamhet som presidiet ger uttryck för när det gäller det av utredningsgruppen föreslagna namnet Framtidsutskottet och delar presidiets bevekelsegrunder för detta. Emellertid finner utskottet att inte heller Hållbarhetsutskottet är ett bra namn. Förvisso är hållbarhet ett begrepp som används i många sammanhang och utskottet har inte några invändningar mot begreppet i sig. Dock menar utskottet att det i Svenska kyrkans sammanhang och ur ett teologiskt perspektiv kan finnas starkare skäl att framhålla förvaltarskapet. En ansvarsfull förvaltning är ett för kyrkan centralt begrepp. Mot bakgrund av detta bör utskottet i fråga få namnet Förvaltarskapsutskottet. Detta blir därmed Kyrkorättsutskottets förslag.

Utskottens beredningsområden

Utskottet instämmer i presidiets förslag angående uppdelningen av ärenden när det gäller Kyrkolivsutskottet och Samhälls- och kulturutskottet, liksom till en del när det gäller det nya Ekonomiutskottet.

Inför sina överväganden angående utskottens beredningsområden har utskottet tagit del av de yttranden som finns fogade till detta betänkande. Såväl Ekonomi- och egendomsutskottet som Budgetutskottet framhåller att frågor som rör prästlönetillgångarna väsentligen bör beredas av det nya Ekonomiutskottet, men sådana frågor som har ekologiska eller klimatmässiga aspekter kan beredas av det utskott som med Kyrkorättsutskottets benämning föreslås kallas Förvaltarskapsutskottet. Kyrkorättsutskottet delar denna bedömning och det blir alltså utskottets förslag. Det är också utskottets uppfattning att frågor som rör den kyrkoantikvariska ersättningen ska beredas av Ekonomiutskottet.

Den kyrkorättsliga granskningen

I och med att Kyrkorättsutskottet föreslås upphöra, måste den kyrkorättsliga granskningen ske på annat sätt. Presidiet föreslår att ett granskningsorgan, kallat Kyrkorättsnämnden, ska inrättas. Utskottet instämmer i detta och gör förslaget till sitt.

Dock har utskottet en annan uppfattning när det gäller sammansättningen av denna nämnd. Utskottet vill, i förhållande till presidiets förslag, förstärka de förtroendevaldas roll och föreslår därför att Kyrkorättsnämnden ska ha nio ledamöter, varav fem ska vara förtroendevalda och tre vara jurister. Därtill ska en biskop vara ledamot i nämnden. Juristerna bör inte vara anställda på Svenska kyrkans nationella nivå. Kyrkorättsnämnden ska vara beslutsför bara om tre förtroendevalda och två jurister är närvarande.

Ledamöter och ersättare i utskotten

Utskottet har vidare övervägt förslaget i den reservation som är fogad till presidiets betänkande och den till denna reservation kopplade motionen (2017:81) med innebörden att det i utskotten inte ska finnas några ersättare utan att alla i utskottet ska vara ordinarie ledamöter. Utskottet ser att det går att anföra skäl för den uppfattningen, men menar dock att övervägande skäl talar för den nuvarande ordningen. Utskotten är en beredande instans och bör spegla de majoritetsförhållanden som gäller i plenum. Med 30 ordinarie ledamöter kan majoritetsförhållandena komma att ändras på ett slumpartat sätt om någon eller några ledamöter är frånvarande. Utskottet ser inte detta som en tillfredsställande lösning. Det som nu gäller, med 15 ledamöter och 15 ersättare och en i förväg beslutad ordning för ersättarnas inkallande tillgodoser, enligt utskottets mening, att sådana tillfällighetsrelaterade ändringar av majoritetsförhållandena i utskottet inte kommer att ske. Därför lämnar utskottet inte något förslag till ändring i detta avseende.

Arbetsformerna i plenum och utskott

Det är enligt utskottets mening en bra och önskvärd utveckling att teknisk utrustning av olika slag i växande omfattning används i kyrkomötets arbete. Utskottet noterar med tillfredsställelse att ytterligare steg i denna riktning tas under det innevarande kyrkomötessammanträdet.

Dock vill utskottet framhålla att den tekniska utvecklingen måste ske på ett sätt som säkerställer att alla ledamöter känner sig inkluderade i kyrkomötets arbete. Det kan inte ses som självklart att alla kan använda teknikens möjligheter eller har tillgång till den utrustning som krävs. Under överskådlig tid måste det finnas en möjlighet för den som så önskar att få handlingar och information på papper. Utskottet vill också understryka att en fortsatt övergång till digital information och kommunikation ställer krav av säkerhetsmässig natur. Det är väsentligt att de kraven tillgodoses.

I detta sammanhang vill Kyrkorättsutskottet framhålla att det skulle vara önskvärt att skrivelserna Verksamhet och ekonomi, Årsredovisning och Redovisning av de av kyrkostyrelsen handlagda ärendena kommer ledamöterna till del tidigare än vad som nu är fallet. Med den nuvarande ordningen, när skrivelserna kommer under senare delen av juni månad blir tiden för att lämna in motioner med anledning av skrivelserna alldeles för kort, särskilt som många är bortresta under juli månad. Utskottet finner att det skulle vara önskvärt om skrivelserna kunde sändas till ledamöterna redan i slutet av maj.

Presidiet föreslår en terminologisk förändring så att orden ”överlämna till” ersätts med ”delges”. Skälet till det är att man vill använda en mer teknikneutral term. Kyrkorättsutskottet delar inte denna uppfattning och avvisar att ordet ”delges”

används. Ordet ”delge” är olämpligt, eftersom det i formella sammanhang har en nära koppling till den juridiska termen ”delgivning”. Delgivning innebär att en viss handling överlämnas till en viss person på ett visst sätt som dokumenteras. Syftet med detta är att kunna använda delgivningen som bevis om att mottagaren fått del av just den handlingen. Detta är inte avsikten med det byte av term som presidiet föreslår. Kyrkorättsutskottet menar därutöver att de uttryck som för närvarande används i arbetsordningen är teknikneutrala.

Kyrkorättsutskottet bejaktar presidiets förslag när det gäller omröstningsförfarande och föreslår därmed att omröstning ska ske genom handuppräckning och inte genom uppresning.

Vidare delar Kyrkorättsutskottet presidiets uppfattning att årsredovisningen ska beredas i ett utskott innan den tas upp i plenum. Detta blir därmed Kyrkorättsutskottets förslag.

Kyrkomötets motionsinstitut

Kyrkorättsutskottet inser att det, i samband med tematiska kyrkomöten, inte är oproblemiskt att inskränka rätten att motionera på det sätt som presidiet föreslår. Samtidigt menar utskottet att ett införande av tematiska kyrkomöten måste få innebära att vissa konsekvenser accepteras. Det är, menar utskottet, också viktigt att framhålla att rätten att motionera med anledning av kyrkostyrelsens skrivelser, bland annat Verksamhet och ekonomi, kvarstår. Många frågor går att knyta till den skrivelsen. Dessutom kvarstår kyrkomötets möjlighet att i enlighet med 5 kap. 1 § i arbetsordningen överpröva ordförandens beslut om att en motion inte ska behandlas.

För att inskränkningen inte ska förefalla vara så genomgripande menar utskottet att den föreslagna rubriken före 1 a kap. 2 § ”Begränsning i rätten att få motioner behandlade” ska tas bort.

Revisorernas yttranderätt

Utskottet ansluter sig till presidiets förslag att revisorerna genom en förändrad bestämmelse, 11 kap. 9 § i kyrkoordningen, ska ges rätt att närvara och delta i kyrkomötets överläggningar i samband med kyrkomötets behandling av revisionsberättelsen.

Läronämndens preliminära yttranden till kyrkostyrelsen

Kyrkorättsutskottet har inte några invändningar mot att bestämmelsen som Läronämndens preliminära yttranden tas bort. Läronämnden är kyrkomötets läronämnd och behandlar de skrivelser och förslag som ska tas upp i kyrkomötet. Samtidigt framgår det av 12 kap. 3 a § i kyrkoordningen att kyrkostyrelsen vid beredningen av styrelsens beslut i teologiska och ekumeniska frågor av större vikt ska begära in yttrande från Biskopsmötet. Mot denna bakgrund menar utskottet att bestämmelsen kan tas bort.

Separat skrivelse med kyrkostyrelsens redovisning av hur man har tagit om hand ärenden från kyrkostyrelsen

Liksom presidiet förordar utskottet en återgång till den ordning som tidigare gällde, då redovisningen sändes till kyrkomötet som en separat skrivelse. Den nuvarande ordningen då redovisningen är del av årsredovisningen riskerar, enligt utskottets uppfattning, att medföra att denna redogörelse inte får den uppmärksamhet som den förtjänar.

Utvidgning av bestämmelser i 5 § i Ersättningsstadgan

Kyrkorättsutskottet har tagit del av presidiets förslag och delar presidiets bedömning att någon ändring i ersättningsstadgan inte är nödvändig för att ledamöterna i Kyrkorättsnämnden ska kunna uppbära sammanträdesarvode.

Smärre rättelser i arbetsordningen

Kyrkorättsutskottet bejakar presidiets förslag i denna del och föreslår att den föreslagna korrigeringen sker.

Barnkonsekvensanalys

Kyrkorättsutskottet instämmer i det som presidiet anför i sin skrivelse, även om namnet på det i skrivelsen berörda utskottet inte är det samma. Med den ändringen får presidiets barnkonsekvensanalys också bli den som Kyrkorättsutskottet gör med anledning av detta betänkande.

Ikraftträdande

Kyrkorättsutskottet instämmer i presidiets förslag att de föreslagna ändringarna ska träda ikraft den 1 januari 2018, men att de ändringar som avser Kyrkorättsnämnden ska träda ikraft omedelbart.

Uppsala den 6 oktober 2017

På Kyrkorättsutskottets vägnar

Anders Roos, ordförande

Michael Kjörling, sekreterare

Migelle Wikström, sekreterare

Beslutande: Anders Roos, ordförande, Jerry Adbo, Maria Lagerman, Sten-Arne Burman, Christina Andersson, Björn Andersson, Berit Bornecrantz Dias, Gunvor Torstensson, Boel Johansson, Sven Esplund, Suzanne Fredborg, Gunilla Blom, Conny Tyrberg, Peder Fohlin och Carl Seved Tigerhielm.

Övriga närvarande vid beslutstillfället: Jenny Thor, Sebastian Clausson, Manilla Bergström, Hans Weichbrodt, Claes-Johan Bonde, Christina Blomqvist, Asta Matikainen Lecklin, Georg Lagerberg, Ingrid Smittsarve, Mikael Eskilandersson och Birgitta Sedin.

Biskop Åke Bonnier har deltagit i utskottets överläggningar.

Reservation 1

Reservation rörande Kyrkorättsutskottets beslut om förslag på namnbyte av Hållbarhetsutskottet till Förvaltarskapsutskottet.

Förvaltarskap är förvisso en uppgift som människan enligt skapelseberättelsen i Bibeln har fått, men det fick också sin tydliga inriktning i Tio Guds bud, som i vår tids kontext bättre beskrivs med hållbart förvaltarskap. Med dagens förståelse går associationerna till ordet ”förvaltarskap” till fastighetsförvaltning och ekonomi varför beteckningen ”Förvaltarskapsutskottet” blir vilseledande eftersom det inte i sig ger att det

skulle vara självklart att även den miljö- och klimatinriktning som hela Svenska kyrkan, och även kyrkomötet bestämt, ska inrymmas. Beteckningen "Hållbarhetsutskottet" ger däremot associationen, att det handlar om att ta hänsyn till miljö- och klimat för ett gott förvalterskap, varför Hållbarhetsutskottet bör vara benämningen på utskottet.

Berit Bornecrantz Dias, Conny Tyrberg och Gunilla Blom

Reservation 2

Vi reserverar oss mot beslutet att utskotten ska ha 15 ersättare till förmån för den reservation som lagts till presidiets beslut att varje utskott ska ha 30 ordinarie ledamöter. Vi menar att det engagemang hos alla kyrkomötets ledamöter som eftersträvas bättre kan tillgodoses när alla deltar på samma villkor. Vi tror också att fler synpunkter skulle komma fram i utskotten, om synpunkter från alla närvarande i utskotten.

Boel Johansson, Gunvor Torstensson, Anders Roos och Peder Fohlin

Särskild mening 1

Vi ansluter oss till innehållet i reservation 2 av Boel Johansson m.fl. till förmån för förslaget att endast ha ordinarie ledamöter (30 stycken) i respektive utskott.

Manilla Bergström och Hans Weichbrodt

Särskild mening 2

Jag anser att presidiets förslag under 3 "Tematiska kyrkomöten" borde avslås. Jag menar att detta förslag bl.a. kommer att leda till en rad negativa konsekvenser, t.ex.:

- en begränsning av motionsrätten till sådana frågor som går under temat, under åren då "tematiska kyrkomöten" ska genomföras. Detta beskär på ett kraftfullt sätt den demokratiska friheten som en invald kyrkomötesledamot förväntas ha, vilket bl.a. alltid borde innefatta en frihet att till varje kyrkomöte få inkomma med vilka motioner man vill och få dem behandlade i både utskott och plenum.

- De år "tematiska kyrkomöten" genomförs kan man notera att det blir en mycket delikat fråga att besluta om vilket tema/teman som ska gälla och det kan öppna för en rad partipolitiska överväganden. Här finns en stor risk att initiativet kring huvudinriktningen av kyrkomötets innehåll mer kommer "uppifrån" kollektiva storheter som presidium och politiska partigrupper än "nerifrån" de enskilda kyrkomötesledamöterna.

Hans Weichbrodt

Särskild mening 3

Sverigedemokraterna anser att den allmänna motionsrätten är viktig för Svenska kyrkans interndemokrati och bör finnas kvar, utan inskränkningar. Vi ser förslaget med teman som lovvärt att prova och därefter utvärdera, förutsatt att ordinarie motionsrätt och behandling av motioner i så hög grad som möjligt kan behållas jämte ett markerat tema kring för Svenska kyrkan centrala och aktuella frågor. Det tema som aktualiseras kunde vara närvarande i såväl utskotten som i gemensamma seminarier och i plenum.

Vi ser också positivt på att förslaget med ett Hållbarhetsutskott ändrades av utskottet till Förvalterskapsutskottet.

Mikael Eskilander

Bilaga 1 Utskottets förslag till kyrkomötesbeslut

Förslag till ändringar i Arbetsordning för kyrkomötet

Kyrkomötet beslutar i fråga om Arbetsordning för kyrkomötet (SvKB 1999:3),

dels att 6 kap. ska upphöra att gälla,

dels att 1 kap. 2 och 4 §, 2 kap. 1 §, 3 kap. 1 och 2 §§, 4 kap. 1, 7, 9, 11–13, 20–21 och 23 §§ samt 5 kap. 1–3 §§ ska ha följande lydelse,

dels att det ska införas fem nya paragrafer 4 kap. 1 a, 2 a–b, 13 a och 23 a §§ av följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

1 kap.

2 §

Kyrkomötet utser för varje *valperiod* en sekreterare. Kyrkomötet utser för varje *mandatperiod* en sekreterare.

Endast den som är döpt och tillhör Svenska kyrkan får vara sekreterare i kyrkomötet.

4 §

Kyrkomötet kan på förslag av ordföranden besluta att för särskilt fall avvika från *bestämmelserna* i arbetsordningen. Kyrkomötet kan på förslag av ordföranden besluta att för särskilt fall avvika från *bestämmelser* i arbetsordning.

Ett förslag enligt första stycket prövas genom omröstning utan föregående beredning i utskott. För beslut fordras att minst tre fjärdedelar av de röstande och mer än hälften av kyrkomötets ledamöter ansluter sig till förslaget.

2 kap.

1 §

I plenisalen tar ledamöterna plats i den ordning som kyrkomötets presidium beslutar.

Särskilda platser ska finnas för biskoparna samt för de ledamöter i kyrkostyrelsen och de valda ledamöter i Läro-nämnden som inte är ledamöter av kyrkomötet. Särskilda platser ska finnas för biskoparna samt för de ledamöter i kyrkostyrelsen och de valda ledamöter i Läro-nämnden *och i Kyrkorättsnämnden* som inte är ledamöter av kyrkomötet *samt kyrkomötets revisorer*.

3 kap.

1 §

Motioner väcks genom att lämnas till kyrkostyrelsen senast två månader innan årets *första* kyrkomötessammanträde inleds. Motioner väcks genom att lämnas till kyrkostyrelsen senast två månader innan årets kyrkomötessammanträde inleds.

Kyrkomötets presidium får besluta att motioner med anledning av en skrivelse från kyrkostyrelsen får väckas senare.

Motioner med anledning av en skrivelse med redovisning av verksamheten på den nationella nivån eller med förslag till budget får dock, i de fall skrivelsen lämnats senare än två månader innan årets första sammanträde inleds, väckas genom att lämnas till kyrkostyrelsen senast två veckor innan årets första sammanträde inleds.

Kyrkostyrelsen ska överlämna inkomna motioner till alla som har rätt att delta i kyrkomötets sammanträden.

2 §

En skrivelse från kyrkostyrelsen ska senast två månader innan årets första kyrkomötessammanträde inleds sändas till alla som har rätt att delta i kyrkomötets överläggningar.

Skrivelser med redovisning av verksamheten på den nationella nivån och med förslag till budget ska dock sändas ut senast en månad innan sammanträdet inleds.

Innan kyrkostyrelsen beslutar om ett förslag i ett ämne som anges i 11 kap. 17 § första stycket kyrkoordningen ska den begära ett preliminärt yttrande från Läronämnden.

En skrivelse från kyrkostyrelsen ska senast två månader innan årets kyrkomötessammanträde inleds sändas till alla som har rätt att delta i kyrkomötets överläggningar.

4 kap.

1 §

För beredning av kyrkomötets ärenden finns följande fasta utskott.

1. Gudstjänstutskottet,
  2. Organisationsutskottet,
  3. Tillsyns- och uppdragsutskottet,
  4. *Ekonomi- och egendomsutskottet,*
  5. Ekumenikutskottet,
  6. Kyrkolivsutskottet,
  7. *Budgetutskottet, och*
  8. *Kyrkorättsutskottet.*
4. *Ekonomiutskottet,*
  7. *Samhälls- och kulturutskottet, och*
  8. *Förvaltarskapsutskottet.*

1 a §

För att särskilt granska och yttra sig över förslag till ändringar i kyrkoordningen ska det finnas en Kyrkorättsnämnd.

Kyrkorättsnämnden ska yttra sig över förslag till ändringar i kyrkoordningen och i andra bestämmelser som beslutas av kyrkomötet som finns i

en skrivelse från kyrkostyrelsen eller kyrkomötets presidium eller i en motion. Kyrkorättsnämnden får för detta sammanträda innan årets kyrkomötessammanträde inleds.

Det finns ytterligare bestämmelser om yttranden från Kyrkorättsnämnden i 21 §.

2 a §

Kyrkorättsnämnden ska bestå av följande nio ledamöter:

- 1. fem ledamöter av kyrkomötet,*
- 2. tre ledamöter som har avlagt juris kandidatexamen eller juristexamen och som har dokumenterad erfarenhet inom det kyrkorättsliga området, samt*
- 3. en ledamot som har en anställning som biskop.*

De ledamöter som avses i första stycket 2 ska inte vara ledamöter av kyrkomötet.

Ledamöter i Kyrkorättsnämnden väljs av kyrkomötet. Valen gäller för fyra år räknat från den 1 januari året efter valåret. Om en ledamot avgår under tjänstgöringstiden ska ett fyllnadsval hållas för den tid som återstår.

Kyrkomötet väljer också bland de ledamöter som avses i första stycket 1 en ordförande och en vice ordförande i Kyrkorättsnämnden.

Bestämmelserna för förtroendevalda i 33 kap. om valbarhet, valbarhetshinder och uppdragets upphörande ska gälla för ledamöterna som avses i första stycket 2.

2 b §

Kyrkorättsnämnden får handlägga ett ärende bara om minst tre av de ledamöter som avses i 2 a § första stycket 1 samt två av de ledamöter som avses i 2 a § första stycket 2 är närvarande.

7 §

Organisationsutskottet bereder ärenden om den kyrkliga organisationen avseende församlingarna, stiftet och den nationella nivån, om församlingstillhörighet och indelning och om val (kyrkoordningens 2, 3, 4, 8 och 9 avdelningar).

Organisationsutskottet bereder också ärenden om lagen om Svenska kyrkan (1998:1591), lagstiftningsfrågor om Svenska kyrkan som registrerat tros-samfund, begravningsverksamheten samt kyrkomötets arbetsordning och instruktionen för kyrkostyrelsen.

Organisationsutskottet bereder också av Svenska kyrkans valprövningsnämnd till kyrkomötet överlämnade verksamhetsberättelser.

Härutöver bereder Organisationsutskottet också av Svenska kyrkans valprövningsnämnd och Svenska kyrkans arvodesnämnd för den nationella nivån till kyrkomötet överlämnade verksamhetsberättelser.

9 §

Ekonomi- och egendomsutskottet bereder ärenden om Svenska kyrkans ekonomi och egendom (kyrkoordningens 10 och 11 avdelningar).

Ekonomiutskottet bereder ärenden om Svenska kyrkans ekonomi och egendom (kyrkoordningens 10 och 11 avdelningar) frånsett ärenden om den kulturhistoriskt värdefulla egendomen som enligt 13 § bereds av Förvaltarskapsutskottet. Ekonomiutskottet bereder också ärenden om prästlönstillgångarnas förvaltning ur ett ekonomiskt perspektiv, ärenden om verksamhetsinriktning och budget för den nationella nivån, ärenden om kyrkostyrelsens redogörelse för behandlingen av kyrkomötesärenden samt ärenden om kyrkostyrelsens årsredovisning. Ekonomiutskottet yttrar sig över vissa förslag enligt 4 kap. 20 §.

11 §

Kyrkolivsutskottet bereder ärenden om kyrkolivets utveckling, Svenska kyrkans kulturarbete, Svenska kyrkans forskning, kyrklig information samt Svenska kyrkans förhållande till massmedia.

Kyrkolivsutskottet bereder ärenden om kyrkolivets utveckling, ärenden om jämställdhet och mångfald samt ärenden om tillgänglighet.

12 §

Budgetutskottet bereder ärenden om verksamhetsinriktning och budget för den nationella nivån samt om kyrkostyrelsens redovisning av föregående års verksamhet.

Budgetutskottet yttrar sig över vissa förslag enligt 4 kap. 20 §.

Samhälls- och kulturutskottet bereder ärenden om Svenska kyrkans roll i samhället och sociala frågor. Samhälls- och kulturutskottet bereder också ärenden om Svenska kyrkans kulturarbete samt kyrklig kommunikation och Svenska kyrkans förhållande till massmedia.

13 §

Kyrkorättsutskottet bereder ärenden om lagen om Svenska kyrkan (1998:1591), lagstiftningsfrågor om Svenska kyrkan som registrerat trossamfund, begravningsverksamheten och den kulturhistoriskt värdefulla egendomen samt kyrkomötets arbetsordning och instruktionen för kyrkostyrelsen.

Kyrkorättsutskottet bereder också av Svenska kyrkans arvodesnämnd för den nationella nivån till kyrkomötet överlämnade verksamhetsberättelser.

Kyrkorättsutskottet ska yttra sig över förslag till ändringar i kyrkoordningen som finns i en skrivelse från kyrkostyrelsen eller i en motion. Det finns ytterligare bestämmelser om yttranden från kyrkorättsutskottet i 21 §.

För att yttra sig över förslag till ändringar i kyrkoordningen får kyrkorättsutskottet sammanträda innan årets första kyrkomötessammanträde har öppnats.

Förvaltarskapsutskottet bereder ärenden om förvaltning av Svenska kyrkans byggnader, mark och skog ur ett hållbarhetsperspektiv. Utskottet bereder också frågor om den kulturhistoriskt värdefulla egendomen. Förvaltarskapsutskottet bereder även ärenden som på ett övergripande plan berör mänsklighetens samspel med naturen, fattigdoms- och fredsfrågor samt andra perspektiv på hållbar utveckling.

13 a §

Ärenden som rör forskning bereds av det utskott till vilket området för forskningen hör.

20 §

Ett utskott får bereda ett annat utskott tillfälle att yttra sig i ett ärende som berör detta utskotts beredningsområde.

Innan ett utskott avger ett betänkande i ett ärende av betydelse för verksamhetsinriktning för den nationella nivån ska utskottet inhämta yttrande av *Budgetutskottet*.

Innan ett utskott avger ett betänkande i ett ärende av betydelse för verksamhetsinriktning för den nationella nivån ska utskottet inhämta yttrande av *Ekonomiutskottet*.

21 §

Innan ett utskott föreslår en ändring i kyrkoordningen som *Kyrkorättsutskottet* inte redan har yttrat sig över enligt bestämmelserna i 13 § *andra stycket* ska ett nytt yttrande inhämtas från *Kyrkorättsutskottet*. Detsamma gäller om ett förslag till ändring i kyrkoordningen läggs fram i en reservation.

Innan ett utskott föreslår en ändring i kyrkoordningen *eller i andra bestämmelser som beslutas av kyrkomötet* som *Kyrkorättsnämnden* inte redan har yttrat sig över enligt bestämmelserna i 1 a § ska ett nytt yttrande inhämtas från *Kyrkorättsnämnden*. Detsamma gäller om ett förslag till ändring i kyrkoordningen *eller i andra bestämmelser som beslutas av kyrkomötet* läggs fram i en reservation.

23 §

När ett utskott ska avgöra ett ärende tillämpas bestämmelserna i 3 kap. 34–37 §§ kyrkoordningen.

Den som har deltagit i avgörandet av ett ärende får reservera sig mot beslutet eller lämna ett särskilt yttrande. En biskop som har deltagit i utskottets överläggningar får anteckna en särskild mening. *En ersättare som har deltagit i utskottets överläggningar får anteckna en särskild mening.* Rätten att reservera sig eller lämna ett särskilt yttrande gäller även ledamöterna i Läronämnden och i valberedningen.

En reservation, ett särskilt yttrande eller en särskild mening ska anmälas när ärendet avgörs. En reservation, ett särskilt yttrande eller en särskild mening som avfattas skriftligen ska lämnas senast vid den tidpunkt som ordföranden bestämmer.

När ett utskott ska avgöra ett ärende tillämpas bestämmelserna i 3 kap. 31–34 §§ i kyrkoordningen.

Den som har deltagit i avgörandet av ett ärende får reservera sig mot beslutet eller lämna ett särskilt yttrande. En biskop *eller en ersättare* som har deltagit i utskottets överläggningar får anteckna en särskild mening. Rätten att reservera sig eller lämna ett särskilt yttrande gäller även ledamöterna i Läronämnden och i valberedningen.

23 a §

Det som sägs om utskotten i 23 § ska i tillämpliga delar även gälla Kyrkorättsnämnden.

5 kap.

1 §

Om ordföranden finner att en viss fråga enligt kyrkoordningen inte ska behandlas av kyrkomötet, ska ordföranden tillkännage det vid ett sammanträde i plenum med angivande av skälen för sitt ställningstagande. En sådan fråga kan därefter behandlas av kyrkomötet, bara om kyrkomötet på yrkande av någon ledamot förklarar att det inte godkänner ordförandens *åsikt*.

Om ordföranden finner att en viss fråga enligt kyrkoordningen *eller arbetsordning* inte ska behandlas av kyrkomötet, ska ordföranden tillkännage det vid ett sammanträde i plenum med angivande av skälen för sitt ställningstagande. En sådan fråga kan därefter behandlas av kyrkomötet, bara om kyrkomötet på yrkande av någon ledamot förklarar att det inte godkänner ordförandens *bedömning*.

2 §

Vill någon inför avgörandet av ett ärende framställa ett yrkande som inte redovisas i utskottets betänkande ska ledamoten snarast underrätta ordföranden om yrkandet. Yrkandet bör *delas ut på bänkarna i plenisalen* innan ärendet avgörs.

Vill någon inför avgörandet av ett ärende framställa ett yrkande som inte redovisas i utskottets betänkande ska ledamoten snarast underrätta ordföranden om yrkandet. Yrkandet ska *lämnas till ledamöterna i skriftlig form* innan ärendet avgörs.

3 §

När en omröstning ska äga rum upprättar ordföranden en omröstningsproposition som läses upp för godkännande. Sedan ledamöterna har intagit sina platser läses omröstningspropositionen upp ännu en gång.

Omröstning kan förrättas med *uppresning*. Om ordföranden efter en omröstning med *uppresning* är tveksam om omröstningens resultat eller en ledamot begär rösträkning, verkställs ny omröstning med namnupprop eller med omröstningsapparat.

Omröstning kan förrättas med *handuppräckning med röstkort*. Om ordföranden efter en omröstning med *handuppräckning* är tveksam om omröstningens resultat eller om en ledamot begär rösträkning, verkställs ny omröstning med namnupprop eller med omröstningsapparat.

Detta beslut träder i kraft den 1 januari 2018 med undantag för bestämmelserna i 4 kap. 1 a, 2 a–b, 13 a, 21 och 23 a §§ som träder i kraft omedelbart.

Bilaga 2

Utskottets förslag till Särskild arbetsordning för kyrkomötet

Kr 2017:1
Bilaga 2

Förslag till Särskild arbetsordning för kyrkomötet

Kyrkomötet beslutar att införa en Särskild arbetsordning för kyrkomötet av följande lydelse.

1 § I denna arbetsordning finns kompletterande bestämmelser till *Arbetsordning för kyrkomötet* (SvKB 1999:3) om tematiska kyrkomötessammanträden.

2 § Kyrkomötet får vid högst två tillfällen besluta att hålla ett sammanträde som ska vara begränsat till ett eller flera särskilda ämnen (tematiskt kyrkomötessammanträde). Vid detta sammanträde ska kyrkomötet endast ta upp motioner till behandling som;

1. berör det eller de särskilda ämnen som kyrkomötets presidium har bestämt i enlighet med 3 § eller,
2. har inlämnats med anledning av en skrivelse från kyrkostyrelsen.

3 § Kyrkomötets presidium ska, efter samråd med företrädarna för nomineringsgrupperna, med kyrkostyrelsen och med biskopsmötet, besluta om det eller de särskilda ämnen som ska behandlas vid det tematiska kyrkomötessammanträdet enligt 2 §. Kyrkomötets presidium kan också genomföra ytterligare samråd. Beslutet om tema ska meddelas alla som har rätt att delta i kyrkomötets överläggningar.

4 § Ett beslut om att hålla ett tematiskt kyrkomötessammanträde enligt denna arbetsordning ska fattas senast året före det år som sammanträdet ska genomföras.

Detta beslut träder i kraft den 1 januari 2018 och gäller till och med den 31 december 2021.

Kyrkomötet
Organisationsutskottets yttrande 2017:1y

Kyrkomötets arbetsformer

Till Kyrkorättsutskottet

Organisationsutskottets yttrande över presidiets skrivelse 2017:1.

Utskottet har av Kyrkorättsutskottet anmodats att yttra sig över presidiets skrivelse Kyrkomötets arbetsformer i de delar förslaget berör Organisationsutskottets uppdrag enligt arbetsordningen.

Organisationsutskottet konstaterar att förslagen i skrivelsen för Organisationsutskottets del innebär en något ökad arbetsbörda för utskottet eftersom det föreslås överta beredningsansvaret inom ett antal av Kyrkorättsutskottets nuvarande beredningsområden. Utskottet bedömer att den extra arbetsbörda som föreslås för utskottet är möjlig att hantera. Även i övrigt bedömer utskottet förslaget som väl avvägt.

Uppsala den 4 oktober 2017

På Organisationsutskottets vägnar

Louise Callenberg, ordförande

Fredrik Nilsson Björner, sekreterare

Beslutande: Louise Callenberg, ordförande, Claes Block, Aina Andersson, Anton Härder, Cecilia Clausen, Per Lindberg, Gustaf Bengtsson, Maj-Lis Aasa, Kåge Johansson, Britt Kilsäter, Tomas Jansson, Birgit Kullingsjö, Bella Aune, Irene Oskarsson och Bo Hanson.

Övriga närvarande vid beslutstillfället: Roberth Krantz, Britt Sandström, Irma Carlsson, Sven Gunnar Persson, Stefan Aro, Märta Brita Forsberg Svensson, Karin Forsell, Elsa Christersson och Markus Holmberg.

Biskoparna Sven-Bernhard Fast och Johan Dalman har deltagit i utskottets överläggningar.

Kyrkomötet
Ekonomi- och egendomsutskottets yttrande 2017:1y

Kyrkomötets arbetsformer

Till Kyrkorättsutskottet

Ekonomi- och egendomsutskottets yttrande över skrivelse PSkr 2017:1.

Ekonomi- och egendomsutskottet ser positivt på att samordna samtliga ekonomifrågor i ett utskott, Ekonomiutskottet. Utskottet anser däremot inte att samtliga frågor kring prästlönetillgångarna bör överföras till det föreslagna Hållbarhetsutskottet. Många motioner kring prästlönetillgångarna berör ekonomiska aspekter utifrån prästlönetillgångarnas betydelse som långsiktig finansieringskälla för den kyrkliga verksamheten och som finansiell tillgång av betydelse för hela Svenska kyrkans ekonomi. Att motioner som berör det ekologiska perspektivet i hållbarhetsfrågor, exempelvis avseende skogsförvaltningen, överförs till Hållbarhetsutskottet kan däremot falla sig naturligt.

Utskottet tillstyrker därmed förslaget om ett nytt Ekonomiutskott men avstyrker frågan om överföring av samtliga ärenden avseende prästlönetillgångarna till Hållbarhetsutskottet.

Uppsala den 5 oktober 2017

På Ekonomi- och egendomstutskottets vägnar

Jan G Nilsson, ordförande

Liselotte Ågren, sekreterare

Beslutande: Jan G Nilsson, ordförande, Tommy Eriksson, Mats Ludvigsson, Gun Eriksson, Magnus Nilsson, Britt-Marie Danestig, Peter Bernövall, Ragnhild Bertius, Anders Brunnstedt, Samuel Lilja, Peter Nordgren, Carina Håkansson, Magnus Ek, Helena Klahr Fast och Jan Björkman.

Övriga närvarande vid beslutstillfället: Titti Ådén, Thomas Sundström, Sven Erik Bodén, Leif Grip, Linda Isberg, John-Erik Sturesson, Margareta Nisser-Larsson, Kerstin Andersson-Carlsson, Åke Löfstrand, Jan-Åke Isaksson, Arnold Boström och Claes Björndahl.

Biskop Hans Stiglund har deltagit i utskottets överläggningar.

Kyrkomötet
Kyrkolivsutskottets yttrande 2017:1y

Kyrkomötets arbetsformer

Till Kyrkorättsutskottet

Kyrkolivsutskottets yttrande över skrivelse PSkr 2017:01.

Utskottet är positivt till den utskottsindelning som föreslås i PSkr 2017:1. Det är bra att kyrkolivsutskottet som i den nuvarande arbetsformen ska bereda ett stort antal motioner, delas upp i två utskott. Utskottet anser att det är viktigt att kulturfrågor benämns och kopplas till ett särskilt utskott. Förhoppningsvis leder det till att fler frågor som handlar om kultur behandlas i kyrkomötet. Svenska kyrkan är en viktig kulturbärare.

Uppsala den 4 oktober 2017

På Kyrkolivsutskottets vägnar

Sofia Rosenquist, ordförande

Peter Ekman, sekreterare

Beslutande: Sofia Rosenquist, ordförande, Marie Nielsén, Daniel Larson, Birgitta Lindén, Ronny Hansson, Micke G Hästö, Niklas Grahn, Roland Johansson, Berit Simonsson, Anna-Karin Westerlund, Gunilla Eldebro, Elisabeth Rydström, Niklas Larsson, Torbjörn Arvidsson och Marja Sandin-Wester.

Övriga närvarande vid beslutstillfället: Camilla Persson, Lissandra Rickemark, Ulla Nordlien, Ove Stenlund, Arne Närström, Katarina Glas, Kjell Petersson, Elisabeth Kullenberg, Ulla Littgren, Jerker Schmidt, Stig Eriksson, Anders Ahl och Karin Janfalk.

Biskoparna Fredrik Modéus och Sören Dalevi har deltagit i utskottets överläggningar.

Kyrkomötet
Budgetutskottets yttrande 2017:1y

Kyrkomötets arbetsformer

Till Kyrkorättsutskottet

Budgetutskottets yttrande över skrivelse PSkr 2017:1 *Kyrkomötets arbetsformer*.

Budgetutskottet välkomnar kyrkomötets presidiums initiativ om översyn av kyrkomötets arbetsformer som genomförts under året. En återkommande summering av befintliga arbetsformer är angeläget så att de från en tid till en annan svarar mot det uppdrag kyrkomötet har.

Budgetutskottet anser att Svenska kyrkans ekonomi ska hanteras i *ett* utskott, och som så föreslås, av Ekonomiutskottet. Det är angeläget att Ekonomiutskottet får en helhetsbild av Svenska kyrkans ekonomi och därmed har förutsättningar att styra arbetet framtidsinriktat.

Utskottet anser att frågor som rör Svenska kyrkans byggnader, mark och skog samt prästlönstillgångarna är av stor betydelse för hela Svenska kyrkans ekonomi och bör beredas i Ekonomiutskottet. Utskottet menar dock att när frågorna har klimatperspektiv bör de beredas av Hållbarhetsutskottet.

Utskottet ser med oro på att utskottets arbetsbörda kan bli ohållbar vid ett stort antal motioner och vill därför ta tillfället i akt och betona vikten av att motionerna ryms inom valda teman och att kyrkomötets presidium tar stort ansvar för den eventuella avvisning som krävs.

Budgetutskottet tillstyrker förslaget om ett nytt Ekonomiutskott men avstyrker förslaget om att samtliga ärenden avseende Svenska kyrkans byggnader, mark och skog samt prästlönstillgångarna ska beredas av Hållbarhetsutskottet.

Utskottet delar utredningsgruppens förslag att den formella årsredovisningen inte ska beredas i utskott utan överlämnas direkt till kyrkomötet och avstyrker därmed presidiets förslag.

Uppsala den 4 oktober 2017

På Budgetutskottets vägnar

Bertil Olsson, ordförande

Marie Nordström, sekreterare

Beslutande: Bertil Olsson, ordförande, Iréne Pierazzi, Solveig Hallin, Leif Nilsson, Lars B Andersson, Monica Lago, Marie Wojdkow, Bertil Persson, Marie Rydén Davoust, Leif Nordlander, Bengt Kjellgren, Sven Ingvar Holmgren, Carl-Eric Gabrielsson, Gerd Gullberg Johnson och Jenny Nilsson.

Övriga närvarande vid beslutstillfället: Roger Sjöberg, Birger Wernersson, Christina Meltin Westerlund, Anita Engström, Sten Janson, Evelina Johansson, Mats Nilsson, Roger Hedlund, Helén Lindbäck, Terence Hongslo och Hildegard Jarskog.

Biskop Martin Modéus har deltagit i utskottets överläggningar.

Kyrkomötet
Kyrkorättsutskottets betänkande 2017:2

Kyrkomötets miljöarbete

Sammanfattning

I betänkandet behandlas kyrkomötets presidiums återrapportering om kyrkomötets miljöarbete, PSkr 2017:2. Utskottet föreslår att kyrkomötet beslutar att lägga skrivelsen till handlingarna.

Utskottets förslag till kyrkomötesbeslut

Kyrkomötet beslutar att lägga skrivelsen PSkr 2017:2 till handlingarna.

Skrivelsens förslag

Presidiets skrivelse 2017:2 Kyrkomötets miljöarbete

Kyrkomötet beslutar att lägga kyrkomötets presidiums återrapportering om kyrkomötets miljöarbete till handlingarna.

Bakgrund

2014 års kyrkomöte beslutade, på förslag av Kyrkorättsutskottet och med anledning av motion 2014:94, punkt 1, att uppdra till kyrkomötets presidium att utarbeta och implementera uppföljningsbara klimatmål för kyrkomötet. Målen skulle utarbetas i enlighet med vad utskottet anfört i betänkandet Kr 2014:4. Utskottet skrev bl.a. att kyrkomötet bör utgöra en förebild för Svenska kyrkans arbete med klimatfrågorna och att kyrkomötet därför borde ta ytterliga steg i den riktningen. Det var Kyrkorättsutskottets mening att det arbete som redan bedrevs på den nationella nivån skulle konkretiseras genom att utarbeta och implementera uppföljningsbara klimatmål. Utskottet menade vidare att det var en fråga för kyrkomötets presidium att ta ställning till hur uppdraget skulle fullgöras samtidigt som det framhöll att en miljöcertifiering av kyrkomötets sessioner enligt en lämplig standard kunde vara en möjlig väg.

Kyrkomötets presidium har sedan uppdraget gavs inväntat kyrkokansliets hållbarhetsarbete, som under det senaste året intensifierats, för att låta det ligga till grund för återrapporteringen. I den analys som gjorts har presidiet konstaterat att kyrkomötets största miljöpåverkande aktiviteter bedöms vara resor och boende, val av mat och konferenslokal samt pappersanvändning. En standard för större möten och sammankomster som Svenska kyrkan arrangerar, *Miljödiplomerings för hållbara event*, har också tagits fram av den nationella nivån tillsammans med stiftet. En förutsättning för standarden är att det finns en miljöpolicy.

Kyrkomötets presidium har sett på olika möjligheter att förstärka kyrkomötets miljöarbete och har konstaterat att den nationella nivån de senaste åren gjort flera aktiva val i planering och genomförande av kyrkomötet som syftat till att minska

klimatbelastningen. Kyrkostyrelsen beslutade år 2016 att förstärka miljöarbetet genom att i den löpande verksamheten arbeta med Svenska kyrkans miljödiplomering, vilket enligt presidiet också gett positiva resultat. Kyrkomötets presidium beslutade under våren 2016 att miljödiplomera kyrkomötets sessioner för år 2017 enligt ovan nämnda standard och för att detta skulle vara möjligt antog presidiet en miljöpolicy för kyrkomötet (bilaga 1 till presidiets skrivelse). Avsikten är att kyrkomötet ska fastställa miljöpolicy en gång per mandatperiod och att den av presidiet nu fastställda policyen bör gälla till dess kyrkomötet i sin helhet har beslutat om en sådan policy.

Den av presidiet fastställda policyen gäller för kyrkomötet och nämnder som utsetts av kyrkomötet. I policyen framgår bl.a. de principer som gäller för miljöarbetet. Det ska bedrivas aktivt, miljöperspektiv ska genomsyra verksamheten och den s.k. försiktighetsprincipen ska följas. Miljöpolicyen finns publicerad på kyrkomötets webbplats och ska spridas vid introduktionssamtal och -utbildningar.

Utskottets överväganden

Utskottets förslag: Kyrkomötet beslutar att lägga kyrkomötets presidiums återrapportering om kyrkomötets miljöarbete (PSkr 2017:2) till handlingarna.

Det är med tillfredsställelse som Kyrkorättsutskottet har tagit emot den redovisning som kyrkomötets presidium lämnar i skrivelsen (PSkr 2017:2). Det är betydelsefulla steg i rätt riktning som presidiet redovisar. Att redovisningen nu föreslås bli lagd till handlingarna ska därmed tolkas som ett godkännande av de åtgärder som har vidtagits. Däremot ska det inte tolkas som om Kyrkorättsutskottet skulle se detta som en i något avseende avslutad process. De intentioner som presidiet ger uttryck för måste fullföljas. När kyrkomötet i framtiden eventuellt flyttar till en annan konferensanläggning än den nuvarande, är det viktigt att de miljömässiga ambitioner som redovisningen ger uttryck för fullt ut realiserar också på den plats dit kyrkomötet då kommer att vara förlagt.

Kyrkorättsutskottet vill i detta sammanhang peka på frågor som är angelägna, även om de inte direkt ligger inom ramen för det som presidiets redovisning handlar om. Det gäller bl.a. frågorna om tillgänglighet, liksom att det bland kyrkomötets ledamöter också kan finnas de som har såväl synliga som osynliga funktionsvariationer. Utskottet menar att en fortgående analys och handlingsberedskap rörande dessa frågor är väsentlig.

Uppsala den 6 oktober 2017

Kr 2017:2

På Kyrkorättsutskottets vägnar

Anders Roos, ordförande

Michael Kjörling, sekreterare

Beslutande: Anders Roos, ordförande, Jerry Adbo, Maria Lagerman, Sten-Arne Burman, Christina Andersson, Björn Andersson, Berit Bornecrantz Dias, Gunvor Torstensson, Boel Johansson, Sven Esplund, Suzanne Fredborg, Gunilla Blom, Ingrid Smittsarve, Peder Fohlin och Carl Seved Tigerhielm.

Övriga närvarande vid beslutstillfället: Jenny Thor, Sebastian Clausson, Manilla Bergström, Sofia Särdaqvist, Hans Weichbrodt, Claes-Johan Bonde, Christina Blomqvist, Asta Matikainen Lecklin, Mikael Eskilandersson och Birgitta Sedin.

Biskop Åke Bonnier har deltagit i utskottets överläggningar.

Kyrkomötet
Kyrkorättsutskottets betänkande 2017:3

Arvoden för kyrkligt förtroendevalda

Sammanfattning

I betänkandet behandlas en motion (2017:8) angående arvoden för förtroendevalda. Inledningsvis ges i betänkandet en bakgrund om vad som gäller på stifts- och lokal nivå, liksom om kyrkomötets tidigare behandling av frågan.

I sina överväganden menar utskottet att det finns skäl för att avvisa de förslag som motionärerna framlägger. Sålunda föreslår Kyrkorättsutskottet att motionens förslag ska avslås.

Utskottets förslag till kyrkomötesbeslut

1. Kyrkomötet beslutar att avslå motion 2017:8, punkt 1.
2. Kyrkomötet beslutar att avslå motion 2017:8, punkt 2.

Motionens förslag

Motion 2017:8 av Bertil Murray och Leif Nordlander, Arvoden för kyrkligt förtroendevalda

1. Kyrkomötet beslutar att uppdra till kyrkomötets presidium att till kyrkomötet återkomma med förslag till en ordning där arvoden till kyrkligt förtroendevalda på nationell nivå ersätts med utbildning, kompetenshöjning och andra uttryck för uppskattning.
2. Kyrkomötet beslutar att uppdra till kyrkostyrelsen att pröva och till kyrkomötet återkomma med förslag till hur en reglering kan införas där arvoden till kyrkligt förtroendevalda på stifts- och lokal nivå ersätts med utbildning, kompetenshöjning och andra uttryck för uppskattning.

Bakgrund

Stifts- och lokal nivå

Förutsättningarna för ekonomiska förmåner till förtroendevalda i kyrkan på lokal- och stiftsnivå var närmast före relationsändringen reglerade i 12 kap. 11 § och 24 kap. 6 § kyrkolagen (1992:300). Bestämmelserna innebar en rätt, men inte en skyldighet, för det beslutande organet att besluta om de förtroendevaldas ekonomiska förmåner. De tillåtna ersättningsformerna var ersättning för resekostnader och andra utgifter som föranleddes av uppdraget, ersättning för förlorad arbetsinkomst samt arvode. Kyrkolagens reglering skilde sig från regleringen i kommunallagen (1991:800) där de förtroendevalda hade rätt att få viss ersättning för förlorad arbetsinkomst. I samband med 1995 års kommunallagsanpassning av kyrkolagen diskuterades det om inte rätten

till ersättning för förlorad arbetsinkomst skulle skrivas in även i kyrkolagen. Så blev inte fallet, främst av det skälet att arvudet inom det kyrkokommunala området inte ansågs spela en avgörande roll för villigheten att åta sig förtroendeuppdrag. Det ideella inslaget bedömdes dock vara starkare inom kyrkan än på den borgerligt kommunala sidan (jfr prop. 1994/95:129 sidan 54 och SKU 1998:4 sidan 86 f.).

Inför tillkomsten av kyrkoordningen berördes frågan närmare i betänkandet *Arbetet på olika kyrkliga nivåer* (SKU 1998:4) där utredningen anförde följande (sidan 87).

De förtroendevalda skall även efter relationsförändringen kunna få ekonomisk ersättning för det arbete de utför. Som för närvarande får det ankomma på det beslutande organet att själv bestämma om, och i så fall enligt vilka principer, de förtroendevalda skall ersättas för sina uppdrag. Det finns anledning att förmoda att stor variation kommer att finnas även i framtiden mellan de olika församlingarna och samfälligheterna. Det saknas dock anledning att lämna några rekommendationer. Det rimliga är att det överlämnas åt de förtroendevalda själva att ta ställning i frågan.

Det är tveksamt om en särskild bestämmelse om ekonomiska förmåner är nödvändig i kyrkoordningen. Principen om den lokala självbestämmanderätten torde ge församlingarna och samfälligheterna rätten att även utan stöd i kyrkoordningen besluta härom. Det som talar för en särskild bestämmelse om ersättning i kyrkoordningen skulle möjligtvis vara att det kan finnas informativa och pedagogiska motiv till detta. Detta kan dock tillgodoses på annat sätt. Övervägande skäl talar därför för att inte flytta över kyrkolagens bestämmelse om ekonomiska förmåner till kyrkoordningen.

Några bestämmelser som motsvarar kyrkolagens kom inte att införas i kyrkoordningen. Frågan om arvoden på lokal nivå eller stiftsnivå har inte behandlats i övriga förarbeten i samband med kyrkoordningens tillkomst eller av kyrkomötet på annat sätt därefter. I kyrkoordningen har dock reglerats att det ligger inom kyrko- respektive stiftsfullmäktiges exklusiva kompetens att besluta om *grunderna* för ersättning till bl.a. förtroendevalda (3 kap. 2 § och 7 kap. 1 §, p. 6).

Kyrkomötet m.m.

Före relationsändringen mellan kyrkan och staten gällde för de statliga organen inom kyrkan, kyrkomötet och dess myndigheter samt domkapitlen, statliga bestämmelser om arvode till förtroendevalda. För kyrkomötet och dess myndigheter gällde bestämmelserna i förordningen (1983:30) om ersättning till ledamöter av kyrkomötet och dess myndigheter. Dessa bestämmelser innebar att arvode utgick till kyrkomötets ledamöter per dag som kyrkomötet var samlat med ett belopp som motsvarade vad som då utgick till riksdagsledamöter. Till kyrkomötets ordförande och vice ordförande utgick särskilda årsarvoden. Till ledamöter i Centralstyrelsen och Kyrkomötets besvärnsnämnd utgick arvode motsvarande vad som då gällde för ledamöter i statliga kommittéer. För den dåvarande privaträttsliga delen av den centrala kyrkliga organisationen hade Svenska kyrkans stiftelse för rikskyrklig verksamhet (SFRV) fastställt föreskrifter om ersättning till förtroendevalda. Dessa föreskrifter tillämpades i praktiken också av Centralstyrelsen och organ som denna hade tillsatt. Centralstyrelsens ledamöter avstod regelmässigt från de förmåner som följde av 1983 års förordning och åtnjöt i stället arvode och andra förmåner enligt SFRV:s föreskrifter.

För domkapitlens ledamöter bestämde Kyrkofondens styrelse ersättning enligt föreskrifter som regeringen hade meddelat. (Ekonomi och egendom, SKU 1998:4, sidan 144 f.).

De statliga reglerna upphörde att gälla i samband med relationsändringen. Kyrkomötet beslutar nu om frågor gällande arvoden och ekonomiska ersättningar av annat slag till förtroendevalda på den nationella nivån. Enligt nu gällande regleringen i 7 kap. 1 § i kyrkomötets beslut (SvKB 1999:3) om Arbetsordning för kyrkomötet (Arbetsordningen) har ledamöter av kyrkomötet samt ledamöter och ersättare i organ som utsetts av kyrkomötet eller kyrkostyrelsen rätt till arvode och ersättning. Ersättningarna regleras närmare i ett särskilt beslut, kyrkomötets beslut (SvKB 2012:17) om Ersättningsstadga, av vilken det framgår att arvode kan utgå som sammanträdesarvode eller som ett fast årsarvode. Sammanträdesarvoden fastställs av Svenska kyrkans arvodesnämnd för den nationella nivån (Arvodesnämnden) eller, avseende denna nämnd, kyrkomötets presidium (4 och 5 §§ nämnda stadga). Vidare regleras i stadgan ersättning för förlorad arbetsförtjänst, reseförmåner samt ersättning för barn tillsyn. Närmast innan Arvodesnämnden tillsattes genom beslut av 2014 års kyrkomöte reglerades även nivån på sammanträdesarvoden direkt i nämnda Ersättningsstadga.

Kyrkomötets tidigare behandling – ekonomiska ersättningar på den nationella nivån

Frågor om ekonomiska ersättningar har varit föremål för behandling i kyrkomötet vid ett antal tillfällen (se nedan och t.ex. 2KL 1999:2, Kr 2001:6, 2010:5, 2012:1, 2014:1, PSkr 2012:1 samt KsSkr 2014:3).

Inför kyrkoordningens tillkomst berördes även frågan om arvode i betänkandet *Ekonomi och egendom* (SKU 1998:5 sidan 146) där utredningen anförde bl.a. följande.

De nuvarande bestämmelserna – som anknyter ersättningen till kyrkomötesledamöter m.fl. till vad som gäller för riksdagsledamöter respektive ledamöter i statliga kommittéer – kan givetvis användas sedan relationerna till staten har ändrats, men det ter sig lämpligare att kyrkan använder egna normer. Det är inte osannolikt att andra organ inom kyrkan i stor utsträckning kommer att följa de ersättningsnormer som kyrkomötet bestämmer för sina ledamöter.

Vid beslut om ersättningsnormer är en möjlighet att bestämma att endast ersättning för förlorad arbetsförtjänst skall utgå. Å andra sidan medför en sådan ordning att studerande, hemarbetande och pensionärer, som normalt inte förlorar någon arbetsförtjänst, inte får någon ersättning alls.

När 1999 års kyrkomöte fastställde vilka ekonomiska ersättningar som skulle gälla efter relationsändringen beslutades även en princip om att kyrkomötet inför varje ny mandatperiod skulle se över ersättningarna för de förtroendevalda på den nationella nivån (2 KL 1999:2). I enlighet med förslag från andra kyrkolagsutskottet motiverades inrättandet av fast arvode till ledamöter i kyrkostyrelsens arbetsutskott, som då beslutades, av den särskilda ansvars- och arbetsuppgiften som var förenad med att inneha uppdraget. Av Andra kyrkolagsutskottets betänkande framgår även de övriga ekonomiska ersättningar som då beslutades (2 KL 1999:2). Vid 2001 års kyrkomöte uttalade Kyrkorättsutskottet vid en revidering av 1999 års beslut några principer som skulle vara vägledande för den ersättningsstadga som då beslutades (Kr 2001:6). Däribland enkelhet, tydlighet, kostnadsneutralitet i förhållande till villkoren för ersättningarna, en rimlig fördelning i förhållande till ansvar samt möjlighet för alla att

kunna ta emot ett förtroendeuppdrag för Svenska kyrkan på nationell nivå. I samband med att frågor om ersättningsstadgan behandlades av Kyrkorättsutskottet år 2010 framhöll utskottet att det var angeläget att ”finna en modell där ersättningsystemet är sådant att det inte för någon innebär en kännbar ekonomisk förlust att åta sig ett uppdrag på nationell nivå i Svenska kyrkan” (Kr 2010:5). I Kyrkorättsutskottets betänkande *Ny ersättningsstadga* (Kr 2012:1) finns en redogörelse över vilka ekonomiska ersättningar som utgick enligt den då gällande ersättningsstadgan.

I Kyrkorättsutskottets betänkande *Arvodesorgan för den nationella nivån och övriga ändringar i kyrkoordningen m.m.* (Kr 2014:1) finns några exempel på vilka arvoden och ersättningar för förtroendevalda som utgår i andra trossamfund och ideella sammanslutningar. I det ärendet finns även en närmare redogörelse för övervägandena bakom inrättandet av Arvodesnämnden.

Utbildning m.m.

Vad gäller utbildning, kompetenshöjning och andra uttryck för uppskattning är det vanligt förekommande att t.ex. utbildningar för förtroendevalda anordnas. Vissa stift avsätter exempelvis regelbundet resurser för en utbildningsdag varje år samt utbildningsinsatser för nyvalda ledamöter.

Avseende den nationella nivån anordnas regelbundet utbildningstillfällen för förtroendevalda och delar av kyrkomötets sessioner innehåller moment av kompetensutvecklande karaktär, t.ex. i form av seminarier och föreläsningar. Utöver de direkta utbildningsinsatser som ges inom ramen för kyrkomötet utgår också ett mandatstöd till nomineringsgrupper som är representerade i kyrkomötet. Mandatstödet syftar till att grupperna ska kunna genomföra opinionsbildande arbete och informationsspridning kring de demokratiska processerna i Svenska kyrkan. I detta har av hävd också ingått utbildningsinsatser inom nomineringsgrupperna. Flera motioner om inköp av litteratur har avslagits. Som skäl för avslagen har angetts att den utbildning i såväl kyrkorättsliga som teologiska frågeställningar som är angelägen att ledamöterna får, lämpligen kan ske med hjälp av det ekonomiska stöd som ges till nomineringsgrupperna. Med dessa medel har nomineringsgrupperna ansetts även t.ex. kunna skaffa det material som behövs för att fullgöra uppdraget som kyrkomötesledamot (se Kyrkorättsutskottets betänkanden Kr 2005:4, 2009:6, 2010:4, 2014:5 och 2016:3).

Utskottets överväganden

Utskottets förslag: Kyrkomötet beslutar att avslå motion 2017:8.

Kyrkorättsutskottet kan inte ställa sig bakom de förslag som framförs i motion 2017:8 och föreslår därför avslag.

Beträffande motionärernas första förslagspunkt vill utskottet anföra följande. Förvisso utför ideella medarbetare mycket arbete av stort värde inom olika delar av Svenska kyrkans verksamhet, men det är utskottets uppfattning att ett genomförande av motionens förslag inte är önskvärt. Skälen för detta redovisas här nedan. Det handlar om såväl principiella som praktiska problem.

Som framhölls redan i de utredningar som föregick relationsändringen mellan Svenska kyrkan och staten (se ovan i avsnittet *Bakgrund*), skulle det naturligtvis vara möjligt att bestämma att endast förlorad arbetsförtjänst skulle utgå. Men det är långt ifrån alla förtroendevalda som har den form av arbetsförtjänst som är förenad med en anställning och som därför skulle kunna få en sådan ersättning. Förtroendevalda inom

Svenska kyrkan lever under olika ekonomiska och familjesociala förutsättningar. Det är, enligt utskottets uppfattning, viktigt att den ordning för ersättning vid förtroendeuppdrag som tillämpas säkerställer den bredd i livssituation och erfarenhet som det nuvarande systemet bidrar till att möjliggöra.

Detta ställningstagande från utskottets sida ska inte tolkas som att utskottet inte skulle värdera de utbildningsinsatser som motionärerna talar om. Sådana insatser görs redan och kommer att göras även framledes. Det är väsentligt både för den enskilde och för kyrkans beslutande och verkställande organ att detta sker. Utbildning sker bl.a. i anslutning till kyrkomötets sammanträden. Mandatstödet innebär också ett stöd för utbildningsinsatser.

Kyrkorättsutskottet har tagit del av de synpunkter som har lämnats av De Ungas Kyrkomöte beträffande förslagen i motionen.

Beträffande motionärernas förslag i den andra förslagspunkten, menar Kyrkorättsutskottet att det inte vore lämpligt eller ens möjligt för kyrkomötet att i denna fråga fatta beslut som skulle binda stift och församlingar. Det framgår av 10 kap. 1 § andra stycket i kyrkoordningen att kyrkomötet inte får besluta i sådana enskilda frågor som det är en församlings eller ett stifts uppgift att besluta i.

I detta sammanhang vill utskottet också erinra om det i bakgrundsteckningen citerade avsnittet ur betänkandet *Arbetet på olika kyrkliga nivåer* (SKU 1998:4).

Det är tveksamt om en särskild bestämmelse om ekonomiska förmåner är nödvändig i kyrkoordningen. Principen om den lokala självbestämmanderätten torde ge församlingarna och samfälligheterna rätten att även utan stöd i kyrkoordningen besluta härom.

Mot bakgrund av det som ovan har sagt föreslår utskottet att motionens båda beslutspunkter ska avslås.

Uppsala den 6 oktober 2017

På Kyrkorättsutskottets vägnar

Anders Roos, ordförande

Migelle Wikström, sekreterare

Michael Kjörling, sekreterare

Beslutande: Anders Roos, ordförande, Jerry Adbo, Maria Lagerman, Sten-Arne Burman, Christina Andersson, Björn Andersson, Berit Bornecrantz Dias, Gunvor Torstensson, Boel Johansson, Sven Esplund, Suzanne Fredborg, Gunilla Blom, Ingrid Smittsarve, Peder Fohlin och Carl Seved Tigerhielm.

Övriga närvarande vid beslutstillfället: Jenny Thor, Sebastian Clausson, Manilla Bergström, Sofia Särduquist, Hans Weichbrodt, Claes-Johan Bonde, Christina Blomqvist, Asta Matikainen Lecklin, Mikael Eskilandersson och Birgitta Sedin.

Biskop Åke Bonnier har deltagit i utskottets överläggningar.

Kyrkomötet
Kyrkorättsutskottets betänkande 2017:4

Utredning om begravningsväsendet

Sammanfattning

I betänkandet behandlas med förenklad motionsbehandling motion 2017:41. Utskottet föreslår att motionen avslås.

Utskottets förslag till kyrkomötesbeslut

Kyrkomötet beslutar att avslå motion 2017:41.

Motionens förslag

Motion 2017:41 av Dag Sandahl, Utredning om begravningsväsendet

Kyrkomötet beslutar att uppdra till kyrkostyrelsen att tillsätta en utredning om begravningsväsendet.

Bakgrund

Kyrkomötet har tidigare under denna mandatperiod behandlat ärendet i motion 2017:41 om Utredning om begravningsväsendet i Kyrkorättsutskottets betänkande 2015:3 Utredning om huvudmannaskap för begravningsväsendet, med motion 2015:50. Kyrkomötet avslög motionen.

Förenklad motionsbehandling har avseende motion 2017:41 beslutats i enlighet med 4 kap. 19 a § i Kyrkomötets beslut (SvKB 1999:3) om Arbetsordning för kyrkomötet.

Utskottets överväganden

Utskottets förslag: Kyrkomötet beslutar att avslå motion 2017:41.
--

Med stöd av kyrkomötets presidiums beslut om att förenklad motionsbehandling får tillämpas för motion 2017:41 har utskottet beslutat om sådan behandling. Utskottet har inte funnit att något nytt har tillkommit som bör förändra kyrkomötets ställningstagande från 2015 och föreslår att motionen avslås.

Uppsala den 4 oktober 2017

På Kyrkorättsutskottets vägnar

Sven Esplund, ordförande

Migelle Wikström, sekreterare

Beslutande: Sven Esplund, ordförande, Anders Roos, Jerry Adbo, Maria Lagerman, Sten-Arne Burman, Christina Andersson, Björn Andersson, Berit Bornecrantz Dias, Gunvor Torstensson, Boel Johansson, Suzanne Fredborg, Gunilla Blom, Conny Tyrberg, Peder Fohlin och Carl Seved Tigerhielm.

Övriga närvarande vid beslutstillfället: Jenny Thor, Sebastian Clausson, Manilla Bergström, Sofia Särdaqvist, Hans Weichbrodt, Claes-Johan Bonde, Christina Blomqvist, Asta Matikainen Lecklin, Georg Lagerberg, Ingrid Smittsarve, Ann-Christine From Utterstedt, Mikael Eskilandersson och Birgitta Sedin.

Biskop Åke Bonnier har deltagit i utskottets överläggningar.

Kyrkomötet
Kyrkorättsutskottets betänkande 2017:5

Verksamhetsberättelse 2016 för Svenska kyrkans arvodesnämnd för den nationella nivån

---

Sammanfattning

I detta betänkande behandlas verksamhetsberättelse 2016 för Svenska kyrkans arvodesnämnd för den nationella nivån.

Utskottets förslag till kyrkomötesbeslut

Kyrkomötet beslutar att lägga verksamhetsberättelse 2016 för Svenska kyrkans arvodesnämnd för den nationella nivån till handlingarna.

Bakgrund

Svenska kyrkans arvodesnämnd för den nationella nivån (Arvodesnämnden) är ett särskilt organ med uppgift att fastställa sammanträdesarvoden för kyrkomötets ledamöter samt för övriga ledamöter och ersättare i organ som har utsetts av kyrkomötet eller kyrkostyrelsen. Sammanträdesarvoden för nämndens ledamöter fastställs dock av kyrkomötets presidium. Arvodesnämnden ska självständigt fullgöra de uppgifter som anges i instruktionen för nämnden (10 kap. 11 § i kyrkoordningen). Nämnden består av en ordförande och fyra övriga ledamöter.

Nämndens självständiga ställning innebär att kyrkomötet och andra organ på nationell nivå inte får lägga sig i hur de enskilda ärendena ska hanteras i Arvodesnämnden. Det finns inte heller utrymme för någon annan generell reglering av Arvodesnämndens än den som finns i kyrkoordningen och nämndens instruktion. Någon granskning av hur Arvodesnämnden fullgjort sitt uppdrag är inte avsedd att ske från kyrkomötets sida.

I 4 kap. 13 § andra stycket i kyrkomötets arbetsordning anges att Kyrkorättsutskottet bereder av Arvodesnämnden till kyrkomötet överlämnade verksamhetsberättelser.

Under 2016, Arvodesnämndens första år, har nämnden sammanträffat en gång samt därutöver överlagt i telefon och via mejl. Under mötet beredde nämnden ärendet att fastställa arvodet för kyrkomötets ledamöter, och övriga ledamöter och ersättare i organ som utsetts av kyrkomötet eller kyrkostyrelsen, för mandatperioden 2018–2021. Beslutet togs sedan i februari 2017. Nämndens ledamöter har också behandlat det uppdrag som nämnden har enligt beslut från 2014 års kyrkomöte och lämnade en skrivelse till kyrkomötets presidium med en begäran till 2016 års sammanträde att ta ett initiativ till att utvidga nämndens uppdrag till att omfatta även bl.a. fasta arvoden. Frågan om att väcka ett utskottsinitiativ behandlades av Kyrkorättsutskottet, som beslutade att skrivelsen inte skulle föranleda ett utskottsinitiativ. Utskottet ansåg sig inte vara berett att endast mot bakgrund av nämndens skrivelse föreslå en omprövning

av 2014 års beslut under den innevarande mandatperioden (§ 3 Kyrkorättsutskottets protokoll från den 28 september 2016). I verksamhetsberättelsen anför nämnden att dess ledamöter beklagar att inget utskottsinitiativ togs och anser att det begränsade uppdrag som nämnden har inte motiverar rådande omfattning och sammansättning av nämnden.

Utskottets överväganden

Utskottets förslag: Kyrkomötet beslutar att lägga verksamhetsberättelse 2016 för Svenska kyrkans arvodesnämnd för den nationella nivån till handlingarna.

Avsikten med verksamhetsberättelsen är inte att det ska ske någon prövning av Arvodesnämnden verksamhet. Kyrkomötet har inte heller att ta ställning till om nämndens sätt att sköta sitt uppdrag ska godkännas eller inte. Därmed har inte heller utskottet att göra någon värdering i fråga om hur verksamheten bedrivs.

Kyrkomötet föreslås lägga verksamhetsberättelsen till handlingarna.

Utskottet behandlar ytterligare frågor angående Arvodesnämnden i sitt betänkande Kr 2017:7.

Uppsala den 6 oktober 2017

På Kyrkorättsutskottets vägnar

Anders Roos, ordförande

Migelle Wikström, sekreterare

Beslutande: Anders Roos, ordförande, Jerry Adbo, Maria Lagerman, Sten-Arne Burman, Christina Andersson, Björn Andersson, Berit Bornecrantz Dias, Gunvor Torstensson, Boel Johansson, Sven Esplund, Suzanne Fredborg, Gunilla Blom, Conny Tyrberg, Peder Fohlin och Carl Seved Tigerhielm.

Övriga närvarande vid beslutstillfället: Jenny Thor, Sebastian Clausson, Manilla Bergström, Hans Weichbrodt, Claes-Johan Bonde, Christina Blomqvist, Asta Matikainen Lecklin, Georg Lagerberg, Ingrid Smittsarve, Mikael Eskilander och Birgitta Sedin.

Biskop Åke Bonnier har deltagit i utskottets överläggningar.

Kyrkomötet
Kyrkorättsutskottets betänkande 2017:6

Ändringar i kyrkoordningen m.m., övriga ändringar och rättelser

---

Sammanfattning

I detta betänkande behandlas kyrkostyrelsens skrivelse *Ändringar i kyrkoordningen m.m.*, KsSkr 2017:3, avsnitt 4, i vilket det föreslås rättelser i kyrkoordningen och Arbetsordning för kyrkomötet. Utskottet föreslår att ändringarna i kyrkoordningen bifalls, men avstyrker ändringarna i arbetsordningen.

Utskottets förslag till kyrkomötesbeslut

1. Kyrkomötet beslutar att anta kyrkostyrelsens förslag till ändringar i kyrkoordningen.
2. Kyrkomötet beslutar att avslå kyrkostyrelsens förslag till ändringar i Arbetsordning för kyrkomötet.

Skrivelsens förslag

Kyrkostyrelsens skrivelse 2017:3, Ändringar i kyrkoordningen m.m., avsnitt 4, Övriga ändringar och rättelser

Kyrkomötet beslutar att anta kyrkostyrelsens förslag till

1. ändringar i kyrkoordningen,
2. ändringar i arbetsordningen för kyrkomötet (SvKB 1999:3).

Bakgrund

Kyrkostyrelsen har under året uppmärksammat att det finns behov av några redaktionella ändringar i kyrkoordningen och andra bestämmelser. Kyrkostyrelsen föreslår med anledning av detta att ändringar ska göras i kyrkoordningen och i Arbetsordning för kyrkomötet.

Rättelser av skrivfel och laghänvisningar

I flera av kyrkoordningens bestämmelser med laghänvisningar saknas uppgift om aktuella SFS-nr. Bestämmelserna bör enligt kyrkostyrelsen kompletteras med sådana uppgifter. I samband härmed bör, enligt styrelsen, även ett par rena skrivfel rättas. De bestämmelser som berörs är 29 kap. 5 §, 48 kap. 5 och 6 §§, 50 kap. 4 och 5 §§, 52 kap. 4 och 5 §§, 53 kap. 1 §, 55 kap. 1 §.

Därutöver föreslår kyrkostyrelsen en rättelse i andra stycket i inledningen till 20 kap., där det sedan kyrkoordningens tillkomst funnits ett skrivfel ("är" i stället för

”när”) i andra stycket i inledningstexten till 20 kap. (jfr CsSkr 1999:3 sidorna 1–49, bet. 2 KL 1999:1 sidorna 1 och 253, och Kskr 1999:9).

Ändringar i Arbetsordning för kyrkomötet

Efter beslut av kyrkomötet 2014 tillsattes ett arvodesorgan på Svenska kyrkans nationella nivå, *Svenska kyrkans arvodesnämnd för den nationella nivån*. Beslutet medförde bl.a. att 4 kap. 13 § i kyrkomötets beslut (SvKB 1999:3) om Arbetsordning för kyrkomötet ändrades så att det i bestämmelsen infördes ett nytt andra stycke och att bestämmelsen i det tidigare andra stycket flyttades till tredje stycket. Av förbiseende följdändrades inte 4 kap. 21 §, som hänvisar till 13 § andra stycket. Kyrkostyrelsen föreslår att nämnda redaktionella ändring bör göras nu i stället.

I 4 kap. 23 § i arbetsordningen hänvisas till 3 kap. 34–37 §§ i kyrkoordningen. Vid strukturförändringarna, som beslutades av kyrkomötet 2012, gjordes relativt omfattande ändringar i kyrkoordningen. Ändringarna innebar bl.a. att kyrkoordningens andra avdelning byttes ut. Tidigare bestämmelser i 3 kap. 34–37 §§ överfördes med i huvudsak oförändrat innehåll till 3 kap. 31–34 §§ (jfr KsSkr 2012:5 sidan 132). Av förbiseende följdändrades inte den aktuella bestämmelsen i kyrkomötets arbetsordning. Kyrkostyrelsen föreslår att nämnda redaktionella ändringar bör göras nu i stället.

Kyrkostyrelsen framhåller dock att de ändringar som kyrkostyrelsen föreslår i sin skrivelse, kan vara överspelade om ändringar i arbetsordningen görs i ärendet om kyrkomötets arbetsformer.

Ikraftträdande

Kyrkostyrelsen föreslår att ändringarna bör träda i kraft så snart som möjligt, dvs. den 1 januari 2018 och bedömer att de föreslagna bestämmelserna inte behöver kompletteras med några övergångsbestämmelser.

Utskottets överväganden

Utskottets förslag:

1. Kyrkomötet beslutar att anta kyrkostyrelsens förslag till ändringar i kyrkoordningen.
2. Kyrkomötet beslutar att avslå kyrkostyrelsens förslag till ändringar i Arbetsordning för kyrkomötet.

Kyrkorättsutskottet tillstyrker kyrkostyrelsens förslag om rättelser i kyrkoordningen. Förslaget om ändringar i Arbetsordning för kyrkomötet är, liksom kyrkostyrelsen framhållit, överspelade genom de ändringar som Kyrkorättsutskottet föreslår i denna arbetsordning i betänkandet Kr 2017:1.

Uppsala den 6 oktober 2017

Kr 2017:6

På Kyrkorättsutskottets vägnar

Anders Roos, ordförande

Migelle Wikström, sekreterare

Beslutande: Anders Roos, ordförande, Jerry Adbo, Maria Lagerman, Sten-Arne Burman, Christina Andersson, Björn Andersson, Berit Bornecrantz Dias, Gunvor Torstensson, Boel Johansson, Sven Esplund, Suzanne Fredborg, Gunilla Blom, Conny Tyrberg, Peder Fohlin och Carl Seved Tigerhielm.

Övriga närvarande vid beslutstillfället: Jenny Thor, Sebastian Clausson, Manilla Bergström, Hans Weichbrodt, Claes-Johan Bonde, Christina Blomqvist, Asta Matikainen Lecklin, Georg Lagerberg, Ingrid Smittsarve, Mikael Eskilandersson och Birgitta Sedin.

Biskop Åke Bonnier har deltagit i utskottets överläggningar.

Kyrkomötet
Kyrkorättsutskottets betänkande 2017:7

Utökat uppdrag för Svenska kyrkans arvodesnämnd för den nationella nivån m.m.

Sammanfattning

I betänkandet behandlas ett utskottsinitiativ som innebär en utvidgning av uppdraget för Svenska kyrkans arvodesnämnd för den nationella nivån. Det utvidgade uppdraget består i att nämnden, utöver belopp för sammanträdesarvoden, ska besluta om beloppen för ersättningar och de fasta arvoden som utgår enligt ersättningsstadgan.

Till betänkandet finns en reservation.

Innehåll

Sammanfattning	1
Utskottets förslag till kyrkomötesbeslut	3
Bakgrund	3
Utskottets överväganden	5
Bilaga 1 Utskottets förslag till kyrkomötesbeslut	8
Bilaga 2 Utskottets förslag till kyrkomötesbeslut	9
Bilaga 3 Utskottets förslag till kyrkomötesbeslut	10
Bilaga 4 Utskottets förslag till kyrkomötesbeslut	13

Utskottets förslag till kyrkomötesbeslut

Kr 2017:7

1. Kyrkomötet beslutar att anta utskottets förslag till ändringar i kyrkoordningen enligt *bilaga 1*.
2. Kyrkomötet beslutar att anta utskottets förslag till ändringar i Arbetsordning för kyrkomötet enligt *bilaga 2*.
3. Kyrkomötet beslutar att anta utskottets förslag till ändringar i Ersättningsstadga enligt *bilaga 3*.
4. Kyrkomötet beslutar att anta utskottets förslag till ändringar i Instruktion för Svenska kyrkans arvodesnämnd för den nationella nivån enligt *bilaga 4*.

Bakgrund

Kyrkomötets ordförande överlämnade den 28 september 2016 till Kyrkorättsutskottet en skrivelse daterad den 6 september 2016. I skrivelsen föreslog ordföranden i Svenska kyrkans arvodesnämnd för den nationella nivån (Arvodesnämnden), biskop emeritus Thomas Söderberg, på Arvodesnämndens vägnar, att det uppdrag som Arvodesnämnden hade fått efter beslut av 2014 års kyrkomöte skulle utvidgas. Arvodesnämnden framförde i skrivelsen synpunkter på att nämnden enbart har beslutsmandat beträffande belopp för sammanträdesarvoden för kyrkomötets ledamöter och för ledamöter i organ som är utsedda av kyrkomötet eller kyrkostyrelsen, frånsett den egna nämndens ledamöter (4 och 5 §§ i ersättningsstadgan). Arvodesnämnden ville att kyrkomötet skulle utvidga Arvodesnämndens uppdrag till att utöver sammanträdesarvoden även omfatta fasta arvoden (6–7 och 9–10 §§ i ersättningsstadgan), ersättning för förlorad arbetsförtjänst (11 §), reseförmåner (12 §) samt ersättning för barntillsyn (13 §). Skrivelsen behandlades av Kyrkorättsutskottet vid 2016 års kyrkomöte, som beslutade att den inte skulle föranleda ett utskottsinitiativ. Utskottet ansåg sig då inte vara berett att endast mot bakgrund av Arvodesnämndens skrivelse föreslå en omprövning av 2014 års beslut under innevarande mandatperiod, 2014–2017 (§ 3 Kyrkorättsutskottets protokoll från den 28 september 2016).

I *Verksamhetsberättelse 2016 för Svenska kyrkans arvodesnämnd för den nationella nivån* (se Kr 2017:5) framhåller nämnden att dess ledamöter beklagar att inget utskottsinitiativ togs och anser att det begränsade uppdrag som Arvodesnämnden har inte motiverar rådande omfattning och sammansättning av nämnden.

Ny ersättningsstadga år 2012

Med anledning av ett betänkande år 2010 av Kyrkorättsutskottet (*Kr 2010:5 Modernisering av ersättningsstadgan*) presenterade kyrkomötets presidium år 2012 ett förslag till beslut om ny ersättningsstadga (PsSkr 2012:1 *Ny ersättningsstadga*), vilket tillstyrktes av Kyrkorättsutskottet (Kr 2012:1 *Ny ersättningsstadga*) och beslutades av kyrkomötet (KmSkr 2012:16 *Ny ersättningsstadga*). De huvudsakliga nyheterna i stadgan som då infördes var att ersättning kom att utgå för förlorad arbetsförtjänst för kyrkomötets ledamöter samt att det infördes en rätt till ersättning för barntillsyn under kyrkomötet.

Nytt arvodesorgan för den nationella nivån år 2014

Samtidigt som kyrkomötet år 2012 beslutade om den nya ersättningsstadgan (SvKB 2012:17) beslutade kyrkomötet också att ”inrätta ett särskilt organ som inför varje mandatperiod ska se över arvodena.” (KmSkr 2012:16). Detta särskilda organ med fem ledamöter tillsattes av 2014 års kyrkomöte och kom att benämnas Svenska

kyrkans arvodesnämnd för den nationella nivån. Kyrkomötet ändrade vid detta tillfälle också i ersättningsstadgans 4 och 5 §§ samt beslutade en instruktion för Arvodesnämnden (SvKB 2014:11). Arvodesnämndens uppgift blev därigenom att *fastställa belopp för sammanträdesarvode*. Härigenom ändrades ersättningsstadgan i fråga om vem som beslutar om sammanträdesarvodenas belopp, från kyrkomötet till Arvodesnämnden. Kyrkostyrelsen skrev i sitt förslag (KsSkr 2014:3 sidan 32):

En lämplig lösning kan vara att arvodesorganet har att besluta om det belopp som sammanträdesarvodet ska uppgå till avseende förtroendevalda i kyrkomötet eller organ som utses av kyrkomötet eller kyrkostyrelsen.

Efter en jämförelse med hur riksdagsledamöters och statsråds arvoden och kostnadsersättningar regleras gjorde kyrkostyrelsen följande bedömning beträffande de fasta arvodena och ersättningarna i övrigt i ersättningsstadgan (KsSkr 2014:3 sidan 32):

De fasta årliga arvodena till vissa utpekade funktioner bör även fortsättningsvis regleras genom ersättningsstadgan, som idag, och inte beslutas av arvodesorganet. Detta motsvarar till en del också vad som gäller på den statliga sidan. Ersättningarna i övrigt, alltså ersättning för förlorad arbetsförtjänst, reseförmåner och ersättning för barntillsyn, bör inte heller vara något som arvodesorganet beslutar om, utan de ska även fortsättningsvis regleras i ersättningsstadgan. För detta talar att motsvarande ersättningar för riksdagsledamöter m.fl. inte beslutas av de statliga arvodesnämnderna utan regleras i lag.

Kyrkorättsutskottet skrev i sina överväganden (Kr 2014:1 sidan 10): ”Utskottet finner att kyrkostyrelsens förslag gällande organets uppgifter och utformning i huvudsak är ändamålsenliga”. Det som utskottet anmärkte på, och gav egna förslag om, var det tänkta namnet på organet och antalet ledamöter i organet. Kyrkomötet beslutade (KmSkr 2014:21) i enlighet med utskottets förslag att antalet ledamöter skulle uppgå till fem och att namnet skulle vara ”Svenska kyrkans arvodesnämnd för den nationella nivån”. Beträffande Arvodesnämndens tilltänkta uppgifter hade kyrkostyrelsen och Kyrkorättsutskottet samma syn, vilken alltså fastställdes av kyrkomötet.

Nämndens namn

När kyrkomötet på förslag av Kyrkorättsutskottet (Kr 2014:1) år 2014, som redovisats ovan, beslutade om den närmare regleringen av arvodesorganet beslutades att nämndens namn skulle vara Svenska kyrkans arvodesnämnd *för den nationella nivån*. Kyrkorättsutskottet förslag till beslut om namn skilde sig från det förslag som hade lämnats av kyrkostyrelsen (KsSkr 2014:3) på så vis att ”för den nationella nivån” lades till i namnet. När bestämmelserna i 10 kap. 11 § i kyrkoordningen rättades vid 2015 års kyrkomöte (KsSkr 2015:3) uppmärksammades inte vid den kyrkorättsliga granskningen att kyrkostyrelsens återgivning av den vid tidpunkten gällande lydelsen var felaktig. Till följd av detta förbiseende kom namnet ”Svenska kyrkans arvodesnämnd för den nationella nivån” att i denna bestämmelse oavsiktligt ändras till ”Svenska kyrkans arvodesnämnd”.

Övrigt

Ersättare som är närvarande på ordförandes särskilda kallelse har enligt 3 § rätt till arvode på samma sätt som ordinarie ledamöter och tjänstgörande ersättare. Ersättare

närvarande på ordförandes särskilda kallelse omnämns dock inte i 5 § i ersättningsstadgan. Det finns således ingen reglering om med vilket belopp som ersättning utgår till denna kategori av ersättare. Enligt praxis får dessa motsvarande sammanträdesarvode samt övriga ersättningar som ledamöter får enligt ersättningsstadgan. Av ersättningsstadgan föreligger även vissa terminologiska oklarheter där det inte klart framgår att tjänstgörande ersättare jämställs med ledamot.

Utskottets överväganden

Utskottets förslag:

1. Kyrkomötet beslutar att anta utskottets förslag till ändringar i kyrkoordningen enligt bilaga 1.
2. Kyrkomötet beslutar att anta utskottets förslag till ändringar i Arbetsordning för kyrkomötet enligt bilaga 2.
3. Kyrkomötet beslutar att anta utskottets förslag till ändringar i Ersättningsstadga enligt bilaga 3.
4. Kyrkomötet beslutar att anta utskottets förslag till ändringar i Instruktion för Svenska kyrkans arvodesnämnd för den nationella nivån enligt bilaga 4.

Nämndens uppdrag

Kyrkorättsutskottet har vid ett flertal tillfällen tidigare, vilket framgår av bakgrunds-teckningen ovan, behandlat frågan om uppdraget för det arvodesorgan som ska finnas för den nationella nivån. Kyrkorättsutskottet uttalade vid 2012 års kyrkomöte att det arvodesorgan som utskottet då föreslog skulle inrättas, skulle ha till uppgift att svara för samtliga arvodesfrågor rörande de uppdrag som regleras i ersättningsstadgan.

När Kyrkorättsutskottet vid 2014 års kyrkomöte beslutade om de närmare formerna för det som då blev Svenska kyrkans arvodesnämnd för den nationella nivån bedömde Kyrkorättsutskottet att uppdraget såsom det föreslogs av kyrkostyrelsen var ändamålsenligt (Kr 2014:1).

Mot bakgrund av de synpunkter som framkommit från Arvodesnämnden och dess ledamöter har Kyrkorättsutskottet gjort en förnyad prövning av den gällande regleringens ändamålsenlighet och funnit anledning att nu föreslå ett utvidgat uppdrag. Enligt utskottets mening tillgodoser inte den ordning som beslutades av 2014 års kyrkomöte i tillräcklig omfattning behovet av en sammanhållen och flexibel hantering av arvodes- och ersättningsfrågorna för den nationella nivån. Utskottet föreslår därför ändringar i ersättningsstadgan som innebär att Arvodesnämnden ska ges i uppdrag att, utöver sammanträdesarvoden, också fastställa beloppen för i ersättningsstadgan reglerade ersättningar och fasta arvoden. Detta ska dock inte gälla de arvoden som avser Arvodesnämndens egna ledamöter, som fortsatt ska fastställas av kyrkomötets presidium. De grundläggande principerna om vem som har rätt att uppbära arvode och ersättningar och i vissa fall förutsättningar för att få vissa ersättningar bör fortsatt regleras i ersättningsstadgan. Genom de ändringar som Kyrkorättsutskottet föreslår skapas förutsättningar för en oberoende, flexibel och sammanhållen prövning av nivåerna för huvuddelen av de arvoden och ersättningar som utgår för den nationella nivån.

Ändringar i bestämmelserna

Det förslag som lämnas ovan medför behov av konsekvensändringar i kyrkoordningen, kyrkomötets arbetsordning och i Arvodesnämndens instruktion. När det

gäller regleringen i 7 kap. i arbetsordningen är det utskottets mening att kapitlet är överflödigt och kan utgå. Regleringen om Arvodesnämnden i kyrkoordningen och om vilka som har rätt till ersättning i ersättningsstadgan utgör enligt utskottet en tillräcklig reglering. I kyrkoordningen och i instruktionen för nämnden görs en följdändring i beskrivningen av nämndens uppdrag. När det gäller ersättningsstadgan utgår definitionen av basbelopp, då alla regleringar som varit beroende av en knytning till basbeloppet föreslås utgå.

Kyrkorättsutskottet har vidare i samband med översynen av ersättningsstadgan uppmärksammat vissa brister i ersättningsstadgans terminologi (se avsnittet ”Övrigt” ovan). Kyrkorättsutskottet föreslår därför terminologiska förtydliganden i ersättningsstadgan som innebär ett klargörande av att en tjänstgörande ersättare ska jämföras med en ledamot. Utskottet föreslår vidare ett förtydligande som innebär att belopp för sammanträdesarvode även ska fastställas för ersättare som närvarar vid ett sammanträde på ordförandes särskilda kallelse och enligt 3 § i ersättningsstadgan har rätt till sådant arvode.

Utskottet har slutligen uppmärksammat, vilket redogörs för under avsnittet ”Nämndens namn” i bakgrundsteckningen, att Arvodesnämnden i 10 kap. 11 § i kyrkoordningen har en felaktig benämning. Kyrkorättsutskottet föreslår att detta rättas.

Kyrkorättsutskottet har i betänkandet Kr 2017:1 föreslagit inrättande av en ny nämnd inom kyrkomötet, Kyrkorättsnämnden. Det är utskottets mening att även ordföranden i denna nämnd ska ha rätt till ett fast arvode till ett belopp som Arvodesnämnden fastställer.

Uppsala den 6 oktober 2017

På Kyrkorättsutskottets vägnar

Anders Roos, ordförande

Migelle Wikström, sekreterare

Beslutande: Anders Roos, ordförande, Jerry Adbo, Maria Lagerman, Sten-Arne Burman, Christina Andersson, Björn Andersson, Berit Bornecrantz Dias, Gunvor Torstensson, Boel Johansson, Sven Esplund, Suzanne Fredborg, Gunilla Blom, Conny Tyrberg, Peder Fohlin och Carl Seved Tigerhielm.

Övriga närvarande vid beslutstillfället: Jenny Thor, Sebastian Clausson, Manilla Bergström, Hans Weichbrodt, Claes-Johan Bonde, Christina Blomqvist, Asta Matikainen Lecklin, Georg Lagerberg, Ingrid Smittsarve, Mikael Eskilandersson och Birgitta Sedin.

Biskop Åke Bonnier har deltagit i utskottets överläggningar.

Reservation

Med anledning av Kyrkorättsutskottets initiativ att föreslå förändringar i uppdraget för Svenska kyrkans arvodesnämnd för den nationella nivån, reserverar sig under-tecknade nomineringsgrupper.

Vi menar att inget nytt tillkommit sedan tidigare beredning i utskottet år 2014 som föranleder de förändringar som utskottet föreslår. Ändringarna medför betydande

förändringar i såväl kyrkoordningen, kyrkomötets arbetsordning, Svenska kyrkans bestämmelser som i instruktionen för Arvodesnämnden.

Ersättningsstadgan ändrades 2012 med syftet att underlätta hanteringen av arvodes- och ersättningsfrågor för uppdrag i Svenska kyrkan på nationell nivå. Att nu öppna för översyner och förändringar blir således kontraproduktivt.

Av Arvodesnämndens verksamhetsberättelse för 2016 framgår att nämnden menar att ”det begränsade uppdraget inte motiverar rådande omfattning och sammansättning av nämnden”. Nämnden anser alltså att det inte finns tillräckliga arbetsuppgifter som kräver den nu rådande sammansättningen. En annan bättre lösning vore därför att istället minska antalet ledamöter i nämnden.

Jerry Adbo, Maria Lagerman, Christina Andersson, Sten-Arne Burman, Björn Andersson, Sven Esplund och Suzanne Fredborg

Bilaga 1

Utskottets förslag till kyrkomötesbeslut

Förslag till ändringar i kyrkoordningen

Kyrkomötet beslutar i fråga om kyrkoordningen att 10 kap. 11 § ska ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

10 kap.

11 §

Svenska kyrkans arvodesnämnd är ett särskilt organ för att fastställa *sammanträdesarvoden* för kyrkomötets ledamöter samt *för* ledamöter och ersättare i organ som har utsetts av kyrkomötet eller kyrkostyrelsen.

Arvoden för *arvodesnämndens* ledamöter regleras i Ersättningsstadgan (SvKB 2012:17).

Arvodesnämnden ska självständigt fullgöra de uppgifter som anges i instruktionen för nämnden.

Svenska kyrkans arvodesnämnd *för den nationella nivån* är ett särskilt organ för att fastställa *arvoden* för *och ersättningar till* kyrkomötets ledamöter samt ledamöter och ersättare i organ som har utsetts av kyrkomötet eller kyrkostyrelsen.

Arvoden för *Arvodesnämndens* ledamöter regleras i Ersättningsstadgan (SvKB 2012:17).

Detta beslut träder i kraft omedelbart.

Bilaga 2

Utskottets förslag till kyrkomötesbeslut

Kr 2017:7
Bilaga 2

Förslag till ändringar i Arbetsordning för kyrkomötet

Kyrkomötet beslutar i fråga om Arbetsordning för kyrkomötet (SvKB 1999:3) att 7 kap. ska upphöra att gälla.

Bilaga 3 Utskottets förslag till kyrkomötesbeslut

Förslag till ändringar i Ersättningsstadga

Kyrkomötet beslutar i fråga om Ersättningsstadga (SvKB 2012:17) dels att 1, 3, 5–7 och 9–13 §§ ska ha följande lydelse, dels att det ska införas en ny paragraf, 8 §, av följande lydelse.

Nuvarande lydelse

I denna ersättningsstadga finns bestämmelser om arvoden för kyrkomötets ledamöter samt *för* ledamöter och ersättare i organ som har utsetts av kyrkomötet eller kyrkostyrelsen.

Arvodet kan utgå som ett sammanträdesarvode och som ett fast årsarvode.

Med *basbelopp* i denna stadga avses *prisbasbeloppet enligt Socialförsäkringsbalken (2010:110)*.

Föreslagen lydelse

1 §

I denna ersättningsstadga finns bestämmelser om arvoden för *och ersättningar till* kyrkomötets ledamöter samt ledamöter och ersättare i organ som har utsetts av kyrkomötet eller kyrkostyrelsen.

Med *ledamot* i denna stadga avses *även tjänstgörande ersättare*.

3 §

Sammanträdesarvode ska utgå till *ordinarie* ledamot samt till *tjänstgörande* ersättare *och ersättare* som är närvarande på ordförandes särskilda kallelse.

Sammanträdesarvode utgår inte till den som enligt kyrkoordningen är skyldig att delta i sammanträdet.

Till kyrkomötets ledamöter utgår sammanträdesarvode under kyrkomötets sammanträdesdagar jämte en inledande förberedelsedag vid varje session. Till kyrkomötets ledamöter utgår dock inte sammanträdesarvode enligt denna ersättningsstadga för ett sammanträde i något annat organ under den tid som kyrkomötet är samlat.

Sammanträdesarvode ska utgå till ledamot samt till ersättare som är närvarande på ordförandes särskilda kallelse.

5 §

Sammanträdesarvode till ledamöter i organ som är utsedda av kyrkomötet eller kyrkostyrelsen, förutom till *arvodesnämndens* ledamöter, utgår med *ett* belopp som *Svenska kyrkans arvodesnämnd för den nationella nivån* fastställer.

Sammanträdesarvode till ledamöter i *Svenska kyrkans arvodesnämnd för den nationella nivån* utgår med ett belopp som kyrkomötets presidium fastställer.

Sammanträdesarvode till ledamöter *och till ersättare som är närvarande på ordförandes särskilda kallelse* i organ som är utsedda av kyrkomötet eller kyrkostyrelsen, förutom till *Arvodesnämndens* ledamöter, utgår med *de* belopp som *Arvodesnämnden* fastställer.

Sammanträdesarvode till ledamöter i *Arvodesnämnden* utgår med ett belopp som kyrkomötets presidium fastställer.

6 §

Till kyrkomötets ordförande utgår ett fast årligt arvode motsvarande 50 procent av ett basbelopp.

Till kyrkomötets förste och andre vice ordförande utgår ett fast årligt arvode motsvarande 12,5 procent av ett basbelopp.

Till kyrkomötets ordförande *samt förste och andre vice ordförande* utgår ett fast årligt arvode *med de belopp som fastställs av Arvodesnämnden.*

7 §

Till kyrkostyrelsens förste och andre vice ordförande utgår ett fast årligt arvode motsvarande 200 procent av ett basbelopp.

Till ledamöter i kyrkostyrelsens arbetsutskott utgår ett fast årligt arvode motsvarande 100 procent av ett basbelopp och till ersättare i arbetsutskottet ett fast årligt arvode motsvarande 50 procent av ett basbelopp.

Till kyrkostyrelsens förste och andre vice ordförande *samt till ledamöter i kyrkostyrelsens arbetsutskott* utgår ett fast årligt arvode *med de belopp som fastställs av Arvodesnämnden.*

8 §

Till ordföranden i Kyrkorättsnämnden utgår ett fast årligt arvode med det belopp som fastställs av Arvodesnämnden.

9 §

Till ordföranden i Svenska kyrkans överklagandenämnd utgår ett fast årligt arvode motsvarande 125 procent av ett basbelopp och till dess vice ordförande ett fast årligt arvode motsvarande 25 procent av ett basbelopp.

Till ordföranden i Svenska kyrkans ansvarsnämnd för biskopar utgår ett fast årligt arvode motsvarande 25 procent av ett basbelopp.

Till ordföranden i Svenska kyrkans valprovsnämnd utgår ett fast årligt arvode motsvarande 25 procent av ett basbelopp och till dess vice ordförande ett fast årligt arvode motsvarande 12,5 procent av ett basbelopp.

Till ordföranden i Svenska kyrkans arvodesnämnd för den nationella nivån utgår ett fast årligt arvode motsvarande 12,5 procent av ett basbelopp.

Till ordföranden i Svenska kyrkans överklagandenämnd, *Svenska kyrkans ansvarsnämnd för biskopar och Svenska kyrkans valprovsnämnd* utgår ett fast årligt arvode *med de belopp som fastställs av Arvodesnämnden.*

Till ordföranden i Arvodesnämnden utgår ett fast årligt arvode *med ett belopp som fastställs av kyrkomötets presidium.*

10 §

Till ordföranden bland kyrkomötets revisorer utgår ett fast årligt arvode motsvarande 75 procent av ett basbelopp och till revisorer valda av kyrkomötet ett fast årligt arvode motsvarande 50 procent av ett basbelopp.

Till *revisorer valda av kyrkomötet och till* ordföranden bland kyrkomötets revisorer utgår ett fast årligt arvode med de belopp som fastställs av *Arvodesnämnden*.

11 §

Till de som enligt 4 och 5 §§ har rätt att erhålla sammanträdesarvode får också betalas ersättning för styrkt förlorad arbetsförtjänst. Semester och kompensationsledighet berättigar inte till ersättning för förlorad arbetsförtjänst.

Ersättning för förlorad arbetsförtjänst betalas per sammanträdesdag med högst 7 procent av ett basbelopp.

Ersättning för förlorad arbetsförtjänst betalas per sammanträdesdag med högst *det belopp som fastställs av Arvodesnämnden*.

Till den som har förlorat arbetsförtjänst men som inte kan redovisa för den får betalas ersättning med ett belopp som motsvarar den sjukpenning som skulle ha betalats från Försäkringskassan vid sjukdom.

12 §

De bestämmelser om reseförmåner som enligt kollektivavtalet gäller för anställda i kyrkokansliet, ska också tillämpas vid resor med anledning av uppdrag som ledamot av kyrkomötet, i organ utsedda av kyrkomötet samt i organ utsedda av kyrkostyrelsen. Ledamoten ska anses ha sitt tjänsteställe i bostaden.

Bestämmelserna om reseförmåner för ledamöter ska även tillämpas för ersättare som tjänstgör i ledamots ställe eller som efter särskild kallelse deltar i ett sammanträde.

Arvodesnämnden beslutar om de ersättningar för resor som ska tillämpas vid resor med anledning av
- uppdrag som ledamot av kyrkomötet *samt*
- uppdrag som ledamot eller ersättare som närvarar på ordförandes särskilda kallelse i organ utsedda av kyrkomötet eller kyrkostyrelsen.

13 §

De ledamöter av kyrkomötet som behöver anlita barntillsyn under kyrkomötets sessioner har rätt till skälig ersättning för barnvakt. Ersättning kan utgå för barn upp till tolv år. *Kyrkomötets presidium* beslutar om ersättningen.

De ledamöter av kyrkomötet som behöver anlita barntillsyn under kyrkomötets sessioner har rätt till skälig ersättning för barnvakt. Ersättning kan utgå för barn upp till tolv år. *Arvodesnämnden* beslutar om ersättningen.

1. Detta beslut träder i kraft omedelbart.
2. Ersättningsstadgan ska tillämpas i sin tidigare lydelse till dess Arvodesnämnden har fattat de beslut som föranleds med anledning av ändringarna i denna stadga.

Bilaga 4

Utskottets förslag till kyrkomötesbeslut

Kr 2017:7
Bilaga 4

Förslag till ändringar i Instruktion för Svenska kyrkans arvodesnämnd för den nationella nivån

Kyrkomötet beslutar i fråga om Instruktion för Svenska kyrkans arvodesnämnd för den nationella nivån (SvKB 2014:11) att 1 § ska ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Som framgår av 10 kap. 11 § i kyrkoordningen (*SvKB 1999:1*) ska Svenska kyrkans arvodesnämnd för den nationella nivån fastställa *sammanträdesarvoden* för kyrkomötets ledamöter samt *för* ledamöter och ersättare i organ som har utsetts av kyrkomötet eller kyrkostyrelsen, dock inte för *arvodesnämndens* ledamöter.

Föreslagen lydelse

1 §

Som framgår av 10 kap. 11 § i kyrkoordningen ska Svenska kyrkans arvodesnämnd för den nationella nivån fastställa *arvoden för och ersättningar till* kyrkomötets ledamöter samt ledamöter och ersättare i organ som har utsetts av kyrkomötet eller kyrkostyrelsen, dock inte för *Arvodesnämndens* ledamöter.

Detta beslut träder i kraft omedelbart.

Kyrkomötets skrivelser

KmSkr 2017:1–26

Kyrkomötets skrivelser

- KmSkr 2017:1 Årsredovisning för Svenska kyrkans nationella nivå 2016
- KmSkr 2017:2 Medlemsstrategi
- KmSkr 2017:3 Markera mot inhuman behandling av ensamkommande barn
- KmSkr 2017:4 Gudstjänster och andakter på Svenska kyrkans webbplats
- KmSkr 2017:5 Behörighet som arbetsledare
- KmSkr 2017:6 Kyrkomusiker i kyrkoordningen
- KmSkr 2017:7 Medlemskap i Svenska kyrkan
- KmSkr 2017:8 Verksamhetsberättelse 2016 för Svenska kyrkans överklagandenämnd
- KmSkr 2017:9 Verksamhetsberättelse 2016 för Svenska kyrkans ansvarsnämnd för biskopar
- KmSkr 2017:10 Kyrkomötets arbetsformer
- KmSkr 2017:11 Kyrkomötets miljöarbete
- KmSkr 2017:12 Verksamhetsberättelse 2016 för Svenska kyrkans arvodesnämnd för den nationella nivån
- KmSkr 2017:13 Ändringar i kyrkoordningen m.m.
- KmSkr 2017:14 Utökad uppdrag för Svenska kyrkans arvodesnämnd för den nationella nivån m.m.
- KmSkr 2017:15 Ekumeniskt möte 1925 och 2025
- KmSkr 2017:16 Kyrkohandbok för Svenska kyrkan del I
- KmSkr 2017:17 Musikråd för Svenska kyrkan
- KmSkr 2017:18 Begravningsverksamheten
- KmSkr 2017:19 Indelningsfrågor
- KmSkr 2017:20 Kyrkliga samfälligheter för särskilda uppgifter
- KmSkr 2017:21 Demokratifrågor
- KmSkr 2017:22 Förordnande av präst i församlingsråd
- KmSkr 2017:23 Utläggning av valsedlar
- KmSkr 2017:24 Definition av ordet pastoral
- KmSkr 2017:25 Verksamhetsberättelse 2016 för Svenska kyrkans valprovsnämnd
- KmSkr 2017:26 Verksamhet och ekonomi för Svenska kyrkans nationella nivå 2018–2020

Kyrkomötet
Kyrkomötets skrivelse 2017:1

Årsredovisning för Svenska kyrkans nationella nivå 2016

Till kyrkostyrelsen

Budgetutskottet 2017:2 Årsredovisning för Svenska kyrkans nationella nivå 2016

Kyrkomötet har den 22 november 2017 i enlighet med Budgetutskottets förslag i betänkande B 2017:2 beslutat *dels* att fastställa årsredovisning samt resultat- och balansräkning för Svenska kyrkans nationella nivå 2016, *dels* att bevilja kyrkostyrelsens ledamöter ansvarsfrihet för räkenskapsåret 2016.

Betänkandet och ärendet överlämnas till kyrkostyrelsen.

Uppsala den 22 november 2017

Karin Perers

/Anders Lindberg

Kyrkomötet
Kyrkomötets skrivelse 2017:2

Medlemsstrategi

Till kyrkostyrelsen

Kyrkolivsutskottet 2017:1 Medlemsstrategi

Kyrkomötet har den 22 november 2017 med anledning av Kyrkolivsutskottets betänkande Kl 2017:1 beslutat att bifalla motion 2017:117 av Jesper Eneroth och Mattias Kristenson att uppdra till kyrkostyrelsen att initiera ett brett arbete med att utveckla en medlemsutvecklingsstrategi med relevans för Svenska kyrkans samtliga nivåer.

Betänkandet och ärendet överlämnas till kyrkostyrelsen.

Uppsala den 22 november 2017

Karin Perers

/Anders Lindberg

Kyrkomötet
Kyrkomötets skrivelse 2017:3

Markera mot inhuman behandling av ensamkommande barn

Till kyrkostyrelsen

Kyrkolivsutskottet 2017:7 Markera mot inhuman behandling av ensamkommande barn

Kyrkomötet har den 22 november 2017 i enlighet med Kyrkolivsutskottets förslag i betänkande Kl 2017:7 beslutat att bifalla motion 2017:42, punkt 1, av Gunvor Torstensson m.fl. att uppdra till kyrkostyrelsen att uppmana Sveriges regering och Migrationsverket att stoppa omflyttningarna under asylprövningstiden för ensamkommande barn efter 18-årsdagen.

Med anledning av samma betänkande har också kyrkomötet beslutat att bifalla motion 2017:42, punkt 3, av Gunvor Torstensson m.fl. att uppdra till kyrkostyrelsen att uppmana Sveriges regering och Migrationsverket att stoppa utvisningarna av ensamkommande barn med starka asylskäl.

Vidare har kyrkomötet beslutat att bifalla Manilla Bergströms under överläggningen framlagda förslag att lägga till ”och unga” (dvs ”barn och unga”) i båda de bifallna att-satserna.

Betänkandet och ärendet överlämnas till kyrkostyrelsen.

Uppsala den 22 november 2017

Karin Perers

/Anders Lindberg

Kyrkomötet
Kyrkomötets skrivelse 2017:4

**Gudstjänster och andakter på Svenska kyrkans
webbplats**

Till kyrkostyrelsen

*Kyrkolivsutskottet 2017:11 Gudstjänster och andakter på Svenska kyrkans
webbplats*

Kyrkomötet har den 22 november 2017 i enlighet med Kyrkolivsutskottets förslag i betänkande Kl 2017:11 beslutat att bifalla motion 2017:94, punkterna 1–3, av Hans-Olof Andrén att

- uppdra till kyrkostyrelsen att på Svenska kyrkans webbplats tillgängliggöra svenskkyrkliga poddradiogudstjänster varje sön- och helgdag
- uppdra till kyrkostyrelsen att på Svenska kyrkans webbplats tillgängliggöra dagliga svenskkyrkliga poddradioandakter.
- uppdra till kyrkostyrelsen att tillhandahålla församlingarna plattform, struktur, lagring och distribution för poddradioverksamhet.

Betänkandet och ärendet överlämnas till kyrkostyrelsen.

Uppsala den 22 november 2017

Karin Perers

/Anders Lindberg

Kyrkomötet
Kyrkomötets skrivelse 2017:5

Behörighet som arbetsledare

Till kyrkostyrelsen

Tillsyns- och uppdragsutskottet 2017:1 Behörighet som arbetsledare

Kyrkomötet har den 22 november 2017 i enlighet med Tillsyns- och uppdragsutskottets förslag i betänkande TU 2017:1 beslutat att anta kyrkostyrelsens förslag till ändringar i kyrkoordningen enligt bilaga 1.

Betänkandet och ärendet överlämnas till kyrkostyrelsen.

Uppsala den 22 november 2017

Karin Perers

/Anders Lindberg

Kyrkomötet
Kyrkomötets skrivelse 2017:6

Kyrkomusiker i kyrkoordningen

Till kyrkostyrelsen

Tillsyns- och uppdragsutskottet 2017:2 Kyrkomusiker i kyrkoordningen

Kyrkomötet har den 22 november 2017 i enlighet med Tillsyns- och uppdragsutskottets förslag i betänkande TU 2017:2 beslutat att anta kyrkostyrelsens förslag till ändringar i kyrkoordningen enligt bilaga 1.

Betänkandet och ärendet överlämnas till kyrkostyrelsen.

Uppsala den 22 november 2017

Karin Perers

/Anders Lindberg

Kyrkomötet
Kyrkomötets skrivelse 2017:7

Medlemskap i Svenska kyrkan

Till kyrkostyrelsen

Tillsyns- och uppdragsutskottet 2017:6 Medlemskap i Svenska kyrkan

Kyrkomötet har den 22 november 2017 i enlighet med Tillsyns- och uppdragsutskottets förslag i betänkande TU 2017:6 beslutat att med anledning av motionerna 2017:24, 2017:66 och 2017:115 uppdra till kyrkostyrelsen att i arbetet med en översyn av frågor om kyrkotillhörigheten beakta det som utskottet har anfört.

Betänkandet och ärendet överlämnas till kyrkostyrelsen.

Uppsala den 22 november 2017

Karin Perers

/Anders Lindberg

Kyrkomötet
Kyrkomötets skrivelse 2017:8

Verksamhetsberättelse 2016 för Svenska kyrkans överklagandenämnd

---

Till kyrkostyrelsen

Tillsyns- och uppdragsutskottet 2017:17 Verksamhetsberättelse 2016 för Svenska kyrkans överklagandenämnd

Kyrkomötet har den 22 november 2017 i enlighet med Tillsyns- och uppdragsutskottets förslag i betänkande TU 2017:17 beslutat att lägga verksamhetsberättelse 2016 för Svenska kyrkans överklagandenämnd till handlingarna.

Betänkandet och ärendet överlämnas till kyrkostyrelsen.

Uppsala den 22 november 2017

Karin Perers

/Anders Lindberg

Kyrkomötet
Kyrkomötets skrivelse 2017:9

Verksamhetsberättelse 2016 för Svenska kyrkans ansvarsnämnd för biskopar

---

Till kyrkostyrelsen

Tillsyns- och uppdragsutskottet 2017:18 Verksamhetsberättelse 2016 för Svenska kyrkans ansvarsnämnd för biskopar

Kyrkomötet har den 22 november 2017 i enlighet med Tillsyns- och uppdragsutskottets förslag i betänkande TU 2017:18 beslutat att lägga verksamhetsberättelse 2016 för Svenska kyrkans ansvarsnämnd för biskopar till handlingarna.

Betänkandet och ärendet överlämnas till kyrkostyrelsen.

Uppsala den 22 november 2017

Karin Perers

/Anders Lindberg

Kyrkomötet Kyrkomötets skrivelse 2017:10

Kyrkomötets arbetsformer

Till kyrkostyrelsen

Kyrkorättsutskottet 2017:1 Kyrkomötets arbetsformer

Kyrkomötet har den 22 november 2017 med anledning av Kyrkorättsutskottets betänkande Kr 2017:1 beslutat att

- anta presidiets förslag till ändringar i kyrkoordningen och att ändringarna ska träda i kraft den 1 januari 2018.
- anta utskottetsS förslag till ändringar i Arbetsordning för kyrkomötet (SvKB 1999:3) enligt bilaga 1.
- 2019 genomföra ett tematiskt kyrkomöte i enlighet med Särskild arbetsordning för kyrkomötet.
- anta utskottets förslag till Särskild arbetsordning för kyrkomötet enligt bilaga 2.
- bifalla Bengt Kjellgrens under överläggningen framlagda förslag att kyrkomötet (i plenum) ska besluta om vilka särskilda ämnen som ska utgöra tema för de tematiska kyrkomötena.
- bifalla utskottets förslag att informera kyrkostyrelsen om vad utskottet har anfört avseende tidpunkt för överlämnande av skrivelserna om Verksamhet och ekonomi, Årsredovisning och kyrkostyrelsens redovisning om hur styrelsen har tagit hand om kyrkomötets ärenden.

Betänkandet och ärendet överlämnas till kyrkostyrelsen.

Uppsala den 22 november 2017

Karin Perers

/Anders Lindberg

Kyrkomötet
Kyrkomötets skrivelse 2017:11

Kyrkomötets miljöarbete

Till kyrkostyrelsen

Kyrkorättsutskottet 2017:2 Kyrkomötets miljöarbete

Kyrkomötet har den 22 november 2017 i enlighet med Kyrkorättsutskottets förslag i betänkande Kr 2017:2 beslutat att lägga skrivelsen PSkr 2017:2 *Kyrkomötets miljöarbete* till handlingarna.

Betänkandet och ärendet överlämnas till kyrkostyrelsen.

Uppsala den 22 november 2017

Karin Perers

/Anders Lindberg

Kyrkomötet
Kyrkomötets skrivelse 2017:12

Verksamhetsberättelse 2016 för Svenska kyrkans arvodesnämnd för den nationella nivån

---

Till kyrkostyrelsen

*Kyrkorättsutskottet 2017:5 Verksamhetsberättelse 2016 för Svenska kyrkans
arvodesnämnd för den nationella nivån*

Kyrkomötet har den 22 november 2017 i enlighet med Kyrkorättsutskottets förslag i betänkande Kr 2017:5 beslutat att lägga Verksamhetsberättelse 2016 för Svenska kyrkans arvodesnämnd för den nationella nivån till handlingarna.

Betänkandet och ärendet överlämnas till kyrkostyrelsen.

Uppsala den 22 november 2017

Karin Perers

/Anders Lindberg

Kyrkomötet
Kyrkomötets skrivelse 2017:13

Ändringar i kyrkoordningen m.m.

Till kyrkostyrelsen

Kyrkorättsutskottet 2017:6 Ändringar i kyrkoordningen m.m.

Kyrkomötet har den 22 november 2017 i enlighet med Kyrkorättsutskottets förslag i betänkande Kr 2017:6 beslutat att

- anta kyrkostyrelsens förslag till ändringar i kyrkoordningen.
- avslå kyrkostyrelsens förslag till ändringar i Arbetsordning för kyrkomötet.

Betänkandet och ärendet överlämnas till kyrkostyrelsen.

Uppsala den 22 november 2017

Karin Perers

/Anders Lindberg

Kyrkomötet
Kyrkomötets skrivelse 2017:14

**Utökat uppdrag för Svenska kyrkans arvodesnämnd för
den nationella nivån m.m.**

Till kyrkostyrelsen

Kyrkorättsutskottet 2017:7 Utökat uppdrag för Svenska kyrkans arvodesnämnd för den nationella nivån m.m.

Kyrkomötet har den 22 november 2017 med anledning av Kyrkorättsutskottets betänkande Kr 2017:7 beslutat att anta utskottets förslag till ändringar i kyrkoordningen enligt bilaga 1.

- utskottets förslag till ändringar i Arbetsordning för kyrkomötet enligt bilaga 2.
- utskottets förslag till ändringar i Ersättningsstadga enligt bilaga 3.
- utskottets förslag till ändringar i Instruktion för Svenska kyrkans arvodesnämnd för den nationella nivån enligt bilaga 4.

Betänkandet och ärendet överlämnas till kyrkostyrelsen.

Uppsala den 22 november 2017

Karin Perers

/Anders Lindberg

Kyrkomötet
Kyrkomötets skrivelse 2017:15

Ekumeniskt möte 1925 och 2025

Till kyrkostyrelsen

Ekumenikuskottet 2017:3 Ekumeniskt möte 1925 och 2025

Kyrkomötet har den 22 november 2017 i enlighet med Ekumenikuskottets förslag i betänkande Eu 2017:3 beslutat att bifalla motion 2017:22 av Anders Roos m.fl. att uppdra till kyrkostyrelsen att på lämpligt sätt högtidlighålla det ekumeniska mötet i Stockholm 1925, lämpligen år 2025.

Betänkandet och ärendet överlämnas till kyrkostyrelsen.

Uppsala den 22 november 2017

Karin Perers

/Anders Lindberg

Kyrkomötet Kyrkomötets skrivelse 2017:16

Kyrkohandbok för Svenska kyrkan del I

Till kyrkostyrelsen

Gudstjänstutskottet 2017:1 Kyrkohandbok för Svenska kyrkan del I

Kyrkomötet har den 23 november 2017 med anledning av Gudstjänstutskottets betänkande G 2017:1 beslutat att anta Kyrkohandbok för Svenska kyrkan del I i enlighet med kyrkostyrelsens förslag och med de ändringar och tillägg som föranleds av utskottets förslag samt med de justeringar som kyrkomötet redan har beslutat om i detta ärende, att användas i gudstjänster från och med pingstdagen 2018.

Kyrkomötet har också beslutat att bifalla Torvald Johanssons under överläggningen framlagda förslag att ge kyrkostyrelsen i uppdrag att arbeta vidare med kompletterande musik till kyrkohandboken. Uppdraget omfattar Gudstjänstmusik A, den gudstjänstmusik som har en särställning då den bär stora delar av vårt liturgiska musikerav och som brukas brett bland församlingarna.

Vidare omfattar uppdraget komplettering av musiken till de liturgiska texterna i Gudstjänstmusik (A–C) med musik från exempelvis samisk tradition, i jazzton, i nordisk folkton, och från våra systerkyrkor utanför Europa. Arbetet ska ske genom att en kommitté av sakkunniga musiker och teologer tillsätts med uppdraget att självständigt efter en öppen inbjudan välja ut och bearbeta musiken.

Kyrkomötet har beträffande ändringar i kyrkoordningen i kyrkostyrelsens förslag i KsSkr 2017:6, punkt 2 beslutat att anta utskottets förslag till ändringar i kyrkoordningen enligt bilaga 4 med den av Läronämnden föreslagna justeringen som kyrkomötet redan beslutat.

Kyrkomötet har beslutat att bifalla utskottets förslag om ändringar i Kyrkomötets beslut (SvKB 1999:2) om användning av 1972 års bibelkommissions bibelöversättning.

Kyrkomötet har beslutat att bifalla utskottets förslag om ändringar i Kyrkomötets beslut (SvKB 2001:13) om användning i Svenska kyrkan av översättning till nord-samiska och lulesamiska av Nya testamentet.

Betänkandet och ärendet överlämnas till kyrkostyrelsen.

Uppsala den 23 november 2017

Karin Perers

/Anders Lindberg

Kyrkomötet
Kyrkomötets skrivelse 2017:17

Musikråd för Svenska kyrkan

Till kyrkostyrelsen

Gudstjänstutskottet 2017:2 Musikråd för Svenska kyrkan

Kyrkomötet har den 23 november 2017 i enlighet med Gudstjänstutskottets förslag i betänkande G 2017:2 beslutat att med anledning av motionerna 2017:1, 2017:79, 2017:105 och 2017:114 uppdra till kyrkostyrelsen att återkomma till kyrkomötet med förslag på hur gudstjänstlivet i Svenska kyrkan kontinuerligt kan tillföras ny gudstjänstmusik utan att det innebär att ny kyrkohandbok antas.

Betänkandet och ärendet överlämnas till kyrkostyrelsen.

Uppsala den 23 november 2017

Karin Perers

/Anders Lindberg

Kyrkomötet
Kyrkomötets skrivelse 2017:18

Begravningsverksamheten

Till kyrkostyrelsen

Organisationsutskottet 2017:1 Begravningsverksamheten

Kyrkomötet har den 23 november 2017 i enlighet med Organisationsutskottets förslag i betänkande O 2017:1 beslutat att anta utskottets förslag till ändringar i kyrkoordningen enligt bilaga 1.

Betänkandet och ärendet överlämnas till kyrkostyrelsen.

Uppsala den 23 november 2017

Karin Perers

/Anders Lindberg

Kyrkomötet
Kyrkomötets skrivelse 2017:19

Indelningsfrågor

Till kyrkostyrelsen

Organisationsutskottet 2017:2 Indelningsfrågor

Kyrkomötet har den 23 november 2017 med anledning av Organisationsutskottets betänkande O 2017:2 beslutat att anta utskottets förslag till ändringar i kyrkoordningen enligt bilaga 1.

Kyrkomötet beslutar också att bifalla Per Lindbergs under överläggningen framlagda förslag att ordet ”indelningsdelegerade” i 37 kap. 30 § i kyrkoordningen ska ersättas med ordet ”interimsdelegerade” och att ändringen ska träda i kraft den 1 januari 2018.

Betänkandet och ärendet överlämnas till kyrkostyrelsen.

Uppsala den 23 november 2017

Karin Perers

/Anders Lindberg

Kyrkomötet
Kyrkomötets skrivelse 2017:20

Kyrkliga samfälligheter för särskilda uppgifter

Till kyrkostyrelsen

Organisationsutskottet 2017:3 Kyrkliga samfälligheter för särskilda uppgifter

Kyrkomötet har den 23 november 2017 i enlighet med Organisationsutskottets förslag i betänkande O 2017:3 beslutat *dels* att anta kyrkostyrelsens förslag till ändring i kyrkoordningen enligt bilaga 1, *dels* att uppdra till kyrkostyrelsen att göra en översyn av bestämmelserna om stiftens tillsyn över de kyrkliga samfälligheterna för särskilda uppgifter i enlighet med vad utskottet anför.

Betänkandet och ärendet överlämnas till kyrkostyrelsen.

Uppsala den 23 november 2017

Karin Perers

/Anders Lindberg

Kyrkomötet
Kyrkomötets skrivelse 2017:21

Demokratifrågor

Till kyrkostyrelsen

Organisationsutskottet 2017:4 Demokratifrågor

Kyrkomötet har den 23 november 2017 i enlighet med Organisationsutskottets förslag i betänkande O 2017:4 beslutat att med anledning av motionerna 2017:16, 2017:39, 2017:82, 2017:88 och 2017:101 uppdra till kyrkostyrelsen att göra en konsekvensanalys av direkta och indirekta val ur demokrati-, kyrkosyns- och digitaliseringsperspektiv.

Betänkandet och ärendet överlämnas till kyrkostyrelsen.

Uppsala den 23 november 2017

Karin Perers

/Anders Lindberg

Kyrkomötet
Kyrkomötets skrivelse 2017:22

Förordnande av präst i församlingsråd

Till kyrkostyrelsen

Organisationsutskottet 2017:9 Förordnande av präst i församlingsråd

Kyrkomötet har den 23 november 2017 i enlighet med Organisationsutskottets förslag i betänkande O 2017:9 beslutat att bifalla ändring i kyrkoordningen enligt motion 2017:28 av Tomas Jansson m.fl. och att ändringen ska träda i kraft den 1 januari 2018.

Betänkandet och ärendet överlämnas till kyrkostyrelsen.

Uppsala den 23 november 2017

Karin Perers

/Anders Lindberg

Kyrkomötet
Kyrkomötets skrivelse 2017:23

Utläggning av valsedlar

Till kyrkostyrelsen

Organisationsutskottet 2017:11 Utläggning av valsedlar

Kyrkomötet har den 23 november 2017 i enlighet med Organisationsutskottets förslag i betänkande O 2017:11 beslutat att med anledning av motion 2017:69 av Kjell Petersson uppdra till kyrkostyrelsen att införa en ordning där valförrättarna och röstmottagarna ska se till att valsedlar även för de lokala valen, i de valkretsar som innefattas i den egna valnämndens ansvarsområde, finns utlagda.

Betänkandet och ärendet överlämnas till kyrkostyrelsen.

Uppsala den 23 november 2017

Karin Perers

/Anders Lindberg

Kyrkomötet
Kyrkomötets skrivelse 2017:24

Definition av ordet pastoral

Till kyrkostyrelsen

Organisationsutskottet 2017:14 Definition av ordet pastoral

Kyrkomötet har den 23 november 2017 i enlighet med Organisationsutskottets förslag i betänkande O 2017:14 beslutat att bifalla motion 2017:147 av Bo Hanson att uppdra till kyrkostyrelsen att utreda och återkomma till kyrkomötet om hur ordet pastoral i kyrkoordningen kan ersättas med andra formuleringar, som inte lika lätt missförstås.

Betänkandet och ärendet överlämnas till kyrkostyrelsen.

Uppsala den 23 november 2017

Karin Perers

/Anders Lindberg

Kyrkomötet
Kyrkomötets skrivelse 2017:25

Verksamhetsberättelse 2016 för Svenska kyrkans valprovsningsnämnd

---

Till kyrkostyrelsen

*Organisationsutskottet 2017:15 Verksamhetsberättelse 2016 för Svenska kyrkans
valprovsningsnämnd*

Kyrkomötet har den 23 november 2017 i enlighet med Organisationsutskottets förslag i betänkande O 2017:15 beslutat att lägga verksamhetsberättelse 2016 för Svenska kyrkans valprovsningsnämnd till handlingarna.

Betänkandet och ärendet överlämnas till kyrkostyrelsen.

Uppsala den 23 november 2017

Karin Perers

/Anders Lindberg

Kyrkomötet
Kyrkomötets skrivelse 2017:26

**Verksamhet och ekonomi för Svenska kyrkans
nationella nivå 2018–2020**

Till kyrkostyrelsen

Budgetutskottet 2017:1 Verksamhet och ekonomi för Svenska kyrkans nationella nivå 2018–2020

Kyrkomötet har den 23 november 2017 i enlighet med Budgetutskottets förslag i betänkande B 2017:1 beslutat

1. att fastställa inriktning för verksamheten på nationell nivå.
2. att fastställa kostnadsram för 2018 till 3 224 miljoner kronor.
3. att medge planeringsram för 2019 till 3 184 miljoner kronor.
4. att medge planeringsram för 2020 till 3 111 miljoner kronor.
5. att fastställa en ram på 74 miljoner kronor under åren 2018–2022 för kostnader för Svenska kyrkan i utlandets fastigheter och lokaler.
6. att fastställa en ram på 6 miljoner kronor under åren 2018–2022 för kostnader för Svenska teologiska institutets fastighet i Jerusalem.

Betänkandet och ärendet överlämnas till kyrkostyrelsen.

Uppsala den 23 november 2017

Karin Perers

/Anders Lindberg

Personregister

Personregister över biskopar, ledamöter och tjänstgörande ersättare i kyrkomötet med uppdrag beslutade av kyrkomötet.

Personregistret innehåller följande uppgifter: Namn, födelseår, stift, nomineringsgrupp, stolsnummer, uppdrag, ledighet, ersättare samt inlämnade motioner.

Förkortningar:

Km	Kyrkomötet
Ks	Kyrkostyrelsen
VN	Svenska kyrkans valprövningsnämnd
ÖN	Svenska kyrkans överklagandenämnd
S	Socialdemokraterna
POSK	Partipolitiskt obundna i Svenska kyrkan
BA	Borgerligt alternativ
C	Centerpartiet
SD	Sverigedemokraterna
KR	Kristdemokrater i Svenska kyrkan
FK	Frimodig kyrka
MPSK	Miljöpartister i Svenska kyrkan
ÖKA	Öppen kyrka – en kyrka för alla
ViSK	Vänstern i Svenska kyrkan
FiSK	Fria liberaler i Svenska kyrkan
KSV	Kyrklig samverkan i Visby stift

A

Aasa, Maj-Lis , 1963, Utlandsförsamlingarna, 250 Ledig november, ersatt av Åke Marcusson Motion: 10 (Implementera de fem ekumeniska imperativen), 24 (Medlemskap i Svenska kyrkan), 25 (Folkbildning i utlandsförsamlingarna), 40 (Kyrkohandboksförslagets nattvardsböner)	O ledamot
Adbo, Jerry , 1978, Stockholms stift, S, 229	Kr ledamot
Ahl, Anders , 1975, Karlstads stift, SD, 178 Ersättare oktober och november för Runar Filper Motion: 84 (Skolavslutningar i kyrkan),	Kl ersättare
Ahlm, Emma , 1982, Uppsala stift, S, 3 Ledig oktober och november, ersatt av Catharina Erdtman	TU ersättare
Alexius, Ann-Christin , 1971, Härnösands stift, C, 181	TU/Eu ersättare
Alingsjö Bäck, Gun , 1946, Västerås stift, POSK, 69 Motion: 42 (Behandling av ensamkommande barn)	G ersättare
Alm, Inga , 1952, Uppsala stift, C, 9 Motion: 121 (Främja församlingarnas uppgift)	Eu ledamot
Alsterlund, Jerker , 1962, Västerås stift, C, 79	G ersättare
Andersson, Aina , 1941, Skara stift, S, 40 Motion: 100 (Gemensamt administrativt stöd och gemensamma ekonomiska resurser)	Valberedningen, O ledamot

Andersson, Björn , 1961, Göteborgs stift, S, 157	Kr ledamot
Andersson, Christina , 1959, Härnösands stift, S, 184 Ledig november, ingen ersättare	Kr ledamot
Andersson, Lars B , 1969, Uppsala stift, ViSK, 20 Ersättare oktober och november för Helena Näslund	B ersättare
Andersson, Margareta , 1948, Växjö stift, C, 87 Motion: 131 (Fortsatt utveckling av GAS)	Ks ersättare, Valberedningen, EE ersättare
Andersson-Carlsson, Kerstin , 1940, Karlstads stift, BA, 176	EE ersättare
Andrén, Hans-Olof , 1947, Göteborgs stift, POSK, 139 Motion: 10 (Implementera de fem ekumeniska imperativen), 24 (Medlemskap i Svenska kyrkan), 42 (Behandling av ensamkommande barn), 43 (Behörighetsprövning av kyrko- musiker), 79 (Musikråd för Svenska kyrkan), 81 (30 ledamöter i utskotten), 82 (Utred indirekta val), 90 (Latinska namnformer i kyrkohandboken), 91 (Rena mig så blir jag ren), 92 (Saluta- tionen), 93 (Tillåt ”också”), 94 (Gudstjänster och andakter på Svenska kyrkans webbplats), 102 (Översyn av relationerna till utlandsförsamlingarna), 108 (Minskat antal ledamöter i kyrko- mötet)	TU ledamot
Aro, Stefan , 1975, Luleå stift, FK, 204 Motion: 21 (Avslag på kyrkohandboksförslaget), 58 (Kristna bönder och livsmedelsförsörjningen), 155 (Försoningskom- mission och kriskommission)	O ersättare
Arvidsson, Torbjörn , 1950, Luleå stift, KR, 195	Kl ledamot
Aune, Bella , 1971, Växjö stift, C, 91	O ledamot
Axner Ims, Marta , 1977, Uppsala stift, S, 1	Ks ledamot
B	
Backe, Kristina , 1944, Lunds stift, C, 114	G ledamot
Backström, Victor , 1989, Stockholms stift, POSK, 212 Ersättare november för Olle Carlsson	Eu ersättare
Bengtsson, Gunilla , 1944, Lunds stift, S, 129	G/Eu ersättare
Bengtsson, Gustaf , 1981, Strängnäs stift, POSK, 63 Motion: 11 (Nå de onådade), 28 (Kyrkoherdens förordnande av präst i församlingsråd)	O ledamot
Bengtsson, Maja , 1977, Göteborgs stift, FK, 151 Ersättare november för Hans Weichbrodt	Kr ersättare
Bergström, Levi , 1947, Luleå stift, S, 190	Km 1 v ordf
Bergström, Manilla , 1973, Göteborgs stift, POSK, 167 Motion: 127 (Alternativ vid överlåtelsen i begravnings- gudstjänsten)	Kr ersättare
Bernövall, Peter , 1946, Västerås stift, POSK, 73	EE ledamot, v ordf

Bertius, Ragnhild , 1941, Linköpings stift, POSK, 25 Motion: 11 (Nå de onådada)	EE ledamot
Björk, Christer , 1946, Strängnäs stift, BA, 61 Ledig oktober, ingen ersättare Ledig november, ersatt av Ingegerd Flock Andersson	B ledamot, VN ersättare
Björkman, Helena , 1965, Göteborgs stift, MPSK, 155	TU ersättare
Björkman, Jan , 1964, Lunds stift, MPSK, 134	EE ersättare
Björn, Roland , 1944, Växjö stift, POSK, 93 Ersättare november för Ola Isacsson	G ersättare
Björndahl, Claes , 1967, Skara stift, ÖKA, 44 Ledig november, ersatt av Bengt Kristiansson	EE ersättare
Blix, Johan , 1946, Stockholms stift, ÖKA, 233	TU ersättare
Block, Claes , 1945, Lunds stift, S, 103	O ledamot
Blom, Gunilla , 1962, Luleå stift, C, 201	Kr ledamot
Blomqvist, Christina , 1945, Linköpings stift, BA, 34	Kr ersättare
Bodén, Sven Erik , 1947, Härnösands stift, S, 179	EE ersättare
Bonde, Claes-Johan , 1967, Stockholms stift, BA, 234	Kr ersättare
Bonnier, Åke , 1957, biskop i Skara stift	Kr
Borgström, Ingrid , 1939, Härnösands stift, BA, 187	TU ersättare, ÖN ersättare
Borgström, Margit , 1948, Uppsala stift, KR, 17	Eu ersättare
Bornecrantz Dias, Berit , 1957, Göteborgs stift, ViSK, 159 Motion: 109 (Förbud mot rasistiska nomineringsgrupper), 110 (Prästers väjningsrätt vid vigsel), 111 (Svenska kyrkans psykosociala arbetsmiljö), 112 (Katarinauppropet)	Kr ledamot
Boström, Arnold , 1946, Stockholms stift, SD, 236 Ersättare oktober och november för Dan Kareliusson	EE ersättare
Brendt, Agneta , 1946, Uppsala stift, S, 14	Valberedningen, Eu ledamot
Brinck, Cecilia , 1962, Stockholms stift, BA, 214	Valberedningen, Ks ledamot
Brunne, Eva , 1954, biskop i Stockholms stift	TU
Brunstedt, Anders , 1955, Västerås stift, POSK, 78 Motion: 22 (Ekumeniskt möte 1925 och 2025), 28 (Kyrkoherdens förordnande av präst i församlingsråd)	EE ledamot
Burell, Olle , 1975, Stockholms stift, S, 213	Eu ersättare
Burman, Sten-Arne , 1945, Luleå stift, S, 193	Kr ledamot

C

- Callenberg, Louise**, 1978, Stockholms stift, S, 241
Motion: 116 (Codex ethicus) O ledamot,
ordf
- Carlenius, Margareta**, 1959, Linköpings stift, S, 31
Motion: 115 (Ofrivilligt utträde ur Svenska kyrkan) Ks ersättare,
TU ersättare
- Carlsson, Anna-Lena**, 1959, Göteborgs stift, C, 163 TU ersättare
- Carlsson, Bengt-Gunnar**, 1943, Stockholms stift, MPSK, 226
Ledig oktober och november, ingen ersättare Kr ersättare
- Carlsson, Irma**, 1949, Linköpings stift, POSK, 32 O ersättare
- Carlsson, Olle**, 1955, Stockholms stift, utan grupp, 212
Ledig oktober, ingen ersättare Eu ersättare
Ledig november, ersatt av Victor Backström
- Christersson, Elsa**, 1938, Lunds stift, MPSK, 117
Motion: 3 (Behovsstyrda tjänster i Svenska kyrkan),
99 (Begravningsverksamhet) O ersättare
- Clausen, Cecilia**, 1983, Stockholms stift, S, 216 O ersättare
- Clausson, Sebastian**, 1982, Skara stift, S, 36 TU/Kr ersättare

D

- Dahlberg, Cornelia**, 1959, Linköpings stift, utan grupp, 33
- Dahlöf, Jimmy**, 1988, Stockholms stift, BA, 238
Ersättare oktober och november för Elisabet Stållhem
Liljendahl Eu ersättare
- Dalevi, Sören**, 1969, biskop i Karlstads stift Kl
- Dalman, Johan**, 1960, biskop i Strängnäs stift O
Motion: 101 (Indirekta val till stiftsfullmäktige och kyrko-
möte)
- Danestig, Britt-Marie**, 1940, Stockholms stift, ViSK, 247
Ny ledamot efter Birgitta Söderfeldt EE ledamot
Motion: 109 (Förbud mot rasistiska nomineringsgrupper),
110 (Prästers väjningsrätt vid vigsel), 111 (Svenska kyrkans
psykosociala arbetsmiljö), 112 (Katarinauppropet)
- Danung, Linda**, 1989, Uppsala stift, ÖKA, 13
Ledig oktober och november, ersatt av Markus Holmberg O ersättare

E

- Eckerdal, Per**, 1951, biskop i Göteborgs stift Ks ersättare för
ärkebiskopen, TU
- Egardt, Peter**, 1958, Västerås stift, S, 81
Ledig november, ingen ersättare B ledamot
- Ek, Magnus**, 1994, Linköpings stift, C, 29 EE ledamot
- Ekström, Anna**, 1982, Lunds stift, FiSK, 127 TU ledamot, v ordf

Eldebro, Gunilla , 1948, Stockholms stift, BA, 249	KI ledamot
Elmberg, Sten , 1953, Strängnäs stift, C, 56 Motion: 138 (Komplettera begreppet beredskap i kyrkoordningen), 139 (Rit vid skilsmässa), 140 (Värna om missionsinsatserna)	TU ledamot
Elmqvist, Helena , 1966, Växjö stift, SD, 96	TU ersättare
Emilsson, Aron , 1990, Göteborgs stift, SD, 160 Motion: 76 (Översyn av kommunikationsformer i missions-syfte), 77 (En kyrka mitt i byn – utvärdering av centraliserings konsekvenser), 78 (Kyrkohandbok med respekt för tro och tradition)	G ersättare
Eneroth, Jesper , 1995, Växjö stift, S, 86 Motion: 115 (Ofrivilligt utträde ur Svenska kyrkan), 116 (Codex ethicus), 117 (Medlemsutvecklingsstrategi), 118 (Stiftens tillsyn av församlingarna)	Ks ledamot
Engström, Anita , 1943, Göteborgs stift, S, 150	B ersättare
Erdmann, Anki , 1960, Stockholms stift, ViSK, 217 Motion: 81 (30 ledamöter i utskotten), 109 (Förbud mot rasistiska nomineringsgrupper), 110 (Prästers väjningsrätt vid vigsel), 111 (Svenska kyrkans psykosociala arbetsmiljö), 112 (Katarinauppropet)	Eu ledamot
Erdtman, Catharina , 1968, Uppsala stift, S, 3 Ersättare oktober och november för Emma Ahlm	TU ersättare
Ericson, Lars-Ivar , 1948, Lunds stift, C, 107 Motion: 1 (Musikråd), 2 (Strategi mot minskning av antal kyrkomedlemmar)	Ks ersättare, Eu ersättare
Eriksson, Agnetha , 1958, Luleå stift, S, 196 Ledig oktober, ingen ersättare Ledig november, ersatt av Ingemar Rehnman Johansson	Kr ersättare
Eriksson, Britas Lennart , 1952, Västerås stift, S, 71	TU ledamot, ordf
Eriksson, Gun , 1948, Uppsala stift, S, 6	EE ledamot
Eriksson, Stig , 1957, Luleå stift, C, 194	KI ersättare
Eriksson, Tommy , 1953, Härnösands stift, S, 180	Ks ersättare, EE ledamot
Erlandsson, Madelaine , 1947, Linköpings stift, BA, 26	Eu ledamot
Eskilandersson, Mikael , 1977, Lunds stift, SD, 136	Kr ersättare
Esplund, Sven , 1939, Stockholms stift, BA, 243	Kr ledamot, v ordf
Etander Rimborg, Carina , 1964, Göteborgs stift, POSK, 145	Km 2 v ordf

F

- Fast, Sven-Bernhard**, 1951, biskop i Visby stift O
Motion: 82 (Utred indirekta val), 101 (Indirekta val till stiftsfullmäktige och kyrkomöte)
- Filper, Runar**, 1964, Karlstads stift, SD, 178 Kl ersättare
Ledig oktober och november, ersatt av Anders Ahl
- Flock Andersson, Ingegerd**, 1945, Strängnäs stift, BA, 61
Ersättare november för Christer Björk
- Fohlin, Peder**, 1953, Visby stift, KSV, 208 Kr ledamot
- Forsberg Svensson, Märta Brita**, 1950, Härnösands stift, C, 183 O/B ersättare
Ersättare oktober för Märta Stierna
- Forsell, Karin**, 1948, Lunds stift, SD, 108 O ersättare
Motion: 53 (Informationskampanj om Abrigos arbete),
54 (Informationskampanj om The Lighthouse Boys Home),
55 (Informationskampanj om mentormammor), 56 (Informationskampanj om mentorppor)
- Forsell, Anna**, 1958, Stockholms stift, S, 248 TU ledamot
- Fredborg, Suzanne**, 1953, Stockholms stift, BA, 224 Kr ledamot
- From Utterstedt, Ann-Christine**, 1972, Västerås stift, SD, 80 Kr ersättare
Motion: 148 (Kunskapsapp/spel för barn och unga), 149 (Krav på utdrag ur belastningsregistret vid nyanställning), 150 (Öka missionen), 151 (Psykisk ohälsa hos unga), 152 (Fädernas kyrka i psalmboken)

G

- Gabrielsson, Carl-Eric**, 1941, Skara stift, C, 42 B ledamot
Motion: 100 (Gemensamt administrativt stöd och gemensamma ekonomiska resurser)
- Glas, Katarina**, 1963, Luleå stift, POSK, 197 Kl ersättare
- Grahn, Niklas**, 1969, Karlstads stift, POSK, 172 Kl ledamot
Motion: 26 (Könsfördelningen i Svenska kyrkan), 87 (Ungas representation i kyrkomötet), 119 (Svenska kyrkans rekryteringsutmaning), 120 (ABC för kyrkans undervisning)
- Granström, Agneta**, 1955, Luleå stift, MPSK, 205 Eu ledamot, v ordf
- Grenstedt, Mikael**, 1978, Västerås stift, FK, 82 B ersättare
Ledig oktober och november, ersatt av Evelina Johansson
- Grip, Leif**, 1954, Härnösands stift, POSK, 185 EE ersättare
- Grunselius, Sonja**, 1954, Skara stift, C, 38 G ledamot, v ordf
Ledig oktober och november, ersatt av Staffan Yngvesson
- Gullberg Johnson, Gerd**, 1944, Strängnäs stift, C, 64 B ledamot
- Gunnarsson, Magnus**, 1956, Skara stift, MPSK, 49 Eu ersättare
Ny ledamot efter Lena Klevenås

Gårder, Nils , 1951, Lunds stift, POSK, 112 Motion: 85 (Fortsatt arbete med kyrkohandbokens musik), 86 (Kyrkomusiker i kyrkoordningen), 88 (Utred Svenska kyrkans val)	Ks ledamot
Gåreberg, Lars T , 1948, Göteborgs stift, POSK, 152 Avliden, ny ledamot: Sten Janson	
Göranson, Lisbeth , 1951, Lunds stift, C, 135	TU ledamot, VN ersättare
H	
Hagelin, Mats , 1960, Lunds stift, BA, 104 Motion: 79 (Musikråd för Svenska kyrkan), 105 (Liturgisk kommitté), 107 (Kyrkounderhållsbidrag), 108 (Minskat antal ledamöter i kyrkomötet), 122 (Lär oss att be), 123 (Golv och tak för kyrkoavgiften), 128 (Kyrie – Herre, förbarma dig), 130 (Förbön för konung, regering och riksdag)	Ks ledamot, 2 v ordf
Hallgren, Lars-Johan , 1972, Lunds stift, SD, 125 Ledig oktober, ingen ersättare	O ersättare
Hallin, Solveig , 1961, Göteborgs stift, S, 162	B ledamot
Halvarsson, Birgitta , 1957, Karlstads stift, S, 168 Ledig oktober, ingen ersättare	Ks ledamot
Hanson, Bo , 1943, Göteborgs stift, ÖKA, 148 Motion: 147 (Det mångtydiga ordet pastoral))	O ledamot
Hansson, Ronny , 1957, Lunds stift, S, 126	Kl ledamot
Hedin, Magnus , 1960, Växjö stift, utan grupp, 102 Motion: 13 (Dop av vuxna),	Eu ledamot
Hedlund, Roger , 1979, Uppsala stift, SD, 8	B ersättare
Hedlundh, Emma , 1978, Uppsala stift, POSK, 2 Motion: 43 (Behörighetsprövning av kyrkomusiker), 46 (Ändrad textunderläggning av kyriemelodi), 127 (Alternativ vid överlåtelsen i begravningsgudstjänsten)	TU ledamot
Hillerström, Marja , 1951, Stockholms stift, ViSK, 231 Ersättare november för Emilia Lindstrand	
Holmberg, Markus , 1961, Uppsala stift, ÖKA, 13 Ersättare oktober och november för Linda Danung Motion: 141 (Gud är oss en fader och moder),	O ersättare
Holmgren, Sven Ingvar , 1945, Uppsala stift, BA, 12	B ersättare
Hongslo, Terence , 1949, Uppsala stift, MPSK, 11	B ersättare, VN ersättare
Hortlund, Stefan , 1958, Luleå stift, S, 203	Eu ersättare
Håkansson, Carina , 1953, Karlstads stift, C, 175	EE ledamot
Härder, Anton , 1966, Växjö stift, S, 98	O ledamot

Personregister 2017	<p>Hästö, Micke G, 1959, Västerås stift, ViSK, 84 Ersättare oktober och november för Kekke Waltersson Motion: 109 (Förbud mot rasistiska nomineringsgrupper), 110 (Prästers väjningsrätt vid vigsel), 111 (Svenska kyrkans psykosociala arbetsmiljö), 112 (Katarinauppropet)</p> <p>Höglund, Moni, 1960, Strängnäs stift, KR, 62</p>	<p>Kl ersättare</p> <p>Eu ersättare</p>	
I			
<p>Inghammar, Bengt, 1940, Göteborgs stift, ÖKA, 144 Motion: 158 (Revisorers uppdrag enligt kyrkoordningen)</p> <p>Isacsson, Ola, 1961, Växjö stift, POSK, 93 Ledig november, ersatt av Roland Björn Motion: 48 (Lovsånger från psalmboken i kyrkohandboken), 106 (Kyrkomusikerorganisationen i församlingar och pastorat), 113 (Anvisning vid trosbekännelsen i huvudgudstjänst), 114 (Kompletterande gudstjänstmusik), 126 (Annan musik till kyrkohandbokens texter), 156 (Flerspråkig kyrkohandbok)</p> <p>Isaksson, Jan-Åke, 1964, Lunds stift, SD, 115 Motion: 89 (Ersättning till präst vid tjänstgöring i annan församling)</p> <p>Isberg, Linda, 1977, Lunds stift, POSK, 106</p>			<p>G ersättare</p> <p>G ledamot</p> <p>EE ersättare</p> <p>EE ersättare</p>
J			
<p>Jackelén, Antje, 1955, ärkebiskop, Uppsala stift</p> <p>Jakobsson, Lars, 1946, Stockholms stift, POSK, 219 Ersättare oktober och november för Eva-Maria Munck</p> <p>Janfalk, Karin, 1956, Göteborgs stift, ÖKA, 158</p> <p>Janson Sten, 1948, Göteborgs stift, POSK, 152 Ny ledamot efter Lars T Gåreberg</p> <p>Jansson, Tomas, 1956, Västerås stift, utan grupp, 85 Motion: 10 (Implementera de fem ekumeniska imperativen), 28 (Kyrkoherdens förordnande av präst i församlingsråd), 29 (Nationellt Stim-avtal för musik via internet vid kyrkliga handlingar), 40 (Kyrkohandboksförslagets nattvardsböner)</p> <p>Jarskog, Hildegard, 1947, Linköpings stift, MPSK, 35</p> <p>Johansson, Boel, 1952, Uppsala stift, POSK, 15 Motion: 47 (Tillägg till anvisningar för vigselgudstjänst)</p> <p>Johansson, Evelina, 1984, Västerås stift, FK, 82 Ersättare oktober och november för Mikael Grenstedt Motion: 21 (Avslag på kyrkohandboksförslaget)</p> <p>Johansson, Kåge, 1950, Göteborgs stift, BA, 153</p> <p>Johansson, Marie, 1962, Växjö stift, S, 89</p>			<p>Ks ordf</p> <p>Eu ersättare</p> <p>Kl ersättare</p> <p>B ersättare</p> <p>O ledamot</p> <p>B ersättare</p> <p>Kr ledamot</p> <p>B ersättare</p> <p>O ledamot, VN ledamot</p> <p>EE ersättare</p>

Johansson, Roland , 1939, Stockholms stift, POSK, 228	Kl ledamot
Johansson, Torvald , 1955, Strängnäs stift, POSK, 53 Motion: 43 (Behörighetsprövning av kyrkomusiker), 44 (Rättelse av rytm), 45 (Slutfallsprinciper vid sjungna böner), 46 (Ändrad textunderläggning av kyriemelodi), 48 (Lovsånger från psalmboken i kyrkohandboken), 105 (Liturgisk kommitté), 106 (Kyrkomusikerorganisationen i församlingar och pastorat), 113 (Anvisning vid trosbekännelsen i huvudgudstjänst), 126 (Annan musik till kyrkohandbokens texter)	G ledamot
Johansson-Berg, Maria , 1964, Luleå stift, S, 191	G ledamot
Johnsson, Lars , 1946, Strängnäs stift, S, 52	Ks ledamot
Jonsson, Lars , 1956, Karlstads stift, S, 177 Ersättare oktober och november för Lina Larhult	Eu ersättare
Jönsson, Birger , 1952, Karlstads stift, S, 174	G ersättare
Jönsson, Lena , 1944, Lunds stift, BA, 118	G ersättare
K	
Kareliusson, Dan , 1943, Stockholms stift, SD, 236 Ledig oktober och november, ersatt av Arnold Boström	Valberedningen, EE ersättare
Karlsson, Axel W , 1948, Göteborgs stift, utan grupp, 147 Motion: 124 (Nyöversättning och kommentar till bekännelse- skrifterna), 125 (Rättsgudstjänster), 143 (Nomineringsgrup- pernas styrning), 144 (Kyrkorättslig prövning av uteslutning ur nomineringsgrupper), 145 (Evangelisering av i synnerhet palestinier, araber och muslimer), 146 (Pride-rörelsen)	
Karlsson, Göran , 1945, Göteborgs stift, S, 146	Ks ersättare, Eu ersättare
Karlsson, Ingrid , 1939, Lunds stift, S, 119 Ersättare november för Johan Åkesson	G ersättare ÖN ledamot
Karlsson, Kent , 1968, Lunds stift, POSK, 122	TU ersättare
Karlsson, Margareta , 1956, Strängnäs stift, ÖKA, 67 Ledig oktober, ersatt av Carl Seved Tigerhielm	Valberedningen, Kr ledamot
Kerst, Sven , 1941, Strängnäs stift, BA, 55	Valberedningen, TU ledamot
Kilsäter, Britt , 1948, Lunds stift, BA, 130	O ersättare
Kjellgren, Bengt , 1969, Göteborgs stift, BA, 143 Motion: 142 (Svenska kyrkans organisation gentemot försvarsmakten)	B ledamot
Klahr Fast, Helena , 1963, Skara stift, KR, 50 Ledig november, ingen ersättare	EE ledamot
Klevenås, Lena , 1947, Skara stift, MPSK, 49 Avliden, ny ledamot: Magnus Gunnarsson	

Personregister 2017	Kragh, Sven-E , 1944, Karlstads stift, C, 170 Motion: 79 (Musikråd för Svenska kyrkan), 100 (Gemensamt administrativt stöd och gemensamma ekonomiska resurser), 101 (Indirekta val till stiftsfullmäktige och kyrkomöte)	Ks ledamot
	Krantz, Roberth , 1980, Uppsala stift, S, 16	O ersättare
	Kristenson, Mattias , 1991, Uppsala stift, S, 10 Motion: 117 (Medlemsutvecklingsstrategi)	Eu ledamot
	Kristiansson, Bengt , 1941, Skara stift, ÖKA, 44 Ersättare november för Claes Björndahl	
	Kronlid, Julia , 1980, Strängnäs stift, SD, 60 Motion: 78 (Kyrkohandbok med respekt för tro och tradition), 134 (Närproducerade varor i katastrof- och flyktingarbetet), 135 (Skola för flyktingbarn), 136 (Återuppbyggnad av Nineve-slätten), 137 (Söndagsskolematerial)	Eu ersättare
	Kullenberg, Elisabeth , 1952, Lunds stift, BA, 110	Kl ersättare
	Kullingsjö, Birgit , 1949, Skara stift, C, 51 Motion: 100 (Gemensamt administrativt stöd och gemensamma ekonomiska resurser)	O ledamot, v ordf
	L	
	Lagerberg, Georg , 1975, Stockholms stift, utan grupp, 242	Ks ersättare, Kr ersättare
	Lagerman, Maria , 1955, Västerås stift, S, 77	Kr ledamot
Lago, Monica , 1946, Linköpings stift, S, 24	B ersättare	
Larhult, Lina , 1977, Karlstads stift, S, 177 Ledig oktober och november, ersatt av Lars Jonsson	Eu ledamot	
Larson, Daniel , 1968, Stockholms stift, S, 221	Kl ledamot	
Larsson, Maddelen , 1980, Skara stift, SD, 48 Ledig oktober och november, ingen ersättare	TU ersättare	
Larsson, Niklas , 1988, Lunds stift, C, 124 Motion: 153 (Låt David och Jonatan vara med vid vigselgudstjänst)	Kl ledamot	
Larsson, Roger , 1968, Luleå stift, POSK, 202 Ersättare oktober för Katarina Wedin	Eu ersättare	
Larsson, Torgny , 1938, Göteborgs stift, S, 137 Ledig november, ersatt av Kicki Mattsson	O ersättare	
Leonardsson, Irene , 1953, Göteborgs stift, ÖKA, 164 Ersättare oktober för Hanna Unger	TU ersättare	
Lilja, Johnny , 1941, Växjö stift, BA, 100 Ledig oktober, ingen ersättare	O ersättare	
Lilja, Samuel , 1949, Lunds stift, BA, 123	EE ledamot	

Lindberg, Per , 1956, Skara stift, POSK, 37 Motion: 82 (Utred indirekta val)	Valberedningen, v ordf, O ledamot, VN ersättare	Personregister 2017
Lindbäck, Helén , 1951, Luleå stift, KR, 207 Ledig oktober, ingen ersättare	B ersättare	
Lindell Rylén, Monica , 1969, Strängnäs stift, S, 54 Ledig oktober och november, ersatt av Arne Närström	Kl ersättare	
Lindén, Birgitta , 1948, Växjö stift, S, 94	Kl ledamot	
Linder, Lars G , 1959, Strängnäs stift, S, 65 Motion: 115 (Ofrivilligt utträde ur Svenska kyrkan)	Eu ledamot	
Linderås, Stefan , 1962, Göteborgs stift, POSK, 161	TU ersättare	
Lindstrand, Emilia , 1982, Stockholms stift, utan grupp, 231 Ledig november, ersatt av Marja Hillerström	TU ledamot	
Littgren, Ulla , 1943, Stockholms stift, utan grupp, 223	Kl ersättare	
Ludvigsson, Mats , 1946, Linköpings stift, S, 27 Motion: 115 (Ofrivilligt utträde ur Svenska kyrkan)	EE ledamot	
Lundblad, Anna , 1950, Linköpings stift, POSK, 22 Motion: 85 (Fortsatt arbete med kyrkohandbokens musik), 86 (Kyrkomusiker i kyrkoordningen), 101 (Indirekta val till stiftsfullmäktige och kyrkomöte), 105 (Liturgisk kommitté)	Valberedningen, Ks ledamot	
Lundby-Wedin, Wanja , 1952, Stockholms stift, S, 210	Ks ledamot, 1 v ordf	
Lundström, Heléne , 1959, Strängnäs stift, MPSK, 66 Ledig oktober, ingen ersättare	EE ledamot	
Lång, David , 1972, Stockholms stift, SD, 220 Ledig oktober, ingen ersättare	B ersättare	
Löfstrand, Åke , 1943, Uppsala stift, C, 4	EE ersättare	
Löndahl, Berth , 1950, Lunds stift, FK, 128 Motion: 14 (Bikten), 16 (Utredning av indirekta val), 17 (Språkliga revideringar i kyrkohandboken), 18 (Utvärdering av strukturutredningen), 19 (Prefationer och eukaristiska böner), 20 (Teologiska revideringar i kyrkohandboken), 21 (Avslag på kyrkohandboksförslaget), 37 (Kontinuerlig utvärdering), 64 (Satsning på evangelisation och församlingsbyggande), 67 (Acklamationen efter instiftelseorden), 68 (Herre, förbarma dig eller Kristusrop), 70 (Smörjelse med olja vid konfirmation och dop), 155 (Försoningskommission och kriskommission)	G ledamot	

M

- Marcusson, Åke**, 1948, Utlandsförsamlingarna, 250
Ersättare november för Maj-Lis Aasa
- Marsjögård, Marie-Louise**, 1952, Luleå stift, S, 198
Avsagt sig uppdraget som ledamot, ny ledamot: Ove Stenlund
- Matikainen Lecklin, Asta**, 1950, Västerås stift, BA, 75
Motion: 80 (Svenska kyrkan som kulturbärare) Kr ersättare
- Mattsson, Kicki**, 1968, Göteborgs stift, S, 137
Ersättare november för Torgny Larsson
- Meltin Westerlund, Christina**, 1945, Härnösands stift, S, 182 B ersättare
- Milltoft, Sven**, 1965, Stockholms stift, BA, 218 G ledamot
Motion: 105 (Liturgisk kommitté)
- Moberg, Martin**, 1976, Lunds stift, S, 105
Ersättare november för Marie Nielsén
- Modéus, Fredrik**, 1964, biskop i Växjö stift Kl
- Modéus, Martin**, 1962, biskop i Linköpings stift B
- Mogren, Mikael**, 1969, biskop i Västerås stift Eu
Motion: 101 (Indirekta val till stiftsfullmäktige och kyrkomöte)
- Munck, Eva-Maria**, 1984, Stockholms stift, POSK, 219 Eu ledamot
Ledig oktober och november, ersatt av Lars Jakobsson
- Murray, Bertil**, 1950, Uppsala stift, FK, 18 Valberedningen,
TU ersättare
Motion: 4 (Kyrkomusikernas inflytande över den liturgiska musiken), 5 (Möjligheten till fortsatt liturgiskt musikskapande), 6 (Kyrkoåret försvinner), 7 (Herrens bön), 8 (Arvoden för kyrkligt förtroendevalda), 14 (Bikten), 15 (Alternativ mässmusik), 21 (Avslag på kyrkohandboksförslaget), 59 (Ekumenisk gest i anslutning till reformationsåret), 60 (Musiken i kyrkohandboken), 61 (Äldre musik i kyrkohandboken), 79 (Musikråd för Svenska kyrkan), 81 (30 ledamöter i utskotten), 154 (Sanctus/Helig, text), 155 (Försoningskommission och kriskommission)

N

- Nielsén, Marie**, 1962, Lunds stift, S, 105 Kl ledamot,
Ledig november, ersatt av Martin Moberg v ordf
- Nihlgård, Anders**, 1944, Lunds stift, ÖKA, 116 Eu ersättare
- Nilsson, Elise**, 1989, Lunds stift, ÖKA, 132 G ersättare
- Nilsson, Jan G**, 1940, Skara stift, BA, 39 EE ledamot, ordf
- Nilsson, Jenny**, 1978, Göteborgs stift, ÖKA, 138 B ledamot
Ledig november, ingen ersättare
- Nilsson, Leif**, 1944, Härnösands stift, S, 186 Valberedningen,
ordf, B ledamot

Nilsson, Magnus , 1964, Göteborgs stift, S, 166	EE ledamot	Personregister 2017
Nilsson, Mats , 1949, Växjö stift, C, 97	O/B ersättare	
Nilsson, Niklas , 1985, Strängnäs stift, S, 57 Ledig november, ingen ersättare	G ersättare	
Nisser-Larsson, Margareta , 1954, Karlstads stift, BA, 171	Ks ersättare, EE ersättare	
Nordgren, Anette , 1958, Utlandsförsamlingarna, 251 Motion: 10 (Implementera de fem ekumeniska imperativen), 24 (Medlemskap i Svenska kyrkan), 25 (Folkbildning i utlandsförsamlingarna), 102 (Översyn av relationerna till utlandsförsamlingarna)	Eu ledamot	
Nordgren, Kenneth , 1966, Luleå stift, FiSK, 206 Motion: 40 (Kyrkohandboksförslagets nattvardsböner), 81 (30 ledamöter i utskotten)	G ledamot	
Nordgren, Peter , 1949, Uppsala stift, FiSK, 19	EE ledamot	
Nordlander, Leif , 1953, Skara stift, FK, 46 Motion: 8 (Arvoden för kyrkligt förtroendevalda), 14 (Bikten), 16 (Utredning av indirekta val), 17 (Språkliga revideringar i kyrkohandboken), 18 (Utvärdering av strukturutredningen), 19 (Prefationer och eukaristiska böner), 20 (Teologiska revideringar i kyrkohandboken), 21 (Avslag på kyrkohandboksförslaget), 49 (Redovisningsregler för gåvor och bidrag), 50 (Mission i världen), 51 (Nya sätt att vara kyrka och fortsättningen), 52 (Regler för kyrkobyggnadsbidrag), 62 (Bejaka den ekumeniska manifestationen den 31 oktober 2016), 64 (Satsning på evangelisation och församlingsbyggande), 66 (Kyrkoordningens bestämmelser om dop och kyrkotillhörighet), 67 (Acklamationen efter instiftelseorden), 68 (Herre, förbarma dig eller Kristusrop), 71 (Hur den helige Ande benämns), 155 (Försoningskommission och kriskommission)	B ledamot	
Nordlien, Ulla , 1945, Västerås stift, S, 76	Kl ersättare	
Nordung Byström, Eva , 1957, biskop i Härnösands stift	G	
Nordvall, Helena , 1950, Luleå stift, BA, 200	Ks ersättare, TU ersättare	
Norén, Carola , 1953, Stockholms stift, S, 225 och 245 Ersättare oktober för Nanna Tranströmer Ersättare november för Thomas Sundström	G ersättare	
Novak, Anders , 1945, Stockholms stift, KR, 222	TU ledamot	
Närström, Arne , 1967, Strängnäs stift, S, 54 Ersättare oktober och november för Monica Lindell Rylén	Kl ersättare	
Näslund, Helena , 1956, Uppsala stift, ViSK, 20 Ledig oktober och november, ersatt av Lars B Andersson	B ledamot	

O

- Olsson, Bertil**, 1950, Växjö stift, KR, 95
Motion: 75 (Bevara kyrkans mångfald) Valberedningen,
B ledamot, ordf,
VN ledamot
- Olsson, Roger**, 1963, Skara stift, S, 43 G ersättare
- Olsson, Roine**, 1959, Lunds stift, S, 133 Valberedningen,
TU ledamot
- Oskarsson, Irene**, 1965, Linköpings stift, KR, 30 O ledamot

P

- Paulsson, Kekke**, bytt efternamn, se Waltersson
- Pedersen Videke, Sofija**, 1980, Lunds stift, S, 113 G ledamot, ordf
Motion: 42 (Behandling av ensamkommande barn),
118 (Stiftens tillsyn av församlingarna), 157 (Läsbarhet och
den grafiska profilen), 158 (Revisorers uppdrag enligt kyrko-
ordningen)
- Perers, Karin**, 1955, Västerås stift, C, 74 Km ordf
- Persenius, Ragnar**, 1952, biskop i Uppsala stift Eu
- Persson, Bertil**, 1940, Stockholms stift, POSK, 246 B ledamot,
Motion: 10 (Implementera de fem ekumeniska imperativen) VN ledamot
- Persson, Camilla**, 1984, Lunds stift, S, 121 Kl ersättare
- Persson, Sven Gunnar**, 1955, Linköpings stift, POSK, 28 O ersättare
Motion: 43 (Behörighetsprövning av kyrkomusiker),
87 (Ungas representation i kyrkomötet)
- Petersson, Kjell**, 1943, Stockholms stift, FK, 244 Kl ersättare
Ny ledamot efter Nasrin Sjögren
Motion: 20 (Teologiska revideringar i kyrkohandboken),
21 (Avslag på kyrkohandboksförslaget), 62 (Bejaka den
ekumeniska manifestationen den 31 oktober 2016),
63 (Konfirmandernas svar vid konfirmationen), 64 (Satsning
på evangelisation och församlingsbyggande), 65 (Dopets
inledningsord och dopbönen), 66 (Kyrkoordningens bestäm-
melser om dop och kyrkotillhörighet), 67 (Acklamationen efter
instiftelseorden), 68 (Herre, förbarma dig eller Kristusrop),
69 (Valnämndens ansvar för distribution av valedlar),
70 (Smörjelse med olja vid konfirmation och dop), 71 (Hur den
helige Ande benämns), 155 (Försoningskommission och
kriskommission)
- Pierazzi, Irène**, 1943, Stockholms stift, S, 232 B ledamot, v ordf

R

- Ramnerö Ödestad, Katarina**, 1955, Skara stift, BA, 45 G ledamot
- Rehnman Johansson, Ingemar**, 1952, Luleå stift, S, 196 Kr ersättare
Ersättare november för Agnetha Eriksson
- Reichenberg, Olle**, 1970, Stockholms stift, BA, 211 O ledamot
- Rickardsson, Ulla**, 1941, Göteborgs stift, C, 141 KS ledamot
Motion: 32 (Nationell kraftsamling för rekrytering av kyrkomusiker), 33 (Kyrkoantikvarisk ersättning)
- Rickemark, Lissandra**, 1979, Växjö stift, S, 101 Kl ersättare
- Risberg, Lars**, 1948, Karlstads stift, S, 169 TU ledamot
- Roos, Anders**, 1947, Stockholms stift, POSK, 235 Kr ledamot, ordf
Motion: 10 (Implementera de fem ekumeniska imperativen), 22 (Ekumeniskt möte 1925 och 2025), 43 (Behörighetsprövning av kyrkomusiker), 132 (Konsekvenser av strukturförändringarna), 133 (Nattvardsbön 6)
- Rosenquist, Mattias**, 1967, Växjö stift, POSK, 99 TU ledamot
Motion: 42 (Behandling av ensamkommande barn)
- Rosenquist, Sofia**, 1976, Växjö stift, POSK, 88 Kl ledamot, ordf
- Rossipal, Kerstin**, 1941, Stockholms stift, KR, 239 TU ersättare
- Rydén Davoust, Marie**, 1966, Strängnäs stift, POSK, 58 B ledamot
Motion: 10 (Implementera de fem ekumeniska imperativen), 22 (Ekumeniskt möte 1925 och 2025), 87 (Ungas representation i kyrkomötet)
- Rydström, Elisabeth**, 1954, Stockholms stift, C, 227 Kl ledamot

S

- Sandahl, Dag**, 1948, Växjö stift, FK, 92 Ks ersättare,
Motion: 21 (Avslag på kyrkohandboksförslaget), 41 (Utredning G ersättare
om begravningsväsendet), 57 (Fortsatt användning av 1986 års kyrkohandbok), 72 (Eukaristiska böner), 103 (Ordningen för vigsel), 104 (Svenska kyrkan som arbetsgivare), 155 (Förso-
ningskommission och kriskommission)
- Sandin-Wester, Marja**, 1947, Stockholms stift, MPSK, 240 Kl ledamot
- Sandström, Britt**, 1944, Västerås stift, S, 68 Ks ersättare,
O ersättare
- Sarkar, Dan**, 1968, Lunds stift, FK, 111 Eu ersättare
Motion: 21 (Avslag på kyrkohandboksförslaget), 34 (Griftetalsavslutning), 35 (Handlingsplan för förankring vid omarbet-
ning av kyrkans böcker), 36 (Inomkyrklig sammanhållning och anställning), 37 (Kontinuerlig utvärdering), 38 (Lathund för församlingsbildning), 39 (Svenska kyrkans demokrati), 63 (Konfirmandernas svar vid konfirmationen), 155 (Förso-
ningskommission och kriskommission)

Personregister 2017	<p>Schmidt, Jerker, 1976, Göteborgs stift, utan grupp, 156 Motion: 122 (Lär oss att be), 128 (Kyrie – Herre, förbarma dig), 130 (Förbön för konung, regering och riksdag), 142 (Svenska kyrkans organisation gentemot försvarsmakten), 153 (Låt David och Jonatan vara med vid vigselgudstjänst)</p> <p>Sedin, Birgitta, 1957, Härnösands stift, KR, 188</p> <p>Segerstedt, Jan, 1946, Västerås stift, utan grupp, 83</p> <p>Sidenvall, Fredrik, 1962, Göteborgs stift, FK, 165 Motion: 21 (Avslag på kyrkohandboksförslaget), 95 (Fasta moment i mässan), 96 (Nattvardsbönerna), 97 (Framställningen av Gud i inledningsorden), 98 (Prefation på Mariadag), 155 (Försoningskommission och kriskommission)</p> <p>Simonsson, Berit, 1951, Göteborgs stift, FK, 142 Ledig november, ingen ersättare Motion: 155 (Försoningskommission och kriskommission)</p> <p>Sjöberg, Roger, 1972, Stockholms stift, S, 237</p> <p>Sjögren, Nasrin, 1982, Stockholms stift, FK, 244 Avsagt sig uppdraget som ledamot, ny ledamot: Kjell Petersson</p> <p>Sjöstrand, Erik, 1981, Uppsala stift, POSK, 7 Motion: 85 (Fortsatt arbete med kyrkohandbokens musik), 86 (Kyrkomusiker i kyrkoordningen), 87 (Ungas representation i kyrkomötet)</p> <p>Smittsarve, Ingrid, 1946, Visby stift, C, 209 Motion: 24 (Medlemskap i Svenska kyrkan)</p> <p>Stenlund, Ove, 1943, Luleå stift, S, 198 Ny ledamot efter Marie-Louise Marsjögård</p> <p>Stierna, Märta, 1968, Härnösands stift, C, 183 Ledig oktober ersatt av Märta Brita Forsberg Svensson, Ledig november, ingen ersättare</p> <p>Stiglund, Hans, 1955, biskop i Luleå stift Motion: 101 (Indirekta val till stiftsfullmäktige och kyrkomöte)</p> <p>Stjernkvist, Lars, 1958, Linköpings stift, S, 21</p> <p>Stråle Börjesson, Anna-Karin, 1962, Karlstads stift, S, 173 Ledig november, ingen ersättare</p> <p>Sturesson, John-Erik, 1942, Härnösands stift, FK, 189 Motion: 21 (Avslag på kyrkohandboksförslaget), 155 (Försoningskommission och kriskommission)</p> <p>Stålhem Liljendahl, Elisabet, 1947, Stockholms stift, BA, 238 Ledig oktober och november, ersatt av Jimmy Dahllöf</p> <p>Sundström, Jan Olov, 1945, Stockholms stift, BA, 230</p> <p>Sundström, Thomas, 1965, Stockholms stift, S, 245 Ledig oktober, ingen ersättare Ledig november, ersatt av Carola Norén</p>	<p>Kl ersättare</p> <p>Kr ersättare</p> <p>G ledamot</p> <p>Eu ledamot</p> <p>Kl ledamot</p> <p>O/B ersättare</p> <p>Ks ledamot</p> <p>Kr ersättare</p> <p>Kl ersättare</p> <p>O/B ersättare</p> <p>EE</p> <p>Eu ledamot</p> <p>G ledamot</p> <p>EE ersättare</p> <p>Eu ersättare</p> <p>Eu ledamot</p> <p>EE ersättare</p>
------------------------	--	---

Svensson, Alve , 1951, Lunds stift, KR, 120	G ledamot
Svensson, Karl-Gunnar , 1957, Göteborgs stift, KR, 154 Motion: 9 (Valideringsinstrument för rekrytering och antagande av präster), 10 (Motionsrätt till kyrkomötet för stiftsstyrelser), 23 (Snabbare registrering av vigsel), 81 (30 ledamöter i utskotten)	Ks ledamot
Särdquist, Sofia , 1969, Skara stift, POSK, 41 Motion: 10 (Implementera de fem ekumeniska imperativen)	Ks ersättare, Kr ersättare
Söderfeldt, Birgitta , 1946, Stockholms stift, utan grupp, 247 Avsagt sig uppdraget som ledamot, ny ledamot: Britt-Marie Danestig	
T	
Tegby, Lisa , 1949, Luleå stift, POSK, 192 Motion: 82 (Utred indirekta val), 119 (Svenska kyrkans rekryteringsutmaning), 127 (Alternativ vid överlåtelsen i begravningsgudstjänsten)	G ersättare
Thor, Jenny , 1980, Strängnäs stift, S, 59	Kr ersättare
Tigerhielm, Carl Seved , 1943, Strängnäs stift, ÖKA, 67 Ersättare oktober för Margareta Karlsson	Kr ersättare
Tisell, Daniel , 1968, Göteborgs stift, C, 149 Motion: 42 (Behandling av ensamkommande barn)	Eu ledamot, ordf
Torstensson, Gunvor , 1946, Skara stift, POSK, 47 Motion: 42 (Behandling av ensamkommande barn), 100 (Gemensamt administrativt stöd och gemensamma ekonomiska resurser), 119 (Svenska kyrkans rekryteringsutmaning)	Kr ledamot
Tranströmer, Nanna , 1980, Stockholms stift, S, 225 Ledig oktober, ersatt av Carola Norén	Valberedningen, G ledamot
Tyrberg, Conny , 1951, Linköpings stift, C, 23	Valberedningen, Kr ledamot
Tyrberg, Johan , 1963, biskop i Lunds stift	G
U	
Unger, Hanna , 1972, Göteborgs stift, ÖKA, 164 Ledig oktober, ersatt av Irene Leonardsson Motion: 42 (Behandling av ensamkommande barn)	TU ledamot
W	
Wahlman, Inger , 1951, Västerås stift, S, 72	TU ledamot
Wahlström Ödmann, Ylva , 1965, Stockholms stift, MPSK, 215 Motion: 27 (Fler språkkunniga förkunnare), 30 (Strategi för kyrkans internationella arbete), 31 (Förtroendevalda på nationell nivå och i stiftet)	Ks ersättare, Kl ersättare

Personregister 2017	Waldenfors, Sara , 1977, Göteborgs stift, S, 140	G ersättare	
	Waltersson, Kekke , 1981, Västerås stift, utan grupp, 84 Tidigare Paulsson Ledig oktober och november, ersatt av Micke G Hästö	KI ledamot	
	Wass, Göran , 1938, Växjö stift, BA, 90	G ersättare	
	Wedin, Katarina , 1955, Luleå stift, POSK, 202 Ledig oktober, ersatt av Roger Larsson	Ks ersättare, Eu ersättare	
	Weichbrodt, Hans , 1968, Göteborgs stift, FK, 151 Ledig november, ersatt av Maja Bengtsson Motion: 21 (Avslag på kyrkohandboksförslaget), 155 (Förso- ningskommission och kriskommission)	Kr ersättare	
	Wernersson, Birger , 1948, Lunds stift, S, 109	Ks ersättare, B ersättare	
	Westerlund, Anna-Karin , 1949, Uppsala stift, BA, 5 Motion: 80 (Svenska kyrkan som kulturbärare), 83 (Reglering av diakontjänster)	KI ledamot	
	Wojdkow, Marie , 1958, Lunds stift, POSK, 131 Ledig november, ingen ersättare	B ledamot	
	Y		
	Yngvesson, Staffan , 1967, Skara stift, C, 38 Ersättare oktober och november för Sonja Grunselius Motion: 100 (Gemensamt administrativt stöd och gemen- samma ekonomiska resurser)	G ersättare	
Å			
Ådén, Titti , 1959, Luleå stift, S, 199	EE ersättare		
Åkerlund, Anders , 1940, Västerås stift, C, 70 Motion: 28 (Kyrkoherdens förordnande av präst i försam- lingsråd), 29 (Nationellt Stim-avtal för musik via internet vid kyrkliga handlingar), 73 (Delaktighet i gudstjänstlivet), 74 (Gudstjänstens inledning)	G ersättare		
Åkesson, Johan , 1962, Lunds stift, S, 119 Ledig november, ersatt av Ingrid Karlsson	G ledamot		

Sakregister

Sakregister

Sakregister
2017

Förkortningar

KsSkr Kyrkostyrelsens skrivelse till kyrkomötet

PSkr Presidiets skrivelse till kyrkomötet

KmSkr Kyrkomötets skrivelse till kyrkostyrelsen

Ln Kyrkomötets läronämnd

G Gudstjänstutskottet

O Organisationsutskottet

TU Tillsyns- och uppdragsutskottet

EE Ekonomi- och egendomsutskottet

Eu Ekumenikutskottet

KI Kyrkolivsutskottet

B Budgetutskottet

Kr Kyrkorättsutskottet

M Motion till kyrkomötet

A- Ö	Sökord	Ärende KsSkr, PSkr, M, Ln Numret anges	Betänkande Utskott och nummer anges	Kyrkomötet	
				KmSkr Numret anges	Protokoll paragraf
A	Abrigos , se Informationskampanjer i internationellt arbete				
	Anställning , krav på utdrag ur belastningsregistret	M 149	TU 16		57, 125
	Ansvarsnämnd för biskopar , Svenska kyrkans, verksamhetsberättelse 2016		TU 18	9	59, 127
	Antagande av präster , se Rekrytering och antagande av präster				
	Arbetsgivare , Svenska kyrkan som	M 104	O 10		162, 187
	Arbetsledare, behörighet som , se Kyrkoordningen				
	Arbetsmiljö , Svenska kyrkans psykosociala	M 111	TU 12		53, 121
	Arvoden , för kyrkligt förtroendevalda	M 8	Kr 3		63, 130
	Arvodesnämnd , Svenska kyrkans för den nationella nivån, utökat uppdrag, ersättningsstadgan		Kr 7	14	67, 134
	Arvodesnämnd , Svenska kyrkans för den nationella nivån, verksamhetsberättelse 2016		Kr 5	12	64, 132

A- Ö	Sökord	Ärende KsSkr, PSkr, M, Ln Numret anges	Betänkande Utskott och nummer anges	Kyrkomötet	
				KmSkr Numret anges	Protokoll paragraf
B	Barn , se Ensamkommande barn				
	Begravnings- verksamhet	KsSkr 5, M 99	O 1	18	154, 178
	Begravningsväsendet , utredning om	M 41	Kr 4		68, 131
	Behörighet som arbetsledare , se Kyrkoordningen				
	Behörighetsprövning , av kyrkomusiker, se Kyrkomusiker i kyrkoordningen				
	Bekännelseskrifterna , nyöversättning och kommentar till	M 124	TU 15		56, 124
	Belastningsregister , se Anställning, krav på utdrag ur belastnings- registret				
	Beredskap , krisberedskap	M 138	O 12		164, 189
	Biståndsarbete , medicinskt , se Svenska kyrkans internationella arbete, strategi för				
	Bönder , kristna och livsmedelsförsörjningen	M 58	KI 10		35, 104
C	Codex ethicus	M 116	TU 13		54, 122
D	Demokratifrågor , indirekta val	M 16, 39, 82, 88, 101	O 4	21	157, 181
	Diakontjänster , reglering av	M 83	TU 9		60, 118
	Distribution av valsedlar , se Valsedlar				
	Dop , se Medlemskap, i Svenska kyrkan eller Undervisning, i Svenska kyrkan				

A- Ö	Sökord	Ärende KsSkr, PSkr, M, Ln Numret anges	Betänkande Utskott och nummer anges	Kyrkomötet	
				KmSkr Numret anges	Protokoll paragraf
E	Ekumenik, relation till katolska kyrkan, Reformationsåret	M 11, 62, Ln 6y	Eu 1		75, 141
	Ekumenisk gest se Överlåtelse av kyrko- byggnad				
	Ekumeniska imperativ, implementering av, se Ekumenik, relation till katolska kyrkan				
	Ekumeniskt möte 1925 och 2025, ekumenik	M 22	Eu 3	15	77, 143
F	Ensamkommande barn, markera mot inhuman behandling	M 42	KI 7	3	32, 101
	Ersättning till präst vid tjänstgöring i annan församling, se Präst				
	Etisk kod, etisk lag, se Codex ethicus				
	Evangelisering, av i synnerhet palestinier, araber och muslimer, islam	M 145	Eu 10		84, 150
	Flyktingpolitik, se Katarinauppropet eller Ensamkommande barn				
	Folkbildning i utlandsförsamlingarna, se Utlandsförsamlingarna				
	Från konflikt till gemenskap, se Ekumenik, relation till katolska kyrkan				
	Funktionsvariationer, se Svenska kyrkans internationella arbete, strategi för				
	Fädernas kyrka, se Psalmboken				

A- Ö	Sökord	Ärende KsSkr, PSkr, M, Ln Numret anges	Betänkande Utskott och nummer anges	Kyrkomötet KmSkr Numret anges	Protokoll paragraf
	<p>Förbud mot rasistiska nomineringsgrupper, se Nomineringsgrupper</p> <p>Församlingar, stiftens tillsyn av, se Tillsyn av församlingarna</p> <p>Församlingarnas uppgift, se Strukturfrågor</p> <p>Församlingsbildning, lathund för, se Kyrkoordningen</p> <p>Församlingsråd, se Kyrkoherde, förordnande i församlingsråd</p> <p>Försoningskommission, se Mångfald, inomkyrklig</p> <p>Försvarsmakten, försvaret, Svenska kyrkans organisation gentemot</p> <p>Förtroendevalda, se Arvoden eller Kyrkomötet, antal ledamöter</p>	<p>M 142</p>	<p>O 13</p>		<p>165, 190</p>
G	<p>Grafisk profil, läsbarhet</p> <p>Granskning av församlingens verksamhet, se Revisorerers uppdrag</p> <p>Gudstjänster på webben, se Webbplats, Svenska kyrkans</p>	<p>M 157</p>	<p>KI 12</p>		<p>39, 106</p>
	<p>Gudstjänstordningar, kompletterande, rättsgudstjänster, rit vid skilsmässa</p>	<p>M 125, 139</p>	<p>G 3</p>		<p>91, 175</p>
	<p>Gåvor och bidrag inom Svenska kyrkan, redovisningsregler för</p>	<p>M 49</p>	<p>EE 4</p>		<p>72, 138</p>

A- Ö	Sökord	Ärende KsSkr, PSkr, M, Ln Numret anges	Betänkande Utskott och nummer anges	Kyrkomötet KmSkr Numret anges	Protokoll paragraf
I	Indelningsfrågor , se kyrkoordningen Indirekta val , se demokratifrågor Informationskampanjer , i internationellt arbete Interimsstyrelse , se Kyrkoordningen Internationellt arbete , se Informationskampanjer i internationellt arbete	M 53, 54, 55, 56	Eu 6		80, 146
K	Katarinauppropet , flyktingpolitik, vapenexport	M 112	Eu 8		82, 148
	Katastrof arbete , flyktingarbete, skola, Mellanöstern, Nineve-slätten, närproducerade varor	M 134, 135, 136	Eu 9		83, 149
	Katolska kyrkan, relation till , se Ekumenik, relation till katolska kyrkan				
	Krematorieverksamhet , se Begravningsverksamhet				
	Krisberedskap , se Beredskap				
	Kriskommission , se Mångfald, inomkyrklig				
	Kultur , Svenska kyrkan som kulturbärare	M 80	Kl 15		42, 109
	Kulturstipendier , utdelning				169
	Kunskapsapp/spel för barn och unga , se Undervisning, i Svenska kyrkan				

A- Ö	Sökord	Ärende KsSkr, PSkr, M, Ln Numret anges	Betänkande Utskott och nummer anges	Kyrkomötet	
				KmSkr Numret anges	Protokoll paragraf
	Kyrkans böcker, handlingsplan för förankring vid omarbetning av	M 35	G 4		92, 176
	Kyrkoantikvarisk ersättning, se Kyrkobyggnader				
	Kyrkoavgiften, golv och tak	M 123	EE 2		70, 136
	Kyrkobyggnader, kyrkor, regelverk för bidrag till, underhåll	M 33, 52 107	EE 5		74, 139
	Kyrkogårdar, se Begravningsverksamhet				
	Kyrkohandbok för Svenska kyrkan del I – musik, kyrkomusik, bön, Herrens bön, Vår Fader, lovsång, credo, kyrie, lovsång, prefation, liturgi, språk, flerspråkighet, guds- tjänst, mässa, kristusrop, dop, konfirmation, vigsel, begravning, bikt, kyrkoåret, förlåtelse, mångfald, sändning, griftetal sjukkommu- nion, nattvardsbön, teologi	KsSkr 6, M 4, 5, 6, 7, 14, 15, 17, 19, 20, 21, 34, 40, 44, 45, 46, 47, 48, 57, 60, 61, 63, 65, 67, 68, 70, 71, 72, 73, 74, 78, 85, 90, 91, 92, 93, 95, 96, 97, 98, 103, 113, 122, 126, 127, 128, 129, 130, 133, 141, 153, 154, 156, Ln 1y, 10y, 11y	G 1	16	87, 172
	Kyrkoherde, förord- nande i församlingsråd	M 28	O 9	22	161, 186
	Kyrkomusik, se Kyrkohandbok för Svenska kyrkan del I				
	Kyrkomusiker, rekrytering av, se Rekrytering till kyrkliga utbildningar och tjänster				
	Kyrkomusiker i kyrkoordningen	KsSkr 4, M 43, 86, 106	TU 2	6	44, 111

A- Ö	Sökord	Ärende KsSkr, PSkr, M, Ln Numret anges	Betänkande Utskott och nummer anges	Kyrkomötet	
				KmSkr Numret anges	Protokoll paragraf
	Kyrkomötet:				
	– anmälan och bord- läggning av inkomna ärenden och utskottens betänkanden				13, 22, 65
	– anmälan av inkallade ersättare				7, 20
	– anmälan av nya leda- möter				6
	– antal ledamöter	M 31, 108	O 7		168, 184
	– arbetsformer, arbets- ordning, utskott, motionsinstitutet, tematiska kyrkomöten, Kyrkorättsnämnd, revisorernas yttrande- rätt, antal ledamöter i utskotten	PSkr 1, M 81	Kr 1	10	61, 128
	– biskoparnas närvaro i utskotten				11
	– fastställande av debattregler				8
	– fyllnadsval av leda- möter och ersättare i utskotten samt utskottsplacering av inkallade ersättare				10
	– fyllnadsval av protokolljusterare				170
	– fyllnadsval till kyrko- styrelsen				12
	– hänvisning av ärenden till utskotten				14
	– miljöarbete, klimatpolicy, miljödiplomering	PSkr 2	Kr 2	11	62, 129
	– representation, motionsrätt	M 10, 87	O 8		160, 185
	– val av protokoll- justerare				9

A- Ö	Sökord	Ärende KsSkr, PSkr, M, Ln Numret anges	Betänkande Utskott och nummer anges	Kyrkomötet	
				KmSkr Numret anges	Protokoll paragraf
L M	Kyrkoordningen , ändringar, rättelser, indelningsfrågor, församlingsbildning, reglering av kyrkliga samfälligheter, behörig- het som arbetsledare, Svenska kyrkans arvodesnämnd för den nationella nivån, Arvodesnämnden	KsSkr 3, M 38, Ln 9y	O 2, O 3, TU 1, Kr 6	5, 13, 19, 20	43, 66, 110, 133, 155, 156, 179, 180
	Könsfördelningen , i Svenska kyrkan	M 26	Kl 6		31, 100
	Ledamöter i kyrko- mötet , se Kyrkomötet, antal ledamöter				
	Lighthouse Boys Home , se Informationskampanjer i internationellt arbete				
	Livsmedelsproduktion , se Bönder, kristna				
	Läsbarhet , se Grafisk profil				
	Medlemmar , strategi mot minskning av antalet, medlemsutveck- lingsstrategi, utträde, tillhörighet	M 2, 117	Kl 1	2	26, 95
	Medlemskap , i Svenska kyrkan, dop, utträde, tillhörighet	M 24, 66, 115	TU 6	7	48, 115
	Mentormammor , se Informationskampanjer i internationellt arbete				
	Mentorpappor , se Informationskampanjer i internationellt arbete				
Mission , och diakoni, ”Nå de onådada”, Svenska kyrkans inter- nationella arbete	M 12	Eu 2		76, 142	
Mission i världen	M 50	Eu 5		79, 145	

A- Ö	Sökord	Ärende KsSkr, PSkr, M, Ln Numret anges	Betänkande Utskott och nummer anges	Kyrkomötet	
				KmSkr Numret anges	Protokoll paragraf
	Missionsinsatser , evangelisation, kommunikation Motionsrätt för stiftsstyrelser till kyrkomötet , se Kyrkomötet, represen- tation, motionsrätt Musik , se Kyrkohandbok för Svenska kyrkan del I Musik, avtal , se Stim-avtal	M 64, 76, 140, 150	Kl 2		27, 96
	Musikråd för Svenska kyrkan , liturgisk kommitté, gudstjänst- musik	M 1, 79, 105, 114	G 2	17	90, 174
	Mångfald , inomkyrklig, försoningskommission, kriskommission	M 75, 155, Ln 8y	Kl 14		41, 108
	Mångfald, teologisk , sammanhållning	M 36	TU 8		50, 117
N	Nomineringsgrupper , reglering av, förbud mot rasistiska, styrning, uteslutning Nyöversättning av bekännelseskriterierna , se Bekännelseskriterierna Nå de onådda , se Mission	M 109, 143, 144	O 6		159, 183
O	Ohälsa , se Psykisk ohälsa hos unga				
P	Pastoral , definition av ordet Poddradio , se Webbplats, Svenska kyrkans Pride, Pride-rörelsen Präst , se Kyrkoherde, förordnande i försam- lingsråd	M 147 M 146	O 14 Kl 13	24	166, 191 40, 107

A- Ö	Sökord	Ärende KsSkr, PSkr, M, Ln Numret anges	Betänkande Utskott och nummer anges	Kyrkomötet KmSkr Numret anges	Protokoll paragraf
	Präst, ersättning till vid tjänstgöring i annan församling	M 89	EE 6		73, 140
	Präster , se Rekrytering och antagande av präster				
	Psalmboken , utökning av, Fädernas kyrka	M 152, Ln 2y	G 5		93, 177
	Psykisk ohälsa hos unga	M 151	Kl 8		33, 102
	Psykosocial arbetsmiljö , se Arbetsmiljö				
R	Redovisningsregler , se Gåvor och bidrag inom Svenska kyrkan				
	Reformationsåret , se Överlåtelse av kyrkobyggnad eller Ekumenik				
	Reglering av diakontjänster , se Diakontjänster				
	Reglering av kyrkliga samfälligheter , se Kyrkoordningen				
	Rekrytering och antagande av präster , valideringsinstrument för	M 9	TU 4		46, 113
	Rekrytering till kyrkliga utbildningar och tjänster	M 32, 119	TU 7		49, 116
	Representation , se Kyrkomötet, representation, motionsrätt				
	Revisorers uppdrag , enligt kyrkoordningen, granskning av församlingens verksamhet	M 158	EE 1		69, 135
	Rättsgudstjänster , se Gudstjänstordningar, kompletterande				
S	Samfälligheter , se Kyrkoordningen				

A- Ö	Sökord	Ärende KsSkr, PSkr, M, Ln Numret anges	Betänkande Utskott och nummer anges	Kyrkomötet	
				KmSkr Numret anges	Protokoll paragraf
	Skilsmässa, rit vid , se Gudstjänstordningar, kompletterande				
	Skolavslutningar	M 84	K1 4		29, 98
	Språkkunniga förkunnare	M 27, Ln 7y	K1 5		30, 99
	Stiftens tillsyn av församlingarna , se Tillsyn av försam- lingarna				
	Stiftsstyrelser , se Kyrkomötet, represen- tation, motionsrätt				
	Stim-avtal , nationellt för musik via internet vid kyrkliga handlingar	M 29	K1 9		34, 103
	Strukturfrågor , utvärdering av struktur- utredningen, försam- lingarnas uppgift	M 18, 77, 121, 132	O 5		158, 182
	Svenska kyrkan som arbetsgivare , se Arbetsgivare				
	Svenska kyrkans internationella arbete , strategi för	M 30	Eu 4		78, 144
	Svenska Kyrkans Unga , se Kyrkomötet, represen- tation, motionsrätt				
	Söndagsskola, söndagsskolematerial , se Undervisning, i Svenska kyrkan				
T	Tillhörighet , se Medlemskap eller Medlemmar				
	Tillsyn av försam- lingarna , stiftens	M 118	TU 14		55, 123
	Tjänster , behovsstyrda i Svenska kyrkan	M 3, Ln 3y	TU 3		45, 112

A- Ö	Sökord	Ärende KsSkr, PSkr, M, Ln Numret anges	Betänkande Utskott och nummer anges	Kyrkomötet	
				KmSkr Numret anges	Protokoll paragraf
U	Undervisning, i Svenska kyrkan, dop	M 13, 120, 137, 148	Kl 3		28, 97
	Unga, psykisk ohälsa, se Psykisk ohälsa hos unga				
	Ungas representation i kyrkomötet, se Kyrkomötet, representa- tion, motionsrätt				
	Utlandsförsam- lingarna, folkbildning i	M 25	EE 3		71, 137
V	Utlandsförsamling- arna, översyn av rela- tionerna till	M 102	TU 10		51, 119
	Utträde, se Medlemskap, i Svenska kyrkan, dop, utträde				
	Utvärdering av strukturutredningen, se Strukturfrågor				
	Val, indirekta, se Demokratifrågor				
	Valprövningsnämnd, Svenska kyrkans, verk- samsberättelse 2016		O 15	25	167, 192
	Valsedlar, utläggning av	M 69	O 11	23	163, 188
	Vapenexport, se Katarinauppropet				
	Verksamhet och ekonomi, för Svenska kyrkans nationella nivå 2018–2020, finansiering fastigheter Svenska kyrkan i utlandet, finansiering fastigheter Svenska teologiska institutet, <i>Dela tro – dela liv</i>, utvärderingar av beslut, Nya sätt att vara kyrka, Gemensamt administrativt stöd (GAS)	KsSkr 1, M 37, 51, 100, 131	B 1	26	25, 193

A- Ö	Sökord	Ärende KsSkr, PSkr, M, Ln Numret anges	Betänkande Utskott och nummer anges	Kyrkomötet	
				KmSkr Numret anges	Protokoll paragraf
	Vigningslöften , se Codex ethicus				
	Vigsel , prästers väjningsrätt	M 110, Ln 4y	TU 11		52, 120
	Vigsel , snabbare registrering	M 23	TU 5		47, 114
	Vuxendop , se Undervisning, i Svenska kyrkan				
	Väjningsrätt , se Vigsel, prästers väjningsrätt				
W	Webbplats , Svenska kyrkans, gudstjänster och andakter	M 94	Kl 11	4	36, 105
Å	Årsredovisning , Svenska kyrkans nationella nivå 2016, koncernredovisning, resultat- och balans- räkning 2016, resultat- rapport, ansvarsfrihet, redogörelse för behand- ling av kyrkomötets ärenden, <i>Dela tro – dela liv</i> , riktat församlings- bidrag 2016, hållbarhet	KsSkr 2	B 2	1	24, 94
Ä	Ändringar i kyrkoordningen , se Kyrkoordningen				
Ö	Överklagandenämnd , Svenska kyrkans, verk- samtetsberättelse 2016		TU 17	8	58, 126
	Överlåtelse av kyrko- byggnad , ekumenisk gest, reformationsåret, Katolska kyrkan	M 59, Ln 5y	Eu 7		81, 147

